DE HEILIGE SCHRIFT

IN

BIJBELLEZINGEN VOOR HET VOLK.

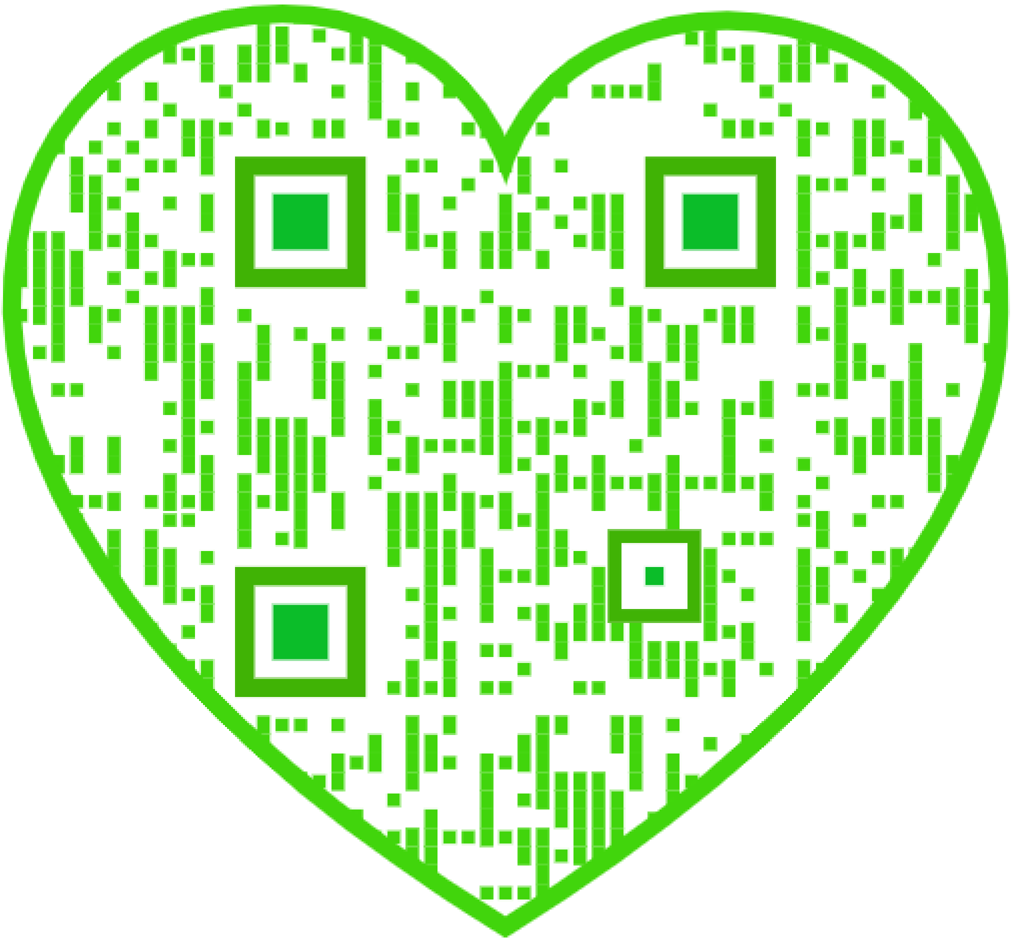

DE
HEILIGE SCHRIFT,
IN
BIJBELLEZINGEN VOOR HET VOLK,

DOOR

PH. S. VAN RONKEL,

Theol. Doctor en Predikant te Amsterdam.

EERSTE DEEL.

GENESIS I—XXIV.

Van de Schepping tot Abraham.

AMSTERDAM. — H. M. BREMER. — 1877.

Druk van P. Groenendijk. — Amsterdam.

OPDRACHT

AAN

DR. A. KUYPER.

Aan U, onzen Kampioen voor waarheid en recht, wien ik een vriend en broeder mag noemen en tot wien ik evenwel met innige vereering blijf opzien; aan U, den handhaver en verdediger der Gereformeerde waarheid, draag ik dit boek op, waarin ik, op oud-gereformeerden grondslag en op echt Nederlandschen trant, het onvervalschte Woord Gods tot de kinderen mijns volks tracht te brengen. Wat de Vaderlandsche Godgeleerdheid in den tijd van haren hoogsten bloei, als bijzonder eigendom en gevonden schat der geloofskennis, van elke andere bij uitnemendheid onderscheidde: de leer der Souvereine Genade Gods, verklaard in de leer der Verbonden, is mede de leidende gedachte van mijn boek. Daarom draag ik het U op.

Dat het eeuwig verbond Gods in Christus, die grond-

waarheid is, die de afzonderlijke deelen en tijden des bijbels onder een h o o f d samen brengt en tevens het h a r t der openbaring mag heeten, heb ik gepoogd in dit mijn boek uiteen te zetten. Immers staat de eenheid der onderscheiden bijbelboeken in het algemeen vast, zoodra aangetoond werd, dat eene enkele grondgedachte der waarheid door al de afzonderlijke deelen te samen tot ontwikkeling komt, en aldus deze deelen tot een welsluitend geheel verbindt. Bovenal moet dit waar zijn, wanneer niet vooraf opzettelijk is bedoeld, die eenheid aldus te doen uitkomen; maar wanneer deze, gelijk in den bijbel, uit den aard der zaak en den gang der ontwikkeling, onwillekeurig en met noodwendigheid is voortgevloeid.

Dat ik den eersteling van dit boekwerk aan U opdraag, zal geen echten zoon der Reformatie in ons Vaderland, die uwen onvermoeiden strijd van den beginne tot nu toe heeft gadegeslagen, kunnen bevreemden. Wij allen weten immers, hoeveel de studie der Gereformeerde Godgeleerdheid, de Vaderlandsche kerk zelve, en met de Christelijke school geheel het Christelijk Nederland aan U en uw streven verplicht

VOORREDE.

Indien de God mijns levens mij daartoe blijvend lust en krachten schenkt, wensch ik voor het volk eene uitbreidende verklaring der Heilige Schrift in wekelijksche bijbellezingen te geven. Aldus kunnen de waarheden van ons allerdierbaarst geloof achtereenvolgens in die orde, waarin God ze heeft medegedeeld, uit de Schrift zelve worden toegelicht.

Gewoonlijk worden de onderscheiden geloofswaarheden in heur onderlingen samenhang voorgesteld of wel zoo, dat zij, rondom een allesbeheerschend grondbeginsel gegroepeerd, een welsluitend geheel vormen. Aldus schrijft men eene dogmatiek of bijbelsche godgeleerdheid.

Bij eene dergelijke uiteenzetting der Schriftwaarheden, is de orde en opeenvolging afhankelijk gemaakt van het inzicht der menschen. Maar de orde zelve mag voor geene onverschillige zaak geacht worden, waar wij te doen hebben met de waarheid van een God, die ook een God van orde is.

In den bijbel hebben wij de juiste en geschiedkundig getrouwe volgorde, waarin God én Zich-zelven én Zijne hoogheerlijke waarheid heeft geopenbaard. De orde van God zelven gegeven moet de orde beheerschen, die bij de uiteenzetting der Schriftwaarheden door ons dient

in acht genomen te worden. Daarom was het reeds lang een mijner meest geliefkoosde wenschen, eene zoodanige voorstelling en uiteenlegging der Schriftwaarheden te geven, dat de volgorde, door God zelven geschapen, richtsnoer der behandeling zou zijn. Daartoe strekt nu de aanbieding eener Schriftverklaring in opeenvolgende bijbellezingen voor het volk.

Een vijftal eischen staan daarbij op den voorgrond. Eene dergelijke uiteenzetting van Gods woord moet zijn Geloovig, Christelijk, Gereformeerd, Praktikaal en Populair.

Geloovig in dien zin, dat men onmiddellijk begrijpt, dat men bij de woorden en daden Gods, door den bijbel vermeld, niet met ongewijde geschiedenis te doen heeft, maar met het eigen woord Gods. De bijbel bevat niet de gedachten der menschheid aangaande God, maar de gedachten of den Raad Gods aangaande den mensch. De bijbel is Gods woord.

Dat stelt ook de vrome zoon Israels. Maar voor de Christelijke Schriftbeschouwing is er hooger eisch. Voor den Christen wordt de gedachte Gods eerst helder in den Christus, die van de geheele Heilige Schrift het levend middelpunt is. De geheele Schrift is aangelegd op de kennisse Gods in het aangezichte Christi. Dat moet aangetoond worden, zal eenige Schriftverklaring op den naam van Christelijk kunnen bogen.

Hierbij mag het ons evenwel niet te doen zijn, om eene eigene opvatting van de Schrift te hebben en te geven, naar ieders willekeur en inzicht. Door den Heiligen Geest heeft de Heer der Gemeente Zijne gemeente geleid; en deze Gemeente heeft onder den invloed des H. Geestes, haar inzicht in en hare opvatting van den waren zin en de juiste beteekenis der Schriftwaarheid neergelegd in hare belijdenis. De

gereformeerde belijdenisschriften plaatsen voor den vromen onderzoeker de geopenbaarde heilswaarheid in het rechte licht.

Men mag ook niet vergeten, dat bloote en onvruchtbare verstandskennis slechts ijdele wetenschap baart en enkel opgeblazen maakt. Het moet ons dus te doen zijn om eene zoodanige voorstelling der Schriftwaarheid, waarbij deze, in onmiddellijk verband met het innerlijk geloofsleven gebracht, door de ziel-zaligende bevinding des geloofs wordt beaamd. Eerst op deze wijze is eene bijbelverklaring in waarheid praktikaal.

Om nu voor het volk iets te kunnen wezen, moet zij voor aller bevatting toegankelijk, d. i. verstaanbaar zijn, op bevattelijken en eenvoudigen toon geschreven. Ook de minder ontwikkelde onder het volk moet eene dergelijke bijbellezing zonder al te veel inspanning kunnen lezen en verstaan. Opdat aldus ook blijke, dat het Woord des Heeren is eene reuke des doods ten doode of eene reuke des levens ten leven, naar den eeuwigen, vrijmachtigen Raad van dien God, die de Heer is beide van dood en van leven.

Zoo schreef ik nu ruim een jaar geleden, en door de goedertierenheden mijns Gods mocht een lang gekoesterde wensch aanvankelijk bevrediging vinden. Al werd dit eerste deel onder schier onafgebroken lichaamspijn geschreven, toch werd het door de gunst des Heeren ten einde gebracht. Daardoor is het dan ook gekomen, dat het, in dubbelen zin, voor een groot deel op de knieën is geschreven. Bij den dank des harten, dien ik den God mijns levens heb te wijden heel mijn leven lang, ben ik aan u, mijn lezer! nog een enkel woord van verklaring nu schuldig aangaande de opvatting en uitvoering der taak, die ik bij het samenstellen van dit werk, op mij heb genomen.

Immers de opvatting aangaande de beste wijze van uiteenzetting en handhaving der bijbelwaarheid, waarvan boven werd gesproken, kan nog zeer verschillen. Op drie onderscheiden wijzen kan men daarbij te werk gaan: thetisch, apologetisch of polemisch. In het eerste geval tracht men de waarheid zelve te doen spreken, haar beginsel aan te wijzen, haar geleidelijken voortgang en geregelde ontwikkeling aantetoonen; zonder daarbij nog bepaaldelijk tot bewijsvoering of weerlegging der tegenredenen zijn toevlucht te nemen. In het tweede geval zal men de kortere uiteenzetting der waarheid trachten te betoogen met bewijsredenen aan de schrift, rede en ervaring ontleend; of wel men zal de innerlijke waarheid der beginselen zelve met derzelver onderlingen samenhang en eeuwige noodzakelijkheid in het helderst licht pogen te stellen.

Bij aanvaarding der derde veronderstelling zal men het meest acht geven op al hetgeen er noodig is, om de zwakheid en onwaarheid, het schadelijke en verderfelijke aantetoonen van al datgene, wat zich tegenover de waarheid stelt, en evenwel zelf op den naam van waarheid aanspraak meent te mogen maken. 't Is de taak der polemiek, de leugen in haar gansche naaktheid en verderfelijken invloed ten toon te stellen, en dat alleen ten behoeve en ten dienste der waarheid.

Nu oordeelen wij, dat voor het geloovig deel des volks, dat opgebouwd moet worden in het allerdierbaarst geloof, bovenal die weg moet worden bewandeld, die het eerst door de Apostolische geloofsbelijdenis is ingeslagen, door namelijk de eeuwige waarheden zelve eenvoudig voorop te stellen en uittespreken. Aldus is het ook geschied in de Belijdenis des geloofs, die, zooals gij achter uwen kerkbijbel vermeld vindt, in de kerkvergadering van Nicea in het jaar 325 na de geboorte van Christus is gesteld.

Men mag evenwel de tweede of apologetische wijze van uiteenzetting der waarheid niet geheel uit het oog verliezen, gelijk wij die dan ook reeds opmerken in den Geloofsvorm en Bekentenis, die aan Athanasius, bisschop van Alexandrië (333 n. Chr.) wordt toegekend. Nog krachtiger wordt de verdedigende en betoogende wijze van uiteenzetting opgevat door de Belijdenis des geloofs van de gereformeerde Kerken in Nederland, door Guido de Bres opgesteld, later overgezien in de Nationale Synode, gehouden te Dordrecht in de jaren 1618 en 1619.

Daarin komt bovendien de derde vorm van handhaving der waarheid door bestrijding der leugen of de polemische verklaring niet minder sterk uit. Dit is noodig in eene kerkelijke belijdenis, die niet slechts de eenvoudigen leeren en de ontwikkelden in de leer bevestigen wil, maar tevens de tegenstanders tracht te overtuigen of afteweren; om aldus eigen geloofsleer te handhaven en tegen elken onheiligen aanval reeds vooraf te beveiligen. Wij voor ons meenden, met duidelijke vooropstelling van de thetische uiteenzetting der waarheid, die juist het eeuwig en onvergankelijk element der belijdenis uitmaakt en waarop ten allen tijde voortgebouwd moet worden, de twee andere vormen evenwel in onze bijbellezingen niet ganschelijk te mogen veronachtzamen, evenmin als ze al te veel te moeten aanwenden.

Ook in dit opzicht kunnen wij te zeer dienaren van den tijdgeest en volgelingen van eene heerschende wetenschappelijke overtuiging van den dag worden. Wij meenden het volk te moeten opbouwen, niet het strijdvaardig en daardoor strijdlustig te maken, tenzij dan tegen de zonde en het ongeloof. Apologetiek en Polemiek hebben veel meer twijfel in het leven geroepen, dan zij ooit bij machte waren te bestrijden of uitte-

roeien. Zij hebben meer slachtoffers gemaakt, dan die in het geweten geraakt en gered. De waarheid der schrift, duidelijk en eenvoudig uiteengezet, heeft in zich zelve krachts genoeg, om zich te verdedigen en te handhaven; terwijl zij dan bovendien de onbevooroordeelden en onbevangenen door een onwederstaanbare bekoorlijkheid lokt en trekt en aan zich verbindt.

Na u aldus rekenschap te hebben gegeven van hetgeen wij meenden wel te mogen en te moeten, zijn wij u, vriendelijke lezer! nog de verklaring schuldig van hetgeen wij meenden niet te mogen en te moeten in dit eerste deel, en wat gij integendeel hier wel hadt verwacht. Wij oordeelden, in het laatst eerst daartoe gekomen, deze bijbellezingen niet door eenige algemeene of bijzondere inleiding tot de bijbelboeken in het algemeen en het boek Genesis in het bijzonder te moeten laten voorafgaan. Al hetgeen daartoe behoort hebben wij in de uiteenzetting van het schriftwoord zelve opgenomen en naar ons beste weten toegelicht. Naar ons inzien moet al wat wij in de wetenschap *inleiding* tot of dan geschiedenis van het bijbelboek noemen, aan het einde niet aan het begin van den weg des onderzoeks beoefend en als som der uitkomsten van het langdurig en moeilijk onderzoek opgemaakt en saamgevat worden.

Waarom wij in den gang onzer ontwikkeling van de openbaringsdaden en heilsgedachten Gods de geschiedenis van Abraham niet met diens dood eindigden, zal uit de eerste lezing van het tweede deel, dat reeds komende is, wel duidelijk worden. In onze voorrede mogen wij, naar onze meening, op den inhoud zelven van hetgeen volgen zal niet vooruitloopen. Wel hebben wij nog aanteduiden voor wie eigenlijk dit boek geschreven is. 't Zijn bijbellezingen voor het *volk*. Maar tot dit volk behooren alle rangen en standen, allerlei kringen en

groepen, ook aanstaande en jeugdige leeraren, tegenwoordige en toekomstige godsdienstonderwijzers. Ook voor zoodanigen is dit werk eenigszins geschikt, om hun te gemoet te komen in het moeilijk werk van het in orde rangschikken en voor den kanselarbeid verwerken der bijbelstof.

Maar meer nog had ik bij de bearbeiding de minder ontwikkelde zonen en dochteren van het gereformeerde volk op het oog. Hun wilde ik een leer- en handboek geven, dat, zoowel in den huislijken kring als in de ure der eenzaamheid, zonder al te groote inspanning kan gelezen worden. Niet het minst dacht ik om die vele vereenigingen van jongelingen en jonge dochteren, die op geregelde tijden samenkomen, om zich in de heilige waarheden van ons dierbaar geloof onderling te oefenen en optebouwen. Te weinig is eene gezette en geregeld voortgezette behandeling van de Heilige Schrift op hunne lijst van werkzaamheden. Toch is dit noodig, zullen deze vereenigingen aan heur doel beantwoorden, om zuivere en gezonde Schriftkennis aan te kweeken en te bevorderen.

Indien gij mij ook dit nog vergunt, wenschte ik hierbij nog wel te zeggen, hoe ik eigenlijk had gewenscht, dat men van dit boek voor eigen studie gebruik maakte, om daarvan de naar mijn oordeel gewenschte vrucht te hebben. Men leze dan eerst gezet en met aandacht dat deel der Schrift, dat ter nadere verklaring is aangewezen, liefst met potlood of pen en papier nevens zich. Men vrage zich af, welke moeilijkheden en schijn-tegenstrijdigheden in het gelezene bijzonder treffen en teekene die aan. Daarna zette men zich tot de lezing van deze uitbreidende verklaring en vrage ten laatste, in onderlinge samenkomsten daartoe bijeenvergaderd, of er eenig antwoord op de vele en velerlei vragen, die zich opdeden, is gegeven.

Ik behoef u wel niet te zeggen, dat het juiste antwoord eigenlijk alleen op het gebed tot God wordt verkregen, en dat geen menschelijk verklaarder maar alleen de Openbaarder van het Woord Gods, de Heilige Geest die het den mannen Gods heeft ingegeven, het rechte inzicht en de juiste opvatting kan schenken.

Och of ook dit boek daartoe een middel in 's Heeren hand mocht zijn; dat bad ik van den Heere mijn God, en 't is nog mijne verzuchting des harten, dat dit ook uwe bede, ja het gebed van velen mocht kunnen worden. Maar bovenal heb ik dit van den Heere gevraagd, — och of ook gij dit met en voor mij mocht willen en kunnen doen, — dat dit geheele werk mocht zijn Hem ter eere en tot verheerlijking van Zijnen driemaal heiligen Naam.

HET SCHEPPINGSVERHAAL.

GENESIS I en II.

Het scheppingsverhaal bestaat uit twee groote hoofddéelen, waarvan het eerste, Gen. I—II: 3, de schepping beschrijft in hare verhouding tot God als Schepper, dien zij moet openbaren als den ontzachlijken God (Elohiem). Het tweede hoofddeel, Gen. II: 4—25, vermeldt hetzelfde feit der schepping, maar in hare verhouding tot den mensch, die juist uit de schepping, God moet leeren kennen als den Heere, wiens is de Goddelijkheid en de Eeuwige kracht, Rom. I: 20 (Jehova-Elohiem). Het eerste hoofddeel wijst dus op des menschen betrekking tot het heelal des Scheppers, waarvan de mensch mede een deel is; het tweede op des menschen afhankelijkheid van den Schepper des heelals, aan wien de mensch verantwoordelijk is.

Het eerste hoofddeel leert ons de souvereine Almacht en voorzienige Wijsheid als die deugden Gods kennen, die ook de natuur predikt; het tweede ontvouwt Gods Heiligheid of zedelijke Volkomenheid, die alleen uit Zijne betrekking tot den mensch, als zedelijk wezen, kan gekend worden.

I.

DE ALMACHTIGE GOD, DE SCHEPPER VAN 'T HEELAL.

Genesis I: 1—5

INHOUD: Toewijdende inleiding. — De Raad Gods en de openbaring van dien Raad; Gods Werk en Gods Woord; het scheppend en openbarend Woord Gods in verband tot het geloof: roeping om te onderzoeken.

God de Schepper des heelals; Elohiem de ontzachlijke; bijbelsch bewijs voor Gods bestaan, — De drie-eenige God is Schepper. Wat is Scheppen?; het gewrocht der schepping; de hemel; de hemel der hemelen; de tegenstelling van hemel en aarde. — Ruimte en tijd ontstaan met de schepping; Wat is tijd? Wat het begin? Worden en zijn.

Gewicht der eerste openbaring; — machteloosheid van het menschelijk verstand; Eerste en Tweede schepping; Vorming der aarde door den Heiligen Geest; de aarde woest en ledig; de H. Geest; bijzondering; de Schepping eene ongedeelde daad.

Geleidelijke voortgang der Openbaring; het spreken Gods; De Zoon Gods; het woord; Verband tusschen Schepping en Sinaï's wetgeving; het Licht; Gods goedkeuring; Wat is goed? (natuurlijk); geen toeval; licht en duisternis; kleur en kleurschakeering; eerst scheiding van het ongelijksoortige, dan onderscheiding; de duisternis ook geschapen; elke onderscheiding moet op scheiding rusten, niet daartoe leiden; de eerste dag, geen tijdperk; maat en regel.

Gods almacht grondslag van alle geloof; Gods majesteit, wijsheid, goedheid; Materialisme, pantheïsme, deïsme, paganisme geoordeeld. Wat nut u die leer? Zij is drangreden tot, hulpmiddel van, voorbeeld voor het geloof.

De allereerste en gewichtigste waarheid, die Gods woord ons brengt, is: dat God is, en alles uit niets heeft geschapen; daaruit volgt onmiddellijk Gods volstrekte souvereiniteit en des menschen volstrekte afhankelijkheid, vloeiende uit de tegenstelling van Schepper en schepsel. Daarom is onze gereformeerde belijdenis zoo echt bijbelsch.

Psalm 119: 53.

»Mijne hulp is van den Heere, die hemel en aarde gemaakt heeft." De almacht van den Schepper, die de steun en sterkte des geloofs is, zij ook de eenige grond mijns vertrouwens op Hem, nu ik zoo groot en moeilijk werk ga ondernemen. Hij doe het, naar Zijn vrijmachtig welbehagen, strekken ter eere Zijns grooten naams en tot zaligheid dergenen, die van eeuwigheid de Zijnen zijn en in eeuwigheid de Zijnen blijven.

Voorzeker is het een gewichtig, ja schijnt het een vermetel pogen, de Heilige Schrift, het eigen Woord van den levenden God, die daardoor zich aan het redelijk schepsel wilde openbaren, nader toe te lichten en verklarend te ontvouwen voor het volk. Zal dit kunnen in overeenstemming met de hoogheid der zaak, de heiligheid der Schrift en de teederheid des harten, dan moet Hij, op wiens levend machtwoord het licht is geworden, bij wiens licht alleen wij het licht aanschouwen, geestelijk licht in de ziel doen nederdalen.

O, Zonne der gerechtigheid, Leeraar der gerechtigheid! bestraal ons hart en ons oog met uw heilig, uw eeuwig, uw zalig licht, opdat ook ik het moge zien en zeggen en ook anderen het mede erkennen, dat van al wat goed en heilig is Uwe genade alleen de eer moet hebben. Amen.

Reeds ligt de heilige oorkonde der goddelijke waarheid bij haar eerste bladzijde voor ons opengeslagen.

Reeds in haar eerste ontzachwekkende uitspraak ruischt de machtige stemme Gods, die Zijn eeuwigen en ondoorgrondelijken Raad des welbehagens gaat uitspreken, in Zijn Woord. De opvolgende tijdperken der geschiedenis naar den Bijbel geven ons steeds wederom, steeds op nieuw, maar telkens duidelijker en bij iedere herhaling vollediger ontplooid, denzelfden Raad Gods te aanschouwen, die al aanstonds bij en in de Schepping begon zich te openbaren. De Raad Gods zelf is de grond en het einddoel van den ganschen inhoud der heilsgeschiedenis; maar daarentegen is de Openbaring van dien Raad de grond en het einddoel der mededeeling van die geschiedenis. Daar is eene openbaring Gods in Zijn werk, dat op Zijn woord ontstaat, en eene andere openbaring Gods in Zijn woord dat Zijn werk verklaart. Aldus is er een scheppend en een openbarend woord Gods.

De Schepping, met wier verhaal de Bijbel aanvangt, is het eerste werk Gods, dat, uit Hem naar buiten tredende, eene openbaring is van die gedachte Gods, die, van eeuwigheid in Hem verborgen, in den tijd zich verwezenlijkt, om den vrijmachtigen God te doen kennen als almachtig, wijs en goed. Dat is het begin. Vóór dat begin was er niets dan de onbegonnen eeuwigheid des drie-eenigen Gods.

Indien evenwel de openbaring des Onzienlijken in Zijn zienlijk werk door den mensch als zoodanig erkend zou worden, moest als eene tweede openbaring Gods daarbij komen, om op de eerste de aandacht te doen vestigen. Bij Gods licht zien wij het licht. Het woord Gods verklaart het Werk Gods, de Bijbel verhaalt de Schepping. Door het Woord Zijner scheppende almacht gaf de Heer aan Zijn werk, gelijk aan Zijn kerk, het aanzijn in den tijd; door het Woord Zijner open-

barende wijsheid leert Hij Zijne kerk Zijn werk te verstaan, als uit Hem en door Hem en tot Hem geworden.

Zoo ligt de grond en bron van alle waar geloof steeds in het scheppend Woord Gods. 't Is God die het werkt. De steun en sterkte evenwel, het licht en richtsnoer van datzelfde geloof aan den drie-eenigen God is, niet het scheppend, maar het openbarende woord Gods. Wel mag het dan eene heilige roeping heeten, dat woord der openbaringe Gods, waardoor licht opgaat over de scheppinge Gods, steeds beter te doorgronden, daarin steeds dieper te vorschen, dat steeds nauwkeuriger te leeren kennen. Het blijft een onafwijsbare eisch voor het onrustige hart, dat dorst naar den levenden God; het geeft bevrediging aan de diepst liggende behoefte der zoekende ziel, en werkt zaligheid voor het heilbegeerig gemoed, dat de Schepper mocht zien in de schepping, en zijnen God mocht vinden in de Schrift. Dan ook herkent de geloovige onmiddellijk dezen God in dat plechtig en hoogverheven begin des Bijbels: »In den beginne schiep God den hemel en de aarde."

Wie de Heer en Bouwmeester van dit grootsch heelal is, verkondigt Hij-zelf u in den statigen aanhef van Gods woord. 't Is God de Heere. — Zult gij Hem kennen, dan moet Hij-zelf eerst Zijn naam u noemen. Die tot God wil komen, moet gelooven dat Hij is; maar wie zal kunnen gelooven, tenzij hem eerst gepredikt is? — »Elohiem", de Ontzachlijke die zeer te vreezen is, zoo klinkt Zijn heilige naam bij het scheppingsverhaal. »De Heere is geweldig in vermogen en heerlijk van majesteit," zoo teekent Zijn eerste naam in de Schrift den Schepper van alle einden der aarde.

De naam, die in het eerste bijbelvers den Schepper wordt toegekend, wordt volgehouden tot aan Gen. 2 vers 3. Vandaar tot aan het einde van het derde hoofdstuk wordt de naam Elohiem onafgebroken verwisseld met dien van Jehova Elohiem: de Heere God. Daaruit kwam men tot de gissing, dat men bij de scheppingsverhalen met twee verschillende oorkonden te doen had, alsof het kennelijk onderscheiden gebruik van de namen Gods niet duidelijk genoeg verklaard kon worden uit de onderscheiden betrekking, waarin hetzelfde feit der schepping staat of tot den scheppenden God of wel tot den geschapen mensch.

Al aanstonds begint de bijbel met het bestaan van God voorop te stellen. Neen, hier geen vermetele poging, om, langs den weg van het hoogmoedig menschlijk verstand of langs de verborgen sluipwegen der afgedwaalde rede, God uit te vinden of Zijn bestaan voor het denken te rechtvaardigen. Eer de bijbel het bestaan van God bewijst of zelfs maar tracht te rechtvaardigen, noemt hij u Gods naam en werk. Dat is genoeg. Daaruit blijkt Hij genoegzaam in Zijn bestaan. God is; hetzij gij het gelooft of loochent, begrijpt of niet begrijpt. De bijbel is eigenlijk voor geen ongeloovigen geschreven, maar voor armen en eenvoudigen van hart en zin. Voor dezen is Hij alles; al kunnen zij al Zijn verborgenheden niet doorgronden of verklaren. God is, dat is hun genoeg; bovenal, als Hij ook hun God is.

De schilderachtige naam, die eene veelheid in zich besluit, hoewel uit het bijgevoegde woord blijkt, dat er toch slechts van één God sprake is, reeds die naam wijst al dadelijk op eene zekere verborgenheid des heilsgeheims. Daarom meende men steeds in dien meervoudigen vorm des Naams de eerste zwakke aanwijzing eener heilswaarheid te vinden, die eerst in de instelling des doops tot

haar vollen luister doorbrak. En, gelijk later blijken zal, geheel ten rechte. Is het niet alsof in vs. 1 de Vader optreedt, in vs. 2 de H. Geest, en in vs. 3 Hij, die zoo bij uitnemendheid wordt genoemd: »het Woord, dat in »den beginne was, door Hetwelk alle dingen gemaakt »zijn, waarin het leven was, dat het licht des men»schen is?" Joh. 1: 1—4.

Aan de grootheid en ontzachlijke Majesteit van dien God beantwoordt geheel de eigenaardige werkzaamheid die Hem, en Hem alleen, wordt toegeschreven. God »schiep." Wat dat scheppen naar zijn eigenlijk wezen en in zijn diepsten grond eigenlijk is, verklaart ons geen menschelijk verstand. Dat woord, dat nooit van het gewone maken of vormen of van eenige handeling der menschen gebezigd wordt, zegt niet slechts: »de Heere is de vrijmachtige oorsprong en noodwendige eerste oorzaak van alle zijn en leven." Het zegt meer. Het woord wijst op eene vrije wilsdaad van den oppermachtigen Souverein; spreekt duidelijk en beslist van eene handeling des onderscheiden oordeels, gewaagt van eene voorgenomen daad Gods.

De brief aan de Hebreeën wijst ons van verre op de hooge beteekenis en diepen zin van het woord »scheppen", als hij (Hebr. 11: 3) zegt: »door het geloof ver»staan wij dat de wereld door het woord Gods is toebe»reid, alzoo dat de dingen, die men ziet, niet geworden »zijn uit dingen, die gezien worden." Dáár en dát in het aanzijn roepen wáár en wat vroeger òf niet òf niet zóó was, dat is scheppen. Dat vermag alleen die God, die spreekt en het is er, die gebiedt en het staat er; die God, die, Hij alleen, het nieuwe reine hart kan scheppen; die alleen wat nieuws kan maken, namelijk: iets zoodanigs, dat het niet slechts naar vorm en verhouding der samenstellende deelen,

maar naar wezen en eigenheid, iets anders, iets nieuws is of werd. Daarom is het alleen de Heer die kan wederbaren, door wien de zondaar, die in den eersten Adam is gevallen, in den tweeden Adam tot een nieuw schepsel wordt herschapen. God is het, Die de dingen die er niet zijn roept, alsof zij er waren; omdat deze toch ook in Gods gedachte en eeuwigen raad eene vaste en geordende plaats van eeuwigheid hadden gevonden.

En vraagt gij nu naar het gewrocht dier scheppende daad Gods? De bijbel noemt u het Heelal in zijne beide groote helften: »den hemel en de aarde;" eigenlijk de hemelen, d. i. het hooge (Jes. 57: 51a), en de aarde. Daar is, naar de voorstelling van Gods woord, meer dan één hemel; daar is ook een hemel, die eigenlijk nog tot de aarde behoort. Paulus de Apostel spreekt van den derden hemel, het Paradijs Gods, (2 Cor. 12: 2) en Salomo gewaagt van den hemel der hemelen (1 Kon. 8: 27).

In welke verhouding hemel en aarde tot elkander staan in betrekking tot hunnen Schepper, zegt u Jesaia (Jes. 66): »De hemel is Mijn troon en de aarde is de voetbank »Mijner voeten," aldus spreekt de Heere. En als gij naar den hoogen hemel opziet, dan moet deze overweldigende gedachte uw hart vermeesteren: »gelijk de heme»len hooger zijn dan de aarde, alzoo zijn Gods wegen »hooger dan uwe wegen en Zijne gedachten dan ulieder »gedachten (Jes. 55: 9; Ps. 103: 11.) Daar boven in den hemel woont God (Deut. 4: 39; Ps. 2: 4; Jes. 57: 15); daar is de volheid der Majesteit Gods (Deut. 33: 26 enz.). Van uit den hemel daalde Christus op aarde neder, naar den hemel keerde Hij weder, waar Hij in eeuwigheid zetelt op den troon der heerlijkheid, ter rechterhand des Vaders.

De hemelen moeten de eer en de wonderen Gods vertellen (Ps. 19 en 89); des Heeren Almacht openbaren (Ps. 68 : 34); Zijne gerechtigheid verkondigen (Ps. 50 : 6); Zijne getrouwheid verheerlijken (Ps. 89: 6), en van Zijne wijsheid en Zijn verstand gewagen (Spr. 3 : 19; Jes. 10 : 12). De hemel is het gebied van het volle, geheel ontplooide en verheerlijkte leven; de aarde dat van het wordende zich ontwikkelende leven. Een verheerlijkte Christus behoort niet op aarde. De hemel is het rijk van een' hoogere orde der dingen, terwijl de aarde dat der lagere is; daarom zijn ook de hemelsche en geestelijke dingen de voorbeelden der lagere aardsche, en de aardsche wederom heenwijzingen naar de hemelsche.

Daar in den hemel, de vaste woonplaats des Heeren, zijn de eeuwige woningen; daar de stad die fundamenten heeft, de eigenlijke tempel Gods, de blinkende troon; daar Cherubijnen en Serafijnen, Machten en Heerschappijen, tallooze legioenen en millioenen van engelen en troongeesten Gods. Dat alles leert ons de bijbel en dat alles bewijst het bestaan eener bovenzinnelijke wereld, waarvan de zinnelijke als een schaduwbeeld is; maar dan is daarmede ook de noodzakelijkheid eener bovennatuurlijke openbaring voor deze aarde gesteld.

Om wille van dit alles wordt wellicht aan den hemel in de opsomming van het geschapene de eerste plaats toegekend, en, in den aanvang reeds, als een zekere tegenstelling uitgedrukt van »den hemel en de aarde." De grenslijn, aldus tusschen hemel en aarde getrokken, is in overeenstemming met het werkelijk wezens-verschil van beiden. Die hoogere en geestelijke tegenstelling van hemel en aarde, in den aanvang des bijbels vooropgesteld, blijft door den geheelen bijbel heen, en vindt eerst hare verzoening in Christus (Eph. 4 : 10), die van den hemel kwam op aarde en van de aarde zichtbaar wederkeerde naar den hemel.

Al leert het vervolg dat de aarde ook haren eigen hemel heeft, de hemel waarvan in Gen. 1 : 1 gesproken wordt, is een ander, hooger en reiner. Evenwel hebben èn hemel èn aarde beide, in één punt des tijds, hun ontstaan te danken aan denzelfden vrijmachtigen wil en eeuwigen raad van dien God, die ze »in den beginne" schiep. Met de schepping zelve ontstaat het wezen en het begrip van tijd, in tegenoverstelling van de eeuwigheid, die des Heeren alleen is. God zelf is volstrekt eeuwig en is, juist daarom, ook van het betrekkelijk eeuwige zoowel het begin als het einde. Als eenmaal de geschiedenis der aarde naar den raad Gods haar doel bereikt zal hebben, zal er geen tijd meer zijn (Openb. 10 : 6). Met de wording des tijds vangt Genesis aan, met de opheffing des tijds sluit de Openbaring. En geen wonder. De tijd wordt als een opengeslagen boekrol, waarop God in de opvolgende eeuwen Zijne gedachten en daden neêrschrijft, om daarin zich zelven te openbaren.

Met de schepping begint die aaneenschakeling en onafgebroken opeenvolging der oogenblikken, die wij tijd noemen, en in welken al wat werd zijn ontstaan heeft gevonden. Dat beginnen kan nooit de plaats van een beginsel innemen, dat er steeds is vóor het begin en daarvan de werkende oorzaak is. Tegenover dat begin staat de Jehova-naam, staat de Christus, die dezelfde is in alle eeuwigheid; van wien ook Johannes, met onmiskenbaren terugslag op Gen. 1 : 1, getuigt, dat Hij niet maar werd, maar was, reeds bestond in den beginne. Hij was er voor het begin van alles (Coll. 1 : 17). Waar een begin is, daar is ook een worden en ontstaan. Aldus is het met het geschapen heelal, dat God in den beginne schiep. Het was er niet van eeuwigheid, maar werd in den beginne; maar Christus is het die was, die is en die komen zal

(Openb. 1 : 9). Die bestond en bestaat van eeuwigheid tot eeuwigheid.

»In den beginne schiep God den hemel en de aarde." — Is dat een heilig en hoogverheven lied uit den hemel? Een gewijde psalm, door engelen-koren aangeheven en, door het ongemeten hemelruim ruischende, van daar op aarde nedergegleden? In aanbidding zinkt gij bij dat woord Gods op uwe knieën neder en staat met ontzach en eerbied op naar de duizelingwekkende hoogten, neder in de onpeilbare diepten van dat woord, dat God zelf gaf te spreken. Dat is maar niet een of ander visioen, gevolgd door meerdere gezichten Gods, waarin zich het grootsch tafereel der schepping voor het schouwend oog der verrukten zieners ontrolt. Dat is niet dan een woord Gods, de stemme des Almachtigen, die de Eenheid, de Eeuwigheid, de Souvereine Almacht des Heeren-Heeren met Majesteit afkondigt.

Al hadt gij van den bijbel niets dan dat eene woord, dan hadt gij stoffe genoeg, om er tot in de verste eeuwigheid over te peinzen. Al hadt gij uwen ganschen bijbel verloren of vergeten en slechts dat enkele aanvangvers overgehouden, gij hadt meer dan de gansche wijsheid der oudheid, der gansche menschenwereld u kon brengen; gij hadt eene openbaringe Gods; gij wist van de schepping des heelals uit niets. — Zij hebben zich moede gepeinsd de schranderste denkers onder de menschenkinderen, de diepzinnigste wijsgeeren en stoutste dichters van alle tijden en eeuwen; maar zonder het woord der openbaring Gods, hebben zij het geheim niet gevonden, het raadsel niet ontraadseld van de wording des heelals of zelfs maar van het bestaan eens heelals. Zij hadden hunne donkere vermoedens en ongerijmde gissingen, maar klaarheid, zekerheid kan God alleen ons geven. Hij die het heelal op Zijn machtwoord

schiep, Hij alleen kon het geheim der schepping ontsluieren en, ontsluierd, uitspreken in Zijn woord, door Zijnen Geest. Die het leven u schonk, moet het u ook verklaren, kind Gods! Dat doet hij immers ook in uwe geestelijke bevindingen.

Buig u dan neder, gij gansche aarde en hare volheid! Buig u dan neder, gij hooge hemelen met uwe heerlijkheid voor den God der eere en der majesteit! Die God is onze God. Gij allen zijt Zijn maaksel, van Hem afhankelijk, aan Hem onderworpen, door Hem en in Hem één geheel; maar toch afhankelijk en dienend veelvuldig schepsel, in der tijd geroepen, geworden, ter eere van den éénigen eeuwige Schepper, den Souvereinen God!

In al zijne deelen voltooid, met al zijn pracht en heerlijken luister getooid, trad de maagdelijke hemel bij de schepping in het aanzijn, als volkomen gewrocht, op het woord des Scheppers, uit het volstrekte niet opgerezen. Niet aldus was het met de aarde en den lageren hemel die bij haar behoort. Men versta ons wel. Het woord »scheppen" heeft eene dubbele beteekenis, waarvan de eerste meer ziet op de voortbrenging, de oproeping van de stof en het wezen zelve uit niet, en de andere meer op vorming en bearbeiding van den ongevormde en machteloozen nog ruwen klomp, die voor levenvoortbrenging in en uit zichzelven onmachtig, onvatbaar is.

Een gewrocht van scheppende macht zult gij mede moeten noemen, niet slechts wanneer iets geheel nieuws ontstaat, dat als zoodanig voor deze niet aanwezig was; maar ook wanneer aan het bestaande nieuwe krachten of eigenschappen worden ingevoerd, die, noch uit het geheel zelve, noch uit de samenstelling of samenwerking der deelen onderling kunnen zijn ontstaan

of worden verklaard. Dan is er het wonder. Aldus is het b. v. waar leven of levensvatbaarheid komt in het levenlooze en onbezielde. Het ontstaan, niet de voortzetting van leven of levensvatbaarheid is een gewrocht der scheppende almacht Gods, is een wonder. Dit geldt ook voor het nieuwe leven der wedergeboorte.

Dat leven, waardoor kracht en vorm ontstaat, is het werk des Heiligen Geestes. 't Is die heilige en levende Adem van den levenden God, waarvan bij de verdere schepping der aarde het tweede vers gewaagt. »De aarde nu was woest en ledig en duisternis was op den afgrond; en de Geest Gods zweefde op de wateren". — Eerst wordt de ongestalte der pas geschapen, nog wordende en zwijgende aarde in weinige maar machtige trekken geschetst; daarna u de hoogere Macht genoemd, die de heerschappij van ongeördende en strijdige, onbepaalde en onbestemde, onbegrensde en woelig rond zwevende stoffen en elementen bracht onder de macht van orde, maat en regel, door eene nieuwe macht des levens daarin neer te laten.

Onbehouwen en onbeholpen lag of stond of hing of zweefde daar de vormelooze aarde, »woest," zonder uitwendige gestalte »en ledig," zonder innerlijk gehalte; een oceaan zonder bedding, zonder bodem, zonder kusten, zonder strooming, zonder diepte of hoogte; een bruischende en schuimende golving van een »donkeren somberen afgrond; een ordelooze wieling en warling van allerlei woelende vochten en worstelende stoffen, doodsch en stom onvatbaar voor alle leven. Zij zelve kon het leven uit haren machteloozen schoot niet voortbrengen. Evenmin vermocht dit een huilende stormwind of loeiende luchtstroom, die reinigend en zuiverend, de zwangere aarde omgaf. »De Geest Gods, die zweefde op de wateren is",

maar niet een of ander werking in een dampkring die nog niet bestond, of ademtocht van eene lucht, die nog niet gevormd was; maar hij is diezelfde Geest des Heeren, door wien al het heir der hemelen is gemaakt (Ps. 33 : 6), door wien de Heere de hemelen heeft versierd (Job 26 : 13) en die het eeuwig levend beginsel van alle leven is.

't Is Hij van wien alle levenskracht, alle goede gave, elk rein gevoel, elke ware gedachte, iedere zuivere bezieling, elke hoogere geestdrift onder de kinderen der menschen uitgaat. 't Is Hij die het Woord der profetie legde in de gezanten des Heeren, Bezaleël toerustte met hoogen, godgewijden kunstzin; een Gideon en Simson met onweerstaanbare heldenkracht omgordde, een David het heilig lied van de harpe deed ruisschen, een Simeon henen leidde naar den tempel des Heeren en het kindeke Jezus. 't Is die zevenvuldige Geest, die kwam rusten op het rijske uit den afgehouwen tronk van Isaï: de Geest des Heeren, der wijsheid en des verstands, der raad eu der sterkte, der kennisse en der vreeze des Heeren (Jes. 11 : 2). Al deze dingen werkt de een en dezelfde Geest, deelende aan een iegelijk in 't bijzonder, gelijkerwijs Hij wil (1 Cor. 12: 4). 't Is dan de Heilige Geest, die reeds in den aanvang der schepping zich uitbreidende, »zwevende" over de wateren, bijzondering, zelfstandigheid, leven, wisselende werking van aantrekkende en afstootende kracht, onderscheiden gaven van binding en scheiding, orde en regelmaat in het aanzijn riep.

Zoo is dan de breede grondslag en wijduitgestrekte bodem, waarin en waarop alle aardsche leven zoude voortgebracht worden, het eigen scheppingswerk van den Almachtigen God, die aldus reeds het algemeen ontwerp der schepping overeenkomstig Zijnen eeuwigen Raad verwerklijkte. Maar ook de oproeping en inplanting

van het bezielend leven zelf, de uitzaaiing der levende kiemen, die straks geordend op het Woord des Heeren, uit dien bodem zullen oprijzen, is het werk van dienzelfden God, die door den Heiligen Geest klaarheid en bepaaldheid aan het geschapene schenkt. Neem dan, indien ge dit wilt, de eerste daad Gods, in vs. 1 vermeld, de eerste schepping en die andere de tweede schepping, gelijk ook onze vaderen dit mede deden. Maar zooals deze dit begrepen, hebt ook gij de schepping te beschouwen als ééne enkele, ongedeelde daad van den éénen, drieeenige God: Vader, Zoon en Heiligen Geest.

Eerst met het derde vers wordt er gewag gemaakt van den Zoon Gods, al wordt dit niet aanstonds zoo duidelijk en onomwonden uitgesproken. Het is met het geheel der geloofs-waarheden als met het geheel der geschapene dingen. Eerst zijn er de algemeene grondtrekken. In weinige kleine woorden wordt het grootsche feit der schepping vermeld, maar toch slechts naar zijn algemeenen inhoud. Straks wordt dat verheven feit in zijne bijzonderheden ontvouwd. Eerst als het licht is geboren en over al de bijzonderheden is uitgebreid, kunt gij van het bijzondere weer opklimmen tot het algemeene en het schoon en onmetelijk geheel overzien.

Zoo, zeiden we, is het ook met het geheel der geloofswaarheden. Eerst een, alles samenvattend, gronddenkbeeld, een naam van God, die door zijn eigenaardigen vorm de gedachte werkzaam maakt en op iets verborgens doet zinnen. Straks de vermelding van de eigene werkzaamheid van den Geest Gods; daarna eene ontsluierde verkondiging van het Woord. Eerst als dat Woord vleesch is geworden, zal Hij zelf al die geheimenissen ontzwachtelen, als Hij den naam des drie-éénigen

noemt: Vader, Zoon en Heiligen Geest. Dat Woord is het licht dat noodig is.

Het licht kwam. »En God zeide: Daar zij licht en daar was licht." Ten allen tijde heeft dat vers door zijn eenvoudigen en daardoor zoo oneindig verheven vorm van uitdrukking de bewondering van allen, zelfs van den Heiden, zegt men, afgedwongen. Zoo groote zaak met zoo weinige en zoo eenvoudige woorden geheel aan te geven, is het toppunt der kunst. Nog korter en schooner dan in onze moedertaal klinkt het in 't oorspronkelijke als God zeide: licht zij, licht was er.

Het spreken Gods is altijd de uiting der innigste en heiligste gedachten Zijns harten (Ps. 33: 11), en aldus de openbaring, de naar buiten treding in en door het woord, van Zijn heilig wezen; voor zooverre dit door den mensch kan gekend en moet erkend worden.

Somtijds is het spreken Gods de openbaring Zijner inwonende gerechtigheid. Hij maakt Jacob Zijne woorden bekend, Israel Zijne inzettingen en Zijne rechten (Ps. 147: 19). Een andermaal is het de verkondiging Zijner onwankelbare trouw in de handhaving Zijner beloften in het woord der profeten, en Zijner dreigingen in het woord Zijner richtende straf-eischende Gerechtigheid. Somtijds ook is het spreken des Heeren het werkzaam optreden Zijner scheppende almacht, gelijk het luidt: »Hij spreekt »en het is er; door het woord des Heeren zijn de »hemelen gemaakt en door den geest zijns monds al »hun heir." In en door en uit het Woord wordt de Geest gekend, door den Geest wordt het Woord verheerlijkt.

In dezen laatsten zin wordt hier het spreken Gods bedoeld. Bovenal heeft God gesproken door Zijn Zoon die is het afschijnsel Zijner heerlijkheid, het uitgedrukte

Beeld Zijner zelfstandigheid, die alle dingen draagt door het Woord Zijner kracht. Christus zelf is het Woord, bij Zijn komst op aarde het vleeschgeworden woord. Maar ook is Hij het Licht, maar ook is Hij het Leven. Waaraan eerder zal de Christen bij het spreken Gods denken dan juist aan dat »Woord", dat in den beginne was bij God en was God!"

Telkens wordt op het spreken Gods in het scheppingsverhaal nadruk gelegd. Tot tienmalen toe keert het terug. Telkenmale wanneer Hij aldus spreekt, zendt Hij Zijn gebod als een levenwekkend machtwoord uit, waaraan de pas geworden Schepping bereidwillig gehoorzaamt. Neen, de wet der twee tafelen bevatte niet het eerste tiental van Gods geboden. Het recht om dat tweede bij Sinaï te spreken en het den mensch gebiedend op te leggen, rust op de souvereine macht Gods, gebleken bij het eerste tiental geboden, waardoor de geheele schepping is geworden, waardoor ook het licht verrees.

Wat licht is in natuurkundigen zin, zegt de voorzichtige man der echte wetenschap u niet. Telkens wisselen daaromtrent de meeningen en velerlei verklaringen. Nu eens is het trilling, dan weder golving, straks andere beweging, uitstraling of wel uitstrooming; maar wat eigenlijk dit alles veroorzaakt, alleen Gods oog heeft de lichtbron in al heur reinheid en schoonen glans gezien. Alleen Hij, die het licht is, waarin gansch geen duisternis is, verklaart het ons. Hij, die het licht gezaaid heeft voor den rechtvaardige, die het ontoegankelijk en eeuwige licht bewoont en die het gespoken heeft, dat wie Hem volgt het licht des levens hebben zal; alleen Hij kan het licht uit zichzelven uitzenden, omdat Hij, in den hoogsten en edelsten zin des woords, het licht der wereld is.

Men heeft wel eens gezegd, dat God den mensch willende scheppen, eene schaduw van Zich afwierp en die schaduw van Hem zelve het leven schonk; in beteren zin zoude men kunnen zeggen, dat de Zoon Gods, het Woord dat in den beginne was, dat bij God was, dat God was, door hetwelk alle dingen gemaakt zijn, in wien het leven was, als iets van zijn leven nederzond in de schepping, en dat leven was het licht der schepping en der menschen.

Daarom klonk toen ook onmiddellijk het goedkeurend woord des Heeren: »En God zag het licht dat het goed was." Ja, nu moet het heilig amen van den drie-eenigen God zegenend nederzijgen op de Jeugdige schepping; nu de Vader het ontwerp der schepping uit Zijn binnenste gedachten had uitgesproken en daardoor die schepping had gewrocht (vs. 1); nu de Heilige Geest die nieuwe schepping als met eeuwige armen des levens en der liefde had omvat (vs. 2); nu ook de Zoon, het Eeuwige Woord en het Eeuwige Licht, zijn licht liet schijnen over die pas verrezen schepping (vs. 3

Met welgevallen zag God op den blinkende en tintelenden stroom van het licht neder, dat, in stillen glans, langs de aarde heen gleed. Hij keurde Zijn eigen werk goed. Niet omdat het goed was, zag Hij het licht aan; maar het was goed, omdat Hij het gemaakt had. Wat is dan »goed"? Hier wordt het gewis niet in zedelijken, wel in natuurlijken zin genomen. In den grond der zaak echter wijst de uitdrukking »goed" steeds op een vooraf gemaakt ontwerp, op een bepaald doel, op de samenstemming van doel en middelen. Immers dàt alleen kan goed heeten, wat het inwonend vermogen bezit van aan zijn doel te beantwoorden. Wat zoo is, dat het zijne bestemming kan bereiken, is naar aanleg goed; wat eindelijk blijkt die voorwaarden

vervuld, zijne bestemming bereikt te hebben, is in werkelijkheid dadelijk goed. Later zullen wij gelegenheid hebben om aan te toonen, dat het hoogste doel der schepping is de eere Gods of Zijne verheelijking in alle eeuwigheid; het ondergeschikte daarentegen is èn hier èn hierna onze zaligheid. Nu zij het voorloopig genoeg, op te merken: dat de goedkeuring van het licht door God reeds heenwijst op een bepaalden raad en voorafberaamd doel der schepping bij God, waardoor alle toeval beslist wordt uitgesloten.

Door het woord Gods was van uit hoogeren levenskring aan de aarde een hoogere macht des levens gegeven in het licht, dat, als zelf geschapen, geen leven kon hebben in zichzelve, en geen leven kon wekken uit zichzelve. Maar dàt kon het en dat moest het: scheiding maken, licht verspreiden over de werken Gods en de tegenstelling doen uit komen tusschen het voorheen en thans, nu en eertijds.

Toen de aarde nog woest en ledig was, waarde de duisternis rondom den donkeren afgrond; nu het licht was geboren, »maakte God scheiding tusschen »het licht en de duisternis." Op de oorspronkelijke aarde, zooals die het eerst uit de scheppende hand Gods voortkwam, woonde het licht dus nog niet. Was dit wellicht een vroeger gewrocht Gods, dat van den hoogeren hemel op de aarde werd gezonden, maar door deze niet geheel werd ingedronken, niet geheel werd opgenomen? Nu het er was, deed het dat wisselend spel van licht en schaduw ontstaan, dat de grondslag is van alle kleur en tint en schakeering. Uit het huwelijk van het doorschijnend licht, dat van boven neêrstroomt en de dichte duisternis, die op de aarde woont en die der aarde is, wordt de veelkleurige pracht der

wisselende kleuren geboren. Voortaan zal er, naar het bevel Gods, wisseling van den lichtenden dag en van den eenvormigen, eentoonigen nacht zijn.

»En God noemde het licht dag en de duister»nis noemde Hij nacht." Eerst nà de scheiding komt de onderscheiding. Het ongelijksoortige kan voor eene wijle dooreengemengd en schijnbaar vereenigd zijn; ieder ding houdt evenwel zijn aard en natuur. Licht blijft licht en duisternis is duisternis. En toch, God heeft zoowel de duisternis en het donkere, als het licht geschapen, en daarom profeteert Jesaia in naam des Heeren- »Ik formeer het licht en Ik schep de duis»ternis" (Jes. 45 : 7). De duisternis was er als schepping Gods; en het licht komt van boven over en in de duisternis schijnen, maar de duisternis heeft hetzelve niet begrepen (Joh. 1 · 5). Ook van de schepping der duisternis geldt dit wonderbaar diep schriftwoord: God de Heere heeft alles om Zichzelfs wil gewrocht, Ja ook den goddelooze tot de dag des kwaads (Spr. 16 : 4).

Wij kinderen der menschen onderscheiden te veel naar eigene opvattingen en begrippen des verstands en daarnaar maken wij scheiding. Bij God rust de onderscheiding op eene voorafgaande scheiding, op eene werkelijkheid. Daarom mogen wij ten behoeve van ons denkvermogen Gods eigenschappen en de personen der Heilige Drie-eenheid onderscheiden; scheiden mogen wij niet wat in Gods wezen één en ondeelbaar is. Scheide de mensch dan ook vooral niet wat God vereenigd heeft, omdat zijn verstand meent te moeten onderscheiden.

Eerst scheidde God het licht van de duisternis en daarna onderscheidde Hij ook de namen, eerst de zaak en dan den naam; maar dan ook een naam, die niet maar het feit der scheiding, maar het wezen der ge-

scheiden dingen uitdrukt en wedergeeft. Door de scheiding op zich zelve ontstaat niet iets nieuws; en indien al iets nieuws, dan wel een nieuwe openbaring van het eeuwig voornemen Gods. Dag en nacht, avond en morgen zijn licht en duisternis, overgebracht van de ruimten ook op den tijd. »Toen was het avond geweest en het was morgen geweest den eersten dag."

Hoelang nu die eerste dag wel is geweest, zal niemand kunnen zeggen, voordat hij de juiste maat van den omtrek der toenmalige aarde weet aan te geven. »Wie »heeft de wateren met zijne vuist gemeten? en van de »hemelen met de span de maat genomen? en heeft met »een drieling het stof der aarde begrepen?" (Jes. 40 : 12). Gewis hebben wij hier aan natuurlijke, niet aan profetische dagen te denken; dag is dan zeker geen tijdperk van meerdere dagen.

De wetenschap beweert, dat de dagen steeds korter worden en, naar onze meening, met recht, in dien waar is, dat de omtrek der aarde in grootte steeds afneemt. Maar nogmaals wie bepaald ons dan de lengte van den eersten en die der volgende scheppingsdagen? Zij het ons genoeg te weten, dat de Heer niet slechts het licht en de duisternis heeft geschapen, maar deze ook heeft onderworpen aan maat en orde en regel. Zoo moeten deze, Gods wil gehoorzamende, reeds aan den tijd de hoofd-indeeling brengen van dag en van nacht, van avond en van morgen en aldus profeten worden van voortdurende wisseling, van den dag die volgt op den nacht; van den avond, die ten leste eindigt in een eeuwigen morgen, den dag der eeuwigheid.

Nu wij de onderscheidene uitdrukkingen van het eerste vijftal verzen der H. Schrift afzonderlijk heb-

ben toegelicht, vragen wij naar de hoofdgedachte van het geheel. Zij meldt ons de schepping des heelals door een souvereinen God, die naar Zijn vrijmachtigen wil al wat bestaat in hemel en aarde uit het niet in het aanzijn heeft geroepen. Met de almacht Gods begint de Bijbel; deze is ook het begin, de grond, de steun en het einde van alle geloof.

Door deze waarheid wordt aanstond de vaste grondslag aangegeven voor alle geloof, waarheid en recht. De Schepper is souverein. Alles behoort Hem, omdat alles door Hem is geworden. Alles is van Hem alleen afhankelijk. De volstrekte souvereiniteit Gods tegenover de volstrekte afhankelijkheid van het schepsel is het eerste leerstuk, dat de Bijbel ons predikt. Uit deze hoofdwaarheid vloeien, op deze rusten alle andere geloofswaarheden. Ook daardoor reeds is onze gereformeerde belijdenis zoo echt bijbelsch, omdat zij de volstrekte Souvereiniteit Gods tot den grondslag en de leidende gedachte van haar geheele geloofsleer heeft gemaakt.

God is Schepper; dat is: Zijn Almacht en Vrijmacht worden luide door de gewrochten Zijner schepping verkondigd. Hij spreekt en het is er, Hij gebiedt en het staat er. »Want Zijne onzienlijke dingen worden, »van de schepping der wereld aan, uit (niet door) de »schepselen verstaan en doorzien, beide Zijne eeuwige »kracht en goddelijkheid." (Rom. 1 : 20.)

God is Schepper; d. i.: Zijne Heerlijkheid blinkt uit in den luister en de majesteit Zijner schepping. »De hemelen vertellen Gods eer." O, Heere! hoe heerlijk is uw Naam op de gansche aarde, Gij die Uwe majesteit gesteld hebt boven de hemelen (Ps. 8 : 2). »O Heere, mijn God! Gij zijt zeer groot; Gij zijt bekleed met majesteit en heerlijkheid."

God is Schepper ; d. i.: Zijne Goedheid en Wijsheid alleen hebben den eeuwig vrijen, door niets buiten zich zelven gebonden, algenoegzamen God bewogen, om eene wereld in het aanzijn te roepen, waaraan Hij-zelf, de Volzalige, geene behoefte had, maar die Hij evenwel heeft willen scheppen, om Zijne glorie, Zijne majesteit, Zijne wijsheid en Zijne goedheid op het schoonst te openbaren. »De dag aan den dag stort overvloediglijk sprake uit en de nacht aan den nacht toont wetenschap" (Ps. 19 : 3).

Geschapen is de wereld; Eenmaal had het heelal een aanvang. Zoo verklaard Gods Woord zich aanstonds tegen alle on- of wan- of bijgeloof, dat nog vasthoudt aan de eeuwigheid van stof en kracht, of naast en buiten of tegenover den eeuwigen God. Door deze prediking wordt mede die geestenrichting veroordeeld, die, Schepper en Schepping niet onderscheidende, ze in elkander doet opgaan als een ondeelbaar, alles omvattend, immer wordend geheel; tervijl beiden, Schepper en schepping, slechts voor en in het denken van elkander zijn onderscheiden.

Maar ook oordeelt het scheppingsverhaal dat eenzijdige geloof Israels, dat nog altijd zich vastklemt aan den eenen levenden God, maar deze God als een onbeweeglijke, in zich zelve besloten eenheid beschouwt; zonder dat dit geloof zich kan opheffen tot de heilige hoogten der zaligste geloofsaanschouwing, waar het heilgeheim des drie-eenigen Gods door den Zoon werd uitgesproken. Neen, geen duidelijk uitgesproken leer der drieeenheid wordt in den aanvang des Bijbels ons medegedeeld. Maar het licht is reeds gezaaid voor den rechtvaardige. Wat later als de heldere dag op zijn middaghoogte zal schijnen, daarvan worden nu reeds de eerste zwakke stralen gezien.

Elohiem schiep hemel en aarde. Vanwaar die meervoudige naam bij den naam Gods, indien deze geen heilgeheim moet verbergen en toch laten doorschemeren? Men weet dat ditzelfde verschijnsel zich herhaalt bij de schepping des mensschen (Gen. 1 : 26), als God spreekt: laat ons menschen maken". Ook de Prediker (12 : 1), blijkens de keuze zijns woords duidelijk terugziende op Gen. 1 : 1, op het feit der schepping door Elohiem, bezigt in de vermaning: »Gedenk aan uwen Schepper, den meervoudigen vorm des Woords; alsof hij sprak van Scheppers, van meer dan éénen Schepper. Zoo doet het ook de profeet Jesaia, als hij Israel wil troosten (Jes. 54 : 5) sprekende: »Uw Maker is uw man", eigenlijk: Uwe Makers zijn uwe mannen.

Met onmiddellijke duidelijkheid stelt de Heilige Schrift zich steeds en overal, juist door het feit der schepping, tegenover de dwaasheid des heidendoms en der veelgoderij. Hoor dien God het bij Jesaia verkondigen: »Ik »heb de aarde gemaakt, Ik ben de Heere die alles doet, »die den hemel uitbreidt, Ik alleen". Dat onderscheidt Jehova van alle andere goden, gelijk Jeremia getuigt (10: 11) »de goden die den hemel en aarde niet ge»maakt hebben zullen vergaan; maar de Heere God is »waarheid, Hij is de levende God, en een eeuwig koning »die de aarde gemaakt heeft door Zijne kracht en de »wereld door Zijne wijsheid, die den hemel uitbreidt door »Zijn verstand". Dat is het ook wat voor den Godsman Mozes (Ps. 90 : 5) den waarachtigen God zoo oneindig hoog verheft boven de »afgoden der volkeren". Daarom werpen dan ook voor dien Almachtigen God, die op den troon zit, de ouderlingen in aanbidding hunne kronen neder en heffen den jubelpsalm aan: Gij, Heere zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid en de eer, en de kracht; want Gij hebt alle dingen geschapen" (Openb. 14 : 11). En de belijdende kerk antwoord in hare be-

lijdenis: »Ik geloof in God den Vader, den Almachtige, Schepper des hemels en der aarde".

Maar wat heeft nu het geloovig kind Gods aan deze hoogheerlijke waarheid? Wat nut het hem te weten, dat God de wereld in één punt des tijds uit het niet in het aanzijn heeft geroepen? Veel in alle manier. Die daadzaak der schepping van het heelal leert hen steeds meer inzien, hoe die driemaal heilige God, als de eeuwige vrije Souverein en Heerscher recht heeft op zijne onderwerping, afhankelijkheid en gehoorzaamheid. Die God, die alles door een enkel woord Zijns welbehagens deed ontstaan, had u, arm en ellendig menschenkind, niet noodig. Als hij toch, zich over u ontfermende, u wilde aannemen, dan is ook dit Zijne vrijmacht, de vrijmacht Zijner genade. De wetenschap dat God de hoogheerlijke Schepper is, leert den aardworm zich diep, diep in 't stof voor Hem te verootmoedigen. Wat is de mensch, vergeleken bij dien God, wiens Woord alleen een wereld-al deed worden. Hoe klein wordt daarbij zelfs de grootste werelddwinger. Zoo is de waarheid der schepping een drangreden tot waren ootmoed; maar tevens eene opbeuring bij wijfel of wankelmoedigheid.

Een hulpmiddel voor het geloofsvertrouwen is hem de openbaring der almacht zijns Gods. Onder alle omstandigheden zijns levens, bij voor of- tegenspoed, bij wel of wee, bij lief of leed, mag hij een welgegrond vertrouwen stellen in dien God, die de Schepper is des Heelals. Hij begint te begrijpen, dat waar alles, op een wenk Gods, naar diens wil in het aanzijn trad, ook dat alles van dien God afhankelijk blijft. Indien dan die Schepper in Christus zijn Vader is, is juist die schepping hem een waarborg en onderpand, dat

die almacht groot genoeg is, om hem met alle nooddruft des lijfs en der ziel te verzorgen.

Geen macht der natuur of des doods zal hem verschrikken. Al zijn alle dingen tegen hem, God is boven al deze dingen, want Zijne almacht heeft ze geschapen. Indien God voor u is, wie zal tegen u zijn. Of zouden wellicht wetten der natuur dien God des levens als met onverbrekelijke ketenen kluisteren? Heeft God zelf dan niet die natuur geschapen en met die natuur ook de haar inwonende wetten? Hij, die de natuur aldus aan banden legde, binnen hare grenzen bepaalde, de Schepper aller dingen zoude door diezelfde banden, zou zich door Zijn schepsel laten binden? Neen, Hij is een God die uitkomsten kan geven op het gebed; want Hij is die God, die wonderen doet, Hij alleen.

Gelooft gij niet aan de mogelijkheid der wonderen? Gelooft gij dat God de wereld heeft geschapen? Indien niet, gelooft gij dan, dat zij uit zichzelve is geworden? Dit is ongerijmd! Indien gij moet toegeven dat er een Schepper is van alles, dan hebt gij daarmede het eerste wonder, dat der schepping, dat de bron en waarborg is van andere alle wonderen erkend, en zijt gij daarmede sterk tegen alle loochening des ongeloofs. Indien gij het ontkent, is uwe plaats niet onder Christenen, maar bij het duistere heidendom. Indien de God der genade het wonder der nieuwe schepping in u heeft gewrocht, dan wordt de schepping van het heelal u eerst recht een heldere spiegel en leerend voorbeeld van de herschepping uws harten. — Eerst een woeste en leedige aarde, zonder gestalte of gehalte, met duisternis over den afgrond der ziel. Reeds omzweeft de Heilige Geest die diepe kolk, waarover de nacht zich uitbreidde. Gij wist het niet, nog blijft alles donker in het binnenste, totdat het herscheppingwoord der genade blinkt en het licht wordt in uw ziel. Eerst de avond, dan de

morgen, de scheiding tusschen dag en nacht, voorheen en nu, de eerste dag, de eeuwigheid.

Dan ook herkent gij in het bovennatuurlijke leven het werk van denzelfden drie-eenigen God; den Vader die het ontwerp maakte, den Heiligen Geest die het leven nabij bracht en het Woord dat licht uitzondt over eene dorre, woeste en ledige ziel. De schepping zelve leidt aldus op tot den Schepper, en, het schepsel verliezende, vindt gij den Schepper, — dien Schepper des heelals en Schenker der genade, die van den hemel u riep, die op aarde het nieuwe leven u schiep, om in den hemel Hem en Zijner genade alleen de eer te geven.

Looft den Grooten God, Wiens troon
Hooger rijst dan die der goôn;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid.

Looft der Heeren Opperheer;
Buigt u needrig voor Hem neer;
Want Zijn gunst, alom verspreid,
Zal bestaan in eeuwigheid.

Ps. 136: 2, 3.

II.

DE VOORZIENIGE GOD, DE SCHEPPER DER AARDE, DE WOONPLAATS DES MENSCHEN.

Genesis I: 6—II: 3

INHOUD: Inleiding, het »hoe" en het »wat"; de oorsprongen liggen in het duister; de strekking dezer bijbellezingen in verband tot wetenschap en geloof; de wetenschap met zich-zelve in strijd; Plutonisme, Neptunisme, Animalisme; het doel der openbaring in de Schrift.

Tweede scheppingsdag; het uitspansel; tweeërlei wateren; scheiding van het gelijksoortige door geschapen ruimte.

Derde dag; scheiding door aaneensluiting van het gelijksoortige; de zwaartekracht; onbewerktuigde stoffen; het levenlooze; de bewerktuigde dingen; het gebonden en zelfstandig leven, het plantenrijk; Kryptogamen, Phanerogamen, houtgewassen.

Vierde dag; stelling der aarde tot het zonnestelsel; ordening beneden door bestraling van boven. — Twee reeksen, drie paren van scheppingsdagen: schepping der hemellichten: vierde en eerste dag; bestemming van zon en maan; heur onbewoonbaarheid; heur macht en invloed; het teeken; sterrewichelarij; voorteeken; bewijzend teeken; aanwijzing; overeenkomst in het rijk der natuur en der genade; drievoudige bestemming van zon en maan.

Vijfde dag; het zelfstandig leven; het dierenleven, de dieren in zee en lucht; de opklimming in de scheppingsdagen; de ontvankelijkheid voor zegen; O. T. begrip van zegen; het dier gezegend.

Zesde dag; de landdieren. De schepping des menschen; het

uitgesproken voornemen Gods; mensch en dier; de mensch kroon der schepping, zijne verhouding en het dier.

Zevende dag; wijding der schepping; het is volbracht; het heelal; de rust Gods; de sabbath; zeven; zegen; verband van zegen en heiliging; oosprong en bestemming van den sabbath; de sabbath in het geloofsleven.

Overzicht van het geheel; leert de voorzienigheid Gods; Zijne wijsheid; God van orde; geleidelijke ontwikkeling: de wet van alle leven; de aarde de plaats der ontwikkeling; de woonstede des menschen; de voltooiing des levens in den hemel; de eeuwige sabbath; de belijdenis der kerk.

Psalm 25: 6.

Als in den gedenkwaardigen nacht, toen de Heer tot Nicodemus het eerst van het wonder der wedergeboorte had gesproken, deze vraagde naar den weg en de wijze, waarop dit wonder, dit bovennatuurlijk gewrocht tot stand kon komen, antwoordt de Heer hem met een nog vollediger en duidelijker omschrijving van het wonder der nieuwe schepping; maar den verborgen weg, waarlangs die geestelijke geboorte in het aanzijn treedt, verklaart Hij hem niet. De Heer antwoordt nergens op het »hoe", wel op het »wat". Vergeet het nooit o, maar al te voorbarig menschenkind! de Heer antwoordt niet van Zijne daden. Hij, de vrijmachtige God, die alles doet wat Hem behaagt, kan en mag tot geene rekenschap en verantwoording opgeroepen worden. 't Moet voor ons volstaan te weten, dat Hij zelf de Eerste Oorzaak van alle bestaan is. Door welke langere of kortere reeks van midden- of tweede oorzaken Hij al wat bestaan heeft deed ontstaan, dat wist Hij steeds te onttrekken aan het turend oog of peinzend brein. Alle oorsprongen liggen voor de mensch in 't duister.

Daarmede is de hoogmoedige en vermetele mensch evenwel niet tevreden. Hij wil de oorzaken kennen en den weg der wording begrijpen, niet maar gelooven en

aannemen. Hij wil verklaren en verklaard zien, niet maar kinderlijk bewonderen; de schepping doorgronden, niet maar den hoogen Schepper aanbidden. Maar juist door den mensch te onthouden wat deze zoo begeert, handhaaft de Heer de majesteit van eigen gezach, houdt Hij het schepsel binnen de perken van den betamenden ootmoed en leert Hij hem desniettemin al datgene wat voor de eeuwigheid te weten noodig is. Zoo is het met de kennis van het geestelijk, zoowel als van het natuurlijk leven.

Aldus is het ook met het hoogverheven en toch zoo eenvoudig scheppingsverhaal, dat ons den aanvang der oorsprongen in de heilige oorkonde der goddelijke openbaringen te lezen geeft. Indien gij, mijn vriend! in deze bladen eene wetenschappelijke uiteenzetting en met de wetenschap van den dag verzoenende verklaring van de scheppingsfeiten verwacht, zult ge u deerlijk teleurgesteld vinden. Ook hier geldt het woord des Heeren: »Het geopenbaarde is voor ons en onze kinderen, het verborgene is Godes".

Het heilig tafereel der schepping werd niet ontvouwd, om ons de beginselen der natuurkunde te leeren kennen, om ons in te wijden in de geheimen van aard- of sterrekunde, of welke kundigheden er meer op dat gebied des lageren levens mogen zijn. De bijbel is ons voor iets anders, voor iets hoogers, voor het geestelijk leven gegeven. Maar gij wenscht, dat de tegenspraak der braveerende wetenschap gelogenstraft worde; dat men eindelijk ophoude tegenstrijdigheden op te merken en op te speuren in den bijbel der openbaring en wat men noemt den bijbel der Natuur.

Mijne lieven! geloof mij, voor zooverre ik met onbevooroordeeld gemoed de verschillende onderzoekingen dier geleerde natuurvorschers heb kunnen nagaan, die zich opgemaakt hebben, om de bijbelwaarheid te be-

strijden, heb ik opgemerkt, dat het hun steeds ging als den Midianieten en Amalekieten en al den kinderen van het Oosten, die tegen Israel vergaderd waren (Richt. 7: 12). Gideon en zijn legertjen bliezen slechts met de bazuinen en de Heere zette bij de vijanden »het zwaard des eenen tegen den anderen." Op het gebied van wetenschap en afgetrokken geleerdheid heerscht te zeer de macht van den God der eeuw, die meeningen en inzichten, gissingen en hoogopgebouwde stelsels met elk oogenblik doet afwisselen naar den waan van den dag. Een tijd lang wilde men het ontstaan en den tegenwoordigen vorm der aarde en hare gesteenten uit de werking en ontzettende krachten van het vuur verklaren. Nu wederom heet het wetenschappelijk, dit alles niet door gloeiing of smelting van vuur, maar door glooiing en vloeiing van water op te helderen. Ja men is bij de laatste onderzoekingen er reeds toe gekomen om de wording van de reusachtige en steile rotsen aan de werking en uitwerpselen van uiterst kleine halfdiertjes toe te schrijven. »De dwaas zegt in zijn hart: daar is geen God." De innerlijke tegenspraak en onderlinge bestrijding der natuurkundigen in hunne stelsels ontslaan den geloovige van de afmattende en onvruchtbare taak om ze voortdurend te bestrijden. Ze niet te erkennen, is het beste.

Zullen wij ons om wille der waarheid en der onvaste gemoederen er in verblijden, dat het heerschende stelsel, dat meer en meer den boventoon bekomt, in den grond samenstemt met het apostolisch woord des bijbels (2 Petr. 3: 5.) »dat door het Woord Gods. , . . de aarde uit het water en in het water is bestaande?" Zal het ons een triumflied op de lippen leggen, dat de menschlijke wetenschap aldus de openbaring komt beamen? Wij behoeven des menschen woord niet, dat amen zegt op de daden Gods; maar de goed-

keuring des Heeren, die wordt uitgesproken op de werken, woorden en gedachten der menschen. God heeft niet den mensch en diens toestemming, maar de mensch heeft God en Zijne goedkeuring noodig. Wanneer wij de bijbelwaarheid met elkander onderzoeken, is het ons te doen, om de gedachten Gods te leeren kennen en met eerbied en ontzach te vernemen, hoe Hij in en door de bewegelijke en vergankelijke dingen opleidt tot de onbeweeglijke en eeuwige waarheid, is het ons te doen, om door de zienlijke dingen tot den Onzienlijke gebracht te worden en Zijne Grootheid, Macht, Heerlijkheid en Goedheid te leeren kennen en bewonderend te aanbidden.

Laat mij u dan in 't kort een overzicht geven van hetgeen de almachtige God op ieder der zes scheppingsdagen wrocht, terwijl wij bij het werk der tweede helft van den zesden dag later afzonderlijk willen stilstaan en dat der eerste reeds hebben toegelicht.

De *schepping des lichts*, de *vorming der aarde* en de *wording des lichts* omvatten den arbeid van den eersten dag. Daarop volgde, den tweeden dag, het ontstaan van het *uitspansel op het* gebiedend machtwoord van den levenden God. Verkeerdelijk meenden de oudste joodsche en christelijke vertalingen dit uitspansel het *firmament* of de vaste uitgebreidheid. Niets dan *uitgebreidheid*, wijd *uitgespannen ruimte*, *uitgestrektheid* noemt u het oospronkelijk woord. Het uitspansel op zich zelve is slechts eene ledige, ijle ruimte' dat evenwel onwrikbaar, vast als een metalen muur, gesteld werd tusschen wateren en wateren om die te scheiden. Wellicht denkt men bij die tweeërlei wateren aan den vochtigen dampkring en den aetherkreits. Er moet hier bij het woord water toch meer aan eene vochtige zelfstandigheid, dan

aan eigenlijk water gedacht worden. Dat laatste werd eerst op den derden dag gewrocht.

Dat uitspansel noemde de Heere hemelen of het hooge, niet in betrekking tot Hem zelven, maar in betrekking tot de lagere aarde, van wier verdere vorming nu sprake is. Van den derden hemel, als woonstede Gods en als afgewerkt geheel op zich zelve, was reeds in vs. 1 gesproken. In het wolkelooze uitspansel, dien tweeden en lageren hemel als 't ware, stelde God op den vierden dag de zon en de maan en de lichtende starren; terwijl de eerste of laagste hemel zijne plaats heeft aan deze zijde des uitspansels, dat de aarde van en naar alle zijden als dampkringslucht omgeeft.

Nog was de aarde evenwel niet naar hare twee groote hoofdbestanddeelen, land en water, gevormd. Nog rustte zij als een vaste kern te midden van »den duisteren en bruischenden afgrond." droog en vocht te saam ondereen gemengd. Op den derden dag werden deze op Gods woord gescheiden, maar door eene scheiding, die van gansch andere natuur is dan die, waarvan bij het eerste tweetal dagen sprake is.

Nu moest er scheiding door aaneeensluiting plaats grijpen; de onbewerktuigde natuur werd gevormd; de grondslag en bodem voor alle latere gewrochten werd gelegd. »De wateren van onder den hemel moesten zich in éene plaats vergaderen" en aldus ruimte geven aan het drooge, het trage en logge, dat door eigen zwaartekracht wordt saamgehouden, opdat dit, aan de oppervlakte der aarde opgerezen, nu gevormd en ook gezien werde. Naar Gods bevel geschiedde het. Bij de Roode zee werd later iets dergelijks gezien. — Wie en wat zal Zijn woord wederstaan! Wat beproeft gij het dan, o mensch, als zelfs de zwijgende elementen gehoorzamen, om geheel een onbewerktuigde natuur,

zee en vast land, op Gods woord, onmiddellijk te vormen.

Nu er meer dan enkele scheiding was, nu de scheiding tevens de uiting was van een pas geworden werkelijkheid, nu klinkt ook wederom het goedkeurend woord des Heeren, dat op den tweeden dag niet was vernomen, maar den derden dag tot twee malen toe wordt herhaald. Want nog was de scheppende arbeid Gods voor dien dag niet geëindigd. Het pas geworden, pas ontbloote vast land moest de eerste gewrochten der bewerktuigde natuur, drieërlei plant: mossen en varens (bedekt), grassoorten en kruiden (onbedekt bloeiende), heesters en houtgewassen uit zijn vruchtbaar gemaakten schoot doen voortkomen. En wat wellicht van het plantenrijk het schoonst en het edelst was vond, reeds op dien dag, zijne plaats in het paradijs.

Eerst kwamen de zachte mossen, daarna het voedzaam graan en straks de blijvende en vaste boom; niet eerst het zaad, noch eerst de plant, maar de plant met het zaad tegelijk reeds in zich, naar het woord: «dat de «aarde uitschiete grasscheutjes, kruid zaadzaaiende, vrucht«baar geboomte, dragende vrucht naar zijnen aard, welker zaad daarin zij op de aarde. »En het was alzoo." — Als God de Heere leven schept, dan legt Hij daarin tevens de macht om leven voort te brengen. Daarom kan er geen sprake zijn van dood geloof of werkelooze bekeering. Die in waarheid is wedergeboren uit den Geest, in wien waarlijk het oprecht geloof leeft, deze moet vruchten voortbrengen, der bekeering waardig; omdat het leven uit God is. Daaraan mede moet gij, ook bij u, het echte van het schijnleven onderscheiden.

Maar zal dat nieuw geschapen leven welig tieren, opwassen, sterker worden, blijven, dan moet het beschenen

worden door het licht van boven. Dat is als 't ware het werk der verzellende genade Gods, die de voorafgaande komt bestendigen. Daarop riep de Heere den vierden dag »de lichten in het uitspansel des hemels" op door het woord, waardoor èn hun wording bepaald, en hun bestemming hun aangegeven, en hunne beteekenis voor de menschen aangeduid werd.

«En God zeide: dat er lichten zijn in het uitspansel des hemels, om scheiding te maken tusschen den dag en tusschen den nacht; en dat zij zijn tot teekenen en gezette tijden en tot dagen en jaren! En dat zij zijn tot lichten in het uitspansel des hemels, om licht te geven op de aarde en het was alzoo."

Klaarblijkelijk wordt het zestal scheppingsdagen in twee helften gedeeld, elk van drie dagen. Zoo zijn er twee reeksen van scheppinswonderen, die evenredig met elkander samenstemmen. Den eersten en vierden dag het licht en de hemellichten; den tweeden en vijfden dag het uitspansel en «het gevogelte vliegende in het uitspansel des hemels;" den derden en zesden dag de drooge aarde, die levende planten en de aarde die levende zielen moet voortbrengen. Deze zijn, twee aan twee genomen, het drietal paren, waaruit de reeksen bestaan, die ten leste in den zevenden dag, in den Sabbath, haar einde, haar rustpunt, haar samenvatting, maar ook haar kroon ontvangen.

Aldus wordt, door eene niet te miskennen orde van samenstelling en opvolging in het bijbelverhaal zelf, de schepping der hemellichten in onmiddellijk verband gebracht met de schepping van het licht. Hoe hebben wij het evenwel te verstaan dat het licht er reeds op den eersten dag was, terwijl zon, maan en sterren eerst den vierden dag in het aanzijn werden geroepen? Juist als wanneer eerst deze of gene stof wordt gemaakt en daarna de toestellen,

waarin deze of geborgen of aangewend moeten worden. In de zon wordt als het ware een deel van het door het heelal verspreide, vroeger geschapen, licht te samengetrokken; en uit de zon straalt het terug naar de maan en wordt het weerkaatst naar de aarde. Eerst is er het gaz en daarna de gazlichten.

Ge zoudt ook kunnen zeggen, gelijk sommigen willen, dat bij de scheiding van licht en duisternis op den eersten dag, het licht terugweek naar eene ruimte buiten de aarde, om straks, daaruit terruggeleid naar zon en maan, weldadiger en meer bestemd op de aarde neer te stralen. De aarde miste, sinds de schepping van het licht. geenszins dat licht geheellijk; maar nà de schepping der hemellichten komt het meer saamgetrokken en begrensd langs afgebakenden weg tot haar. Zonder het licht der hemelbollen is de aardbol wel niet geheel van licht verstoken, maar toch slechts in schemerschijnsel gehuld.

Het is de bestemming dier hoogere lichtbollen: te dienen. Wel zijn zij geen dienende geesten, maar evenwel zijn zij geschapen om te dienen, om tot lichten te zijn in het uitspansel des hemels, om licht te geven op de aarde. Zij bestaan niet om wille van zich zelve; zij hebben geene eigene geschiedenis; zij zijn er niet om bewoond te worden of het verblijf te zijn van denkende wezens. Indien hun ook al een soort van «heerschappij" wordt toegekend, dan is het een onbewuste; het is een gansch andere dan die later aan den mensch over de aarde wordt gegeven. De verschillende grondbeteekenis der verschillende oorspronkelijke woorden, die èn vs. 18 èn vs. 28 evenwel door een en hetzelfde woord «heerschen" worden vertaald, wijst dit duidelijk genoeg aan.

De heerschappij, het overheerschend vermogen, dat aan zon en maan wordt toegekend, wordt genoegzaam verklaard door die onbedwingbare kracht van aantrek-

king en door den daaruit voortvloeienden invloed, die beide hemellichamen, ook de maan, op de aarde uitoefenen. — Hoe verklaart gij, zonder die aantrekking, den stand, de beweging, de afwisseling der aarde, de ebbe en vloed van hare rivieren en stroomen? Uit geheel het verhaal blijkt evenwel de goddelijke toeleg, waardoor moet uitkomen, dat de aarde er niet is om de zon en de maan, maar dat deze er zijn om de aarde. Zoo moet deze laatste dus, in zedelijken en doelbeöogenden zin, in waarheid het middelpunt des heelals, ook van het zonnestelsel heeten.

Ten behoeve der aarde is de bestemming, ook der bewegingen en der wentelingen, van de hemellichamen. Dat geeft deze hun eigelijke beteekenis: «om scheiding te «maken tusschen den dag en tusschen den nacht, en dat «zij zijn tot teekenen en tot gezette tijden en tot dagen «en jaren."

Het kan u niet verwonderen dat in vs. 16, zon en maan eerst groote lichten en dan weer de maan «dat kleine licht" genoemd wordt. Het woord Gods is aan menschen voor menschen gegeven. In de verhouding tot andere hemellichamen schijnen zon en maan wel zeer groot, maar bij elkander vergeleken is de maan tegenover de zon, het kleine licht. Zoo kon in zijn eigen taal het menschenkind vatten wat God in neerbuigende goedheid tot hem sprak.

Zij moeten zijn tot «teekenen." Niet tot voorteekenen van het overspannen bijgeloof, dat naar zekere standen en samenstellingen der sterren en sterrebeelden, langs eigenmachtigen en eigenwilligen weg, het gordijn der toekomst verscheuren en haar verborgenheden lezen wil. Dit kan hier onmogelijk bedoeld zijn door die Heilige Schrift, die alle sterrenwichelarij mede als guichelarij oordeelt. Daar is noch oorzakelijk, noch bedoeld samen-

vallend verband tusschen de vaste gangen der hemellichamen daar boven die natuurlijk zijn, en de velerlei dwalende wegen der menschenkinderen hier beneden, die tot het gebied des zedelijken levens behooren.

En toch doet de uitdrukkelijk daaraan toegevoegde beteekenis ernstig uitkomen, dat de hemellichamen nog eene andere dan louter natuurlijke bestemming hebben. Zij worden getuigenissen Gods genoemd, (Ps. 89: 36) als afbeeldende en afschaduwende aanwijzingen van de macht en wonderkracht en trouw van God; zij zijn »teekenen" (door de ouden onderscheiden in natuurlijke, burgelijke en geestelijke), die, als met gouden letteren aan den hemel geschreven, den naam des Heeren ons spellen. Dat leest David aan den hoogen hemeltrans (Ps. 8, 19, 104 enz.) Dat leert ons ook die treffende samenloop en overeenkomst in de gangen van het rijk der natuur en het rijk der genade; òf bij die gebeurtenissen, die aan de wereldgeschiedenis een andere gedaante geven, of in die samenstemming van de rij der hooggetijden, die in het natuurlijk en in het kerkelijk jaar zoo opmerkelijk samenvallen.

Het teeken is de in beeld geuite, maar niet in klank uitgesproken gedachte; 't is het zichtbare woord, dat zelf zwijgende, evenwel duidelijk verkondigt en onweersprekelijk u bewijs komt geven, dat Gods hand, Gods macht, Gods woord in het spel is. Het is er nooit om wille van zichzelve, maar moet tot stillen eerbied, heilig ontzach en kinderlijk geloof opwekken. «De hemelen vertellen Gods eer en het uitspansel verkondigt Zijner handen werk"; zoo zingt de gewijde zanger. De tallooze starren aan den nachtelijken hemel worden Abraham tot een teeken gesteld (Gen. 15).

Indien de zon en maan reeds zoo heerlijk glanzen, zoo chitterend in het hemelruim zijn opgehangen door de

hand des Scheppers; hoe heerlijk en blinkende van licht en heerlijkheid moet dan niet de Schepper Zelf zijn! Als »teekenen" zijn zon en maan dus blijvende en zichtbare getuigen aan den hemel van de hoogere Majesteit Gods. — Ach, maar al te dikwerf wordt teeken en beteekende zaak verward; en zon en maan zelve ontvingen bij het heidendom eene afgodische eer, die reeds door het scheppingsverhaal duidelijk wordt veroordeeld.

Ook tot aanwijzing der feestgetijden, gelijk tot bepaling van het jaar en regeling der nieuwe maanfeesten moesten zon en maan dienen en zoo het aanwijzen, hoe geheel de schepping op een geestelijk doel, op de vereering van den hoogheerlijken Schepper is aangelegd. Indien zij ook de indeeling des tijds in jaren en dagen moeten aangeven en de dagen leeren tellen; doordien zij evenwel nog vroeger «tot teekenen en tot gezette tijden" zijn gesteld, moeten zij ons veel meer leeren: alzoo onze dagen te tellen, dat wij een wijs hart bekomen (Ps. 90 : 12).

Drievoudig dan is de bestemming der lichten aan den hemel: om scheiding te maken tusschen licht en duisternis; tot teekenen en gezette tijden, tot dagen en tot jaren te zijn; door hun koestering en tempering de aarde vruchtbaar te maken. Geen andere bestemming, ook niet om bewoond te worden, kent de bijbel-leer aan de hemellichten toe.

Wel leert ons de Heere Jezus Christus, dat door de werking der zon de teekenen aan den hemel ontstaan (Luc. 17: 54, 55); wel is, naar Zijn Woord, (Matth. 24: 29, 30) de verduisterende zon en bloedroode maan, in de verre toekomst, het teeken der naderende oordeelen Gods; maar steeds geld daarbij tevens de waarschuwing der oude profeten: »En leert den weg der heidenen niet en ontzet u niet voor de teekenen des hemels, dewijl zich de heidenen voor dezelve ontzetten (Jer. 10: 2)".

— Ook de zon is een schepsel en eenmaal zal ook een nieuwe zon de vernieuwden van harte beschijnen.

Elke volgende scheppingsdag leert, als het ware met nieuwen en frisschen trek, zich eene duidelijke voorstelling te maken van die God, door Wien alleen alle schepsel werd en voor Wien alleen alle knie zich moet buigen. Niet slechts hoe het scheppingswerk zich steeds meer ontplooide, zegt ons die heilige oorkonde; maar ook en nog meer, hoe in dit toenemend werk de almachtige liefde van den schepper zich steeds meer uitbreidt over de gewrochten van Zijne hand.

Bracht ons de vierde dag het denkbeeld van eene bestemming hooger dan de natuurlijke, leerde Hij ons door teekenen, dat God Licht is; de vijfde dag spreekt reeds duidelijk uit, dat alle leven uit God is en dat alle gedijen eigenlijk afhankelijk blijft van hoogere kracht en gunst, van den goddelijken zegen. Immers als God op dien dag »de wateren overvloediglijk gevuld had met gewemel van levende zielen en het gevogelte had doen vliegen boven de aarde in het uitspansel des hemels"; als Hij van de groote walvisschen en andere zeegedrochten tot de kleinste bijna onmerkbare insekten had geschapen; als Hij ook over deze nieuwe rei van schepselen Zijne goedkeuring had uitgesproken; toen »zegende God ze, zeggende: zijt vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de wateren in de zeeën en het gevogelte vermenigvuldige op de aarde".

Er was nu een hoogeren trap van levensontwikkeling op het woord Gods bereikt. Eerst was daar het licht, onder wiens werking alles moest worden, daarna de onbewerktuigde natuur; hierop volgden de eerste bewerktuigde dingen, die wel een inwonend gebon-

den, maar geen zelfstandig leven hadden. Eerst op den vijfden dag klimt dit tot zelfstandig leven, dat wel een eigen vrije beweging heeft, maar deze nog niet als zoodanig kent. Op den zesden dag eerst doet God het vrije, zelfstandige leven ontstaan, dat door bewustzijn en persoonlijkheid zich onderscheidt. In de plant was de stof, de bewerktuigde natuur: in het dier de gewaarwording der ziel, het gevoel gegeven; bij den mensch eerst is er sprake van het beeld Gods, den adem des levens, het vrije, bewuste persoonlijke leven.

Maar nu ook treed de zegen Gods op. Waar men gunst of ongunst, vriendelijkheid of onvriendelijkheid, afkeer of toegenegenheid voor het eigen gevoel kan onderscheiden en waardeeren, daar is ook plaats voor den zegen Gods; die, door het zedelijk wezen niet erkend en aangegrepen, 't tot een vloek wordt. — Ook het dier onderscheidt reeds de toenaderende welwillendheid van den boven hem geplaatsten mensch; ook het dier bezit gevoel. God heeft het gezegend en aldus het bestaan van dat gevoel erkend. Mocht de mensch door harde behandeling der dieren het maar niet steeds loochenen. De rechtvaardige kent het leven van zijne dieren, zegt de wijze koning; en de Heer zelf geeft in Zijne heilige wet voorschriften, ook aangaande de bejegening van het dier.

Maar wat is dan zegen? Op de vriendelijke toespraak van den geleider, buigt de hooge kameel zijne knieën, om den zwaren last op zich te doen laden. Het woord zegen heeft in het oorspronkelijk hebreeuwsch dezelfde beteekenis van nederbuigende liefde, van de kniebuiging der welwillende dienstbetooning. Als God zegent, verzekert Hij, die getrouw is, het schepsel van Zijne nederbuigende liefde en welwillende gunst. Dat is iets groots. Want aan 's Heeren zegen is alles gelegen.

Met welk schallend lied der dankbaarheid zal het pas geschapen vogelen-heir op die zegenspreuk des Scheppers geantwoord hebben. En zult gij, o, menschenkind! dan uw Heer en Schepper niet loven met het voorbedachte lied?

Want ook over u is de zegen Gods uitgesproken. Hoor slechts. Reeds had lucht en zee hare dichte bevolking. Maar ook de vaste grond zal de zijne ontvangen. — Het was de zesde dag. »En God zeide: de aarde brenge levende zielen voort, naar haren aard, vee en kruipend en wild gedierte der aarde, naar zijnen aard! En het was alzoo. En God zag dat het goed was". Daarmede was het scheppingswerk van den zesden dag evenwel nog niet geëindigd. Nog moest de kroon der schepping optreden; de mensch verschijnt.

Het verhaal van des menschen schepping onderscheidt zich in vele opzichten en merkbare trekken van wezenlijk onderscheid aan dat der andere dingen. Ook hij behoort tot de geworden dingen, ook hij heeft zijne plaats in de rij der schepselen, die uit de almachtige hand Gods zijn voortgekomen. Maar 't moet reeds hier en in 't volgend hoofdstuk nog duidelijker uitkomen, dat al het voorafgaande op den mensch als 't ware is aangelegd. Hij moest de welvoorzienen en sierlijk toegeruste aarde bewonen. Waren licht en lucht, zee en land er voor de planten en deze wederom voor de dieren; deze allen zijn er voor hem, die het laatst van allen optreedt en wiens komst met zoo groote statigheid wordt ingeleid en aangekondigd.

Eerst wordt de goddelijke raadslag uitgesproken, daarna de daadzaak der schepping zelve vermeld; hierop volgt de zegenende uitspraak over en de, tot Heer der schepping wijdende, aanspraak aan den

mensch; terwijl ten laatste eene bijzondere goedkeuring Zijns werks van 's Heeren heilige lippen vloeit. In dit alles wordt ons veel ter overpeinzing gegeven, en in elk bijzonder onderdeel van het bericht aangaande de schepping des menschen zien wij een kenmerkende trek der onderscheiding, waardoor aan dit laatste gewrocht Gods in de scheppinge des Heeren kennelijk eene eigene, afzonderlijke plaats wordt gegeven.

Ja op den zelfden dag met de dieren, waarvan de zesde dag spreekt, is de mensch geschapen. Door zijn lagere natuur, het vleesch des lichaams, door gevoel en gewaarwordingen behoort de mensch tot deze orde der geschapen dieren, gelijk hij behoort tot het heelal der dingen. Hij is uit de aarde genomen. Maar daarin gaat zijn hoogere natuur, die naar Gods beeld is geschapen, kennelijk niet op. Blijkbaar is het naar Gods Woord, dat niet hij uit het dier is voortgekomen, hij die uitdrukkelijk tot deszelfs heerscher wordt gesteld en, door wezenlijk nieuwe en eigene eigenschappen en uitnemendheid, daarvan duidelijk wordt afgezonderd en onderscheiden.

Reeds de vorm zijns lichaams, de kenmerkende, hoog opgerichte gestalte onderscheidt hem van het dier. De mensch moge in eenige opzichten met het dier verwant of vermaagschapt zijn, daarom is hij nog geen gewijzigd dier, evenmin als het dier een gewijzigde plant, of de plant eene wijziging van de onbewerktuigde gesteenten is. De mensch, die, zelfs naar heidensche uitspraak, van Gods geslacht is, kan niet van het dier afstammen. Hij is maar niet een ander soort, maar een ander geslacht, een ander wezen dan het dier.

Eerst met de schepping des menschen is de lange reeks der scheppingsgewrochten voleindigd; indien ook nog niet voltooid. De mensch is als de sluitsteen, die aan het einde der reeks gesteld, er op wijst dat het »heir

der aarde" in zijn geheel aanwezig is, en dat de reeks der scheppingswonderen, die als één geheel te samenhangen, is afgesloten.

»Wat het eerst was in de beöoging (het voornemen Gods) is het laatst in de uitvoering," zegge onze vaderen gewoonlijk een voorchristelijken wijsgeer na. Daarmede wilde zij aanduiden, dat de mensch bij de schepping des heelals eigenlijk in Gods bedoelingen lag, en dat juist door de komst des menschen op aarde het voornemen Gods ten uitvoer was gebracht. Daarom klinkt het »*zeer goed*" eerst nà diens komst van de goddelijke lippen: maar daarom kon ook eerst nu de *wijding van het geheel* geschieden door de heiliging van den *Sabbath*.

»*Als volbracht waren de hemel* en *aarde* en »*al hun heir, voleindigde God op den zeven-* »*den dag Zijn werk, dat Hij gemaakt had* en »*rustte op den zevenden dag van al Zijn werk, dat Hij gemaakt had*." Toen de afzonderlijke dagwerken in opeenvolgende orde afgewerkt waren, stonden zij daar als één afgewerkt en afgerond geheel. Hemel en aarde met hun inhebbenden inhoud van schepselen waren niet maar eene toevalige som of alles samenvattende bijeenvoeging van allerlei stukken en deelen. Zij vormden in tegendeel een welgeordend innig tesamen hangend geheel-al, waartoe al de afzonderlijke deelen doelmatig behoorden en waarvan ieder deel beheerscht werd door de gedachte aan het geheel.

Zoo worden in het eerste vers van het tweede hoofdstuk al de afzonderlijke werken der opeenvolgende zes dagen tot een onlosmakelijk al-en-geheel te saam gevat, dat onder eene algemeene wet van orde en regel is gebracht. Dit uit te spreken was het werk Gods op den zevenden dag. Met eenen enkelen blik des welbehagens

omvatte de Heer van alles het maaksel Zijner handen. Alzoo volbracht God op den zevenden dag het werk dat Hij gemaakt had. Niets ontbrak daaraan, met alle gave was Zijne schepping toegerust en glansde met stille, onuitsprekelijke grootheid. — Lang voordat het ontzachlijk woord, na zes uren lijdens, aan Golgotha's kruis door Gods zoon was uitgesproken, ruischte, na zes dagen arbeidens, van de lippen Gods datzelfde majestueuse: »t Is volbracht".

Dat is het »rusten Gods"; het is de wijding der schepping, door haar toe te wijden aan hare betemming. Zie, de Schepper van de einde der aarde en des hemels zoude hij ooit moede of mat worden? Hij de Schepper, is immers ook Behouder en Behoeder, de voorzienige Onderhouder en wijze Bestuurder van al wat Zijn machtwoord eenmaal in het aanzijn riep. Hij is niet slechts de oorzaak van het eerst ontstaan, maar ook de grond van het blijvend bestaan en tevens de Leider der eindelijke uitkomst van al het geschapene, dat aan Gods doel moet beantwoorden.

De Heere Jezus zegt het ons: dat Zijn Vader werkt tot nu toe. Uit Hem, door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Zijn werk als één geheel te overzien en als het Zijne te erkennen, dat kenteekent dan dat rusten Gods, dat bij de instelling van den Sabbath wordt vermeld en aan dien geheiligden dag den naam gaf. Zegenend begroette de Almachtige God den eersten dag, waarop Hij geene nieuwe scheppingen deed ontstaan, omdat deze niet meer noodig waren.

Al de voorwaarden en beginselen en kiemen des levens dat later zich zoude ontwikkelen of worden om het geschapene te »volmaken" (asah) waren met de scheppingsdagen reeds geschapen (bara). Thans had dit alles nog de verzekering van Gods blijvende gunst noodig en deze zeeg, in den zegen van den zevenden dag, heiligend op

de geschapen aarde neder. Daarom werd ook deze dag afgezonderd van al de andere dagen en aldus »geheiligd," den Schepper gewijd, voor heiligen overpeinzing en zalige beschouwing bestemd. Daartoe is u ook de Sabbath gegeven.

Wanneer gij, o kind Gods! in de dikwerf maar al te zeer niteengeslagen, wijd uiteenloopende brokstukken van uw leven en van uw werk, de eene alles beheerschende grondgedachte der genade Gods hebt erkend en daarmede tot u zelven zijt ingekeerd; dan viert ook gij den Sabbath van uw leven, en overziet gij dit als een wel samenhangend en wel geordend geheel, zooals het is en moest zijn naar den Raad Gods. Dan gewis vond de Heer een welbehagen in u en in Zijnen zegen sprak Hij dit uit; en daarin, daarin alleen, ligt uwe heiliging. Van het eerste oogenblik uwer wording tot in de verste eeuwigheid is uw bestaan in God een welsluitend, vol en juist afgerond geheel. Den toestand van eene geworden volheid, die alleen door en uit God-zelven is en van het schepsel ganschlijk onafhankelijk bleef, geeft het bijbelsch begrip van het getal zeven te kennen. Het duidt eene heiligende of door God alleen geheiligde volheid aan.

Dat zeven-getal keert in dien zin telkens in de Heilige Schrift terug. Aan den geheiligden tijd en aan de gewijde feestdagen geeft het zijne indeeling, zoowel aan de zich snel opvolgende week van zeven dagen, als aan het langer tijdperk van het rustjaar om de zeven jaren. Dit wordt wederom de grondslag van het Jubeljaar, dat een tijdperk van zeven maal zeven zonnejaren omsluit. Ook bij de gezette hoogtijden en de offers, daarop te brengen, oefent het zevental zijn invloed uit en zelfs aan den heiligen eed leent het, in de oorspronkelijke bijbeltaal, den klank des woords.

Is dit toeval of ontleende men wellicht het zevengetal aan het aantal weekdagen, dat bepaald werd door den wisselende stand der maan of wel zich regelde naar het aantal planeten aan het uitspansel des hemels? Daaraan evenmin als aan de meetkunde met haar driehoek en vierkant. Daaraan mag wellicht de heidensche wijsbegeerte der getallen haar oorsprong danken, die alles doet opgaan in vorm, maat, regel en evenredigheid; de heilige dingen Gods hebben een hoogeren oorsprong en vinden hunne verklaring in God zelven.

In het innig voor ons ondoorgrondelijk Wezen Gods moet iets zijn, dat aan zeven verwant is en, naar buiten tredende, in het getal zeven zich uit. Eene vingerwijzing vinden wij in Jesaia 11: 1, waar gesproken wordt van den zevenvuldigen Geest, van den Heiligen Geest. Hierop doelt ook de Openbaring van Johannes, als hij spreekt van de zeven Geesten. (1: 4; 3: 1; 4: 5; 5: 6), en geheel het beloop der werkzaamheid Gods naar het getal zeven afdeelt.

Ook de Sabbath als zevende dag is niet een uitvinding des menschen, evenmin als het grillig spel van eene onbewuste natuur. God heeft dien dag afgezonderd en geheiligd; Hij heeft aanstonds met de schepping dien dag zijn eenige en uitnemende plaats aangewezen. Met geen ceremonieëel, maar met een zedelijk gebod hebben wij dan bij de instelling van den Sabbath te doen; die daar is om den mensch te leeren, dat in de nabetrachtende beschouwing van Gods wonderwerken de hoogste rust wordt gevonden, en wel die werkzame rust, die zaligheid is voor de ziel en eene eere Gods.

En vragen wij nu nog ten laatste, welk onderwijs het pas overdachte ons brengt aangaande God, de wereld en de aarde. In het eerste gedeelte der H. Schrift trof

ons met onweerstaanbare kracht de gedachte aan Gods Souvereine Almacht die van eeuwigheid is, en die zoo duidelijk in de schepping des heelals zich uitspreekt.

Nu wij evenwel het oog meer leerden vestigen op den geleidelijken voortgang en opvolgende ontwikkeling van het geschapene, worden wij als van zelve er toe gebracht om te peinzen over God als over een God van orde, en daarom volmaakten God· Hij is de God der Wijze Voorzienigheid. Hij zelf heeft voor Zijn schepsel de ordeningen (Ps. 119: 91) in het leven geroepen. Tijd en tijdsindeelingen, ruimte en afmetingen, onderscheiding en getal, geslacht en soort zijn gewrochten van Zijne hand. Hij is in waarheid de fontein van alle goeden. Hij is een sterke toren en rots voor allen die Hem vertrouwen. In Hem is onze kracht. Wat zouden wij dan vreezen.

Maar Hij is het ook waardig dat wij Hem aanbidden. »Gij zijt dien Heer alleen. Gij hebt gemaakt den hemel, den hemel der hemelen en al hun heir, de aarde en al wat daarop is; de zeeën en al wat daarin is, en Gij maakt die allen levend, en het heir der hemelen aanbidt U. (Neh. 9: 6.) Maar daar is meer. Onze God is een God van orde, die alle ordeloosheid haat. Vergeet het niet dan gij, die geroepen zijt om navolgers Gods te zijn, dan daartoe zijt geroepen, om in een weg van orde en regel, naar den regel van Gods Woord, te wandelen en te handelen. Geen slordigheid, geen onachtzaamheid, geen ordeloos verzuim past den geloovigen dienstknecht, die opziet naar zijn God en Dezen erkend als zijn Schepper.

Is het daarom alleen wellicht, dat Gods Woord ons opmerkzaam maakt op den geleidelijken voortgang en toenemende ontwikkeling van dag tot dag? Meer leert het ons. De natuur als scheppinge Gods duldt geen spron-

gen. Het een volgt op het andere, en de overgangen van het een tot het ander werkt die wonderdoende almacht Gods, die den wasdom geeft. Ja, 't is God alleen die den wasdom gebiedt, ook van hetgeen gij hebt geplant en gezaaid.

Wat is daaruit meer voor u te leeren? Dat ook het geestelijk leven der wedergeboorte, hoewel in één punt des tijds door 's Heeren machtwoord ontstaan, evenwel een vollen tijd van ontwikkeling en voltooiing noodig heeft. Die tijd is het leven der bekeering. Gelijk de wedergeboorte alleen door de macht Gods er is, zoo kan ook de bekeering, de ontwikkeling en volmaking van het leven der wedergeboorte zonder de genade Gods geen stand houden of voortgang hebben. In alles moet Gods genade het doen. Niet in eens, niet in een oogenblik wordt het volle, heelijk ontplooide leven der bekeering gewrocht of gevonden. God moet den langzamen wasdom geven. — Hoe, mijn bekommerde, worstelende ziel! God de almachtige, die het heelal door Zijn machtwoord in een punt des tijds in het aanzijn riep; Hij, die dit niet noodig had, nam Zich evenwel den tijd; en gij, haastende en jagende, zoudt willen dat het werk der genade aan uwe ziel in één enkel oogenblik gedaan zij? De Heer leert ons ook hier door Zijn eigen voorbeeld: »die gelooven haasten niet".

Van den hemel komt het geestelijk leven en op de aarde moet het worden ontwikkeld, opdat het eenmaal in den hemel rijp worde bevonden. Maar wat is nu deze aarde naar de schrift? Achtereenvolgens wijst ons het scheppingsverhaal op haar afhankelijkheid van God (eerste dag), op haar eigene plaats tegenover den hemel (tweede dag), op hare voornaamste bestanddeelen (aarde en water, haar inwonend vermogen om de ontvankelijke bodem voor ons het onzelfstandig leven te zijn (derde dag), haar verhouding als doelbeoo-

gend middelpunt voor het heelal (vierde dag), haar dierenbevolking, in water, lucht (vijfde dag) en op aarde, haar hoofd en heerscher, den mensch (zesde dag) en eindelijk haar hooge wijding en bestemming door den Sabbath (zevende dag).

Zoo wijst ons alles in Genesis I op het voorbereïdend doel, waarmede de aarde in het aanzijn is geroepen, namelijk: om naar de ordeningen Gods voor den mensch het oord der voorbereiding te zijn voor den eeuwigen Sabbath, die heerschen zal in den eeuwigen hemel.

Wel mocht de Apostel ons dan toeroepen: »Wij hebben hier geen blijvende plaats, maar zoeken de toekomende". Wel mochten de aartsvaderen zich hier als vreemdelingen en bijwoners beschouwen. Wel mocht de Apostel zich hiermede troosten: »want wij weten dat zoo ons aardsche »huis dezes tabernakels gebroken wordt wij een gebouw »(tempel) van God hebben, eeuwig in de hemelen". Niet op aarde — de plaats der voorbereidende ontwikkeling — kon de verheerlijkte Christus blijven. Naar den hemel voer hij heen. Daar is de volkomene in alle hare deelen voltooide heerlijkheid Gods.

Daarom dan ook laat ons, de aarde gebruikende maar niet misbruikende, in Christus die bezittende als niet hebbende, de oogen opwaarts heffen naar den hemel, vanwaar wij ook onzen Zaligmaker verwachten, vanwaar het eerste licht nederdaalde op de aarde, waarhenen de gezette teekenen, zon en maan, ons heenwenken, waarheen ook de opegrichte gang en opgeheven blik van het menschenkind zich richt, waar het eerst in waarheid zal zijn een gezegende en geheiligde Sabbath in en door de nabijheid Gods. Zalig zijn de dooden die in den Heere sterven, van nu aan) Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid, en hunne werken volgen hen na. (Openbaring 14: 13).

Na eene dergelijke beschouwing van de eerste bladzijde van Gods heilig Woord, nemen wij met te meer vrijmoedigheid de belijdenis onzer kerke aan en over: »Wij gelooven dat de Vader door zijn Woord, dat is door Zijnen Zoon, den hemel, de aarde en alle schepselen uit niet heeft geschapen, zooals het Hem heeft goedgedacht, ieder schepsel zijn wezen, gestalte en gedaante, en verscheiden ambten gevende, om zijnen Schepper te dienen. Dat Hij ze ook nu allen onderhoudt en regeert naar Zijne eeuwige voorzienigheid en door Zijne oneindige kracht, om den mensch te dienen, ten einde de mensch Zijnen God diene. (Art. XII).

Wij gelooven dat die goede God, nadat Hij alle dingen geschapen had, dezelve niet heeft laten varen, noch aan het geval of aan de fortuin overgegeven; maar ze alzoo bestuurt en regeert naar Zijnen heiligen wil; dat in deze wereld niets geschiedt zonder Zijn bevel..... En aangaande hetgene Hij doet boven het begrip des menschelijken verstands, dat willen wij niet nauwkeurig onderzoeken, meer dan ons begrip verdragen kan. Maar wij aanbidden met allen ootmoed en eerbied de rechtvaardige oordeelen Gods, die ons verborgen zijn; ons tevreden houdende, dat wij leerlingen van Christus zijn, om alleen te leeren hetgeen hij ons aanwijst in Zijn Woord, zonder deze palen te overtreden. Deze leer geeft ons een onuitsprekelijken troost, als ons door dezelve geleerd wordt, dat ons niets bij geval overkomen kan, maar door de beschikking van onzen goedertieren hemelschen Vader, die voor ons waakt met eene vaderlijke zorg, houdende alle schepselen onder Zijne macht, zoodat niet één vogel op de aarde valt zonder den wil des Vaders, waarop wij ons verlaten. (Art. XIII.) Amen.

Psalm 119: 45, 46.

III.

DE MENSCH IN DEN STAAT DER RECHTHEID EN HET VERBOND DER WERKEN·

Genesis I: 26—31, II: 4—25.

INHOUD: Inleiding, Natuur en Schrift; de onderscheiden namen Gods; hoe te verklaren; de naam Jehova-Elohiem wijst op Gods heiligheid; de opklimmende openbaring van de eigenschappen Gods. Het onderwerp en deszelfs verdeeling. De mensch in den staat der rechtheid; de drie-eenige God werkzaam bij de schepping des menschen; het beeld Gods; wat het niet is, wat wel; waar het zetelt; geen wezensgelijkheid met God; Christus het ware beeld Gods; gewicht van een juist inzicht in het wezen van het beeld Gods; Ps. 8 en Eph. 4: 24 in verband met Gen. 1:26 De mensch een drie-eenig wezen in 't klein.

Het onderscheidende boven het dier in den zegen Gods over. den mensch — onderscheiden voedsel van den mensch — plantaardig of dierlijk voetsel? = arbeidsvermogen en hartstochtelijke kracht.

Omstandigheden waarin de mensch werd geplaatst; voorbereidende genade Gods; Gen. 2, een psalm Adams; eerste omgeving; eerste gezellin. — De damp uit de aarde, geen mensch vóór Adam; de adem des levens, persoonlijkheid.

Het paradijs; de schepping der vrouw; de diepe slaap; het huwelijk. Het onderwijs Gods aan Adam, door de natuur en door het woord; algemeene en bijzonderen voorzienigheid; verband van werkelijkheid, waarheid, leer en leven; van het schoone door het ware naar het goede: goed in natuurlijken en zedelijken zin; het gevoel, verstand en wil; redelijk en zedelijk. — Het proefgebod, zoowel een gebod als een verbod; — afhankelijkheid

en gehoorzaamheid des menschen; gebruik der middelen; veranderlijke staat der heiligheid; beschouwende en ondervindelijke kennis; — drieërlei beteekenis van dood.

Het verbond der werken; de boom des levens, het wezen des Sacraments; — de leer; voor het geloofsleven; de uitnemendheid der Nederlandsche gereformeerde godgeleerdheid.

PSALM 8: 1, 2.

»Jehova, Onze Heer! hoe heerlijk is Uw Naam over de gansche aarde." Zoo juicht de koninklijke zanger van den achtsten psalm, als hij, na lange en ademlooze overpeinzing en bewonderende aanschouwing der natuur, eindelijk tot zich zelven komt. Hij heeft den Naam Gods hooren uiten en leeren verstaan, zooals die reeds vroeger was geopenbaard: Jehova-Elohiem. Heeft hij wellicht den Naam Gods, die in Gods heilig Woord wordt gehoord, nu ook in de werken van Gods schepping mogen zien?

Immers ook de natuur poogt den eenigen en heerlijken naam te stamelen. En geen wonder. Schrift en schepping zijn beiden uitingen van een en dezelfden God der waarheid, die Zijne verborgen gedachten en innerlijken raad openbaart en naar buiten doet treden; bij de eene in beeld en kleur, bij de andere in woord en klank. Beiden verkondigen ons den almachtigen, eeuwigen God, maar terwijl de stomme en zwijgende schepping ons Hem te aanschouwen geeft in de vaste ordeningen en gehoorzame wetten der natuur, leert de Heilige Schrift den naam des Heeren ons kennen als van dengene die »heerlijk en vreeslijk," maar ook heilig is. In de Namen Gods worden Zijne volmaaktheden verkondigd. Noem al Gods namen uit de Schrift op en gij hebt de reeks Zijner goddelijke deugden afgelezen.

De openbaring van Gods eigenschappen, werken of

persoonlijkheid in de leidingen van Zijn bijzonder bondsvolk of de voorzienige besturing van het gansch heelal duiden de bijbelschrijvers steeds aan als Naam Gods. Wat toch is die naam? 't Is een of andere uitdrukking, die in 't kort de som der eigenschappen aanduidt, waardoor eenig ding, dat van iets onderscheiden is, moet worden gekend. Aldus is een naam steeds de aanduiding van het zich openbarend en in zijne eigenschappen en werkingen naar buiten tredend wezen, dat aldus zich bekend maakt.

De geschiedenis van gods heilige en genaderijke openbaring is dan ook eigenlijk de ontvouwing van Zijn Naam in den bijbel. Het wordt als een merkwaardig tijdstip geboekt, als de menschen voor het eerst Gods Naam begonnen aan te roepen. De ware Godskennis is het kunnen uitspreken van den waren Naam Gods; en op elk bepaald tijdstip der heilsgeschiedenis, geeft de uitgesproken Naam Gods den juisten maatstaf aan, ter beoordeeling van de maat der kennisse Gods op dien tijd.

Met het vierde vers van het tweede hoofdstuk treedt Jehova-Elohiem als naam des Heeren geheel op den voorgrond. Geen wonder. Van de twee groote hoofddeelen, waaruit het scheppingsverhaal bestaat en die elkander moeten aanvullen en vervolledigen, beschrijft het eerste (Gen. 1—2: 3) de schepping in het algemeen, waartoe ook de mensch behoort, in hare verhouding tot Elohiem, den ontzachelijke God. Maar zie, het tweede hoofddeel (Gen. 2: 4—25) vermeldt u datzelfde feit des schepping, nu evenwel in hare verhouding tot den mensch, die, immers ook uit deze schepping, God moet leeren kennen als Jehova den Heere, wiens is de eeuwige kracht (Jehova = de eeuwig wezende) en de goddelijkheid (Elohiem = de Ontzachlijke). Ook is het hier Adam, de heilige zanger, die rekenschap

geeft van zijn geloof, en van zijn standpunt de schepping verhaalt

Uit de verschillende benamingen Gods, die de beide hoofddeelen bijzonder kenmerken, te willen besluiten tot verschillende oorkonden of schrijvers van het scheppingsverhaal, schijnt wel wat voorbarige en al te stoute gissing; zoolang men namelijk in den Bijbel psalmen en gedeelten, ja enkele volzinnen kan aantoonen, waarin de Godsmannen Elohiem (God) en Jehova-Elohiem (Heere God) te gelijk voorkomen. Zoo is het reeds in het volgende derde hoofdstuk. Uit het onderscheiden gebruik en uit de bijzondere bedoeling van de schrijver bij dat gebruik moet de onderscheiden benaming Gods verklaard worden, niet uit het bestaan van verscheidene oorkonden, die als 't ware aan elkander geregen zijn.

Men versta ons wel. Wij willen niet het bestaan van vroegere oorkonden ontkennen, noch loochenen, dat de Godsman Mozes ook daarvan gebruik gemaakt heeft. Er was toch eene mondelinge overlevering der voorvaderen en patriarchen, gewisselijk ook eene op schrift gestelde, trouw bewaarde en van geslacht op geslacht voortgeplante overlevering der geopenbaarde waarheid Gods, die voorheen door den Heere aan Adam, Noach, Henoch en anderen was geschonken. Maar dat willen wij doen uitkomen, dat de kennisse van het feit en van de wijze der schepping louter openbaring God is; eene beweering die niet te niet gedaan of weersproken wordt door het soms bevreemdend gebruik der onderscheiden benaming Gods.

Ons wil het toeschijnen, dat men den naam Jehova-Elohiem eene schrede voorwaarts gedaan is in de geopenbaarde kennis van Gods eigenschappen. Het eerste hoofdstuk ontvouwde Gods Almacht, wijsheid en goedheid. Het tweede hoofdstuk brengt ons, meer dan de natuur ons leeren kan: de wetenschap van Gods

heiligheid, die eene zedewet afkondigt. Later zullen wij zien, hoe het derde hoofdstuk ons zoowel Gods rechtvaardigheid als Gods vergevende liefde predikt.

Wij zeiden het eerst: »het tweede hoofddeel (Gen. 2: 4—24) vermeldt hetzelfde feit der schepping, maar in hare verhouding tot den mensch in 't bijzonder'' Daarom is dat gedeelte der Heilige Schrift als eene nadere aanvulling en verklaring te beschouwen van Gen. 1: 26—31, waarin des menschen schepping wordt verhaald in verband met de schepping in 't algemeen. Indien gij den inhoud van Gen. 1: 26—31 en van Gen. 2: 2—4—24 tot éene enkele, alles samenvattende, uitdrukking wilt terugleiden, zoudt gij deze kunnen aangeven als: de mensch in den staat der rechtheid. (1: 26—31). Dit wordt wellicht door het slotvers van het tweede hoofdstuk aangeduid. Wij leeren achtereenvolgens den mensch kennen, naar goddelijken raadslag geschapen (1: 26), met goddelijke gaven toegerust (2: 7), in de gunstigste omstandigheden geplaatst (2:4—14; 11—25), door God zelven onderwezen (2: 19—20), en ten laatste onder een heilig verbond gebracht: (2: 15—17).

Eerst vernemen wij den goddelijken Raadslag: »En God zeide: laat ons menschen maken, naar ons beeld, naar onze gelijkenis, en dat zij heerschappij hebben over de visschen der zee, en over het gevogelte des hemels en over het vee, en over de geheele aarde en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt.''

Al aanstonds treft ons, bij het voorafgaande vergeleken, het groote onderscheid, tot zelfs in klank en uitdrukking, waardoor de schepping des menschen wordt ingeleid en aangekondigd. Hier voor het eerst klinkt die

plechtstatige dichtertoon, die in evenredige afmetingen en gelijkmatige indeelingen van woorden en zinnen voortruischende, aanstonds aan den verheven stijl van den bezielden zanger doet denken. 't Is alsof de Heere in Zijne schepping nu tot een keerpunt is gekomen. Bij al de andere gewrochten, eer zij uit het niet oprezen, klonk enkel het machtwoord des Heeren; maar nu de mensch, naar den raad Zijns welbehagens de kroon en het pronkjuweel der schepping, zal verschijnen, nu gaat de Almachtige eerst als met Zich zelven in overleg. God beraadslaagt met Zich zelven. Maar hoe, vanwaar komt dit meervoudige: Laat ons menschen maken? met wie raadpleegt de hooge God? Gewis niet met de engelen, waarvan nog geen melding was gemaakt en die toch zelve ook schepselen Gods zijn en naar wier beeld en gelijkenis de mensch voorzeker niet gemaakt is.

Neen, zegt gij, God sprak met Zich-zelven en wekt aldus Zich-zelven op, om tot dit groot en grootsch werk over te gaan, gelijk ook de mensch zich-zelven soms tot iets aanspoort. Maar is dat niet wat heel menschlijk, en nog wel klein menschlijk van God gedacht en gesproken? Om door een meervoudigen vorm des woords zekere majesteit des persoons aan te duiden, moet men eerst geheel vergeten hebben, dat wij hier niet met westersche, maar met oostersche toestanden te doen hebben. Neen, indien raadslag Gods wordt eene nadere aanwijzing gegeven, waarom de naam Gods al dadelijk in den aanhef van het scheppingsverhaal in het meervoudig getal (Elohiem) werd gebezigd.

Hier is wel zeer zeker eene zwakke vingerduiding, dat indien ook de hoogheerlijke waarheid der drie-eenheid te groot was, om nu reeds in hare volheid geopenbaard te worden, er evenwel in God eene veelheid is, die later als die van den drie-eenigen VerbondsGod: Vader, Zoon

en Heiligen Geest, zal gehuldigd worden. En opdat men van meet af zoude weten, dat Elohiem niet maar eene veelheid, of verzamelende eenheid van vele krachten is, treedt Hij bij de latere herhaling van des menschen schepping op als Jehova, Jehova-Elohiem. Hij is één en ondeelbaar in wezen, maar drie in personen. Dezen zijn het die te samen beraadslagen en spreken: Laat ons menschen maken.

Door de mededeeling van dat voornemen Gods ter schepping der menschen wil de bijbel de oorspronkelijke hoogheid des menschen en het groot gewicht van zijne komst op aarde doen uitkomen. Maar meer nog dan dit. Door dezen raadslag, eerst bij de schepping des menschen genomen, wordt de mensch als nieuw en zelfstandig schepsel, niet maar alleen boven, maar ook tegenover de andere schepselen, ook tegenover het pas vóór hem geworden dier, gesteld. Volgens de Bijbelleer behoort dus de mensch niet tot de dieren; evenmin als er vóor Adam vóór-menschen of praeadamiten geweest zijn, waarvan hij zou kunnen afstammen.

De uitnemendheid des menschen, als een op zich zelf staand, door God uit aarde (adâmah, vandaar Adam) gevormd wezen, komt nog sterker uit door de nadere uitbreiding van het voornemen Gods, om den mensch te maken »naar Zijn beeld en naar Zijne gelijkenis". Wat beteekenen deze woorden? Zijn wellicht, in dichterlijke geestdrift twee uitdrukkingen »beeld" en »gelijkenis" gebezigd, die volkomen hetzelfde begrip uitdrukken, of is misschien een en de zelfde oorzaak door twee namen aangegeven?

Al mag men nu ook niet, zooals sommigen doen, op het onderscheid in beteekenis dier beide uitdrukkingen te grooten nadruk leggen; toch drukt ieder op zich

zelve eene andere zijde van dezelfde zaak uit. Somtijds wordt het geheel door een der beide woorden aangegeven, zooals reeds in 't volgende vers en ook H. 5:1; terwijl gij wederom in H. 5: 2, de beide uitdrukkingen aantreft, maar in omgekeerde orde. Over het algemeen gebruikt men dan ook alleen de uitdrukking »Beeld Gods."

Maar wat wordt daarmede bedoeld? Gewis niet de heerschappij over de dieren, die veeleer uit dat Beeld Gods voortvloeit en er dus een gevolg van is. Veelmin is het eene bovennatuurlijke, aan het eigenlijk wezen van den mensch toegevoegde gave; want aanstonds bij den raadslag Gods, blijkt Zijn goddelijk voornemen, om den mensch zoo, en niet anders te maken.

Dat wat aan de heerschappij des menschen over al het gedierte der aarde vooráfgaat, waarop zij rust en waaruit zij ontspringt is immers omschreven door de tweevoudige uitdrukking: beeld en gelijkenis Gods. Het is niet goed, onze Staten-Vertalers hebben dit juist ingezien, te veel te hechten aan de kleine voorzetsels »naar" of »in," zooals deze in 't Hebreeuwsch voorkomen. Naar de kracht van het oorspronkelijke woord denken wij bij »beeld" aan eene afgeworpen schaduw, een afgeschaduwden omtrek; terwijl »gelijkenis" meer heenwijst op eene door evenredigheid van verhoudingen gelijkvormige gestalte. — De mensch is als de schaduw Gods en deze schaduw is niet gelijk maar gelijkvormig aan God.

Liever zoude ik willen zeggen, dat de mensch het Beeld Gods is door gelijkenis, dat is door gelijkvormigheid, niet door wezens-eenheid; eigenlijk slechts bij vergelijking, terwijl Christus alleen in waarheid is het afschijnsel van Gods heerlijkheid en het uitgedrukte Beeld (character) Zijner zelfstandigheid (Hebr. 1: 3), het beeld des onzienlijken

Gods (1 Cor. 1: 15). De mensch is dit maar bij benadering of gelijkenis; want dit is de beteekenis van het oorspronkelijk woord, dat door »gelijkenis" werd vertaald.

Wilt gij met mij Phil. 2: 6 opslaan? Daar vindt gij, wat gewoonlijk over het hoofd gezien wordt, den sleutel ter verklaring der beide woorden. Van den Heer wordt gezegd, dat «Hij" in de gestaltenis Gods zijnde, het geen roof heeft geacht Gode »even gelijk" te zijn. De mensch is Gode slechts gelijkvormig; Christus, de eengeboren Zoon, is hem wezenlijk gelijk. Die gelijkvormigheid des menschen aan God wordt uitgedrukt door die twee woorden »in ons beeld, naar onze gelijkenis".

Wellicht stonden wij, naar uw oordeel, wat te lang stil bij eene schriftuitdrukking, waarover wij nog wel iets meer te zeggen hebben. Doch weet wel, dat hier eene juiste opvatting zeer veel afdoet tot een juist begrip van de leer des Bijbels over den mensch. Die hier faalt, faalt in het geheele stuk, dat handelt over den mensch, zijn wezen en bestemming.

Een tweetal schriftuurplaatsen, Ps. 8 en Eph. 4: 24, maar vooral de laatste, geven tot recht verstand der meermalen genoemde uitdrukking »beeld en gelijkenis Gods" het noodige licht. Het lijdt wel geen tegenspraak, dat de achtste psalm eene van God gegeven, dichterlijke uitbreiding is van Gen. 1: 26. En zie: juist in dezen psalm is er ook eene tweevoudige uitdrukking, die gelijk in Gen. 1 : 26, aan de schets van 's menschen rijksgebied voorafgaat, en aldus luidt: »en hebt hem met eer en heerlijkheid gekroond".

God geeft Zijne eer aan geen ander, aldus getuigt de profeet Jesaia (48: 11). Wat dus van die eer aan den mensch wordt toegekend, moet niet alleen in maat en

trap maar ook in wezen en soort verschillen van die eer, die Gode alleen toekomt. Toch wordt in het oorspronkelijke voor »eer" een woord gebezigd, dat op eene eigene innerlijke zwaarte (kabôd) van macht heenwijst; terwijl heerlijkheid meer den naar buiten afscheidende glans (hadâr) en luister aanduidt. Wanneer het woord »eer" het wezen der zaak aangeeft, wordt door »heerlijkheid" meer het gevolg en de openbaring van dat wezen aangeduid.

Hooren wij nu nog den apostel Paulus in Eph. 4: 24 en Coll. 3: 10 over den geestelijken zin van het »beeld Gods." Hij heeft dit op het oog, als hij den nieuwen mensch beschrijft, »die naar God geschapen is in ware gerechtigheid en heiligheid". — Gerechtigheid is het kennen, heligheid het kunnen van het waarachtig goede. In het laatste openbaart zich het eerste, even als in de heerlijkheid zich de eer te aanschouwen geeft. Beide te samen vormen het juiste beeld Gods en teekenen den oorspronkelijken staat en toestand der gerechtigheid, waarin de eerste Adam geschapen is.

Wel terecht zegt onze belijdenis der kerk in haar veertiende Art.: Wij gelooven dat God den mensch »geschapen heeft uit het stof der aarde en hem ge»maakt en gevormd heeft naar Zijn beeld en ge»lijkenis, goed, rechtvaardig en heilig". — Over het algemeen zoudt gij het »beeld Gods" met een onzer voortreffelijkste oudere godgeleerden, kunnen omschrijven als: die gelijkvormigheid des menschen aan God, waardoor hij, op Zijne wijze, als schepsel, de hoogste volkomenheid Gods teruggeeft. Dit geschiedde bovenal door zijn geheele persoonlijkheid, en daarna door de hem geschonken gaven van kennisse, gerechtigheid en heiligheid, God drukte Zijn beeld af in den geest des menschen.

en gaf hem een lichaam, voor dien geest juist geschikt.

In den raadslag Gods bij de schepping des menschen openbaart zich eerst duidelijk, dat er bij God een bepaald overleg en dus onderscheidende wijsheid is; eerst in dien raadslag spreekt Hij een wil uit, die een doel beoogt. Hij kent en wil. En zoude daarin niet juist het beeld Gods bij den mensch gelegen zijn, dat ook hem, in ondescheiding van andere levende wezens op aarde, gegeven is: èn te kennen, èn te willen? Gelijk men de mensch wel eens een »wereld in 't klein" heeft genoemd, omdat zich in zijn zijn en bestaan als eene geheele wereld weêrkaatst, zoo heeft men hem ook wel een »God in 't klein" genoemd, als een afdruksel Gods, die op zijne wijze als gevoelend, denkend en willend mensch in zijn IK eene drie-eenheid afspiegelt. Maar ook in de heerschappij over de dieren, als gevolg en uiting van de hem inwonende gaven Gods moest de mensch het beeld Gods in hem naar buiten openbaren en oefenen. Ook door dit alles is hij wezenlijk van het dier onderscheiden en daarboven verheven.

Als nu de volvoering van het voornemen Gods in de schepping des menschen wordt vermeld, wordt er een nieuwe trek aan toegevoegd, die eenige opheldering vereischt. »Man en vrouw schiep Hij ze", zoo spreekt het bijbelsch verhaal over datgene wat nu in het algemeen wordt gezegd; maar later, in het tweede hoofdstuk uitvoeriger wordt beschreven, als er melding wordt gemaakt van de gezegende omstandigheden, waarin de eerste mensch door God in Eden werd geplaatst. Wanneer wij in het oog houden, dat eerst een beknopte samenvatting wordt gegeven van hetgeen later breeder wordt uitgewerkt, dan begrijpt men ook, dat hier, bij schijnbare tegenspraak, de schoonste overeenstemming heerscht.

In den zegen Gods, die op de schepping des menschen volgde, is er wat ons aan den vroegeren zegen, over de dieren uitgesproken, doet denken; maar is er ook wat aanstonds daarvan hemelsbreed verschilt. In dat »weest vruchtbaar en vermenigvuldigt u", wordt aan den mensch, gelijk vroeger aan het dier, de instandhouding van het geslacht door natuurlijke voortplanting verzekerd. Aldus is het met de engelen niet, die van meet af naar hun vol getal geschapen zijn.

Opmerkelijk is dat God tot of met den mensch sprak, terwijl Hij slechts van of aangaande het dier had gesproken. Eerst de mensch kon verstaan, ofschoon nog niet begrijpen. Bij hem moest daad van bewuste gehoorzaamheid en zedelijke doelbeöoging zijn, wat slechts bij het redelooze dier instinctmatige natuurdrift is, ook bij de voortplanting van het geslacht. Reeds in dien zegen ligt de voorspelling en heiliging van het huwelijk, dat kort daarop als ordening Gods werd ingesteld.

Maar ook moest de mensch zich van zijne zedelijke en redelijke meerderheid boven de doode en redelooze natuur bewust worden. Daarom moest hij niet alleen, in getalsterkte toenemende, de aarde »vervullen" maar ook die »aan zich onderwerpen", haar beteugelen, haar aan zich dienstbaar maken en aldus, orde en regelmaat op aarde werkende, heerschappij voeren over de dieren. De mensch is tot heer der aarde en tot meester van het dier gesteld. dat is zijn rijksgebied. Hij moest op aarde regeeren om aldus den Heer des Hemels te kunnen dienen, en dienende Hem te kunnen verheerlijken en vertegenwoordigen op aarde.

Hij moest het weten, dat hij niet tot de dieren des velds behoorde, zich niet daartoe mocht verlagen, in geen enkel opzicht tot verdierlijking mocht komen. Zelfs zijn

voedsel moest een ander zijn dan dat van het dier. Zelfbeteugeling was de wet zijns levens en de voorwaarde, niet de grond, zijner meerderheid boven het dier. Voor het dier het laag bij den grond groeienden gras en kruid, voor den mensch, met den hoog opgerichten gang, het voedzame graan en de vrucht van den boom, van den wijnstok, den vijgeboom en den dadelpalm. Ook bij zijne spijze had de mensch naar boven te zien, opdat hij aanstonds zijn God bij de gave zou kunnen danken. »En God zeide: ziet, Ik heb ulieden al het zaad zaaiende kruid gegeven, dat op de gansche aarde is, en alle geboomte in hetwelk zaadzaaiende boomvrucht is: het zij u tot spijze! Maar aan al het gedierte der aarde en al het gevogelte des hemels en aan al het kruipende gedierte op de aarde, waarin eene levende ziel is, al het groene kuid tot spijze."

Het door de zonde nog niet in kracht gebroken, door het zweet des aanschijns nog niet uitgeputte lichaam van den eersten mensch had geene behoefte aan de weelderige overdaad of aan het, de hartstochten prikkelende, gebruik van dierlijk voedsel. Het had aan het plantaardigvoedsel, dat het arbeidsvermogen steunt en sterkt, ruim genoeg. Eerst nà en door de zonde kwam het vleeschgebruik, dat de ingezonken en neergeworpen hartstochtelijke kracht moet sterken, indien maar niet overprikkelen. Want er is ook een hartstocht ten goede, een reine geestdrift, een gelouterde verbeelding; en ook deze moeten op aarde gevoed en ondersteund worden door het aardsche voedsel.

Om nu dien mensch die, naar den raadslag Gods geschapen, van goddelijken oorsprong en met de uitnemendste gaven toegerust was in dien hoogen en heiligen staat der rechtheid in den weg der

gevorderden weg te houden plaatste de Heere hem in de meest gunstige omstandigheden, deed hem het goddelijk onderwijs genieten en bracht hem onder het opvoedend verbond der werken.

Het waren toch wel gezegende omstandigheden, waaronder de mensch optrad en waaronder hij de eerste uren en dagen doorleefde. Hij vond een wel voorbereiden toestand achter, eene heerlijke omgeving rondom, en een verwanten ziel naast zich. Verleden, heden en toekomst schenen in verbond gebracht, om hem zijne taak gemakkelijk en zijn leven hoogst gelukkig te maken; totdat hij eenmaal, zonder den dood te hebben gekend, tot nog zaliger toestand in den hemel zou worden overgebracht. Van dit alles verhaalt ons het tweede hoofdstuk.

De ziener op Patmos zag de Heilige stad, het nieuwe Jerusalem, nederdalende van God uit den hemel, toebereid als eene bruid, die voor haren man versierd is. In de toebereiding der bruid openbaart zich mede die voorafgaande genade Gods, waarmede Hij alles toebereid vóór den dag waarop Hij Zijne zegeningen schenkt. Ja, zelfs de goede werken, waarin de geloovige heeft te wandelen, heeft God zelf, naar het apostolisch woord (Eph. 2: 10), voorbereid. Aldus heeft de wijze en voorzienige Bouwmeester des heelals ook de aarde voor- en toebereid met Zijne milde zorg, eer de voet des menschen daarop zou wandelen. Daar is ook hierin eene evenredige samenstemming tusschen de goddelijke gangen der scheppende almacht en die der herscheppende genade. Dit zijn de geboorten (oosprongen) des hemels en der aarde, als zij geschapen werden, ten dage als de Heere God de aarde en den hemel maakte, en allen struik des velds eer hij in de aarde was, en al het kruid

des velds, eer het uitsproot; want de Heere God had niet doen regenen op de aarde en er was geen mensch, om den aardbodem te bouwen. Maar een damp was opgegaan uit de aarde en bevochtigde den ganschen aardbodem".

Men moet dat alles in het oorspronkelijke lezen en onmiddellijk bemerkt men aan toon en gang der woorden, aan klankrijken bouw en zinrijke indeeling, dat wij hier met een heilig lied te doen hebben. Is het ook een psalm van den eersten mensch, wien voor het eerst het scheppingsgeheim was ontsluierd en wiens hijgende borst de heerlijke gave des lieds door den Heiligen Geest als voor het eerst was ingeblazen?

't Is van de zijde en het standpunt des menschen een herhaling van het heerlijke scheppingsverhaal. Vandaar die kleine wijzigingen in vorm en keuze der woorden, ook in de benaming van Jehova-Elohiem. Wat eerst aan den mensch was verhaald, werd door die mensch nu bezongen.

Die eerste psalm van den nog niet gevallen mensch klinkt als een juichtoon des danks en der aanbiddinge Gods, om Diens majesteit, wijsheid en goedheid te prijzen. In weinige maar breede trekken, met forsche grepen wordt het verhaal der schepping herhaald en in verband met den mensch geteekend. Snel en haastig is de toon, als die van het volle hart, dat jaagt om uit te spreken wat de borst met zaligheid vervult. De onwederstaanbare drang eener heilbegeerige behoefte noopt Adam om terug te blikken naar dat alles wat achter hem ligt, dat God hem heeft geopenbaard en dat het heden eerst recht verklaart. Zoo is het immers ook met u, bekeerde ziel! Als de Heer, met ontdekkend licht der genade tot u kwam, werd het u een behoefte eens achterwaarts te zien om al die verborgen gan-

gen en voorbereidende werkzaamheden der genade Gods in uw verleden na te speuren, die gij vroeger niet hadt opgemerkt, nu pas begrijpt en erkent als toebereiding voor het gewichtig oogenblik uwer wedergeboorte.

Wat onnoemelijke zorg had de Heere God voor dien eersten mensch niet veil gehad! Ziedaar de maagdelijke aarde met haar wonderschoonen tooi van kruiden en bloemen, van struiken en heesters! Dat heeft God gedaan. Een mensch was er vóór dezen eersten zanger nog niet. Ja, God heeft het hem verklaard, en — zie, de perelen hangen nog aan de teêre bladeren, — »een vochtige damp was opgegaan uit de aarde en had haar bevochtigd". Want nog waren er geene wolken om den vroegen en den spaden regen te doen nederdalen. Nog was er geen mensch geweest, om de aarde te bebouwen. En toen aldus alles op het schoonst was toegerust, toen had God den mensch geformeerd uit het stof der aarde (vandaar zijn naam: Adam) en in zijne neusgaten geblazen den adem des levens. »Alzoo werd de mensch tot eene levende ziel".

Nog bemerkt hij het. De geestdrift in hem drijft hem den heeten adem uit de wijd uitgezette neusgaten, die met wellust de liefelijke geuren der welriekende kruiden en bloemen in- en uitademen. Maar ook had de Heer het hem gezegd.

Eens blies de verrezen Christus, die alles doet gelijk Hij den vader ziet doen, op zijne jongeren en zeide tot hen: ontvangt den Heiligen Geest. Wil Hij hun verklaren wat bij de schepping des menschen is geschied? — Zoo ook blies de Heere God den pas uit stof geformeerden mensch Zijn adem in de neusgaten tot een adem des levens. Aldus werd de mensch, op gansch *andere wijze* dan ons vroeger van de *dieren* vermeld was, tot eene levende ziel. Bij den mensch was er in waar-

heid eene ziel, wel een geschapen geest, maar toch een aan- en inblazinge Gods, als geest uit Geest. Daarmede was hem de ontvankelijke bodem en blijvende zetel van het beeld Gods gegeven, niet het beeld Gods zelf. Daardoor werd hij tot een persoon, daardoor zich bewust van eigen bestaan, dat zoowel van God, met Wien hij door den adem des levens verwant was, als de aarde en de lagere natuur, waartoe hij door het stof des lichaams behoorde, was onderscheiden. Het lichaam en het zieleleven mogen zetel van den hartstocht en van de lagere driften en werktuigelijke verrichtingen van het bestaan zijn, de geest is de tempel en de troon der persoonlijkheid, der bewuste kennis, der herkenning van het eigen Ik, dat van zijn bestaan zich rekenschap geeft en daarvan den grond en het doel wil doorgronden.

Maar zoude de mensch daartoe kunnen opklimmen, om datgene tot werkelijkheid te brengen, waartoe hem, in den aanleg, de mogelijkheid van God was gegeven, dan moest de Heer zelf hem daartoe de gelegenheid bieden. 't Is niet genoeg, dat God het nieuwe leven in u schept. Door Zijne kracht moet hij zelf ook een vasten geest in uw binnenste vernieuwen, en voor het nieuwe leven der bekeering u de banen openen, o kind des Heeren! Alles is van Hem, èn het begin, èn de voortgang, èn de voltooiing van 't geschonken leven. Maar de Heer laat ook niet varen het werk Zijner handen. Hij, die een Adam, zoo heerlijk toegerust en uitnemend begaafd, op een wel toebereide aarde had geplaatst, bracht hem in nog gunstiger omstandigheden, nog meer geschikt om de geschonken gaven tot ontwikkeling te brengen. Aan den Heer ligt het nooit, als wij in 't geestelijke niet slagen; van Hem komt steeds het welslagen, van ons het falen.

Hij leidt den eersten mensch het zalig Eden binnen. God zelf had dien hof geplant met bijzondere zorg en bedoeling. Al wat het aardrijk bood van keur der boomen was daar vereenigd; liefelijk lommer en saprijke vrucht; al wat het oog boeide door tint en kleurschakeering van blad en bloem, en de zinnen streelde door geur en smaak. »De Heere God had alle geboomte uit het aardrijk doen spruiten, begeerlijk voor het gezicht en goed tot spijze". Het was de liefelijkste plek van den ganschen aardbodem, nog rijker beschonken en schooner getooid dan eenig ander deel dier zoo schoone aarde.

Gewis was het een afgesloten oord. Het oorspronkelijk woord hof of tuin (»gan") wijst op eene omtuining, omheining. Wellicht was die heerlijke beemde afgezonderd en ingesloten door een heuvelenrij, wier toppen de bronnen neerzonden van het viertal stroomen, die den hof Eden met hunne heldere wateren drenkten. »Eene rivier was voortgaande uit Eden om dezen hof te bewateren, en werd van daar verdeeld". Zoo werd die liefelijke gaarde van geneuchten en aanminnigheden (want dat beteekend Eden) een afgezonderde woonplaats voor den pas geschapen Adam. Het was een lichte taak, dien dankbaren bodem te bouwen, die lustwarande te bewaren.

Zoek de plaats van dat aanminnig Paradijs niet meer op uwe landkaart en tracht het niet door verre reizen te bereiken. Gij kunt het niet meer vinden. Dat Paradijs is door de zonde verloren gegaan; trachten wij naar een ander en beter. Wellicht verkwijnde het en werd eene woestenij, toen hij, voor wien het bestemd was, het moest verlaten; misschien ook dat de wateren des zondvloeds het hebben weggespoeld. Maar toch blijft het een heerlijk zinnebeeld en voorafschaduwend onderpand van hooger en reiner weelde dan deze aarde biedt; toch blijft het

eene belofte van den hemel, van het Eden daarboven. Toch blijft het ons zeggen, wat de aarde had moeten, had kunnen worden, indien niet Adams zonde den vloek over haar had gebracht. Van uit het Paradijs zoude de geheele aarde langzamerhand een paradijs geworden zijn; evenals van uit den geest des menschen het omhullend lichaam langzamerhand een geestelijk lichaam zou zijn geworden.

Waar het lag? Ik weet het niet. Nu men het Paradijs moest missen, heeft men getracht zijne plaats aan te wijzen en het gezocht, — zoo niet in het eigen gezellig paradijsjen, dat men zich zelven schept en waarmede men eigen hart bedriegt, — heeft het gezocht ergens in Armenië of bij Damascus, het lustoord van het Oosten, of in de hoogvlakten van Caschemir. Steeds nam men dan de namen of richting der rivieren Pison, Gihon, Hiddekel en Phrath tot uitgangspunt en leiddraad der onderzoekingen. Zeker moest het ergens in Midden-Azië geweest zijn; want alles wijst er op, dat daar de bakermat is der menschheid, der talen, der granen en meest gebruikelijke vruchten, gelijk ook der huisdieren.

Maar was dan niet de geheele aarde als een paradijs, daar er toch nog geene zonde was? zoo vraagt gij misschien. Evenmin als de mensch in den staat der rechtheid reeds ten volle had ontplooid wat hem in aanleg was geschonken. Voor alle geschapen leven, vergeet het niet, geldt de wet der ontwikkeling, een natuurverbond der werken, om het zoo eens te noemen, dat alle geworden dingen als 't ware is ingeschapen.

Opdat nu de onbewuste drang tot gehoorzaamheid aan de natuurwet, die alle bestaan en leven kenmerkt, tot bewustheid komen kon, schonk de Heer aan Adam eene verwante ziel in zijne nabijheid, eene gezellin des levens aan zijne zijde. Het reinst gevoel zoude in u sterven,

indien gij het niet kondet uiten aan verwante, meegevoelende geesten. Het bewustzijn van eigen persoonlijkheid zal eerst dan in u ontwaken, wanneer daar een ander, een tweede met u en tegenover u is. De sprake, die edele gave om de gedachten te uiten, behoeft een ander redelijk wezen, om op te treden en zich te oefenen.

Dat wist de Heere God en openbaart Hij, als Hij spreekt: »het is niet goed, dat de mensch alleen zij; ik zal hem eene hulpe maken, tegenover hem". Aldus leidt de schrijver de schepping der vrouw in, van welk feit reeds van te voren, naar het recht van den geschiedschrijver, melding was gemaakt, als hij van de schepping in het algemeen sprak (1: 27) en de latere formeering daarbij tevens aangaf. Dat de bedoeling des schrijvers van Gen. 1: 27 niet kan geweest zijn ons te zeggen, dat man en vrouw in een oogenblik te gelijk of te samen zijn geschapen, blijkt uit de tegenstelling van het enkel- en meervoudig getal in de uitdrukkingen: »naar het beeld van God schiep Hij HEM; man en vrouw schiep Hij HEN"; blijkt ook uit de nadrukkelijke vermelding van de eenzaamheid Adams in het paradijs, dat geen paradijs voor hem kon blijven, indien hij daarin niet de verwante ziel vond, aan wie hij het zalig gevoel zijns harten kon mededeelen.

De gemeenschap der heiligen, was ook in den staat der rechtheid, en juist in deze, eene behoefte; omdat gemeenschap der vreugde eerst den rechten glans aan ieder genot schenkt bij ieder rechtgeaard gemoed. Dat zoo geheel alleen, in zijn eentjen kunnen genieten, kenmerkt de zelfzucht van den zondigen mensch, die, eenzelvig, zich-zelven genoeg is, omdat hij alleen zich-zelven en eigen genot zoekt. De geschiedenis des paradijzes verkondigt door de schepping der vrouw het recht der

gezelligheid, rechtvaardigt de behoefte des menschen daaraan, profeteerd van die inwonende behoefte als blijvenden grond en noodzakelijken band des gezins en des maatschappelijken levens en oordeelt zoowel het kluizenaarsleven als de eigenwillige eenzaamheid der kloostercel.

»Immers geeft God het Zijnen beminden in den slaap", zingt de gewijde zanger als hij het ijdel woelen en vruchteloos sloven van het zondig menschenkind oordeelt. God gaf ook aan Adam eene gezellinne des levens, eene wederhelft die zijn bestaan aanvulde, in den slaap. Ja, onze God is een verrassend God. Gelijk een teederliefhebbend ouderpaar het jarige kind wil verrassen en daarom zorgvuldig tracht uit te vinden en straks te verbergen: welk gewenscht geschenk het wil onvangen, aldus doet de Heer met den nog kinderlijken Adam. Er is iets onuitsprekelijk teeders in die schildering der goddelijke liefde. Men moet vader of moeder zijn, om daar iets van te gevoelen. Eerst wordt door de aanschouwing der gepaarde dieren, die tot Adam komen, eene onbestemde begeerten gewekt, en nauw is deze geboren of de Heer vervult haar. Wat teedere goedheid en liefelijke zachtheid bij den almachtigen, ontzachlijken God!

Moest wellicht Adam daarom iets missen van het zijne, opdat hij het daarvoor verkregen goed te meer waardeere, te inniger liefhebbe; iets missen, hoewel de Heer wel zorgt dat hij er niets wezenlijk door verliest? Want zie als God de Heer een diepen, bewust- en beseffeloozen slaap, — gelijk bij Abraham, een tijd van diepe zielsontroering (Gen. 15: 12) en voorbode van heerlijke aanschouwing bij 't ontwaken, — over Adam had doen komen, »nam Hij éène van zijne ribben en sloot derzelver plaats toe met vleesch. En

de Heere God bouwde de ribbe, die Hij van Adam genomen had, tot eene vrouw en Hij bracht haar tot hem".

Als bij het eerst ontwaken, Adams bewonderende blik viel op een ander mensch als hij, met opgeheven gang en ten hemel gericht oog, waarin eene geheele aanminnige wereld van liefde en verwondering tintelde, toen barst hij los in het eerste lied der liefde: »Ja ditmaal is het been van mijn been en vleesch van mijn vleesch". Eene innerlijke stem zegt het hem, zijn nachtgezicht en wondervolle ontroering is hem daardoor verklaard. God had het hem toen geopenbaard: Deze is de begeerde zijner ziel, de bruid waarnaar zijn hart met onbestemd verlangen onbewust had uitgezien. Hij gevoelt zich met haar één, door geestelijke gaven verwant. Niet gelijk hij zelf zal zij onmiddellijk aan de aarde doen denken. »Men zal haar manninne heeten, want van den man is deze genomen".

Na de vermelding van het voornemen Gods ter schepping der vrouw, na de vermelding van hare bestemming, van haar schepping zelve en hare heenleiding tot den man, gunt de schrijver ons een blik in het heilig onderwijs, waartoe deze geschiedenis is geboekt. Zij ontvouwt ons den oorsprong, het blijvend recht en de goddelijke wijding van het huwelijk en van het daarop gebouwde gezin.

Tegenover de ongerechtigheid der veelwijverij komt het hier zoo schoon uit, hoe God zelf het huwelijk heeft gewild, het in het aanzijn heeft geroepen en voor alle volgende geslachten heeft verordend. »Daarom zal de man zijn vader en moeder verlaten en zijne vrouw aanhangen en zij zullen tot een vleesch zijn". Het huwelijk is niet maar een maatschappelijke verordening of burgerlijk verdrag of eigen

willige overeenkomst; het is eene instellinge Gods, eene heilige instelling, opdat een heilig zaad gezocht mocht worden.

't Is goed dat bij de vermelding van eenig feit het goddelijke onderwijs aanstonds daar bij komt. Niet slechts het feit of de *werkelijkheid*, maar ook hare vermelding of de *waarheid* en daarnevens haar gebruik en toepassing voor het *leven* moeten ons van God gegeven worden. — Wat zoudt gij aan de hoogheerlijke feiten van 's Heeren geboorte, dood en opstanding hebben, indien de Heilige Geest hun waarheid niet kwam toepassen aan uw hart! Deze moet ons de beteekenis van dit alles voor ons eigen leven leeren kennen. Aldus is het hier ook met het goddelijk onderricht aangaande het huwelijk.

Door God zelven werd de eerste mensch onderwezen. De schoone natuur om hem heen sprak onmiddellijk tot zijn gevoel van Gods almacht, wijsheid en goedheid. De afzondering en toerusting van het paradijs kon hem vele dingen leeren, en wel dit allereerst, dat de Heer voor het pronkjuweel Zijner schepping, voor den mensch, eene afgezonderde en uitnemende plaats had bestemd. Ook Adam moest bovendien reeds uit het beweeglijke tot het onbeweeglijke leeren opklimmen; ook voor hem was er aldus het verstandelijk onderricht van den *natuurlijken godsdienst*. Maar schemert in het paradijs ook niet reeds deze waarheid door, die later zoo onwederlegbaar wordt aangetoond: dat er is eene *algemeene* en eene *bijzondere* Voorzienigheids Gods? Terwijl de eerste gaat over de deelen en leden van het gansche rijk der natuur, gaat de laatste meer over de deelen, leden en bondgenooten van *het rijk der genade*.

Maar als wij van het onderricht Gods in het bijzonder

spreken, bedoelen wij geenszins die algemeene kennisse Gods, die uit de natuur wordt verkregen, maar veeleer die bijzondere openbaring Gods, die door Zijn woord werk of teeken, langs onmiddellijken en bovennatuurlijken weg den mensch wordt geschonken. God sprak tot Adam. Wat zoude dezen ook de gave des sprekens gebaat hebben, indien hij niet eerst had hooren spreken. Bovendien deed God zelf de dieren tot hem komen, opdat Adam dezen namen geven zoude.

Daartoe moest hij de hun eigendommelijke natuur en bijzondere eigenschappen leeren kennen en onderscheiden en straks het onderscheiden oordeel leeren uitspreken. Daardoor moest hij tevens leeren inzien, hoe hij, door aard en aanleg, wezen en bestemming, ganschelijk van de dieren was onderscheiden. Zijn hooge koningstaak en heerschersroeping moest hem duidelijk worden in de welwillende nadering en nederige begroeting der dieren, die op Gods bevel, tot Adam kwamen, om van hem hun namen te ontvangen.

Gods eigen woord, tot hem gekomen, had hem reeds vroeger de heerschappij over de aarde en hare dierenbevolking gegeven; maar daardoor hem ook tot zelfbedwang en beteugeling der hartstochten opgeroepen. Gods eigen stemme had hem het onderscheiden voedsel aangewezen; had hem een eigen werkkring gegeven en een eigene taak opgelegd. Maar boven dit alles schonk Hij de mensch nog hooger onderwijs door hem te brengen onder het van God gemaakt verbond.

»En de Heere God gebood den mensch, zeggende: Van allen boom dezes hofs zult gij vrijelijk eten; maar van den boom der kennisse des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten; want ten dage als gij daarvan eet zult gij den dood sterven". — Onberispelijk, volkomen

goed naar aard en aanleg had de Heer den mensch met eigen hand der almacht geschapen; met de heerlijkste gaven naar lichaam en ziel had Hij hem toegerust, hem in de gunstigste omstandigheden geplaatst om den geschonken aanleg te ontwikkelen en tot vollen wasdom te brengen.

Geen zorg voor het dagelijksch brood behoefde hem af te houden van de volbrenging zijner hooge en lichte taak. Hij had de hand slechts uit te strekken, om aan het gezond verlangen naar spijs en drank te voldoen. In Edens lustwarande vond hij alles overvloediglijk. Al wat den smaak kon vormen en veredelen door zacht en mild natuurschoon was daar vereenigd. Het aanminnig groen van het teeder loover, de verscheidenheid der bloemenkeur om hem heen, het blauwe hemelgewelf en het lied der vogelen boven zijn hoofd, alles werkte ontwikkelend op zijn schoonheidsgevoel. Geen uitputtende arbeid wachtte hem, evenmin als het loom gevoel van het vermoeiend nietsdoen en afmattend ledig zijn. Immers moest hij den Hof bebouwen en die bewaken tegen alles wat dien ontsieren of bezoedelen kon.

Gods eigene stem had hem de middelen bekend gemaakt, om eigene gewaarwordingen en gedachten uit te drukken in het woord; en als zijne gade tegenover hem stond, werd hij onwederstaanbaar gedrongen, om uit te spreken wat er van diep verborgen gevoel en innerlijke gedachte in hem leefde. In en door zijn uitgesproken woord leerde hij zijne gedachte kennen maar tevens de hooge en goddelijke macht van de gave des woords. Door dit alles moest hij den redelijken aanleg in hem tot ontwikkeling brengen.

Maar het redelijke in den mensch is niet het hoogste. De rede moet dienstbaar gemaakt worden aan het goede, om aldus op te klimmen tot het zedelijke; d. i. om, met

vrije en weloverdachte zelfbepaling, Gods doel en doen als alleen goed te erkennen. In het tweede hoofdstuk heeft het woord »goed" reeds een hoogere beteekenis dan in het eerste, al blijft het algemeene grondbegrip hetzelfde. Goed is alles wat Gode welgevallig is, wat den stempel der goddelijke keur in zich draagt en aldus overeenkomstig is met Gods wil.

Maar hier is noodig te onderscheiden, als men de zaak helder wil inzien. Eenige zaak of eenige daad is en blijft goed op zich zelve, wanneer zij naar Gods wil is; ook al ziet de mensch dat niet in, ook al kan of wil hij dat niet erkennen. Het »goed zijn" kan nooit van den mensch afhankelijk wezen. Nu is evenwel dàt het zedelijke, het goede bij den mensch, indien datgene wat goed is bij en voor God, ook als goed bij en voor hem zelven wordt gekend en erkend, gezocht en bedacht.

Dat moest de mensch nog leeren. Wat hij was door aanleg, moest hij worden in werkelijkheid. De mensch was niet volstrekt heilig, maar tot heiligheid geschapen. Zondeloos wel, niet onzondig had de hand zijns Scheppers hem gemaakt. In veranderlijken staat van kennis en heiligheid stond hij nog. Zoude deze een onveranderlijk goed worden, dan moest een onkreukbare gehoorzaamheid aan God dit werken. Dat kon de boom der kennisse des goeds en des kwaads, moest het bijkomend gebod des Heeren Adam doen inzien. Daardoor moest hij van beschouwende en medegedeelde kennis opklimmen tot een kennis die èn bevindelijk èn dadelijk was.

Maar wat was, wat bedoelde die boom? Vanwaar zijn eigenaardige naam? Die naam geeft, naar de bedoeling der Schrift, het eigenaardig karakter en de bijzondere bestemming van dezen boom aan, die, niet door de na-

tuur zelve van dien boom, maar door de duidelijke aanwijzing en het uitgedrukt gebod van Godzelven wordt bepaald. God stelde hem tot een boom der beproeving van Adams gehoorzaamheid of ongehoorzaamheid, om dezen aldus het wezenlijk en blijvend onderscheid tusschen kwaad en goed te leeren kennen. Een sacrament was hij niet; want een sacrament wordt gegeven, om dat te genieten en van den boom der kennisse mocht niet gegeten worden.

Hij moest den mensch leeren, hoe in *natuurlijken* zin dàt goed moet heeten wat aan zijn eigen doel beantwoordt. In *zedelijken* zin is eerst goed, wat met Gods doel overeenstemt. Als *goed* moet den mensch gelden: al datgene wat overeenstemt met Gods verklaarden wil, die in zijn wet en gebod tot ons komt; *kwaad* is al wat daarmede in strijd is.

Nu moeten we, eer we verder gaan, om niet misverstaan te worden, nog iets hierbij zeggen. De boom ter beproeving van Adams gehoorzaamheid was er niet, om Gods wetenschap aangaande den mensch te vermeerderen. Want van eeuwigheid weet God alles en heeft Hij, die den mensch geformeerd heeft, hem ook gekend zooals hij was vóór den val en worden zou door den val. Iets anders van God te denken is ongerijmd en loochent Zijne alwetendheid. De beproeving moest strekken om Adam zelven de kennis aan te brengen, die hij noodig had, om met zelfbewustheid, met vrije wilsbepaling het goede te kunnen kiezen en te kunnen doen; niet maar uit *ingeschapen noodwendigheid*, gelijk het is bij de *gebonden natuur*, maar door *eigene wilsvrijheid*, gelijk het den *vrijen* geest betaamt. Juist door dezen boom zoude hij geleid worden tot *bevindelijke* kennis der waarheid Gods en der uitnemendheid Zijns wils.

De wil des Heeren werd aldus aan Adam verklaard

en kwam als Goddelijk gebod tot hem in deze woorden: »van allen boom dezes hofs zult gij vrijelijk eten; maar van den boom des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten" Daarin ligt van de eene zijde een stellig gebod: van allen boom des hofs te eten", en van de andere zijde een even stellig verbod: »niet te eten van den boom des goeds en des kwaads". Het houden van het gebod was voorwaarde des levens, het breken van het verbod bracht den dood.

Het zal u toch niet te zeer bevreemden, dat wij in deze woorden des Heeren ook een gebod meenen te zien, waar gij tot dusverre slechts eene vergunning en goedgunstige beschikking Gods meendet te moeten opmerken. Daartoe zijt gij evenwel door het woord »vrijelijk" gekomen, waardoor de Staten-vertaling het oorspronkelijke vertaald heeft. Gij moet weten dat dit »gij zult vrijelijk eten" eigenlijk juist dezelfde woordschikking heeft als de woorden in hetzelfde vers 17: »gij zult den dood sterven". Bij dit laatste denkt gij aan geene vergunning maar aan eene bedreiging, die in het oorspronkelijke aangeduid wordt door de herhaling van hetzelfde woord, waardoor steeds een versterking van den zin wordt aangegeven. Nu datzelfde vindt plaats bij dit »gij zult vrijelijk eten", en daarom moest het vertaald worden: »gij zult voorzeker eten". Daarin ligt het wezen des gebods.

God gebood den mensch binnen de gezette perken van het afhankelijk-menschelijke te blijven, zoodat hij aan het gebruik der middelen gebonden blijft. De mensch mocht de door God aan het schepsel gestelde grenzen niet overschrijden; noch door eigenwillige onthouding en overspannen overgeestelijkheid de eischen des lichaams miskennen, nog den weg der gestelde middelen verlaten door eigenwillig vasten; om aldus

naar zijne meening, aan God en de engelen te eerder gelijk te worden, en aldus, door het aardsch voedsel zich te ontzeggen een vroegrijpen wasdom te verkrijgen.

De geschiedenis der menschheid en der kerk leert duidelijk, dat de mensch daartoe maar al te dikwerf geneigt is; leert dat ook in dit gebod de groote wijsheid Gods is op te merken. Dit gebod zelf leert ons: dat het het kenmerk van het afhankelijk schepsel is aan de middelen te zijn gebonden; het voorrecht van den Souvereinen God daarentegen is te staan boven de middelen. God is aan geene middelen gebonden; daarom is Hij de God der wonderen. Gij, menschenkind! moet den weg der middelen bewandelen. Dat is het blijvend bewijs uwer afhankelijkheid van God. Door de middelen te verwerpen loochent men de souvereiniteit Gods, die de Zijne alleen is, en kan dan aldus Zijne genade evenmin erkennen.

Door het gebod verplichtte God Adam om mensch te blijven. Ook moest hij weten dat hij mensch slechts was; hij moest zijne afhankelijkheid erkennen en uit Gods hand willen leven. Door het verbod wil God hem tot eigenlijke gehoorzaamheid opleiden. Want niet maar een besef van volstrekte afhankelijkheid vormt het wezen der ware godsvrucht. Daar is meer noodig. Ook het bewijs daarvan in de oefening des levens moet geleverd. Dat moest gegeven worden in het blijk van volstrekte gehoorzaamheid en volkomen onderwerping aan den wil en de ordeningen Gods; ook, indien de mensch niet aanstonds den diepen grond daarvan kon peilen; ook, als hij het noodige en rechtvaardige van het gebod niet aanstonds kon inzien.

De noodzakelijkheid der gehoorzaamheid werd aangedrongen door een strenge bedreiging »ten dage dat

gij daarvan eet zult gij den dood sterven." De mensch was onsterfelijk geschapen, ook naar het lichaam. Daartoe was in hem de adem des levens geblazen. Hij, die geschapen was naar het beeld Gods, had ook in zich het volmaakte evenwicht van alle gaven en krachten, de juiste samenstemming van alle vermogens van gevoel, verstand en wil, waardoor elke krankte verre werd gehouden en de dood des menschen als eene onmogelijkheid was. Door geleidelijke en samenstemmende ontwikkeling van des menschen geheele zijn, waarbij lichaam en ziel zich wederkeerig zoo zouden doordringen, dat zij onafscheidelijk werden, zou de mensch langzamerhand overgegaan zijn tot den hoogsten trap des geluks, zonder den dood gezien te hebben. Aldus was het eenigzins bij een Henoch en Elia. Daarop wijst het verheerlijkt lichaam van den verrezen Christus.

Toch kende de mensch den dood wel. Hij had dien gezien bij het dier. Dat toch had niet den adem des levens van God ontvangen. In dienstbaarheid vond het zijne hoogste bestemming zich aangewezen, terwijl de mensch tot heerscher was geroepen. Maar indien de mensch zooveel hooger stond dan het dier, moest de dood hem ook gansch iets anders zijn. En in waarheid bedoelt het woord: »den dood sterven" allereerst en in letterlijken zin den natuurlijken dood sterven, waardoor ziel en lichaam gescheiden worden; maar niet minder den geestelijken dood, waardoor de ziel van God wordt gescheiden, en straks mede den eeuwigen dood, als blijvenden toestand dier scheiding van God, ook in de eeuwigheid.

Als wij later te samen de gevolgen van den zondeval overpeinzen, zullen wij gelegenheid hebben om te zien, dat de dreiging tegen de overtreding des gebods werkelijk tot vervulling is gekomen. Dan zullen wij ook

gelegenheid hebben u aantewijzen, hoe waar het woord des Apostels is: dat door de zonde van eenen mensch de dood in de wereld is gekomen. Hoe nauw het verband is tusschen zonde en dood, zal dan tegelijk kunnen blijken. Hier is daarvoor nog niet de plaats, nu wij nog niet tot het feit der overtreding zelve zijn genaderd.

Laat ons nu, het tot dusver gehoorde tezamenvattende, vragen, welke nadere ontplooiing van den raad Gods ons hier te aanschouwen werd gegeven. Wij zeggen het reeds den Prediker na: dat hebben wij gevonden, dat God den mensch recht geschapen heeft; ook dit dat de mensch in den staat der rechtheid volkomen gelukkig was. Daarenboven vernamen wij dat God met dien mensch een verbond heeft aangegaan, d. i. hem, op voorwaarde eener volmaakte gehoorzaamheid aan Zijne wet, beloofde het eeuwige leven te zullen geven; waaruit dan tevens duidelijk blijkt, dat de ingeschapen heiligheid des menschen eene veranderlijke was.

Maar hebben wij recht van een verbond der werken te spreken, waar iets dergelijks hier niet bij name genoemd wordt? Is er dan de zaak om den naam of de naam om de zaak? De zaak is er vóór den naam. Hoort hoe de profeet Hosea en Juda en Ephraïm beschuldigt: »Zij hebben het verbond overtreden als Adam" (Hos. 6: 7). Wilt gij weten, waarin die overtreding des Verbonds bestond? Dezelfde profeet wijst het u op eene latere plaats aan. »Omdat zij mijn verbond hebben overtreden en zijn tegen mijne wet afvallig geworden" (Hos. 8: 1). Afvallig worden tegen de Wet Gods is de overtreding des verbonds.

Maar welke andere wet had Adam om te kunnen overtreden dan dat proefgebod, waarvan wij zoo straks

met elkander gesproken hebben? In waarheid lag in di gebod voor hem de volle wet Gods, die tot hem sprak: »Ik de Heere ben uw God en gij, o mensch, hebt Mij te gehoorzamen, indien gij het leven lief hebt". God lief te hebben boven alles en uit liefde Hem te gehoorzamen, is het eerste en groote gebod.

Indien toch eene wet moet heeten wat daar is de verkondiging van den wil eener geestelijke macht buiten en boven ons gesteld, die met biddend gezach tot ons komt en gehoorzaamheid oplegt; indien eene wet mag heeten de regel van inwendig leven, leerende wat goed en kwaad is, en verplichtende om het eene te doen en het andere te laten; dan gewis is het gebod Gods ter beproeving van Adam eene volledige wet. Maar dan heeft de mond des Heeren zelf, door Zijn heiligen profeet Hosea, een Verbond genoemd datgene wat wij aangaande de handeling des Heeren met Adam in het proefgebod vermeld vinden. En de Schrift in haar spraakgebruik te volgen zal wel het veiligst zijn.

Maar waarom wij het een verbond der werken noemen? In tegenoverstelling van het verbond der genade. Omdat het leven afhankelijk werd gemaakt van het gebod Gods. Immers indien Adam in dat verbond bleef, d. i. de voorwaarden volbracht van te eten van de andere boomen des hofs en van niet te eten van den verboden boom, dan had hij macht aan den boom des levens, dan zoude hij niet sterven. Zóó had God den mensch geschapen naar Zijn beeld, in ware kennis, gerechtigheid en heiligheid, dat deze, krachtens zijne ingeschapen natuur, die wet van God kon volbrengen. Daarin bestaat juist de staat der rechtheid: dat des menschen zaligheid afhankelijk zou wezen van zijne gehoorzaamheid, dus van zijn werk. Van Adam gold in waarheid wat de profeet Azaria zeide: »Want er is loon naar uw werk" (2 Kron. 15: 7).

Dat verbond had zijn tweetal Sacramenten; wat bij een geestelijk verbond, waarbij het hoogste heil wordt toegezegd, een onvermijdelijk vereischte is. Daar moet wezen een plechtig en zienlijk onderpand, een als verzegelde belofte van een nu onzienlijk heil, dat evenwel eenmaal gezien en gesmaakt zal worden. Zoo had Israël zijn tweetal Sacramenten, besnijdenis en paaschlam; zoo ook heeft de Christelijke kerk haar doop en avondmaal; maar ook zoo had het verbond der werken zijn Paradijs en den boom des levens.

Meer dan twee Sacramenten zouden te veel, minder dan twee ongenoegzaam zijn. Daar moet zijn een teeken en onderpand van intreding en opneming, van inlijving in het verbond, dat maar eenmaal geschiedt; en een dergelijk telkens zich herhalend teeken van inblijving, bij volharding in dat verbond. Het Sacrament der opneming of inlijving is voor Israël de besnijdenis, voor den Christen de doop, voor Adam het Paradijs.

Daarom, let wel op, wordt wat in 2: 8 in 't voorbijgaan reeds was gezegd, opzettelijk en met klem herhaald in vs. 15 van hetzelfde hoofdstuk: »De Heere God nam den mensch en zette hem in den hof Eden". Hier is sprake van leiding en opneming in een verbond, van wiens heerlijkheid het paradijs eene juiste afbeelding was op aarde. Het paradijs toch was eene liefelijke woonstede, als eene overvloedige spijskamer, een heilige tempel en, in dit alles, voorafbeeldinge en waarborg van den hemel, de toekomstige woonplaats des menschen.

Daarop doelde ook de boom des levens. Wat het paaschlam was voor Israël, wat het avondmaal is voor den Christen, was de boom des levens voor den mensch in den staat der rechtheid: een Sacrament waardoor en waarbij werd betuigd, dat het opgericht verbond

nog onverbroken vast staat. Hier is de plaats, om een enkel woord over den boom des levens te spreken. Wij hebben opzettelijk daarmede tot dusverre gewacht; omdat de boom des levens alleen als Sacrament begrepen kan en moet worden en anders moeilijk een goeden zin heeft of geeft.

Hij stond in den hof en wordt te gelijk met den boom der kennisse des goeds en des kwaads genoemd; bijna mogen wij zeggen, daar juist tegenovergesteld, vooral als wij letten op Gen. 3: 22. Ten minste zeer duidelijk wordt hij van genoemde boom onderscheiden, doordien zijne plaats opzettelijk wordt genoemd, voordat er van den boom der kennisse des goeds en des kwaads gewag wordt gemaakt.

Gewis wordt deze boom des levens niet aldus genoemd, omdat hij door eigen natuur en geaardheid de kracht bezat, om het menschelijk leven te verlengen of te versterken. Waartoe zoude dit noodig geweest zijn, daar de Heer tot Adam tot dit doel al het geboomte des hofs had aangewezen in het gebod: »Van al de boomen des hofs zult gij voorzeker eten"? Het eten van den boom des levens bracht integendeel de verzekering en was de verzegeling van de voortzetting van dat leven in eeuwigheid; niet maar in de eeuwigheid, als oneindige voortzetting des geschapen tijds; maar in de eeuwigheid, als vervulling van den eeuwigen raad Gods.

Evenmin als in brood en wijn des avondsmaals, op zichzelve buiten het Sacrament beschouwd, een bijzondere kracht of vermogen des levens is; evenmin was dit in den boom des levens. Doordien hij met den boom der kennisse des goeds en des kwaads in eenen adem, schoon in tegenovergestelden zin wordt genoemd, moet ook aan hem een zedelijke en geestelijke beteekenis toegekend worden. Zoo blijkt overtuigend, dat hij niet boom des levens heette, wat dit tijdelijke, aardsche natuurlijke leven betreft, maar in betrekking tot het hooger geestelijk en eeuwige leven,

waarvan hij, met het paradijs, als Sacrament een onderpand was.

Wat zon en maan voor het licht waren, dat was als 't ware de boom des levens voor het leven. Zon en maan waren als de verzamelplaatsen voor het overal verspreide ijle licht. Zij moesten het verdicht in zich opnemen en aldus, het weer uitstralende, het aan de aarde terugkaatsen. Aldus moest de boom des levens het overal tierende natuurlijke leven als tot zijn hoogste kracht tesaamgedrongen in zich opnemen, ten gebruike van den mensch. Gelijk bij het bolgeslepen kunstglas de verspreide stralen der zon in één brandpunt te saam vallen, aldus gingen de stroomen des levens naar den boom des levens. Dat lag niet in de natuur en geaardheid van den boom, maar aan de genadige beschikking Gods.

Ook aldus hangen de derde en zesde scheppingsdag, gelijk wij reeds vroeger zeiden, als tweetal samen. Want evenals op den derden dag de laagste trap des levens in het plantenrijk ontstond, om voedsel te bieden aan de scheppingen van den zesden dag, waarop de hoogste trap van het aardsche leven is geworpen in dier en mensch; aldus werd ook uit dit rijk van het lagere leven een boom genomen, die zoowel op nog hooger, eeuwig leven moest heenwijzen, als voedsel bieden aan den honger naar dat hoogere leven.

Daarin ligt juist het wezen van de sacramenteele kracht. Het Sacrament ontstaat niet door den aard van het gestelde voorwerp, niet door den wil van hem die het ontvangt, maar door den wil van Hem die de macht had, om het als werkzaam teeken te stellen. 't Is een brandpunt, waarin de enkele stralen tot bundel zijn saamgebonden, eene bedding waarin onderscheiden stroomen zijn samengevloeid en waardoor de kracht van het enkelvoudige verdubbeld,

verduizendvoudig wordt. Daartoe moeten én voorwerp én plaats én tijd van God zelven zijn aangewezen, daartoe moeten de voorwaarden aanwezig zijn die God zelf heeft gesteld. Het Sacrament wijst altijd terug op de oorspronkelijke kracht des levens, op de eerste bron des lichts, waarin de afgeleiden kracht en het ontleende licht telkens op nieuw moet gedompeld worden, om op nieuw gereinigd, opgewekt en versterkt te worden.

God heeft dus in Adam met den mensch een verbond opgericht, waarbij hij op voorwaarde van gehoorzaamheid aan Zijne wet, dien mensch het eeuwige leven verzekert. Ja, met den mensch. Is dan Adam, in het paradijs, op het oogenblik der schepping niet de geheele menschheid? Denk u slechts dien naam Adam niet als een eigen maar als een algemeenen naam, dan leest gij steeds den naam van mensch in stede van dien van Adam, die tegelijk stam- en bondshoofd is van het menschlijk geslacht, dat hij reeds in zijne lendenen droeg. De korte inhoud en eenige bedoeling van het verbond der werken is dus dit: de mensch zoude zich door EIGEN toedoen de eeuwige gelukzaligheid moeten en kunnen verwerven. Daartoe had God hem zoo heerlijk naar Zijn eigen beeld geschapen, zoo uitnemende gave van kennisse en heiligheid verleend, hem onder de gunstigste omstandigheden geplaatst en ten leste zelf hem onderwezen. — Help u nu zelf, o mensch! want gij kunt het, indien gij dit wilt. Zoo sprak het opgericht verbond: »houd de geboden en gij zult leven". Van dit alles was de boom des levens hem bovendien het verzegelende onderpand Gods.

Het is de uitnemende verdienste der Nederlandsch-gereformeerde kerk, dit het eerst en het volledigst in het helderst licht gesteld te hebben. Niet dat zij het bestaan

en het onderscheid der twee verbonden, dat der werken en dat der genade, heeft uitgevonden ten behoeve van een godgeleerd stelsel, dat daarnaar den naam draagt. Veeleer heeft zij deze waarheid in de Schrift gevonden en, eenmaal gevonden, daarop een eigen echt nederlandsch stelsel van geloofsleer gebouwd. De inhoud der geloofsleer zelve blijft daarbij dezelfde, maar de schikking en ordening des geheels en der deelen wordt eene andere en, inniger samenhangende, meer overtuigende; omdat deze meer in verband gebracht is met den eeuwigen Raad Gods.

Vraagt gij naar het eigenaardige en bijzonder kenmerkende van de Nederlandsche gereformeerde godgeleerdheid, dan is het de leer der Verbonden. Daardoor onderscheidt zij zich van elke andere; daardoor heeft zij zelfs boven Calvijn eene schrede vooruit gedaan. Toen zij deze leer in de Schrift had gezien en vastgesteld, stond zij op het toppunt van haar grootheid.

Uit dat verbond der werken, dat God met den mensch heeft opgericht, kunnen wij het begrijpen, waarom gij nog steeds weigert, o natuurlijk, onbekeerd hart! uit genade zalig te worden. Gij wilt door eigen toedoen u de zaligheid verwerven. Dat is u eigen naar eene den mensch oorspronkelijke ingeschapen natuur: te leven door doen.

Doe dat en gij zult leven. Rechtvaardiging door geloof is den werkheiligen iets ongerijmds. Daarom wilt gij-zelf u bekeeren, eene eigene gerechtigheid u verwerven; daarom op deze alleen pleiten. Och, mocht gij bedenken, dat zelfs een heilige Adam dat verbond heeft geschonden en daardoor den vloek Gods over zich en zijn nageslacht heeft gebracht. Wat zult gij dan, onheilig kind van den gevallen Adam! die tot alle goed onbekwaam

zijt uit u-zelve, wiens gerechtigheid is als een wegwerpelijk kleed?

Maar dit verklaart u ook, angstige en verlegene ziel! die aanvankelijk reeds tot God bekeerd zijt, van waar het komt dat gij, schoon overgebracht in het verbond der genade, nog steeds op de werken ziet en, naar de mate van die werken, of moedeloos of vol hoop zijt, steeds geslingerd en heen en weder geschud. Daarover zijt gij menigmalen bekommerd, dat een angstig en onvruchtbaar woelen uit een lang verbroken werkverbond u geen rust kan geven. Zoude het u goed wezen, dat het oude, wat lang te niet is gedaan, nog genoeg kon wezen voor uwen nieuwen staat en uwe overbrenging in het nieuw verbond? Niet uwe eigene, maar Christus gerechtigheid moet steeds meer gezocht worden, ook door u.

Weet gij nu ook, toegebrachte Christen! waarom de eerste kreet van het doorpriemd en ontwaakt geweten aldus luidde: »Wat moet ik doen, opdat ik zalig worde"? De mensch wil aanstonds doen, hij wil aan het werk gezet worden, zelf het heil verdienen. Daarin openbaart zich de oorspronkelijke adel van het menschelijke hart. Laat de gevangen duive vliegen en zij keert onmiddellijk naar de plaats vanwaar zij kwam, waar zij behoort. Laat het innerlijken leven door den Heiligen Geest omgezet en omgebogen worden, en onmiddellijk keert het zich naar het met den mensch opgerichte werkverbond. Eerst moet hij leeren, door eigene bevinding leeren, hoe dit door de zonde te niet is gedaan,. en dan verwacht hij 't alleen van den Middelaar des Nieuwen Verbonds, van Jezus Christus, den tweeden Adam, die ons geworden is Wijsheid van God, Rechtvaardigheid, Heiligmaking en een Volkomen Verlossing. — Trouwens, gij zult niet al de heerlijkheid van het Verbond der genade Gods kunnen beseffen, waar-

deeren, smaken, voordat gij eerst het onschendbaar recht hebt erkend van dien God, Die, in Adam, ook met u het verbond der werken heeft opgericht en dus recht heeft op uwe volkomen gehoorzaamheid en volstrekte onderwerping. Eerst als gij dit hebt ingezien en daarbij tevens uw treurig onvermogen erkend, wordt Hij u zoo alles in dat zooveel uitnemender Verbond der genade in Jezus Cristus.

PSALM 89: 8.

Gij toch, Gij zijt hun roem de kracht van hunne kracht;
Uw vrije gunst alleen wordt d' eere toegebracht;
Wij steken 't hoofd omhoog, en zullen d' eerkroon dragen
Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen;
Want God is ons ten schild in 't strijdperk van dit leven,
En onze Koning is van Isrels God gegeven.

DE VAL DES MENSCHEN.

GENESIS III.

Dit hoofdstuk bestaat uit twee groote hoofddeelen. Het eerste, vs. 1—13, bericht de verbreking van het Verbond der werken door de overtreding des menschen; het tweede, vs. 14—24, de oprichting van het Verbond der genade van de zijde Gods. In het eerste blinkt Gods heilige gerechtigheid, in het tweede Gods heilige liefde uit.

Wat de kennisse Gods aangaat, heeft hare openbaring wederom eene groote schrede voorwaarts gedaan; zoodat met de twee voorgaande hoofdstukken nu achtereenvolgens als deugden Gods zijn bekend geworden Zijn Almacht, Eeuwigheid, Voorzienigheid, Wijsheid, Heiligheid, Gerechtigheïd en Vergevende Liefde.

Wat de leer der Zonde betreft, zoudt gij dit hoofdstuk in vier deelen kunnen verdeelen. Van vs. 1—8 leert gij den oorsprong en het wezen der Zonde kennen; het tweede deel, vs. 9—13, beschrijft de Zonde als zedelijk kwaad en als Schuld; het derde, vs. 14—19, teekent het oordeel Gods over en de straf die volgt op de zonde, vs. 20—24 bepaalt ons bij de dadelijke gevolgen der zonde of bij de volvoering der straf als oordeel Gods.

IV.

DE VAL DES MENSCHEN, DE VERBREKING DES VERBONDS.

Genesis III: 1—8.

INHOUD: Inleiding: Verband van de zonden, met de zonde, de erfzonde; zedelijke verantwoordelijkheid des menschen aangewezen door den naam Jehova Elohiem in onderscheiding van Elohiem. — Een oude vergelijking, het uitgewischte beeld; heilige onnoozelheid; — nog geen schaamte, schaamteloosheid, onbeschaamdheid, valsche schaamte.

Het onderwerp en zijne verdeeling; de geschiedenis van des menschen val; de uitwendige oorzaak, het innerlijk wezen, de natuurlijke gevolgen; — Vanwaar het kwade? Het antwoord van Augustinus. De bijbel tegenover de vragen der wijsbegeerte; zijn waarde voor de opvoedkunde. — De slang werktuig des duivels; de onderhandeling met de vrouw; waarschijnlijke gissing; innerlijke beweegoorzaak en geheime bedoeling van den Verleider; beginsel, doel en middel der Verleiding; aard der zonde, onze strijd; listen des Satans, ons gevaar.

Burman en Krummacher; drievoudige openbaring der zonde bij de vrouw. — De wordende zonde in de begeerlijkheid, de gepleegde zonde in de daad-zonde, de voldragen zonde in de besmettende kracht. — De zonde in haar wortel, wezen en werking.

Kennis der zonde uit hare gevolgen; natuurlijke en stellige straffen: natuurlijke en zedelijke gevolgen: valsche schaamte, schrik des harten, eigenwillige verwijdering van God, verduistering des verstands, toenemende zondigheid; zonde straf der zonde. Schuldgevoel, schuldbesef, schuldbelijdenis.

De zonde; hare eenheid in het menschelijk geslacht, haar wezen,

haar zondigheid, haar schuld- en strafwaardigheid; de zedelijke verantwoordelijkheid des menschen. God geen oorzaak der zonde; het beroep op den duivel zonder kracht. Verleiding door een geest bewijs van den oorspronkelijken adel des menschen; de ellende op de zonde een weldaad Gods; Christus de Zondedelger, het Rantsoen.

Psalm 51 : 3.

»Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen". Zoo klaagt de man met het verbroken hart, die, overtuigd van schuld, God om genade bidt. Hij heeft niets in zichzelven waarop hij pleiten kan. De grootheid van Gods barmhartigheden alleen kan zijne overtredingen doen uitdelgen. Nooit te voren had hij dat zoo diep en zoo innig gevoeld als nu, toen de profeet Nathan tot hem was gekomen en hem zijne schuld had opgedekt. Hoe kon hij ook ooit tot zoo diepen val komen, de man naar Gods hart, de gezalfde koning Israels?

Dergelijke vraag laat hij aan trotschelijk ingebeeld en met eigen aanleg ingenomen oppervlakkig gemoed over. Hij weet dat hij tot alles in staat is, indien Gods genade hem slechts een oogenblik loslaat. Hij »kent zijne zonde". Zij is »zonde tegen God, het doen wat kwaad is in Gods oogen". Juist uit des menschen zondigen aard en aanleg moet gij de enkele uitspatting der zonde verklaren. De aangeboren zondigheid is de vruchtbaren bodem, waaruit de dadelijke zonde maar al te welig opschieten; en de enkele zonde wijst op den zondigen toestand terug. Geen enkele zonde staat eigenlijk op zich zelve of mag buiten samenhang met de geheele zondige natuur des menschen gedacht worden.

Dat weet David en dat spreekt hij in den 51sten psalm

weeklagende en pleitende uit. Het verband van de enkele zonden met de aangeboren erfzonde doet te meer de zedelijke verantwoordelijkheid des menschen uitkomen en stelt hem te schuldiger voor het aangezichte Gods. Twee dingen weet hij zeer goed; dat hij in zonde geboren is en dat zijne zonde dat is, wat kwaad is in de oogen des Heeren. Van twee zijden kent hij de zonde: naar haren oorzakelijken samenhang met de zonde des menschen en naar haar strafschuldigheid ten aanzien van God.

Wilt gij uwe zedelijke verantwoordelijkheid diep gevoelen, uw deel aan de zondeschuld der menschheid mede dragen, dan moet gij tot den gemeenschappelijken wortel van alle zonde opklimmen en komen tot de zonde Adams, tot den val des menschen in het paradijs. Op die zedelijke verantwoordelijkheid van het geheele menschelijk geslacht doelt het derde hoofdstuk van Genesis. Het gansche menschdom staat in Adam schuldig tegenover Jehova Elohiem.

Uit dit hoofdstuk merkt gij wel, — laat ons nog eens herhalen, — dat men geen recht heeft, om uit het voorkomen van de onderscheiden namen Gods tot verschillende oorkonden te besluiten. Uit de bedoeling van den schrijver en uit het verband der rede moet gij het gewis niet onwillekeurig gebruik der Godsnamen verklaren.

Zie, als de slang tot de vrouw, of de vrouw tot de slang van God spreken, bezigen zij den naam Elohiem. De slang als dier kan geen begrip hebben van de heiligheid Gods. Maar als de schrijver zelf van God gewaagt in verband met den mensch en zijne zedelijke schepping, dan gebruikt hij steeds den naam van Jehova Elohiem; omdat deze naam op het verbond heenwijst, dat er tusschen God en den mensch, of wel op den heiligen God en op des menschen zedelijke verantwoor-

delijkheid, die zoo duidelijk blijkt uit des menschen val. Gen. III: 1—8.

Hebt gij het ook gezien? Het was zoo schoon en zoo heerlijk, dat beeld daar op dat doek. De uitdrukking van het oog was zoo innig en zoo rein, elke trek van het gelaat zoo zuiver en zoo edel, de kleuren zoo frisch, zoo diep en zoo rijk. 't Was ook zoo pas eerst op het doek gebracht en elke trek verraadt de meesterhand. Wat zachte, zuivere lijnen, wat sprekende tinten, wat bewonderenswaardige evenredigheid van alle vormen! Ga het zien... Maar wat is dit?.. Terwijl gij er op staart, kwam een ruwe, breede hand en streek langs en over de nog natte verwen en tinten...

Ondanks u-zelven ontglipte u een kreet van smart; gij wildet de misdadigen hand afhouden; maar 't was te laat. Wat tegenstelling nu met hetgeen er zoo pas nog prijkte! De golvende lijnen zijn uitgewischt of doorgebroken: de zuivere evenredigheid en afronding der gekuischte vormen bestaan niet meer; tegelijk met het oog is zijn tinteling weggevaagd; alle kleuren zijn dooreengemengd. Wat jammerlijken keer! Wat pijnlijke tegenstelling! Ge zoudt van spijt en droefheid willen schreien. 't Was zoo schoon!... en nu?... Nog eenmaal staart gij er heen, en tergend gluurt u een boosaardig oog van den verderver aan... Is dat alles wat er rest?

Iets dergelijks overkomt u voor uw gevoel, als gij na Gen. II onmiddellijk het derde hoofdstuk gaat lezen. Dat hoofdstuk spreekt van den treurigen val des menschen, nadat met zoo teedere en levendige kleuren even te voren de staat der rechtheid was geteekend. Daar stonden zij nog, Adam en zijne vrouw, hand in hand, en staarden elkaar in het open oog. Wat heilige onschuld, wat zachte eenvoud, wat argelooze onnoozelheid. De bijbel drukt dit onnavolgbaar schoon en diep uit door het slot-

vers van het tweede hoofdstuk, waarmede ik liever het derde zou willen beginnen: En zij waren beiden »naakt, Adam en zijne vrouw en zij schaamden »zich niet".

't Kon evenwel ook zijn, dat de schrijver al wat hij vooraf van des menschen staat der reinheid en zaligen toestand had gezegd, nu in een enkelen, het geheel kenschetsenden, trek wilde saamvatten en daarom de beschrijving van den mensch, zooals hij in het paradijs was, met de woorden, die wij u zoo pas voorlazen, heeft besloten. Korter en keuriger kunt ge toch wel niet de reinheid des onnoozelen en argeloozen harten teekenen, dan aldus te wijzen op de afwezigheid van alle valsch schaamte-gevoel, dat, uit de zonde voortgevloeid, die zonde of moet bedekken of vergoelijken.

Neen, de eerste mensch schaamde zich nog niet. Daar was geene oorzaak voor ware en evenmin plaats voor valsche en ingebeelde, behaagzieke en gekunstelde schaamte, die bloost zonder reden en kleurt zonder waar gevoel. Zij schaamden zich nog niet. 't Is juist dat argelooze en onschuldige ook bij het kind, dat ons zoo bijzonder aantrekt; dat, natuurlijk en eenvoudig, noch zoekt te pronken met natuur, noch deze als iets kwaads zoekt te verbergen.

Maar de opmerking, die het tweede hoofdstuk zoo welgepast en welluidend doet afloopen, past nog beter als aanvang van het derde hoofdstuk, dat in vs. 7, 10 en 21 ons de valsche schaamte, ook in hare gevolgen. zoo uitnemend teekent, op het oogenblik als zij naar de bedekkende vijgebladeren grijpt. Aldus moet de snijdende tegenstelling van den staat der rechtheid en den val des menschen op het scherpst uitkomen; ook tegenover de schaamteloosheid en onbeschaamdheid van de slang.

Daar is nog iets, waarom het slotvers van het tweede

mij eerder het aanvangsvers van het derde hoofdstuk schijnt te zijn. Daardoor zoude de fijne woordspeling en keurige zinwending in het oorspronkelijke eerst recht goed opgemerkt worden. Ge moet weten, dat de woorden »naakt" en »listig" in het Heebreeuwsch bijna gelijkluidend zijn (arûm = listig, érûm = naakt); dat door het gelijkluidende van den klank de tegenstelling van den zin te sterker moet spreken. Zoo kunnen we dan reeds hierin zien, hoe list en arglistigheid, om te beter te slagen, zich als naakte waarheid en onopgesmukte argeloosheid moeten voordoen; hoe een engel des Satans om den mensch te misleiden, tot hem komt als een engel des lichts, eenvoudig en kinderlijk, schijnbaar oprecht en zonder bedrog, maar daardoor te meer onbeschaamd; en hoe hij omdat hij over dergelijke onbeschaamdheid zich voor God en mensch niet schaamt, dubbel schaamteloos is.

De geschiedenis van des menschen val is er niet minder treurig om. Zien wij hoe deze mogelijk werd door verleiding van buiten, tot stand kwam door zwakheid van binnen, en zich ten laatste openbaarde door de jammerlijke gevolgen daarna. Aldus opgevat, vermeldt het derde hoofdstuk van het boek Genesis ons de juiste oorzaken, het eigenlijk wezen en de zedelijke gevolgen der zonde.

Vanwaar toch het kwade in een goede en reine scheppinge Gods? Deze vraag heeft ten allen tijde de ernstigste en edelste geesten, ook onder het Heidendom, bezig gehouden en hen uitgedreven om, maar steeds vruchteloos, een voldoend antwoord op deze martelende vraag te vinden. Augustinus zegt ons in zijne bekentenissen, dat deze vraag ook hem voortdurend pijnigde, (B. VII. H. 7) totdat hij rust had gezocht bij God en

Zijn woord. Hoor hem zelven den angst en de grievende hartepijn beschrijven, die zich van zijne bekommerde ziel meester maakten, als hij in eigen kracht, op die tergende vraag een antwoord zocht:

»Met ongeloofelijke bekommernis en angstigen onrust »onderzocht ik," zoo spreekt hij, »vanwaar het kwaad »kwam. Mijn God! wat al pijn leed mijn hart, dat als in »barensnood was om die oorsprong te vinden! Wat al »verzuchtingen loosde ik! Gij verhoordet ze en ik wist »dit niet. — Als ik, stil en stom, over dit bange vraag»stuk peinsde, zoo was de beklemdheid en de angst mijns »harten als eene krachtige en doordringende stem, die tot »Uwen troon opsteeg. Gij alleen! o God! wist wat ik leed." — God alleen kon den mensch ook in dit stuk de waarheid openbaren en Hij heeft het gedaan, door de gegeschiedenis van den Val des menschen in den bijbel te bewaren.

Met de wijsgeerige vraag naar den oorsprong van het kwaad in het algemeen laat de bijbel zich niet in. De bijbel houdt niet van onvruchtbare beschouwingen en ijdele bespiegelingen. Hij geeft ons in eene breede rij van feiten of daadzaken het beloop, zoowel het ontstaan als het verloop der dingen te aanschouwen. God leert den kinderlijken mensch door verhalen en voorbeelden. Ga heen en doe gij desgelijks bij uwe kinderen! Kom in den huislijken kring of voor de kinderbanken der zondagscholen niet met eenig afgetrokken leerbegrip of diepzinnig leerstuk, dat boven de bevatting van het kind gaat. Verhaal het kind van de groote daden Gods en spreek van de heilige voorbeelden in Zijn woord. Wilt gij vrucht van het onderwijs en zal dit niet alleen een onderrichtende, maar ook een opvoedende kracht zijn, tracht dan steeds de waarheid in verband te brengen met het hart en deszelfs smart of vreugd.

De bijbel geeft ons later wel in 't voorbijgaan een wenk, hoe het kwaad in de wereld is gekomen (Judas 6), maar blijft zich over het geheel bij den oorsprong, den voortgang en de gevolgen der zonde bij den mensch bepalen. Te recht. De mensch is niet verantwoordelijk voor de zonden der engelen, maar wel voor de zijnen. Die zedelijke verantwoordelijkheid des menschen aan God doet het verhaal van den val zoo onnavolgbaar schoon uitkomen.

Daar was in het paradijs Gods, dat door hem zelven den mensch tot afgezonderde en veilige woonplaats was aangewezen, een »dier, de slang, dat listiger was dan al het gedierte des velds hetwelk de Heere God gemaakt had."

Met een treffende woordspeling, door de verandering slechts van éene enkele letter, spreekt de bijbel der Samaritanen van die slang als van den leugenaar (Nachas = Slang, Cachas = leugenaar), ook de Heere Jezus bedoeld gewis dienzelfden verleider als Hij hem (Joh. 8: 44) een leugenaar en vader der leugenen noemt. Nog duidelijker, door den naam zelven, leert ons de Openbaring van Johannes (Openb. 12: 9; 20; 2), wie die slang eigenlijk is, als hij zegt: »en de groote draak is geworpen, name»lijk de oude SLANG, welke genaamd wordt »DUIVEL en satanas, die de geheele wereld »verleidt".

De listige slang was aldus het werktuig in de hand van nog listiger ontwerper van het gruwelstuk, om den reinen en gelukkigen mensch van zijn God af te trekken en daardoor ongelukkig te maken.. Daardoor begrijpen wij te beter het spreken van de slang, dat eigenlijk een spreken des satans was, die zich van de slang bediende en daarachter zich en eigen boos oogmerk arglistig verschool. Daardoor is te eerder het arglistige en sluwe in

dat spreken zelf verklaarbaar, dat wel zeer zeker op duivelsche boosheid en satanische schranderheid wijst. De duivel zelf deed de slang spreken, en, in de klanken der slang, verneemt de vrouw de gedachten des satans.

Alles in die onderhandeling der slang met de vrouw wijst op de in allerlei bochten zich wringende en kronkelende sluwheid eener slimme geslepenheid. Als voorwerp van den aanval kiest hij de vrouw, veel zwakker prooi dan de sterker en standvastiger man; de vorm der looze vraag en de inkleeding der woorden zijn met omzichtige behendigheid gekozen en het meest geschikt om twijfel en achterdocht, onbeslistheid en afgunst in het hart der vrouw te brengen. »Is het ook, dat God gezegd heeft, gijlieden zult niet eten van allen boom dezes hofs"?

Aan de berekenende sluwheid in het kiezen van het voorwerp des aanvals, aan het listig overleg, blijkbaar in den vorm der vraag, paart zich eene ergerlijke boosheid in de behendige wijze, waarop de oude Slang ingang zocht te vinden bij de argelooze maar onvoorzichtige vrouw, die op zoo groote maten van arglistigheid niet voorbereid was. Door zelf eerst onkunde te veinzen zoekt de Booze de onkundige te verschalken en te verstrikken, als hij met schijnbaar onschuldige vragen haar in de war brengt en in een net van strikvragen leidt, waaruit zij zelve zich niet meer redden kan.

Weest op uwe hoede, als de zielevijand met dergelijke bedenkelijke en twijfelwekkende vragen tot u komt aangaande het woord Gods: »Zou het ook kunnen wezen, is het ook wellicht, is dat ook het bevel Gods"? Straks, terwijl gij er niet aan denkt en uwe gedachten door den twijfel reeds zijn losgewrikt of vergiftigd, zal hij u eensklaps, in besliste loochening en drieste ontkenning der

waarheid het verderfelijk antwoord geven. Eer er kritiek wordt geoefend op het woord Gods, wordt de akker toebereid door voorzichtige en achterdocht wekkende vragen aangaande het woord Gods. Zoo op eens durft men den aanval niet te wagen.

Wellicht stond de vrouw bij die vraag der slang juist bij den verboden boom en zag zij daarnaar op, zonder evenwel er aan te raken of naar zijn vrucht te verlangen. Wellicht peinsde zij toen juist over den aard en het doel én van het gebod én van het verbod, het eerste menschenpaar door God gegeven. Misschien sloot de vraag des Satans zich aldus aan geheime overlegging aan. Iets dergelijks vermoeden wij uit de bepalende (hé demonst.) aanwijzing van den boom in 't midden van den hof (vs. 3), welke bepalende aanwijzing de vrouw niet bezigt, als zij van de andere boomen spreekt (vs. 2.) Van de vrucht der boomen dezes hofs zullen wij eten; maar van de vrucht des (dezes?) booms, die in het midden des hofs is, heeft God gezegd: »gij zult van die niet eten, noch die aanroeren, opdat gij niet sterft".

Was haar man zwijgend bij dat gansche tooneel tegenwoordig? Wij zouden het bijna vermoeden, omdat de vrouw van »wij« spreekt; ook daaruit, omdat straks volgt dat zij ook »haar man met haar« gaf. Er is een schier gelijktijdig en gemeenschappelijk eten van de vrucht. Daardoor juist wordt de zonde der vrouw de zonde Adams, die met zijn gezach niet tusschen beiden trad, om de zonde te verhinderen, of op de vraag der slang te antwoorden.

Als ge zwijgt wanneer ge moet spreken en door uw zwijgen mede de leugen vrij spel geeft, zijt gij dubbel schuldig; meer nog dan wanneer gij spreekt terwijl gij voorzichtiger deedt met zwijgen. Of uit onverschil-

ligheid voor het heil eens anderen of uit koele achterhoudendheid, die alleen om zich zelven denkt, spruit dat voorzichtige zwijgen, dat in dien zin meer kwaad doet dan het onvoorzichtigste spreken. Er is een tijd van zwijgen, maar ook van spreken, niet van te veel en ondoordacht spreken.

Daar is eene zekere uitvoerigheid in het antwoord der vrouw, waarin zij toont, dat zij het onderscheid tusschen gebod en verbod, waarvan wij vroeger spraken, zeer goed heeft ingezien. Ook mengt zich reeds in haar woord het ernstige voornemen des harten, om den boom zelfs niet aan te raken. Maar toch, wanneer wij breedsprakig gaan worden en meer woorden gaan gebruiken dan wel noodig is, deugt het niet met ons, en zoeken wij, ook door hetgeen wij zeggen, iets anders en gewichtigers te verzwijgen.

Klinkt het wellicht in toon en stem door, dat de vrouw het eigenlijk nog niet goed heeft begrepen, waarom toch wel dat gebod haar was gezet en sloot zich daaraan wederom het antwoord van de slang, nu niet meer op weifelende en onzekere wijze, maar met beslistheid en gezach gegeven: gij lieden zult den dood niet sterven? Maar God weet, dat ten dage als gij daarvan eet, zoo zullen uwe oogen geopend worden en gij zult als God wezen, kennende het goed en het kwaad.

Indien gij onzeker en onvast in uwe overtuigingen en uitspraken zijt, wordt de booze vast en sterk tegenover u in zijn houding. Het sterkst is hij tegenover onvaste karakters en onbesliste, weifelende gemoederen. Wees toch wijzer. 't Is reeds gevaarlijk het oor voor hem te openen, naar zijne vragen te luisteren en voor hem een antwoord aftewachten. Dat is reeds zondige onderhandeling.

Is het niet alsof in deze woorden de innerlijke

beweeg-oorzaak en de geheime bedoelingen doorschemeren, die den vijand Gods en der menschen bewogen hebben den eersten mensch ten val te brengen? Gij zult als God wezen, kennende het goed en kwaad." Als God te wezen scheen den Oversten dezer wereld het begeerlijkste deel, daarnaar ging zijn trotsch hart uit, die éenige grootheid trok hem aan. Die eenige grootheid misgunde hij den almachtigen en souvereinen God.

Daaruit spruit zijn verborgen, zich voorzichtig uitsprekende haat. Hij kampt tegen de souvereiniteit Gods, die voor het onwillig schepsel een ondragelijke last is; te ondragelijker, naarmate men zich meer bewust wordt, dat zij ondanks onzen onwil, toch de macht onzes levens blijft. De mensch tegen die souvereiniteit optezetten, die als voor hem zelven bereikbaar voor te stellen, is het doel des Satans; én omdat hij God haat èn omdat hij deel- en kampgenooten in zijn bangen en hopeloozen strijd tegen God zoekt. Onedel in zijn beginsel, laag zijn doel, maar ook daarmede in overeenstemming de middelen, die hij bezigt om zijn doel te bereiken.

Weet het wel, dat het steeds de onedele zucht van den Overste dezer wereld en van zijne willige volgelingen is, den Koning in zijne onderdanen, den Heer in zijn welbemind eigendom, den trouwen Herder in zijne schapen te treffen. Bovendien strijdt hij tegen God om zich zelven het bewijs te verschaffen van eigen sterke macht en onbelemmerde onafhankelijkheid. Gods onschendbaar Recht, onkreukbare Wil, eeuwig Besluit zijn, met Zijne geopenbaarde ordeningen, als zoovele knellende banden en hatelijke ketenen voor den fieren geest, die vrijheid met willekeur verwarrende, naar onbegrensde vrijheid streeft. De zucht naar eigen zelfstandigheid en onbeperkte onafhankelijkheid drijft hem zich los te maken van het biddend gezach en de

taaie veerkracht van Gods wet, die de grenslijn tusschen goed en kwaad trekt, en alleen het recht heeft, om over dat goed en kwaad een oordeel uit te spreken. (Ps. 2).

Wat de Satan in eigen hart voor zich zelven begeert, schemerde door in zijn woord tot de vrouw gesproken: Gij zult als God zijn, kennende goed en kwaad." Vrij en zelfstandig te mogen handelen als God, tegenover God, is het zondige doel, dat de slang als begeerlijk deel ook den mensch voorstelt. 't Is een averechts verlangen naar verkeerd begrepen vrijheid; maar die dan ook eene eigene *onafhankelijke zedeleer* behoeft, om naar eigen luim en willekeur te *onderscheiden tusschen goed en kwaad*. 't Is de onafhankelijkheid van het schepsel losgemaakt van en als zelfstandige macht gesteld tegenover de souvereiniteit Gods, met een onafhankelijke zedeleer in haar gevolg.

Dat is uwe zonde, dat is aller zonde. Vandaar tegen God en den Christus, tegen zijne gemeente en haar heil, tegen den Bijbel en zijnen inhoud die eeuwenlange strijd in Staat en Kerk en School. Daarom is het, dat het bedenken des vleesches vijandschap werd tegen God, want het onderwerpt zich der wet Gods niet. Wat in de oorzaak is, is ook in 't gevolg. Uit de *werken* der zonde leert gij den *aard* der zonde kennen, en begrijpt gij iets van hare zondigheid en ook van hare doemwaardigheid voor God; daarom dat het bedenken des vleesches vijandschap is tegen God.

Nog altijd hebben ook wij den strijd tegen de machten der boosheid, die, engelen des satans, zijn uitgegaan, om de kinderen Gods te verderven en de zielen los te rukken van heur God en Maker. 't Zal goed wezen acht te geven op de middelen, die de Vorst der duisternis in Edens hof aanwendt; omdat hij noch altijd in hoofdzaak dezelfde wapenen hanteert, om des Heeren volk te bestijden.

Hij vleit den hoogmoed, hij mengt waarheid met leugen, hij noemt u het woord Gods, om daaraan toe te voegen of daarvan af te doen. Den weet- en eergierige rept hij van »opening der oogen", heldere kennis en wetenschap; hij spiegelt u, o jeugdige, de schoonste toekomst voor en streelt uw trotschen geest met het vooruitzicht van vrijheid en onafhankelijkheid. Hij wijst u, haastig gegemoed! een korteren, den kortsten weg aan om het voorgestelde doel te bereiken, maar die korte weg is niet Gods weg. In stee van gehoorzaamheid aan God prijst hij u, driftig gestel! uw eigen werk aan, en roemt hij het genot van maar zelf de handen uit te steken en aan het werk te slaan.

Middelerwijl zaait hij achterdocht in uw hart, wekt hij uw slapend wantrouwen op en doet hij u twijfelen aan de goedheid en onbaatzuchtigheid van Gods bedoelingen met u, alsof de goede God u het geluk des levens niet gunde. — Zult gij sterk zijn tegenover den aanval van buiten op uw hart? Zal het niet bij u, veeleer nog dan bij den eersten mensch, komen tot een diepen val?

»En de vrouw zag, dat die boom goed was tot spijze en dat hij een lust was voor de oogen, ja een boom, die begeerlijk was om verstandig te maken en zij nam van zijne vrucht en at, en zij gaf ook haren man met haar; en hij at". — Meer dan twee eeuwen geleden gaf een Utrechtsch hoogleeraar, een Hollandsch godgeleerde van den echten stempel, van deze schriftuurplaats eene onverbeterlijke verklaring, die men later aan een vroom buitenlandsch geleerde toeschreef. Hier zag hij terecht reeds de euvele daad geschied, waarvoor de Apostel Johannes zoo ernstig waarschuwt (1 Joh. 2: 16):

Want al wat in de wereld is, namelijk begeerlijkheid des vleesches, en de begeerlijkheid der oogen en de grootschheid des levens is niet uit den Vader maar is uit de wereld". — Met den grooten Calvijn hebben onze vrome en groote godgeleerden steeds met ernst geijverd, om toch in die begeerlijkheid onzer eerste moeder maar niet alleen zinnelijke lust en vleeschelijke begeerlijkheid te zien. Haar zonde behoort tot het hooger gebied des zedelijken levens.

De apostolische beschrijving der begeerlijkheid treedt aldus reeds bij de eerste zonde op. Er is begeerlijkheid des vleesches; want zij zag dat die boom goed was tot spijze". Daarbij komt de begeerlijkheid der oogen; »en dat hij een lust was voor de oogen". Ten derde komt de grootschheid des levens uit in de bijvoeging, »ja een boom die begeerlijk was om verstandig te maken". Deze te samen brengen de daad voort: Zij at van zijn vrucht".

Zij strekte de hand uit naar een boom, die een teeken was van de gelukzaligheid en heerlijkheid Gods, die aan geen schepsel medegedeeld kon worden; terwijl zij, gehoorzaam gebleven, had mogen eten van den boom des levens die een teeken was van de gelukzaligheid Gods, die wel aan het schepsel kon worden medegedeeld. — Wel is het een getrouw woord: »Maar een iegelijk wordt verzocht, als hij van zijne eigene begeerlijkheid afgetrokken en verlokt wordt. Daarna de begeerlijkheid ontvangen hebbende baart zonde, en de zonde voleindigd zijnde baart den dood". (Jac. 1: 14, 15).

Als de zondigheid, die in de begeerlijkheid streefde tot daad te worden, eindelijk als zonde naar buiten brak, wordt zij op zich-zelve eene werkende macht des verderfs ten verderve. Als een bijtend gif eet zij voort; als een kanker des levens grijpt zij verwoestend om zich

heen. 't Is haar niet genoeg geworden te zijn, zij moet zich voortplanten. De vrouw, die gezondigd had, gaf ook haren man met haar en ook hij at". — Zoo leert ons dat enkele vers, dat ons van den val des menschen bericht geeft, de zonde kennen in haar onheiligen wortel, haar Gode vijandig wezen en haar verderfelijke werking.

Uit de begeerlijkheid in den mensch stamt zij, als vijandschap tegen God en Zijne ordeningen groeit zij op, als besmettelijke macht openbaart zij zich. Uit de innerlijke begeerte ontstaan, stelde zij zich eingenlijk tegen God, maar wierp zich onmiddellijk op den mensch, als haar eerste prooi en willig slachtoffer. Het heiligste ontziet zij niet, het liefste spaart zij niet, eigen leven telt ze niet, die begeerlijkheid, die blind is voor alles, doof voor het woord Gods. Terwijl zij waant dat haar de oogen geopend zullen worden, dat zij voorwaarts streeft, dat zij eene schrede ter ontwikkeling zal doen, is zij een vreeslijke macht des verderfs geworden.

Ziedaar het ontzettend begin der zonde, van uw zonde, o kind van Adam! Wel is het een diepe val van boven naar beneden; wel is het een moedwillige sprong van den blinkenden top der gerechtigheid in den peilloozen afgrond der ongehoorzaamheid.

Wilt gij de zonde evenwel recht kennen in al hare afschuwelijke zondigheid, merk dan hoe zij de wreede moeder werd van een talloos heir van jammer en ellende; zie wat zedelijke verwoesting zij na zich sleepte, en wat onuitsprekelijk onheil zij bracht over het arme hart, het treurende gezin en de verwoeste gaarde, waarbinnen eenmaal zoo zoete vrede en heilig genot hadden gewoond. Gij kunt de gevolgen der zonde in

middellijke en onmiddellijke, natuurlijke of zedelijke en stellige of bijkomende gevolgen onderscheiden.

Een natuurlijk of middellijk gevolg der zonde noemen wij iedere ellende, die, als naast of meer verwijderd gevolg, uit de daad en uit den aard der zonde zelve voortvloeit. Onmiddellijk gevolg of stellige straf noemen wij elke openbaring van het heilig ongenoegen Gods over de zonde, die niet uit den aard der zonde zelve, maar uit het recht Gods voortvloeit, wanneer in dreiging en vervloeking, de strafeischende gerechtigheid Gods zich uitspreekt. Ook bij den zondeval moeten wij dat onderscheid wel in het oog houden.

De natuurlijke of zedelijke gevolgen der zonde worden ons in vs. 7 aangegeven. »Toen werden hun beider oogen geopend en zij werden gewaar, dat zij naakt waren, en zij hechten vijgeboombladeren, en maakten zich schorten. En zij hoorden de stem van den Heere God, wandelende in den hof, aan den wind des daags. Toen verbergde zich Adam en zijne vrouw voor het aangezicht van den Heere God, in het midden van het geboomte des hofs. En de Heere God riep Adam en zeide tot hem: waar zijt gij? En hij zeide: ik hoorde Uwe stem in den hof en ik vreesde; want ik ben naakt; daarom verbergde ik mij".

Achtereenvolgens, als in geleidelijken samenhang ontwikkelt zich uit de moeder-zonde die veel vertakte boom van allerlei in- en uitwendige ongerechtigheid. Vele zijn de takken van die onuitsprekelijke onrust, van dat innerlijke gevoel van onwelzijn, van onbehagelijke gewaarwording der valsche schaamte. Met deze zijn bange vrees, eigenwillige verwijdering van God, verduistering des verstands, toenemende zondigheid die zedelijke gevolgen der

zonde, waarin zich een zeker algemeen schuldgevoel uit, zonder dat het zich nog tot een juist en klaar besef verhief, veelmin nog in de belijdenis van schuld zich uitsprak.

Ja, hunne oogen werden geopend. Dit is gelijk vroeger een overdrachtelijke uitdrukking om een beter en verhelderd inzicht aan te duiden. Hunne kennis van goed en kwaad was niet meer een oppervlakkige en beschouwende, maar door de eigene ervaring, eene ondervindelijke en dadelijke. Door de overtreding van het proefgebod werd de kennis zelve hun een bron van smart en oorzaak van veel zieleleed. Beschouwende kennis op zich zelven is geen zonde, zoolang de wil het gevoel en verstand in bedwang houdt, zoodat zelfs geene zondige gedachte daarin opkomen kan of daaruit opwelt.

Ook God kent de zonde, ook Jezus Christus kende haar; maar waarlijk niet door haar te bedrijven. Eerst als de kennis van het kwade uit de beschouwing overgaat tot de dadelijke overtreding door gedachte, woord of daad, wordt zij zonde en baart zij, als vrucht der zonde, den onzaligen jammer. Gij weet, dat diefstal zonde is. Gods woord zegt het u. Maar als gij nu, hetgeen God verhoede, u aan diefstal schuldig maaktet of dien maar begeerdet, zoudt gij in den angst des gewetens en schrik des harten eene gevoelige en ondervindelijke kennis van dat groote kwaad hebben.

Evenmin is kennis op zich zelve ooit eene bron of oorzaak van rein geluk. Wel is dit de geheiligde kennis. 't Is niet waar wat het woord des hoogmoedigen volks verdicht: »kennis is macht". Ja, toch wel; maar zonder God wordt zij eene macht des onheils. Waan niet dat toenemende beschaving of steeds grooter vooruitgang in kennis en wetenschap op zich zelve een volk of een hart

waarlijk gelukkig zoude maken. De geschiedenis leert dit wel anders, wanneer in klimmende behoeften, valschen voorstellingen van geluk, steeds toenemende en drukkende macht der ijdele en vermenigvuldigde vormen de innerlijke ledigheid des geestes zich steeds meer openbaart. Wanneer eenig volk zijn toppunt van beschaving scheen te hebben bereikt, had dit gewoonlijk te hooge eischen des levens, een zekere levenszatheid, tirannie van valsche toongevers, vertwijfeling, wanhoop, krankzinnigheid en wat dies meer zij in het treurig gevolg. Dat kan niet anders.

Valsche schaamte is de gewone gezellin en het vaste kenmerk eener valsche beschaving, die steeds naar kennis dorst en niet naar het goede; die naar ingebeelde en ijdele wetenschap jaagt en niet vraagt naar de hoogste wetenschap, om God te kennen en Hem door stille godsvrucht en ootmoedige gehoorzaamheid te verheerlijken. Valsche schaamte is de eerste uitbotting van het ziekelijke eener kennis die uit zelfzucht ontspringt, alleen op de verschijnselen let, den achtergrond en eerste oorzaak uit het oog verliest en aldus van God zich heeft losgemaakt.

Valsche schaamte is de vervalsching van het natuurlijk oordeel, van het gezond gevoel. Valsche schaamte is kenmerk van bedorven smaak en overprikkeld gevoel. Terwijl de ware schaamte bloost over de zonde *zelve*, kleurt de valsche schaamte over de *gevolgen* der zonde, waarin deze kenbaar is geworden. 't Is der valsche schaamte eigen zich aan kleinigheden te stooten, aan uitwendige vormen zich te ergeren en in het ijdel vertoon troost te zoeken. De valsche schaamte maakt van haar blos een schoonheidsmiddel, een bedekking der schande waarmede zij pronken kan, een blanketsel waarmede zij zich troost over het verlies eener schoonheid, die zij met spijt blijft missen. Zij grijpt »naar het vijgeblad" en haat het na-

tuurlijke, dat wijken moet voor het gekunstelde. »Zij maakt zich schorten"; niet om de naaktheid weg te nemen of te belijden, maar om die aan het oog van anderen te onttrekken, en tegelijk zich wat optesieren. Ten laatste worden de schorten zelve een tooisel en noodige opschik, die nu en dan slechts van fatsoen veranderen.

Geen wonder dan ook, dat bange vrees de dochter is der valsche schaamte. Telkens vreest zij ontdekt te zullen worden. Zij verkeert in gestadige angst, is steeds onrustig, ziet gejaagd om zich heen. Zie als tegen den avond, — want dat beteekent »aan den wind des daags" de stemmen Gods werd vernomen, die als in het zachte suizen van den adem der koelte, door den hof wandelde, toen verbergden zich Adam en zijne vrouw voor het aangezicht des Heeren in het midden des hofs. De angstige vrees drijft de kinderlijke vrees uit. Waar deze woont is de samenleving lief; waar gene kwam moest deze vehuizen en komt het tot verwijdering.

De angst der ziel, de vrees van het beschuldigend geweten dreef hen aan om zich van God te verwijderen. Ja de zonde, die is overtreding van Gods gebod, graaft onmiddellijk eene diepe klove tusschen een heiligen Schepper en een zondig schepsel. De zonde maakt scheiding tusschen de ziel en tusschen God. Daarom ook tracht de ziel God te ontvluchten; en nú moet het groene en dichte loover nog tot plaatse der verberging strekken; terwijl het eenmaal van de lippen der goddeloozen zal komen: »bergen valt op ons, heuvelen bedekt ons voor het aangezicht des Heeren".

Is het niet aldus, dat het beschuldigend geweten u ook zoo angstig maakt, dat gij in het midden uwer vermaken u soms gaat verbergen voor de stemme Gods die

daar wandelt door de gewijde bladeren van uwen u welbekenden bijbel? Gij schrikt bij de gedachte, dat dit ernstig woord Gods u soms uwe innerlijke ledigheid zou kunnen opdekken.

Maar daarin spreekt zich zoo duidelijk de *verduistering des verstands* uit, die door de zonde over den mensch is gekomen. Hunne oogen werden geopend en de *omvang* van hunne kennis was toegenomen, maar de *inhoud* en het *gehalte* zelve dier kennis was gebroken en uiteen geslagen. Vermeerdering van kennis is niet altijd verscherping van het oordeel en verheldering van het inzicht. Daar is een vergaderen van kennis, dat het verstand verstomt en het juiste oordeel op dwaalwegen leidt. Eene vroegrijpe, voorbarige, ontijdige kennig is voor de jeugd en ook voor den man bijna altijd eene beneveling van het begrip, een omsluiering van het geweten en een kanker voor het hart. Zie, de menschen die naar verboden kennis haakten, wier oogen nu geopend waren, zij zagen nu zelf niet meer in, dat Gods oog ten alle tijde en overal hen zag. Zoo wordt door de zonde zelve het oordeel des verstands verduisterd en afgeleid. De mensch weet niets door te veel te willen weten; en hij wil weten wat hij dikwijls niet kan, niet mag weten.

En dat verduisterd oordeel meent zich te kunnen redden door de slechte middelen en zich veilig te stellen door het slechte wapen. Het neemt de toevlucht tot zonde, tot *toenemende zonde*. Waar eenvoudige waarheid en oprechte belijdenis alleen verschooning kan brengen, zoeken zij hun heil in *leugen*, die hun eenig bolwerk wordt. Van wederkeerige beschuldiging van anderen en hardnekkige ontkenning van het kwaad zelve, verwachten zij de ontkoming aan dat kwaad; zij verheffen zich op ingebeelde deugd en op een teederheid des gevoels en kieschen smaak,

die anderen niet wil ergeren; en dan spreken zij aldus: »Ik ben naakt, daarom verbergde ik mij.”

Eenmaal door de zonde vastgegrepen,, ligt de mensch zoozeer gevangen onder de doodelijke macht van waan en zelfmisleiding, dat hij de oorzaak van zijne smart zelfs niet meer ziet en onderkent. Hij verheft zich op gevoeligheden, die, als gevolgen van eigen zonde, hem schaamte moesten verwekken. De mensch wil, maar kan zich niet meer redden, en nu wordt de zonde de straf der zonde. Met zonde wil hij de zonde gaan goed maken en met zonde wordt juist de zonde gestraft. De erfsmet is de vrucht der erfschuld.

Maar in dezen mensch herkent gij den mensch, herkent gij u zelven, o mensch! In dezen Adam, wiens bloed ook door uwe aderen stroomt, naar wiens beeld en gelijkenis gij ook geworden zijt, in dezen Adam, het stam- en bondshoofd der menschheid, zijt gij mede gevallen. Indien gij hem alleen als stamhoofd erkent, verklaart gij daardoor wel de algemeenheid der zonde; maar beleidt gij haar doemwaardigheid nog niet; wel de erfsmet, niet de erfschuld; ziet gij de oorzaak in van het geheel verderf van het gansche menschelijke geslacht, maar beseft gij niet de zedelijke verantwoordelijkheid, die de gansche menschheid omvat en als geheel strafschuldig stelt. Dat wordt eerst begrepen, als men toestemd dat Adam als bondshoofd is gevallen. Als de wortel verkankerd is, zal dan de stam, zullen dan de takken des booms goed en gaaf kunnen zijn? Als de bron vergiftigd is, zullen het de stroomen en wateren ook zijn, die uit deze bron zijn afgeleid. Wat hebt gij tot uwe verontschuldiging in te brengen.

Zult gij zeggen dat het niet de zonde Adams was, maar die der vrouw, waardoor de eerste overtreding in de wereld kwam, dan zie ik niet in, hoe daardoor Adams zonde in eenig opzicht vergoelijkt kan worden of de boosaardigheid der zonde kleiner wordt. ’t Is waar ook de

Apostel Paulus zegt het: »Adam is niet verleidt geworden, maar de vrouw verleid zijnde is in overtreding geweest" (Tim. 2: 11). Evenwel bedoelt hij Adam, wanneer hij (Rom. 5: 12) zegt, dat door de zonden van éénen mensch de zonde in de wereld is gekomen. — Zeg ook niet, dat de zonde der vrouw begrijpelijker wordt, omdat zij wellicht niet tegenwoordig was, toen de Heer aan Adam het bevel ter onthouding van den boom der kennisse gaf. Vanwaar weet gij zulks?

De zonde Adams wordt door alles nog ontzettender. Hij liet zich verleiden door eene vrouw, die naar hem had op te zien, die zwakker was dan hij zelf, die aan zijne hoede was toevertrouwd. Hij had den strijd dus niet tegen eenigen machtiger geest dan hij zelf was, en evenwel bezweek hij zoo ras. Dat maakt zijn schuld grooter. Hij had de vrouw zien eten en zij was niet gestorven; ook had hij haar wellicht lief genoeg, om, indien zij dan toch moest sterven, met haar te sterven. Zoude de slang God wellicht beter hebben begrepen en doorgrond dan Adam dit vermocht? Dat alles overdacht hij misschien, maar alzoo was bij dezen Adam voor en bij de zonde het redelijk overleg, en — daardoor mede is de zonde in Adam, als het hoofd van Eva en van ons allen, volmaakt geworden (Rom. 5: 12, 1 Cor. 15: 22). Zoo blijkt de eenheid der zonde van het gansche menschelijke geslacht naar hare beide zijden, als bezoedeling en verantwoordelijkheid, naar erfsmet en erfschuld.

Gij zult ook niet willen beweren, dat de eerste zonde des menschen maar eene lichte zaak was en slechts eene uiting van vleeschlijken lust en zinnelijke begeerte, die de gedachtelooze vrouw aandreef en tot zonde prikkelde. De zonde is meer dan enkel zinnelijkheid. Met bijzondere klem wezen Calvijn en schier alle gereformeerde godgeleerden op deze zaak. Daar is hoogmoed en

zelfverheffing in die eerste overtreding van het gebod des Heeren. De mensch wilde als God zijn, kennende het goed en het kwaad. Het was de schuldige poging om eigen zelfstandigheid en persoonlijk inzicht te stellen tegenover het gezach en de Majesteit Gods. Daarom juist tracht men naar het verbodene. Daarbij is het ons steeds om den triumf van eigen »ik" en zin te doen.

Waartoe, indien alleen zinnelijke lust den mensch tot de zonde had geprikkeld, zoude dan de vrouw ook haren man nog tot zonde verlokt hebben? Langs de verboden wegen, gelijk nog altijd, trachtte de mensch naar hoogheid en heerlijkheid; daarbij kwamen ongeloof, ondankbaarheid, wantrouwen tegen God en vele andere zonden meer. De eerste zonde is reeds afval van, opstand tegen God, een bondgenootschap met den vijand Gods. Zij is de verheffing van het eigen ik en aldus de opzegging der gehoorzaamheid aan God, de moedwillige verbreking des verbonds. Dit is het wezen der zonde.

Voorzeker moogt gij niet naar de godlasterlijke verontschuldiging grijpen, waardoor God zelf de oorzaak der zonde zoude zijn; waardoor de zedelijk verantwoordelijke en schuldige mensch de schuld van zich wil afwerpen, om dien op God, zijnen Maker, te werpen. Immers had God den mensch goed en naar Zijn evenbeeld geschapen in ware kennisse, gerechtigheid en heiligheid. Wel had Hij den mensch eene veranderlijke heiligheid gegeven, maar toch eene zoodanige, die tot eene onveranderlijke zoude opgeklommen zijn; indien de mensch, Gods gebod opvolgende, in gehoorzaamheid aan God zijn eenigst leven had gezocht. Zeg niet dat het gebod zelf hem tot zonde is geworden, want dat waar geen wet is, ook geene overtreding is. Maar waar geen wet is, is ook geen maatstaf of keursteen van goed of kwaad, is des menschen oordeel ten leste, zijn goed- of afkeuring de maat van het goede en kwade. Waar geene wet is, kan

evenmin de beproeving of toets van eenige handeling gevonden worden. Uit de wet Gods blijkt juist de zondigheid der zonde.

Bovendien had God, gelijk we reeds gehoord hebben, den mensch in de gunstigste omstandigheden geplaatst, om hen in het houden der geboden gemakkelijk te maken. Rondom hem heerschte de weligste overvloed; hij had de hand maar uittesteken om meer dan het noodige voedsel te vinden. Weinig zeide het dan, waar hij macht aan alle andere boomen en vruchten had, zich het genot van dien enkelen boom te ontzeggen. — Maar God heeft toch de zonden gewild; want zonder Zijn wil kan niets geschieden? — God heeft, ja, de zonde toegelaten, omdat Hij van den mensch niet een blind werktuig wilde, maar een redelijk en zedelijk vrij wezen, dat uit eigen vrije keuze den Heer zoude lief hebben, dienen en aanbidden. Eerst de vrijwilligheid eener goede daad schenkt haar de rechte waarde; maar die zelfde vrijwilligheid ten kwade getuigt van de schuld en strafwaardigheid der zonde.

»Maar klaag dan de arglistige slang, den aanklager der menschen bij God aan", zoo spreekt ge, en niet den mensch, het onschuldig slachtoffer eener bovenmenschlijke macht der verleiding. Dat zal de Heere eenmaal doen, die de slang heeft vervloekt en den duivel met al zijne engelen uit den hemel heeft geworpen en voor het eeuwige vuur bewaart; maar daartoe hebt gij, medeschuldige en medeplichtige mensch! waarlijk niet het recht. God had u het vermogen geschonken hem te weerstaan en triumfeerend af te wijzen. Dat gij voor hem bezweken zijt is uwe schuld, uw eigen wil, uwe besliste ongehoorzaamheid. Uwe zonde blijft voor uw eigen verantwoordelijkheid.

Ik stem het u gaaf toe, dat naar de leer der geheele

Schrift, naar het woord des Heeren Jezus zelven, de Satan de verleider des menschen is, de leugenaar, die in de waarheid niet is staande gebleven, de mensschenmoorder van den beginne, die, uit vijandschap tegen God en Zijne uitverkorenen, nog altijd rond gaat, zoekende wie hij zoude kunnen verslinden. Maar verontschuldigt dit alles u? Heft eenige macht der verleiding ooit de zedelijke verantwoordelijkheid op, die juist tegenover verleiding en verzoeking, beproefd en versterkt wordt? Laat uw eigen geweten spreken. Hoor de stemme uwer conscientie in uw binnenste en versta wat deze u zegt van eigen zedelijke verantwoordelijkheid en of de zonde van den eenen de zonde van een ander ter verontschuldiging kan zijn.

Daar ligt zelfs eene groote mate van vertroosting in de wetenschap, dat de mensch niet uit zich zelven, maar door van buiten aangebrachte verleiding tot zonde gekomen en gevallen is. Indien toch de zonde uit zijn eigen binnenste ware opgeweld, dan behoorde zij tot het wezen der menschen; gelijk de opborreling der onreine wateren hem wijst op de onreine bron. Maar dan zoude er voor den mensch ook geene bekeering mogelijk wezen; dan ware er geene hoop op wedergeboorte denkbaar. Nu komt Gods woord ons melden, hoe de zonde wel in het hart des mensehen is gekomen, maar evenwel daaruit niet is ontsprongen. De oorsprong van het kwaad ligt hooger dan bij den mensch. Uit God, den reinen God kan het niet gekomen zijn. God kan de oorzaak der zonde niet wezen. Indien de zonde uit den wil des Scheppers voortkwam, kwam zij overeen met den wil Gods, was zij geen kwaad meer, maar iets goeds. Dat moeten zij dan ook wel zeggen, die beweren, dat de zonde door God gewild, dat zij als een doorgangspunt tot hooger trap van ontwikkeling is. Zij wisschen, door

dit goddeloos beweren, voor zich zelve de grenslijn tusschen goed en kwaad uit en graven elken grond voor het zedelijk leven weg.

Het kwaad is ongelijkvormigheid aan God; God heeft evenwel den mensch naar Zijn beeld en gelijkenis geschapen. De zonde is overtreding van Gods gebod; maar God zelf heeft dit gebod gegeven. In het schepsel moet derhalve de bron en oosprong van de zonde liggen. Gewis, maar niet in het lagere schepsel, dat noch verstand, noch onderscheidend oordeel, noch een wil kent. Om te kunnen zondigen moet er onderscheidend oordeel zijn en dat was er bij den satan, den overste der wereld, die den mensch tot zonde heeft gebracht. Alleen door een redelijk wezen kon de mensch tot zonde komen; maar de zonde zelve behoort niet tot het wezen van den mensch, is niet zijn oorspronkelijke natuur.

Wel doet de geestelijke aard des verleiders ons inzien, hoe hoog de oorpronkelijke mensch stond. Om hem te doen vallen was er eene geestelijke macht noodig. Om te kunnen zondigen moest de mensch zelf een geestelijk wezen zijn. Door de zonde als zonde te loochenen, doet hij afstand van zijn hoog standpunt als zedelijk wezen; door de zonde als een kwaad in Gods oogen te erkennen, begint hij zich opterichten uit den val; door de zonde in de kracht Gods te weerstaan, beklimt hij den hoogsten top des geestesleven.

Door uwe zonde te willen verontschuldigen, maakt gij haar steeds grooter. Immers gaat gij dan met uwe zonde naar binnen in uw hart, om haar daar weg te bergen, en graaft, ten haren dienste als 't ware, steeds dieper gangen en verborgener schuilhoeken, waar ge ze verbergt en aan het oog onttrekt, haar zachtkens met veronschuldigingen toedekkende. Treedt veel liever met uwe zonde in het licht, zie hoe zij samenhangt, oorzakelijk en zede-

lijk samenhangt met Adams eerste zonde en gij herkent ook in uwe zonde hetzelfde redelijk misdrijf, dezelfde redelijke misdaad, dezelfde eigenwillige overtreding, dezelfde eigenmachtige bondsbreuk, die gij in Adams zonde betreurt en afkeurt en ook in u zelven speurt en belijdt met belijdenis van zonde.

Maar dan kunt gij die zonde ook niet langer liefhebben. Zij wordt u eene vijandin, eene bange last, een wreede marteling der ziel. Zij wordt u eene gehate slavin, overspelig kroost van den vorst der duisternis, van den vader der leugenen. Zij maakt u angstig, jaagt u op en voort en door duizend kwellingen maakt gij het onrustig geweten benauwd en vervaard. Zij is de moeder van al uwe ellende; en deze ellende, omdat zij u zeer doet en zwaar valt, eene weldaad Gods nog bij uwe zonde. De ellende leert u het scherpe venijn uwer zonde kennen; zij vlijmt door uwe ziel en snijdt in het hart, maar doet u ook verlangend uitzien naar lafenis en troost.

Waar kunt gij haar jammeren ontvluchten? Vreeslijk, rampzalig zijn de gevolgen der zonde! Gewis, maar zie op Hem, die geopenbaard is, om de werken des duivels te verbreken. 't Is de Christus, die het rantsoen is voor uwe zonden, o kind Gods, die de bange vreeze wegneemt, die door den Heiligen Geest het hart ontdekt aan zich zelve en aldus de valsche schaamte doodt. Hij is die tot den Vader leidt, terwijl de zonde verwijdering werkt. Hij geeft het juiste inzicht ook aan een door de zonde verduisterd verstand, Hij die de weg en de waarheid, de wijsheid Gods is; Hij breekt de macht der zonde, Hij wiens bloed reinigt van alle zonde en die ons is geworden tot heiligmaking. En heeft de zonde het verbond met God verbroken, wij weten, dat de Christus zijn bloed des nieuwen Verbonds heeft vergoten, Hij die de Borg en Middelaar van een beter Verbond is geworden.

Eerst dan zult gij al de onzalige gevolgen der zonde in u kunnen overwinnen, indien gij van uit het door u verbroken Verbond der werken door Christus zelven moogt ingeleid worden in het Verbond der genade, dat door Hem en in Hem en om Hem is opgericht. Indien gij, door hem zelven ingeleid, ook de zonde in u door Hem laat overwinnen, die de schuld der zonde heeft gedragen aan het kruis voor de zijnen: Indien gij in Hem gelooft — ook voor u.

PSALM 119: 34, 38.

V.

DE OPRICHTING VAN HET VERBOND DER GENADE.

Genesis III: 9—24

INHOUD: Inleiding, Gods zoekende liefde door den geheelen bijbel gepredikt. Het onderwerp en deszelfs indeeling: de oprichting van het verbond der genade: Gods zoekende liefde (vs. 9, 10): rechtvaardig oordeel (vs. 11—13); strafeischende gerechtigheid vs. (14—19); betooning der genade (vs. 15) trouwe vervulling (vs. 20—24).

De voorbereidende genade Gods; doel en werking der zoekende liefde, de stem der profetie: Waar zijt gij? Aankondiging des oordeels, openbaring der liefde.

Voortgang der zonde; gemis aan zedelijken moed; zelfmisleiding Adams; verontschuldiging der vrouw; macht der verblinding. Doel van het ingestelde onderzoek Gods, voorbeeld voor ouders en opvoeders; geen straf zonder voorafgaand onderzoek, in verhouding tot den aard der zonde.

Wat is vloek? Zijn voorwerp en strekking; Gods afschuw van het kwade; het gevolg der zonde; de straf der slang; der vrouw; het wezen dezer straf; het vrouwelijk karakter; Emancipatie der vrouw; de straf Adams; David tot voorbeeld; zwaarte der straf, zedelijke verantwoordelijkheid. — Invloed der zonde ep het leven; physisch en psychisch; het voedsel; de ellende; de dood natuurlijk gevolg der zonde.

Het verbond der genade; de belofte; het paradijs-evangelie: het zaad der vrouw; de grondlijnen der Profetie; strijd tegen het kwaad, lijden der menschheid, de zege des Heeren. Het paradijs-evangelie = verklaring des lijdens, profetie der toekomst, verheerlijking Gods, beginsel des Evangeliums.

Verband tusschen genade en straf; de naamgeving, aanvaarding der belofte, intreding in 't Verbond. — Naamgeving en verbondssluiting, instelling van het offer; rokken van vellen; de bekleeding; zinrijke beteekenis; de rechtvaardigheid van Gods oordeel. — De eenige juiste verklaring van vs. 23; onzinnigheid van den Pluralis Majestaticus in 't hebreeuwsch, humor bij God? heilige ironie.

Bij gebleven doel veranderde weg; uitdrijving uit Eden noodig; het verlangen naar Eden; de terugkeer belet; de Cherub met het vlammend zwaard, — Vergelijkende taalstudie en godsdienst wetenschap. Stel of stelsel? Wetenschapplijke looper; Cherub voor afbeelding der wet; weg tot den boom des levens. Het onderling verband en het verschil tusschen het verbond der werken en dat der genade: Mijn kracht is mijn God, mijn God is mijn kracht. Besluit.

PSALM 119: 88.

»Gelijk een schaap heb ik gedwaald in 't rond, dat onbedacht zijn herder heeft verloren; al, zoek uw knecht!" Eene dergelijke bede moet wel het einde zijn eener overpeinzing, gelijk we dien in den 119den psalm aantreffen. Het is eene ootmoedige belijdenis van zonde bij den langen terugblik op de afgelegde levensbaan. 't Is het getuigenis eener innerlijke stem, die in het binnenste spreekt dat, hoe Gods wet ook menigmalen geminacht en op zij is gezet, hare geboden evenwel niet vergeten zijn. En tusschen deze belijdenis der lippen en de innige overtuiging des harten in, staat dan deze bede: zoek uwen knecht".

Wat kon toch den psalmmist ooit op zooveel liefde en ontferming Gods doen hopen, dat hij durft vermoeden, dat een heilig en beleedigd God hem nog zal zoeken, die, knecht Gods, evenwel meer dan eens Hem den dienst heeft opgezegd? Is er iets in de geschiedenis van zijn eigen leven of in die van het volk des Heeren, dat van zoodanig vertrouwen de grond kan zijn? Ja, Israel wist?

het, dat de Heere een God is, die gaarne en menigvuldiglijk vergeeft.

Daarom kan de Heere Jezus ook, met terugslag op dit treffende slot van den 119den psalm, de Fariseërs en Schriftgeleerden op de gelijkenis van het verloren schaap wijzen. De tollenaars en zondaren, gewis, waren verre afgeweken; maar was het dan niet evenzoo de gewijde zanger, die gedwaald had als een «verloren schaap." Evenwel bidt deze dat zijn Herder hem nog zoeke.

De gansche geschiedenis van Israel predikt de ontfermende en zoekende liefde Gods. Ja, eer nog Israel in de lendenen Abrahams was, wordt reeds die goedheid des Heeren, als op de eerste bladzijde der Heilige Schrift, luide gepredikt. Eer nog het aardsche paradijs den mensch was ontzegd, had de vergevende liefde Gods den gevallen mensch reeds het uitzicht geopend op een ander en beter paradijs. Eer nog de vluchtende Adam kon bidden, was Gods zoekende liefde reeds voor en met hem werkzaam. Immers is de Heere gevonden van dengenen, die naar Hem niet zochten, heeft Hij neergezien op hen, die naar hem niet omzagen. In waarheid, de mensch zoude God in eeuwigheid niet zoeken, indien de Heer zich niet had opgemaakt om den mensch te zoeken. En waar die trouwe Herder zoekt, gaat Hij uit in de woestijn, totdat hij het verlorene vinde. Zie het in de zending van den Zoon, maar zie het ook reeds in het paradijs.

»De genadige God die den vluchtenden knecht, het verloren schaap zoekt en vindt" zoudt gij als opschrift kunnen schrijven boven dat gedeelte der Heilige Schrift, dat we nu te samen wenschen te overpeinzen. Gij leest dit Gen. 3: 9—24. Hierin vindt gij Gods heilige liefde onwederlegbaar gebleken in de oprichting van het Verbond der genade met den ge-

gevallen mensch. — Gij herinnert u nog van de vorige maal, hoe de mensch, die Gods gebod had overtreden, bevende en angstig, zich tusschen het geboomte schuil hield, als hij de stemme des Almachtigen hoorde ruischen in de zachte avondkoelte. Evenwel liet de Heer zich niet terughouden. Tegenover een onwillig en schuldig schepsel blonk Zijne zoekende liefde op het schoonst uit (vs. 9—10). Die liefde is maar geen blinde toegenegenheid of zwakke inschikkelijkheid. Dat blijkt u straks uit het rechtvaardig oordeel, dat na ernstig onderzoek wordt geveld. (vs. 11—13). Niet minder komt dit uit door den eisch der strafeischende gerechtigheid Gods, die ons vervolgens wordt vermeld (vs. 14—19). Dat bovendien door de ontrouw des menschen de eeuwige trouwe Gods niet te niete wordt gedaan blijkt hier reeds bij den aanvang der geschiedenis, blijkt juist te midden der aangekondigde strafgerichten. Dan juist klinkt de stem des teederste liefde in de betooning der genade Gods (vs. 15). Ten laatste komt de trouwe vervulling van 's Heeren woord (vs 20—24) op alles de kroon zetten. — Aldus kunt gij den aangewezen hoofdgedachte in hare bijzondere deelen nagaan en langs verschillende lijnen, die allen naar hetzelfde doel heen leiden, de genade Gods leeren aanbidden; als de Heilige Geest het aan uw hart mag heiligen. Laat ons daarom veel en ernstig bidden.

Als gij de zoekende liefde Gods wilt gadeslaan, ook in uw eigen leven, moet gij niet trachten haar te beschouwen alleen in het oogenblik, waarop zij tot volle ontplooiing is gekomen; maar moet gij haar verborgen gangen en schier onmerkbare voorteekenen in het verleden trachten op te speuren; zooals zij namelijk in haar voorbereidende werkzaamheid zich deed kennen. Gewis is voor

de ziel dit het heerlijkst oogenblik, wanneer zij tot den Christus mag komen en Hem aan het hart mag zinken. Maar 't is toch geen minder zoete genieting, als men, eenmaal gekomen, al die trekkingen der liefde Gods mag overzien, waarmede hij ons als met koorden der liefde tot Zich trok.

't Is met de voorbereidende wekstemmen en werkzaamheden van ons verleden, eer het bij ons tot een doorbrekend werk der genade kwam, als met de profetie, die aankondiging is van het toekomstig heil; die in en door die aankondiging zelve, mede voorbereiding en wegbaning is voor het wordende heil. Eer de zegen nederdaalt van boven laat God het u zeggen van beneden; opdat, wanneer de zegen gekomen is, gij gelooven moogt dat hij een gave Gods is; opdat gij, voordat hij gekomen is, verlangend daarnaar moogt uitzien, en, verlangend door God gemaakt, voor het liefelijke van den zegen te ontvankelijker moogt zijn.

Eer God den zegen nederzendt heeft hij het land meestal dor en dorstig gemaakt, laat Hij eerst de wolken opkomen; al is het ook ter grootte van eens mans hand. Zoo gaat het met de beloften, maar zoo gaat het ook met de dreigingen Gods. Want schijnen deze ook lijnrecht tegenover elkander te staan, toch zijn zij in den grond der zaak daarom èèn, omdat zij, de een zoowel als de ander, Gods trouw verkondigen, en bewijzen moeten zijn van de lankmoedigheid en sparende genade Gods.

Zoo moet gij dan ook de zoekende liefde Gods, die in het paradijs zich openbaarde, niet afmeten alleen naar de d a a d zelve van 's Heeren komst tot den zondaar. Gij moet bedenken wat daaraan voorafging in de waarschuwende stem der n a d e r i n g Gods. Gij moogt ook niet vergeten hoeveel sparende verschooning wordt betoont in de wijze, waarop de Heer zich bij het schuldig en schich-

tig menschenpaar aanmeldde, als Hij Adam eerst vraagde: »waar zijt gij«? en deze niet aanstonds als zondaar of in blakenden toorn begroette.

Zoo is »de stemme van den Heere God wandelende in den hof« als de voorafbeeldinge van de stemme der profetie, die de komst van den Christus voorafgaat; als de voorafgaande stem des gewetens in ons binnenste, eer de roepstem Gods door ons wordt verstaan. Mensch, waar zijt gij? Zoo klinkt het geruisch der stemme Gods, door alle eeuwen en door alle menschenharten heen, en spelt in het rumoer der volkeren, in angstwekkende geruchten, in de ademtocht en verzuchtingen der tijden de komst van dien God, die ten oordeel zich heeft opgemaakt.

De Heer is komende, Zijne stem gaat Hem vooruit: Zijn woord, wet en Evangelie. — De Heere komt, het oordeel is nabij. — »Waar zijt gij, o Adam!" — weggescholen, neergedoken in uw schuilplaats met uw blik naar het stof, gij die het hoofd moest oprichten naar den hemel! Die ernstige vraag roept Adam en ook ons ter overdenking van het onzalig standpunt, en de bedriegegelijke omgeving en de jammerlijke stelling, die wij onder alle omstandigheden innemen. Mensch! waar zijt gij nu? Keer tot u zelven in.

Wat schat van liefde en trouw ontdekt die zoekende liefde niet aan het starend oog! Hoe zoekt hij den doodenden schrik te voorkomen! O, indien Hij in al de Majesteit Zijner vertoornde heiligheid eensklaps voor Adams oog ware verschenen; of indien de donder Zijner Stemme en Zijner vervloekinge onvoorbereid Adam in het oor en hart had gedreund; hij zou het bestorven hebben, gelijk gij het zoudt gedaan hebben, toen de heiligheid van Gods wet u duidelijk werd. Maar God zelf temperde den toon der stem en bereidde het angstige hart op Zijne komst ten oordeel voor.

Zoo verkort Hij om wille zijner uitverkorenen niet alleen de dage der bezoeking, maar ook de uiting van Zijn rechtmatigen en welverdienden toorn. Indien Hij dit niet deed, geen vleesch zoude behouden worden. Neen, Hij doet niet met ons naar onze zonden en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden. Zels de heiligheid van Zijn oordeelen omwikkelt Hij voor de Zijnen met de barmhartigheden Zijner liefde en zoo wordt reeds in de verkondiging van het oordeel de liefde Gods openbaar.

En wat is het antwoord des zondaars op die goedheid des Heeren? Wordt zijn hart er week onder en komt hij met berouw en schuldbelijdenis zijn God te voet vallen? Ach, de zonde neemt de toevlucht tot zonde. De ongehoorzaamheid die eigen schuld wel gevoelt, maar eigen schuld niet wil belijden, zoekt de zonde te loochenen en de gevolgen der zonde te ontkennen, terwijl de macht der zonde reeds in nog treuriger bewijs is opgetreden. Bij de ongehoorzaamheid komt de leugen, die is de sluwe en onoprechte gezellin der zonde, opgeroepen om haar te verbergen. En niet slechts leugen, maar een hoogmoedig pralen bovendien op eene deugd, die er niet is.

De zondaar wil God misleiden; zoozeer is zijn verstand verduisterd geworden. Zijn eigen geweten tracht hij te misleiden. Hij maakt zich waarlijk diets, dat hij niet angstig is voor God, niet vreest den Heilige te ontmoeten; en hij is het wel, hij doet het wel. Dat is een veeg teeken van zedelijke verstomping, indien men het geweten, dat nog luide getuigt, het zwijgen oplegt en zijn uitspraken of wantrouwt of verwringt. En Adam zeide: »Ik hoorde Uwe stem in den hof en ik vreesde, want ik ben naakt; daarom verbergde ik mij«.

Dat hij uit oprecht schaamtegevoel zich verborgen hield, is niet waar. Dat de vrees de rust van zijn hart heeft verwoest, is waar. Maar dat die ellende hem niet wijzer maakte is een veeg teeken van zedelijk bederf. Heeft hij dan geen oogen voor zijn gansch veranderden toestand? Vroeger, als de Heer in den hof kwam, klopte hem het hart hoog van zalige blijdschap, zoude hij met uitgebreide armen, zwoegende borst en tintelende oogen zijn God te gemoet gesneld zijn. Gods nadering was hem verhooging der zielevreugd. Het was hem zoo goed nabij God te zijn, naar Zijne stem te luisteren en Zijne woorden met onuitsprekelijk genot als in te drinken: Hoe was dit alles nu zoo geheel anders geworden! Hij zag tegen de nadering Gods op, zijn hart was er bang onder, Hij vreest Hem, ducht en ontvlucht Zijne nabijheid.

Zeide dat alles hem dan niets? Gewis. Maar hij had den moed niet om dit door- en in te denken. Hij omhult zich met duisternis en omstrikt zich-zelven met groenend loover en behagelijke deugdvertooning; juist omdat hij vreest zich te kennen zooals hij is. Hij werpt het gesprek op de natuurlijke naaktheid, omdat hij angstig het oogenblik wil verschuiven, waarop Zijn geestelijke naaktheid aan 't licht zal komen. Er komt een behendig spelen met woorden en aandoeningen, een dooreenmenging van waar en onwaar, waarin hij zelf ten laatste den weg niet meer weet.

Herken uw eigen beeld, o wegschuilend, schertsend zondaar! Van u ook is deze geschiedenis geboekt. Gij gevoelt smart en vrees, maar de ware oorzaak en eenige bron der ellende te kennen ducht gij het meest. Liever nog de smart dan de peiling der wonden, dan de nog grootere smart der beschaming. Adams eigen woord veraadt hem, en hij bemerkt het niet en wil het ook niet bemerken. Zelf weet hij nu niet meer, hoe er uit te komen.

Maar God zelf zal het kluwen ontwarren en de draad hem in de handen geven. »En hij zeide: Wie heeft u te kennen gegeven, dat gij naakt zijt? Hebt gij van dien boom gegeten, van welken Ik u gebood, dat gij daarvan niet eten zoudt"? — Reeds is het goddelijk onderzoek begonnen; maar nog altijd spaart de Heer des menschen gevoel. Nog wil Hij die mensch langs zachten weg tot vrije en eerlijke bekentenis brengen, en het zedelijke in hem redden, voor zooverre de Satan dit niet ganschelijk had kunnen dooden of rooven. God wil, dat de mensch zijn hoog voorrecht, de zedelijke verantwoordelijkheid, waartoe hij geroepen is, aanvaarde.

Laat er ten minste zedelijke moed der belijdenis wezen, waar zedelijke zwakheid zoodanige belijdenis door de zonde heeft noodig gemaakt. Als bij de zedelijke zwakheid gemis aan zedelijken moed komt, is er laagheid en zedelijke lafhartigheid, die tot al wat slecht heet in staat is; straks tot verraad en verdachtmaking de toevlucht neemt, alleen om eigen ik, eigen naam, eigen goeden dunk, alleen om den uiterlijken schijn te redden.

't Is alsof de zonde zich altijd wreekt. De vrouw had haren man mede gegeven van de vrucht, zoodat ook hij at: en deze beschuldigt nu op zijn beurt haar als eerste oorzaak van het kwaad. Ja, God zelven beschuldigt hij als mede-oorzaak van zijn val. »De vrouw, die Gij bij mij gegeven hebt, die heeft mij van dien boom gegeven en ik heb gegeten." 't Komt zoo moeilijk bij den mensch tot eene eenvoudige, gulle en ronde bekentenis van eigen zonde. Door eigen geweten geperst en door de vraag des Heeren in de engte gebracht, zoekt Adam nog vergoelijking en verschooning van het kwaad.

Is het wel kwaad wat hij deed? Hij immers heeft niet van den boom gegeten. De vrouw gaf hem. Moest

hij dan eerst onderzocht hebben, hoe zij aan die vrucht was gekomen? Dat zoude immers wantrouwen verraden tegen zijn weldoener, tegen God. Want God zelf heeft hem deze vrouw geschonken, om te zijn tot eene hulpe tegenover hem. Is er gezondigd? 't Kan zijn, maar dan is de vrouw en God zelf daarvan de schuld. Hij, Adam staat daar blank en vrij. Hij heeft zich vrij gepleit. — Voor anderen ja, naar hij meent; maar niet voor zich zelven. Wat baat het u, o mensch! dat anderen op uw woord u voor onschuldig gaan houden als daar binnen in u uw eigen geweten u des te schuldiger noemt? En dat dit zoo is, weet gij zelf het best; en die wetenschap zal de pijn van het zelfverwijt verscherpen, als de Heer u eenmaal toont, dat ook Hij dit wist en weet.

Met onuitputtelijk geduld wendt de Heer zich nu tot de vrouw zelve, om ook deze in het verhoor te nemen en haar te vragen naar de eerste aanleiding en schuldige oorzaak van het bedreven kwaad. Ook zij heeft eene verontschuldiging bij de hand en werpt de schuld op de slang, die bij dit pijnlijk tooneel tegenwoordig was, en door de vrouw als met den vinger wordt aangewezen, als zij zeide: die slang heeft mij bedrogen" of liever mij »aangehitst," in verzoeking gebracht. Het oorspronkelijke woord (hisschiani) doet aan het sissend fluisteren der slang denken, waarvan het eten der vrouw het gevolg was.

Wanneer de alwetende God de eerste menschen aldus in het ernstig verhoor neemt, stelt Hij dit onderzoek niet in, om voor Zich zelven kennis te vergaderen. Hij weet alle dingen. Hij wil Adam en zijne vrouw door Zijne vragen tot de kennis van hunne zonde opleiden. Ook moet de mensch aldus leeren, God in Zijne oordeelen te rechtvaardigen of te billijken. Zoolang de

mensch niet van eigen schuld der zonde overtuigd is geworden, zal hij de oordeelen Gods niet als rechtvaardig beschouwen, zijn deze hem te zwaar, te onrechtvaardig. Maar God te billijken in Zijn recht is de hooge eisch van het goddelijk recht en de zuivere uitspraak van het zedelijk bewustzijn. Daartoe moet het bij ons komen en daartoe werd ook dat onderzoek door God zelven ingesteld, eer hij het eind-oordeel uitspreekt.

Ouders, leert het hier van den Heer zelven. 't Is niet genoeg uwe kinderen te straffen voor het kwaad, dat ze deden, maar gij moet hen van de rechtvaardigheid der straf overtuigen. De straf mag nooit zijn eene uitbarsting van den overigens billijken toorn, nooit een veiligheidsklep om aan eigen boosheid verruiming te geven, nooit eenig gevoelig bewijs van eigen meerderheid en hooger gezach. De straf die treft, zonder voorafgaande overtuiging van haar rechtmatigheid, verbittert het hart. Om den mensch van die rechtmatigheid te overtuigen, bracht God hem onder 't verhoor, om hem aldus het zondige der zonde, het kwaad van zijn kwaad te leeren kennen en veroordeelen.

't Is ook niet genoeg om, gelijk soms geschiedt, waar allen schuldig zijn, een uit den hoop, dezen of genen blindelings op te grijpen en voorbeeldig te straffen, om aldus een heilzamen schrik voor het kwade te werken. De straf moet bij ieder in evenredige verhouding staan tot het misdreven kwaad. Gelooft mij, o ouders en opvoeders der jeugd! niet de straf op zich zelve zet kwaad bloed bij het kind, maar het mogelijk gevoel, dat in de straf zelve, die het onrecht moet wreken, nog meer onrecht is dan in het bedreven kwaad. Herinnert u slechts uw eigen jeugd. Dat gevoel van wrevel in het hart, dat spoorslag wordt tot nieuwe zonde en de straf haar eigenlijk doel doet missen wil de

Heer voorkomen door dat geduldig en rechtvaardig verhoor.

Oordeelt een billijk oordeel; »oordeelt ook onze wet een mensch, tenzij dat zij eerst van hem gehoort heeft en verstaat wat hij doet?" (Joh. 7: 51). Zoo vraagde eenmaal de verontwaardigde Nikodemus en reeds in het paradijs had de Heere God het passend antwoord gegeven. — Gods woorden zijn daden; dat bleek bij de schepping. Maar evenzeer zijn Zijne daden leerende woorden en heilige leerlingen, dat blijkt ons overal. Mochten wij er slechts winste mede doen en aldus de heilige geschiedenis aanwenden tot dat doel, waartoe zij ons werd medegedeeld, om ons tot spiegel en regel des levens te zijn.

Het oordeel dat uitgesproken, de straf die geëischt, het vonnis dat geveld zal worden, is in volkomen overeenstemming met den aard van het vergrijp en het recht der straf-eischende gerechtigheid Gods. Te mogen en soms te moeten straffen legt u, o ouders! eene hooge verantwoordelijkheid op. Wel is daarbij de gave der onderscheiding noodig. Als eerste en boosaardige oorzaak van alle kwaad wordt de slang met den blijvenden vloek getroffen, de vrouw die den man was voorgegaan en had willen leiden wordt aan dezen onderworpen gemaakt; de man, die, gemakzuchtig, uit de hand der vrouw de spijze aannam, zal voortaan met moeite en zweet het schamel voedsel moeten winnen, ook voor haar. — Drie malen klonk de schuld-ontdekkende vraag bij het rechtvaardig verhoor en driemalen antwoordt de Heer in het woord der bestraffing, dat nu volgt en onze overweging vraagt. Doch zingen wij vooraf:

Psalm 73: 14.

»Toen zeide de Heere God tot die slang: dewijl gij dit gedaan hebt, zoo zijt gij vervloekt boven al het vee en boven al het gedierte des velds! Op uwe buik zult gij gaan en stof zult gij eten, al de dagen uws levens. En ik zal vijandschap zetten tusschen u en tusschen deze vrouw en tusschen uw zaad en tusschen haar zaad; datzelve zal u den kop vermorzelen en gij zult het de verzenen vermorzelen." — De vloekspreuk, die de slang treft, bestaat uit twee deelen. Het eerste (vs. 14.) raakt de slang in haar betrekking als dier en als gebezigd werktuig; het tweede (vs. 15) treft haar in betrekking tot den mensch en als werker des kwaads. Op het laatste komen wij later afzonderlijk terug; in het eerste hebben wij nog bij enkele moeilijkheden vooraf stil te staan.

Wat hebben wij onder vloek Gods te verstaan? Hoe kan het redeloos dier het voorwerp van dien vloek zijn? En, ten laatste, wat zegt de inhoud dier vervloekinge? Twee woorden komen in het oorspronkelijk hebreeuwsch voor om den vloek aan te duiden, waarvan het een dat hier gebezigd is (aroera) wijst op een innerlijk gevoel van afschuw bij God; het tweede dat later voorkomt (kelala) wijst op het gevolg dier walginge Gods: de geringschatting, de wegwerping van de zijde des Heeren. In dien laatsten zin worden zegen en vloek gewoonlijk in de heilige schrift tegenover elkander gesteld. Vernamen we vroeger, dat zegen is de betuiging van Gods tegemoetkomend welbehagen en het teeken van Gods vriendelijke gunst; vloek is daarentegen de uiting van Gods innerlijk afgrijzen en het gevolg van Zijn heiligen afschuw van de zonde. Daarom gevoelt Bileam terecht dat des menschen vloek een ijdele wensch en leugen is, als God niet vloekt.

De slang die boven al de dieren des velds vervloekt

is, wordt daardoor aangeduid als het meest te zijn het voorwerp van Gods heiligen afkeer en doodelijken walging. En waar God het heilig en vriendelijk aangezicht in afkeer afwendt, daar volgt jammer en ellende als onmiddelijk gevolg. Indien gij evenwel vraagt hoe God het redeloos dier kan straffen, dan hebt gij gewis vergeten, hoe ook de aardsche rechter bij strafrechterlijk vonnis het voorwerp ter vernietiging doemt, dat tot moordtuig heeft gediend. Ook is het dier den mensch geheel ondergeschikt gemaakt. Dan hebt gij voorzeker ook niet bedacht, hoe Gods heilige wet ook later het dier ter doode verwijst, dat den mensch tot zonde werd. Dat is een grondbeginsel der rechtsoefening gebleven, om aldus aan te duiden: dat de straf is het handhaven der gerechtigheid, uit innerlijken afschuw van het kwade, dat met de gerechtigheid Gods in strijd is. Niet om zich op den zondaar te wreken, maar om het geschonden recht te eeren, wordt het kwade gestraft, en ook wordt het werktuig des kwaads mede getroffen, om de macht der besmetting aan te duiden, die er steeds ligt in het kwade.

Geheel de aardsche schepping werd het voorwerp van Gods ongenoegen. Dat blijkt genoeg uit hetgeen God tot Adam zegt (vs. 17). Geen wonder. Zij was er immers slechts om wille van den mensch, om den mensch in den staat der rechtheid tot aangename woonstede, milde voorraadschuur en leerende oefenschool te zijn. Dit werd door de zonde alles anders. De ingekomen zonde, die de ordeningen Gods verbrak, maakte, bij gebleven doel, een veranderden weg der middelen noodig. De mensch, het middelpunt en de kroon der schepping, bracht door zijne zonde een rouwfloers over de gansche schepping. In den mensch ligt als de gansche schepping gebroken neer.

In haar geheel is het schepsel der ijdelheid onderworpen, niet gewillig, maar om diens wil, die het der ijdelheid onderworpen heeft (Rom. 8: 20). Was het lied der schepping vóór den val als een lofpsalm ter eere Gods (Gen. 2); ná den val klinkt het als eene bange verzuchting (Rom. 8: 22). Geheel de Schepping lijdt om en met den mensch en gaat aldus gebogen onder den vloek Gods. Maar »boven allen vervloekt" is de slang. Niet maar zij alleen draagt het teeken en het onzalig gevolg van Gods rechtvaardigen afschuw, maar zij ook, zij allereerst, zij het meest van alle schepselen. Daarom is zij vervloekt boven al het vee.

Op haar buik zoude zij gaan en dat gaan zoude een kruipen door het stof zijn, zoodat al wat zij at uit het stof opgegrepen en met het stof vermengd was. Hoe de slang vroeger was weten we niet, maar 't zal goed zijn hier een woord van een beroemd natuurkundige in te lasschen. »Grimmige verafschuwde reptilen — eene schepselensoort, buiten alle evenredigheid meer in de lengte uitgerekt dan de overige leden harer klasse — eene schepselensoort, gedoemd om, even als de wormen, zich enkel voort te bewegen door middel der ringvormige schilden van den buik, — eene schepselensoort eindelijk, venijnig van aard in zeer vele van hare soorten, terwijl bijna al hare overige verscheidenheden gevreesd worden, zelfs door de edelste en fierste dieren wegens den betooverenden, verlammenden invloed dien zij uitoefenen en wegens hare ontzettende kracht; — schepselen zonder voor- of achterpooten, zonder borst- noch buikribben; de ware toonbeelden (volgens de eenparigen uitspraak van de beroemste natuurkenners) van de diepste dierlijke verlaging."

De straf der vrouw was geheel in overeenstemming met den aard van haar zonde. Aan onstuimig verlan-

gen had zij te zeer toegegeven, de begeerlijkheid maar al te gereede ingewilligd; daarom zal voortaan de vervulling van haar geheime wenschen een blijvend verlangen maar ook haar voortdurende kwelling zijn. De ver: vulling van haar verlangen de kwelling van haar leven, dat zegt de bestraffinge Gods aan de vrouw. Naar kroost ziet zij verlangend uit, naar de vrucht van haar innige liefde; maar met smart en onder zwoegenden angst zal zij ze onder het harte dragen en ter wereld brengen. Een ongedurig gevoel van verlangen en een ongeduldig haasten naar het met angst afgewacht oogenblik zal dien tijd van haar leven kenmerken.

De eerste kreet der moedervreugde zal reeds gewagen van het leed dat werd doorgestaan al wordt het straks vergeten om dra weer verlangd te worden. Haar teeder hart zoekt liefde en steun bij den sterken man, en als haar wensch is vervuld, wordt deze haar tiran en zij zijne slavin. Raadpleeg slechts de geschiedenis der oude volkeren, ook uwer voorvaderen. Zoolang de vloek der zonde nog niet gebroken was door den zegen van den Zondendelger, was de vrouw de slavin van den man. Is het nog niet altijd waar, dat het echt vrouwelijk gemoed met smachtend verlangen het meest uitziet naar dien man, van wien zij veel langer dan de man het goede verwacht, wien zij hoopt beter te maken, en die ten laatste haar teleurstelt? Als zij den man haars harten waarlijk lief heeft is hij haar tot een blijvende prikkel van na-ijver, doet hij haar met angst en siddering uit- en opzien naar haar meester »die over haar heerschen zal.” Zij wil hem gelijk worden die glimlachend neerziet op al de dwaze pogingen der vrouw van dezen tijd, om het welverdiende juk af te werpen, waarop en lichaamsbouw, en geschiedenis, en bijbelwoord duidelijk heen wijzen. De vrijmaking der vrouw is hare leus en als zij vrij kon

worden, zou zij zelve slavin willen zijn. In Christus wordt en blijft zij vrij.

Plechtiger nog en ontzachwekkend komt het woord der vervloeking tot Adam. Het geheele gewicht der zedelijke verantwoordelijkheid, die hij miskend heeft, wordt nu op hem gelegd. Wat zijne zonden was tegen God, zal hem het loon der zonde zijn van God. Zijne zonden is opstand tegen God; tegen hem zal geheel de natuur in opstand komen. Wilde hij niet tot ontwikkeling brengen wat hem in aanleg geschonken was ook de Natuur zal dit tegenover hem weigeren en een averechtsche richting aannemen tegenover hem, die tot het goede was geschapen en het verkeerde heeft gezocht. Zoo gaat het altijd. Gij komt in opstand tegen God, en uwe kinderen of uwe dienstboden tegen u.

Door inspannenden arbeid en afmattende moeite zal hij nu moeten afdwingen wat hem als aan den heerscher, voorheen gewillig door zijne onderdanen werd afgestaan. De koning wordt onttroond; zijne heerlijke rechten worden hem ontnomen. Als eens om Davids zonde het volk met pestilentie wordt bezocht, lijdt David zelf het meest. »Ik heb gezondingt, zoo klaagt hij, en wat hebben deze arme schapen gedaan?" Zoo ook moet het lijden van een huisvader ontzettend zijn, door wiens schuld het gezin, vrouw en kroost ongelukkig werden. Zijn er dezulken onder u? Die vloek moed het zwaarst op het hart wegen, die anderen, en dat onschuldigen, in de ellende medesleept. Zoo iets moest Adam gevoelen, die geheel eene aarde met al hare schepselen in de onzalige gevolgen van zijn val had medegesleept. Om zijnentwille wordt de aarde vervloekt; om de wille van hem, die haar hoofd en heer is. Waar vroeger vijg en dadel groeiden, zal nu doorn en distel groenen.

De gewillige van-zelfsheid der natuur, die voorheen den mensch ten dienste stond, had opgehouden. Smart zoude er zijn voor de vrouw, smart voor den man, of, wilt ge, naar de kracht van het oorspronkelijk woord, voor beiden, voor man en vrouw, gebezigd: inspannende verdrietige arbeid zoude er zijn, die tot ongeduld spoort en juist daarom zoo zwaar valt.

Wat ontzettenden omkeer had de zonde teweeggebracht in de natuur, in de omgeving, ja tot in de keuze van het voedsel des menschen. De zonde had den mensch van zijne hoogte neergehaald en in de diepte als tot het dier neergetrokken. Was de mensch, vóór den val, ook door onderscheiden voedsel van het dier onderscheiden (1: 29, 30), voortaan zal dat kruid des velds, dat eerst den dieren alleen was toegewezen, ook voedsel voor den mensch zijn. In de zonde ligt een macht der verdierlijking, die schier ongeloofelijk is.

Wellicht is er geen grooter omkeer ten goede noodig voor den leeuw, die stroo zal eten gelijk de os (Jes. 11: 7,) dan de omkeer die er noodig was voor den mensch, om van boomvrucht en graan te komen tot het kruid des velds, het toebereide brood en het vleesch des diers. Ja, er is verband tusschen natuurlijk en geestelijk leven: maar meer nog wordt het eerste door het tweede dan dit door het eerste bepaald. De invloed der zonde verandert gewis den smaak ook op het gebied van spijs en drank. Niemand, die zijn wereld benevens den wansmaak van sommige volkeren en standen kent, zal dit willen ontkennen. Uw keuze en de maat van uw voedsel teekent in menig opzicht uw gansch karakter. Gij zegt dit van den vraat en wijnzuiper; maar beproef daarin ook u-zelven, die wel niet in overdaad brast, maar toch u op uwen verfijnden smaak te goed doet en matiglijk van uw buik uw God maakt.

Bij vermoeiende en verdrietige inspanning zal dan nog verzwakking en slijting van krachten komen, die eindelijk de sloping des lichaam na zich sleepen en in den dood scheiding van ziel en lichaam aanbrengen moest. »In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten, totdat gij tot de aarde wederkeert, dewijl gij daaruit genomen zijt. Want gij zijt stof en gij zult tot stof wederkeeren.” Aldus wordt Adam de dood aangezegd. Met de zonde was hem de doodelijke wonde toegebracht, waaraan hij gewisselijk, vroeg of laat, sterven zoude. Reeds begon de dreiging Gods in vervulling te komen. Al komt de dood niet dadelijk voleindigd, toch is hij er in beginsel en gelijk we reeds vroeger vernamen in drievoudige kracht: als natuurlijke, geestelijke en eeuwige dood.

Wanneer wij de som opmaken der kwaden, die naar 's Heeren woord, als stellige straffen op Adams zonde zouden volgen, vinden wij achtereenvolgens: eenen vervloekten en daarom onwilligen aardbodem, verdrietige worsteling om het leven, ondankbaren arbeid die teleurstelling baart en doornen in plaats van rozen kweekt, vermoeiing des lichaams, terrugkeer naar de aarde, wederkeering tot stof, dat is ontbinding door den dood. — Bij deze geheele opsomming hebben wij, in tegenstelling van de natuurlijke gevolgen der zonde, met stellige straffen te doen, d. i. met zoodanige uitingen van Gods strafeischende gerechtigheid, die niet onmiddellijk uit het zondigend voorwerp zelve, maar uit Gods recht voortvloeien. Gij begrijpt lichtelijk, dat het, bij de verschijning niet altijd even gemakkelijk is, den onderscheiden aard van eenige straf aan te geven; omdat somtijds de natuurlijke en stellige straf te samenvallen. Aldus is het ook met den dood des menschen, die gezet is op de zonde, als over-

treding van Gods gebod. Hij is en natuurlijke en stellige straf.

De zonde moet uit haar eigen natuur den dood baren. Want zij is de verwrikking van het evenwicht der vermogens en krachten en gaven, die den mensch geschonken zijn; zij is de ontwrichting van de levens-spil, waarom zich alle verschijnselen en werkzaamheden des levens bewegen. Bij gelijken en juistbepaalden gang en wenteling van alle vermogens, zal de eene kracht de andere steunen en sterken. Bij afbreking daarvan zal de eene beweging sterker worden, maar slechts ten koste van eene andere, die voor het leven even noodig is. Zoo ontstaat er wrijving die slijt en een strijd die verteert. Er wordt te veel en te snel eenzijdige levenskracht verwekt en verbruikt.

Zoo lang gevoel, verstand en wil samenstemden bij den reinen mensch, was er ook in al zijn vermogens een volkomen evenwicht van krachten. Dat kon en moest zoolang God zelf het aantrekkend en regelend middenpunt en als de zon was waarom de mensch zich bewoog. Diens nabijheid gevoelde, Diens waarheid erkende, Diens wil wilde ook de mensch. Zoo was er eenheid en evenwicht in alles. Toen evenwel de Satan den mensch er toe had gebracht eigen: ik als richtsnoer aan te nemen, was er verdeeldheid en strijd in het hart; was dat hart uit zijn baan gerukt en moest sterven.

Zoodra het kennen en het kunnen in botsing kwamen, was er een macht des verderfs ontstaan, die eenmaal losgelaten, in haar doodende vaart onmogelijk kon gestuit worden; tenzij dan door eene hoogere macht des levens, die wij in den Heiligen Geest en geestelijke wedergeboorte uit God erkennen. Al uwe smart en teleurstelling ontstaat juist daaruit, dat gij niet kent wat gij kunt en niet kunt wat gij kent. Gij kent noch de

juiste maat uwer krachten, noch het recht gebruik van uw gaven. Indien gij deze kendet zoudt gij betrekkelijk gelukkig zijn.

Alzoo is de dood, aangekondigd door lichaamszwakte en velerlei kwalen, een natuurlijk gevolg der zonde: maar geen natuurlijk einde van het leven. De dood is voor den mensch niet het natuurlijk, maar het ontegennatuurlijke. Het kan u niet bevreemden dat de mensch niet wil sterven; dat zelf de geloovige daartegen opziet. De dood is in strijd met des menschen oorspronkelijk wezen en zijn bestemming ook voor lichamelijke onsterfelijkheid. In den heiligen mensch kon de dood niet heerschen, bij volmaakt evenwicht van des menschen vermogens geen vat op hem hebben. De mensch was voor onsterfelijkheid, ook des lichaams, geschapen.

Dat blijkt uit het geheele bijbelverhaal. Wel was het lichaam uit de aarde genomen, maar het zou geene aarde als zoodanig blijven; evenmin als de voedingstoffen in het lichaam opgenomen als zoodanig dezelfde blijven. Zij worden bloed en vleesch. Onder den invloed van den ingeblazen adem des levens gebracht, zoude het lichaam, uit de aarde genomen, langzamerhand zich meer en meer tot geschikt werktuig van den geest ontwikkeld hebben en alzoo den dood niet noodig gehad hebben om het onverderfelijke aantedoen. Wat nu eigenlijk door een wonder van genade moet geschieden, zoude, zonder de zonde, langs den weg der natuurlijke ontwikkeling geworden zijn. Het wonder als voortdurende openbaring Gods is eerst door den val noodzakelijk geworden en zal eenmaal in den dag der verheerlijking van alle dingen er niet meer zijn.

Maar, zoo zegt ge, de mensch is toch niet in het eigen oogenblik zijner zonde gestorven. In beginsel gewis wel De vergiftige pijlspits des Satans heeft hem aanstonds

doodelijk getroffen. De zonde heeft den mensch ongeneeslijk melaatsch gemaakt, en dit smartelijk leven is slechts een langzaam sterven. De aarde is een groot sterfbed en ten leste slechts een graf. Ook daarover zucht zij. Dat was niet de oorspronkelijke bestemming der aarde, evenmin als de verwachting van den uit de aarde geformeerden mensch. Uit de aarde was hij genomen om tot den hemel op te klimmen. Maar nadat de zonde kwam, moest hij tot stof wederkeeren of ontbonden worden. Lichaam en ziel waren niet vereenigd om eenmaal weder gescheiden te worden.

Maar wat God voor de eewigheid verbonden heeft, dat heeft de Satan door de zonde gescheiden; voor een tijd, niet voor de eeuwigheid. En dat het niet voor de eeuwigheid is, hoewel de schuldige mensch dit duizendvoudig verdiend had, is sparende genade Gods; 't Is eindelooze langmoedigheid en eene betooning der ontferming, waarop het woord, dat tot den Satan werd gericht, reeds deed hopen. Daarin juist blinkt de ontferminge Gods uit, dat Hij zelf, nadat Adam het eerste verbond had verbroken, Zijne genade doet blijken in de oprichting van het verbond der genade met den gevallen mensch. Dat was het tweede Verbond; tweede, — in orde van tijd, niet in het eeuwig voornemen Gods. Ook hier geldt de regel: wat het eerst was in de beooging is het laatst in de uitvoering.

Zulks geschiedt te midden der openbaring van eene vlekkelooze gerechtigheid. Nadat het oordeel Gods de slang eerst als dier en werktuig der verleiding had getroffen, gaat datzelfde oordeel evenzeer den eigelijken bewerker der zonde bereiken. Maar in die straf des verleiders ligt voor de verleiden de belofte der ontkoming. Een eeuwige vijandschap zal de kortstondige verbroedering van mensch en slang vervangen; eene vijandschap die van geslacht tot geslacht, van ouders op kin-

deren zal worden voortgeplant: eene vijandschap die, na eeuwenlangen kamp, zal eindigen in de volkomen nederlaag der slang.

Dat het Woord Gods tot de slang drieledig is, merkt ieder bij de eerste lezing van Gen. 3: 15: Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw; tusschen uw zaad en tusschen haar zaad; datzelve zal u den kop vermorselen en gij zult het de verzenen vermorzelen. Dat is die heerlijke paradijs-belofte, die ook wel het paradijs-evangelie genoemd wordt omdat zij, blijde boodschap, reeds in het paradijs, de kiem in zich bevat van al datgene, wat het Evangelie tot Evangelie maakt. Dat is die heerlijke paradijsbelofte, die ook wel de moederbelofte genoemd wordt, omdat zij als de moederstam is, waaruit al de andere beloften en voorspellingen aangaande den toekomstigen Messias zich ontwikkelen. Waarlijk niet dààrom Moeder-belofte geheeten, omdat, gelijk de roomschen naar hunne bijbelvertaling meenen, de moeder des Heeren als de toekomstige slangenvertreedster wordt aangekondigd. Het zaad der vrouw, niet de vrouw zelve, zoude de slang den kop vermorzelen. Verkeerdelijk leest de roomsche bijbelvertaling: diezelve (hie) in plaats van dat zelve (hoe) zal u den kop vermorselen. Dat wijst de oorspronkelijke tekst zeer duidelijk aan.

Het is het zaad der vrouw dat de zege zoude behalen. Straks zal het als zaad Abrams, als de leeuw uit Judas stam, als de wortel Isaïs, de spruite Davids, Immanuel Zoon der maagd optreden, totdat het zal heeten: als de volheid des tijds gekomen is, heeft God Zijnen Zoon gezonden, geworden uit eene vrouw (Gal. 4: 4.) Hiertoe is de Zone Gods geopenbaard, opdat hij de werken des duivels verbreken zoude (Joh. 3: 8) Opdat hij door

den dood te niete zoude doen dengenen, die het geweld des doods had, dat is: den duivel (Hebr. 2: 14). — Zoo verklaart de schrift zich-zelve en behoeven wij geene nadere verklaring.

Ontegenzeggelijk ligt reeds in het Paradijs-Evangelie de belofte der toekomstige profetie en der gestadige ontwikkeling van de haar inwonende gedachte Gods. In kiem bevat deze alle volgende voorzeggingen aangaande den Christus Gods en het heil door Hem gewrocht. Zoowel de weg der smartelijke en smadelijke verwijdering van God, als die, welke ons tot zijn zaligende gemeenschap terugvoert, zijn beide met algemeene trekken daarin aangegeven. Immers, strijd zoude er zijn, vijandschap tusschen het zaad der vrouw en dat der slang, gelijk tusschen de vrouw en de slang zelve. Gij kunt en moogt dit niet alleen door de natuurlijken afkeer verklaren die er tusschen den mensch en de slang is. Er ligt in het woord vijandschap (éba) eene zedelijke beteekenis; zoo zeker als er door een smachtend verlangen, waarmede de vrouw naar den man zoude uitzien (teschoeka) een natuurlijke begeerte wordt aangeduid. De keus van beide woorden tegenover elkander is niet zonder bedoeling geschied.

Aan het einde van den kamp zoude de zege gevonden worden, »de vermorseling van den kop der slang;" maar eene zege ten koste van veel lijden, want de slang zou den overwinnaar »de verzenen vermorzelen." Reeds de toezegging van den strijd, van de blijvende vijandschap, is eene heerlijke belofte Gods aan den gevallen mensch, en eene aankondiging van teleurstelling aan den satan, die zoo pas de overwinning op den mensch scheen behaald te hebben. Immers scheen de mensch met recht zijn machteloos slachtoffer ge-

worden. En aan dien mensch wordt nog hoogere belofte geschonken, die van eindelijke overwinning.

Zoo hebt gij dan in die eerste voorzegging allereerst; de verklaring van uwen strijd des levens, die naar oorsprong, karakter en beteekenis wordt geteekend. Uw ellende spruit uit de zonde; maar uw zielesmart over de zonde is, reeds in rouw en wroeging des gewetens, de aangevangen worsteling tegen deze zonde. Dit te weten en te erkennen geeft aan die smart haar hoogere wijding en geestelijke waarde; wijst op haar hooge beteekenis voor de zedelijke vorming van het menschelijke geslacht, aan hetwelk de vijandschap tegen de slang tot inwonende wet is gesteld.

Dit Paradijs-Evangelie is daarom ook de profetie der toekomst. Want zij gewaagt van een eeuwenlangen kamp, van eene eindelijke zege en van den eenigen weg des heils, die door diepe lijdenssmart daartoe brengt; want vele zijn de tegenspoeden des rechtvaardigen, vele de verdrukkingen van het volk Gods, van een Jozef, een Job, een David en al die geloofshelden, die het betuigen konden: Ik weet, Heer, dat Gij mij uit getrouwigheid verdrukt hebt; ja door Uwe verootmoediging hebt Gij mij groot gemaakt. In Gen. 3: 15 liggen Ps. 22 en Jes. 53, die van het lijden des Lams gewagen, als in de baarmoeder besloten.

Maar aldus is datzelfde Evangelie des Paradijzes ook de verheerlijking Gods. Daar blinkt de teedere liefde Gods, die met zoo diep gevallen en zoo doemwaardigen mensch nog medelijden heeft, op het schoonste uit. Daar schittert de gerechtigheid Gods met onverdoofden luister in de vervloeking der slang en het oordeel over den mensch. Maar daar laat met hemelschen glans ook de hooge wijsheid Gods haar helder licht schijnen. Hij wil den mensch redden,

maar langs een zedelijken weg, die zoowel den mensch door liefde moet opheffen, als de gerechtigheid Gods verheerijken.

Wel is dan die moeder-belofte het beginsel der Evangeliën, het zaad van het profetisch woord, dat het voorspelde zaad der vrouw steeds nader verklaart en duidelijker verkondigt. 't Is reeds in het Paradijs het voorspel van Beth-lehems lied, en blijft op aarde het richtsnoer der zaligste hoop voor de eeuwige zege van den Christus Gods in den hemel.

Welke betooning der genade Gods zien wij aldus lichten te midden van een donkeren nrcht, na moedwillige verwijdering door de zonde. — Maar aldus geschiedt het ook in uw eigen leven, o worstelende ziel! 't Is steeds gelijk hier; de ontferminge Gods over een door eigen schuld ongelukkig geworden zondaar. — Eerst wordt het nacht in en om u, 't schijnt buiten hope en eene ganschelijk afgesneden zaak. En als gij, door het woord Gods overtuigd, dit toestemdet, dan klinkt het Evangelie en ruischt de belofte; opdat gij het weten moogt, dat het alleen de genade Gods is die redden kan en redden wil.

Waan evenwel niet, dat nu de vergevende liefde Gods in het opgerichte verbond der genade is afgekondigd, dat nu ook onmiddellijk alle lijden, als gevolg der zonde een einde heeft genomen. Genade is geene opheffing der gerechtigheid Gods, maar hare verheffing en bevestiging. God wil dat Zijner gerechtigheid genoeg geschiede. Indien er toch eene liefde Gods was, die over het kwade heenziet en de zonde licht telt, hoe zoude deze liefde eene heilige kunnen blijven? Hoe zoude, bij eene dergelijke liefde, God nog God blijven? Indien gij, o mensch! juist omdat gij uw kind lief hebt, door zijn

zonde te pijnlijker wordt aangedaan en, tot heil van dat kind zelf, die zonde bestraft en straft; ja omdat gij uw kind zoo innig lief hebt, het liever dood dan misdadig zoudt wenschen; hoe kunt gij ooit denken, dat de heilige en rechtvaardige God minder zedelijk zoude zijn dan gij zelf dit zijt?

God moet het kwade straffen, krachtens de heiligheid van Zijn goddelijke natuur. Juist daarom doet de genade Gods zijne strafeischende gerechtigheid niet te niet. Ook de zonden der geloovigen bezoekt hij met kastijding en straf, al matigt Hij voor hen in ontferming de uitgieting Zijns toorns. Al lenigt Hij ook, nog terwijl Hij wondt, de pijn der wonde, toch doet Hij u pijn; ook omdat in uwe pijn uwe medicijn u zal worden toegereikt. Gij zult uwe ongerechtigheid dragen en uwe zonde eerst recht kennen, als zij u zal vinden, ook in de wrange vruchten van haar boos bedrijf. Zoo was het ook met het eerste ouderpaar.

Als gij het verband wilt zien tusschen geschonken genade en niet teruggehouden straf dan kunt gij dit bij Rehabeams geschiedenis, die u tevens van het heilig doel niet onkundig laat. (2 Kron. 12: 1—8). Rehabeam had zwaar tegen den Heer gezondigd: Daarom werd de koning Sisak tegen hem gezonden. Deze stond reeds voor Jerusalems poorten en angst en schrik vervulde aller hart. De ondergang scheen nabij. De profeet Samaja had op Gods bevel Rehabeam en zijn volk reeds het naderend einde aangezegd. Daarop hadden koning en volk zich diep voor den Heer verootmoedigd, aldus sprekende: »de Heer is waarlijk rechtvaardig.” Maar nu klonk ook het woord des Heeren: »zij hebben zich verootmoedigd; Ik zal hen niet verderven, maar Ik zal hun in kort ontkoming geven. Doch zij zullen hem tot dienstknechten zijn.”

»Het geven der ontkoming” is de aangekondigde ge-

nade. Het bijgevoegde »in kort" wijst op den grens van den tijd der straf; de laatste bijvoeging is eisch der gerechtigheid Gods, die niet geschonden mag worden. En wilt gij nu nog het heilig doel leeren kennen; hoor dan het slotwoord van den profeet Semaja: »doch zij zullen Sisak tot knechten zijn; opdat zij onderkennen Mijnen dienst en den dienst van de koningrijken der landen. (2 Kron. 12: 8).

Opdat ook Adam zoude onderkennen den jammer van den dienst des satans, die hem zoo veel schoons had voorgespiegeld en zooveel leed berokkend; opdat hij zoude leeren waardeeren den zaligen dienst van dien God, tegen Wien de satan wantrouwen had gewekt; daartoe moest Adam nu ook de straffe dragen, die over hem kwam, naar de trouwe vervulling van Gods woord, ofschoon hij nu onder het verbond der genade was gekomen. Dit wordt ons in vs. 20 —24 kortelijk aangewezen. Laat ons deze nu overpeinzen, maar zingen wij vooraf:

PSALM 50: 9.

Daar is in dat vijftal verzen (vs. 20—24) veel, dat onze bevreemding en belangstelling wekt. Daar is de naamgeving der vrouw door Adam (vs. 20); de bekleeding van het eerste menschenpaar met dierenvellen, door God zelven geschied (vs. 21); het uitgesproken oordeel Gods over de verborgen gedachten van de gevallen menschen in Eden (vs. 22); de doelmatige wegzending der menschen uit Eden (vs. 23); en ten laatste de middelen ter verhindering van eigenwilligen terugkeer naar Eden (vs. 24).

Wat beteekent het, dat de Schrift ons zegt: »Voorts noemde Adam den naam zijner vrouw Heva (Chawwa = versterkt leven); omdat zij eene moeder aller levenden

of van alle leven is." Als Adam zijne vrouw dien bijzonderen en profetischen naam geeft, spreekt hij het duidelijk uit, dat hij de belofte gelooft, dien God hem geschonken heeft in het woord der dreiging tot de slang. Den werker des kwaads was namelijk aangezegd, dat »het zaad der vrouw hem den kop verpletten zoude." Daarmede was ook uitgesproken, dat het eerste menschenpaar niet aanstonds sterven zoude, hoezeer zij ook, door de verbreking van het verbond, aan den dood vervallen waren. In weerwil van de kiem des doods, die de vrouw reeds in zich omdroeg, zal zij toch de moeder van den toekomstigen Verlosser, de moeder van alle »levenden" zijn. Dat is het wat Adam door dien zinrijken naam Eva aanduidt. Hij gelooft niet alleen de belofte, maar hij aanvaardt haar gewisse vervulling door de trouw Gods, en treedt aldus in het verbond der genade om alleen door geloof en niet door eigen verdienste het leven te zullen ontvangen.

Bij iedere verbonds-sluiting zien wij als 't ware ook een nieuwe naamgeving of van de zijde Gods of van de zijde des menschen, die te samen in het verbond treden. Dat zien wij bij Abraham en Mozes en later bij den doop, als God Zich zelven met een nieuwen naam noemt. Somtijds evenwel duidt de Heer de sluiting des verbonds niet aan, door Zich zelven met een nieuwen naam te openbaren, maar door den verbondeling een nieuwen naam te schenken. Abram wordt Abrabam; Sarai wordt Sara; Jakob komt als Israel te Pniël. De naamgeving is onder oud en nieuw verbond steeds een zaak van het grootste gewicht. 't Is immers eene belofte, dat de kinderen Gods een nieuwen naam zullen ontvangen. De nieuwe naam is de aanduiding van nieuw leven, of van een nieuwen staat of van een vernieuwde betrekking.

Te gelijk met den nieuwen naam treedt gewoonlijk het nieuwe teeken in het *gemeentelijk* Sacrament op; bij Abraham de besnijdenis, bij Mozes het paaschlam, bij Christus doop en avondmaal; of ook het teeken voor bijzondere personen en omstandigheden in het *persoonlijk* Sacrament, om aldus eens te spreken; zooals bij Jacob die Israel werd, de ontwrichting der heup; bij Zacharias, eer hij dén naam Johannes verneemt, het stom worden.

Nu zoo gewichtige zaak als het verbond der genade van Adams zijde werd ingeleid door de naamgeving zijner wederhelft, nu hij door deze naamgeving, als hoofd en heer met en voor haar dat verbond aanvaardt; nu verwachten wij ook kachtens de onderlinge samenstemming der heilsgeschiedenis, van de zijde Gods, een zichtbaar teeken der bevestiging en bezegeling. Werd er wellicht, gelijk bij Abraham, een offer geslacht en in stukken gedeeld, opdat de genooten des verbonds, gelijk dit plag, te samen door het midden der stukken heengingen? Van een dergelijke plechtigheid wordt ons in de paradijsgeschiedenis niets gemeld. Of er ook niet van een offer in 't voorbijgaan wordt gerept, zouden wij niet zoo zeker durven ontkennen. Waartoe toch hadden de dieren moeten strekken, met wier huid het eerste menschenpaar door God zelven werd omhangen en bekleed? Vanwaar had Abel naderhand de noodzakelijkheid van het *bloedig* offer voor den zondaar geleerd, indien niet van Adam en Eva zelve? En van waar zoude de gedachte aan dergelijk offer in Adams geest zijn opgekomen, indien wederom God het hem niet had gezegd?

Wijst ons wellicht de bekleeding van het eerste menschenpaar met dierenvellen, op de instelling van het bloedig offer door God zelven? Ziedaar zoovele vragen die als van zelve bij ons opkomen, als wij het *uit-*

d r u k k e l ij k vermeld vinden dat de Heere God voor Adam en zijne vrouw rokken van vellen maakte en ze hun aantoog.

Om aldus de minder beteekenende uitvinding van warmer kleeding ons bekend te maken, daartoe is toch de u i t d r u k k e l ij k e vermelding van dat feit wel wat sterk. — De mensch had zelf naar het vijgeblad gegrepen om zijne naaktheid te bedekken, zoo zegt ge, en nu wil de Heere hem toonen, dat niet het brooze en snel vergaande boomblad, maar de sterkere dierenhuid hem moet dekken en beschutten voor de ruwere tijden, die aanstaande zijn.

Laat ons niet vergeten, dat gelijk aan de n a a m g e v i n g aldus ook aan de b e k l e e d i n g in Gods Woord een bijzondere beteekenis wordt toegeschreven. Wij wijzen slechts op den hoogepriester Josua, wiens vuile kleederen met reine verwisseld werden. De schrift spreekt van blinkende kleederen der gerechtigheid en het wegwerpelijke kleed der eigene gerechtigheid, en de Ziener op Patmos aanschouwt de gezaligden in den hemel, gekomen uit de groote verdrukking, met de lange kleederen, gewasschen en wit gemaakt in het bloed des Lams. — Zoolang dat bloed des Lams, dit offer waarvan de Heere Zich zelven zoude voorzien, nog niet bij de vervulling des nieuwen verbonds was geplengd; zoolang moest ook onder het oude verbond het bloed der slachtoffers het verkondigen, dat zonder bloedstorting geene vergeving der zonden gevonden wordt.

Wijst daarop die bekleeding der eerste menschen met dierenvellen niet duidelijk heen? De mensch had in de n a a m g e v i n g der vrouw beleden, dat hij de beloften des verbonds der genade voor zich en de zijnen wenschte te aanvaarden; en de Heere God antwoordt daarop door beiden met dierenvellen te b e k l e e d e n. Hun eerst

het offer instellende, daarna met de vellen der offerdieren hen bekleedende, leert Hij, dat door het bloed der verzoening alleen de bedekking hunner naaktheid en de wegneming hunner schande moet geschieden.

Let wel op. De Heer zelf maakte voor Adam en zijne vrouw rokken van vellen; maar zullen deze hun dienen, dan moet Hij-zelf ze hun aantrekken. Zoo is het ook niet genoeg dat God van eeuwigheid voor de Zijnen de kleederen en kroonen der gerechtigheid heeft bereid en weggelegd; maar Hij zelf moet u daarmede bekleeden. Gij kunt zelfs niet grijpen naar het bereide en pasklare kleed. God moet u alles geven, alles leeren; zelf alles voor u doen, zal het u voor de eeuwigheid goed wezen.

Al wat wij tot dusverre vernamen van de volvoering des oordeels, dat Adam en Eva was aangezegd, betrof nog altijd de schikkingen der ontfermende liefde Gods, om dat oordeel, als het gekomen zou zijn, voor den gevallen mensch dragerlijker te maken. Zoo eindeloos is de goedertierenheid Gods, dat Hij den zondaar niet alleen niet verdelgt van de aarde; maar dat Hij hem nog helpt in het dragen eener straf, waaronder hij, zonder de hulpe Gods, voor eeuwig had moeten omkomen. Langzamerhand gaat het verhaal nu over om ons de volvoering van het vonnis zelve te ontvouwen. Eerst wordt ons nog, als krachtiger bewijsgrond voor de rechtvaardigheid van dat vonnis, Gods oordeel. over des menschen innerlijke gedachten medegedeeld. »Toen zeide de Heere God: ziet de mensch is geworden als onzer één, kennende het goed en het kwaad! Nu dan, dat hij zijne hand niet uitsteke en neme ook van den boom des levens en ete en leve in eeuwigheid.”

Kennelijk bestaat deze uitspraak des Heeren uit twee

deelen, waarvan het eerste aangeeft, wat de mensch aangaande zich zelven hoopt of wat hij als vruchtgevolg der zonde meent te zullen plukken: »als God te zullen zijn, kennende goed en kwaad," Het tweede deel van dat vers leert ons het verborgen voornemen des menschen kennen, om de hand uit te steken en van den boom des levens te eten. Het geheel bevat dus een uitspraak Gods over de innerlijke gedachten en voornemens van den gevallen mensch in Eden.

In welken zin hebben wij nu de woorden des Heeren optevatten: »Ziet, de mensch is geworden als onzer één." Tot wien zegt de Heer dit? Bij onze verklaring, die wij boven van Gen. 1 : 26 gegeven hebben, zal het niet moeilijk zijn, om ook hier, bij eenheid van wezen aan meerheid van Personen in God te denken. Maar hoe zal men nu bij mogelijkheid nog kunnen denken aan eenigen westerschen vorm, om de koninklijke majesteit door het meervoudig getal uittedrukken. Die verklaring lijdt niet alleen bij deze schriftuurplaats bepaaldelijk schipbreuk, maar wordt er geheel door vernietigd. 't Is immers onzinnig bij den meervoudigen vorm der majesteit te gaan spreken van »onzer één" en aldus de majesteit in eenheden te gaan verdeelen.

Maar wat bedoelt de Heer, als Hij zegt, dat de mensch aan God gelijk is geworden? Is dat scherts of ernst bij den Heer? Men heeft toch bij die woorden gedacht aan die zekere mengeling der heilige verontwaardiging en der innigste liefde, die tot den glimlach des medelijdens de toevlucht neemt. Men heeft aan dat gevoel gedacht, dat een mengeling is van een lach en een traan. 't Kan zijn. Ook de psalmist spreekt van het spotten des Heeren, die met de goddeloozen zal lachen (Ps. 2 : 4); maar of Adam onder dezulken gerekend mag worden be-

twijfelen wij.

Dat de mensch bereikt heeft wat de duivel als begeerlijk goed voorstelde, zal bijna niemand durven gelooven. Dan zoude de zonde haar doel bereikt en aldus loon voor straf gevonden hebben. Maar de armzaligheid van dat loon, zoo zegt ge, is genoegzame straf. Indien de mensch als God ware geworden, kennende het goed en het kwaad, was het geen armzalig iets, maar een groote zaak, die hij verworven had.

Naar onze meening is er niets moeilijks in deze woorden, wanneer wij ze opvatten in den zin, waarin wij ze aangaven en waartoe wij gezonde reden hebben. Immers het tweede deel van het vers ontdekt het verborgen voornemen des harten bij den mensch; zoo ook wordt in het eerste deel de verborgen verwachting des menschen openbaar. God spreekt die uit. De mensch waande God gelijk geworden te zijn. Hij achtte de rollen omgekeerd. God had den boom der kennisse gesteld om hem te beproeven. Nu hij daarvan gegeten had, gaat hij Gods kennis beproeven, door zich achter het geboomte te verbergen. En gelijk hij eigen persoon aan Gods alziend oog meende te kunnen onttrekken, zoo oordeelde hij ook zijne geheime voornemens voor den Heer en diens alwetendheid verborgen te kunnen houden. Zoo gaat het immers ook ons, zondaren, nog altijd. Vandaar onze onoprechtheid. Wij zeggen God niet alles en dikwerf hebben wij bij ons gebed en bij ons doen een gansch ander oordeel, dan we eigenlijk den Heere voorstellen. Arglistig is het menschelijk hart, ja doodelijk is het. Wie zal 't kennen? Gij, o Heer! zult het geheel doorgronden. En dat toont de Heer in dat woord. God-zelf spreekt de gedachte Adams uit.

Eer de gedachte tot woord; eer het voornemen tot daad is gerijpt, heeft God die in uw hart gelezen en

weet Hij ze te verijdelen. Dat doet Zijn woord Adam nu gevoelen. Naar Adams meening kan hij het verbeurde leven toch verwerven, door van den boom des levens te eten, die ook vroeger hem verhooging en versterking der levenskracht, door de sacramenteele kracht die er van uitging, had aangebracht. Hij behoeft slechts de hand uittesteken. Maar dat mag niet. God zal tusschenbeiden treden.

Wij zeiden het zoo even: de ingekomen zonde, die de ordeningen Gods verbrak, maakte, bij gebleven doel, voor den mensch een veranderden weg der middelen noodig. Dat moeten wij nu eenigszins verklaren, om wat ons nog rest van het tekstverhaal te beter toetelichten. Het was voorzeker des Heeren doel den mensch de volkomen zaligheid te schenken. Daarin wilde de Souvereine God Zijne vrije liefde verheerlijken. Nu is het zeker, dat Gods raad zal bestaan en dat, als Hij eenmaal de zaligheid der Zijnen gewild heeft, die wil zal volbracht worden.

Oorspronkelijk, dat zagen wij reeds in, zoude de mensch in een weg der gehoorzaamheid van kracht tot kracht en van licht tot licht steeds zijn voortgegaan, totdat hij het bestemde doel en heil zou bereikt hebben. Daartoe had de Heer het verbond der werken met den mensch opgericht en, tot teeken en zegel van het voorgestelde heil, hem paradijs en boom des levens gegeven. God zelf had den mensch in het paradijs geleid en het gebruik van den boom des levens hem aangewezen.

Nu dat verbond van de zijde des menschen verbroken was, vervielen voor den mensch als van zelve de Sacramenten van dat Verbond, die, tegen de bedoeling in en buiten de ordeningen, geen zegen maar vloek, geen

leven maar dood werken. De mensch moest derhalve het paradijs missen en van het genot van den boom des levens verstoken zijn. Daarom dan ook »verzond" hem de Heere God uit den hof van Eden, om »den aardbodem te bouwen waaruit hij genomen was."

Langs een weg van strijd en lijden, maar niet als vrucht van dat alles, moest de mensch nu verkrijgen, wat anders als einde der natuurlijke ontwikkeling zijn deel zou zijn geworden. Daarin openbaart zich de heilige gerechtigheid Gods, die wrake vordert en oefent voor Zijn geschondene eere. Ja, vóór den val had de mensch de hand maar uittesteken om gelukkig te zijn, maar door de zonde was alles zoo geheel anders geworden. Overal vond hij de ellende der teleurstelling op zijn weg. Kon hij vroeger door eigen verdiensten, in den weg van kinderlijke gehoorzaamheid, het leven vinden als loon op zijn werk; na den val had hij zelf geen verdienste meer, was de gehoorzaamheid geschonden, het leven verbeurd. Na den val moest hij door eens anders verdienste, in den weg van kinderlijk geloof, het leven vinden als loon der genade. Zelf vermocht hij niets meer; een ander moest hem alles worden. Ziedaar den veranderden weg der middelen, terwijl evenwel het doel is gebleven. In Christus en Zijn zoenverdienste zijn weg en doel één, en Dezen heeft God gesteld tot eene betooning Zijner gerechtigheid. (Rom. 3 : 25, 26).

De mensch is evenwel onwillig om dien weg van vernedering te bewandelen en »door vele verdrukkingen in te gaan in het koninkrijk der hemelen." Daarom moest hij uit Eden verdreven worden. Zoo lezen wij immers vers 24: En Hij dreef den mensch en stelde Cherubiem tegen het oosten des hofs van Eden en een vlammig lemmer eens zwaards,

dat zich omkeerde, om te bewaren den weg van den boom des levens."

Men zoude, zoo lezende, moeten oordeelen, dat de mensch eenmaal uit Eden weggezonden, telkens pogingen aanwendde om naar Eden terug te keeren, omdat hij van den boom des levens het leven scheen te verwachten. Wij verwachten menigmalen het leven van de instellingen en ordeningen, schoon het leven reeds lang daaruit geweken is. Niet in het sacrament is het leven, maar 't is drager van en middel voor het leven dat uit God is. Daarom moest de Heere God die pogingen tot eigenwilligen terugkeer naar Eden verijdelen, door de middelen die Hij daartoe heeft gesteld, namelijk: de gedwongen uitgang uit, het stellen van wachters op den weg naar en het afsluiten van den toegang tot het paradijs Gods.

Met geweld moest het eerste menschenpaar uit het zalig Eden en de gemeenschap Gods gedreven worden. Geen wonder. De mensch wil wel de zonde, maar niet de gevolgen der zonde, de ellende. Indien hij vooraf de ellende bedacht, die uit de zonde noodzakelijk voortvloeit, hoeveel meer zoude hij die zonde ontvluchten. Bovendien kan een mensch er bijna niet toekomen, om te gelooven dat een God der liefde, ook een God der heilige gerechtigheid is. Hij meet Gods heilige liefde naar eigen blinden hartstocht af. Hij denkt eenen God der liefde te ontmoeten en hij vindt een God van heiligen toorn, zoolang hij, nog onverzoend, nog altijd tegenover God wil staan en doen, alsof er geene zonde tusschen beiden ware gekomen.

Daar is iets diep treurigs in die blinde ingenomenheid des menschen met zich zelven en iets pijnlijks in die zelfverblinding, waardoor hij nog altijd meent recht te hebben op iets, dat hij door eigen schuld reeds lang verbeurd heeft. Hij kan maar niet gelooven zoo diep

gevallen te zijn, hij neemt de houding van weleer aan. Een onttroond koning, die, in den kerker geworpen, daar nog met scepter en kroon speelt, is een droevig schouwspel. 't Is geen eenvoud, maar doet aan naderenden waanzin denken.

Maar hoe de gevallen mensch ook kampt om het verloren heil door eigene inspanning terug te winnen, het zal hem niet gelukken. Hij werkt door dat onstuimig pogen niets dan dat hij een ongestilde behoefte en onbevredigd verlangen maakt tot kenmerk van zijn leven. Eenmaal uit Eden gebannen kan de mensch daarheen niet terugkeeren. Het eenmaal verzondigde Eden is en blijft verloren, hoe hevig hij ook verlangt het nog eenmaal slechts te mogen zien. De Heer had den mensch uit Eden uitgedreven en stelde »Cherubiem tegen het oosten des hofs van Eden en »een vlammig lemmer eens zwaards dat zich omkeerde »om te bewaren den weg van den boom des levens."

Uit de vergelijking van den Cherub met den engel, die aan Bileam verscheen, zoude men wel zeggen, dat hier de Cherub als wachter wordt gesteld met het zwaard uitgetrokken in de hand. 't Was een vurig zwaard, dat met kracht gezwaaid, van alle zijden vonken spattend, dood en verderf dreigde voor ieder die het waagde den hof te naderen.

Om de eigenlijke beteekenis van Cherub of Kerub aan te geven, wees men op Ps. 18 : 11, waar van God gezegd wordt, dat Hij op een Cherub voer. Er is overeenkomst van klank in de woorden Cherub en Rechep (wagen). En omdat nu ook Ps. 68 : 18, Ezech. 10 en in andere schriftuurplaatsen van de »wagenen God" gewaagd wordt, meende men dat cherub niets anders beteekende dan »wagen," voertuig Gods. Daaraan deed toch waarlijk het cherubiem-paar, dat op het verzoendeksel in het allerheiligste was, niet denken.

Dan had de arke zelf meer van een vlammenwagen, die door de Cherubijnen bewaakt werd. Of het woord cherub nu, gelijk sommigen willen, graveersel of iets anders beteekent, valt moeilijk te zeggen, maar gewis waren zij met de serafiem (Jes. 6 : 3), eene soort van engelen, en behoorden tot die dienende geesten, die bestemd en uitgezonden waren, ten dienste dergenen, die de zaligheid beërven zullen (Hebr. 1 : 14).

De heilige schrift kent eene gansch andere voorstelling van de troongeesten Gods, die Zijne heerlijkheid omgeven en die wel zeer zeker van Zijnen koninklijken eerewagen worden onderscheiden. »Hij maakt van de wolken Zijnen wagen, wandelt op de vleugelen des winds; maakt Zijne engelen geesten, Zijne dienaars tot een vlammend vuur," (Ps. 104 : 3, 4). De wolken der heerlijkheid worden steeds voorgesteld als de wagen des Heeren, ook bij des Heeren hemelvaart en beloofde wederkomst.

De vleugelen des winds zijn als de breede en machtige wieken die hem dragen; 't zijn de driftig jagende wolken, die door den wind worden voortgedreven, die misschien reeds in het paradijs de nadering des Heeren aankondigde. Zijne engelen, (dienaren, boden) daarentegen zijn geesten, vurige gestalten gelijk die bij Elia, Elisa en ook reeds de Cherub van het paradijs.

Twee opmerkingen voeg ik hierbij. Ten eerste wensch ik te doen uitkomen, hoe bepaald en ontwijfelbaar de bijbel op het bestaan van Engelen wijst. 't Wordt niet noodig geacht hun bijzondere schepping te vermelden, deze is wellicht onder het werk van den eersten dag, onder de schepping des hemels begrepen. 't Is alsof dit van zelf spreekt, daarom treden zij ook eensklaps op. Wat mede uwe opmerking niet mag ontgaan is, dat aanstonds bij de aanvangsgeschiedenis des menschen

zoowel de goede als de booze engelen optreden; zoowel zij die den Heere God vijandig waren, als zij, die gewillig Hem gehoorzamen. Achter de slang schuilt de Satan, de vorst der duisternis. De vluchtende mensch, uit Eden gedreven, werd door eene lichtgestalte gevolgd, die naar Eden heen wees, hoewel hij Edens poorten voor den gevallen mensch niet kon ontsluiten. Dat vermag geen mensch en geen engel, geen geschapen wezen; maar alleen de Schepper, onze Heere Jezus Christus.

Mijn tweede opmerking is deze. 't Is niet te ontkennen, dat de tweede Cherub (engel) en récheb (voertuig) door geringe omzetting of verplaatsing van eene enkele letter volkomen gelijken klank in de uitspraak verkrijgen. Maar daarom geeft niets den verklaarder nog het recht om in beide woorden verwantschap van beteekenis te vermoeden. 't Is in Ps. 18 en dergelijke plaatsen een sierlijke woordspeling. Daarvan maakt de bekwame stijlmeester menigmalen een verrassend gebruik, maar als middel ter ontdekking van de juiste taalkundige beteekenis en van den oorsprong van eenig woord kunnen en mogen zij nooit dienen. *Gelijkluidendheid van woordklank* of klankverwantschap mag niet aanstonds aan *stam-verwantschap der woorden* zelve of aan overeenkomst van het *woordbegrip* doen denken. Ik wenschte wel dat ook hooggeleerden dezen regel niet zoo dikwerf vergaten.

De vergelijkende taalkunde, in dien zin als hulpmiddel ter verklaring maar al te gereede op de vergelijkende godsdienstwetenschap toegepast, heeft in de laatste jaren onberekenbaar veel schade aan de gezonde kennis en zuivere wetenschap toegebracht. Zij wordt eene soort van dievensleutel of looper, die op alle sloten past en bij geen enkel behoort. Zij levert dan door behendig woordenspel een vernuftige speling, soms een

aardig s t e l gissingen, dat men dan een s t e l s e l van wetenschap gelieft te noemen. Maar 't is er dan ook een wetenschap naar, die wel van veel gevatheid, maar van weinig diepte, van veel valsch vernuft, maar van weinig waren ernst getuigenis geeft.

Maar wat beteekent dan Cherub? De taalkundige afleiding kan ons dit evenmin leeren als de vergelijkende godsdienstwetenschap. De bijbel zelf leere ons iets van de z e d e l ij k e beteekenis des engels met het vlammig en r o n d g e z w a a i d e of »zich omkeerende" zwaard. Op meer dan eene plaats worden de engelen in verband gebracht met Sinai's wetgeving. Stephanus (Hand. 7: 53) verwijt den Israelieten, dat zij de wet door de bestellingen van e n g e l e n gegeven niet gehouden hebben. Ook de Apostel Paulus (Gal. 3; 19) betuigt, dat de wet door de e n g e l e n in de hand des Middelaars is gesteld. De brief aan de Hebreën leert ons, dat de wet door de engelen (2: 2) gesproken is. Stephanus had ook dit reeds betuigd (Hand. 7: 38).

Bij het verhaal der wetgeving op Sinai wordt van de aanwezigheid eens engels geen gewag gemaakt, wel van bliksem en donderslagen, waarin de Heere sprak. Nu leert de Psalmist (Ps. 104) wederom hoe de Heere tot Zijne engelen vlammen vuurs maakt; en tevens rijst het vermoeden, dat onder de vlammen vuurs op den Sinai gezien de engelen zelve als getuigen der wetgeving verschijnen. Dat er, in zinnebeeldigen en voorafbeeldenden zin, tusschen de engelen en de wetgeving verband is, zult gij niet loochenen, als gij in dezen Cherub met zijn vlammend zwaard, die den mensch den toegang tot Eden belet, de voorafbeeldinge hebt erkend der heilige Wet Gods. Ook deze wet wordt een scherpsnijdend zwaard genoemd; deze is het zwaard des woords, waarmede de goddelooze gedood wordt. En 't is wederom deze wet des Heeren, die als een Cherub

met vlammend zwaard zich dreigend stelt tusschen de ziel en de zaligheid.

Bij de vergelijking van den Cherub met het zwaard en de wet des Heeren, die is als een zwaard, is er nog een opmerkelijke trek van overeenkomst. Beiden hebben als 't ware hetzelfde doel, dezelfde bestemming. De Cherub was er »om den weg van den boom des levens te bewaren". Zoo bericht ons het tekstverhaal op het einde van het behandelde hoofdstuk. De Apostel Paulus leert ons, dat Israel »onder de wet in »bewaring was gesteld, eer het geloof kwam" (Gal. 3 : 23). Beiden moesten dus dienen om te bewaren.

Vragen wij nu wat de boom des levens, zooals wij reeds vroeger hoorden, beteekent, dan is het antwoord: het genot der gelukzaligheid Gods, voor zooverre die ook aan den mensch kan medegedeeld worden. De boom des levens is dan onder het verbond der werken het zinrijk beeld van hetgene wij onder het Eeuwige leven verstaan. Daarop wees hij heen, daarvan getuigde hij. De Cherub versperde den weg, den toegang daarheen, nu dat verbond was gebroken. Onder het verbond der genade had de wet Sinai's dezelfde bestemming. Eensdeels wees zij op het verloren en verbeurde leven heen en toonde den weg naar dit leven; en anderdeels versperde zij den weg naar dit leven, door haren eisch van eene zoo volkomen gerechtigheid, dat zij voor God bestaan kan, omdat zij met Zijnen wil in volkomen overeenstemming is.

De boom des levens, in tegenoverstelling van den boom der kennisse, is het onderpand der eeuwige gelukzaligheid. »En dat is het eeuwige leven, dat zij God kennen en Jezus Christus, dien Hij gezonden heeft." 't Is die zuivere, bevindelijke kennis van God te hebben, die de kracht en troost des levens is en die

tot den gemeenzamen omgang met God, tot de voortdurende aanschouwing en bevinding Zijner goddelijke deugden opleidt.

Dat alles had de mensch in het paradijs, in den »staat der rechtheid," onvermengd genoten. De zonde brak dit heil. Maar naar dit eenmaal gesmaakt genot smacht en hijgt nog steeds de zoekende ziel, ook nog na den val. Uit Eden gedreven, gaat het heimwee der ziel nog altijd naar het dierbaar paradijs, een gouden eeuw der kinderlijke onschuld, terug. Men meende in natuurstaat en kinderlijken leeftijd den weg daartoe gevonden te hebben. Daar is het paradijs, daar de boom des levens! Nog eene schrede, de poort is nabij. Te vergeefs. Adam stuit op den Engel met het vlammend zwaard, zijn nakroost op de heilige wet Gods.

De weg tot den boom des levens is dan, niemand zal dit willen ontkennen, dezelfde weg dien de Heer (Matth. 7: 14) bedoelt, als Hij spreekt: »de weg is eng die ten leven leidt." 't Is dezelfde weg, dien ook Petrus, met terugslag op Ps. 16: 11, op het oog heeft, als hij zegt: »Gij hebt mij den weg des levens bekend gemaakt" (Hand. 2: 28). 't Is die weg dien de Heere kent (Ps. 1: 6). Christus zelf is de weg, Hij, die tevens is de waarheid en het leven. Hij vereenigt alles in zich-zelven alleen.

Èn het leven èn de waarheid, die is het getuigenis des levens, èn de weg, die de toegang tot het leven was en is, is in dien Christus alleen. Daarom wordt Hij ook door den ziener op Patmos in veel hoogeren zin de boom des levens genoemd. Gelijk Hij van ieder sacrament de verborgen grond en het beteekende doeleinde

is, zoo was Hij datzelfde ook bij het Sacrament des werkverbonds, bij den boom des levens. Deze is dus teeken en zegel der hoogste zaligheid Gods, voorzooverre deze aan het menschenkind wordt medegedeeld in het eeuwige leven.

Dit eeuwige leven is evenzeer het antwoord van de zijde Gods op het streven der menschen naar de eeuwigheid, als het van dat streven zelf de verborgen achtergrond is. De weg naar het eeuwig leven is steeds de gerechtigheid, die aan den uitgedrukten wil Gods volkomen beantwoordt. Geene onvolkomene gerechtigheid zal voor een volkomen God kunnen bestaan. Dat wees God ons aan door eene volkomen offerande te eischen onder het Oude Verbond, door zelf een volkomen lam te stellen onder het Nieuwe Verbond. Eene gerechtigheid die voor God bestaan kan is de weg tot den boom des levens. Wie deze gerechtigheid niet bezit wordt uit het Paradijs Gods geweerd door Cherub of Wet. Dezen zijn op zich zelve heilig, maar alle onheiligheid sluiten zij buiten.

Wie de wet volbrengt zal leven, omdat hij die gerechtigheid bezit, die naar Gods welbehagen is. Daarom zegt ook de Heer tot den rijken jongeling: »Indien gij in het leven wilt ingaan, houd de geboden". — Wij besluiten dan: dat eene volkomen gerechtigheid, die voor God geldt, de voorwaarde van en de weg tot het eeuwige leven is; en dat deze zelfde wet geldt in het rijk Gods, zoowel onder het verbond der werken als onder het verbond der genade.

Dat kan niet anders. Want God blijft in eeuwigheid dezelde en de eisch, eenmaal door Hem gesteld en uit Zijn eigen innigst wezen voortvloeiende, kan niet gebroken worden. Bij God is geene verandering of schaduw van omkeering. God kan Zijn eisch niet intrek-

ken, niet ontrouw aan Zich-zelven worden. Eenmaal had hij het leven beloofd op de gehoorzaamheid aan en den dood gesteld op overtreding van Zijn gebod; nu kan ook geene zonde des menschen of zelfs gunst van God het eenmaal uitgesproken woord der heilige waarheid te niet doen. De prijs door God op het eeuwige leven gesteld moet opgebracht worden. Dat staat vast. Wat God heeft geboden moet worden volbracht, zullen de grondslagen van recht en zedelijk leven niet voor altijd ineenzinken.

In het verbond der genade treedt evenwel de belofte op, die den mensch het eeuwige leven belooft, uit genade alleen en niet uit de werken der wet; op evangelisch geloof en niet op wettische gehoorzaamheid volgende. Want er is groot onderscheid tusschen gehoorzaamheid en geloof ten opzichte van het geopenbaarde woord Gods. Gehoorzaamheid is steeds de in- en uitwendige daad des geheelen menschen naar gevoel, verstand en wil, waardoor hij het voorgeschreven woord Gods volbrengt in het gebod. Geloof daarentegen is die in- en uitwendige daad des geheelen menschen, waardoor hij het voorgeschreven woord Gods aangrijpt of aanvaardt in de belofte. Dat is het groot en alles beheerschend verschil. Zoo is er die machtige tegenstelling van wet en genade, gehoorzaamheid en geloof, leven en dood.

In den eisch zelven, in den weg ten leven. komt bij de onderscheiden verbonden geen wezenlijk verschil. En in dat verbond der werken én in het verbond der genade blijft het dezelfde eisch Gods: alle gerechtigheid te vervullen, het gesprokon woord Gods, Zijn heiligen wil te volbrengen. Gedaan moet er worden wat God wil. Het moet volbracht worden.

Maar het verschil ligt hierin: onder het verbond der werken moet de mensch zelf dit alles doen; onder

het verbond der genade heeft hij te gelooven dat alles voor hem zal gedaan worden of is gedaan, omdat hij zelf niets kan doen. In de plaats der eigene gehoorzaamheid zelve treedt het geloof aan de gehoorzaamheid eens anderen. Maar zoo ook doet het geloof de wet niet te niete, maar bevestigt die veeleer (Rom. 3: 31). Immers de eisch der gehoorzaamheid aan God blijft.

Laat mij dit door een voorbeeld nit het leven trachten duidelijk te maken. Daar zijt gij zelf, daar is uw kind. Om het natuurlijk leven te kunnen leiden moet gij gevoed worden. Voedsel is de eisch en de voorwaarde van het natuurlijk leven; als gij voedsel derft moet gij sterven. Nu is het maar de vraag of uw kind, wanneer het zelf geen voedsel kan verwerven, die van een ander kan verkrijgen en wil aannemen. Daar is de trouwe moederborst. 't Is voedsel voor een ander; maar dat voedsel is het leven van het kind. Aldus is het met de gerechtigheid Gods, als eisch ten leven. Deze moet volbracht worden of door u zelven of door een ander.

De tijd zelf kan geen verschil maken in den eisch Gods of in de voorwaarde des levens of in het genot van dat leven, dat niet meer uit eigen werk ontspringt. Onder alle tijden der geschiedenis, in het paradijs, na den val, bij Noach, Abraham, Mozes en Paulus, blijft de vervulde gerechtigheid Gods de weg tot den boom des levens. Deze eisch Gods, door den mensch zelven of door een ander dan hij zelf vervuld, schenkt hem den toegang tot dat leven.

Nu is juist dit het opgericht verbond der genade, dat God Zich verbindt den gevallen mensch, in weerwil van zijne zonde en de onmogelijkheid aan 's menschen zijde om de wet te volbrengen, evenwel het eeuwige leven te zullen geven; indien slechts de eisch

wordt voldaan en de mensch in het geloof deze belofte aanvaardt; indien slechts de gansche volkomenheid en goddelijre heiligheid van den gestelden eisch des werkverbonds helder in het licht wordt gesteld door de volkomen vervulling van dien eisch; indien de mensch, door den Heiligen Geest geleerd, de rechtvaardigheid en liefde Gods daarin mede geopenbaard erkent en voor zijn hart aanneemt. God zelf verbindt Zich daarenboven dit geloof hem te zullen schenken.

Gij zult mij wel willen toestemmen, dat het Verbond der werken van de zijde Gods waarlijk niet is gebroken, dat de zonde des menschen evenmin in staat kan zijn den uitgesproken raad Gods te vernietigen. Anders zoude het zondige schepsel machtiger zijn dan zijn Schepper en de zonde sterker dan de wil Gods; wat ongerijmd is. Wij kunnen door onze zonde de wet Gods niet te niete doen. Wij kunnen door onze zonde dit Verbond b r e k e n, de wet Gods o v e r t r e d e n; maar deze o p h e f f e n kunnen wij niet.

Ook is het offer niet genoeg om de geschiede breuk te heelen, om het aangerichte kwaad uit den weg te ruimen of de eere Gods te herstellen. Wij mogen nooit vergeten, dat het offer wel een teeken is van berouw over de g e s c h o n d e n gehoorzaamheid, maar dat het woord der profeten, ook tegenover het offer kracht behoudt: »Gehoorzaamheid is beter dan slachtoffers" (1 Sam. 15: 22). Geen offerbloed zet gewis de wankelende kroon op Sauls hooft weer vast; maar geen offerbloed ook opent de poorten van het gesloten paradijs. Wel kan dit geschieden door hetgeen beter is dan dit alles, namelijk: door de volmaakte gehoorzaamheid en de vervulde gerechtigheid Gods.

O mensch! gij hebt nog iets anders noodig dan vijgebladeren of vrucht van den boom des levens of rokken

van vellen of zelfs een gebroken en verbrijzeld hart, om het koninkrijk Gods te kunnen ingaan en zijne zaligheid te beërven. Eene volkomen en onbestraffelijke gehoorzaamheid, als erkenning van het heilig recht Gods. Waar zult gij deze vinden?

Daar is eene volmaakte gehoorzaamheid volbracht door den Zoon des menschen, door Jezus Christus. Alles in de heilige Schrift gewaagt van Hem, die uit lijden gehoorzaamheid geleerd heeft, »Zie Ik kom, Ik heb lust om uw welbehagen te doen," aldus getuigt Hij in het woord der profetie (Ps. 40: 8, 9). »Mijne spijze is dat ik doe den wil desgenen die Mij gezonden heeft", zoo spreekt de mond der waarheid tot zijne innigste vrienden (Joh. 4: 34). »Het is volbracht", juicht Hij aan het kruis. »Hij is gehoorzaam geworden tot den dood des kruizes", roemt zijn apostel Paulus (Phil. 2: 8). — Door deze dadelijke gehoorzaamheid is de Christus ingegaan in den vollen eisch van het Verbond der werken, om dien te volbrengen en aldus het heilig recht Gods te vervullen. Maar het Werkverbond was den mensch door God gesteld; daarom ook moest de Zoon Gods mensch worden, om als mensch voor menschen eene volmaakte gehoorzaamheid aantebrengen.

Maar, zoo vraagt ge wellicht, kan door een later volbrachte gehoorzaamheid de eenmaal geschiede ongehoorzaamheid te niet gedaan worden? Blijft dan niet de schuld zoowel als de smet? De breuk ligt er eenmaal en wie kan deze heelen? Gij zijt in uw recht. Indien de zonde eenmaal is geschied, moet zij ook haar straffe dragen, zal er voldaan worden aan den heiligen eisch van Gods onschendbaar recht. Maar ook heeft de Christus door Zijne lijdelijke gehoorzaamheid als Lam Gods, dat de zonde der wereld draagt, de straffe gedragen. Om onze ongerechtigheid is Hij ver-

wond, om onze overtredingen is Hij verbrijzeld; de straf, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem (Jes. 35). Daarom kan Hij, de Rechtvaardige, die zelf nooit gezondigd heeft, velen rechtvaardig maken, die met en in Adam gezondigd hebben. Door zijne voldoening is er verzoening (2 Cor. 5: 21).

Let wel op dat »velen", dat de profeet zegt. Niet »allen" zal Hij rechtvaardigen. Alleen voor hen, die in het verbond der genade door God den Vader zijn opgenomen en daardoor de voorwaarden van het verbond bebben aangenomen, is de Christus het leven en de gerechtigheid geworden. Die buiten dat verbond der genade staan, leven nog onder het verbond der werken, dat, naar zijn zedelijken inhoud en heiligen eisch, van de zijde Gods nooit verbroken is en nooit verbroken zal worden. Maar deze leven dan ook nog onder den vloek, dien de breuk van dat Verbond over Adam en diens in en met hem schuldig nakroost heeft gebracht. Alleen die in den Zoou gelooft heeft het eeuwige leven, maar die den Zoon ongehoorzaam is zal het leven niet zien (Joh. 3: 36).

Vergeet niet op de ingrijpende tegenstelling van »gelooven" en »niet gehoorzamen" nauwkeurig te letten. Want, zooals 'we reeds opmerkten, wordt juist in de tegenstelling van g e h o o r z a a m h e i d en g e l o o f het verschil tusschen het verbond der werken en het verbond der genade aangegeven. Dit is het karakter des Nieuwen Verbonds, nadat het Oude door den mensch was gebroken: dat de aangebrachte gerechtigheid geen vrucht van eigen gehoorzaamheid des menschen is, of kan zijn (Gal. 3: 21), maar eene verworven en toegerekende gerechtigheid van een ander, van Christus, die door het geloof wordt aanvaard in de belofte (Gal, 3: 13, 14).

Daarmede is alles in overeenstemming. Uit het V e r-

bond der genade ontspringt de belofte, de profetie, de wet die tuchtmeester is tot Christus, het offer dat Hem voorafbeeldt, de schaduw die op Hem heenwijst. Daaruit vloeit de komst van den Christus en Zijne gewillige gehoorzaamheid. Uit het *verbond der werken* vloeit de wet naar haar zedelijken inhoud, die eeuwig is, spruit de lijdelijke gehoorzaamheid van Christus, diens doop door Johannes om alle gerechtigheid te vervullen. In het Verbond der werken blinkt Gods heilige gerechtigheid; in dat der genade Gods heilige liefde. Beide vloeien samen in Gods koninklijke genade, in Christus geopenbaard. Daarom ook, gelijk onze ouden zeiden, is Gods *liefde* wel de eerste oorzaak van den raad des Vredes geopenbaard in den Zoon; maar Gods *gerechtigheid* wordt vervuld in de wijze der volvoering van dien raad. Ook hierin moet men tusschen *beginsel* en *uitvoering* wel onderscheiden. Gods eeuwig vrije en vrijmachtige liefde is de eenige en overvloedige bron van het voornemen Gods tot redding der Zijnen; maar de heilige gerechtigheid Gods is de grond van de wijze, waarop de alwijze God Zijn eeuwig voornemen ter behoudenis ten uitvoer bracht.

Uit het *wezen* des verbonds vloeien al die andere tusschen ingekomene tijdelijke verbonden en bondssluitingen Gods met den mensch, zooals Noach, Abraham, Israel, Mozes, David enz. Uit het *bestaan* des verbonds stroomt de gansche heilsgeschiedenis en beweegt zij zich naar den raad van den eeuwigen wil Gods. Met andere woorden wil dit zeggen, dat de door God eenmaal vrijmachtig gekozen vorm van onderhandeling met den mensch, de grondvorm blijft van alle volgende onderhandelingen met den mensch. Dat daarentegen de inhoud van dat verbond aan de geschiedenis zelve haar inhoud, grond en doel geeft.

Laat ons nu ten besluite kortelijk samenvatten hetgeen wij gehoord hebben van het Verbond der werken, dat

God aanstonds bij de schepping des mensshen dezen heeft gesteld, en van het Verbond der genade, dat God na den val met den gevallen mensch heeft opgericht. Beider gemeenschappelijke grondtrek is: het eeuwige leven een gave Gods op de vervulde gerechtigheid. Daarin blinkt Gods liefde uit, dat Hij met Zijn schepsel in een verbond wil treden en dat Hij het eeuwige leven wil schenken. Daarin komt tevens Zijne gerechtigheid uit, dat Hij dat eeuwige leven verbindt aan den eisch der vervulde gerechtigheid.

Bij de wetenschap van Gods onschendbare trouw, zijn er aangaande dien eisch maar drie gevallen denkbaar: of de mensch volbrengt dien zelf; of hij volbrengt dien niet, zoodat de eisch onvervuld blijft, en de mensch het eeuwige leven verbeurt; of de eisch wordt door een ander voor hem vervuld, waardoor het verbeurde leven door genade hem wordt geschonken. Een vierde geval: dat God-zelf den eisch intrekt, kan geen oogenblik gedacht worden, is onmogelijk. Indien de mensch den eisch Gods gehoorzaamt, heeft hij leven door eigen inspanning verworven; indien hij de gerechtigheid in het minste prijs geeft, heeft hij het leven verbeurd. Dat is in den val geschied en nu moet hij voor eeuwig omkomen, indien niet een ander voor hem volbrengt wat de eisch Gods was en blijft.

Dat dit geschieden zoude, heeft de Zoon Gods op zich genomen en de Vader heeft Hem de Zijnen gegeven, al degenen die Hij van eeuwigheid gekend heeft en die door de gerechtigheid van Christus geacht konden worden alle gerechtigheid vervuld te hebben. Daarom wordt van den Christus gezegd, dat Hij van een beter verbond Borg is gebleven. Baarom ook is Hij de Middelaar. Daarin ligt het wezen en de kracht van zijn borgtochtelijke gehoorzaamheid en verzoenend lijden en sterven. Zoo is Hij de tweede Adam, het Bondshoofd van het verbond

der genade, gelijk de eerste Adam dat is van het verbond der werken.

De ongerechtigheid van den eersten Adam brak het eerste verbond; de gerechtigheid van den tweeden Adam is de voorwaarde van het tweede verbond. In het eerste verbond heeft eigene gerechtigheid, die gebleken is geene te zijn, de heerschappij; in het tweede verbond, dat der genade, is het niet de zaligheid door eigen toedoen, maar het eeuwige leven, verworven door de gerechtigheid van een ander, van Christus.

Wilt gij het onderscheiden karakter van het verbond der werken en dat der genade in een enkelen korten bijbelschen zin samenvatten, dan spreekt het eerste: »mijn kracht is mijn God" (Hab. 1: 11): het tweede daarentegen: »mijn God is mijn kracht". in God is al mijn heil". (Ps. 27).

Daarop komt nu eigenlijk alles aan: door eigen kracht of door eens anders kracht zalig gemaakt te worden. Tusschen deze twee is de keuze. Een derde is er niet; daarom kan er ook nooit van een derde verbond sprake zijn. Beproef u nu hierin, hoe het eigenlijk in uw binnenste is gesteld en wat uw eigen hart daartoe zegt. Wij willen van nature zoo gaarne aan eigen garen rooken en ons eene eigene gerechtigheid uit de goede werken oprichten. De aangeborenen hoogmoed fluistert ons in, dat wij dit wel kunnen en dat, zoo het welslagen ook niet altijd gevonden wordt, er toch iets groots en stouts ligt in het kloeke pogen en moedig streven.

Van een ander te moeten leven, genadebrood te moeten eten is op maatschappelijk gebied niet aangenaam. Zal het op geestelijk gebied niet even moeilijk vallen te moeten bekennen, dat men alles, alles aan een ander te danken heeft en zelf niets kan, zelf niets waardig is? En 't is toch wel de eisch van het verbond der genade, dat

de belijdenis van eigen onmacht eigen doemschuld in zich sluit, en aldus verootmoediging en verbreking des harten vooropstelt.

Maar weet dit wel: door ons zelve zalig te willen worden is door hetzelfde werkverbond te willen ingaan, waarover en waarin Adam gevallen is en wij met hem; is de toorn Gods, den vloek der wet, den eeuwigen dood kiezen. Wilt gij dat? — Door een ander zalig gemaakt te worden is het verbond der genade in het geloof aantegrijpen en te leven van en bij de aangebracht borggerechtigheid van Jezus Christus, die de Heere God u en mij moge toerekenen, naar den rijkdom Zijner genade. Dan zullen wij eeuwig roemen in de vastigheid van dat verbond, waarvan de zanger zingt en waarmede ook wij wenschen te eindigen. Ps. 89: 1.

'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid t' allen tijd' vermelden door mijn reên;
Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen:
Zoo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken,
Zoo min zal Uwe trouw ooit wanklen, of bezwijken.

VOORTGANG DER TWEE VERBONDEN.

GENESIS IV EN V.

Genesis IV en V bevatten de verdere ontwikkeling der twee verbonden in de geschiedenis der menscheid. Des menschen geschiedenis buiten het paradijs wortelt in de geestelijke machten geopenbaard in het paradijs.

Terwijl het vierde hoofdst. ons bij de verderfelijke nawerking van het verbond der werken in de geslachtslijn van Kain bepaalt, leert het vijfde hoofdst. ons de aanvankelijke ontwikkeling van het verbond der genade in Seths geslacht kennen. Menschlijke kracht, van God losgebroken en aan zich zelve overgelaten, is de omschrijving van het verbroken werkverbond, dat evenwel door God niet opgeheven en door den mensch niet losgelaten is.

Het vijfde hoofdstuk leert ons het aansluitingspunt der genade, de lijn der ontwikkeling, het bereikbaar einddoel en den weg ter doelbereiking kennen. Terwijl Gen. IV den ontzettenden gang der menschelijke zonde naspeurt, toont Gen. V ons de onwrikbare macht der eeuwige bondstrouw Gods, aan wier openbaring alle zuivere godsdienst zoowel ontstaan als bestaan en ontwikkeling dankt.

---

de belijdenis van eigen onmacht eigen doemschuld in zich sluit, en aldus verootmoediging en verbreking des harten vooropstelt.

Maar weet dit wel: door ons zelve zalig te willen worden is door hetzelfde werkverbond te willen ingaan, waarover en waarin Adam gevallen is en wij met hem; is de toorn Gods, den vloek der wet, den eeuwigen dood kiezen. Wilt gij dat? — Door een ander zalig gemaakt te worden is het verbond der genade in het geloof aantegrijpen en te leven van en bij de aangebracht borggerechtigheid van Jezus Christus, die de Heere God u en mij moge toerekenen, naar den rijkdom Zijner genade. Dan zullen wij eeuwig roemen in de vastigheid van dat verbond, waarvan de zanger zingt en waarmede ook wij wenschen te eindigen. Ps. 89: 1.

'k Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheên;
Uw waarheid t' allen tijd' vermelden door mijn reên;
Ik weet, hoe 't vast gebouw van Uwe gunstbewijzen,
Naar Uw gemaakt bestek, in eeuwigheid zal rijzen:
Zoo min de hemel ooit uit zijnen stand zal wijken,
Zoo min zal Uwe trouw ooit wanklen, of bezwijken.

VOORTGANG DER TWEE VERBONDEN.

GENESIS IV EN V.

Genesis IV en V bevatten de verdere ontwikkeling der twee verbonden in de geschiedenis der menscheid. Des menschen geschiedenis buiten het paradijs wortelt in de geestelijke machten geopenbaard in het paradijs.

Terwijl het vierde hoofdst. ons bij de verderfelijke nawerking van het verbond der werken in de geslachtslijn van Kain bepaalt, leert het vijfde hoofdst. ons de aanvankelijke ontwikkeling van het verbond der genade in Seths geslacht kennen. Menschlijke kracht, van God losgebroken en aan zich zelve overgelaten, is de omschrijving van het verbroken werkverbond, dat evenwel door God niet opgeheven en door den mensch niet losgelaten is.

Het vijfde hoofdstuk leert ons het aansluitingspunt der genade, de lijn der ontwikkeling, het bereikbaar einddoel en den weg ter doelbereiking kennen. Terwijl Gen. IV den ontzettenden gang der menschelijke zonde naspeurt, toont Gen. V ons de onwrikbare macht der eeuwige bondstrouw Gods, aan wier openbaring alle zuivere godsdienst zoowel ontstaan als bestaan en ontwikkeling dankt.

VI.

DE VOORTWERKING VAN HET VERBROKEN WERKVERBOND ZICHTBAAR IN KAINS GESLACHTSLIJN.

Genesis IV : 1—26.

INHOUD: Inleiding: de twee wegen en de twee verbonden. — Het onderwerp en zijne verdeeling. Kain en Abel, Kain en Seth dragers van twee strijdige beginselen. Zondige aanvang, zondige voortgang, goddelijke tusschenkomst.

De oorsprong en beteekenis der namen; Kain = man van kracht; Abel = ijdelheid; beroepskeuze geene onverschillige zaak; Kains offer; Abels offer; Kains grimmigheid; eene vraag en eene raadgeving Gods; de mensch de oorzaak van zijn leed; de rechten des bloeds; voortgang der zonde; Abrams deel in Kains zonde. — Het rechterlijk onderzoek; een schuldopdekkende vraag; een onbeschaamde wedervraag; de schuldontdekkende vraag, schreeuwende zonden; de vloek Kains; de aarde het willoos werktuig der zonde ; Kains begrip van den vloek; valsch berouw, droefheid naar de wereld. Wat waar berouw is. — Afkeuring van Gods gerichten, 'gewetensangst, vreeze des doods; achterdocht tegen anderen middel tot zelfkennis; de straf erger dan de dood. Het teeken; de zevenvoudige wraak; Kains vervolgers, de werking daarbij van het geweten.

De zondige voortgang noodzakelijk gevolg van den zondigen aanvang, de zonde voortgeplant in en gesterkt door het familieleven. Henoch: de eerste stad; de vloek der zonde. Kains afstammelingen; Lamech de echte zoon Kains; de verwerving, genieting en bescherming van het tijdelijk geluk. Maatschappelijke levenskring, uiterlijke godsdienst, de vrucht van den strijd om het recht. Lamechs strijdzang, losmaking van God; uitvindingen, kunsten en wetenschappen.

Goddelijke tusschenkomst, Seths geboorte, Enos de openlijke

aanroeping Gods; voorrecht eener godsdienstige opvoedig. Het rijkske uit den afgehouden tronk; eene afgesneden zaak doen, de gewone weg Gods. De beteekenis Abels voor de heilsgeschiedenis, Wat Kain leert, zijn offer, Godsvrucht en godsdienst, uitwendige godsdienst, onze tijd en Lamechs tijdgenooten, de oorzaken der beschaving, haar waarde, haar verklaring, haar oorsprong. Niet de zonde maar het werkverbond verklaring van de beschaving, Besluit.

Psalm 1 : 4.

»De Heer toch kent den weg der rechtvaardigen, maar de weg der goddeloozen zal vergaan". — Ook aan deze uitspraak denkt de Heer, als Hij dat bekende woord spreekt van den breeden weg, die ten verderve leidt en van den smallen weg, waarop het leven wordt gevonden. De weg, die vergaan zal is die weg, die zich als een stroom in het zand verliest, die blind loopt en eindelijk blijkt slechts in de inbeelding en naar de voorstelling van eigen wenschen een weg geweest te zijn.

Op een der twee wegen wandelt gij, of op dien des verderfs, om de teleurstelling en rampzaligheid te gemoet te gaan, of op het smalle pad des levens, naar de eeuwige zaligheid heen. Op een der twee wegen wandelt gij. Want er is geen derde weg. Er kunnen niet meer dan twee wegen zijn, omdat er niet meer dan twee Verbonden zijn, naar wier onderscheiden karakter: eigen kracht of genade Gods, de weg des verderfs en de weg ten leven zijn onderscheiden.

Elk der twee wegen is een voortzetting of uitvloeisel van een der Verbonden: of dat der werken of dat der genade. De weg des verderfs is namelijk het opvolgen van eigen inzicht, het inwilligen van eigen begeerten en de gehoorzaamheid aan eigen zin en Ik. 't Is het goede te verwachten van eigen kracht en in-

spanning. Op den breeden weg des verderfs heeft de mensch zich-zelven deze wet gezet: het geluk is de vrucht van eigen werk op stoffelijk, maatschappelijk en zedelijk gebied. Maar dat is juist het kenmerk en een gevolg van het met Adam opgerichte verbond der werken: zaligheid door doen als loon op de gehoorzaamheid, eeuwig leven door eigen toedoen te verkrijgen.

Wat is geschied? De mensch heeft, om gelukkig te kunnen zijn, het *beginsel* van doen behouden, maar willekeurig het *richtsnoer* en het *einddoel* des doens veranderd. God heeft bij de instelling van het verbond der werken Zijn wil, en Zijn wil alleen, tot *richtsnoer* van het doen gesteld en Zijn eere als *einddoel* daarvan beoogd. De gehoorzaamheid aan Hem, de volbrenging Zijner wet en de vervulling Zijner gerechtigheid was juist daarom de voorwaarde des levens.

De mensch neemt eigen ik en wil tot richtsnoer zijner daden en verwacht nu alles van *zelfhulp*, van eigen kracht en arbeid. Een duidelijk teeken van den weg die ten verderve leidt is, dat men niet genoeg bedenkt, hoe het niet in de eerste plaats aankomt op het *doen*, maar op het *goed* doen. 't Is niet de vraag of men iets doet, maar *waarom* en *hoe* men iets doet, en of men dát doet wat God gebiedt en dat om Gods wil.

Het verbond der werken, waarin de mensch geschapen is en dat alleen in den staat der rechtheid door hem volbracht kon worden, is door den mensch wel gebroken maar daarom nog niet losgelaten. 't Is ons menschen eigen, als wij iets bedorven hebben, dit aan alle andere oorzaken en niet aan ons zelve te wijten en middelerwijl te trachten, het kwaad zelf te verhelpen, om aldus te toonen, dat het eigenlijk onze schuld niet is. Het verbroken werkverbond, dat op eigen kracht teert

en daarom die verteert, zet zijn invloed en nawerking door de gansche geschiedenis der menschheid voort. Zoo doet het ook het Verbond der genade dat op de genade Gods leert leven.

In het vierde en vijfde hoofdstuk van Genesis wordt de verdere ontwikkeling der twee verbonden in de geschiedenis der menschheid beschreven. Het vierde hoofdstuk ontvouwt de nawerking van het Verbond der werken in de eenen lijn van Adams nageslacht. Het loopt snel af, gelijk het raderwerk, waarvan de veer is losgelaten. Uitvoeriger en langduriger wordt de geschiedenis van het Genade-verbond geschreven, gelijk het uurwerk dat pas is opgewonden.

Hoofdstuk IV is zoo rijk van inhoud, dat wij wel een lijvig boekdeel zouden moeten schrijven, indien wij bij elke bijzonderheid wilden stilstaan en deze voldoende verklaren; en toch is ons als maar een enkel uur ter overpeinzing der voorgestelde stof gegeven. Ik heb u reeds het algeween standpunt aangewezen, waaruit ik de bijzondere deelen van dit omvangrijk hoofddeel wensch te beschouwen. Bij de eerste lezing van het bijbelwoord zelf, zult gij wel aanstonds opgemerkt hebben, dat uit het eene ouderpaar twee lijnen des geslachts ontspringen, die elkander tegenovergesteld zijn. Eerst zijn er KAIN en ABEL, twee personen, die, beiden dragers van beginsels, tegenover elkander staan als licht en duisternis. Daarna wordt datzelfde verschil voortgezet in de twee geslachten, dat van KAIN en dat van SETH, die verschillende wegen der ontwikkeling inslaan en tot den einde toe tweeërlei richting des levens volgen.

Men heeft, en niet ten onrechte, beweerd, dat in Kain en zijn nageslacht het bedreigde zaad der slang; in Abel en Seth met het nakroost van dezen laatsten het beloofde zaad der vrouw in de geschiedenis

optreden. Beter nog zoude men doen, met in te zien, dat in de geslachtslijn van Kain het Verbond der werken, losgemaakt van God en naar de opvatting van den mensch aangegrepen, voortgaat zijn kracht te laten gelden; dat daarentegen in de reeks der geslachten uit Seth voortgesproten het verbond der genade in het zaad det belofte wordt ontwikkeld en verwerkelijkt.

Het eerste vermeldt het vierde: het andere wordt in het vijfde hoofdstuk van Genesis getoond. De nawerking van het verbroken Werkverbond in de geschiedenis der menschheid zoudt gij als opschrift boven het vierde hoofdstuk kunnen schrijven, dat ons de pogingen van het menschelijke geslacht vermeldt, om het verloren geluk door eigen krachtsinspanning te herwinnen. Het verhaal van dit alles staat, opmerkelijk genoeg, tusschen twee geboorteberichten, van Abel en Seth, in; een donkere wolk gelijk, die met gouden rand is omzoomd.

Kain en Abel, die aan het hoofd der menschelijke geschiedenis staan, zijn om zoo te zeggen, profetische karakters, vertegenwoordigers der twee richtingen, waarin het menschelijk geslacht zich voortaan bewegen zal. 't Zijn dragers van tegenovergestelde beginselen, die in den loop der eeuwen elkander onafgebroken bekampen in den worstelstrijd tusschen geloof en ongeloof, in den reuzenkamp tusschen het zaad der vrouw en het zaad der slang. Dit laatste schijnt steeds overwinnaar en het eerste steeds onder te liggen en ganschelijk afgesneden als Abel, totdat de Heer met een nieuw zaad en een nieuwe lijn der ontwikkeling in Seth tusschen beide treedt en ter overwinning voortschrijdt.

Een zondigen aanvang eerst, een zondigen voortgang van het geslacht daarna, en eindelijk de

goddelijke tusschenkomst ziet gij u in het te behandelen hoofdstuk geteekend.

De zondige aanvang omvat de optreding der twee gebroeders Abel en Kain, beider offerande, Kains doodslag, oordeel, straf en dolend leven. (vs. 2—15). De zondige voortgang gaat in de opvolgende geslachten van erger tot erger. (vs. 16—21), Alles komt onder de macht der boosheid en wordt hulpmiddel voor het zingenot en werktuig der eigene kracht. Kunsten en wetenschappen worden uitgevonden; de steden als middelpunten ter vereeniging gebouwd; akkerbouw en veeteelt moeten rijkdom aanbrengen; muziek en dans het genot der rijkdommen verhoogen; het wrekend zwaard de veiligheid van het bezit verzekeren. Over alles wordt een waas en liefelijkheid (Naëma) gespreid en zoo schept de mensch zich een eigen paradijs, waaruit de zonde van den eersten Adam hem verdreef en waarin de gerechtigheid van den tweeden Adam alleen machtig is hem terug te brengen. Dat is slechts mogelijk door de genadige tusschenkomst Gods (vs. 1 en vs. 25—26), die Zich openbaart als alle hoop afgesneden schijnt; gelijk bij Abals dood, toen het zaad der belofte in Seth op nieuw leven verkreeg en in dezen eene nieuwe lijn der ontwikkeling begint die in den Christus eerst eindigt.

Reeds bij Kain en Abel beginnen de twee hoofdlijnen, waarlangs de geschiedenis der menschheid in de volgende eeuwen onafgebroken zoude voortgaan. Schier gelijktijdig wordt van beiden de aanvang gesteld, al zijn Kain en Abel, zooals men wel eens geloofde, ook geene tweelingen. Beider namen zijn vol uitdrukking en geven zeer eigenaardig des menschen tegenovergestelde opvatting van het menschlijk pogen aan. De een ziet daarin Kain, kracht, de ander ijdelheid of Habel. Die namen, dat

begrijpt ieder, zijn niet zonder voordacht gegeven.

Eva had die uitgedacht met het oog op de geschonken belofte Gods en op haar straks teleurgestelde verwachting. Wat heeft men dan ook anders dan teleurstelling te wachten, wanneer de beloften Gods te haastig wil vervuld zien en daarbij den eisch van Gods gerechtigheid miskent? Als Eva haar eersteling aan haar hart drukte, noemde zij hem Kain, zeggende: »ik heb eenen man van den Heere gekregen". Deze Kain, zoo meende zij misschien, zoude tegenover haar verleider de wreker van het geleden onrecht zijn, hij de vervulling der haar van God geschonken belofte, hij degene, die de slang den kop vertreden zoude. Daarom noemt zij het kind reeds een m a n, een man van k r a c h t, dien zij van den Heere verkregen heeft.

Dat de naam K a i n evenwel met het oosspronkelijke hehreeuwsche woord, dat door »verkrijgen" vertaald wordt, in verband zoude staan, is minder waarschijnlijk. De naam wijst meer op standvastige kracht, en beantwoord aldus veel meer aan den vurigsten wensch der moeder, die, mensch als wij, maar al te ras van hare wenschen stellige verwachtingen maakte. Soms gaat de mensch met de beloften Gods op verkeerde wijze te werk. 't Is hem niet genoeg eene belofte ontvangen te hebben, hij wil hare vervulling zien. Daarmede is hij in zijn recht. Maar hij heeft den tijd dier vervulling niet zelf te bepalen of te verhaasten, maar dien van God te verwachten die ze geven zal op zijnen tijd. Als ook Gods gerechtigheid gehandhaafd is, zal Zijne genade haar volle licht laten schijnen. De meesten willen wel de vertroostingen der genade, en niet den lijdensweg, dien de gerechtigheid Gods vooraf eischt.

Op de overspannen hoop volgde weldra de matheid der teleurstelling. Het kind, dat hulpbehoevend daar nederlag, was eer een beeld der onmacht dan der kracht.

Daarom noemde Eva haar tweeden zoon Hèbel of Abel, d. i. ijdelheid, ijle damp. Door dien naam geeft de teleurgestelde hoop Eva's aan, hoe hare vroegere verwachting maar al te ras in ijdelheid was opgegaan. Bij de geboorte van haren eersten zoon had zij de spoedige hulpe van diens sterkte verwacht; bij de geboorte van haar tweeden zoon wist zij reeds, dat des menschen kracht ijdelheid is. Eva's teleurstelling; neem dit voor uzelve wel ter harte; Eva's teleurstelling ontstond niet uit ontrouw Gods, maar alleen uit haar eigen haasten en uit de voorbarige toepassing eener belofte Gods, die op zich zelve evenwel waar bleef en op haar tijd voorzeker zoude baren.

Ieder der beide zonen Eva's koos zich eenig bedrijf. Misschien werd Kain in zijne keus bepaald door de wetenschap, dat God eenmaal aan zijne ouders den hof Eden te bebouwen had gegeven (Gen. 2-15). Ten minste Kain werd een landbouwer. Abel daarentegen een schaapherder. Zoo werden reeds in Adams gezin de eerste bedrijven, landbouw en veeteelt beoefend; maar zoo ook begon het woord Gods tot Adam van het gansche menschlijke geslacht gesproken in vervulling te komen. In het zweet zijns aanschijns zou de mensch zijn brood winnen. Daartoe heeft hij eenig beroep uitteoefenen en in het bewuste doen der beroepskeuze kan aldus de erkenning van Gods heilig recht liggen, evenzeer als de stilheid en tevredenheid met en onder ons beroep ditzelfde kan uitdrukken.

't Scheen wel dat Kain de leefwijze van het paradijs ook daarbuiten wilde voortzetten. Bleek dit eenigzins uit zijn beroepskeuze, meer nog kwam dit uit, als hij »ten einde van eenige dagen", d. i. na vrij langen tusschentijd, den Heere van de vrucht der aarde een offer bracht. Dat was eene soort goedaardige dwaling, maar ook een ondoordacht doen. Alsof er geene zonde tusschen beiden

gekomen ware, wilde hij, eenvoudig weg, het verkeer met God voortzetten. Daarvan moest de offergave (mincha) het bewijs zijn. Een handvol korenaren, een boomvrucht op het groene blad kon volstaan. Hij dacht wellicht, dat het herstel der afgebroken gemeenschap met God zoo lichte zaak was en van den mensch zelve kon uitgaan. Dat is de grondfout van veel zeer lieve menschen, die wel wat zeer oppervlakkig over de verzoening denken.

»Ook Abel bracht een offer van de eerrtgeborenen zijner schapen en van hun vet," — Kon hij wellicht er niet zoo spoedig toe besluiten? Was er misschien iets van des tollenaars schuchterheid in Abel, terwijl in Kain zich meer de zelfgenoegzaamheid van den fariseër uitsprak? Wij zouden dit opmaken kunnen nit die nadrukkelijke bijvoeging van het woordeken »ook." Ook Abel bracht een offer. Niet dan noode, met angst en beving, na langen zielestrijd scheen hij daaatoe gekomen. Dat had wellicht invloed ook op de keuze van zijne offergave. Niet maar eene eenvoudige vrucht der aarde, maar van zijne schapen bracht hij, van de eerstgeboren lammeren en van het beste en edelste daarvan, om het den Heere te brengen. Gevoelde hij wellicht dat er een bloedig offer moest zijn tegenover een heilig God, wiens Verbond was overtreden?

Neen, zoo zegt ge, ieder nam iets uit eigen bedrijf. Kain was een landbouwer en Abel een schaapherder: wat is natuurlijker dan dat ieder hunner iets medebracht van het zijne? Maar waarom bracht Abel dan niet de melk zijner geiten of eenig wol zijner schapen of slechts eenige vacht voor den Heer? Want gij wilt wel toestemmen, dat deze dingen mede onder de eerste offers der natuur-volkeren behooren. Waarom bracht hij dan van het vet, van het edelste der schapen? Daartoe drong hem de innige overtuiging van eigen zonden en het vertrouwend geloof aan Gods genade.

Hoewel wij dit alles nu niet met onomstootelijke zekerheid uit het gebruik en de beteekenis der woorden zelve kunnen opmaken, kunnen wij echter tot dergelijke gevolgtrekking komen, als wij op de uitkomst van beider offerande letten. Want dit is toch zeker, dat God de hovaardigen niet aanziet, maar den nederigen genade schenkt. Dat is de uitdrukkelijke leer der Heilige Schrift, die zich overal gelijk blijft en daarom het ook hier vermeldt, »de Heere zag Abel en zijn offer aan, maar Kain en zijn offer zag Hij niet aan."

't Is den Heer allereerst om den persoon en dan om zijn gave te doen. Daarom wordt ook eerst de persoon zelf genoemd en daarna zijne gave. Het grootst is het als persoon en gave samenvallen. Dat was het bij den eenigen Christus, het Lam Gods. God zag op Abel met welgevallen neer en daarom ook op zijn aangebracht offer. Hovaardigen wederstaat Hij; daarom kon Hij niet vriendelijk op Kain nederzien en evenmin op zijne gave. De waarde van het offer te scheiden van de gezindheid des offeraars is de groote zonde geworden van het volk Israels en van de Roomsche kerk. Dit is ook uwe zonde, als gij steunt op het bloote werk, op den volbrachten plicht, op den indrukwekkenden vorm. Daarin openbaart zich de echte fariseërgestalte.

Waaruit nu voor beide broeders bleek, dat God Abel en zijn offer aanzag en Kain en zijn offer niet, wordt ons niet uitdrukkelijk vermeld. Wellicht was het gelijk bij Elia (1 Kon. 18: 38), dat vuur van den hemel nederdaalde en alleen Abels offer verteerde, dat van Kain onaangeroerd liet (Lev. 9: 24). Wat het ook was, zeer zeker was het, 't zij door recht opgaanden rook, hetzij door opvolgenden zegen, een zienlijk teeken en blijkbaar bewijs, dat duidelijk ook door Kain opgemerkt kon

worden. Want hij werd daardoor tot gramstorigen nijd verwekt. »Toen ontstak Kain zeer; zelfs zoozeer dat zijn aangezicht verviel."

Met ingezonken oog en ter aarde gebogen hoofd ging Kain voortaan zijn weg. Het was hem brandend heet geworden (wajichar) om het hart, als hij de voorkeur zag, die Abel boven hem bij God had. Hij kon zelfs niet vriendelijk met zijn broeder Abel meer spreken. Men kon aan zijn geheel uiterlijk zien, dat een geheim verdriet zijn hart verteerde, want zijn aangezicht verviel. Wat was de oorzaak? Het woord van den Hartekenner dat tot Kain kwam, kan ons leeren wat er in dat hart eigenlijk omging. De Heer zeide tot Kain: »Waarom zijt gij ontstoken en waarom is uw aangezicht vervallen?"

Hetzij nu die vraag Gods op bovennatuurlijke wijze of, wat waarschijnlijker is, langs den weg van het beschuldigend geweten tot Kain kwam, zeer zeker moest zij bij hem een hoogere mate van zelfkennis wekken, door hem bij de oorzaken van zijn innerlijken kommer te bepalen. God zend immers de ellende, opdat wij naar haar bron zouden vorschen en die vinden in onze eigene zonde. Dat vergeet gij te veel, als gij peinst over uw verborgen leed en geheim zielsverdriet. Waartoe is dit er eigenlijk en waarom oefent het zoo schadelijken invloed op u?

Ligt de oorzaak niet eigenlijk aan u-zelven? Is er niet indien gij weldoet verhooging? En zoo gij niet weldoet, de zonde ligt aan de deur? Dat gezonken hoofd, getuige van gebroken veerkracht, dat vervallen aangezicht, bewijs van innerlijken kamp, zoude zich weer opheffen, indien gij het goed maakt, het goed doet zijn. Maar indien gij dit niet doet, niet wilt, ligt de zonde, gelijk een verscheurend roofdier, loerende aan den ingang van het hol, aan de deur van uw hart.

Neen, Kain! Wijt het niet aan Abel, gelijk de mensch zoo gaarne de oorzaak van zijn leed aan een ander wijt; gelijk gewoonlijk ieder lid des gezins door ons beschuldigd wordt als oorzaak onzer onaangename gemoedsstemming en prikkelbaarheid. Wijt uw verdriet niet aan Abel. Hij is de oorzaak der verwijdering niet. Een natuurlijke band der liefde, de band des bloeds doet hem smachtend (teschoeka) naar u uitzien. Gij weet dit niet. — Waartoe, o Kain! is er nijd in uw hart? Omdat God Abel bij het offer de voorkeur schonk boven u? Is hij dan uw meerdere? Zijt gij niet de oudere en de sterkere? Gij zult over hem heerschen.

Gelijk aan Eva de rechten van den sterken man als haar hoofd en heer waren gepredikt, zoo worden nu aan Kain de onvervreemdbare rechten en voorrechten der eerstgeboorte toegekend. Geen zedelijke meerderheid Abels heft de natuurlijke rechten Kains op. Ook de natuurlijke ontwikkeling heeft hare eischen en rechten, die zij steeds laat gelden en die nooit miskend mogen worden; die het eenvoudig en bijbelsch geloof ook nooit begeert te verkrachten; die ook in het huisgeziu geëerbiedigd moeten worden, indien er orde en geregeld gezach zullen heerschen.

't Is moeilijk aan te geven wat na die vraag en na dien raad Gods Kain eigenlijk deed. Het woord des bijbels laat ons hier in het onzekere. Wat beteekent de zin, die nu in vs. 8 volgt? »En Kain sprak met zijne broeder Abel". Had hij wellicht na het offer in spijt en wrevel zich van Abel afgewend en, gelijk dit wel eens meer in huisgezinnen met oneenige broeders en zusters gaat, geweigerd hem te begroeten of zijn groet met wrokkend zwijgen beantwoord? En heeft hij nu, door Gods waarschuwing daartoe gebracht, wellicht weer met hem gesproken? 't Kon zijn. Evenwel zouden wij dan in 't oor-

spronkelijke een ander woord verwacht hebben. Ook kunnen wij niet met de Samaritaansche oorkonde en de grieksche vertalers de woorden: »laat ons naar het veld gaan" hier invullen.

Herhaalde Kain wellicht de woorden Gods aan Abel en sprak hij, naar aanleiding daarvan, over de wederkeerige verhouding van broeders en verwanten, bij wie het bloed nog spreekt en kruipt, als het niet gaan kan? Eischte Kain wellicht, wat mij waarschijnlijker voorkomt, op grond van Gods uitspraak dat hij over Abel zou heerschen, van Abel nu ook de erkenning van zijn gezach en diens volkomen onderwerping daaraan? Oudere broeders en zusters maken wel eens meer misbruik van hun meerdere leeftijd en kracht. Wij weten het niet; maar wel leert ons het vervolg, dat indien en wellicht voor korten tijd eene verzoening mocht geweest zijn, de strijd later te feller ontbrandde.

Toen zij eens (eenigen tijd later) te samen in het veld waren, stond Kain tegen zijn broeder op, »verhief zich in zijne volle lengte en met dreigende houding tegenover hem", en doodde zijnen broeder Abel. De eerste zoon van den eersten zondaar werd de eerste moordenaar. Zoo snel vreet de zonde voort en zoo ras verwoest zij het gansche hart, maar ook het geluk van gansche gezinnen en staten. In Adams huis bemerkt gij dit reeds. Wat onuitsprekelijk leed moet Kains euvele daad over Adams huis en hart gebracht hebben. De zonde zijns zoons ontdekte Adam de ontzettende macht van eigen zonde. De bloedschuld zijn zoons valt voor een deel op hem terug en verzwaart nog meer zijn bang gevoel van eigen schuld.

Hoort mij, o vaders en moeders! in de zonden uwer kinderen wordt uw eigen zondig karakter openbaar. Gij wilt het niet altijd bekennen, evenmin als gij het altijd wilt opmerken. Toch is van den verkeerden plooi in me-

nig karakter de ouderlijke zonde in eigen hart en huislijke opvoeding maar al te dikwerf de eerste aanleiding. Eigen kwaad voorbeeld, onbedwongen heftigheid, opbruischende drift stijven en sterken het kwaad dat er in het kinderhart reeds overvloedig is. Daarbij komt dan nog menigmalen dwaze voorkeur, zondig voortrekken van het eene kind boven het ander, waardoor nijd, achterdocht en broederhaat wordt aangekweekt. Dit alles verontschuldigt Kains misdaad niet.

Die God, die de bloedstortingen gedenkt (Ps. 9: 13), had de ontzettende misdaad gezien. Hij, wiens oogen zijn aan iedere plaats, was ook van dezen eersten broedermoord de heilige en straks wrekende Getuige geweest. Gelijk bij Adam en Eva, zoo ook maakt de rechtvaardige God zich nu tot het oordeel op. Niet onverhoord wil Hij Kain straffen, maar hem eerst van het kwaad overtuigen, opdat hij straks de billijkheid der straf en aldus de rechtvaardigheid Gods erkenne. Opdat God rein zij in Zijn richten en rechtvaardig in Zijne oordeelen!

»Waar is Abel uw broeder?" Zoo klonk de schuldopwekkende vraag des Heeren, die Kain tot belijdenis en inzicht der doemwaardigheid zijner zonde moest brengen en daartoe den klem legt op dat »uw broeder." Waar is Abel, uw broeder? — Driest en onbeschaamd, wellicht door verlegenheid onbeschaamd, antwoordt Kain: »Ik weet het niet. Ben ik mijns broeders hoeder?" Zijn heerscher ja, zijn hoeder niet. Een ruwe en bittere toon klinkt in dit alles. Kain is in zijn antwoord norsch en bits. Dat zijt gij altijd, als er wel schuldgevoel is, maar ook onwil om eigen schuld intezien of uittespreken. Mocht gij dat steeds begrijpen, als de wrevelige stemming bij u begint optekomen. 't Is alsof Kain den Heer het recht ontzegt, om naar dit bijzonder geval uit zijn leven te vragen. 't Is zijn taak de aarde te bouwen.

Welnu, dat doet hij. Van iets anders behoeft gij geen rekenschap te geven.

Nu volgde het schuldontdekkend woord des Heeren. Terwijl gij, o Kain weigerdet antwoord te geven, stijgt de reuk en damp des bloeds op uit de aarde als eene stemme des bloeds van Abel, dat schreit om wraak. Eene dergelijke zonde als Kain bedreef schreit ten hemel. Daarom noemt men dergelijke euveldaden in 't vervolg schreeuwende zonden, d. i. zulke zonden, die het zedelijk gevoel kwetsten en het rechtgeaard gemoed stuiten, die zelfs voor het natuurlijk verstand blijken een vergrijp tegen alle recht en een miskenning van elken plicht te zijn. Op deze uitdrukking ziet ook Openb. 6: 10, waar de zielen dergenen, die gedood waren om het woord Gods en om het getuigenis dat zij hadden, onder het altaar riepen met groote stemme zeggende: »hoe lang, o waarachtige en heilige Heerscher, oordeelt en wreekt Gij ons bloed niet van degenen, die op de aarde wonen". Ook daarom ziet dit woord daarop, omdat de vermoorde Abel de eerste martelaar des geloofs is.

De vloek volgt onmiddellijk. »En nu zijt vervloekt van den aardbodem, die zijnen mond heeft opengedaan, om uw broeders bloed van uwe hand te ontvangen". Heeft Kain het lijk zijns broeders wellicht heimelijk onder den grond weggeborgen en maakte het niet zien van zijn slachtoffer hem driester en overmoediger? Wellicht hebben wij den mond des aardbodems aan eenige opening of spelonk te denken, waar Abels lijk lag weggeworpen, onzichtbaar voor het oog.

Wat wil dit »van den aardbodem vervloekt" toch eigenlijk zeggen? Beteekent het wellicht: met zoodanigen vloek getroffen, dat gij van de aarde verdreven wordt, op aarde geen rust of duur meer vindt, door eeuwigdurende kwellingen des gewetens gemarteld? Dat meenen

sommigen. Indien wij evenwel den grondtekst vertalen, gelijk wij, met de Staten-vertalers, dit deden bij de vervloekingen der slang, die boven alle andere dieren vervloekt is, dan zoude het hier ook moeten heeten: Vervloekt zijt gij Kain, meer dan de aardbodem, die Abels onschuldig bloed heeft ingeslorpt en zijn lijk geborgen. De aarde wordt daardoor niet medeplichtig, doordien zij als weerloos wertuig der zonde gebruikt werd.

Evenmin als het lichaam op zich zelf beschouwd medeplichtig is aan uw zonde en mede verantwoordelijk met u, o zondaar! evenmin is het de aarde aan en met Kain. Evenwel lijdt ook het lichaam als op het nauwst met de ziel verbonden onder de gevolgen der zonden, en zoo ook de aarde onder het misdrijf des menschen. Reeds ging deze aarde gebogen onder den vloek, die Adams zonde over haar had gebracht. Die vloek wordt voor haar door Kains zonde nog verzwaard; maar die vloek zal voor een Kain te zwaarder wegen, nu door zijne zonde de zonde is grooter geworden. — De ellende, gevolg der zonde, wordt voor u zwaarder te dragen en moeilijker aftewerpen, naarmate ook uwe zonde klimt. Het werktuig der boosheid wreekt zich op u, den boosdoener, door zich aan u als vast te klemmen en als onafscheidelijk van u te worden.

In het bebouwen van den aardbodem had Kain zijne roeping gezocht, die roeping zal hem teleurstellen en zijn ongeduldig hart zwaar op de proef stellen. Hij die driftig en roekeloos zijn drift had gekoeld aan zijn broeder en hem doen vallen door zijne overmacht, hij zal machteloos tegenover de aarde staan. Of hij op den grond al stampe met driftig ongeduld, die aarde blijft gevoelloos tegenover hem. Zij zal hem haar niet meer geven, ja zelfs geen blijvende rustplaats voor het hol van zijn voet hem meer gunnen. »Gij zult zwervende en dolende zijn op aarde.”

Deze laatste woorden teekenen met ontroerende juistheid de onrust, den angst, de gejaagdheid van dien zondaar, die, door zijn geweten opgeschrikt en voortgejaagd, van oord tot oord zwerft en van plaats tot plaats wordt voortgezweept door het nameloos lijden en den angst van het onbegrepen berouw. Kain gevoelde van dit alles reeds zooveel. Daarom begrijpt hij het ontzettende van dien vloek nog beter.

Naar de zwaarte van den vloek meet hij te grootte zijner zonden af. Hij staart op de vreeselijke gevolgen der zonde en niet op haar nog vreeslijker schuld. Dat kenmerkt het valsch berouw en de valsche droefheid. Zij treuren over het genot dat zij missen, niet over de zonde, waardoor zij dit missen. Aldus moet gij het karakter van uwe droefheid en van uw berouw leeren onderscheiden, zien te weten of gij treurt over de zondigheid der zonde of wel over hare pijnlijke gevolgen. De droefheid naar God treurt over de zonde, de oorzaak van het leed; de droefheid der wereld over het leed, het gevolg der zonde.

Waarover treurt gij dan, als gij vreest verloren te gaan? Over de eeuwige smart, het loon der zonde in de eeuwigheid, of over het zondige eener zonde, die uw goeden en heiligen Vader in de hemelen en den trouwen Jezus wel moet bedroeven; ja, die zoo groot is, dat een heilig God die met de eeuwige rampzaligheid moet straffen? Niet dat gij dat verdriet hebt door God, maar dat God verdriet heeft door u, moet u leed doen. Men onderscheidt niet genoeg tusschen de ellende en de zonde. Men voelt de ellende zoo zwaar en meent dan, dat men zijne zonde heeft gezien. Een recht gezicht van onze ellende is nog geen recht gezicht van onze zonde. En toch daartoe moet het komen, zal het in waarheid op-

recht berouw wezen.

Dat was het niet bij Kain als hij zegt: »mijne misdaad is grooter dan dat zij vergeven worde". Indien hij zich aldus uitgedrukt heeft, was het niet, omdat hij de grootte van eigen zonde gevoelt, maar omdat hij aan de Almacht en Vergevende liefde Gods twijfelt, en, twijfelende, gelijk later een Judas, tot vertwijfeling en wanhoop vervalt. Later zoude ik met Calvijn hier vertalen: »mijne straf is grooter dan ik dragen kan". eigenlijk: te groot in verhouding tot het kwaad dat ik bedreef. God is, naar hij meent, te streng, onbillijk tegen hem. Kain kan het recht Gods niet erkennen en Hem niet rechtvaardigen in Zijn richten.

Dat dit Kains bedoeling is blijkt uit hetgeen hij er nog aan toevoegt, als hij wrokkende zegt; »Zie Gij hebt mij heden verdreven van den aardbodem en ik zal voor Uw aangezicht verborgen zijn; en ik zal zwervende en dolende zijn op de aarde en het zal geschieden, dat al wie mij vindt, mij zal doodslaan". In deze woorden merkt gij niets van verteedering des harten, niets van eenige opwellings des berouws, niets van leedgevoel over het begane misdrijf. Wat hem neerdrukt is een geheime angst, eene onuitsprekelijke vrees voor een onzekere toekomst. Hij is bang geworden voor den dood. Hij meent overal dien dood te bespeuren. Had God hem slechts gedood; maar die gestadige vrees voor den dood is erger dan de dood zelf!

En ook nu nog hoort de Heer naar de stem van dien Kain, die zich rondwentelt in zijn angst en ineenkrimpt bij de gedachte aan hetgeen hem nog overkomen zal. 't Is bovenal de vrees om plotseling onvoorbereid te zullen sterven, en dan zich niet te kunnen wreken! Ieder die hem vindt zal hem dooden! Er is in den hatenden Kain een gevoel gekomen, alsof allen hem haten, alsof ieder juist hem in het oog heeft en

wil benadeelen. Naar ons eigen gevoel beoordeelen wij dat van anderen. Gij kent immers ook wel dat angstig en onaangenaam gevoel, dat uit uwe eigene ontevredenheid voortspruit en u tot nieuwe ontevredenheid voortdrijft. Omdat Kain anderen haatte, waande hij dat ook anderen hem haten.

Indien gij zegt, dat niemand van u houdt, u inbeeldt, dat allen het juist op uwe ondergang gemunt hebben, dan hebt gij daarmede bewezen, dat gij eigenlijk alleen van u zelven houdt, alles toets aan uw eigen belang en ieders ondergang des noods zoudt wenschen, indien dit met uwe belangen strookte. Uit uw oordeel over anderen kunt gij u zelven leeren kennen; maar dit doet gij evenwel zelden. Zoo was het ook met Kain. Dat zoude hem niet zoozeer bedroefd hebben. Dergelijke karakters spreken met den romeinschen keizer: laat hen maar haten, als ze maar vreezen. Maar zelf te moeten vreezen, zelf anderen steeds te moeten ontzien en ieder oogenblik in de macht van anderen te zijn, dat is voor dezulken het zwaarste lot en dat wordt ten laatste juist hun deel. De geschiedenis leert dit overvloedig door menig voorbeeld.

God wilde Kains dood nog niet, maar in zijn leven eene straf vóór den dood, die erger is dan de dood. Kind der wereld! wat kan er erger zijn dan uw gestadige vrees en angst voor den dood. Ja, iets is nog erger: de eeuwige dood. Als door den dood zelven die langdurige vrees tot eene eeuwige werkelijkheid is geworden. Somtijds moet men reeds hier iets gevoelen, dat als een voorsmaak is der eeuwige rampzaligheid, gelijk het bij de kinderen Gods in omgekeerden zin waar is met den voorsmaak der eeuwige vreugde. Neen Kain zoude nog niet sterven, hoewel de dood verkieslijker zou zijn dan zijn leven. De Heer zeide, hem geruststellende, tot Kain: »Al wie Kain doodslaat, zal zevenvoudig gewroken wor-

den." En de Heer stelde een teeken aan Kain, opdat hem niet doodsloeg, al wie hem vond.

Hier hebt gij vele vragen. Wat is het teeken? Wat is zevenvoudige wraak? Hoe kon Kain vreezen anderen te ontmoeten, daar er nog zoo weinig menschen waren? Hoe konden anderen weten, welken vloek God over hem had uitgesproken? Wat dit laatste betreft, hebt gij dan nooit aan u zelven bemerkt, dan wanneer gij in 't geheim gezondigd hadt, gij evenwel vreesdet, dat ieder het wist, ieder het aan u merken kon? Hebt gij niet in ieder gedachteloos uitgesproken woord een weloverlegde toespeling op uwe misdaad gemeend te moeten opmerken? Dat is de werking van het kwaad geweten en het gevolg der onuitroeibare overtuiging in ons, dat God toch alles weet en Zijn oog ons heeft gezien.

Wat nu Kains vrees voor toekomstige vervolgers betreft, ook dat is eene werking van het beschuldigend geweten, dat met namelooze prikkelen der ellende het ongestadige hart kwelt en verscheurt. De verbeelding vergroot het getal en de kracht der denkbeeldige vijanden. Het schept zich allerlei schrikbeelden en kweekt achterdocht en menschenhaat, die ten laatste het berouw schier onmogelijk maken. — Maar wellicht waren er ten tijde van Kains doodslag niet meer zoo weinig menschen op aarde als gij u meestal voorstelt. Vergeet niet, dat de bijbel ons uitdrukkelijk zegt, dat het eerste broederenpaar l a n g e n t ij d na de gedane beroepskeuze een offer bracht. Zij waren dan beiden wellicht reeds lang mannen.

Wil ook wel bedenken, dat Adam bij de geboorte van Seth reeds 130 jaar was, en dat wellicht de geboorte van Seth juist na den moord van Abel plaats vond. Waarom wij dan ook te eerder begrijpen dat zijne moeder dien naam in dien zin hem gaf; maar waardoor wij tevens nog beter begrijpen, waarom de vermelding van

Seths geboorte aanstonds hier vermeld wordt; als om den nieuwsgierigen vrager te doen bedenken, dat in 130 jaren reeds veel geslachten konden geboren zijn en genoeg menschen, om Kains leven te zoeken. Kain kende de menschen; wat wonder, dat hij hen niet veel vertrouwde. Omdat hij de menschen te goed kende, begreep hij Abel niet goed.

Wat nu eindelijk dat teeken betreft, dat is moeilijker te verklaren. Sommigen denken om een woesten blik die ieder schrik aanjoeg; anderen om een zoo vervallen en verwilderd uiterlijk, dat ieder als van zelve bij dien aanblik terug deinsde. Nu de bijbel nergens zelfs uit de verte aangeeft, waarin eigenlijk dat teeken bestond, is het voor ons overtollige en vruchtelooze moeite daarnaar te gissen of daaromtrent onze vermoedens te hebben. 't Kon even goed eenig uitwendig teeken zijn, dat bij de spoedig verbreide kennis van den broedermoord, door ieder herkend, ieder ook voor Kain uit den weg deed gaan, als deze, angstig omziende, voorzichtig naar alle zijden glurende, voortrende. Aanvankelijk vestigde hij zich te Nod, het zwerfland, land der omdwalingen, ten oosten van Eden.

Zoo trad in Kain de zondige aanvang op van een nog zondiger reeks der elkander opvolgende geslachten. De euveldaad die hij beging geeft, met al wat daaraan voorafging en daarop volgde, ons gelegenheid, dat somber en achterdochtig gemoed beter te kennen. Wat tot dien broedermoord Kain prikkelde, wat hij met die euveldaad zocht. wat hij daarna aangaande zichzelven openbaarde, kenmerkt den geheelen persoon, maar geeft ook het karakter aan der na hem volgende geslachten. Ontembare drift, opbruischende kracht, snelle daad teekenen de vaart van hun leven. door zelfzucht, hovaardij en

zingenot voortgedreven. De waarschuwende stem van het nog altijd beschuldigend geweten wordt overstemd in de drukten van het woelige leven, ontstemd door de weelderige toonen der pas uitgevonden muziek, dra vergeten hij het dreigend wapengekletter van Lamechs zonen. Het nakroost van den eersten moordenaar verheft zich reeds op Kains vreeslijke daad en beroemt zich op eigen roekeloosheid in het pralend lied van het moordend zwaard.

In de bekoring van het huislijk leven en in de genietingen van den wellust zocht Kain weldra afleiding voor de smart, die hem de ziel verteert en in benauwdheid des harten hem telkens op nieuw en onrustig doet opspringen. Henoch is de vrucht van zijn echt. En zijn kind èn der stad, die hij bouwde, gaf hij denzelfden naam, waarmede hij misschien de wijding of inwijding van een nieuw tijdperk zijns levens, of van het familieleven zelf of van de eerste stad wilde aanduiden. Henoch toch beteekent: wijding.

't Is opmerkelijk dat hij, de zwerveling, het eerst een vaste en bemuurde plaats ter woning aanwees en inrichtte, hij die toch nergens rust of duur had. Zijne vrees dwong hem het open veld te ontvluchten en achter den veiligen rotswand zich te verbergen. Ziedaar dan den oorsprong der burchten en kasteelen, die straks tot onmuurde steden met wallen en sterkten aangroeien. Men zocht veiligheid en tegenweer, niet meer tegen de dieren des velds, maar tegen de medemenschen zelve. Toch ziet gij in deze stad reeds het voorspel van Babels torenbouw en Nebukadnezars Babel, eerder dan het Noordindische Kanuc of Phrygische Iconion, wat sommigen vermoedden.

Hoelang zoude Kain genot hebben van de vaste woonplaats in de stad, hij die nergens rusten kon. Maar dat is de vloek der zonde, dat zij u steeds bezig houdt

met het uitdenken en aanschaffen van nieuwe hulpmiddelen en hulpbronnen van genot, waarvan gij evenwel bijna nooit kunt genieten. Al dat genot is denkbeeldig en baart teleurstelling. Gij, gierigaard! vergadert uwe schatten en zit er angstig bij neder; maar deze schatten genieten kunt gij niet. Dat belet dezelfde zucht, die u aandreef uw goud alleen voor u zelven bijeen te brengen; terwijl het eigenlijk voor een ander is geschied.

Noch van Henoch, die wel onderscheiden moet worden van den lateren afstammeling Seths (5 : 18), noch van diens zoon Irad of kleinzoon Mechujael, noch van zijn achterkleinzoon Methusael wordt ons iets anders dan de namen gemeld; maar 't zijn dan ook namen, die eene geheele geschiedenis te denken geven. De naam Irad, stedeling, wijst er op, dat Kain zijne stad niet te vergeefs gebouwd heeft, maar dat zijn nakroost het stadsleven bleef aanhouden en lief hebben. Methu-sael moet wellicht aanduiden, dat de mensch zelf God is, en Mechujael beteekent: van God verdorven.

De zoon van dezen laatste maakte zich meer beroemd of berucht, en met hem begint eigenlijk de geschiedenis der nijverheid, der schoone kunsten en der krijgskunde. Lamech, vernieuwde kracht, zoo luidt zijn naam; alsof in hem de verzwakkende geestkracht van een Kain weer opleefde. Hij was het, die de heiligheid van den echt het eerst ontwijdde, door zich twee vrouwen te kiezen: Ada en Zilla, wier namen reeds op genot en uiterlijk schoon, op muziek en dans heenduiden. In hem heeft de geest Kains als het toppunt bereikt, en tot volle rijpheid is in hem gekomen wat de eerste uitbotting reeds beloofde bij Kain.

Reeds in Kain kunt gij de beginselen zien werken, die later geheel voltooid, in zijn nageslacht die broedertrits Jabal, Jubal en Tubal-Kain moesten vormen. Reeds

bij Kain bespeurt gij datzelfde drieledig doel, om het leven en levensonderhoud door eigen kracht te verwerven, te veraangenamen, en te behouden. Om het eerste te kunnen, bouwde hij het land (vs. 2); voor het tweede moest de offergave dienen (vs. 3); om het derde te vermogen, doodde hij zijn broeder Abel. In het eerste ligt reeds de maatschappelijke werkkring, in het tweede de wereldsche godsdienst, in het derde de opvatting van het rechtbeginsel bij den natuurlijken mensch die op zijne wijze het recht handhaaft.

Bij zijne twee vrouwen had Lamech drie zonen, JABAL en JUBAL, kinderen van Ada benevens TUBAL-KAIN, den zoon van Zilla, die bovendien aan eene dochter het leven schonk, wier naam Naëma, of bevalligheid was. Door dit viertal kinderen is Lamech als de meester der toenmalige schepping geworden, hij als de heerscher van allen, wien allen hadden te ontzien en die zelf niemands wraak had te duchten.

Hoor het hem brallend uitgalmen in dat eerste gewrocht der wereldsche dichtkunde, dat men, en met recht, het lied des zwaards heeft genoemd. Daar staat hij en doet het buigzaam staal trillen in de sterke vuist; met schitterende oogen staart hij op zijne beide vrouwen; pas heeft dat zwaard hem gewroken en nu spreekt hij, terwijl zij, hem bewonderende, naar hem opzien:

»Ada en Zilla hoort mijne stem, gij vrouwen van »Lamech verneemt mijne rede! Een man doodde ik »om mijn wonde en een knaap om mijn buil; zij Kain »zevenmaal gewroken, zeven en zeventigmaal zal het »Lamech zijn.'' 't Klinkt als een woeste krijgszang, als een zegelied na de overwinning, door het zwaard, de uitvinding zijns zoons, zoo pas behaald. Hij behoeft niemand en niets meer te vreezen. Hij heeft zijn eigen God bij zich; zijn God is zijn zwaard en dat klemt hij vast

in de sterke vuist. De minste beleediging, een buil, een schram zal hij wreken met bloed, en wee wie hem nadert. Beloove God aan Kain zevenvoudige wraak; Lamech heeft dien God niet meer noodig, het zwaard zijner zonen belooft hem zeven en zeventigmaal wraak. Hij is meer dan zijn voorvader Kain, die God tartte, hij is zich zelf ten God en sterker dan die God-zelf. Zijn zwaard is zijn God.

In Lamech vervult zich Kain. Dezen voorvader schijnt hij zich tot voorbeeld gesteld te hebben, dezen nog in boosheid te overtreffen het doel zijns levens geweest te zijn. Het forsche, het kloeke, het gespierde in Kains karakter trok hem aan. Daarom klinkt Kains naam in Lamechs lied, niet omdat hij Kain zoude hebben gedood. Daarom ook droeg Lamechs zoon Kains naam.

Al de namen der kinderen Lamechs hebben een bijzondere beteekenis. Jabal beteekent waarschijnlijk de rondtrekkende herder. Hij was het, die aan het hoofd der zwervende herdersstammen stond en tegenover het leven der steden dat van den landbouw en den veeteelt stelde. Hij vond de draagbare tent van dierenvellen uit en maakte daardoor het langduriger verblijf in koelere streken en hoogere bergvlakten mogelijk.

Jubal daarentegen laat in den klank van het woord reeds een geheel andere geaardheid doorschemeren. 't Is bij hem niet de zwaartillende ernst van een Jabal, hij neemt de zaken der wereld lichter op. Als de zorgen des levens hem drukken, grijpt hij naar de schalmei en herdersfluit, naar de verlustiging en het gejubel (daarop wijst de naam Jubal), die later harp- en orgelspel doet uitvinden. Gansch anders is het wederom met »Zilla's zoon Tubal-Kain, die »een leermeester was van allen, die in ijzer en koper werken" en met wien aldus het steen-tijdperk een einde nam; door wien de geest van Kain eerst recht kon openbaren, waar-

heen hij streefde. Met hun drieën voorzien zij in de verwerving, het aangenaam gebruik en het veilig bezit van het vele noodige des levens. Jabal vertegenwoordigd den nijveren stand, die arbeidt voor het brood, Jubal veraangenaamt door spel en dans het leven. Tubal-Kain beveiligt ten leste door zijne uitvindingen het leven tegen de aanvallen van anderen en verdedigt aldus het recht.

Indien men in deze drie gebroeders de voorbeelden der nuttige nijverheid der schoone kunsten en noodige krijgswetenschappen heeft gezien, was men niet zoo verre van de waarheid. Maar toch ontwikkelde dit drietal slechts wat reeds in den stamvader gegeven was: het beginsel van eigen kracht en het leven de prijs van eigene inspanning. Gij zoudt kunnen zeggen, dat het gansche streven van Kains nageslacht bestond in het bewaren en vervormen der vijgebladeren, waarmede het eersts menschenpaar eigene naaktheid trachtte te verbergen, zonder dat men evenwel die naaktheid zelve wilde zien of erkennen. Want nijverheid, kunstzin en rechtsbeoefening, wat doen zij anders dan de ellende des levens dragelijk maken en zooveel mogelijk aan het oog onttrekken? Den mensch tot beheerscher van zijn lot, hem zelven tot trooster in zijn smart te maken. Des menschen kracht wordt zijn God en de mensch aldus zijn eigen God! Het scheen wel, dat in Lamech en zijne zonen de ontwikkeling der zelfgenoegzaamheid het toppunt had bereikt en dat de dienst van den souvereinen God op aarde zou moeten wijken voor den souvereinen mensch. Maar daarvoor had God gewaakt. Dat leere ons het slot van dit stuk.

Na de vermelding van Lamechs goddelooze uittarting, toen het scheen dat het met het geloof aan God ge-

daan was, bracht Eva andermaal een zoon ter wereld, wiens naam zij, met het oog op Abels dood, Seth noemde. Het schijnt wel dat de vrouwen, die dan ook de kinderen onder het hart hebben gedragen, die gedurende al dien tijd wellicht daarmede werkzaam waren, dat die moeders ook den kinderen de namen gaven. Zoo was het later met Sara, Jacobs vrouwen, Hanna, Elisabeth en vele andere moeders uit den bijbel. Hebt gij o moeder! niet ook een bijzonderen naam voor uwen lieveling? Maar ook reeds een naam die aan verkregen geestelijken zegen herinnert of daarop moet heenwijzen?

Seth noemde Eva haar derden zoon, die ons bij name genoemd wordt. 't Is wel waarschijnlijk dat, vóór gelijk na Sethts geboorte, nog andere zonen en dochteren aan Adam en Eva geboren werden, wier namen ons evenwel niet genoemd zijn, omdat zij niet van zoo groote en ingrijpende beteekenis voor de geschiedenis der menschheid waren. Daaruit en daaraan zullen Kain en de zijnen evenwel ten huwelijk genomen en ten huwelijk gegeven hebben. Niet alle kinderen zijn ook zaad der belofte en somtijds geeft de Heer der moeder, bij de komst gelijk bij het heengaan, bij het eene kind meer van Zijn wil en gunst te verstaan dan bij het ander. — Dat ondervondt gij wel eens, vrome ouders! Och of gij onvoorzichtige, schoon teedere moeder daarvan maar geen grond maaktet, om het eene kind boven het andere voortetrekken. Dan kon de Heer uwe verwachting wel eens beschamen. Had Eva wellicht haar Kain ook wat te veel voorgetrokken en toegegeven?

Iets van zoodanige geestelijke werkzaamheid ondervond Eva wellicht ook bij haar Seth. »God heeft mij, zoo sprak zij, een ander zaad gezet voor Abel.” Zij ziet op de belofte van het zaad der vrouw. Kain scheen het

te zullen zijn, maar hij bleek het tegendeel; Abel scheen het te zijn, maar hij was gestorven, door Kain gestorven. Maar daarom was de belofte zelve nog niet gestorven. Daarin ligt een eeuwig en onvergankelijk zaad. Seth neemt de plaats van Abel in. God heeft dit der moeder geopenbaard. Hij zal niet sterven, voor dat zich het zaad der belofte uit hem heeft voortgeplant. De tijdelijke drager van het eeuwig beginsel sterve, dat beginsel zelf blijft.

En zoo geschiedde het. »Hem werd een zoon geboren, wiens naam Enos was. Seth had zijnen zoon dien naam gegeven. Uit die naamgeving spreekt een gansch andere geest dan uit dat eerste woord Eva's, die haar eerstgeborene Kain = kracht noemde, omdat zij een m a n (iesch) van God verworven had. Dat was haar het zaad der vrouw. Neen, geen sterke man, maar een zwak en broos mensch (enôsch) is voor Seth de zoon van het stof. Daarom noemde hij, zelf klein en ootmoedig, den naam zijns eerstgeborenen Enos. Dat zou hemzelven eene voortdurende herinnering en dien zoon zelven eene ernstige waarschuwing zijn van eigen broosheid; maar tevens eene heenwijzing op dien man van smarte, die door lijden en zwakheid zou doen ingaan in de heerlijkheid.

Reeds bij de geboorte van dien Enos werd hij als 't ware omringd door teedere geestelijke zorgen. Wat toch zou het zijn, indien hij dezen eens allen vergat! — Hoe zeer was ook niet uw wieg omgeven van veel vriendelijke bemoeiingen, die reeds op het geestelijke doelden; wellicht was het eerste wiegelied, bij uw wiegje gezongen, een dankpsalm aan God en eene moederbede voor uw eeuwig heil. Wellicht was de dierbare naam van Jezus de eerste, die over uw hoofdje werd gefluisterd, door bevende vader- of moederlippen; eer nog de driemaal heilige Naam, bij uwen doop, over u werd uitge-

sproken door den leeraar. Hoe baden zij toen, dat ook hun kind dien naam met eerbied mocht noemen, en in dien naam al zijn heil mocht zoeken.

In de dagen van Enos begonnen de menschen dit voor het eerst gemeenschappelijk te doen. Wel was er vroeger in Adams en Seths tente de aanbidding van den waren God, maar er geschiedde nog niet eene openlijke aanroeping van den Naam des Heeren. Huislijke godsdienstoefening, mijne lieven! is eene uitnemende zaak. Maar tegenover het drieste ongeloof en de stoute loochening der wereld is er ook een openlijk uitkomen voor den naam des Heeren noodig. Daarin toont men dat wie ook Hem smade en verloochene, wij evenwel aan Hem ons vasthouden en Hem voor onzen God erkennen. God zelf heeft dit meermalen geboden.

Daarom ook, toen in Lamechs lied de trotsche afval des menschen zich onbewimpeld had uitgesproken, toen begon men ook in Seths geslachtslijn, bij openlijke samenkomst en godsdienstoefening, den Naam Jehovahs aan te roepen. Bij behoud der Hebreeuwsche woorden en woordschikking, zien wij geene mogelijkheid ze anders te vertalen of door verandering er een beteren zin aan te geven. Juist om dit feit der eerste openbare godsdienstoefening te doen uitkomen, volgt op Lamechs lied onmiddellijk de vermelding der aanroeping van den Naam des Heeren in de dagen Enos. — Zal het ook u nopen voortaan met wat meer eerbied en trouw de openbare samenkomsten der Cristelijke gemeente bij te wonen en niet alleen op uwe huisoefeningen te steunen?

Wanneer de vijand zal aankomen als een stroom, zal de Geest de banier tegen hem verheffen (Jes. 59 : 19). Zoo profeteerde in latere dagen Jesaia en zoo is het ten allen tijde geweest. Eerst moet de tegenstander op het machtigst zijn, dan stort de Almachtige God hem van

den top zijner heerlijkheid in de diepte neder, opdat het blijke, dat niemand machtig is dan de Heer alleen. Zoo wil de Heere én zijne Majesteit én Zijne genade te gelijk verheerlijken. Uit een afgehouwen tronk moet het teere rijske, uit de dorre aarde de wortel voortkomen. Dat werd niet voor het eerst waar bij Christus komst op aarde, als Davids troon en kroon in 't stof vertreden lagen en Edom over Israel heerschte; dat is reeds waar in het paradijs als God den gevallen Adam opricht; dat is nog duidelijker waar, als God, na Abels dood, Seth deed geboren worden.

Eerst moet het eene gansch afgesneden zaak zijn, dan is het tijd dat de Heer zich opmaakt en Zijne trouw openbaart. Bij Abels dood scheen de satan voor goed getriomfeerd te hebben. Het laatste vonkje der hoop scheen uitgebluscht. Kinderloos was hij heengegaan. Kain had overwonnen en in boosheid en vermetelheid des ongeloofs overwon hem verre nog zijn naneef Lamech. Hebt gij zijn honend lied gehoord? Toen juist kwam tot u het bericht van Seths geboorte. Seth treed op als zoon der belofte, in wien het verbond der genade, met Adam opgericht, zal worden voortgezet. Hij heeft dit begrepen. Uit de naamgeving zijns zoons bleek dit. Geen Abel of ijdele verwachting zal zijn komst zijn; maar toch doet zijn naam aan broosheid, jammer en ellende denken. 't Is of Enos' naam reeds moet zeggen: »ik ben wel arm en ellendig, maar de Heere denkt aan mij." Hoe is uw naam? Zeg het toch, den Heere.

Psalm 40: 8.

Was Abel er evenwel te vergeefs geweest? Neen, hij spreekt nog nadat hij gestorven is, hij, de eerste

martelaar des geloofs en profetisch voorbeeld, zoo van het volk des Heeren als van den Heer des volks. In Abel wordt het aanstonds waar, dat de tegenspoeden der rechtvaardigen velen zijn; dat het goed is het juk in zijne jeugd te dragen en dat wij door vele verdrukkingen het koningrijk Gods moeten ingaan. Abel predikt door zijn geweldigen dood, wat het volk Gods van eene vijandige wereld te wachten heeft, wat een Jozef later van zijne broeders, wat een David van een Saul, wat een Johannes van een Herodes, wat de Christus zelf van zijne broederen, het vleeschlijk Israel, zou moeten dulden. Daarom roemt de Heer ook Abel als martelaar, wanneer hij den Joden verwijt, dat al het bloed der onschuldig gedooden, van een Abel tot een Zacharia, (Math. 23: 35) van hunne hand zoude geëischt worden. Daarom begrijpen wij waarom een Johannes den haat van Kain kan toeschrijven aan de meerdere voortreflijkheid van Abels werken (1 Joh. 3: 12); want hij kende dat woord des Heeren »omdat gij van de wereld niet zijt, daarom haat u de wereld (Joh. 15: 19)". Maar daarom moest Abels dood gelijk zijn offer komen getuigen van dien Christus en van dat bloed der besprenging, hetwelk betere dingen spreekt dan Abel.

Maar zoo ook heeft Kain en zijne offergave, in onderscheiding van Abel en diens offer, ons veel te zeggen? Is deze betooning van Kains godsdienstigheid iets anders dan de zucht om door de hulpe Gods het leven aangenamer te maken en elk mogelijk gevaar aldus te weren? Is dan de godsdienst van Kain en van den wereldling nog iets anders dan opgesierde en zich verbergende zelfzucht? Godsdienst staat niet altijd gelijk met godsvrucht en plichtvolbrenging is nog geen bewijs van innig gevoel. Hoe juist onderscheidden de profeten deze twee,

als zij zoo menigmalen zeggen: vreest slechts den Heere en dient Hem oprechtelijk; als zij de vreeze Gods en niet den dienst Gods, het beginsel van alle wijsheid noemen.

De godsdienst kan uitwendig zijn en daarom in uiterlijke vormen verloopen: de godsvrucht is innerlijk en die ware godzaligheid, die in de ledige vormen eigen innigst leven uitstort. Godsvrucht moet de bron, godsdienst de stroom van het leven der gemeenschap met God zijn; godsvrucht de wortel, godsdienst de boom, de kroon; godsvrucht het wezen, godsdienst de vorm, waarin zich het wezen openbaart. Wezen en vorm, godsvrucht en godsdienst, geloof en gehoorzaamheid, is dat het niet wat onderscheid maakt tusschen Abels en Kains offerhande? Hooren wij de heilige Schrift over beider offer.

In Hebr. 11 : 4 lezen wij deze woorden: »door het »geloof heeft Abel eene meerdere offerande Gode ge»offerd dan Kain, door hetwelk hij getuigenis bekomen »heeft, dat hij rechtvaardig was, alzoo God over zijne »gave getuigenis gaf en door hetzelve (geloof) spreekt »hij nog, nadat hij gestorven is." Wat Abels offer dus boven dat van Kain onderscheidde, was geloof. Dat miste Kain en waar dit wordt gemist, vindt gij bij elke godsdienstige verrichting, zelfrechtvaardiging tot achtergrond, zelfzucht als oorzaak en eigen deugd en waardigheid als middel der zoogenaamd godsdienstige daad.

Indien er van geloof bij Abel sprake is, dan wordt daardoor de omhelzing der belofte aangeduid, den ouderen in Eden geschied. Dan geloofde Abel, dat God-zelf, uit genade, door Zijne kracht het verloren geluk en het verbeurde leven zoude terugschenken. Dan had hij afstand gedaan van het vertrouwen op eigene deugd als weg ten leven. — In gehoorzaamheid aan de vroegere

geboden Gods, in bebouwing der aarde en eeregeving Gods meende Kain, de man van stroeven plicht, zich den weg ten leven te zien geopend. In eeregeving aan God, niet in eeregeving door God, in eeregeving aan God, niet door vergeving van God meent hij de bedekking der zonde en uitwissching der schuld te vinden.

Dat strookte meer met zijn werkzame, woelige natuur en streelde meer den hoogmoed van zijn trotsch en onbuigzaam gemoed. Ongodsdienstig wil hij niet zijn, is hij niet. Daartoe leefde hij nog te dicht bij Eden, te kort bij 's vaders huis. Maar hij wilde eenen godsdienst op eigene hand, naar eigen trant, waarbij hij voor zijn gevoel dezelfde bleef, eigen fierheid en veerkracht niet behoefde af te leggen en op de zaligheid als vrucht van eigen werk en loon voor eigen plichtsbetrachting kon blijven neerzien. Hij vergat dan gewis, dat alle ware godsdienst moet aanvangen met geringe gedachte aangaande zichzelven, met diepen ootmoed des harten, met die armoede des geestes, die de Heer in zijne volgelingen eischt. Hij vergat wellicht dat godsdienst nooit middel mag worden, steeds doel moet blijven.

Datzelfde openbaart zich in den strijd des gewetens, waarbij men door eigen kracht de opwellingen der boosheid wil overwinnen. Kain is niet op eens een moordenaar geworden. Hij gevoelt den nijd en de laaghartige afgunst in zich opkomen, hij gevoelt hoe zij met den dag sterker worden en hem tot haat en moordlust drijven. Hij lijdt er onder en zijn aangezicht vervalt door den geweldigen kamp, die in zijn binnenste geworsteld wordt. Hij weet wat goed is, hij wil het en gevoelt dat hij het niet kan. Hij veracht daarom zich zelven. Hij zal het goede doen gelijk Abel dit doet.

Want dat is het geweten, dat ons kennen een oor-

deel uitspreekt over ons kunnen. En wanneer er nu geene juiste kennis is van God of van ons zelven, wanneer wij nu geen recht begrip hebben van ons kunnen, dan is er een dwalend geweten; straks een zwijgend, een vermoord geweten. Want het einde van een geweten, dat aan zich zelven is overgelaten, is ten laatste niets anders dan eene smadelijke nederlaag; eene verstopping des gewetens, waardoor men niet meer bemerkt, dat men eigenlijk de gevolgen der zonde wil te niet doen door de zonde en het verdriet over de straf gaat aanzien voor het berouw over de zonde.

Dan geschiedt wat bij Kain en zijn nageslacht gebeurde. Men zoekt de onrust die uit de zonde geboren is te doen bedaren door nieuwe zonde. Men neemt de toevlucht tot gezette werkzaamheden. Door overkropten arbeid wil men het geweten den tijd niet geven om te spreken, men wordt een slaaf van zijn plicht; men behartigt de nijverheid, legt zich op den landbouw toe, maakt zich in vele opzichten verdienstelijk, bouwt huizen en zet de steden uit of verandert de gedaante zijner omgeving; men beoefent de schoone kunsten, jaagt de genietingen na, dient den wellust, pronkt met bevalligheden, laat de toonen klinken; én middelerwijl legt men zich toe op de volmaking van het geweer, van het geschut en allerlei doodend werptuig.

Terwijl hij danst en springt met Ada en Zilla en kout met Naema, peinst Tubal-Kain op de wapenen van den oorlog, bij zich zelven wellicht sprekende: »indien gij den vrede lief hebt, bereid u voor ten oorlog." Is dit niet de geschiedenis der menschlijke beschaving door alle eeuwen heen?"

Men heeft wel eens beweerd, dat de honger en het broodsgebrek de oorzaken of aanleidingen zijn van de meeste uitvindingen en ontdekkingen, die der menschheid tot een zegen zijn geworden. 't Is waar, maar

met nog meer recht zoudt gij kunnen zeggen, dat het onrustig geweten, dat naar afleiding zoekt en veel poogt te vergeten, in dien zin de weldoener der menschheid is geworden. Heeft dan het kwade het goede gewerkt, of heeft God de vruchten der zonde ten goede doen gedijen? Noch het een noch het ander. Wat werkelijk is, kan geene vrucht, geen gewrocht der zonde zijn. Deze kan slechts afbreken, niet bouwen; loochenen, niets stelligs geven; uitroeien, niet planten; vergiftigen, niet redden; verderven, niet behouden; nabootsen, niet scheppen. De zonde doet niets en kan niets anders doen dan ammer en ellende baren. Zij is niets dan eene doodende macht der verwoesting.

Wijs mij nu niet op een tal van nuttige uitvindingen, op dat heir van heerlijke kunstgewrochten, op die smeltende toonen der muziek en op de verhevenheid der hemelsche dichtkunst. Zij zijn geene scheppingen der zonde, maar van dien mensch, die de aangeboren natuur gaat ontwikkelen langs de ingeschapen wet van het verbond der werken. 't Is alles het werk van den natuurlijken mensch, die door eigen kracht het geluk zoekt; ofschoon hij het in eigen kracht steeds zal derven.

Indien de mensch gebleven ware in den staat der rechtheid, zoude hij, krachtens het verbond der werken al dat schoone en goede nog veel heerlijker gemaakt hebben, maar dan in en aan den dienst des Heeren gewijd. Hoewel dat verbond verbroken is, gaat het evenwel nog voort zijn kracht te openbaren; maar wee, wie daarvan nog heil verwacht, daarin nog al zijn levenslust vindt. 't Is alles onder de macht der zonde gekomen. Zelfs op de schoonste scheppingen der menschelijke beschaving heeft de zonde haar noodlottigen stempel gedrukt: zelfbehagen, zelfverheffing, zielvergoding.

Laat het zijn de kunst om de kunst en de deugd om de deugd! Wat is dit alles anders dan de kunst en de

deugd als eigene en zelfstandige machten los te maken van en te stellen tegenover God. Wat is het anders dan voort te bouwen op de stelling der slang: »gij zult als God zijn, kennende goed en kwaad"? Wat is het anders dan geluk en eeuwig leven en onsterfelijken naam te zoeken door eigen inwonende kracht en gelukkig te worden door eigen toedoen? Ook Adam heeft dit beproefd; hij heeft het geluk niet gevonden. Ook Kain, Lamech en gansch dat veeltallig kroost dier kloeke helden, die het geluk vonden — in de golven van den zondvloed.

En nu nog een enkel woord ten besluit. Is het misschien om nog voor het laatst kort en nadrukkelijk aantetoonen, waar het ons om te doen was, als wij niet wilden gesproken hebben van de ontwikkeling der zonde maar van de voortwerking des werkverbonds? Is het misschien om nog eens aantewijzen, dat wij de heerlijke kunstgewrochten en machtige scheppingen en nuttige uitvindingen van het menschelijk genie niet als de wrange vruchten der zonde hebben optevatten, maar ze veeleer door ontwikkeling der ingeschapen natuur des menschen te verklaren; voor zooverre deze door de almachtige hand eens voorzienigen Gods van den aanvang op het verbond der werken is aangelegd?

Daarin is de zonde en de ellende van dit alles gelegen, dat de ontwikkeling der menschelijke beschaving zoowel van een verkeerd uitgangspunt uitgegaan als in een verkeerde richting voortgezet is; zoodat zij steeds haar doel of voorbijstreeft of geheel mist. Over dit alles later nog. Nu zij het genoeg op te merken, dat het werkverbond is de oorzaak der beschaving; de zonde die van hare afwijking en verkeerde richting. Uit het werkverbond ontspringt 's menschen kracht, de zonde

buigt die kracht ten kwade om. Nu wilden wij daarop opmerkzaam maken, dat hetgeen geldt van de eerste geschiedenis van het menschelijk geslacht, ook geldt van uw eigene geschiedenis.

Een zondigeaanvang, een zondigevoortgang des levens kenmerkt dit niet tevens uw bestaan, o medezondaar, medereiziger naar de eeuwigheid! Ook wij zijn uit datzelfde geslacht van den gevallen Adam, onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad. Ook wij hebben de klacht des psalmisten op de lippen te nemen: »Zie ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen" (Ps 51 : 7). Herinner u slechts uw zondige jeugd, uw ontstuimig verleden, uw doelloos leven en onrustig heden. In waarheid, de wereld, ook de wereld in u, ligt in het booze.

Neen, zeg mij niet dat er toch nog zoo veel goeds in die booze wereld en ook in u is overgebleven. Ik ontken niet, dat het eenmaal opgerichte Verbond der werken als macht des levens niet te niet kon gaan, daar God zelf het in het aanzijn riep. Maar wat het zijn moest naar de oorspronkelijke bedoeling, een macht ten leven, dat bleef het niet. Dat heeft de Satan, dat heeft Adams zondeval belet, die het werkverbond in zijn eisch overtrad en brak. Ook in uw bestaan werkt het voort, dat Verbond der werken. Maar al wat het werkt, komt onder de zonde, daar wij vleeschlijk verkocht zijn onder de macht der zonde. De lijn is verbogen, omgebogen naar een plaats, die gij niet bedoelt; maar die gij, in dezelfde richting voortgaande, zeer zeker zult bereiken.

Wilt gij ten leven ingaan, verwacht het dan niet van uw werken, van uw uitnemendheid, niet van uw geloof aan de belofte, noch van die belofte zelve, die ook zonder uw geloof, als woord Gods, vervulling zal vinden. Verwacht het alleen van de genadige tusschen-

komst Gods, die een Seth zond als Abel gedood was. Eerst moet er een inzicht komen, dat het bij de menschen onmogelijk is. Dan treedt God zelf op en tusschen beiden in een Seth, en Noach, Abraham, Israel, David en eindelijk in den Christus, die het volbracht heeft, maar niet voor zich-zelven. Volbracht voor anderen, voor zijn eigen volk. Daarin ligt het heil. Ook uw heil?

PSALM 27 : 7.

Zoo ik niet had geloofd dat in dit leven,
Mijn ziel Gods gunst en hulp genieten zou,
Mijn God! waar was mijn hoop, mijn moed gebleven?
Ik was vergaan in al mijn smart en rouw.
Wacht op den Heer, godvruchte schaar! houd moed,
Hij is getrouw, de bron van alle goed;
Zoo daalt Zijn gunst op u in zwakheid neêr,
Wacht dan, ja wacht, verlaat u op den Heer.

VII.

DE ONTWIKKELING VAN HET VERBOND DER GENADE DUIDELIJK IN SETHS GESLACHTSLIJN.

Genesis V : 1—32.

Inhoud: Het slotvers van den eersten psalm een kort begrip der geschiedenis; een woord van Jean Macé; het geslacht Kains en de nakomelingschap Seths; Het geslachtsregister Adams in tweeërlei zin: de stamboom des levens, de oorkonde van Gods trouw. Het geslachtsregister van Seth niet te vereenzelvigen met dat van Kain, verschillende namen in klank en getal, de geaardheid der twee Lamechs; een naam zegt niets, maar het wezen; onbegrijpelijke oppervlakkigheid der geleerden; de kunst van tellen; het gewicht der stamregisters; bewijs voor het ernstig onderzoek der bijbelschrijvers; voor de betrouwbaarheid des bijbels. De algemeene inhoud van hoofdst. V is de geschiedenis van allen; invloed der lezing op menig lezer; weldadige indruk; eentoonig en niet eentoonig; de drie tijdstippen des levens; uitstekende kruinen; het onderwerp en zijne verdeeling.

Het aansluitingspunt voor het leven der genade: levensbodem en levensvorm van het genadeleven — de gevallen menschen en het oorspronkelijke beeld Gods; de oorsprong van het woord Adam; naar het beeld Adams; naar het beeld van Christus; in hoeverre het leven waarde heeft; de hooge ouderdom der eerste menschen niet doelloos, eenigzins verklaarbaar.

Ontwikkeling van het leven der genade: ontwikkeling en voortzetting; punt van uitgang, richting, uitkomst; oorsprong uit God, beteekenis van den naam Seth; de ontwikkeling der gedachte Gods door middel der menschheid; beteekenis van het getal tien, in onderscheiding van zeven.

Wat de hoogste ontwikkeling belooft: voor het eeuwige, voor het tijdelijke; Henoch, zijn leven, zijne opneming bij God, de brief aan de Hebreën, Judas 14; waarde des bijbels blijkbaar

uit Henochs levensbeeld; wandel met God; het huwelijk niet in strijd met godzaligheid op aarde; Henochs opneming gedeeltelijke opheffing van den vloek Adams; Methusalem beeld van tijdelijken zegen; lengte van dagen een zegen of vloek?

Wat die ontwikkeling behoeft: Lamech, laat vader; overeenkomst tusschen Henoch en Mahalal-él; beminden onder de beminden; het voorrecht Lamechs, de klacht Lamechs, Lamech een bekommerde ziel, Lamechs profetie; de ware Noach. Lamechs kennis der ellende, haar oorzaak, haar bron. Een viertal vragen en een drietal opmerkingen in verband met het behandelde onderwerp.

Psalm 1 : 4.

»Want de Heere kent den weg der rechtvaardigen; maar de weg der goddeloozen zal vergaan". Nogmaals komen wij op dat heerlijk slotvers van den eersten psalm terug. Gij kunt, het niet te veel zingen in uwe openbare samenkomsten en niet te veel overpeinzen in uwe binnenkameren. Daar ligt een peillooze diepzinnigheid en oneindige rijkdom van gedachten in dat eene vers, dat als het ware de bijbelsche opvatting en het juist begrip der menschlijke geschiedenis ons in eene korte hoofdsom aangeeft. In dat vers vindt gij de verklaring van de eindelijke verlossing der geloovigen, «God kent hun weg», die juist daardoor eeuwig zal bestaan. Datzelfde psalmvers leert u het einde kennen der goddeloozen: «hun weg zal vergaan". Zij hebben een begin, zij kennen een zekeren voortgang en vooruitgang; maar eensklaps ,wordt hun loop gestuit, hunne geschiedenis wordt afgebroken en zij hebben geene geschiedenis meer. Met het einde verzinken zij in het rampzalig niet.

Iets dergelijks vindt gij in de dagelijksche ontwikkeling van het menschelijk lichaam. In een zeker keurig kinderboek wordt ons verhaald, hoe bij de dagelijksche

voeding zich eene spijsprij in het lichaam vormt, waarvan één deel in het bloed opgenomen en daarin omgezet wordt, om aldus het zijne toe te brengen tot verhooging van de kracht des tijdelijken levens.

En wat wordt er dan van het ander deel? vraagt nu een weetgierig kind. »Het overige, lief kind! heeft geene geschiedenis meer"; zoo luidt het treffend antwoord, dat ook de Heere Jezus aan zijne jongeren geeft, als Hij zegt: »verstaat gij nog niet, dat al wat ten monde ingaat in de buik komt en in de heimelijkheid wordt uitgeworpen?" (Matth. 15:17). »Dat is het lot", aldus »vervolgt de bedoelde kinderschrijver, van al wat tot »niets nut is. Dit zelfde gebeurt aan allen, die de wereld »doortrekken zonder haar iets te schenken of de som »van haar geestelijke kracht te vergrooten. Nuttelooze en »schandelijke ballast der aarde die zij zijn, drijft de »natuur hen uit, wanneer hunne ure gekomen is en »daarmede is alles gedaan. Men spreekt niet meer van »hen". — Neen, ook de geschiedenis spreekt niet meer van hen; zij zijn uitgeworpen, verworpen. Het onkruid zoude nog eerder uitgerukt zijn, indien deszelfs tijdelijke sparing niet noodig geweest ware voor de goede korenaren.

»Want de Heere kent den weg der rechtvaardigen; maar de weg der goddeloozen zal vergaan". Is het niet alsof dezelfde waarheid ons ook door de geschiedenis zelve wordt verkondigd, wanneer wij in het vijfde hoofdstuk van Genesis de geschiedenis van het menschlijk geslacht zien beginnen met Adams schepping, om te worden voortgezet in de geslachtslijn van zijn zoon Seth? Al wat er van Kain en diens nageslacht was verhaald was slechts als in 't voorbijgaan opgemerkt. Niets werd ons van hun leeftijd en opvolgende geboorten vermeld: niets dan eene optelling van enkele namen. Maar ook welke namen! Gelijk die van Mechu-

jael, van God verdorven en Methuschael, de mensch is God! Dergelijke namen kenschetsen een geheel tijdperk en zijn de juiste uitdrukking van den geest der verdorvenheid die toen heerschte. In één enkel vers (4:18) worden vijf geslachten: Henoch, Irad, Mechujael, Methusael en Lamech, opgesomd; als om de schakels tusschen Kain en Lamech aantewijzen. Maar overigens wordt in het heilige boek bijna geen woord aan hen verspild. Is het omdat ook in het boek des levens hun namen niet genoemd zijn? Zij moeten slechts de waarschuwende voorbeelden zijn van de nawerking des werkverbonds in de menschelijke geschiedenis; eens verbonds, dat, van God losgemaakt, een kwelling des levens en macht des verderfs wordt.

Hoe gansch anders is het in den bijbel als het geslachtsboek van Seth en diens nakomelingen wordt voorgesteld en opengeslagen. Hier een groote uitvoerigheid en schijnbaar overtollige herhaling der namen en eene wijdloopige opgave der levenstijdperken en levensjaren. En geen wonder. Met deze lijn van geslachten wordt eigenlijk de ware geschiedenis, de geschiedenis van het koningrijk Gods op aarde voortgezet. In de lotgevallen van deze reeks vindt gij u de geschiedenis der lijdende en strijdende kerke Gods op aarde ontvouwd. 't Is de voortzetting en ontwikkeling van het verbond der genade in de geslachtslijn van Seth, die in het vijfde hoofdstuk van Genesis aan het licht treedt.

»Dit is het boek van Adams geslacht?" Is het niet aanstonds, als of er geen ander geslacht van Adam is dan hetgeen nu volgt en waartoe Kains talrijke nakomelingschap waarlijk niet behoort? Ja, dat is het geslacht, waarin de almachtige en souvereine God Zijn eeuwigen raad des vredes wil volbrengen,

waarin Hij het verbond, met den gevallen Adam opgericht, wil bevestigen. Dat is het geslacht dat het breede weefgetouw zal wezen. waar doorheen Hij, de getrouwe Bondsgod, de gouden draad der belofte zal voort laten slingeren; tot dat uit dien Seth het beloofde zaad der vrouw is geboren, totdat de Christus is gekomen, die al de zijnen zal heenleiden naar het verloren paradijs en den onverwelkelijken boom des levens. Dat is het boek van Adams geslacht, niet maar van allen die met en door hem zijn gevallen; maar van hen, die door het verbond der genade Gods met en in hem zijn opgericht ten leven.

»Dit is het boek van Adams geslacht." Dit de echte stamboom des beloofden levens, de getrouwe oorkonde van de trouwe Gods in de voortplanting en bewaring van het zaad der belofte. 't Is maar een eenvoudig geslachtsregister, gelijk er nog heden ten dage in het verre oosten met zorg gemaakt en bewaard worden, gelijk uwe vaderen en gij ze somtijds nog op het schutblad van uwen huisbijbel hebt. En als de Heer u dan met veel kinderen en eene talrijke verwantschap wil zegenen, is dat enkele blad spoedig vol en hebt gij er een tweede en derde bij noodig en zoo wordt het langzamerhand een bundelken, een boeksken, welks bladeren nog de teekenen dragen der tranen van smart en ook van dankbaarheid, die gij en de uwen hebt geweend.

Die weinige bladeren omvatten menig omvangrijk levensboek. Een enkele naam zegt menigmaal zooveel. Zoo gaat het ook hier. De kleinzoon van Adam is reeds Enos. Diens kleinzoon heet Mahalal-el, wiens veel beteekende naam, Godlof, ons doet denken aan hetgeen ons in het slot van het voorgaande hoofdstuk werd verhaald: dat men in de dagen van Enos »begon den Naam des Heeren aanteroepen".

Komt er ook een enkele naam, die ons aan de geslachtslijst van Kain doet denken, aanstonds wordt hij, door omschrijving of toevoeging van een kenmerkenden trek daarvan onderscheiden. Er zijn in beide geslachtslijsten maar twee gelijke namen, namelijk die van Henoch en Lamech. Maar terwijl van Kains zoon Henoch ons niets verhaald wordt, dan dat hij de vader was van den stadbewoner Irad (Gnirad); wordt ons van Seths nakomeling Henoch, den zevende van Adam, gezegd, dat hij, niet den omgang en het verkeer in de enge stad zocht, maar dat »hij met God wandelde", en aldus vreemdeling op aarde, een betere vaderstad zocht en vond.

Ook tusschen Lamech den Kainiet en Lamech den Sethiet is een hemelsbreed onderscheid. 't Zijn als 't ware geestelijke tegenvoeters; De eerste verheft in het brallend lied eigen kracht en sterkte en zijn eigen naam (Lamech=sterke) is hem het voorwerp der bewondering en inhoud des lieds. Tot tweemalen wordt die naam in drie korte regels genoemd. De Lamech uit het geslacht Seths daarentegen zoekt zijne vertroosting bij een anderen naam dan de zijne is. Laat zijn eigen naam sterven en vergeten worden, als slechts Hij komt, die het volk Gods zoude vertroosten over de smart hunner handen, die zoude komen om den vloek Adams wegtenemen (vs. 29.)

't Komt er immers ook niet op aan welken naam gij draagt, maar of gij dezen naam met recht draagt. Neemt het ter harte, al gij naamchristenen! Ook onder de afstammelingen Kains waren er, die namen droegen gelijk aan die der kinderen der beloften uit het boek des levens. Maar met den naam hebt gij de zaak nog niet. 't Is maar de. vraag of naam en staat overeen komen. Geen Christen te zijn in naam, maar in de daad en naar waarheid, dat is het waarop het voor u en

ons allen eenmaal zal aankomen. Een naam kan men zich gemakkelijk toeeigenen; maar de zaak moet de Heere geven; en wien de Heer de zaak geeft, dezen schenkt Hij zelf den naam, een nieuwen naam.

Andere gelijkluidende namen vindt men in de beide reeksen van geslachten niet. Men heeft het wel eens gemeend en op die voorbarige meening een geheel stelsel van schriftbestrijding gebouwd. Ik heb mij nooit kunnen begrijpen, hoe scherpzinnige en wetenschaplijke mannen overeenkomst hebben knnnen vinden tusschen twee namen, die in klank en beteekenis zoo wijd uiteenloopen als Gnirad, uit Kains geslacht en Jèred uit dat van Seth. Vindt gij overeenkomst in Kain en Kénan; Adam en Enos, Methu-schaél en Methu-schélach? Is er dan geen opmerkelijk en duidelijk uitkomend verschil ook van beteekenis tusschen die namen der twee reeksen, dat kennelijk door de bijbelschrijvers is bedoeld en als zoodanig aangegeven? Hoe moeten we toch een dergelijke oppervlakkigheid bij overigens geleerde mannen verklaren? Is het alleen onkunde, of heeft de rechtvaardige God hun oor: deel verblind, op dat ook zij, die hoogmoedig vragen: »Zijn wij dan ook blind'', tot hun straf niet mogen zien? Zij hebben zelfs de kunst, waarin zij anders uitmunten, de kunst van tellen verleerd, als het er op aan komt, die eenvoudige bewerking op de bijbelverhalen toetepassen.

Begrijp eens; men heeft beweerd, dat de twee geslachtslijsten in Gen. 4 en 5 eigenlijk juist dezelfde waren en heeft dan ook in beide tien geslachten gevonden. Bij de nauwkeurigste telling en hertelling kunt gij in de lijn van Kain niet meer dan acht geslachten tellen: Kain, Henoch, Gnirad, Mechujael, Methuschael, Lamech. Tel er nu Kains vader Adam en een der zonen Lamechs bij, gij hebt er niet meer den acht,

terwijl er van Adam tot Noach juist tien geslachten zijn.

Wordt in dergelijke gevallen ook niet wederom de waarheid van Gods woord op het uitnemendst bevestigd en de Apostel Paulus in het gelijk gesteld, als hij zegt: zich uitgevende voor wijzen, zijn zij dwaas geworden, omdat zij, God kennende, Hem als God niet hebben verheerlijkt of gedankt, maar zijn verijdeld geworden in hunne overleggingen en hun onverstandig hart is verduisterd geworden (Rom. 1 : 21, 22). In de afdwalingen en onzinnigheden der bijbelbestrijders, die toch bij zoovelen, en vooral bij jeugdigen van jaren ingang vinden, openbaart zich mede de heilige gerechtigheid van een God, die bij het kwade geen ledig toeschouwer blijft. Bovendien zal God-zelf wel zorgen voor de handhaving Zijner eer en trouw.

Heeft Hij wellicht ook daartoe den man Gods Mozes door den Heiligen Geest dien opmerkelijken aanhef van het vijfde hoofdstuk doen schrijven: Dit is het boek van Adams geslacht? Op die geslachtsregisters, die eeuwenoude overblijfselen uit den grijzen voortijd, heeft het ongeloof en de twijfelzucht het vooral begrepen. De twee moesten tot een enkel te-saam, gesmolten worden, immers zij bevatten gelijke namen, een gelijk getal geslachten enz. Zoovele beschuldigingen als er tegen ingebracht werden, bleken evenvele onjuistheden te zijn.

Drie registers zijn als het beenderenstelsel der geschiedenis. Zij wijzen ons aan, hoe ook de mannen Gods, bij de openbaringe Gods en leiding des Heiligen Geestes die zij ontvingen, het ernstig en nauwlettend onderzoek niet duchtten en dat ook zij niet vreesden de oude oorkonden en familiestukken te doorzoeken; evenmin als de geleerden van onzen tijd, die het stof der duffe boekerijen tarten om kennis en wetenschap te vergaderen. Ook zij

hebben, gelijk Lukas het uitdrukt, alles van te voren naarstig onderzocht (Luk. 1 : 3).

Dat doet aan de uitnemendheid en het bijzonder karakter der Openbaring geen schade, maar vormt als 't ware daarvoor den ontvankelijken bodem. Evenmin als, naar het onderwijs van den Heidelberger (vr. 64), de leer der Eeuwige Verkiezinge en der zaligheid uit genade-alleen zorgelooze en goddelooze menschen maakt; evenmin maakte de ingeving des Heiligen Geestes de heiligen mannen Gods trager en zorgeloozer in het noodig onderzoek der waarheid; voor zooverre deze uit geschiedkundige oorkonden en familiepapieren en andere overgeleverde stukken kon opgemaakt worden.

En dat is nu de hooge beteekenis van die bijbelsche geslachtsregisters voor ons, dat zij ons een grond te meer aangeven voor de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid der Heilige Schrift. Wel mocht de psalmist zeggen (Ps. 19 : 8), dat het getuigenis des Heeren gewis is, en wel blijkt het, dat van de gansche Heilige Schrift het woord des Apostels geldt, dat zij is een getrouw en aller aanneming waardig woord van den levenden en getrouwen God der waarheid.

Laat ons nu na die voorafgaande en algemeene opmerkingen tot den inhoud zelven komen om dezen te overdenken. Gij zegt, dat die inhoud al zeer eentoonig is met dat telkens zich herhalend: hij werd geboren, gewon kinderen en stierf. Ik ontken het niet. Het is de eentoonigheid des doods, die door de zonde in de wereld is gekomen (Rom. 5 : 12), en die de veelvuldigheid des levens ganschelijk zoude verzwolgen hebben, indien niet de genade Gods telkens met nieuw leven ware tusschen beide getreden.

Men zegt dat de lezing van dit aangrijpend hoofdstuk met zijn telkens wederkeerend »en hij stierf" voor meer

dan een onverschillige het middel ter bekeering geweest is. In dit gansche hoofdstuk meende hij niets te zien, dan een reeks grafzerken, met hun indrukwekkende opschriften, hem oproepende om tot zich zelven in te keeren. 't Was hem, als of hij op een kerkhof rondwandelde tusschen de graven der voorvaderen, en als hij dan telkens las: gestorven den.... klonk eene stemme des levenden Gods: ook gij, bereid uw huis, want ook gij zult sterven.

Maar bij al de eentoonigheid des levens leert ditzelfde hoofdstuk ons toch drie gewichtige tijdstippen in het tijdelijk bestaan onderscheiden: de ure der geboorte, der vaderwording en des stervens. Dat zijn de merkwaardige tijdpunten in het leven des menschen, de uren van ingang, voortgang en uitgang des zijns op aarde. Zoo vallen zijn ontstaan, bestaan en vergaan in één enkelen volzin te samen. Niet voor zich zelven wordt de mensch geboren, maar om het aanzijn aan een ander te geven en aldus mede te arbeiden aan de volvoering van den onveranderlijken raad Gods. Dan mag hij heengaan vroeg of laat, als de Heer hem afroepen zal; nadat God-zelf vooraf gezorgd heeft, dat het leven zelf niet zou te onder gaan.

Neen, de stroom der geschiedenis is niet eentoonig, noch in dit leven van den enkele, noch in dat der volkeren, noch in dat der gansche menschheid. Ook in dit hoofdstuk zijn enkele uitstekende kruinen, die, de eentoonigheid brekende, afwisseling brengen en waarvan gij het geheel kunt overzien. Deze doen ons, als het oog vandaar langs de lijn der ontwikkeling voortglijdt, de oneindige verscheidenheid en heerlijke samenstemming van middelen en doeleinden kennen, zooals God die heeft gewild en beschikt. Aanstonds in 't begin leert gij den samenhang kennen, die er is tusschen den stamvader en de voortzetting van het menschelijk ge-

slacht. Wat het einddoel des geloofsleven zal wezen leert u Henochs geschiedenis. Hoe dat einde door lijden en strijd heen verkregen wordt, zegt u het einde van dit hoofdstuk in Lamechs woord en Noachs geboorte. Gij zoudt het hoofdstuk in vier onderdeelen kunnen verdeelen, waarvan het eerste (vs. 1—5) ons het aansluitingspunt van het leven der genade leert kennen; het tweede (vs. 6—20) teekent de lijn der ontwikkeling van dat leven; het derde (vs. 21—27) laat u van verre zien wat het einddoel en hoogste toppunt dier ontwikkeling belooft, en het laatste eindelijk (vs. 21—31) gunt u een blik in datgene wat het aardsche leven behoeft, om tot die ontwikkeling te komen. Al te samen geven zij als hoofdinhoud van dit hoofdstuk aan wat wij als ons te behandelen onderwerp omschreven: De ontwikkeling van het verbond der Genade in de lijn van Seths geslacht.

Het leven der genade heeft een dubbelen achtergrond noodig, zal het zich knnnen ontwikkelen en een bepaald doel bereiken. Er is allereerst een bodem noodig, waarin het zaad des levens gezaaid moet worden, en een vorm des levens, waaraan het zich aansluiten en dat het ten volle ontplooid teruggeven kan. Beiden worden ons door de eerste verzentrits genoemd. De levensbodem waarin het genadeleven wordt ontwikkeld is de afstamming van den gevallen Adam, die »naar zijne gelijkenis en naar zijn evenbeeld", een kind voortbracht, wien hij den naam van Seth gaf.

Dat ons vroeger herhaald werd, dat die naamgeving door Eva is geschied, sluit volstrekt geene tegenspraak in; want beide ouders moesten toch eenstemmig zijn in het toekennen van een naam, waarover voorzeker reeds lang te voren gedacht en overeengekomen was. Wij

zien dit duidelijk bij de naamgeving van Johannes, eerst door Elisabeth en straks door Zacharias, die in den geest samenstemden aangaande de keus van een naam voor hun zoon.

Het tweede, de levensvorm, wanneer het zich ontwikkelend geestelijk leven der genade moest gevormd worden, was reeds lang te voren gegeven. Immers »ten dage als God den mensch schiep, maakte Hij hem naar de gelijkenis Gods".

Zeer belangrijk is hier de herhaling dat de mensch naar Gods beeld geschapen is. Want juist dit oorspronkelijk beeld Gods wijst den levensvorm aan, waarnaar in waarheid het nieuwe leven der genade zich moet richten. Nu leert ons de Apostel (Rom. 8 : 29), dat God degenen, die Hij te voren geroepen heeft, ook te voren verordineerd heeft den beelde zijns Zoons gelijkvormig te zijn. Naar datzelfde beeld worden de geloovigen in gedaante veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid (2 Cor. 3 ; 18). Christus zelf is het beeld Gods (2 Cor. 4 : 4; Col. 1 : 15). Daarom moeten wij ook vernieuwd worden en den nieuwen mensch aandoen, die naar God geschapen is, naar het evenbeeld desgenen die hem geschapen heeft (Eph. 4 : 23; Col. 3 : 10).

Reeds bij vroegere gelegenheid hebben wij opgemerkt dat wij bij de woorden: »man en vrouw schiep hij beiden", te denken hebben aan de vorming der vrouw uit de ribbe Adams. Al is de schepping der vrouw ook eenigszins later in tijd, de schrijver bepaalt ons nu bij de geworden daadzaak, nu hij als 't ware, om de geschiedenis voorttezetten, eerst een terugblik op het verledene slaat. In korte trekken wordt, naar den algemeenen zin en hoofdinhoud, herhaald, wat vroeger uitvoerig en in bijzonderheden was verhaald. Ter loops worden wij nog eens bepaald bij des menschen schepping, voorrecht, zegen en kenmerkenden naam,

die den mensch door den klank van het woord er aan moet herinneren, dat hij uit de aarde genomen was. Dat het woord (Adam) zou komen van bloed (dam), dat dit laatste zou heenwijzen op gelijkenis (demuth, damah), omdat in het bloed het leven is (Gen. 9 : 4); dat alles dunkt ons minder waarschijnlijk tegenover de duidelijke uitspraken der schrift zelve. Evenmin schijnt ons des menschen naam van roodheid (dam, edôm) af te leiden te zijn; al is het waar, dat bij het woord adama (aarde, grond) aan roode aarde is te denken.

Toen Adam honderd en dertig jaren oud was, gewon hij eenen zoon naar zijne gelijkenis, naar zijn evenbeeld, en noemde zijnen naam Seth. De zoon van den gevallen zondaar was een zondaar, die niet naar het beeld Gods, waarnaar de reine mensch was geschapen, werd geboren, maar naar het beeld van dien Adam, die uit den staat der rechtheid was uitgevallen en die wat hij nu nog leefde, alleen leefde bij en door de genade Gods. Behalve Seth had Adam nog Kain en bovendien, zoo lezen we in vs. 4, nog vele andere zonen en dochteren. Waarom wordt ons dan Seth alleen hier bij name genoemd?

Omdat het, o ouders! voor u en uwe kinderen in de allereerste plaats geldt, dat gij niet maar voor den tijd, maar voor de eeuwigheid elkander toebehoort. Wat daar is uit den wil des mans, uit den wil des vleesches, en uit den bloede (Joh. 1 : 12), langs den weg der natuur alleen geboren, is niet voor de eeuwigheid. Maar zoovelen den Christus aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijnen naam .gelooven. Dat zijn de kinderen der belofte, de zonen der zegening, zij die het koningrijk beërven zullen. Aldus was het met Seth, in wiens lijn het verbond der genade wordt voortgezet; aldus moge het zijn met u en uwe kinderen.

Daarom dan, o vaders en moeders en gij kinderen! hebt gij wel naarstiglijk te onderzoeken, of uw naam ook geschreven staat in het boek des levens; indien gij ten minste, gij, die zegt elkander zoo lief te hebben, in eeuwigheid bij elkander wilt blijven. Daarom hebt gij wel veel elkander te vragen, of gij reeds het nieuwe leven deelachtig zijt en dit reeds kent. Indien niet, waarom bidt gij niet? Hebt gij dan elkander niet zoo lief als gij beweert en meent?

Na de vermelding van Seths geboorte is er niet veel meer van Adam te berichten, al leefde hij nog acht honderd jaren en al was hij toen hij stierf negen honderd-en-dertig jaren oud. Mijne lieven! Uw leven heeft slechts in zooverre waarde, als het in betrekking staat tot den raad Gods, en dien mede helpt volbrengen. Al dat andere heeft minder gewicht voor de jaarboeken van het koningrijk Gods. — O, gaat dan uw leven eens na en vraagt u af, wat winste gij in dat leven hebt afgeworpen voor den dienst des Heeren en wat gij gedaan hebt om aan 's Heeren geestelijken tempel mede te helpen bouwen? Alleen in dien zin kunt gij in waarheid heeten te leven. Want niet alles is leven en voor het leven wat door en in het leven geschiedt.

Maar al wordt ons nu ook weinig meer van Adams leven en doen bericht, toch zal dit leven niet nutteloos geweest zijn. Geen dag, geen uur wordt ons door den Heer van leven en dood doelloos geschonken. Wel brengen wij die menigmalen gedachteloos door en zóó, dat het eigenlijk geen leven verdient te heeten dat wij leven, maar eer op een eentoonig en werktuigelijk plantenbestaan gelijkt. Niet te vergeefs werden Adam schier tot aan het duizendtal de aren verlengd. Ook daarin is de voorzienige wijsheid Gods op te merken. Nog klein was het aantal der menschen op aarde. Zoude deze aarde naar het voornemen Gods dicht bevolkt worden,

dan moesten ook de menschen een langdurigen leeftijd hebben.

Daar komt nog iets anders bij. De vermelding der daden Gods konde toen nog niet bij geschrifte gesteld en aldus voor het nageslacht bewaard worden. De mondelinge overlevering deed in de eerste tijden hetzelfde wat later aan schrijf- en boekdrukkunst werd toevertrouwd. De herinnering aan Gods weldaden en openbaringen levendig te houden bij kinderen en kindskinderen, dat was de roeping dier hoogbejaarde voorouders. Adam kon de geschiedenis van het heerlijk paradijs en van den treurigen val nog aan Lamech, Noachs vader, mededeelen. Seth kon aan Noach, Sem later aan Abraham dit alles nog verhalen. Zoo kon de waarheid trouw en onvervalscht in de geslachten bewaard blijven en onverminkt van het een in het ander overgaan.

Men mag ook niet vergeten, dat het menschelijk geslacht nog dichter bij het paradijs stond; dat de zonde steeds meer voortgaat de kracht te slopen en het lichaam te verwoesten; dat bij de toeneming van de kracht der zonde ook de weerstandbiedende kracht van den mensch steeds afneemt. Zoo moest deze ook steeds in levensduur afnemen. Reeds omtrent den zondvloed is het gemiddeld aantal levensjaren 120 (Gen. 6 : 3), en de man Mozes leert ons in den 90sten psalm, dat de spanne levens, die den mensch gegund is, 70 of 80 jaren lang is; lang genoeg, om daardoor of voor eeuwig verloren te gaan, of daarin voor eeuwig behouden te worden.

Met Seths geboorte heeft Adam den Raad Gods uitgediend, in betrekking namelijk tot de voortzetting en de ontwikkeling van het verbond der genade in de geschiedenis der menschheid. Met Adam zelven was er het aanvangs- en aanrakingspunt van eene gouden lijn der genade gegeven, die, door Seth heen, steeds ver-

der wordt voortgezet en ontwikkeld. Ontwikkeling is meer dan voortzetting. Ontwikkeling ziet aanstonds bij den aanvang op een geschonken aanleg en een te bereiken doel. De weg, die van den geschonken aanleg naar het bestemde doel loopt, die beiden, aanleg en uitkomst, tot een geheel verbindt, deze is de lijn der ontwikkeling· Door verschillende tijdperken heen, soms in rechte, maar meest in kromme richting voortgaande, toont zij ons, hoe het een uit het ander wordt geboren, maar tevens hoe dit alles uit de gedachte Gods ontspringt. Het verbond der werken wordt in Kains geslacht louter voortgezet; maar het verbond der genade in Seths geslachtslijn ontwikkeld. Ons hoofdstuk leert ons juist die lijn der ontwikkeling na te speuren, door ons te bepalen bij haar uitgangspunt uit God, bij haar omschrijving door het tiental geslachten en bij haar eindelijke uitkomst, de komst van een Noach, een trooster, die van alle ellende en gevolgen der zonde verlossen zal.

Het leven der genade, dat in den mensch als in den ontvankelijken bodem wordt gewerkt, is zelf niet uit den mensch, maar uit God. Daarom wijst de beteekenisvolle naam Seth, door Adam en Eva beiden, aan het kind der belofte gegeven. Seth, zoo noemde Eva haar zoon: want, zeide zij, God heeft mij een ander zaad gezet (Gen. 4 : 25); en ook Adam aanvaardde dien naam voor zijn zoon. Misschien werd ons de goedkeuring en instemming van beide ouders gemeld, om daardoor te doen uitkomen: hoe beiden hadden ingezien, dat alle geestelijke aanvangen uit God moeten zijn. Daarom noemden beiden eenstemmig hun kind, Seth, d. i. van God gezet. Reeds met Seths naamgeving wordt de toekomstige Verlosser aangekondigd als de Spruite Gods (Jes. 4 : 2), — In waarheid moet alle waarachtig en geestelijk leven uit God zelven

nederdalen. Christus, die het leven is, is ontvangen van den Heiligen Geest en gij, levend kind Gods! zijt geboren uit den Geest. En gelijk de oorsprongen van het geestelijk leven uit God zijn, zoo moeten het ook de uitingen en werkingen van dat leven zelf zijn.

Dat eeuwig en goddelijk leven der genade gaat door de menschheid en door uw eigen hart heen, om aldus tot volle ontplooiing te komen. De Christus Gods is immers ook de zoon des menschen, de Zone Gods ook het zaad der vrouw, in waarheid de Immanuel. Zoo is het Christelijk leven der wedergeboorte en der bekeering het leven Gods, dat in het menschelijk harte is uitgestort en wordt uitgewerkt. Het eeuwige leven der genade schept telkens nieuwe levenskringen, die, de een uit den ander geboren, elkander opvolgen en vervangen in den tijd; totdat de volheid des tijds is gekomen en de gedachte Gods voldragen en volkomen verwerkelijkt zich openbaart.

Naar hoofdstuk Vijf wordt door Gods eigen hand de eerste levenskring in de lijn der genade getrokken, omgebogen en afgerond. Met Adam begonnen, eindigt het eerste tiental geslachten in Noach, die de stamvader wordt van een geheel nieuw menschengeslacht. Gij kent de namen dier geslachten, die in hoofdstuk Vijf u werden genoemd: Adam, Seth, Enos, Kênan, Mahâlal-el, Jéred, Henoch, Methusalem, Lamech, Noach.

Het getal tien is in beteekenis zeer onderscheiden van het getal zeven, hoewel beide aan elkander verwant zijn. Wij zeiden vroeger (blz. 46), dat het getal zeven een toestand van geworden volheid te kennen geeft, die alleen door en uit God zelven is, en buiten toedoen van het schepsel en daarvan gansch onafhankelijk bleef. In tegenoverstelling daarmede duidt het getal tien in den bijbel die geworden volheid aan, die het goddelijke langs de lijn der menschelijke ontwik-

keling heeft bereikt. Laat mij liever hier de meening van een gezachhebbend geleerde aanhalen.

»Het getal tien duidt het voltooide aan, voor zooverre »dit namelijk, naar zijn oorspronkelijken aanleg door »Gods hand gezet, een werk Zijner vingeren is (Ps. 8 : 4) »en zooals dit, onder de leiding Zijner allesbesturende »hand, in weerwil van elken tegenstand en belemmering, »ja door dezen heen, met volstandige ontwikkeling, Gods »doel in de toekomstige heerlijkheid bereikt". Dan wijst die geleerde nog op de wet der tien geboden, met Gods eigen vinger beschreven, op het getal tien als grondslag der lengtemaat bij tabernakel en tempel, op zoovele andere aanwijzingen meer en ter loops ook op het tienvoudig spreken Gods bij de schepping en het tiental geslachten van Adam tot Noach, gelijk later weer van Sem tot Abraham.

Dat getal tien wijst aan, hoe de lijn der ontwikkeling door elken tegenstand heen, zich steeds verder naar den raad Gods, en wel naar het einde voortspoedt. Eer Seth sterft is er Enos, eer deze heengaat, Kenan; en zoo gaat het voort, tot Noach toe. Kome de dood telkens tusschen beide, de genade Gods heeft reeds vooraf gezorgd, dat uit het groot getal zonen en dochteren er ten minste een zoude wezen als drager der belofte en vertegenwoordiger van het Verbond der genade. De belofte, verkondigster der onwankelbare trouw Gods, feilt nooit ofte nimmer. Als wij dit niet zien, feilen wij.

Lamech, de zoon Methusalems, heeft dit ingezien, en onder leed en ellende zich aan de belofte vastgehouden, als hij zijn zoon, die een tijdperk in de geschiedenis van het genadeleven Gods op aarde kwam afsluiten, Noach of trooster noemde. Heeft het hem tot nadenken opgeroepen, dat Noach juist de tiende was en verwachtte hij daarom in hem den beloofden trooster te zien optreden? 't Kon zijn. Gewis begreep hij, dat de komst van een

Trooster, van een Rust-aanbrenger (Noach beteekent verademing, rust), bij het einde van de lijn der beloften, deze als haar vervulling moest afsluiten.

Daar was wellicht nog iets anders wat Lamech op de gedachte bracht, om bij de geboorte zijns zoons zijn vertrouwen des geloofs uittespreken; al faalde dit geloof ook wat den tijd der vervulling, niet wat de zaak zelve en de eigenlijke bedoeling der belofte betreft. Het geloof, dat tusschen allerlei ellende en jammer ingeklemd zit, gaat somtijds haasten en voorbarig op de uitkomsten en zegeningen vooruit grijpen. Het wordt wat ongeduldig en driftig, als het de zonde rondom zich zoo schrikbarend ziet toenemen, en zelf de beloften Gods bezit zonder er evenwel genoeg troost van te smaken, om lijdzaam en geduldig te blijven afwachten. Dan gaat het met de beloften aan het werken en wil dezen al haar geheimen ontwringen. Het haastend geloof vergist zich dan menigmalen en wordt ten leste wel eens teleurgesteld, wat den vorm en den tijd der vervulling, niet wat het wezen zelf betreft.

Zoo ging het Lamech, die in zijn vader en grootvader had gezien wat de h o o g s t e o n t w i k k e l i n g van het leven uit en op het Verbond der genade voor het e e u w i g e en t ij d e l ij k e leven b e l o o f d e. In Henoch had hij den man aanschouwd, die met God wandelde, gemeenzaam met Hem omging, Hem zoetelijk raadpleegde en Zijne geboden opvolgde. Slechts drie honderd vijf en zestig jaren, één jaar waarvan elke dag een jaar was, leefde Henoch op aarde en toen was hij niet meer. God nam hem uit deze vallei der ellende tot Zich in den hemel.

Daaruit begreep Lamech misschien later, dat de Heere wellicht opzettelijk den tijd van 's menschen levensduur inkortte, om Zijne kinderen te eerder van het lijden

der aarde te verlossen en ze in de zaligheid des hemels inteleiden. Laat Hij misschien daarom sommige kinderen zoo jong sterven? Henochs opname ten minste staat in onmiddellijk verband met hetgeen de schrift ons aangaande zijn leven meldt: »Henoch wandelde met God". Dat is het immers wat de Heere van zijn volk eischt. »Hij heeft u bekend gemaakt, o mensch! wat goed is en wat eischt de Heer van u als..... ootmoediglijk te wandelen met uwen God (Micha 6 : 8). Zoo gebiedt Hij Abraham te wandelen voor Zijn aangezicht (Gen. 17 : 1). En de Heer belooft het den Zijnen in het licht Zijns aanschijns te zullen wandelen (Ps. 89 : 16). Het blijft ook in de bedeeling des Nieuwen Verbonds de belofte Gods, dat Hij onder Zijn volk zal wandelen (2 Cor. 6 : 16).

Ook Henoch ondervond wat de vrome zanger hoopte. 't Was Asaf zoo goed nabij God te zijn (Ps. 73 : 28), daarom hoopte hij ook dat God hem zoude leiden door Zijnen raad en daarna in heerlijkheid opnemen. Dat woord »opnemen" heeft de psalmist aan Henochs geschiedenis ontleend. Daarom mogen wij ook hier vertalen: »en God nam hem op". Datzelfde woord vinden wij bij Elia's hemelvaart terug, waar het ook door »weggenomen" vertaald wordt. Het innig verkeer en de nauwe omgang of het wandelen Henochs met God eindigde in (niet met) zijn heengaan tot God. Van de aarde werd hij naar den hemel overgeplaatst, om eeuwig te wandelen in de heerlijkheid Gods, zonder ooit den dood gezien te hebben. Zoo was het later mede bij Elia.

Dat leert ons de brief aan de Hebreën (11 : 5), waarwij aangaande Henoch lezen: »door het geloof is Henoch weggenomen geweest, opdat hij den dood niet zoude zien; en hij werd niet gevonden, daarom dat God hem weggenomen had." Volgens dienzelfden brief had Henoch de getuigenis, dat hij Gode behaagde. Daarmede wordt

Gods goedkeuring over Henochs wandel uitgedrukt. En geen wonder, want die wandel was, gelijk Judas brief (vs. 14) duidelijk zegt, een getuigenis van Gods heiligheid en trouw, niet slechts in eigen wandel, maar ook door het woord der profetie, dat hij in naam des Heeren tot zijne goddelooze tijdgenooten bracht.

Wat is de bijbel toch een eenige meester in alles. Met hoe weinige trekken wordt ons in Henoch een gansch levensbeeld geteekend en ten voorbeelde gesteld! Eerst zijne geboorte, dan zijn leven en wandel met God, zijn heengaan aan 't einde van zijn leeftijd op aarde, zijn plotseling verdwijnen, de verbazing der tijdgenooten als Henoch eensklaps gemist werd en die zich uitspreekt in dat »hij was niet". 't Is alsof allen hem na zijn verscheiden overal hadden gezocht en als zij hem nergens hadden gevonden, elkander in verbazing toeroepen: »hij is er niet"! Maar opdat gij weten moogt, dat hij geen ontijdigen dood gestorven is, wordt u niet alleen het merkwaardige getal zijner levensjaren, maar ook de uitdrukkelijke verklaring genoemd: »God nam hem tot Zich op".

Gewis kan Henoch, die met God wandelde en uit zijn echt zonen en dochteren won, tot leering zijn, dat een godzalige wandel niet dwingt om te breken met de plichten van het maatschappelijk- en familieleven; gelijk sommige kerkgenootschappen door het opleggen van den ongehuwden staat en sommige overspannen richtingen, door het onheilig stellen van het hnwelijk, de menschen zouden willen diets maken. Als gij uw huwelijk maar heilig houdt en ook de kinderen uit Gods hand ontvangt, om die groot te brengen in de vreeze des Heeren, zal ook dit alles u niet behoeven terug te houden van den nauwen omgang en het teeder verkeer met God; u niet benadeelen in datgene wat gij hebt te beschouwen als het hoogste einde en doel des levens:

de gemeenschap met God in de eeuwigheid, het eeuwig zijn met Hem in de woningen der zaligheid. Dat is het wat de hoogste ontwikkeling van het genadeverbond den zonen der belofte belooft als de rijpe vrucht van het eeuwige zaad des levens. Henoch was daarvoor rijp geworden. Niet ieder is het op denzelfden leeftijd. De Heer weet dit, Hij die ook uwe tijden in Zijne hand heeft.

De wijze van Henochs heengaan was een duidelijk bewijs voor de macht des levens, die in het verbond der genade was gegeven, om daardoor den vloek van het verbroken werkverbond op te heffen. Klonk het dreigend van 's Heeren lippen tot den gevallen Adam: »gij zult tot stof wederkeeren;" in Henochs opneming getuigde de Heer, door de daad zelve, dat de vloek in en voor het zaad der belofte reeds in beginsel was opgeheven. Moge dan het lichaam voor een wijle tot stof wederkeeren, deszelfs toekomstige plaats is de reine heerlijke hemel. Daaraan misschien denkende, sprak Lamech van hem die troosten zoude »van wege het aardrijk dat de Heere vervloekt heeft"!

Toch is ook het tijdelijke een zegen Gods, als het slechts door de gedachte aan de eeuwigheid geheiligd en daarmede in verband gebracht wordt. Was Henochs korte levensduur als een bewijs, dat de aarde slechts een plaats der voorbereiding was, waarop wij vreemdelingen en bijwoners moeten zijn; dat leven zelf moet evenwel niet geminacht worden, noch roekeloos in gevaar gesteld, alsof het geene beteekenis had. Dat toonde de Heer door ook bovenal in Seths geslachtslijn de jaren des levens te verlengen. Lengte des levens is voorafbeeldinge van het eeuwige leven, en de hoogste ontwikkeling van dien tijdelijken zegen was in Henochs zoon Methusalach blijkbaar, die 969 jaren oud werd. Hij was de oudste. Na hem waren dit Jered, die

962 en Noach, die 950 jaren bereikte. Maar niemand kwam tot het duizendtal, hoe dicht zij dit ook naderden.

Maar toch zal de lengte des levens bij eenig geestelijk licht meestal strekken om ons de ellende des levens te beter te leeren kennen en ons aldus losser te maken van de aarde en meer te doen verlangen naar den hemel. Men zal met Mozes de klacht leeren opnemen »het uitnemendste van die is moeite en verdriet". Dan juist leert men het best wat men het meest behoeft, om dat te verkrijgen wat als hoogste ontwikkeling van het genadeleven wordt beloofd. Om als een Henoch te kunnen eindigen, is er niet zoozeer Methusalems leven als wel Lamechs levensbeschouwing en Noachs levensvertroosting noodig.

Toen Lamech honderd twee-en-tachtig jaren oud was ontving hij pas den zoon der belofte, in wien de lijn van het verbond der genade zou worden voortgezet. Ook zijn vader Methusalach had zeer lang moet wachten, gelijk later ook weer zijn nazaat Abraham lang op de smartelijke proef van het wachten gesteld werd. 't Schijnt dat ook de eerste voorvaderen in hun leven veel moesten leeren uitzien om recht in te zien, dat het niet de vraag voor ons mag wezen, w a n n e e r, maar of het God believen zal ons het nieuwe leven te schenken. Ook wil Hij aldus ons biddende houden en, door het ongeduld te spannen, de verrassing te grooter maken.

Met Henoch was diens grootvader Mahálal-él het vroegst vader van den zoon der belofte. Waren deze twee misschien de godzaligsten als jongelingen en vaders? zij hebben meer overeenkomst met elkander. Na Henoch telt Mahâlalel ook de minste levensjaren; Lamech werd vroeger weggenomen om den zondvloed niet te beleven. Met Henoch draagt Mahâlalel ook een bijzonderen naam: »die God doet prijzen". Zijn naam doet aan het

Halleju-jah of Hallelu-él denken. Was hij het wellicht, die in de openbare aanroeping van Gods naam in de dagen van Enos, het eerst een Hallel ter eere Gods opzond; terwijl Henoch, wiens naam gewijde beteekent, het toonde hoe men bovenal door zijn wandel den naam Gods had groot te maken? Beider namen, vroege aanschouwing van den zoon der belofte en vroeger heengaan naar het land der belofte doen ons bij hen iets bijzonders vermoeden, dat mogelijk in die mate bij Lamech niet werd gevonden. — Ook onder de Zijnen heeft de Heer nog Zijne bijzondersten. Neen, zeg nu niet aanstonds: och, mocht ik ook daartoe behooren! Is het dan niet genade genoeg, dat gij tot de Zijnen behoort? Wilt ge dan de eereplaats? Is een stil, afgelegen en onopgemerkt hoekje u niet genoeg? Als gij maar tot het gevolg des Heeren behoort, maar een dorpelwachter moogt zijn.

Groot was immers ook het voorrecht Lamechs, al moest men hem wellicht in zijne dagen onder de bekommerde en zwaarmoedige geloovigen rangschikken. Al mocht hij bij zijn leven wellicht ook weinig juichen, nu juicht hij gewis even luid als Henoch, al moest hij wat langer wachten. Want, weet ge, men merkt het zoo aan zijne klacht, dat hij het bij het rechte had en dat het binnen in hem goed gesteld was; al vulden zich zijne oogen met tranen en al loosde hij menigmaal klacht op klacht en verzuchting na verzuchting. Hoe kon het anders bij hem? Hij gevoelde zoo diep wat er noodig was om eenmaal het heerlijke leven te kunnen genieten.

Bij Noachs geboorte zeide Lamech: »deze zal ons troosten over ons werk en over de smart onzer handen, van wege het aardrijk dat de Heere vervloekt heeft.” Gij merkt het wel, dat hij ook geen vreemdeling was aan de vraag: wat is uw eenige troost in leven en sterven? Hij kent het zondige van zijn werk, gevoelt de smart

der ellende, en schouwt op de ware oorzaak van het leed: het oordeel Gods is den vloek uitgesproken over de zonde. Hij gevoelt zich zelven niet in staat om het werk te verbeteren of het rechtvaardig te stellen voor God; evenmin kent hij het middel van Kains nageslacht, om de ellende te vergeten of te vergulden. De smart hnnner handen, die de eigen zonde gewrocht heeft, blijft. Veel minder kan hij de eerste oorzaak van alle ellende, den vloek Gods over Adams zonde, door eigen kracht wegnemen. Daar moet een trooster komen.

De wrekende wapenen der ongerechtigheid van dien anderen Lamech, Kains naneef, baten hem niet. Maar wat hem moed en kracht geeft om te dragen, om te hopen, is de verwachting van den beloofden overwinnaar, die rust zal geven. Ook Lamech profeteert van een Silo. Maar even als eene Eva bedroog ook hem zijne geweldig gespannen hoop. Niet zijn eigen zoon zou het wezen; maar uit dien zoon zoude voortkomen die zoude zijn de Noach, de rustgever, de verkwikker, de trooster zijns volks. Van dezen Zoon der belofte moet Lamechs zoon de voorafbeeldinge zijn. Daarom zal deze ook den naam Noach dragen, om mede te verkondigen: dat alleen dan en daar de vertroosting der belofte wordt aanschouwd, waar *kennis van eigen zonde, droefheid over eigen schuld, belijdenis van de rechtvaardigheid* der oordeelen Gods het harte biddend hebben leeren uitzien naar de vervulling van de belofte des eeuwigen levens.

Als wij, alles samenvattende wat wij uit dit hoofdstuk des bijbels vernomen hebben, vragen naar de hoofdgedachte, dan ligt het antwoord voor de hand: *de ontwikkeling van het verbond der genade langs de geslachtslijn van Seth, den zoon van*

den gevallen Adam. Vier vragen worden ons daarbij gesteld en vier antwoorden door de geschiedenis zelve gegeven, die zoovele rustpunten voor ons denken vormen.

Waaraan sluit het leven der genade zich aan, waar is het aanknoopings- of aansluitingspunt voor dat Verbond der genade dat met den gevallen mensch is opgericht? Wordt Adam eerst herschapen, wedergeboren en bekeerd, eerst in eere hersteld en wordt daarna met den wederopgerichten, herboren zondaar het verbond opgericht en voortgezet? — Tot Adam, de wegschuilenden zondaar, komt het, en met Seth, die naar het beeld en gelijkenis van den gevallen Adam is geboren, wordt het verder voortgezet en streeft het door tien geslachten heen der volle ontwikkeling te gemoet. Als zondaar die het verdorven hebt, die onder den toorn en den vloek ligt, moet gij aldus in dat verbond der genade opgenomen worden; opdat gij, — en dat is het tweede — door de kracht van het nieuwe genadeleven, dat in het Genadeverbond uit God uitstroomt, mocht vernieuwd worden naar het beeld desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot het licht.

Hoe ontwikkelt zich dat leven? Zoo vragen wij ten tweede. Met andere woorden: waaruit ontspringt het, welke richting volgt het en wat uitkomst beoogt het? Seths naam wees ons aanstonds op den goddelijken oorsprong. 't Is u uit genade gegeven. God heeft u daartoe gezet en het nieuwe leven in u gewrocht. 't Is uit genade en dus niet uit de werken. Indien het uit de werken ware, zoude het door uw eigen toedoen zijn en alsdan uit het Verbond der werken, uit de oorspronkelijke wet moeten voortvloeien. Zij, die Adam gedood heeft, kan zijn kinderen gewis niet levend maken. Waar leven in de ziel is, daar is dit uit het onvergankelijk zaad, door het levend en eeuwig blijvend woord Gods

geboren; en dat niet uit u, het is Gods gave. Waar leven in de ziel is uitgestort daar is men van de kale bergspitsen der gehoorzaamheid aan de wet afgedaald (jéred) naar de grazige weiden in stille wateren van het geloof. Dat is het wat het Verbond der genade bijzonder kenmerkt en dat de beloften des verbonds aanvaardt.

Om dat geloof in al zijn macht en naar zijn geheele volheid te ontwikkelen, streeft het geheele Verbond der genade, zooals het herscheppend in de geschiedenis der menschheid optreedt. Als een zaad des levens wordt het in den boezem der menschheid of in het hart van den enkelen mensch neergelegd, om, langs de gangen der menschelijke geschiedenis heen, zich in al zijn wonderbare kracht te ontplooien. Zoo moet het hart, de verborgen gangen des Heiligen Geestes naspeuren en daarin wandelende, het leven leeren vinden uit geloof tot geloof.

Zoolang dat geloof nog niet de volkomen macht van het leven in zijn geheel geworden is, zet de geschiedenis haar stillen en rustigen stap voort; en zoowel wordt er dan van het Verbond der genade gehoord als het geloof, bij elke schrede voorwaarts, machtig is te bevatten; en zooveel wordt er wederom van het geloof gesmaakt als het Verbond der genade door zijn inwonende kracht heeft gewrocht. Op elk tijdstip der heilsgeschiedenis is de mate der openbaring Gods evenredig aan de mate des geloofs, die reeds door die openbaring is gewrocht. Maar op elk tijdstip der geschiedenis blijft dan ook het genot der zaligheid voor de kinderen der belofte het zelfde naar wezen en inhoud.

Ook de eisch voor dit leven blijft onveranderd: inte gaan in het Verbond der genade en, met loslating van het werkverbond, niet zalig te willen worden door eigen toedoen, maar zalig de willen zijn door genade alleen.

Een ander moet ons komen troosten en den vloek over de aarde uitgesproken, opheffen. Op een Noach hoopt Lamech. Naar deze uitkomst streeft de ontwikkeling van het Verbond der genade steeds, namelijk naar een Noach, een Silo, een Vredevorst, een Trooster, die komen zal om alle tranen van de oogen te wisschen. De geheele richting van het Verbond der genade, staart in zijne ontwikkeling, door het lijden en door strijd der menschheid heen, naar den Christus, naar Zijn komst in de wereld of in het hart, naar Zijne wederkomst aan het einde der geschiedenis, die de triomf van het genadeverbond en de verheerlijking van Gods deugden zal zijn.

Wat dat leven in zijne hoogste ontwikkeling belooft, is juist was de Kainiten te vergeefs zochten, waarnaar gij in uwe armoede en ellende, met al uw kunst en wetenschap vruchteloos streeft. 't Is het eeuwige leven, de nabijheid Gods, de vreugde des heils. 't Is de afwenteling van het leed, de wegneming van den vloek en de heerschappij des vredes. Lamech kan u leeren wat daar noodig is om in het Verbond der genade in te treden en de hoop te mogen voeden van den beloofden trooster eenmaal te aanschouwen. Noodig is het besef van eigen machteloosheid bij het drukkend gevoel der overstelpende ellende; noodig is ook het duidelijk inzicht der onwaardigheid en vruchteloosheid van eigen werk bij de wetenschap, dat er een trooster beloofd is, een trooster is, die reeds komende is en wiens nadering alleen het heil kan werken.

Vraagt u nu zelven af of gij het reeds zeggen kunt: ik ben wel arm en ellendig, maar de Heer denkt aan mij bestendig? Ja, gewis de Heer denkt aan u, maar denkt gij aan den Heer en zijne trouwe belofte?

Indien ja, dan zal het woord Lamechs uw woord wor-

den; deze Christus zal ons troosten over ons werk, en over de smart onzer handen, vanwege het aardrijk dat de Heer vervloekt heeft. Op deze aarde zal Hij ons troosten door zijn komst op aarde, in den hemel zal Hij ons eeuwig troosten door zijn komst in ons hart.

Wat brengt ons dit hoofdstuk nu nog voor ernstige waarschuwing, leering en bemoediging? Eene ernstige waarschuwing is er in den langdurigen leeftijd der voorvaderen, ook aan u, ouderen en jongeren van jaren, gegeven. Ook het langste leven heeft een einde. Ook een Methusalem sterft. Gij dan ook zult sterven, wat vroeger of wat later. Al heeft de Heer u lang gespaard; een lang leven is niet de waarborg van een eeuwig leven. Maar een lang leven der voorbereiding, dat onnut voorbij gaat, waarborgt eene eeuwigheid van rouw en ellende. Gij zijt niet jong meer. Wat kan men van uw leven zeggen? Het einde is nabij. Laat het komen, als het u maar vindt gelijk een Henoch, wandelende met God.

In de nabijheid Gods wordt het leven gevonden, niet in de veelheid van dagen of veelheid des tijdelijken levens. Indien het u goed is nabij God te zijn, dan zult gij in deze nabijheid eerst recht het ware leven leeren kennen, leeren smaken. Dan hebt gij in dezen wandel met God hier beneden het onderpand van uw wandel met God daarboven. Indien gij met God wandelt is dit alzoo, omdat God met u wandelt. Dan zegt gij ook: 't is mij goed nabij God te zijn. Hij zal mij leiden naar Zijnen raad en daarna in Zijne heerlijkheid opnemen. Moeten vrienden en verwanten u missen, vragen zij ook nog somtijds naar u; in Gods heerlijkheid opgenomen, mist gij niets van de aarde en deze gedachte troost juist het hart uwer dierbaren.

Maar de onafgebroken nabijheid Gods ligt

aan het einde der baan, als God u de onverwelkelijke kroon der gerechtigheid geven zal. Waarom wilt gij haar vrucht reeds nu? Nu gaat het nog door strijd en worsteling heen. Nu is er nog het wachten, beiden en bidden. Maar door te wachten oefende de Heer steeds de Zijnen. Zoo oud werden de voorvaderen en toch stierven zij, en het zaad der belofte was nog uitgebleven. Nu nog het moeilijk pad der ontwikkeling des levens ten leven, straks de volle ontplooiing. De smart des aardschen levens is eene opleiding tot het leven des hemels. Juist door de smart te gevoelen, de ellende te zien, moest Lamech zijn zonde en schuld voor God leeren kennen. In het herhaalde vruchteloos pogen naar genot, in het telkens doelloos grijpen naar de vreugde. in de onafgebroken teleurstellingen leerde Lamech uitzien naar de vertroostingen Gods. Daartoe zond de Heer de ellende op de zonde, de smart des levens als eene betooning zijner gerechtigheid en als eene opleiding tot dat leven, dat Gods genade alleen u geven kan.

Als gij waarlijk naar dat leven smacht, zult gij onder alle droefheid en bekommering, bij elke weifeling en slingering, toch nog blijven uitzien naar troost. Dan zal de Heer u biddende maken, opdat gij eenmaal dankende moogt zeggen: »wij hebben ook in den weg Uwer gerichten U, o Heere! verwacht; tot Uwen naam en tot uwe gedachtenis is de begeerte onzer ziel. O Heere, in benauwdheid hebben wij U gezocht; wij hebben ons stil gebed uitgestort als Uwe tuchtiging over ons was. Onze dooden zullen leven; ook mijn dood lichaam het zal opstaan. Waakt op en juicht, gij, die in het stof woont." (Jes. 26 : 8, 9, 16.)

PSALM 73 : 13.

DE ZONDVLOED.

GENESIS VI—IX.

De vreeslijke gebeurtenis, die een einde maakte aan het tijdvak van Adam tot Noach, wordt in een viertal hoofdstukken beschreven. Gen. VI wijst op de voorbereiding, Gen. VII op de heerschappij, Gen. VIII op de afneming en Gen. IX op de wegneming van de gevolgen des zondvloeds.

Eerst wordt het oordeel Gods over de goddeloosheid der menschen benevens het werk der voorbereidende genade met Noach vermeld in hoofdst. VI. Daarna wordt in hoofdst. VII : 1 tot VIII : 4 de volvoering van dat oordeel door den zondvloed en de behoudenis van het zaad der genade door de arke beschreven. Hoofdst. VIII : 5—23 teekent de heilzame tucht des oordeels voor de kinderen des toekomstigen verbonds; terwijl ten laatste de verbondssluiting Gods met Noach en de zijnen in het negende hoofdstuk wordt bericht en te gelijk het toekomstig heil in Sem gewaarborgd.

De oude wereld, onder de stroomen van zonde bedolven, gaat in de stroomen des zondvloeds onder en op de puinhoopen der oude verrijst een nieuwe wereld. Op het zedelijk verderf der menschen volgt als antwoord van een heilig God het tijdelijk verderf. Gods rechtvaardigheid en barmhartigheid, strafeischende gerechtigheid en eeuwige bondstrouw komen helder uit, zoowel in den zondvloed als in de arke.

VIII.

HET OORDEEL GODS OVER DE GODDELOOSHEID DER MENSCHEN, BENEVENS HET WERK DER VOORBEREIDENDE GENADE MET NOACH

Genesis VI: 1—22.

INHOUD: De inhoud en bouw van Ps. 19; opzettelijke en onopzettelijke zonde; strafwaardigheid der laatste; de natuurstaat der onbeschaafde volkeren diep zondig; de zedelijke toestand der eerste menschengeslachten; Gen. 6 in verband met en onderscheiden van de voorgaande hoofdstukken; de geschiedenis der menschheid geen geschiedenis der uiterste richtingen. Het onderwerp en zijne verdeeling.

Aanleiding tot de toeneming der zonde; het vleeschlijk huwelijk; bedenkelijk verschijnsel; bloedschande; de »zonen Gods" de afstammelingen Seths, geen engelen; Calvyn tegenover Kurtz en Delitzsch; het huwelijk tusschen geloovigen en ongeloovigen, de grond en het doel van Israels huwelijkswetten.

Het oordeel Gods over onbewuste zonde; het zedelijk peil in dit tijdperk, vleesch, wat het is; Rom. 7 en 8 te vergelijken met Gen. 6; het getuigen des Heiligen Geestes in het geweten; de natuurlijke mensch; de zondige natuur; de gewone levensduur; vervulling van den vloek des doods; de reuzen, de mannen van naam; Nephiliem; Delitzsch en de kantteekenaars.

Het oordeel Gods over den mensch; het gedichtsel des harten; »ten allen dage"—het gansche leven; het berouwen Gods: anthropomorphisme en anthropopathisme; veranderde verhoudingen tegenover een onveranderlijk God; God onaandoenlijk? Gods liefde, vreugde, toorn, afkeer, smart—God is God, geen nootlot. Geen onrecht bij God.

De macht der genade blijkbaar in Noachs optreding; de grond,

bestaanswijze en bevestiging van het werk der genade. Noachs godsdienstig karakter, trouwe wandel. heilig beginsel, vrome verwachting, eenvoudig geloof.

Het oordeel; verderf voor verderf; tijdelijke dood voor geestelijken dood; het oordeel vastgesteld, aangekondigd, verklaard.

Het redmiddel der genade, omschreven, voorgesteld, aanvaard. De vierderlei zin van het woord verbond; de naamafleiding van Berith — verbond; het verbond met Noach. Besluit.

Psalm 19 : 6, 7.

Gelijk de meeste psalmen beweegt ook de negentiende zich langs stoute tegenstellingen voorwaarts en rondt de schoone gedachten af, door in die tegenstellingen de waarheid zelve van twee onderscheiden zijden te doen uitkomen. Zoo is het reeds met het geheel van den negentienden psalm, die uit twee groote helften bestaat, waarvan de eerste (vs. 1—7) de bron der natuurlijke ot middellijke, de tweede (vs. 8—15) de kenbron der geopenbaarde of onmiddellijke Godskennis leert kennen. Zoo is het ook met de afzonderlijke deelen van denzelfden psalm, ook met het tweetal berijmde versafdeelingen, die we zoo pas te samen zongen.

Let op de tegenstelling in vs. 13 en 14 van den psalm, zooals ge dien in uwen bijbel leest. »Wie zou »de afdwalingen verstaan? reinig mij van de verborgen »(afdwalingen.) Houdt Uwen knecht ook terug van »trotschheden; laat ze over mij niet heerschen". Onder »de verborgen afdwalingen" hebben wij de onbewuste en onopzettelijke zonden, de ondoordachte, te verstaan; terwijl »de trotschheden", naar de kracht van het oorspronkelijk woord, meer de wel overdachte, de opzettelijke en moedwillige zonden aanduiden. Bij de laatste getuigt het geweten onmiddellijk en krachtig, en evenwel zal de mensch door de zwakheid des vleesches en

de macht der zonde die plegen. Bij de eerste getuigt het geweten of nog niet of niet meer; het zwijgt omdat het deze zonden nog niet kent als zonde, gelijk het dikwijls met die zoogenaamde kleine en onbeteekenende zonden gaat; of omdat het geweten, door de langdurige gewoonte der zonde, den rechten prikkel tot en het juiste vermogen van zuivere onderscheiding heeft verloren.

Is onbewuste, onopzettelijke zonde ook strafbaar? De schuld eener zonde wordt er niet minder om, omdat deze eene hebbelijkheid, eene gewoonte, een tweede natuur is geworden. Gij kunt en moogt geene »verzachtende omstandigheden" pleiten, door u op de inwonende zonde te beroepen. Juist uit deze blijkt de zondige en diep verdorven geaardheid des menschen, nog veel meer dan uit de bewuste en opzettelijke, weldoordachte zonde. Daartegen is ten minste nog gestreden. De veste viel niet zonder moedig en kloek verzet. Dubbel lafhartig en onverantwoordelijke achteloosheid moet het heeten, wanneer de burcht zonder slag of stoot aan den vijand werd overgelaten; verraad is het met den vijand te heulen.

Niets pleit meer tegen den mensch, die van God een zedelijken aanleg ontvangen heeft, dan die onbeteugelde heerschappij der zonde en macht des vleesches, die zich in den zoogenaamden natuurstaat des menschen openbaart. De argelooze en schier spelende zonde, die zoo menigmaal met al de bekoorlijkheid van het naïve bij de onbeschaafde volkeren en stammen zich laat gelden, is een treurig en smartelijk schouwspel. Als men zich niet schaamt voor de zonde, omdat men niet weet wat zonde is, geeft men bewijs van diep zedelijk verval. Het geweten spreekt nog niet, omdat het nog geen inhoud heeft, niet ontwikkeld of misschien reeds verstikt is.

Een dergelijk tijdperk schetst ons de bijbel als aan-

vangsgeschiedenis der menschheid. In het zesde hoofdstuk van Genesis wordt de zedelijke toestand van het tijdvak der gewetenloosheid van Adam tot Noach geteekend. Noem het geenszins den tijd der wordende zedelijkheid, maar veeleer dien der gewetenloosheid in al hare vormen en velerlei verscheidenheid, als onontwikkeld, nog niet ontwaakt of wel stervend en vermoord geweten der menschheid.

Het genoemde hoofdstuk geeft ons, wat de voorafgaanden ons nog niet konden geven, een hoofdstuk van de geschiedenis der gansche menschheid na den val; dier menschheid, die onder den nawerkenden invloed van het werkverbond naar geluk en leven streefde in eigen kracht, maar zich niet liet gelegen liggen aan of liet trekken door het heil, dat beloofd en voorgesteld werd in het verbond der genade. In de twee voorgaande hoofdstukken werd, door middel van Kains geslachtslijn gelijk mede voor die van Seth, ons een blik gegund op de uiterste richtingen en uitstekende punten der geschiedenis, die ons kunnen dienen om de geestesstrooming van beide zijden te leeren kennen. Maar de geschiedenis der menschheid is nooit de geschiedenis der uiterste richtingen of die der aanwijzende bakens; maar veel meer de geschiedenis van den breeden stroom, die met machtige golving tusschen de twee uitersteu als tusschen twee oevers, zich voortbeweegt en in richting en strooming juist door deze wordt bepaald en voortgestuwd. Van dezen breeden stroom der menschheid verhaalt ons het zesde hoofdstuk.

Eerst werd ons het schouwtooneel geopend, waarop het bont tafereel van 's menschen geschiedenis zoude worden afgespeeld. De aarde zoude de woonplaats der menschen zijn (Hoofdst. 1.) Daarna wordt ons de aanvang der geschiedenis gemeld in de schepping, afzondering en val des menschen (Hoofdst. 2 en 3.) Welke

de leidende beginselen waren, hadden het verbond der werken en dat der genade duidelijk gemaakt; opdat wij, de geschiedenis der menschheid naar hare uitwendige verschijnselen waarnemende, zouden weten, welke hoogere krachten en gedachten Gods achter de zichtbare oppervlakte verborgen liggen, daarin werkzaam optreden en daardoor zich openbaren. Dat bleek uit Kains en Seths geslachtslijn. Daaraan sluit zich nu de geschiedenis aan van dat menschdom, dat uit de vermenging van beider lijnen is voortgesproten en dat de aarde ging vervullen met bewoners, maar ook met ongerechtigheid en wrevel.

Gij kunt dit zesde hoofdstuk op zich zelve beschouwen, en dan teekent het u den zedelijken toestand van het tijdvak, dat er ligt tusschen het verbond Adams en het verbond met Noach. Ook kunt gij het in verband brengen met het drietal, dat er op volgt en waarmede het een geheel vormt. In dat opzicht beschrijft het de oorzaken en toebereidingen van en tot den zondvloed; gelijk in hoofdst. 7 de zondvloed zelf, in hoofdst. 8 de afneming van, en in hoofdst. 9 de opheffing der gevolgen na den zondvloed worden beschreven. Eerst wordt met donkere kleuren de heerschappij der zonde (vs. 1—7) afgemaald; daarna wordt met een enkelen trek de macht der genade (vs. 8—10) voorgesteld in den zoon Seths, in Noach den rechtvaardige; straks dreigt het naderend oordeel (vs. 11—13) dat voorbereid, verklaard en aangekondigd wordt; terwijl ten laatste het redmiddel der genade in verband met het op te richten verbond (vs. 14—22) wordt genoemd en beschreven. Wilt gij den inhoud van dit hoofdstuk liever in twee bijna gelijke helften verdeelen, dan zoudt ge deze kunnen omschrijven als de werking der zonde aan de eene en de zegening der genade aan de andere zijde.

Zeer opmerkelijk is wat de H. Schrift als aanleiding en hoofdoorzaak van de toeneming der zonde onder de menschen vooropstelt, 't geschiedde, zoo wordt ons (vs. 1) verhaald, »als de menschen op den aardbodem begonnen te vermenigvuldigen en hun dochters geboren werden, dat Gods zonen de dochteren der menschen aanzagen, dat zij schoon waren en zij namen zich vrouwen uit allen, die zij verkozen hadden." Wordt hier misschien op het gedachteloos en onheilig huwelijk gedoeld, dat zingenot en vleeschlijken wellust beoogt en dat ook door den Heer wordt gewraakt? De Heere Jezus stelt het als een doorgaand kenmerk van zedelijke verstomping en louter aardschen zin, die in eenig tijdperk heerschende zijn; zoowel »in de dagen voor den zondvloed, toen zij waren etende en drinkende, trouwende en ten huwelijk uitgevende," als »in den dag der toekomst van den Zoon des menschen" (Matth. 24 : 38, 39).

Het huwelijk, dat geen hooger doel en geen heiliger grond kent dan aardsche bemoeiing en zinnelijke overlegging, is gewis een ellendige bron van zonde en jammer en eene treurige miskenning der ordeningen Gods. Het gedachteloos en wereldsch huwelijk brengt personen en familiën bijeen, die beter voor altijd gescheiden hadden moeten blijven en wier omgang slechts zonde baart en aan een kroost het aanzijn geeft, dat de voorvaderen steeds in slechtheid overtreft. Ook eene dergelijke waarschuwing kan bedoeld zijn, wanneer Gods woord het onberaden en vleeschelijk huwelijk, dat slechts op uiterlijke schoonheid van vormen en niet op innerlijke schoonheid van karakter let, de bron en aanleiding der vermenigvuldigde zonde noemt. Maar daar is toch meer.

De hartstochtelijke liefde, die de zinnen verblindt en, door uiterlijk schoon geboeid, ten leste geene perken der zedelijkheid meer kent, begon zich aan de eerste

en heiligste rechten des bloeds te vergrijpen. Wat in den allereersten tijd noodig geweest was, werd weldra door de stem der natuur en misschien ook door duidelijke aanwijzing Gods als ongeoorloofd verklaard. De noodige grenzen, die het huwelijk van bloedschande scheiden, werden door de menschen weldra overschreden. En dat zegt de bijbel duidelijk door die welvoegelijke, de grootste schande omsluierende, bijvoeging, dat de kinderen Gods zich vrouwen namen uit allen die zij verkozen hadden, indien zij slechts schoon waren. Zij letten op niets dan op de vervulling der heete drift en de blussching der brandende begeerte. Indien de vrouwen slechts schoon waren, verhinderde geen zedelijke minderheid of al te nauwe bloedverwantschap de zonen Seths, zich de dochteren Kains ten huwelijk te nemen.

Want dat de afstammelingen van Seth door de zonen Gods worden aangeduid in tegenoverstelling van de kinderen Kains als kinderen des menschen, lijdt bij ons geen oogenblik twijfel. Zonen der aanzienlijke of voorname mannen worden hier evenmin als engelen bedoeld. Wij weten zeer goed, dat er nog in de laatste tijden onder vrome buitenlandsche godgeleerden gestreden is over de beteekenis, die men aan de uitdrukking »Zonen Gods" te hechten heeft. Maar men had er misschien niet op gelet, hoe reeds Eva en daarna Adam hun zoon Seth een spruite Gods hadden genoemd (4 : 25). Men had wellicht niet opgemerkt, hoe in de twee voorgaande hoofdstukken de geslachtslijnen van Kain en Seth nadrukkelijk tegenover elkander gesteld worden.

Door dit alles kwam men er waarschijnlijk toe, om in de zonen Gods engelen te zien, hoewel zij aldus bijna nergens genoemd worden, en hoewel de Heere Jezus duidelijk zegt, dat de engelen in den hemel noch ten

huwelijk geven noch ten huwelijk nemen (Luk. 20: 35). Men had ook niet ingezien, dat kroost uit een huwelijk van zoo verschillende wezens, als engelen en menschen zijn, een natuurlijke onmogelijkheid is en dat de bijbel ons nergens op het bestaan van dergelijke monsters wijst. Hier nemen wij gaarne het woord van den grooten Calvijn over: »dat eeuwenoud verzinsel van een »huwelijk der engelen met de dochteren der menschen »weerspreekt zich zelf door zijne innerlijke ongerijmdheid »en men begrijpt haast niet, hoe geleerde mannen ooit »tot zoo tastbare en onzinnige monsterlijkheden konden »komen."

Wat hier in Gods woord als schuldige aanleiding der vermenigvuldigde zonde veroordeeld wordt, is de vermenging van de lijn der genade uit Seth met de verworpen lijn der eigen kracht uit Kain. Deze vermenging was maar niet voor een tijd, maar door het huwelijk voor het geheele leven. Bekeerde menschen, godzalige kinderen Gods, kinderen uit godvruchtige gezinnen moesten nooit hunne wederhelft bij de wereld of in de tenten der goddeloosheid zoeken. Dat brengt nooit veel goeds aan. Wat hier door een waarschuwend voorbeeld geleerd wordt, wordt later nadrukkelijk in Gods wet omschreven: tusschen geloovigen en ongeloovigen moet nooit een huwelijk gesloten worden. Daarom ook verbiedt Deut. 7: 3 aan Israel zich met de oorspronkelijke inwoners des lands te vermaagschappen. Zoo herhaalt het Josua (Jos. 23: 12) en later Ezra (10: 10) en Nehemia (13: 27). Daar ligt iets onzedelijks in het huwelijk van een kind Gods met een kind der wereld; want, dat begrijpt ieder, aan dat huwelijk onbreekt de rechte grondslag: de geestelijke overeenstemming. Waar die grondslag ontbreekt, kan slechts zinnelijke lust of koele berekening tot het huwelijk geleid hebben. Wat dunkt u van u zelven?

Niet minder opmerkelijk dan de aanleiding der vermenigvuldigde zonde is het oordeel Gods over het zedelijk peil, de vreeselijke straf en het natuurlijk gevolg dier onreine verhouding der menschen onderling. Vraagt gij naar een bijbelsche uitdrukking voor de zondige en bedorven geaardheid des menschen, hier vindt gij ze: de mensch is vleesch. Al wat er in den mensch is van dierlijke drift, lagen hartstocht en vurige begeerte wordt met den naam van vleesch bestempeld. De mensch, die naar het beeld Gods geschapen was, was geheel verdierlijkt en opgegaan in vleeschlijke lusten; hij was vleesch geworden, een zetel en bergplaats van neigingen en gewaarwordingen, van gevoel en drift, maar zonder eenig hooger beginsel, dat dit alles kon leiden of regelen. Elke zondige aandrift, elk onstuimig verlangen, elke brandende hartstocht woelde en woedde in hem en in zijn snel en koortsig jagend bloed; maar een hoogere bezieling, een edeler geestdrift, een reiner gewaarwording kon in dat vleesch niet komen. Wilt gij weten wat vleesch in bijbelschen zin is, lees dan Rom. 7 en 8; en wilt gij wederom Rom. 7 en 8 verstaan, lees dan Gen. 6.

Indien ik mij niet bebrieg, wordt de oorzaak van des menschen onbekeerlijkheid hier niet in het vleesch gesteld, gelijk men zoude moeten opmaken uit de woorden: »dewijl hij ook vleesch is". Indien men het oorspronkelijke aldus vertaalt, verkrijgt men de volgende zin: »Gods Geest zal niet altijd met den mensch twisten omdat hij vleesch is!" Ik zoude denken dat de mensch juist daardoor meer en meer vleesch wordt, doordien Gods Geest ophoudt in hem en tegen hem te getuigen, en dat naarmate de kracht des vleesches toeneemt, ook de Geest allengskens minder getuigt. Voor ons rijst de vraag of het woordeken »dewijl" in

't oorspronkelijke wel in 't geheel wordt genoemd. Ik zoude vs. 3 liefst aldus willen vertalen: »Mijn Geest zal niet in eeuwigheid twisten met den mensch; in hun zondig omdwalen is vleesch." Dan zouden wij hier hetzelfde woord vinden (beschaggam = in hun afdwalen), dat in Ps. 19 en elders door dwalen en onopzettelijke zonde is vertaald of wel door afdwalingen is weergegeven. In dat gedachteloos en onwillekeurig afdwalen der zonde, dat als van zelve geschiedt, openbaart zich juist de macht van dat vleesch, waarin niets goeds woont en waarvan de Apostel zegt (Rom. 7 : 18), dat hij vleeschlijk verkocht is onder de macht der zonde (Rom. 7 : 14). Bij vergelijking met Rom. 7 : 19 zoude ik onder vleesch in zedelijken zin willen verstaan: den mensch naar zijne natuurlijke en zinnelijke zijde, beschouwd als geheel van gevoel en verstandelijke werkzaamheid, zonder den regelenden invloed van een wil, die zelf door de genademacht des Heiligen Geestes is geregeld.

Doordien het getuigenis des Geestes Gods, het twisten des Geestes, d. i. het wijzen op het heilig recht Gods, in het geweten niet meer vernomen wordt, is het klaar en duidelijk geworden, dat des menschen geheele innerlijk zijn in vleesch is opgegaan, zoozeer dat elke opwellende begeerte en natuurlijke drift daarvan een vernieuwd bewijs is. Alles in hem is ondoordachte, onbewuste zonde en deze zonde in zijn natuur. Zoolang de Geest Gods nog met den mensch twist, tegen hem getuigt, is er nog hoop. 't Is, naar het woord des Heeren Jezus, de taak des Heiligen Geestes om te overtuigen van zonde, gerechtigheid en oordeel (Joh. 16 : 8). Waar dit niet meer geschiedt en het getuigenis des Heiligen Geestes in dien zin niet meer wordt vernomen, daar is alles vleesch geworden; maar daar is ook het oordeel der onbekeerlijkheid uitgesproken. Geen lang leven baat

meer; de levensduur wordt ingekort; en, wat wel natuurlijk gevolg moest zijn van een wellustig en vleeschlijk gezind leven, wordt nu tevens de uiting van de strafeischende gerechtigheid Gods en de uitdrukking van de onbekeerlijkheid des harten: »des menschen dagen zullen zijn honderd en twintig jaren."

Hier stuiten wij naar veler oordeel op eene niet vooraf bedachte moeilijkheid. Immers zien die 120 jaren op den duur, die nog aan het menschlijk geslacht gegund wordt, voor dat de zondvloed zoude komen. Zoo zeggen de meesten. Wij kunnen evenwel dat gevoelen niet deelen. Eerst vs. 13 van dit hoofdstuk wordt er van den zondvloed gesproken en reeds tien verzen vroeger, in vs. 3, zoude de tijd genoemd worden, die het menschdom nog van den zondvloed scheidde, zonder dat nog met een enkel woord van die gebeurtenis gerept is? Lees aandachtig en eenvoudig wat er in uwen bijbel te lezen staat, en gij oordeelt met mij, dat met deze worden: »en zijne dagen zullen zijn honderd en twintig jaren", een bevestiging gegeven wordt van Adams vloek, door de zonde over hem gekomen. De dood werd den mensch naderbij gebracht. Hij zoude vroeger sterven. Zijn leeftijd zoude slechts 120 jaren zijn, ofschoon er toch in de lijn van Seths nageslacht waren en bleven, die zooveel ouder werden.

Daardoor kwam men er toe, hoewel niets dit aanraadt, om het genoemde jarental niet als vastgestelden gewonen menschenleeftijd, maar als tijd van uitstel des oordeels op te vatten. Men vergat daarbij, dat de lange levensduur nooit in Kains geslachtslijn vermeld is en ook slechts als uitzondering moet gelden, die niet tot het geheele menschlijke geslacht moet uitgestrekt worden. Wij zeiden het reeds vroeger; niet van enkele uitstekende persoonlijkheden en kenschetsende dragers van beginselen spreekt dit hoofdstuk, maar

van den breden stroom der gewone menschenkinderen, die zich tusschen de twee uiterste oevers voortbewegen en wier gewone leeftijd al zeer spoedig tot 120 jaren inslonk, wellicht meest daar beneden bleef.

Daar was nog iets wat dat tijdperk bijzonder kenmerkte en op een ruwen, ongebonden natuurstaat van onrecht en vuistrecht wees, en aldus ook een tijdvak van heerschappij des vleesches aangaf. In dat tijdvak gold het recht van den sterkste. Deugd was, gelijk bij onze voorvaderen, allereerst lichamelijke sterkte, drieste spierkracht, straks dapperheid en onbedwingbare moed.

De »geweldigen waren de mannen van naam", geboren uit de vermenging der beide geslachten; als namelijk bij het streven van den kainiet Lamech iets zich begon te mengen van den weemoed van dien anderen Lamech, die klaagde over de veelheid der smart en troosteloosheid der dagen.

Zeer zeker overtreffen de eerste menschengeslachten de latere en tegenwoordige zeer verre in lichaamsgrootte en daaraan geëvenredigde lichaamkracht. Dat bewijzen nog menigmalen de gevonden overblijfselen van de reuzige lang verdwenen voorgeslachten. Evenwel waren ook de reuzen, waarvan in Gen. 6 melding gemaakt wordt, ongemeene en zeldzame verschijnselen, mannen van bijzondere kracht en ongewonen moed, die misschien in menig opzicht zich verdienstelijk maakten tegenover het wild gedierte des wouds, maar daarvoor zich dan ook groote voorrechten aanmatigden. Ook in die dagen van het grijs verleden trokken zij de aandacht als zeldzaam zoo voorkomende. Vandaar wellicht hun naam Nephiliem, ofschoon anderen dit anders verklaren. Zie slechts onze kanteekenaren er op na, die het woord Nephiliem van vallen afleiden. »'t Waren menschen," zoo zeggen zij, »van grooter statuur en meerder sterkte dan anderen. 't Woord komt van val-

len: omdat zij van God *afvallig* zijn en de menschen met allen wrevel en tirannij *overvielen*, noch God, noch de menschen vreezende: waardoor een ieder, die ze zag, het harte als *ontviel*". 't Kan niet zijn dat één woord al die onderscheiden beteekenissen te gelijk aangeeft. Evenwel heeft een der uitnemendste bijbelverklaarders van onzen tijd de verklaring van onze kantteekenaars bijna letterlijk overgenomen.

Als ten laatste het oordeel Gods over het zedelijk peil en de onmetelijke verdorvenheid van het menschengeslacht in een enkelen volzin wordt te saamgevat, luidt dit met snijdende juistheid: »al het gedichtsel der gedachten zijns harten is te allen dage alleenlijk boos". Toen de boosheid der menschenkinderen op aarde vermenigvuldigde, bleek het wel, dat de menschen zelve niet inzagen, maar wat Gods alziend oog zeer duidelijk onderscheidde, dat niet slechts de *daden* maar ook de *gedachten*, ja dat al de gedachten, niet maar enkele, boos waren. Ja, wat meer is, dat reeds de nog niet geboren gedachte, die in de diepste en verborgen neigingen en tochten des harten zich gaat vormen; dat reeds het *gedichtsel* des harten door en door boos en verdorven was. Reeds in de prille kindsheid woelt die verdorvenheid. Want dat dit de beteekenis is van »te allen dage", waardoor het geheele leven wordt aangeduid, blijkt uit de vergelijking van deze plaats met de latere Gen. 8: 12, waarbij wij wellicht breeder over deze stof zullen handelen. De uitspraak Gods over den mensch en zijn zedelijk bestaan gaat ontwijfelbaar over de *algemeenheid*, den *zetel*, den *wortel*, de *zondigheid* en den *samenhang* der menschlijke zonde. Want ziet, niet maar een mensch maar de mensch is zondig; die zonde zetelt in het hart en wortelt in deszelfs diepste overleggingen en opko-

mende tochten; dat hart is wat God zelf louter boos, opzettelijk en alleenlijk of door en door boos noemt. Deze boosheid is er onafgebroken, den geheelen dag door, in samenhang met het geheele leven, te allen dage.

Wat wonder dat het droevig schouwspel van zoo algemeene en zoo innige en geheele verdorvenheid den heiligen afkeer wekt van een God, wiens oogen te rein zijn om het kwade te aanschouwen en wiens oogen evenwel den boozen mensch geheel doorschouwen. »Het berouwde den Heere dat Hij den mensch op de aarde gemaakt had en het smartte Hem aan het hart." Gij begrijpt lichtelijk dat hier van God in menschlijke taal gesproken wordt, en dat den hoogen en onveranderlijken God gewaarwordingen en aandoeningen toegeschreven worden, die aan de beste oogenblikken van het menschlijke leven zelf ontleend zijn. Hoe zoude de mensch ook ooit iets van de gedachten Gods kunnen leeren verstaan, indien God niet in neerbuigende liefde met de taal des menschen tot hem kwam.

Maar — en dat mogen wij niet vergeten — maar er ligt aan al dergelijke uitdrukkingen eene diepe waarheid ten grondslag. Soms wordt van God op menschlijke wijze en naar menschlijke aandoening gesproken, niet omdat dit van den mensch op God wordt overgebracht, maar omdat in dit opzicht iets van God op den mensch is overgedragen. Wij moeten ons wel wachten van ons God als eene onbewegelijke en onaandoenlijke eenheid voor te stellen. Daarmede is het begrip van persoonlijkheid in strijd. Eene dergelijke onaandoenlijkheid heeft niets met Gods onveranderlijkheid te maken. God blijft onveranderlijk naar Zijn wezen, ook indien Hij een veranderde houding en verhouding tegenover het voorwerp Zijner beschouwing aanneemt.

Zich een God geheel zonder aandoening te denken, is immers zeer duidelijk Gods liefde loochenen, en het bijbelwoord, dat God over den goddeloozen toornt tot een leugen maken. 't Is ontkennen dat God een afschuw heeft van de zonde en ontferming koestert voor den zondaar. En wat zijne liefde, toorn, afschuw en ontferming anders dan innerlijke aandoeningen, of bewegingen van het leven, dat weet te gevoelen en diep te gevoelen? Een onaandoenlijk God is een onverschillig God, een heidensch Noodlot. Bij de oude vraag der wijsbegeerte of er in God ook aandoeningen zijn, dan of we met een onaandoenlijk God te doen hebben, plaatst de bijbel zich met beslistheid aan de zijde van hen, die op het eerste bevestigend antwoorden. Immers ook de Heilige Geest kan bedroefd worden, ook Hem zijn smarten aangedaan (Jes. 63: 10; Eph. 4: 30). In God is er, wie zal het ontkennen? de hoogste en heiligste vreugde; waar vreugde is moet ook plaats zijn voor droefheid; indien wij van dit alles maar niet menschelijk gaan oordeelen, of God zelven met menschlijken maatstaf meten.

Indien God wil, dat deze of gene dingen veranderen zullen, daarom verandert Hij zelf nog niet. Als God berouw wordt toegeschreven, dan veronderstelt dit geene verandering in God, maar een andere houding dan vroeger tegenover de voorwerpen; en dit alles naar Zijn eigen onveranderlijk besluit. Evenmin als de namen God, Schepper, Onderhouder en Bestuurder, Vader op eenige verandering in God zelven wijzen, maar wel op eene verandering tot de schepselen, evenmin doet dit de aandoening van berouw of toorn of smart, die aan God worden toegeschreven.

Dat de heilige bijbelschrijvers dit alles zeer wel wisten, blijkt uit menig schriftwoord. Zoo zegt de profeet Samuel tot den koning Saul (1 Sam. 15: 29). »God is

geen mensch, dat Hem iets berouwen zoude", terwijl toch het slotvers van datzelfde hoofdstuk met duidelijke woorden zegt: »het berouwde den Heere, dat Hij Saul tot koning over Israel gemaakt had". Hieruit blijkt duidelijk, dat, wanneer de bijbelschrijvers God berouw over iets toekennen, zij daarmede gansch iets anders bedoelen, dan wij menschen daaronder gewoonlijk verstaan; omdat wij uit de gevolgen tot de oorzaak opklimmen, terwijl bij God uit de oorzaak de gevolgen voortvloeien.

Berouw bij God beteekent voorzeker niet eenig gevoel van spijt uit zelfbeschuldiging, maar wel een leedgevoel uit ontferming geboren. Dit blijkt duidelijk uit Ps. 106: 45. Er ligt ook hier barmhartigheid in dat berouw Gods, gelijk ook uit de toevoeging blijkt, dat het den Heere smartte aan het heilig hart. Ja, de Heer heeft een hart, en het deed den heiligen en ontfermenden God als 't ware leed aan dat hart, dat Hij met den eisch Zijner strafeischende gerechtigheid moest optreden, om het oordeel over de zonde te volvoeren. »En de Heere zeide: Ik zal den mensch, dien Ik geschapen heb, verdelgen van den aardbodem". Wanneer God den zondigen mensch verdelgt, pleegt Hij geen onrecht; want Hij-zelf heeft dien mensch geschapen en om zijnentwil de aarde getooid en met allerlei gedierte bevolkt.

Dat dit alles er slechts om den mensch was, blijkt wederom daaruit, dat, gelijk de aarde mede om Adams zonde vervloekt werd, zoo nu ook allerlei gedierte, dat den mensch moest dienen, tegelijk met dien mensch ten doode wordt gedoemd. En 't is alsof de heilige God behoefte gevoelt om den mensch nogmaals te doen gevoelen: als de rechtvaardige God straft, doet Hij dit niet, omdat Hij lust heeft aan de kwelling des zwakken menschen; maar — weer wordt het herhaald en nu met de

woorden van God zelven — »het berouwt Mij dat Ik hen gemaakt heb".

Zoo had dan de boosheid, naar het scheen, volkomen getriumfeerd en had de vorst der duisternis dan toch eindelijk op den Almachtigen God de overwinning behaald! Zoo was het dan te vergeefs geweest, dat God het verbond der genade met den mensch had opgericht en aan Eva, in de plaats van Abel, een ander zaad had gezet. Het scheen wel, dat de woeste kracht van Kains geslacht Gods raadslag met den mensch zoude verijdelen. Maar neen, de macht der genade Gods zal ook nu blijken.

Te midden van zoo algemeene en zoo diepgaande verdorvenheid was de verschijning van een Noach een hoog opgericht teeken van de macht der genade Gods. Als een eenling staat hij ons daar geteekend in het midden van een geheel verdorven geslacht. Zoo is hij in zijn gansche verschijning als een wonder der genade, door God zelven gesteld en bewaard, om den Raad des Heeren te volbrengen. De heilige grond, de waardige optreding en de doelmatige bevestiging van het werk der genade Gods, gelijk dit in Noachs leven en behoudenis zich uitsprak, worden ons in het volgend drietal verzen (vs. 8—10) met weinige woorden aangewezen.

Reeds bij Noachs geboorte, die op het laatst van het voorgaande hoofdstuk vermeld wordt, moet er iets bijzonders geschied zijn, waardoor de aandacht zijns vaders Lamech zoo bijzonder op hem gevestigd werd. Bij niemand anders in de geheele geslachtslijn van Seth dan bij Enos en Noach, aan het begin dus gelijk aan het einde van de lijn, wordt er zoo uitdrukkelijk bijgevoegd, dat »een zoon" geboren werd. Ook zag Lamech in de geboorte van Noach iets groots. Dat blijkt uit zijne

voorspelling aangaande dien zoon der hope: »deze zal ons troosten over ons werk en over de smart onzer handen". Reeds bij de geboorte dus van Noach, ja eer hij nog het aardsche leven was ingetreden, bleek Noach een gunstgenoot Gods, en daarom een zoon van groote verwachting en een bewijs van de trouw der genade Gods te zullen zijn. Met welgevallen zag de Heer op dat kindeken neder, eer nog zijn leven zich in een wandel van gerechtigheid en voortdurenden omgang met God had ontplooid.

De genade Gods is juist de heilige grond van Noachs verschijning, en diens rechtvaardigheid is een gevolg van die genade Gods. Daarom wordt de genade Gods ook vermeld, eer Noachs geboorte nog is genoemd; opdat het duidelijk werd, dat niet de gunst des Heeren over Noach afhankelijk was van den vromen wandel van dien patriarch; maar dat integendeel het geheele bestaan van Noach afhankelijk was van eene genade, die leefde en werkte, voordat Noach deze zelfs nog had erkend of zelfs maar vermoed.

Als de Heer evenwel genade schenkt, zal het voorwerp van Zijn vrije gunst (chanan) ook moeten beantwoorden aan het heilig wezen van die ongehouden liefde Gods. De openbaring der zaak zelve moet evenredig zijn aan het verborgen wezen, dat van die zaak de eigenlijke grond is. Dat was ook aldus in Noachs waardige optreding. Opdat wij dit zouden inzien wordt als 't ware, om het zoo eens te noemen, zijn doopceêl gelicht, worden ons zijn naaste levensomstandigheden gemeld. Want dit kan even goed aangeduid worden door het woord toledôth, dat wij hier in het oorspronkelijke vinden, als er van »de geboorten Noachs" sprake is.

Noach wordt ons schier met dezelfde woorden beschreven, waarmede Lukas later Zacharias en Elisabeth tee-

kent. Een drietal karaktertrekken moet bij beiden het beeld van het rechtvaardig kind Gods ons voor den geest roepen. Zij waren rechtvaardig, volkomen of onberispelijk (want beide woorden worden gewoonlijk met elkander verwisseld), en wandelende met God of wel in den weg Zijner geboden. De rechtvaardigheid wijst op hunne verhouding tot God, de onberispelijkheid of volkomenheid der zeden op hun onergerlijk gedrag tegenover de menschen, die dit dan ook erkennen; terwijl de bron en waardij van dit alles moet gezocht worden in hun teederen en trouwen omgang met God. Er was dan bij Noach een juist inzicht der waarheid Gods, een daaraan beantwoordende verhouding tegenover de menschen en boven dit alles een godzalige wandel met God.

Nu begrijpen wij ook waarom hier Noachs volkomenheid nader omschreven wordt door de toevoeging: »in zijne geslachten"; dat maar niet zeggen wil, zooals sommigen meenden, voor zijn tijd en naar den maatstaf van zijn tijd. Niet naar het peil der zedelijkheid in uwen tijd moogt gij uwe deugd en godzaligheid afmeten. Haar eischen blijven voor alle tijden dezelfde naar Gods woord. Evenmin moogt gij u op uwen tijd beroepen, om enkele uwer zonden of zwakheden te verontschuldigen; maar uwe tijdgenooten moeten integendeel uit uwen wandel kunnen besluiten, dat godzaligheid toch iets anders is dan de wereld zoekt en wenscht. En zoo zult gij een prediker kunnen zijn der gerechtigheid door uw leven, straks mede door het woord, gelijk een Noach daartoe van God was gesteld.

Dan zal ook u de genade bevestigd worden, gelijk deze aan een Noach werd verzekerd. In de vrucht zijner lendenen werd hem de voortduur van zijn streven als 't ware van God verzekerd. Daartoe wordt hier herhaald, wat reeds op het einde van het vorige hoofd-

stuk was gezegd: Noach gewon drie zonen: Sem, Cham en Japhet. Indien ook zijne tijdgenooten ten doode waren gedoemd, indien ook de golven der ongerechtigheid rondom hen steeds hooger gingen, indien ook het vreeselijkst einde nabij scheen; ook de lijn der genade Gods, in Seth geplant en tot Noach reeds voortgezet, zoude niet ophouden, maar ook na den zondvloed, in een Sem worden voortgeplant. Zoo bevestigt God ook het werk der genade aan uw hart, door op de vruchten des geloofs als de vervulling der belofte het oog te vestigen.

Want voorzeker was ook Noach een geloovige en staarde ook hij vol verwachting op het heilwoord der belofte in Edens hof gesproken. Hoe zoude anders van hem gezegd kunnen zijn, dat hij gunst had gevonden in de oogen des Heeren. »Zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen." Want die tot God komt moet gelooven dat Hij is en een belooner is dergenen, die Hem zoeken." Zoo laat de brief aan de Hebreën voorafgaan, eer hij meldt, dat Noach de ark heeft toebereid en een erfgenaam geworden is der rechtvaardigheid, die uit het geloof is. Waar Gods genade in de ziel scheen, ontstaat het geloof als weerschijn dier genade en kweekt straks de vruchten des geloofs, die het werk der genade bevestigen en verzegelen.

Daardoor komt de tegenstelling tusschen het kind Gods en de wereld te scherper uit. Als het behouden wordt, is het de genade die het redt midden uit den dood, midden uit een verkeerd en verdraaid geslacht. Zoo leert dan de geloovige de genade Gods te beter waardeeren en zoo kon het ook Noach, als hij op zijn tijd en tijdgenooten staarde. »Want de aarde was verdorven voor Gods aangezicht." — Voor Gods aangezicht! Dat is het jammerlijke. Het menschelijke oog wordt zoo zeer

aan het verderf gewend, dat het gezicht daarvan hem niet meer hindert en hij het rechte inzicht gaat missen om de grootte van dat verderf te kunnen beoordeelen. »De aarde was vervuld van wrevel"; voor Gods aangezicht en ach, de menschen merkten het niet eens. Zoude het ook zoo met ons in onzen tijd kunnen zijn. Alleen als er geloof is in het hart, kan het oog de ellende der wereld zien en daarover schreien.

Wee een wereld der zonde en des verderfs, wanneer Gods oog haar aanziet, gelijk zij in zich zelve is en het gewisse oordeel heeft verdiend. Dan kan dat oordeel niet uitblijven. »Toen zag God de aarde, en ziet, zij was verdorven; want al het vleesch had zijnen weg verdorven op de aarde." Als straks het vleesch op het einde zijner wegen het verderf zal ontmoeten, dan heeft het zelf dat verderf als voorbereid en over zich ingeroepen. Daartoe dient die herhaalde vermelding van de zondige richting, die het streven der vleeschlijke gezindheid steeds meer nam.

De ellende, die over u komt, hebt gij, o zondaar! zelf gewrocht. Gij zaagt het niet aankomen, omdat in uw oog uw weg niet verdorven is. Maar 't is de groote en beslissende vraag, wat deze uw weg des levens voor Gods aangezicht en in Zijn oog is. Alleen het oordeel Gods geldt in deze, niet het uwe, al geldt het ook uwe eigene zaak en uw eigen leven. Gij begrijpt immers zelf wel, hoe dat eigene juist u partijdig maakt in uw oordeel en uw blik zijn gewone scherpte rooft; zoodra het betreft eigen toestanden en niet die van anderen te beoordeelen.

Wilt gij uwen weg kennen, den gang uws levens, de richting van uw gansch bestaan beoordeelen, toets dan dit alles aan de uitspraken van Gods woord, aan uwe oorspronkelijke roeping en aan de voorbeelden u gegeven in de kinderen Gods. Dat hadden Noachs tijdgenooten

gewis verzuimd. Daardoor zagen zij den wrevel niet, die de aarde zoozeer vervulde en den gruwel der verwoesting deed nabij komen, die door God aan Noach werd verklaard en straks door dezen, op het woord Gods, aan het geslacht des verderfs werd aangekondigd. »Daarom zeide God tot Noach: het einde van alle vleesch is voor Mijn aangezicht gekomen; want de aarde is door hen vervuld met wrevel, en zie Ik zal hen met de aarde verderven.''

Zoodra Gods oog het verderf als verderf had aangezien is ook het oordeel des verderfs besloten, om straks te worden uitgevoerd. Vooraf wordt het nog aangekondigd, opdat Noach het redmiddel der genade mocht aangrijpen en voltooien, dat Gods ontferming, in Zijne verschoonende goedheid hem aanwees. Maar ook dat redmiddel der genade wordt alleen daartoe aan Noach bekend gemaakt, opdat hij voor de oprichting van het verbond Gods behouden zoude worden.

Eerst nadat het redmiddel der genade is aangewezen, zal ook van de eene zijde de aard van het vreeslijke oordeel, dat komen zoude, worden verklaard; en van de andere zijde de vastmaking van het verbond geopenbaard. Ware de orde omgekeerd, wellicht zoude de mensch de bezinning verliezen, en door den schrik der verschrikking geslagen, geen oor hebben voor het middel des behouds. Wellicht zoude dan de hand, verlamd en krachteloos neervallende, het voorgestelde middel niet meer kunnen aangrijpen; zoude het hart, door al te groote vrees overmand, de mogelijkheid des heils niet bevatten.

Als eerst aan Noach het bouwen der arke is bevolen, maakt de Heere hem bekend, dat Hij eenen watervloed over de aarde zal brengen, om alle vleesch waarin een geest des levens is, van onder den hemel te verderven: al wat op de aarde was zou den geest geven.'' Daarna zoude Hij het verbond met Noach oprichten. — God

weet altijd met wien Hij te doen heeft; daarom laat Hij voor menigeen ook eerst de liefelijkheden des Evangelies verkondigen, eer Hij hem brengt onder het gezicht en gericht van Horebs wet en vloek.

Nauwkeurig wordt door den Heer het redmiddel der genade aangewezen en omschreven. Noach moest een arke of houten huis van gofer- of cijpressenhout maken. Dit huis moest hij in onderscheiden kameren, en deze verdiepingen drie hoog maken. Om aan den aandrang der wateren van den voorspelden zondvloed weerstand te kunnen bieden, moest hij naden en reten van binnen en van buiten met pek bestrijken, en het alles ondoordringbaar maken voor het omgevend water. Ook de juiste afmeting werd hem bekend gemaakt, eene afmeting het meest geschikt voor een vrachtschip, dat veel moest kunnen bergen. Een zesde deel der lengte moest de breedte en een tiende deel dier lengte moest de hoogte van het schip zijn. Drie honderd el lang bij vijftig breed en dertig hoog, was het schip dat Noach op Gods bevel moest bouwen, naar een onderlinge verhouding der afmetingen, die het meest geschikt waren voor het bestemde doel. Dat heeft in den jare 1609 een hollandsch scheepsbouwmeester, P. Jansen, van Hoorn, door de proef zelve bewezen. Het schip, dat hij naar het model der arke liet bouwen, was ongeschikt om snel te zeilen, maar borg een derde meer aan vracht dan eenig ander vaartuig van denzelfden inhoud!

Niet slechts voor de veiligheid der bemanning en voor het kunnen bergen van den noodigen last, maar ook voor het gemak der bewoners moest gezorgd worden. Zoo denkt de goede God om alles, waarom geen mensch, de belanghebbende zelf niet, zoude denken. Als God wil redden, laat Hij u niet in het donker zitten

te wachten. Er moesten vensteren in de ark zijn. Lucht en licht, ruimte en frischheid is voor mensch en dier behoefte; en wat menigmalen in huis en stal, in school en kerk verzuimd wordt, schrijft de Heer aan Noach duidelijk voor. Ook moest men langs den wettigen en ordelijken weg in de arke komen. Daartoe moest er eene deur of ingang in de zijde gemaakt worden. 't Is alsof de Heer Noach wil leeren, dat, zelfs bij den grootsten haast en het dringendst gevaar, ordelijkheid en bezinning het meest zullen baten en steeds heur recht behouden.

Nadat eerst het gevaarte zelf is beschreven, wordt daarna het doel bekend gemaakt, waartoe het moest dienen. God zoude een watervloed over de aarde brengen, om alle verzondigd leven op aarde te verdelgen, zonder dat er evenwel tot bevolking der aarde eene nieuwe schepping zoude noodig wezen. God doet nooit tweemalen juist hetzelfde, en wat in de zesdaagsche schepping is geschied, zal niet worden herhaald. Daarom moesten in de ark van allerlei diersoorten enkele paren bewaard worden; opdat deze later, als de watervloed zoude geëindigd zijn, de aarde op nieuw met leven zouden kunnen vervullen. Zoo zorgt de Heer nog vóór den dag des kwaads, dat die dag zelf niet alles roove en het geheele werk Gods aan en in ons ijdel make.

Gij begrijpt wel, dat Noach zelf al deze dieren niet kon te samen drijven. Indien hij bij het vernemen van 's Heeren last en opdracht een enkel oogenblik mogelijk verward werd bij de gedachte aan de onuitvoerbaarheid van het bevel; het volgend oogenblik stelde de Heer hem reeds gerust, door hem te verzekeren, dat al de dieren bij paren tot hem zouden komen. Och, de Heer vergt van Zijne menschenkinderen niet wat boven hun macht of vermogen gaat. De Heer vergt

noch het onmogelijke noch het onredelijke. Als de Heer iets gebiedt, neemt Hij het moeilijkste deel op zich, ook schenkt Hij zelf daarbij nog de kracht ter volbrenging van het gebod. Zoo was het immers ook in het moeilijk werk van uwe toebrenging, bekeering en heiliging des harten. De Heer alleen kan het doen; maar ook wil Hij het; maar ook doet Hij het. En niet slechts dat Hij, bij het gebod aan Zijne kinderen, hun de kracht schenkt ter volbrenging, maar ook wekt en werkt Hij in hen den heiligen lust daartoe.

Gelijk de Heer aan Noach de arke met alle nauwkeurigheid en naar de juiste afmetingen beschrijft, zoo doet de trouwe Verbondsgod nog altijd. Als Hij iets gebiedt, wijst Hij ook den eenigen en juisten weg ter vervulling van het gebod en volvoering van Zijn wil tevens aan. Hij zegt maar niet alleen dat de mensch zal gered worden; bijzonderheden wijst Hij bovendien aan hoe dit zal geschieden. Bij de openbaring van het heilsfeit komt de aanwijzing van den heilsweg.

Zoo is het wederom dezelfde God in alles, die Zich steeds gelijk blijft en bij Wien geene schaduwe van verandering of omkeering is. Aan Noach beschrijft Hij maat en inrichting der arke. Als Hij den eerdienst instelt, de bekeering beveelt en het gebed gebiedt, is het niet anders. Hij zelf beschrijft aan een Mozes en Ezechiël het voorbeeld van tabernakel en tempel; teekent als 't ware in wet en offer en voorbeeld den eenigen weg der bekeering. In het volmaakte gebed leert de Heer de Zijnen hoe zij bidden moeten.

Aldus wordt aan den mensch elke verontschuldiging bij verzuim ontnomen, terwijl tevens de plicht der gehoorzaamheid gemakkelijker wordt. Maar zoo valt mede alle eigen roem weg en blijkt het te meer, dat God de goede werken heeft voorbereid, opdat wij in dezelve zouden wandelen (Ef. 2 : 10); blijkt evenzeer dat God in

alle deelen en stukken, tot in het geringste eene volstrekte gehoorzaamheid van Zijne kinderen eischt; en deze is slechts mogelijk in het geloof.

Wanneer aldus Gods bevel en Noachs gehoorzaamheid in het geloof vereenigd waren, zoude God het verbond met Noach oprichten. Want dit was het schoon vooruitzicht dat Noach geopend werd: niet maar de redding van den tijdelijken dood in de wateren van den zondvloed, maar de behoudenis uit den eeuwigen dood door de oprichting des verbonds. Hier, waar het woord verbond het eerst voorkomt, is het ook de plaats om er eenigzins langer bij stil te staan. Laat ons evenwel niet vergeten, dat hier slechts sprake is van een verbond, dat eerst later, nà den zondvloed, zal worden opgericht. Hier wordt het beloofd, en in de belofte Gods ligt reeds de waarborg der vervulling.

Wat een verbond eigenlijk is hebben wij overvloediglijk vernomen, toen wij bij de paradijs-geschiedenis over het werk- en genadeverbond handelden. Het woord Berith = verbond komt van een wortelwoord dat of snijden of spijzen beteekent; omdat, gelijk bij Abraham, bij eene verbondssluiting de offers in stukken gesneden werden, waartusschen dan beide partijen door gingen, of omdat ter opluistering des verbonds een plechtige offermaaltijd werd gehouden.

Onze Vaderen, hoewel zij het niet altijd even nauwkeurig onderscheiden, maken van een vierderlei verbond naar den bijbel gewag. Eerst is er het eigenlijk grond-verbond tusschen de goddelijke personen der heilige drieëenheid, den Vader en den Zoon als wederzijdsche partijen. Dat voorwereldsch en eeuwig verbond is van al de anderen de bron, de grondslag en de vastigheid en gaat over al de uitverkorenen in Christus. Ten tweede is er het tweevoudig oorspronkelijk verbond met het verbondshoofd Adam in den staat

der Rechtheid en na den Val. Het verbond der werken in den staat der rechtheid omvat al de afstammelingen van Adam, het stam- en bondshoofd; het verbond der genade, na den val met Adam als bondshoofd opgericht, sluit al de uitverkorenen in den tweeden Adam, in Christus, den Borg van het betere verbond, in zich.

Ten derde zijn er de afgeleide en ondergeschikte verbonden met bijzondere begenadigde zonen Adams uit de uitverkoren stamlijn van Seth, zooals met Noach (Gen 6 : 8; 8 : 21), met Abraham (Gen. 14 : 18 enz), met Izaak (24 : 25), met Jacob (28 : 13), met Israel (Ex. 19 : 6 enz.) met David (Ps. 89 : 4, 5). Deze afzonderlijke verbonden, die steeds eene of andere zijde of eenig bijzonder kenmerk of eenige voorwaarde van het Genadeverbond aan het licht brengen, vloeien allen uit dat zelfde verbond der genade onmiddellijk voort.

Ten vierde wordt het woord verbond nog in overdrachtelijken zin door de Heilige Schrift gebezigd. Dan is het een oneigenlijk verbond, om eenige vaste overeenkomst en onveranderlijke instelling of natuurwet aan te duiden, gelijk het verbond met den dag en nacht (Jer. 33 : 20) of met de dieren des velds (Gen. 9 : 10 enz., Job. 5 : 23, Hos. 2 : 17). Wij beschouwen het verbond, in overdrachtelijken of oneigenlijken zin gebruikt, als een der twee partijen geen persoon is. Want een verbond is altijd eene overeenkomst of verdrag tusschen twee personen. Tusschen een persoon en eenig redeloos dier of eenige doode zaak kan nooit een verbond bestaan. Zoo is het in oneigenlijken zin als Job zegt, dat hij een verbond heeft gemaakt met zijne oogen (Job. 31 : 1).

In het verbond verbindt God Zich-zelven tegenover den mensch, om hem datgene te schenken, wat in dat

zelfde verbond van heil en zegen hem werd voorgesteld; terwijl de mensch van de andere zijde verplicht is, God daarin alleen op Zijn woord te gelooven. Van God gaat het heil uit, Hij heeft ook de middelen verordend en beschikt, waardoor het beloofde heil voor den bondgenoot mogelijk en zeker wordt. Zoo belooft Hij Noach dat de dieren, door Gods macht, uit eigen aandrift tot hem zouden komen. Noach had slechts de arke te maken en open te zetten en spijze voor zich zelven en de zijnen en de inwonende dieren saam te brengen. Maar de maat voor die ark, gelijk het hout waaruit zij zou gebouwd worden, evenals de spijze die moest ingezameld worden, had God zelf weer verstrekt.

Zoo is het ook met de heilgoederen des Nieuwen Verbonds. God heeft die van eeuwigheid in Zijne schatkameren weggelegd, om die voor Zijne kinderen te bewaren en hun ze eenmaal als aan Zijne bondgenooten te schenken. God heeft dit beloofd, zelf het verbond opgericht en zich in Christus zijn Zoon, onzen borg, daartoe verbonden.

Wat heeft daartegenover nu de mensch te doen? Hetzelfde wat de Heer van Noach eischt: Gods woord te gelooven en in dat geloof werkzaam te zijn in den aangewezen weg, met de aangegeven middelen, tot het bestemde doel. Weg, middel en doel, alles is door God zelven beraamd en bepaald. De mensch heeft slechts te volgen; maar volgen moet hij dan ook.

Noach moest het voorgestelde redmiddel der genade in het geloof aanvaarden, in het geloof de arke gaan bouwen en de dieren daarin doen gaan, als God ze tot hem had doen komen. Hij moest alles aanwenden, wat strekken kon om te voorzien in de behoefte van een tijd, die wellicht nog lang zich zou laten wachten, misschien spoediger dan hij zelf dacht nabij zou wezen, maar zeker zoude komen, naar het woord en op den

tijd Gods. Het geloof moest de pijnlijke proef van het geduldig wachten en van het te allen tijde bereid te zijn leeren doorstaan.

Onder dit alles mocht Noach niet ledig, maar in het geloof werkzaam blijven. »En gij, zoo sprak de Heer, en gij neem voor u van alle spijze, die gegeten wordt en verzamel ze tot u, opdat zij u en hun tot spijze zij". Let wel op dat Noach van de gewone en alledaagsche spijze moest nemen. »Spijze die gegeten wordt", wordt er uitdrukkelijk bijgevoegd, dat dus, wat waarlijk voedsel is en niet maar lekkernij of behoefte der uitgezochte weelde. Noach moest geen geld uitwegen voor hetgeen geen brood is. — Evenzoo hebt gij in het geestelijke leven u tevreden te stellen met het eenvoudige, zonder naar het meer vreemde en buitengewone te streven. Spijze die gegeten wordt moet het zijn; niet datgene wat bijgezet wordt om een verwenden smaak te streelen. Eenvoudig brood is genoeg. Ook de Heere Jezus zegt zoo: »Ik ben het brood des levens". Er is spijze ook voor u, zoekt de spijze, die blijft tot in het eeuwige leven.

En hierin openbaart zich nu het geloof, dat bergen van bezwaren verzet en dat, naar den brief aan de Hebreën (11 : 7), in Noach zoozeer geroemd wordt, Noach deed het; naar al wat God hem geboden had, zoo deed hij". Al was er nu in Noachs tijd ook nog geen Heidelbergsche Catechismus, toch was er bij hem dat ware geloof, dat in alle tijden en eeuwen hetzelfde blijft en dat ook wij, tot onze verootmoediging, hebben te belijden: dat er bij den geloovige een lust en liefde is, om naar den wil van God in a l l e goede werken te leven; en dat dit alleen goede werken zijn, dit uit een waar geloof, naar de wet van God, Hem ter eere geschieden, en niet die op ons goeddunken of menschen inzettingen gegrond zijn. (Heid. Cat. vr. 90, 91).

Daarbij aanvaardt de geloovige met oprechte blijdschap het heilig en verheven woord, dat de Heere heeft gesproken: »alzoo ook gij, wanneer gij zult gedaan hebben al hetgene u bevolen is, zoo zegt: wij zijn onnutte dienstknechten; want wij hebben maar gedaan, hetgeen wij schuldig waren te doen" (Luk. 17 : 10). Neen, wij hebben zelfs nog niet gedaan wat wij schuldig waren te doen. Des Heeren genade alleen kan het doen. Gaarne neemt de geloovige het apostolisch woord op, (Eph. 2 : 10), tot zich zelven zeggende en Gode de eere gevende: »want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u; het is Gods gave".

PSALM 84 : 6.

Want God de Heer zoo goed, zoo mild,
Is 't allen tijd een zon en schild,
Hij zal genade en eere geven.
Hij zal hun 't goede niet in nood
Onthouden, zelfs niet in den dood,
Die in oprechtheid voor Hem leven:
Welzalig, Heer, die op U bouwt,
En zich geheel aan U vertrouwt.

IX.

DE VOLVOERING VAN HET OORDEEL GODS DOOR DEN ZONDVLOED EN DE BEHOUDENIS VAN HET ZAAD DER GENADE DOOR DE ARKE.

Genesis VII: 1—VIII: 5.

INHOUD: De strekking der oordeelen Gods; het doel der teboekstelling. Het onderwerp en zijne verdeeling; de dreigende nadering, de eindelijke komst, de ontzettende macht van den zondvloed, de heerschappij der genade Gods.

Drie merkteekenen der nadering; het woord herhaald, de begenadigde gereed, de tijd bepaald. Zeven of twee paren? geen tegenspraak. Eens gesproken, tweemalen gehoord. Reine en onreine dieren; grond der onderscheiding. De beslissing nabij.

De eindelijke komst; nauwkeurige opgave des tijds, der omstandigheden en der oorzaken van den vloed. Waartoe? Geloofwaardigheid der Schrift. De bijbelsche tijdrekenkunde voor den zondvloed; God heeft den tijd gemeten en den duur bepaald. Geen oogenblik langer en geen grein meer smart dan noodig is. De naastliggende oorzaken. De omstandigheden; Cham in de arke; het toesluiten Gods; de afsluitende daad des heils het werk Gods, God het begin en einde der zaligheid; het toesluiten ook afsluiten. Noach, de wijze maagden en Lazarus. Binnen of buiten.

Het oordeel des gerichts: klimmend geweld, macht des verderfs, tijdelijke heerschappij, beschrijving van den zondvloed. Soberheid kenmerk van bijbelschen eenvoud; het karakter van het godsgericht; de macht der wateren tegenover de ark, de oordeelen Gods tegenover de geloovigen, middel ter volvoering van het voornemen der genade.

De heerschappijvoerende genade Gods; eerste oorzaak, be-

Daarbij aanvaardt de geloovige met oprechte blijdschap het heilig en verheven woord, dat de Heere heeft gesproken: »alzoo ook gij, wanneer gij zult gedaan hebben al hetgene u bevolen is, zoo zegt: wij zijn onnutte dienstknechten; want wij hebben maar gedaan, hetgeen wij schuldig waren te doen" (Luk. 17 : 10). Neen, wij hebben zelfs nog niet gedaan wat wij schuldig waren te doen. Des Heeren genade alleen kan het doen. Gaarne neemt de geloovige het apostolisch woord op, (Eph. 2 : 10), tot zich zelven zeggende en Gode de eere gevende: »want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof, en dat niet uit u; het is Gods gave".

PSALM 84 : 6.

Want God de Heer zoo goed, zoo mild,
Is 't allen tijd een zon en schild,
Hij zal genade en eere geven.
Hij zal hun 't goede niet in nood
Onthouden, zelfs niet in den dood,
Die in oprechtheid voor Hem leven:
Welzalig, Heer, die op U bouwt,
En zich geheel aan U vertrouwt.

stelde redmiddèlen, bepaalde tijd der behoudenis. Het »gedenken Gods"; deszelfs wezen en gevolgen; de arke op Ararat; V. Raumers oordeel over de geloofwaardigheid van het bijbelsch verhaal. Zondvloed en arke.

De zondvloed en de doop; het gebed van het doopsformulier, deszelfs recht en schriftmatigheid. De penningen van Apamea. De drijvende ark voorafbeeldinge der strijdende kèrk op aarde; 2 Tim 2 : 19; bijbelsche eijfers. — Enkele moeilijke vragen, die beantwoording verdienen? Leer en leven. Woord voor allerlei kerkgangers en predikers. Verband tusschen souvereine genade en 's menschen verantwoordelijkheid duidelijk in den eisch Gods om eene ark te bouwen. Een woord aan den onbekeerden zondaar. De drijvende arke: Spiegel der heilige gerechtigheid, getuigenis van Gods trouw, pleitrede der Voorzienigheid, profetie der triumfeerende Kerk.

PSALM 119 : 60.

»Ik heb gevreesd voor Uwe oordeelen", aldus zingt de dichter van den 119den psalm. Van de verschrikkinge voor Jehova, die richtende ten oordeel was opgestaan, rezen hem de haren ten berge. Maar komen de gerichten en oordeelen Gods ook dan niet daartoe op aarde, opdat de harten der vromen met weldadigen schrik bevangen en alzoo van het kwade afgeschrikt worden?

»Wij hebben ook in den weg uwer gerichten, U, o »Heere! verwacht; want wanneer Uwe gerichten op de »aarde zijn, zoo leeren de inwoners der wereld gerech»tigheid" (Jes. 26 : 8, 9). Aldus betuigt het de kloeke en verheven Jesaja. Ja, 't is met de gerichten Gods als met de wolkkolom, die op Gods bevel tusschen het leger der Egyptenaren en Israel stond. De wolk was te gelijk duisternis en verlichtte den nacht (Ex. 14 : 20). Een oordeel Gods spelde zij den Egyptenaren, maar licht in den nacht bracht zij aan Israels zonen.

Ook in het geweld der oordeelen, die over de goddeloozen worden uitgegoten, wordt de hooge majesteit van

een rechtvaardig God zichtbaar, die, zóówel als Hij genade betoont, het doet zien, hoezeer gerechtigheid en gerichte de vastigheid zijn van Zijn troon. De openbaring der goddelijke hoogheid, ook in het oordeel over de goddeloosheid der wederspannigen, verklaart ons den grondtoon dier psalmen, die men wel eens vloekpsalmen noemt. 't Is hun om de eere Gods te doen. Hoor slechts: »opdat zij weten, dat Gij alleen met uwen »naam zijt de Heere, de Allerhoogste over de gansche »aarde" (Ps. 83 : 19).

Maar juist ter wille van dit alles, om een heilzamen afschrik in het vrome hart te wekken, om de gerechtigheid Gods te doen uitkomen en om Zijne souvereine Almacht de eere te geven, worden ons de heilige oordeelen Gods in den bijbel verhaald. Zoo is het ook met het oordeel van den zondvloed, dat ons in Gen. 7 wordt beschreven, en welk hoofdstuk, naar we hopen aan te toonen, tot inhoud heeft: de volvoering van het oordeel Gods door den zondvloed en de behoudenis van het zaad der genade door de arke.

Zelden is het met de oordeelen Gods als met een donderslag aan een helderen hemel. De lankmoedigheid Gods bereidt ze lang te voren toe en laat hun komst aankondigen; opdat zij, die er door getroffen worden, niet te verontschuldigen zouden zijn; opdat blijke, dat de heilige God rechtvaardig is in Zijn richten. Eerst pakken de wolken van Gods verontwaardiging zich samen, de lucht wordt zwart van de toornigheid Gods; 't is alsof een geruisch in de wolken gaat verkondigen, dat de gramschap des Heeren gaat ontbranden. Het onweer komt nader, wordt dreigender; eindelijk kliefde de bliksem de donkere lucht, de schorre donder ratelt. Het onweer is er. Zoo is het met de beschrijving van den zondvloed. Eerst wordt de dreigende nade-

ring (vs. 1—9), daarna de eindelijke komst (vs. 10—16) hierop de ontzettende macht (vs. 17—24) van het oordeel des zondvloeds in het bijbelwoord geschetst; terwijl ten laatste de heerschappijvoerende genade Gods het oordeel overwint (8 : 1—5).

Hoelang het wel geleden was dat de Heer aan Noach de eerste bevelen aangaande het bouwen eener arke gegeven had, is zeer moeilijk te bepalen. Gewoonlijk denkt men aan een tijdperk van honderd-en-twintig jaren, dat, gelijk wij reeds vroeger opmerkten, eer strekte om den gewonen duur van het menschlijk leven in dat tijdperk aan te wijzen. Zeer zeker was de tijd der verschooning voor de zondige menschenkinderen lang genoeg, om van de eene zijde daarin alles toe te rusten en gereed te maken, wat voor Noach en de zijnen noodig mocht zijn, en om van de andere zijde Noachs tijdgenooten den tijd der genade te verlengen.

Gelijk de engel Gods het later tot Lot zeide, dat hij niets kon doen, voordat Lot behouden te Zoar was aangekomen, zoo zal het ook bij den zondvloed geweest zijn. Gelijk het bij Israels uittocht uit Egypte heette, dat geen klauw mocht achter blijven (Ex 10 : 20), zoo was het ook gewis bij Noachs uittocht uit een wereld, die aan het verderf was gewijd, en bij zijn intocht in de ark, die te midden van dat verderf hem en de zijnen in het leven moest behouden! Als alles gereed was, zouden de wateren des zondvloeds komen.

Zoo worden dikwijls de oordeelen Gods, die over de goddeloozen besloten zijn, voor een wijle opgeschort, om wille der geloovigen. Het onkruid blijft nog wat staan, opdat het goede zaad niet mede uitgerukt worde. De ongeloovige wereld ziet dat niet in en wordt in het

ongeloof te meer verhard; de geloovige merkt het niet altijd op en laat zich daardoor tot haastend ongeduld en weifelmoedigheid verleiden, zoodat de twijfel somtijds in de ziel oprijst. Middelerwijl gaat de Heer voort met te waarschuwen en te vermanen. Evenwel »weet de Heere de godzaligen uit de verzoeking te »verlossen en de onrechtvaardigen te bewaren tot den dag des oordeels" (2 Petr. 2 : 9). Dat oordeel zal niettemin gewisselijk komen, als de zonde vol is geworden òf der Amorieten, òf van den mensch der zonde in den dag van 's Heeren toekomst (2 Thess. 2 : 3), òf van Noachs tijdgenooten in den dag van den zondvloed.

Ook toen zullen er in het laatste der dagen spotters geweest zijn, die glimlachende over Noachs bijdrijvigheid en meesmuilende bij zijn ernstigste prediking, schertsende zullen hebben gevraagd: »Waar is de be»lofte zijner toekomst? Want van dien dag, dat de »Vaders ontslapen zijn, blijven alle dingen alzoo gelijk »van het begin der schepping" (2 Petr. 3 : 4). Toch kwam het vast besloten oordeel steeds meer nabij. De Heer had reeds tot Noach gesproken, om de laatste hand aan de noodige toerustingen te leggen en voor den beslissenden stap zich zelven gereed te houden. De arke stond reeds gereed en wachtte op haar toekomstige bevolking, gelijk Noach wachtte op het woord des Heeren.

De ongeloovige en spottende wereld vernam niets van dat woord Gods, maar Noach hoorde het duidelijk en klaar: »ga gij en uw gansche huis in de ark; want »u heb Ik gezien rechtvaardig voor Mijn aangezicht »in dit geslacht". De laatste toebereidselen werden voorgeschreven en dat was een tweede gewichtig teeken des tijds. Van alle rein vee, aldus gebood de Heer, zult gij tot u nemen zeven en zeven, d. i. zeven paren,

het mannetje en zijn wijfje, maar van het vee, dat niet rein is, twee, het mannetje en zijn wijfje, aldus moest het ook geschieden met het gevogelte des hemels, om zaad levend te houden op de gansche aarde. Vroeger was aan Noach gezegd dat hij de dieren, die tot hem zouden komen, bij tweeën, d. i. bij paren in de ark moest doen gaan; nu wordt hem het juist getal dier paren genoemd.

Tegenspraak is hier niet. Wat vroeger meer in 't algemeen was gezegd, wordt nu meer in 't bijzonder omschreven, gelijk het gaat bij de herhaling van een gebod. Soms wordt het getuigenis Gods meer dan eens gehoord. Zelfs blijft het naar inhoud en wezen onveranderd, maar bij elke herhaling wordt het nader verklaard, sterker aangedrongen en nauwer op de ziel gebonden. Dat is het woord van den psalmist: God heeft één ding gesproken, ik heb dit tweemalen gehoord (Ps. 62 : 12). Ook van Noach werd het gebod betreffende het ingaan der dieren in de ark nader uitgebreid, door toevoeging van het juist getal der paren en door hun onderscheiding in reine en onreine dieren. Deze onderscheiding is gewis aan den later omschreven offerdienst ontleend, maar rust toch ook op den onderscheiden aard der dieren. Wij moeten niet vergeten, dat juist de tweehoevige en herkauwende dieren, die klasse der tamme en eetbare dieren uitmaken, die slechts met gras en groen zich voeden er nooit op roof uitgaan. Zelfs door en in het offer moest Israel leeren en belijden, dat God den Heere geen welbehagen vindt in roof en geweldenarij.

Wat de onderscheiding der dieren in reine en onreine dieren als zedelijk doel beoogt, leert ons Lev. 12 : 25, 26 zeer duidelijk. Later komen wij daarop nog meer bepaald terug. In het voorafgaande vers 24 wijst de Heer Israel op de vrije verkiezende daad

Gods, waardoor Hij Israel van de volkeren der aarde afgezonderd heeft. Daarop volgt de verplichte onderscheiding van reine en onreine dieren (vs. 25), en daarna wordt aangewezen, hoe het einddoel dier afzondering de heiliging des volks is. Op die afzondering, die scheiding door onderscheidinge Gods, wijst dus de onderscheiding der dieren ook ten behoeve van den offerdienst. Dat moest Israel begrijpen, gelijk wij het moeten inzien, dat met de komst van den Christus die bijzondere voorkeur eener natie heeft opgehouden (Hand. 10 : 15), en daarom alle dieren gelijk zijn.

Opdat Noach nu nog meer zich zoude haasten, wordt de juiste tijd van den aanvang des oordeels hem bekend gemaakt. De tijd der sparende genade Gods wordt ingekort. Nog zeven dagen wordt der booze wereld gegeven en dan zal die watervloed losbreken, die veertig dagen en veertig nachten achtereen over de aarde zoude komen, om alles te doen sterven wat op de verdorven en verzondigde aarde den adem des levens had.

En Noach zelf, wien het bijzonder aanging en de stomme dieren, die door onbewusten drang der natuur volgen en de tijd die mede in Gods handen is, gehoorzaamden gewillig het bevel des Heeren. Noach deed naar al wat de Heer geboden had. Hij was reeds zeshonderd jaren, toen de vloed der wateren op de aarde was en hem met de zijnen, zijne vrouw, drie zonen en drie schoondochters dwong in de arke te gaan; terwijl ook de dieren op de stemme Gods reeds naderden en bij paren gereed stonden, om door Noach in de arke geleid te worden.

Zoo wij wel zien, zijn de teekenen van de nadering des oordeels, gelijk bij Noach, bovenal de volgende drie. De herhaling van het dreigend woord en zijn vastmaking op het hart ook der geloovige kinderen Gods; de verzel-

lende teekenen in het rijk der natuur en die zekere onrust tot zelfs bij de dieren des velds, die ze drijft om bij den mensch en de bewoonde plaatsen schuilplaats te zoeken; de klare bewijzen van het woord Gods, dat de bestemde tijd nabij is gekomen naar de bepaling, die de Heer daarvan gemaakt en gegeven heeft.

Nog eene week, misschien van Sabbath tot Sabbath, wordt Noach en den zijnen gegund, om behouden te worden van dit verkeerd geslacht en in te gaan in de arke. Indien zij vertoeven, zullen zij mede omkomen met de goddeloozen. Maar immers juist daartoe zijn de voorafgaande teekenen en nadere aankondigingen der oordeelen Gods, opdat de kinderen Gods zich om huns levens wil mogen haasten ter behoudenis. Indien niet, het oordeel zoude hen achterhalen om de betuigen, dat zij wel kinderen Gods schenen, maar niet het alzoo waren. Haast u, o Noach met al de uwen. Reeds is de laatste dag gekomen, de beslissende ure is nabij.

»En het geschiedde na die zeven dagen dat de wateren des vloeds op de aarde waren. In het zeshonderdste jaar des levens van Noach, in de tweede maand, op den zeventienden dag der maand, op dezen zelfden dag zijn al de fonteinen des grooten afgronds opengebroken en de sluizen des hemels geopend. En een plasregen was op de aarde veertig dagen en veertig nachten. Even op dienzelfden dag ging Noach en Sem en Cham en Jafeth, Noachs zonen, desgelijks Noachs huisvrouw en de drie vrouwen zijner zonen met hem in de ark: zij en al het gedierte naar zijnen aard en al het vee naar zijnen aard en al het kruipend gedierte dat op de aarde kruipt en al het gevogelte. Van alle vleesch, waarin een geest des levens was, kwamen zij bij paren tot Noach in de ark. En als allen en alles, zooals God geboden

had, in de arke veilig was geborgen, sloot de Heere achter Noach toe".

Er is in deze schildering van de eindelijke komst des grooten watervloeds eene zekere uitvoerigheid, alsof de bijbel zelf, door opgave van nauwkeurige tijdsbepaling, omschrijving der naastliggende oorzaken en verhaal der verzellende omstandigheden, uw geloof aan de waarheid van deze ontzachlijke wereldgebeurtenis wilde bevestigen. Wij zullen voorwaar niet de toevlucht behoeven te nemen tot de algemeen verbreide overleveringen, die men schier bij alle oorspronkelijke volkeren der oude en nieuwe wereld vindt. Evenmin kan het ons iets baten, de ingewanden der aarde en het hart der bergen te doorwoelen, om bewijzen voor de geschiedkundige trouw des bijbels op te sporen, wat zijn vermelding van den zondvloed betreft. De bijbel moet de moker zijn die ons hart verbreekt, maar de moker, die de harde rots breekt, kan geen bijbelwoord ontsluiten. Wie aan den bijbel geen geloof slaat, om wille van zijn eenigen en hoog verheven inhoud, zal van zijne waarheid en trouw nog veel minder door verstandelijke redeneering of oudheid- en aardrijkskundige onderzoekingen overtuigd worden. De waarheid des bijbels staat vast.

Hoe nauwkeurig, bijna tot bepaling van uur en oogenblik toe, is het tijdstip aangegeven, waarop de zondvloed over de aarde kwam. Eene week was juist ten einde, eene maand reeds over de helft, het jaar nog niet lang ingetreden, toen de zondvloed verdervend werd uitgezonden. Noach was reeds zeshonderd jaren, zijn oudste zoon telde reeds een eeuw en aldus blijkt het, als wij de leeftijden der lijn van Seth gaan samentellen, dat de zondvloed omstreeks 1656 jaren na de schepping Adams plaats heeft gevonden, den zeventienden dag der tweede maand. Indien wij hier, wat het ge-

schiktste is, aan de godsdienstige en niet aan de burgerlijke indeeling des jaars denken, moet de zondvloed in de maand Ijar en niet in Marcheswan begonnen zijn, dus omstreeks den tijd van ons voorjaar en niet in het najaar.

Wijst ons de bepaling van het zevental dagen, dat de Heer zelf aanwees, misschien op de volheid, het voldragen zijn des tijds, door God in Zijne wijsheid, lankmoedigheid en gerechtigheid gesteld maar ook geteld? Heeft wellicht de opgave van Noachs leeftijd, die juist 600 jaren was, ook eene bijzondere beteekenis, om op de afronding van het beschikte tijdperk de aandacht te vestigen? Wij weten het niet. Maar zeker is het, dat wij door de opgegeven getallen en nauwkeurige tijdafmetingen een zeker vermoeden verkrijgen, niet alleen van de geloofwaardigheid des verhaals, maar ook van den onvergetelijken indruk, dien dat geweldig oordeel Gods op de gespaarde menschen maakte. Bovendien kunnen wij de gedachte niet van ons zetten, dat die God, in Wiens hand onze adem is en bij Wien al onze paden zijn, niet slechts het ontzettend gericht maar ook het geschikte oogenblik der volvoering heeft bepaald en afgemeten. Ook van den zondvloed geldt het woord: »dewijl zijne dagen bestemd zijn, het getal zijner maanden bij u is, en gij zijne bepaling gemaakt hebt, dien hij niet overschrijden zal". (Job. 14 : 4). De zondvloed zelf mag geen uur langer duren dan is voorgeschreven: Veertig dagen en veertig nachten. Niets wordt aan het grillig spel der wisselende jaargetijden of losgelaten elementen, niets aan de grillige willekeur van het zoogenaamde toeval overgelaten.

God zelf heeft en houdt de oorzaken en bronnen ook des jammers en der ellende in en onder Zijne heerschappijvoerende macht. De vorst der duisternis moge het oordeel en de rouw in het leven geroepen heb-

ben; God zelf is het, die de maat en den duur daarvan met Zijn meetsnoer heeft afgemeten, die met Zijne schaal der gerechtigheid de zwaarte en kracht heeft afgewogen. Hij is het, die de natuur hare wetten voorschrijft, maar, als het noodig is, straks ook haar gebiedt, die wetten voor een wijle naar Zijn welbehagen los te laten. Dan schijnt alles in de schepping tot oproer gesteigerd; maar de Heer houdt den teugel. Door maat en voorafbepaalden duur, leert Hij, dat ook dan nog orde en regel heerschen, en als getuigen voor het Albestuur Gods en Zijner Voorzienige Almacht optreden.

't Scheen wel dat de gansche schepping in het niet zou terugzinken, alsof de vroegere toestand van woestheid en ledigheid op aarde zoude wederkeeren. Alles schudde, niets stond meer vast, de afgronden lagen bloot. De aarde borst open en wierp de ingezwolgen zeeën schuimende en bruischende naar boven. Bergen zonken weg, rotskloven werden diepe zeeën, dalen rezen op. Op dezen zelfden dag zijn al de onderaardsche fonteinen des grooten afgronds als door eene almachtige hand open gekliefd en braken zich baan door de van een gescheurde aardkorst. Daarbij kwamen de wateren van boven, de sluizen des hemels werden geopend. Een plasregen gudste neder, in volle kracht en onweerhouden vaart. Alles moet vergaan.

Neen, niet alles moest vergaan. Daarvoor had de Heere gezorgd. Even op dienzelfden dag, als alles samenspande om de aarde in hooggaande golven te verzwelgen en alles bedolven scheen te worden onder de wit schuimende baren, even op dienzelfden dag trok Noach met de zijnen de veilige arke binnen en God zelf bevestigde Zijne trouw aan hem en het gedierte in de arke, door achter hen te sluiten en hen aldus in volkomen veiligheid te stellen.

Met namen en als stuk voor stuk worden opgenoemd, die op Gods bevel en naar Zijnen last aan het algemeen verderf zouden ontkomen. Hij heeft de Zijnen met namen genoemd; 't zijn de gekenden des Heeren en ook de muschjes zijn geteld. Hoe uitvoerig en breedsprakig schijnt de schrift in de opsomming der personen en dieren, die gered werden. Hoe nauwkeurig is de omschrijving van de komst en orde der dieren! Hoe indrukwekkend de vermelding der bijzondere omstandigheden, die de komst van den grooten watervloed verzelden!

Niemand of niets bleef achter van allen of alles, die de Heer had voorgenomen te sparen. Zelfs een Cham ging met zijne broeders Sem en Japhet mede in de ark, al is het dat hij slechts door tijdelijke roeping en verkiezing behouden werd van het tijdelijk oordeel, omdat hij tijdelijk ook eene plaats in Noachs tente had gevonden; zelfs de onreine dieren vonden eene wijkplaats in de ark. Alles geschiedde naar het bevel en duidelijk voorschrift Gods. Diezelfde God, die de redding had uitgedacht en beschikt, die het redmiddel der genade had aangewezen, die het juiste oogenblik had bekend gemaakt; diezelfde God kwam ook Zijn werk der behoudenis voltooien en de redding bevestigen, door achter Noach de arke te sluiten, hetzij door middel van een engel of op eenige andere wijze. Anders hadden zij nog al te samen moeten omkomen.

Noch Noach, noch iemand der zijnen zoude het hebben kunnen doen. Neen, geen genadig besluit of voornemen Gods ter behoudenis alleen, geen aanwijzing van den weg des behouds, geene beschikking van een redmiddel der genade kan u redden, o menschenkind, terwijl gij het overige hebt te doen. Niets van uwe redding kan aan u-zelven overgelaten worden, God moet het doen, Hij alleen, Hij geheel. Hij moet de

verzegelende en afsluitende daad der inbrenging in het heil en afsluiting van het verderf met eigen hand bewerkstelligen, indien gij niet nog op het einde zult omkomen. Uw behoud is geheel en alleenlijk het werk Gods.

God sloot achter Noach en de zijnen toe. Indien de Heer toesluit, wie zal dan openen? zelfs een Noach kon het niet. En dat was goed ook. Zij waren veilig binnen en al de anderen stonden buiten de arke. Zoo werden eenmaal, gelijk de gelijkenis ons verhaalt, de deuren achter den bruidegom en de feestvierende maagden gesloten (Matth. 25 : 10). Ook Lazarus kon niet uit Abrahams schoot weg. En daar buiten stonden, in angst en vertwijfeling aan de gesloten deur kloppende, de dwaze maagden. Te vergeefs! Het heden der genade was ten einde. Voor die daar buiten zijn is er nu geene redding meer en hunne verwachting is radelooze angst en bittere vertwijfeling. Zoo komt eenmaal de laatste dag de poorten des tijds en de nog altijd ontsloten deuren des hemels sluiten; indien maar niet voor u, indien maar achter u! Want toesluiten is dan afsluiten. 't Is binnen of buiten.

En vreeslijk zal het wezen buitengesloten te zijn (Openb. 22 : 15). Weldra zouden Noachs tijdgenooten dit ondervinden. Want de zondvloed, door God den Heer tot een oordeel des gerichts op aarde gezonden, om al wat op aarde leefde te doen sterven, steeg, naar de teekening der H. Schrift, met *klimmend geweld*, bleek alras een *macht des verderfs* en had ten laatste de *tijdelijke heerschappij* op aarde. Toch moesten zijne wateren den wil Gods gehoorzamen en, de goddeloozen uit het leven wegrapende, een Noach bewaren voor het leven.

Wij kunnen ons zeer goed voorstellen, hoe, als de

eerste stortregens van boven nederplasten, velen nog lijf en goed trachtten te bergen en hoopten dat het noodweer weldra zoude gaan leggen. Maar als wolkbreuk op wolkbreuk volgde, als de eene waterhoos de andere verving; hier de grond met geweld openscheurde en daar diepe kolken waters naar buiten braakte; als eensklaps zeeën ontstuimig golfden, waar vroeger het vee graasde; o, wij begrijpen hoe toen de angst de harten aangreep en deed bezwijken! De pas beklommen boom bleek niet meer veilig; het beschermend dak, dat veiligheid beloofde, stortte in of werd weggeslagen, de grond waggelde onder de voeten, de enkel gleed weg in het slijk; de hoogopgeheven arm, die het angstig kind droeg, hield zich lang goed, maar werd toch ten leste, o zoo moede en liet het lieve kind glippen. Met den worstelenden vader en de krampachtig zich vastklemmende moeder verdronk het in het water; en nog hooger, altijd hooger, klom het water, veertig dagen lang, veertig nachten lang; zonder rust te gunnen, zonder ooit af te laten, zonder een oogenblik verademing te schenken, rees de vloed steeds hooger.

Doch laat ons voorzichtig wezen en het heilig spoor van het bijbelsch voorbeeld wel in het oog houden. Hier is overvloedige gelegenheid om zich aan hartbrekende schilderingen van het roerend leed over te geven. Wat ontzettende wanhoop, wat ijselijkheden der stervenssmart, wat stuiptrekkingen der wroeging! Niets van dit alles geeft u het sober verhaal des bijbels. Dat woord Gods is overal even kalm, even nuchter en juist daardoor zoo verheven. De bijbel zoekt nooit op het gevoel te werken. Hij verhaalt de daden Gods en spaart het gevoel. Zoo ook moet het bij ons zijn, waar wij de gerichten Gods herhalen, met een traan in het hart en de aanbidding Gods op de lippen.

Daartoe waren zij gekomen, die wateren van den zondvloed om een gericht Gods, eene macht des verderfs in naam des Heeren te zijn. »Alle vleesch, dat zich op aarde roerde, gaf den geest, van het gevogelte en van het vee en van het wild gedierte en van al het kruipend gedierte, dat op de aarde kroop en alle mensch, al wat een adam des geestes des levens in zijne neusgaten had, van alles wat op het drooge was is gestorven. Alzoo werd verdelgd al wat bestond, dat op den aardbodem was en zij werd verdelgd van de aarde".

Daartoe waren zij gezonden, die wateren van den zondvloed, om een macht des verderfs te zijn. Zij waren eene openbaring van de strafeischende gerechtigheid Gods; een godsgericht moesten zij zijn, dat werd losgelaten over eene verzondigde aarde; een heilig en verdervend oordeel des Almachtigen Scheppers, dat werd uitgegoten over een wederspannig schepsel. Dat schepsel had God verlaten en daarom werd het door God verlaten, d. i. aan de smart en ellende hulpeloos overgelaten.

Daar zijn nooden en jammeren, algemeene rampen en wijd uitgestrekte onheilen, die ge niet anders verklaren kunt, dan door ze als bepaalde straffen Gods te beschouwen. De geheele openbaring van Johannes geeft een doorloopend tafereel van aldus zich opvolgende en vervangende oordeelen. Zoo was aan een viertal engelen macht gegeven om de aarde en de zee te verderven (Openb. 7 : 2). Dan baten geen voorbehoedmiddelen, geen zorgvuldig afgesloten en angstig bewaakte grenzen, geene zuivering der verpeste lucht. Het oordeel moet dan zijn loop hebben, als volbrenging van Gods woord. Bij de waarschuwende en dreigende nadering had wellicht de komst zelve van het oordeel kunnen voorkomen worden, door verootmoediging en bekeering,

gelijk het was bij Ninevé. Als het oordeel eenmaal is gekomen, kan niets meer het bezweren, niets het stuiten in zijn loop. Alles spant samen om het zwaarder en vollediger te maken. Het is een oordeel Gods en als zoodanig een macht des verderfs.

Men mag het lang kunnen tegenhouden, van alle zijden het bekampen, ten laatste behoudt het toch voor een tijd eene onbeteugelde heerschappij. »De wateren hadden de overhand boven de aarde, honderd en vijftig dagen." Daartoe was het eindelijk gekomen, dat gansch de toen bewoonde en bekende aarde onder de wateren des doods en des oordeels bedolven lagen.

De vraag is hier niet of de geheele aarde door het water verzwolgen was, waartegen men geen natuurkundig bezwaar kan inbrengen; maar of de wateren des zondvloeds het doel bereikt hadden, waartoe God ze had uitgezonden, namelijk, om de menschen, waar die ook woonden of toefden, te verdelgen. En dat hebben zij, naar het getuigenis des bijbels, gewis gedaan.

Koud en onverbiddelijk als de dood zelf, wiens voorboden en beulenzwaard zij waren, gingen de golven voort over de aarde. Geen lommerrijke heuvel of hooge berg bood beschutting aan den armen en wanhopigen vluchteling, die angstig rondblikte en een plaats zocht om het verderf te ontkomen. Nu de wateren eenmaal zoo hoog geklommen waren, stegen zij steeds hooger; zonder geraas, schier zonder geruisch meer, stom en zwijgende als de dood zelf; totdat het alles de eentoonigheid en akelige eenzaamheid des doods was geworden. De wateren hadden, honderd vijftig dagen lang, de overhand boven de aarde. Eerst hieven zij de zware ark op, zoodat zij oprees boven de aarde; daarna maakten zij de arke vlot, zoodat zij voortdreef en »ging op de wateren;" ten laatste bewoog de arke zich boven de hoogste toppen der bergen; ja, vijftien ellen hooger dan

dan de hoogste bergkruinen, droegen de wateren de arke Noach op hun onmetelijke vlakten.

Maar aan die arke beproefden zij te vergeefs hun geweldige kracht. Daarin had God zelf weggeborgen wat Hij, naar Zijn genadig welbehagen, aan het algemeen en vastelijk besloten verderf wilde onttrekken. Al zwerft die arke Noachs ook alleen over de wijde, wijde wateren, haar zal geen leed genaken en, te midden van het heerschend oordeel, blijft zij veilig, en die zich aan haar hadden toevertrouwd, zijn wel geborgen. De oordeelen Gods gaan over de kinderen der wereld, maar de kinderen Gods gaan zij voorbij, echter zoo van nabij, dat hun menigmaal het hart van angst en schrik dreigt te ontzinken! Zoo was het bij Israël in Egypte, zoo bij Noach in de arke.

En geen wonder. De strafgerichten Gods, waardoor de goddeloozen worden weggenomen, zijn tevens de gelegenheden, waarin zich voor de geloovigen, benevens de gerechtigheid Gods, Zijne barmhartigheid openbaart. Dan juist viert de genade haren triumf, als te midden van het algemeene oordeel de uitverkoren zondaar wordt behouden, gelijk een Lot uit Sodom, een Rachab uit Jericho en een Noach met de zijnen uit de wateren van den zondvloed. Evenwel moeten dezen het oordeel van nabij zien, opdat zij weten mogen, wat ook zij hadden verdiend, wat ook gewis hun deel zoude zijn geworden, indien Gods genade hen niet had behouden. Dat hun hart, niet altijd even zeker van de behoudenis, dikwerf angstig wordt bij het zien van Gods oordeelen, is licht te begrijpen; wanneer zij de grootte van eigen zonde en hun deelgenootschap aan de algemeene schuld ook maar eenigzins inzien.

Na deze zullen zij verstaan, dat wanneer de toorn Gods wordt geopenbaard van den hemel over alle god-

deloosheid en ongerechtigheid der menschen, die de waarheid in ongerechtigheid te onder houden (Rom. 1: 18), dat dan ook het middel, waarmede de Heere God de ongerechtigheid bezoekt, teven moet dienen tot volvoering van het voornemen Zijner genade. De Roode zee, die voor het volk Gods een veilig pad moest worden, werd voor Pharao en zijne legerscharen een alverslindend graf. De wolkkolom, die den Egyptenaren den blik versperde, verlichtte voor de Israelieten den donkersten nacht. De zondvloed, die de ongerechtigen, niet de ongerechtigheid, in de wrekende golven van de aarde wegspoelde, moest tevens strekken om de arke Noachs te dragen, hoog op te heffen en voor alle leed te bewaren.

Zoo wordt ons de zegen der heerschappijvoerende genade Gods verkondigd, die aan de tijdelijke heerschappij Zijner gerichten een einde komt maken, als de barmhartigheid gaat roemen tegen het oordeel. Die genade Gods is de reine bron en eerste oorzaak der behoudenis; daardoor worden de middelen der redding bestemd, en daardoor ook de duur der oordeelen ingekort. Ja de oordeelen worden ingekort ter wille der uitverkorenen, naar het woord van den Heere Jezus zelven: »Zoo die dagen niet verkort wer»den, geen vleesch zoude behouden worden; maar om »der uitverkorenen wil zullen die dagen verkort worden." (Matth. 24: 12).

Aldus was het ook met Noach ten tijde des zondvloeds. Na de vermelding van de geweldige macht der alles overheerende wateren wordt ons bericht, dat God evenwel de zijnen niet vergeten had: »God gedacht »aan Noach" en aan al wat met hem in de arke was. Hier is sprake van dat denken Gods, wat onze ouden als een krachtdadig ingrijpend denken aanduiden, dat in zegenrijke gevolgen en hulpbiedende kracht Gods zich openbaart. Dat denken Gods wordt bedoeld, dat

als het ware een indenken in Zijnen eeuwigen raad aanwijst, een herinneren van Zijn onveranderlijk voornemen te kennen geeft, en een in den tijd uitspreken van Zijne verborgene gedachten der liefde boodschapt. Zoo »gedacht" de Heer later aan Zijn bondsvolk Israel (Ex. 2 : 24), als Hij de gedane bondsbeloften ging vervullen en de verlossing Zijns volks op zijnen tijd nabij bracht. Zoo gedacht Hij nu ook aan Noach.

De gevolgen van dat denken Gods bleken weldra in de krachtige middelen, die als zoovele teugels het hollend verderf moesten tegenhouden. God deed een sterken en opdroogenden wind over de aarde gaan en de fonteinen des afgronds en de sluizen des hemels werden gesloten, zoodat dan ook de plasregen van den hemel werd opgehouden. Daar kwam weder geregelde strooming en golving in het water, dat, zich weder richtende naar de hoogten en laagten der aarde, begon af- en toe te nemen, te rijzen en te dalen; nadat zij honderd vijftig dagen als 't ware een effen waterspiegel gevormd hadden, zoo hoog en zoo diep, dat geen helling of glooiing, geen verschil van berg en dal op aarde werd gemerkt.

Weldra werd nu wederom de grond gevoeld. De arke rustte op het Ararat-gebergte. »Inderdaad", zegt een beroemd aardrijkskundige aangaande het Araratgebergte, »is er in de geheele oude wereld geen enkele plek, die zoo midden in het binnenland is gelegen en toch zoo veel van een eiland heeft, rondom van groote wateren omgeven. 't Is alsof van deze hoogten het water naar alle zijden heen afgestroomd is. Geen plek der oude wereld heeft in zijne ligging zooveel van een middelpunt. Het ligt in het midden van den grooten woestijnweg van Afrika en Azië, in het midden der lijn van verbreiding van het Kaukasische ras, in het midden der grootste oude wereldlijnen, tus-

schen Kaap de Goede Hoop en de Behringstraat, even ver van de Zuidspits van Voor-Indië als van de Noord-Westspits van IJsland. Deze eigenaardige ligging van het Ararat-gebergte, na het Himalaya-gebergte de hoogste bergkruinen der oude wereld, bevestigt zeer de geloofwaardigheid van het bijbelsch zondvloedverhaal."

Juist vijf maanden na den aanvang, waarschijnlijk weer op een rustdag, rustte de ark op een der spitsen van het Ararat-gebergte in Armenië, niet ver wellicht van de plaats, waar zij door de wateren opgenomen was. Derdehalf maand later werden de toppen der bergen gezien en gevoelden Noach en de zijnen dat zij behouden waren; terwijl al wat buiten de arke leven had, door het oordeel Gods getroffen was.

Niet de wateren van den zondvloed hebben Noachs goddelooze tijdgenooten gedood, maar de heilige toorn Gods, die deze wateren had opgeroepen om de boosdoeners te straffen. Niet de wateren des zondvloeds, die de arke droegen, niet de arke zelve hebben Noach in het leven behouden, maar de barmhartigheid Gods, die zich van beiden bediende, om Zijnen uitverkoren dienstknecht te redden.

Aldus is het ook met het water des doops, waarvan de Apostel Petrus spreekt als tegendeel van de wateren des zondvloeds (1 Petr. 3: 4). 't Is niet de doop die bij het leven behoudt, maar de genade van Christus die daarin verkondigd wordt. Vergeet hierbij niet dat aan den Christus een tweevoudige doop wordt toegekend, die met den Heiligen Geest en met vuur (Matth. 3: 11) Wat de doop met vuur ten oordeel beteekent, wordt in het volgende vers (Matth. 3: 12) duidelijk genoeg aangewezen. Op die tweevoudige kracht des doops, gelijk die des zondvloeds, om te behouden of te verderven, wijst dan ook het gebed voor ons doop-

formulier, en dat naar de Schrift, en dat dus met alle recht.

Gelijk de hulp- en redmiddelen der genade, door den mensch verzuimd en verworpen, voor hem verzwaring des oordeels brengen; evenzoo zijn de midddelen, waarvan de Heer zich bedient om Zijne strafgerichten uit te voeren, gelegenheden ter betooning van Gods genade. Eigenlijk is elk strafgericht Gods, dat over de goddeloozen komt, mede eene openbaring der goddelijke liefde voor de geloovigen. Geen strafgericht Gods staat zoo geheel op zich zelve, dat het niet in eenig verband komt met den raadslag Gods tot behoudenis der Zijnen, die Hij van eeuwigheid heeft gekend. Daartoe mede zendt Hij Zijne oordeelen, opdat Hij de onwederstaanbare macht Zijner genade zoude openbaren.

Van dit alles is de arke Noachs drijvende op de wateren van den zondvloed het treffend beeld. Daar zijn penningen van eene Phrygische stad Apamea, die ook Kibootos of arke bijgenaamd werd, gevonden, die eene drijvende arke als beeldenaar droegen, deels met het inschrift Noo (Noach = Nannachus?) voorzien. Niet Noo, maar vrije genade Gods moest het opschrift luiden, waarvan de arke, drijvende op de wateren des oordeels, de juiste uitdrukking is.

De arke als zoodanig is evenmin voorafbeeldinge van den christelijken doop als van diens Insteller, onzen Heere Jezus Christus. Zij is voorafbeeldinge der s t r ij d e n d e e n l ij d e n d e k e r k o p a a r d e, die te midden van bruischende stroomen des ongeloofs en diepe kolken der ongerechtigheid, over de donkere afgronden der oordeelen Gods heen, door 's Heeren genade wordt drijvende gehouden. Zij wordt niet te bersten gestooten door de hooge torens en bergen, waarover zij heengaat; zij wordt niet te pletter geslagen door de machtigste stroomen des tijds en der ellende. De Heere heeft achter

de kleine bemanning van het drijvende huis toegesloten; en het water des zondvloeds rijst vijftien ellen, de helft van den diepgang der arke, boven de hoogste bergen.

Daarom moest in deze arke ook een Cham opgenomen worden, gelijk later een Judas in den gesloten apostelkring. Als afbeeldinge en uitdrukking van 's Heeren kerk op aarde, rustende op den berg Ararat, kon ook van haar gezegd worden: Het vaste fundament Gods staat (2 Tim. 2: 19). Maar ook had zij dezen zegel: »de Heere kent degenen die de Zijnen zijn" ook in de arke. Vraag nu dan ook niet meer, waarom zelfs een Cham in de arke werd opgenomen? De apostel Paulus geeft u ook hierop het antwoord in het volgende vers (2 Tim. 2: 20). »Doch in een groot huis zijn sommige vaten ter eere, maar sommige ter oneere." Dat vergeten sommige, die in hun overspannen zucht naar een volkomen kerkstaat op aarde, de arke willen verlaten, omdat daar binnen ook een Cham toeft. Juist ook daardoor is de arke het treffend beeld van de strijdende kerk op aarde.

Bij deze beschouwing zal het minder afdoen te weten, van welke grootte en inhoudsmaat de arke naar onze hedendaagsche berekening was. Dit valt gemakkelijk na te gaan, als men weet, dat de el, bij den bouw der arke bedoeld, hoogstwaarschijnlijk zeven handpalmen bedroeg. Men behoeft lengte-, breedte- en dieptematen slechts met elkander te vermenigvuldigen, om den juisten inhoud te vermenigvuldigen, om den juisten inhoud te verkrijgen. Maar waarlijk de bijbel wil ons niet oefenen in de vier hoofdregelen der rekenkunde. Wanneer evenwel de getallen ons zoo nadrukkelijk worden opgegeven, moet gij uit die opgave tot de betrouwbaarheid van den bijbel leeren besluiten, en kunt gij tevens nagaan, hoe ontzettend grooten last de arke bergen kon, om in alles te voorzien.

Maar gij hebt bovendien nog zoovele vragen betreffende

den zondvloed en de arke te doen. Ik geloof niet dat ik alle vragen des ongeloofs en van den boertenden twijfel zal kunnen beantwoorden, wel die der ernstige belangstelling en geloövige weetgierigheid. In hoeveel tijd Noach de arke heeft gebouwd, wie hem bij dien bouw ter zijde stonden, wordt ons niet uitdrukkelijk vermeld. Wel hebben wij recht te vermoeden, dat een vrij lange tijdruimte zal gevorderd zijn tot den bouw en inrichting van een gevaarte van zoo reusachtige afmetingen. Die langere tijdruimte was ook noodig om te beantwoorden aan het doel, waarmede de bekendmaking van den naderenden zondvloed geschiedde. Noach moest, ook door zijne werkzaamheid aan de arke, wellicht meer nog dan door zijn woord, voor zijne tijdgenooten een prediker der gerechtigheid Gods worden (2 Petr. 2: 5).

Over 't geheel zal het ernstig en oprecht zoeken onzer zaligheid veel beter prediking zijn tegenover het ongeloof en de gewone onverschilligheid dan welgekozen en weldoordachte redenen. Leven zegt meer dan leer. Voorbeelden trekken, waar leeringen slechts wekken. Ook gelooven wij wel, dat Noachs tijdgenooten hem zullen geholpen hebben in het bouwen der arke; maar daarom ontkwamen zij nog niet aan het oordeel. Niet het bouwen aan, maar het ingaan in de arke redde van den dood. Zelfs een Noach moest immers in de arke gaan. Gelijk er willicht zalig werden van degenen, die aan het kruis van Golgotha getimmerd hebben; zoo zijn er ook gewis verloren gegaan van degenen, die den tabernakel bedienden en aan den tempel of aan de arke Noachs bouwden. Maar hoe zal later hun smart verzwaard zijn bij de gedachte: dat zij zelve in den weg der middelen gearbeid hebben aan een redmiddel der genade, dat zij desniettemin voor zich zelve niet noodig achtten.

Hoe menig leeraar, huisvader, onderwijzer, kerkbediende en kerkganger is hierin gelijk aan de medehelpers

van Noach? Hoe menigeen draagt voor een noodigen kerkbouw bij, terwijl hij zelf door of in de kerk niet gebouwd wil worden. Wie weet hoevele onnutte en noodelooze vragen die arkebouwers Noach hebben gedaan, naar de mogelijkheid der komst en straks der voeding en verzorging van zoovele dieren. Op al die vragen zou de trouw Gods het antwoord geven. Dat wist Noach en hij wist te wachten. Het haastend ongeloof heeft altijd veel vragen, waar het kinderlijk geloof wacht en verwacht en door God niet beschaamd zal worden.

Gij hebt ook nog eene enkele vraag: waarom de Heer Noach beval de arke ter redding te bouwen, daar Zijne almacht zoo gemakkelijk zelve daarin had kunnen voorzien. God had Noach door een wonder kunnen redden. Gewis, bij God zal geen ding onmogelijk wezen. Maar Hij doet dan alleen het onmogelijke, wanneer de weg voor het mogelijke is afgesneden. De Heer verkwist het heilige niet en evenmin het wonder. Maar ook is daarvoor nog een diep zedelijke reden aan te geven.

't Is bij Noach gelijk later bij Lot, als deze uit Sodoms ondergang gered werd. Zelve moeten zij zich inspannen, om de voorgestelde verlossing deelachtig te worden. In de werkzaamheid ter wille eener beloofde zaak moet juist de belangstelling blijken, en uit deze belangstelling de kracht des geloofs worden opgemaakt. Op deze wijze vloeien de Souvereiniteit Gods en de zedelijke verantwoordelijkheid des menschen in de daad des geloofs ineen en wordt het, wat de Apostel Paulus noemt (Eph. 2: 10), het wandelen in de wegen der goede werken, die God zelf voorbereid heeft. God alleen bereidde de zaligheid voor, die Hij alleen kan en wil schenken; maar gij hebt dit te gelooven en in dit geloof werkzaam te zijn. Dat is de vastmaking der roeping, het zich zelven werken der zaligheid met vreezen en beven door het geloof. En ook dat geloof is een werk Gods (Joh. 6: 29).

Zij mij nu nog eene enkele opmerking vergund voor den onbekeerde in ons midden, die, gedachteloos, etende en drinkende, zijn weg gaat. Hoor, mijn vriend! deze geschiedenis kan het u leeren: indien gij u niet bekeert, zal het verderf u overvallen als een gewapend man. De arke, drijvende op de wateren van den zondvloed, is een treffend beeld der heilige gerechtigheid Gods. God laat niet met Zich spotten. Al is Hij lankmoedig, toch brengt Hij eindelijk de wateren van den zondvloed. Dat oordeel Gods is het antwoord van boven op de ongerechtigheid des menschen. Spot er niet mede, wees niet ongeloovig. Dat deden Noachs tijdgenooten wellicht ook en de zondvloed kwam en, terwijl de glimlach des twijfels nog om de lippen was, golfden de doodende wateren reeds om hen heen en bereidden hun het graf, daarna het oordeel. Onder dezen waren er gewis, die een oogenblik naar den prediker der gerechtigheid hadden geluisterd, een oogenblik hadden stilgestaan, om straks weer met de wereld mede te doen. Er waren er onder, die zelfs aan de arke geholpen hadden, die lang er naar gezien, veel er van gesproken hadden en toch kwamen zij om. Langs hen ook heen ging de arke, drijvende op de wateren van den zondvloed.

Maar voor u, o kind Gods! is diezelfde drijvende arke een zinrijk getuigenis van Gods eeuwige bondstrouw en sparende genade. Te midden van een goddeloos geslacht en eene verdorvene eeuw kent en ziet Hij de Zijnen en weet Hij hen te midden der oordeelen te bewaren; ja, van die oordeelen zelve de middelen te maken, waardoor zij gered worden. Zoo blijkt het ook hier, dat den geloovigen alles moet medewerken ten goede; zelfs de wateren van den zondvloed, die de arke doen drijven en drijvende ter veilige plaatse doen komen.

Maar ook is zij eene ernstige pleitrede voor de ondoorgrondelijke wijsheid, is zij eene diepzinnige uitdrukking

van de sparende genade Gods; ook en tegenover u, die u slechts in eene reine en volmaakte kerk kunt vinden en daarin alleen kunt rusten. In de arke moest Noach niet alleen een Cham, maar behalve het reine ook het o n r e i n e vee bergen? En deze arke drijvende op de wateren des zondvloeds is, gij ontkent dit niet, het juiste beeld der strijdende kerk Gods op aarde.

Maar hoe wordt ons deze arke dan ook eene liefelijke vertroosting en bemoedigend schouwspel. Wat heerlijke profetie en ontwijfelbaar onderpand van den eindelijken triumf der kerk, die onder Gods hoede gaat. De wateren van den zondvloed beproeven te vergeefs aan haar hun kracht. Spotters hadden herhaaldelijk haar val voorspeld, de golven beukten haar zijden en evenwel Gods trouw voerde haar behouden naar den top van den Ararat. Soms neergeworpen tusschen twee golven, richt zij zich weer op; door de baren opgeheven wordt zij evenwel niet verpletterd; een getimmerte van hout, verduurt zij elken aanval en moet zij den raad Gods volbrengen om den zoon des verbonds te redden van den dood. En zoo blijve, in den druk en de vervolging der kerk, bij toenemend ongeloof en driesten afval, steeds het zuivere beeld der kerk: De arke Noachs drijvende op de wateren van den zondvloed. Moge zij het beeld wezen van uwe ziel, behouden voortdrijvende op den genadestroom van Jezus bloed. Psalm 27: 3.

X.

DE ZOON DER GENADE IN DE ARKE ONDER DE TUCHT VAN HET OORDEEL OVER DE GODDELOOZEN.

Genesis VIII: 6—22.

INHOUD: Asafs gevoel dikwijls het onze; voorbarig oordeel des menschen aangaande God beschaamd door het oordeel Gods over de goddeloozen; daartoe mede de oordeelen Gods op aarde; het onderwerp en deszelfs indeeling.

Noach door wachten voorbereid: vóór en na den zondvloed, Noach in de arke, de eerste proefneming, de raaf uitgezonden, raaf beeld van den wereldling; Noach tegenover de raaf. Tweede proefneming; de duif, geen beeld van den geloovige, wel van het natuurlijk lief karakter; raaf en duif, rein en onrein; geen verschil naar beginsel; het verlaten der kerk; Noach beeld van den Christus die de armen der genade uitstrekt, de duif met het olijfblad. De derde proefneming, eigen waarneming; raadselachtig wachten; wachten op het woord Gods; wenken opzamelen.

Noach op het woord Gods bereid; het woord zelf; wie het aangaat, wat het vergt, wat het leert, wat het bracht? Eene goddelijke verzekering, opgelegde taak, belofte eener nieuwe toekomst. Noach priester in het midden der zijnen: het altaar, het offer (ôlah, niet minchah), het brandoffer. De aanneming des offers door God gevoeld door het hart des offeraars.

Noach in het voornemen Gods ingeleid: de verklaring van Gen. 8: 20—22. Zij is eene openbaring van Gods voornemen aangaande den mensch, God zelven en de natuur. Gods woord een terugslag op de gedachte Noachs; de eenvoudige zin; het verbond Gods met de natuur.

Wat leert dit alles ons van de zonde des menschen? Het karakter; de zetel; het aanvangspunt; de vloekwaardigheid der zonde. Zondigheid der zonde, het booze hart, in zonde geboren, zondig gedichtsel, — erf- en dadelijke zonde. Christus een vloek geworden.

De vrijmacht, rechtvaardigheid, genade, almacht, trouw, Gods Besluit.

Psalm 73: 9, 10.

Het gaat menig kind Gods als den dichter van het pas gezongen lied. Gelijk de Godsman Asaf is hij wel innig overtuigd, dat God goed is voor Israel en voor degenen, die rein van harte zijn; maar toch komt er somtijds bestrijding in hem op, als hij op den voorspoed der goddeloozen let. Schijnt het niet menigmalen dat zij vrede hebben, terwijl de geloovige van druk en droefheid wegkwijnt? »Zij zijn niet in moeite als andere menschen en worden met andere menschen niet geplaagd." Daarom komt het, helaas! wel eens, zelfs in het vroomste hart op: hoe zou het God weten, en zou er wetenschap zijn bij den Allerhoogste? Van dien toestand maakte de booze menigmalen gebruik, om het kind Gods in een strik te leiden en hem den troost des geloofs te ontnemen.

Dat wisten de oude bijbelheiligen. Daarom waarschuwt de laatste profeet des Ouden Verbonds Maleachi zoo ernstig tegen deze afdwaling des gezonden oordeels en wijst hij op den dag der openbaring van den toorn Gods. Dan zult gij wederom zien het onderscheid tusschen dien, die God dient en dien, die Hem niet dient (Mal. 3: 18). Ook Asaf weet, dat, indien hij in voorbarig oordeel aangaande Gods doen, eene verkeerde opvatting van het Godsbestuur bleef voeden, hij trouwelijk zoude worden aan het geslacht van Gods kinderen (Ps. 73: 15.)

Hij moest op het einde der goddeloozen letten en daartoe in Gods heiligdom ingaan. Hoe worden zij tot ieders schrik, vernield als in een oogenblik. O Heer! wanneer Gij op zult staan, zult Gij hun toonen, onverwacht, hoe Gij hun ijdel beeld veracht." Opdat het geloovig kind Gods dit leere, moet hij menigmalen eerst zelf getuige worden van de oordeelen des Heeren. Want wij leeren niet spoedig, en wij denken al zeer spoedig kwaad van dien God, die voor Zijne kinderen het toch ten goede heeft gedacht.

Ook een Noach in de arke moest dit leeren en winste voor zijne ziel leeren doen met hetgeen hij aanschouwde van de gerechtigheid Gods. Met het droevig schouwspel van een ten verderve gedoemde en aan het verderf overgeleverde wereld rondom zich, kon en moest ook hij, door het »gadeslaan dier geduchte straffen Gods, tot beter en juister oordeel opgeleid worden." De oordeelen Gods moeten het oordeel der Zijnen scherpen en richten. Noach te midden van den zondvloed is als de Zoon der genade in de arke onder de tucht van het oordeel over de goddeloozen gebracht. Beschouwen wij hem aldus, naar de teekening van Gen. 8: 6—22, dan zien wij hem eerst door het wachten geoefend (vs. 6—13), op Gods Woord bereid gemaakt (vs. 14—19) en ten laatste in Gods voornemen ingeleid (vs. 20—22).

De orkaan van Gods grimmigheid had uitgewoed. De geheele aarde was als eene enkele zee geworden. De schepping scheen teruggekeerd tot den tijd, toen het drooge nog geheel onder het water bedolven lag (Gen. 1: 9). Toch was er groot verschil. Want na den zondvloed bleven de sporen en overblijfselen eener vernietigde en verloren gegane beschaving in ronddrij-

vende wrakken en afzichtelijke puinhoopen des levens zichtbaar. Vóór den zondvloed gold het eene wordende, nog niet geordende schepping; na den zondvloed was het de vernietiging eener geördende maatschappij, die der zedelijke wanorde ten prooi was geworden.

Van het felste woeden der orkanen had men spoedig in de arke weinig meer gemerkt. Want alras was zij door de klimmende wateren opgeheven geworden, en langzaam dreef het zwaar en stevig gevaarte voort; totdat ten laatste, na vijf maanden drijvens, een plotselinge schok het der bemanning zeide, dat het vaartuig aan den grond vastzat. 't Was op een der toppen van het Ararat-gebergte geland. Nog drie-en-zeventig dagen moest men wachten eer eigenlijk land, niet slechts gevoeld, maar ook gezien werd. »In de tiende maand, op den eersten der maand, werden de toppen der bergen gezien."

Nog bleef alles in angstige spanning binnen de arke wachten. Eerst veertig dagen na het eerste zichtbaar worden der hoogste bergspitsen, waagde Noach het, het venster der ark, dat hij gemaakt had, te openen, om eene raaf uittelaten, die dikwijls heen en weder ging," van de arke naar de drooge plekken op aarde en van deze weder naar de arke, totdat zij eindelijk geheel wegbleef en daaruit liet vermoeden, »dat de bovenste wateren van boven de aarde verdroogd waren."

Hoelang dat heen en weder zweven, dat onderzoekend rondzwerven van de raaf eigenlijk geduurd heeft, kunen wij uit het bijbelverhaal niet opmaken. Het oorspronkelijke geeft ons het zwervend heen en weer trekken, het uit- en invliegen van de raaf met schilderachtige woorden aan. »En als hij (Noach) de raaf uitzond, ging zij, met gaan en keeren, tot aan de opdrooging der wateren van de oppervlakte der aarde". Er is dus geene enkele grond voor het gewone vermoe-

den, dat de raaf de arke onmiddellijk en voor goed zoude hebben verlaten, zoodra Noach haar door het geopende venster vrijliet. Veeleer wordt het tegendeel door het bijbelverhaal zelf verzekerd en de raaf ons voorgesteld als heen en weer en rondom de ark fladderende.

Ook bij Noach blijkt wederom, dat de rechtvaardige het leven zijner dieren kent, en met wijze behoedzaamheid had hij eene raaf gekozen, als eerste proefneming tot onderzoek van de toenmalige gesteldheid der aarde. De raaf toch zoude, naar haren aard, zich ook op het doode en rottende aas nederzetten, waar de aarde haar anders geen geschikte plek om te rusten bood. Daarom heeft men de raaf ook wel eens als het beeld van den wereldling genomen, die door doop en belijdenis tot de uitwendige kerk behoort en door tijdelijke samenwoning, gelijk die der raaf in de ark, in de voorrechten van het uitwendige verbond der genade deelt. Nauwelijks heeft deze wereldling de gelegenheid om eigen vlerken uitteslaan of hij vliegt de zondige en walgelijke genietingen na, om straks daarin geheel op te gaan en arke of kerk geheel te vergeten. Toch nam Noach de raaf weer op, zoo menigmalen zij tot hem wederkeerde. Wellicht bleef het venster openstaan. Zoolang zij onder zijne hoede was gesteld, bleef hij voor haar verantwoordelijk en had zij blijvend recht, totdat de Heer het anders beschikte, in de arke als de tijdelijk aangewezen woonplaats de voorrechten en veiligheid der inwoning te genieten. Op den duur kon zij het er toch niet houden en moest van zelve wegblijven.

Met de tweede proefneming ging het bijna als met de eerste. Nadat de raaf ongeschikt was gebleken, bezigde Noach daartoe eene duif, die zoo zeer geschikt is, om snel groote afstanden afteleggen en de eigen-

schap bezit, om, als lijnrecht, naar haar nest en vroeger verblijf terug te keeren. „Maar de duif vond geen rust voor het hol van haren voet; zoo keerde zij weder tot hem in de ark; want de wateren waren op de gansche aarde en hij stak zijne hand uit, en nam haar en bracht haar tot zich in de ark." — Neen, de duif kon niet blijven toeven, waar de raaf zich met genot nederzette; zich niet voeden met de spijze, die voor de raaf begeerlijke lokspijs was. Na haren aard is de duif soberder en reiner dan de raaf, waardoor zij ook tot de reine en gene tot de onreine dieren behoorde.

Maar daarom heeft men nog niet het recht, in de duif het beeld vaa den geloovige te zien. Ja, indien de geloovige ooit rechtvaardig was door eigen werk of rein in eigen oogen; hetgeen wel eene ongerijmdheid is en verre van de geestelijke ondervinding der kinderen Gods; gelijk het ook strijdt met het geopenbaarde woord Gods. Men vergeet bij deze vergelijking twee dingen: Het eerste is, dat de duif toch ook ten laatste wegbleef, even goed als de raaf; zoodra zij maar een plekje in de wereld vond, dat voor haar keuriger en fijner smaak meer geschikt was.

Het tweede is, dat, wanneer de duif onder de reine dieren gebracht wordt, dit reine slechts is bij vergelijking met andere dieren, maar niet op zich zelve beschouwd. De mensch, die rein en goed is in betrekking tot en in vergelijking met andere menschen, is dit nog niet in verhouding tot en in de oogen van God. Daarom onderscheiden de bijbelschrijvers ook ten allen tijde „eene rechtvaardigheid in de oogen Gods," van die andere naar den maatstaf der menschen of van eigen goed oordeel. Zal er eene reinheid zijn, die voor God geldt, dan moet Hij zelf die geschonken hebben.

Let wel op, tusschen de raaf en duif is geen verschil in b e g i n s e l, wel in t r a p en m a t e. Beiden

zoeken zoo spoedig mogelijk de arke te verlaten, zoodra zij eene geschikte en aangename gelegenheid daartoe gevonden hebben. Maar de duif is meer het beeld dier lieve, zachte en gevoelvolle menschen, die het met de wereld toch nog zoo goed kunnen vinden; al hebben zij ook, in hunne deugdlievendheid, een afkeer van ruwere uitspattingen en grovere zonden. Als het er op aankomt, houden zij het toch niet met de arke en verlaten zij Noach voor een schoone en gevoelvolle natuur. Indien gij de kerke Gods verlaat, maakt het in den grond der zaak weinig verschil, of gij daartoe door wat grover of wat fijner genieting zijt gekomen, door wat meer of minder beschaafde kring of omgeving daarvan zijt afgetrokken.

Maar, zegt gij, Noach stak toch de hand uit, om de duif, van haar korten zwerftocht zoo spoedig vermoeid, weer in de ark op te nemen. Ja, daarin is Noach het roerend beeld van den Heiland van zondaren, die zijne armen uitstrekt naar eene onwillige wereld en zoo menigmalen geheel Jerusalem onder zijne vleugelen had willen vergaderen. Maar daarom is het onwillig Jerusalem nog niet het toonbeeld van berouwhebbend geloof; evenmin als door prediking en sacrament, die uitgestoken armen der genade als teekenen en middelen der uitwendige roeping, de inwendige en krachtdadige roeping reeds aan het hart is verzekerd.

Nog eenmaal zond hij de teruggekeerde duif uit, en tegen den avond keerde zij in de gastvrije ark terug, met een nog versch olijfblad in haren bek, dat pas als 't ware afgeplukt was en daardoor bewees, dat de aarde ook in de lagere dalen en vlakten bevrijd begon te worden van het overheerend water. Want de olijven groeien slechts in de lagere streken en zelfs niet op die hoogte, waar de noten- en moerbezienboom groeit. Indien de duif nu een versch geplukt blad

medebracht, was dit voor Noach een onwederspreke-lijk teeken van herleefde groeikracht en wederopluiking der, naar het scheen, voor altijd gestorven natuur. Na nog zeven dagen liet hij de duif andermaal uit en ook zij, evenals vroeger de raaf, keerde niet weder naar de ark terug.

Nu eerst, als tot derde proefneming, waagde Noach het de hand aan de ark zelve te slaan. Eerst had hij het onreine dier, daarna de reine duif door het geopende venster laten vliegen, nu beproeft hij het met de ark zelve. Na bijna tien maanden in de arke vertoefd te hebben, lichtte hij het deksel of de bedekking der arke af; en nu kon hij, den eersten dag der maand en des jaars, zich met eigen oogen overtuigen, dat de aardbodem naar den bovengrond was opgedroogd. Hoewel de aarde eerst twee maanden later, den zeven-en-twintigsten der tweede maand, in waarheid droog kon heeten. Vóór dien tijd verliet Noach de arke niet.

Wat bewoog toch dezen Noach, die reeds zoolang in de ark vertoefd had, daar nog twee maanden te blijven. Een in alle opzicht aangenaam verblijf zal het toch voorzeker niet geweest zijn. De angsten, die hij daarin had doorgestaan en de moeiten, die hij had doorworsteld, zullen gewis velen geweest zijn. Wij kunnen ons dit licht voorstelllen, al meldt de bijbel ons van dit alles ook niets. 't Zal toch niet zoo gemakkelijk geweest zijn een gansch gezin, waarin ook een Cham verkeerde, voortdurend in bedwang en in vrede te houden.

Wat dan mag Noach bewogen hebben, nu hij eenmaal het deksel der arke had opengemaakt en de aarde opgedroogd gezien, evenwel nog in de arke te blijven toeven? De Heer had hem geleerd, geduld te oefenen en te kunnen wachten op den wenk en het woord des Heeren. Dat was voor hem de eerste vrucht geweest

van de tucht der oordeelen Gods, die hem rakelings voorbijgingen, dat hij alle voorbarigheid aflegde, wijze bedachtzaamheid leerde en, door wachten geoefend, ook kon wachten.

Stil te kunnen afwachten is een groote en moeilijke kunst, die wij alleen in de school des lijdens en bij het aanschouwen der oordeelen Gods kunnen leeren. Als Gods majesteit ons zoo grootsch en statig in het oordeel voorbij trekt, als wij van zelve onwillekeurig uit den weg gaan, uit vrees dat dit oordeel ook ons nog kan treffen, dan begint een heilig ontzach het hart te vervullen en dan worden wij stil. Wij beginnen, in plaats van het voorbarig uitgesproken oordeel, de teruggehouden gedachte en het ootmoedig gebed lief te krijgen. Als Gods oordeelen ons voorbijgaan en de Heer ons middelerwijl veilig wegbergt, is het voor ons tijd, de onderscheiden wenken op te zamelen, die ons den wil Gods melden. totdat Zijn eigen woord dien verkondigt.

En dat woord Gods bleef niet uit, maar vond Noach ook aanstonds bereid en gereed. „Toen sprak God tot Noach, zeggende: ga uit de ark, gij en uwe huisvrouw en uwe zonen en de vrouwen uwer zonen met u. Al het gedierte dat met u is, van alle vleesch, aan gevogelte en aan vee, en aan al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt, doe met u uitgaan, en dat zij overvloediglijk voorttelen op de aarde en vruchtbaar zijn en vermenigvuldigen op de aarde. Toen ging Noach uit en zijne zonen en zijne huisvrouw en de vrouwen zijner zonen met hem. Al het gedierte, al het kruipende en al het gevogelte, al wat zich op de aarde roert, naar hunne geslachten, gingen uit de ark."

Zoo wees het woord Gods den aartsvader het juiste tijdstip van den uitgang uit de arke aan, gelijk het,

ruim een jaar vroeger, hem het oogenblik van den ingang had geopenbaard. Wanneer wij slechts weten te wachten op des Heeren tijd, zal de Heer zelf wel zorgen, dat wij dien tijd vernemen op het meest geschikte oogenblik. En niet slechts wanneer, maar ook met wie en in welke orde wij hebben uit te trekken en voort te gaan, zal God zelf ons duidelijk maken

Het bevel Gods om de arke te verlaten betrof Noach zelven, zijn gezin en de dieren aan zijne zorg toevertrouwd. Noachs gezach als huisvader en hoofd des gezins, als verzorger des huizes werd aanstonds voorop gesteld. Hij zelf moest voor de goede orde en den geregelden voortgang van het werk zorgen. Nu de arke had uitgediend, mocht niemand en niets daarin achterblijven, en 't was Noachs taak dit ten uitvoer te brengen. „Doe alles met u uitgaan", zoo sprak de Heer tot hem.

Reeds bij den uitgang uit de arke moesten Noach en de zijnen leeren begrijpen, dat de Heer de ordeningen des huizes heeft gewild en ingesteld, dat Hij zelf het gezin heeft ingericht, dat Hij, die een God van orde is, alle ordeloosheid haat. Ook bij het verlaten der woningen, die God ons tijdelijk verleend heeft, moet orde en bedachtzaamheid ons hart en onze schreden besturen. 't Mag nooit bij ons wezen een jagend haken naar eenig ander, maar daarentegen evenmin een zondig vasthouden aan het eenmaal aangewezen verblijf. Het aangewezen verblijf te betrekken en het straks op Gods woord weer te verlaten, moet ons even aangename taak zijn. Ook als de ziel de arke des lichaams verlaat.

Wanneer wij in 't kort samenvatten wat, naar onze meening, het woord Gods Noach moest leeren, dan zouden wij zeggen: het was ten eerste eene goddelijke *verzekering*, dat het einde van den tijd des

oordeels gekomen was. Want Noach mocht en moest de arke verlaten. Hij moest vertrouwen hebben op het woord Gods; en wat raaf en duif hem niet konden zeggen, dat verkondigde hem het woord des Heeren: „ga uit". Het einde des oordeels was daar.

Het was ten andere voor Noach de oplegging van eene moeilijke taak, waardoor hij tot aanhoudende zorg en inspannend toezicht genoopt werd. Hij moest aanstonds als stamhoofd en leidsman optreden. De behoedzame liefde, die hij bij het wederom innemen van de duif had getoond, moest hem blijvend eigen zijn, ook als hij voor den geregelden uitgang der dieren zorgde.

Eene belofte van een nieuwe toekomst, van een nieuw tijdperk van ontwikkeling bracht dit woord des Heeren tot hem, van de dieren gesproken, die van nu af zich wederom op aarde zouden vermenigvuldigen. Zoo had de rechtvaardige God deze aarde niet aan een geheel verderf overgegeven, gelijk zij dit door de zonde der menschen zoozeer verdiend had.

En Noach aanvaardde met blijmoedig vertrouwen die verzekering, nam bereidwillig de taak op zich en geloofde de belofte Gods; want op het woord des Heeren ging Noach uit met al de zijnen. God zelf deed wat Noach alleen niet zou hebben vermocht. In geregelde orde trokken de dieren, naar hunne geslachten uit en voort, om straks zich te vermenigvuldigen, zich over de aarde te verspreiden, weiden en wouden te gaan bevolken, bosch en beemd te gaan vervullen met leven en vruchtbaarheid.

Als Noach met bewonderend oog op dien wonderlijken uittocht staarde, zwol hem het hart van hooge dankbaarheid en gevoelde hij behoefte, dit uit te spreken in de tegenwoordigheid zijns gezins. De eerste taak

van den huisvader en van het hoofd des gezins was een priester te zijn in het midden der zijnen. Hij zag in, hoe trouw en goedertieren de almachtige God voor hen allen was geweest, en hoe Diens zorg, zelfs voor het kleine vogelken, dat daar heen vloog, had gewaakt. Onder de tucht gebracht van het oordeel, dat over eene goddelooze wereld kwam en deze van de aarde wegraapte, had Noach geleerd, bij de openbaring der heilige gerechtigheid Gods, tevens Diens gedachten der trouw en ontferming voor de Zijnen te waardeeren.

„Noach bouwde den Heere een altaar; en hij nam van al het reine vee, en van al het gevogelte, en offerde brandofferen op dat altaar". Dat was van de zijde des geloovigen de inwijding van het nieuwe tijdperk, dat, door Gods sparende genade, der schepping en der behouden menschheid was geopend. Enkele steenen werden ras bijeengebracht, om het eerste altaar, waarvan de bijbel gewaagt, op te richten; het offerdier was dicht bij, de ark kon het brandhout opleveren; en weldra steeg de offerwalm in dikke rookwolken van het altaar naar den hemel. Het oog, vochtig van de tranen des danks, volgde de steeds wijder kringen van rook en hief zich aldus op naar den hemel. En de priester Noach en zijn gezin loofden den Heere in dat eerste brandoffer, dat werd geslacht en gebracht.

Het eerste offer der geredde menschheid is geen Kainsgave (minchah), maar een brandoffer (olah); hetzij dit zijn naam dankt aan de rookwolken, die, van het aldaar opstijgende, naar boven klimmen (alah), of wel aan het geheel opgaan van het offer in vuur en vlam, of wel omdat het offer op het altaar moest klimmen om daar geofferd te worden. Het brandoffer was de algemeene uitdrukking zoowel voor het zond- als schuld- en ander offer; zoolang er nog geene nadere onderscheiding der offers was.

Gelijk eenmaal dat van Abel, zoo nam de Heer ook het offer Noachs aan. Deze gevoelt het aan zijn hart; want de gedachten en voornemens Gods worden hem duidelijker en krijgen vaster vorm en juister omtrek voor zijn peinzenden geest. „De Heere rook dien liefelijken reuk", zoo wordt hier op menschelijke wijze van God gesproken; omdat de mensch Noach aldus teruggeeft, wat door het getuigenis Gods in zijn hart daarvan hem was geopenbaard. Bij het offer door Noach gebracht, daalde de vrede in zijn hart en kwam er, bij het diep en klaar besef van eigen zonde en schuld, een vredebrengend inzicht in de genadige ontferming Gods, waaruit de raad des vredes ontsproot. 't Is alsof de Heere Noach gunt in Gods eigen hart te zien, om daar het eeuwig voornemen te lezen, waarin Noach nu werd ingeleid. Want eerst later zal in het uitgesproken woord worden vernomen, wat nu nog, als verborgen voornemen, „de Heere zeide in Zijn hart".

„Ik zal voortaan, zoo wordt ons het voornemen Gods gemeld, den aardbodem niet meer vervloeken en des menschen wil, want het gedichtsel van 's menschen hart is boos van zijne jeugd aan; en Ik zal voortaan niet meer al het levende slaan, gelijk als Ik gedaan heb. Voortaan al de dagen der aarde zullen zaaiing en oogst, en koude en hitte, en zomer en winter, en dag en nacht, niet ophouden". Hier is eene drieledige openbaring van het voornemen Gods in verband met den zondigen mensch, in betrekking tot den onveranderlijken God en in verhouding tot de ordeningen der natuur.

Wij zullen trachten deze Schriftwoorden, die tot dusvere kwalijk begrepen zijn, nader toe te lichten. Toen Noach uit de arke gegaan was en de, door het oordeel Gods geslagen, aarde daar aan zijne voeten lag;

als daar de eerste dierenparen heengingen, waaruit zich de gansche toekomstige dierenwereld zoude ontwikkelen; als hij daarbij op eigen hart en menschelijke omgeving lette, moest er wel een bange verzuchting in Noachs hart oprijzen. Bedacht hij misschien, wat eenmaal van dit alles zoude worden en of het wel waard was, op nieuw als stamvader op te treden van een geslacht, dat gewis toch weer zondigen zoude, en, bij de onveranderlijkheid Gods, dan ook door gelijk oordeel zoude getroffen worden als de geslachten der goddeloosheid. Deze waren door den zondvloed weggenomen van eene aarde, die zelve der verwoesting was prijs gegeven.

Indien Noach lette op de inwonende zonde van het menschelijk hart, op de onveranderlijkheid van een rechtvaardig God en op de gehoorzaamheid van een tot straf opgeroepen natuur, kon hij niets hopen voor en van de toekomst. Om hem nu gerust te stellen en hem voor het vervolg te bemoedigen, gaf de Heer Noach een blik te slaan in het hart Gods en daar 's Heeren verborgen gedachten te lezen, die dezen zin aangeven: In weerwil van de aangeboren en doemwaardige zonde des menschen, in weerwil van de strafeischende gerechtigheid Gods, gebleken in het oordeel des zondvloeds, in weerwil van de ontstoken en oproerige natuur, zal God evenwel niet meer de aarde om wille van den mensch vervloeken, niet meer de aarde slaan, gelijk Hij gedaan heeft, maar de natuur aan vaste orde en regelmatig wederkeerende wisseling binden. Ziedaar de eenvoudige verklaring, den begrijpelijken zin van deze anders zoo moeilijke Schriftuurplaats.

In de bekendmaking van dit voornemen Gods leert gij: eene juiste karakterschets van den zondigen mensch, het voornemen der lankmoedigheid der sparende genade Gods, en ten laatste de afkondiging van de onveranderlijke natuurwet. Deze laatste

noemt de profeet Jeremia (Jer. 33 : 25); het verbond Gods van den dag en van den nacht en van de ordeningen des hemels en der aarde, dat Hij gesteld heeft.

Dat verbond Gods in de natuur, die naar hare wetten en ordeningen de eeuwige besluiten Gods moet gehoorzamen, ziet op de voortbrenging van het noodige voedsel en treedt aldus in den vorm van „zaaien en oogsten op". Het betreft mede de afwisseling der weersgesteldheid in „koude en hitte. Wat aangaat de opvolging der jaargetijden werkt het „zomer en winter". Terwijl dat zelfde verbond de indeeling des tijds beheerscht, openbaart het zich als „dag en nacht", tijd des arbeids of der ruste voor den mensch.

Een onwaardeerbare schat van kostelijk onderricht wordt ons hier gegeven, aangaande den Mensch en God. Van den mensch wordt uitgesproken, dat „het gedichtsel zijns harten boos is van zijne jeugd aan". Hiermede wordt zoowel het karakter, als de zetel en het aanvangspunt der zonde in den mensch aangetoond; terwijl het verband, waarin deze uitspraak gebracht wordt met het ingehouden oordeel Gods over den mensch, de vloekwaardigheid der zonde ons leert kennen.

Vraagt gij naar het eigenlijk karakter en de ware natuur der zonde, dan worden deze in de genoemde schriftuurplaatsen geteekend door een woord, dat steeds in lijnrechte tegenstelling met het woord „goed" wordt gebezigd en op het besliste kwade wijst. Het hebreeuwsche woord „ragn", dat door ons „boos" overgezet is, geeft te kennen: wat uitteraard slechts is, datgene wat kwaad is in de oogen des Heeren en ook naar den zedelijken maatstaf des menschen. Wanneer het

gedichtsel des harten boos genoemd wordt, dan wijst deze uitspraak op de boosheid, de zondigheid der zonde; gelijk onze ouden zeiden, om elke vergoelijking of miskenning van het wezen der zonde tegentegaan.

Die zonde zetelt in het hart, dat in plaats van ons gemoed, in de bijbeltaal als het levend en bewust middelpunt aanduidt van al des menschen redelijke en zedelijke vermogens. De zonde is maar niet een overprikkeling van het gevoel of eene afwijking en dwaling van het verstandelijke oordeel of eene miskenning van den wil; maar zij is dit alles te samen, als een vergrijp en misdrijf van het hart. Daarom zegt ook de Spreukendichter, dat in het hart de uitgangen des levens zijn. (Spr. 4 : 23), en waarschuwt onze Heer dat uit het hart allerlei boosheden voorkomen, (Matth. 15 : 19). Daarom ook bidt de psalmist om een rein hart, (Ps. 51 : 12). Talloos vele zijn de Schriftuurplaatsen die het hart vermelden als trotsch, dwaas, hovaardig, onboetvaardig, boos, arglistig en doodelijk, (Jes. 10 : 12; Pred. 9 : 3; Rom. 2 : 5; Ps. 5 : 10 enz.; Jer. 17 : 9). Daarom ook is het niet genoeg dat dit hart anders worde, het moet een ander hart worden, en dat kan alleen door de geestelijke wedergeboorte uit God.

Wanneer die zonde in den mensch een aanvang neemt, wordt u in die uitspraak des bijbels evenzeer gezegd. Let gij op de inwonende en aangeborene erfzonde, dan is het aanvangspunt van jongs af, d. i. met de ontvangenis en geboorte zelve, gelijk ook de Psalmist spreekt: „zie ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijne moeder ontvangen", (Ps. 51 : 7). — Ziet gij daarentegen meer op de dadelijke zonde, dan bespeurt gij haar eerst ontstaan reeds in het gedichtsel des harten, d. i. in de eerst opkomende en pas zich vormende (jézer) opwellingen,

neigingen en tochten des gemoeds. Reeds in de begeerte en in den nog ongevormden hartstocht woelt en woedt de zonde. — Let wel op, dat de bijbel wel spreekt van een *boozen*, niet van een *goeden* hartstocht, gelijk sommigen uit Israel willen beweren, en ook sommige uit de Christenen, die van een vrijen wil ook ten goede bij den mensch beuzelen, en alzoo in strijd komen met het woord Gods, de geschiedenis der eeuwen en eigen dagelijksche ervaring.

Dat deze zonde in het heilig oog van een rechtvaardig God straf- en doem-, ja *vloekaardig* is, getuigt het oprecht geworden geweten als van zelve, bewees reeds de vervloeking der aarde om Adams en Kains wil, en spreekt het verband hier zeer duidelijk uit. Immers zegt de Heer, dat Hij de aarde niet meer om des menschen wil *vervloeken* zal. Uit de uitdrukkelijke bijvoeging van dat besluit Gods volgt met onmiddellijke juistheid: dat de zonde op zich zelve vloekwaardig is, en dat hij die zonde doet onder den vloek Gods ligt (Deut. 27 : 15—26; Gal. 3 : 10). Maar daarom is het ook wederom zoo noodig wat de Apostel Paulus ons verzekert: „Christus heeft ons verlost van den vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor ons". (Gal. 3 : 13).

Maar mogen wij eenigzins hopen, dat een heilig en rechtvaardig God aldus de zonde, de schending Zijner eer en het vergrijp tegen Zijne wet ongewroken zal laten? Door middel van Noach gunt de Heere God ons een blik in de heilige diepten van Zijn ontfermend hart, zooals Hij dit uitspreekt in Zijn eeuwigen vrijmachtigen raad des vredes. Hoort, hoe Hij zelf het schier ongeloofelijke verkondigt: in weerwil van de doemwaardigheid van het zondig menschenkind, zal Ik de aarde niet meer vervloeken om des menschen wil.

Wij hebben met een vrijmachtig God te doen, die Souverein, geen rekenschap geeft van Zijne daden, de uitwerkselen van Zijne besluiten ten leven.

Maar is deze Souvereine God dan niet rechtvaardig? Gewis. Zie, als de rookkolommen van het brandoffer ten hemel stijgen, en aldus het offer van het verbroken en verbrijzeld hart is opgeklommen tot den hemel, mag Noach de gedachte der ontferminge van een verzoenenden God vernemen. 't Is niet uit kracht van de offerande Noachs, maar van wege de toekomende offerande van dien Christus, dat Lam Gods, die zich zelven over zoude geven tot een offerande en een slachtoffer Gode, tot een welriekenden reuk (Eph. 5 : 2) Want God was in Christus de wereld met zich zelven verzoenende (2 Cor. 5 : 19), welken God voorgesteld heeft tot eene verzoening, door het geloof in Zijn bloed, opdat Hij rechtvaardig zij en rechtvaardigende dengenen, die uit het geloof van Jezus is (Rom. 3 : 25,26).

Aldus heeft ook dit gedeelte der bijbelsche geschiedenis ons wederom eene schrede nader gebracht tot de kennis van dien God, Wien te kennen, naar het getuigenis des Zoons, is het eeuwige leven. Gods souvereine vrijmacht bleek wederom overtuigend, niet minder Zijne onschendbare rechtvaardigheid en ten laatste Zijne genade. Vrijmacht, Rechtvaardigheid, Genade; daarbij komt dan nog de onwankelbaarheid Zijner Trouw en het onbegrensde Zijner Almacht. De almacht Gods blinkt uit in Zijne heerschappij over de natuur, aan wie Hij de ordeningen voorschrijft en de gehoorzaamheid oplegt. Zijne trouw wordt gehandhaafd, doordien Noachs eigene oogen, en nà hem, de volgende eeuwen het hebben gezien, hoe het verbond in de natuur stand hield tot op dit oogenblik. Somtijds, als de gerichten Gods op aarde zijn of de fiolen van Zijne heilige gramschap zichtbaar worden uitgegoten,

beeft ook het hart van u, geloovig kind Gods! Elk oogenblik vreest gij, mede weggespoeld te zullen worden door de golven van Gods rechtvaardigen toorn, die het loon der ongerechtigheid komen brengen. Dan komt het voor het kind des Heeren er op aan, op het Verbond Gods te pleiten. Dan moet hij leeren wachten.

Maar de winst van dat wachten zal ook gevonden worden in wijze bedachtzaamheid, voorzichtige beradenheid, moedig afwachten. En als de Heer u bewaarde, terwijl het oordeel u voorbijtrok, dan is het tijd de gedachten Gods te leeren verstaan, en te leeren roemen in Zijn vrijmacht, rechtvaardigheid, genade, almacht en trouw.

Als de stemme des Heeren op de wateren was, de God der eere donderde op de groote wateren en het dreigend onweder over onze hoofden is weggetrokken, dan zegt in 's Heeren tempel Hem een iegelijk eere. De Heere heeft gezeten over den watervloed; ja de Heer zit, Koning in eeuwigheid. De Heer zal aan Zijn volk sterkte geven, de Heere zal Zijn volk zegenen met vrede (Ps. 19 : 9—11).

Die, gelijk een Noach, in de schuilplaats des Allerhoogsten is gezeten, zal vernachten in het goede. Hij steunt op God, zijn toeverlaat, en hij grijpt de belofte Gods aan, met den dichter zingende:

Ps. 91 : 1.

XI.

HET VERBOND GODS MET DE GEREDDEN VAN HET OORDEEL DES ZONDVLOEDS.

Genesis IX : 1—29.

INHOUD: De Voorzienigheid Gods bezongen in Ps. 104 en 73, gepredikt door de natuur, onderscheiden van het Noodlot, het eerst uitgesproken in Gen. IX. — Het onderwerp en zijne verdeeling. De leer des bijbels aangaande Gods Voorzienigheid bovenal voor den mensch noodig na den Zondvloed. Daartoe het verbond met Noach.

Voorafgaande grondslagen des Verbonds, behoefte aan troost bij Noachs gezin; verschil in den zegen Gods over Noach, vergeleken met dien over Adam; gevolg der zonde kennelijk in de vermeerderde behoeften; ontferming Gods tegemoetkomende aan menschelijke behoeften. — De eerste grondslag des verbonds: verleende voorrechten, des menschen roeping, heerschappij en gebruikrecht; Job en Genesis; jacht en visscherij. De tweede grondslag; gestelde rechten, zelfbeteugeling, eerbiediging van 's menschen leven, handhaving der zedelijke orde. De Noachitische geboden, de Synagoge, de apostolische kerk. In hoeverre behoort den mensch het leven van het dier? Het bloed, het offerbloed; oorsprong en het doel van het ontzegd gebruik des bloeds; het bloed de ziel van het vleesch; »het bloed zoeken"; trouw des bijbels, geen vergeving zonder bloedstorting; de waarde des levens; »van iemands hand eischen" = verantwoordelijk stellen. De bijbel bewijs voor de waarheid des bijbels, de menschheid zedelijk solidair, zedelijke verantwoordelijkheid der menschen onderling. Zondigheid van den doodslag; een bezwaar aangaande het beeld Gods afgeweerd en eene

onwaarheid daaromtrent aangetoond; het kleine overblijfsel. Oorsprong en doel der overheid; voorwaarde des bestaans voor staat, maatschappij en gezin.

Het Verbond met Noach: zijne waardij, inhoud en teeken; de maatstaf der waardij, onderscheid tusschen geestelijken en natuurlijken aard eens verbonds; Theïsme; deszelfs middellijke en onmiddellijke waarde; de inhoud des verbonds; verbindtenis, vorm en strekking des verbonds; natuurlijke voorrechten ook zegeningen. De Natuurwet een verbond met den mensch aangaande de arke; verband tusschen het besluit en het verbond Gods. De Regenboog een teeken; Calvijn en Brakel; geen valsch vernuft.

De bondgenoot Noach, zijn persoonlijke en maatschappelijke verhouding, zijne godsdienstige verwachting: zijn gezin, bedrijf, zonde, verwachting, dood. De beteekenis van het gezin, zijn karakter, het gezin in natuurlijken en geestelijken zin; de Zondvloed en de Doop. De zonde Chams; ouders en kinderen tegenover elkander: Chams vloek; Sems zegen; Japhets voorrecht. De eigenlijke beteekenis van Noachs prophetie. Noachs dood. Besluit.

Psalm 104 : 5, 6.

„Loof den Heer, mijne ziel! o Heer mijn God! Gij zijt zeer groot, Gij zijt bekleed met majesteit en heerlijkheid." Aldus opent de gewijde zanger dat lied der Voorzienigheid Gods, waarin de grootste natuuronderzoeker dezer eeuw terecht een gansche wereldbeschrijving heeft gezien. Ja, de 104de psalm, waarvan wij een enkel deel hebben gezongen, is de verheerlijkende hulde, die door het vroom gemoed aan den Voorzienigen God wordt gebracht. Met heilige bezieling bezingt de dichter het feit dat God regeert, gelijk dezelfde gedachte aanhef en inhoud is van den drie-en-negentigsten psalm.

De regeeringe Gods maakt, met Zijne onderhouding en medewerking, de Voorzienigheid Gods uit, waardoor Hij uitvoering geeft aan Zijn onveranderlijk be-

sluit over alle dingen, die geschied zijn, nog geschieden en geschieden zullen. 't Is alsof de Heidelberger den psalmist het antwoord heeft afgeluisterd, dat hij geeft op de vraag naar de Voorzienigheid Gods. Hij beschrijft haar als »de almachtige en alomtegenwoordige kracht Gods, door welke Hij hemel en aarde, mitsgaders alle schepselen, gelijk als met Zijne hand nog onderhoudt en alzoo regeert, dat loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijs en drank, gezondheid en krankte, rijkdom en armoede en alle dingen niet bij geval, maar van Zijn vaderlijke hand ons toekomen."

Daar is eene voorzienigheid Gods. Dat predikt reeds Jobs getuigenis: »Waarlijk vraag toch de beesten en elkeen van die zal 't u leeren, en het gevogelte des hemels, dat zal het u te kennen geven. Of spreek tot de aarde en zij zal het u leeren, ook zullen het u de visschen der zee vertellen. Wie weet niet uit alle deze, dat de hand des Heeren dit doet" (Job 12: 7—9). Wellicht zal ook de voorstander van een albesturend noodlot dit zelfde prediken. Maar dat is het wat, naar de leer des bijbels en der Christelijke belijdenis, de leer der Voorzienigheid aanstonds onderscheidt van en stelt boven het geloof aan een Noodlot: dat èn bijbel en Catechismus de voorzienige besturen Gods in verband brengen met den mensch, ten wiens behoeve de Heere God het alles aldus eens heeft geschapen, nog in stand-houdt en regeert. Het Noodlot weet van geen zorg of doel; Gods voorzienigheid veronderstelt een doel der liefde en zorg der Almacht.

Nu is, naar ons inzien, van Gen. IX, waarin ons de verbondssluiting Gods met de geredden van den zondvloed wordt verhaald, dit de hooge beteekenis: dat daarin voor het eerst en onomwonden het eeuwig besluit Gods ter voorzienige besturing der aarde, ten

wille des menschen wordt uitgesproken. God de Heere komt uitdrukkelijk uitspreken en verklaren, wat tot dusverre slechts uit den gang der dingen en leidingen der gebeurtenissen kon worden begrepen. Op de daad volgt het woord, dat de daad verklaart en haar als uitvloeisel van Gods eeuwigen en onveranderlijken raad doet kennen.

De eerste hoofdstukken des bijbels leerden ons God kennen als den almachtigen Schepper, aan wien alles zijn oorsprong dankt en aan wien alles onderworpen blijft. Met de verklaring Gods in Gen. IX, aan de toen bestaande menschheid gegeven, is uitgesproken, dat God ook alles in stand houdt en daarom inzonderheid is: de voorzienige God. Een dergelijke verzekering was noodig voor eene menschheid, die, nog ontroerd en bevende, op de overblijfselen der verwoesting stond en staarde. Zij moest het weten, dat God geen lust heeft in verderven en verdelgen, maar in onderhouden en behouden. Dat mede predikt het verbond met Noach gesloten. Eerst worden ons de voorafgaande grondslagen medegedeeld, waarop het verbond moet rusten (vs. 1—7); daarop volgt de omschrijving van het verbond en deszelfs aard (vs. 8—17); ten laatste treedt de deelgenoot des verbonds zelf op, naar zijn persoonlijke en maatschappelijke betrekking, in zijne verhouding tot de goddelijke wet en de belofte der genade (vs. 18—29).

In aanbidding verzonken stond daar het viertal echtparen rondom het nog rookend altaar, dat de zoo wonderlijk geredde Noach dankbaar den Heere had opgericht. Wat zal in dit oogenblik in hunne harten niet zijn omgegaan, bij de gedachten aan al hetgeen om en in hen was geschied, sints zij de arke gingen bewonen. Zoo pas hadden zij deze op het woord des Heeren te samen ver-

laten, gelijk zij vroeger, op het woord des Heeren, daarin waren gegaan. Dat was nu ruim een jaar geleden. Langzamerhand, door herhaalde proefnemingen, waren zij overtuigd geworden, dat de arke niet voor altijd hun verblijf zoude behoeven te zijn. Hoe hadden zij de dagen geteld!

Alles herdachten zij nu: de angstige spanning, het fel beproefde ongeduld, de gestadige onzekerheid gedurende al dien tijd. Dan dachten zij aan die wonderdadige uitleiding van al die dieren, zoolang in de arke opgesloten, en die nu, vreedzaam en paarsgewijs daaruit getrokken, zich in de omliggende velden en wouden gingen verspreiden. Het was hun aangezegd, dat er als een nieuwe schepping zoude ontstaan uit de dieren, die met hen de arke bewoond hadden en van wie God gezegd had, dat zij zich op de aarde zouden vermenigvuldigen. Maar wat wachtte hun, dat viertal echtparen, in wier hart gewis de zonde en het wantrouwen nog woonden? Want dat gevoelden zij wel, de wateren van den zondvloed hadden wel de zondaren en het zondigende leven van de aarde, maar niet de zonde uit hun hart weggespoeld. Een strafgericht Gods over, niet eene verzoening van de zonde was de zondvloed. Daarom rookte ook nu nog het brandoffer op het altaar.

En terwijl zij in gepeins en zwijgende aanbidding rondom dat altaar geschaard staan, ruischt om en over hen de zegen Gods: »En God zegende Noach en zijne zonen en Hij zeide tot hen: zijt vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de aarde! En uwe vrees en uwe verschrikking zij over al het gedierte der aarde en over al het gevogelte des hemels; in al wat zich op den aardbodem roert en in alle visschen der zee, zij zijn in uwe hand gegeven. Al wat zich roert, dat levend is, zij u tot spijze. Ik heb het u al gegeven, gelijk het groene kruid."

Daar is in deze zegenspreuk Gods zeer veel dat ons aan den zegen, die over den pas geschapen Adam werd uitgesproken, doet denken. Toen was het ook eerst een spreken aangaande de dieren en daarna een spreken tot de menschen. Vergelijk slechts Gen. 1: 28—29 met de nu pas voorgelezene verzen. 't Zijn als dezelfde bewoordingen. Maar bij de opdracht der macht en heerschappij over de dieren en de aanwijzing van het voedsel is er eene merkwaardige wijziging. Er is verschil bij overeenkomst.

Onderwerping der aarde en heerschappijvoering over de dieren werd toen den eersten menschen door God toegezegd. Voor Noach en de zijnen is de aarde niet meer de gewillige dienares. De zonde was tusschen beiden gekomen en zij had de vroegere goede verstandhouding tusschen mensch en dier verbroken. Terwijl het dier voorheen de meerderheid des menschen als van zelf erkende, moest nu »vrees en verschrikking" hen den mensch doen ontzien. Dat zelfde had misschien ook in de arke de wilde dieren in toom gehouden, wat, bij krachtige wil van den stouten dierentemmer, nog altijd het woeste dier in bedwang en onderwerping houdt. 't Was vrees en verschrikking.

Ook was er verandering gekomen in hetgeen des menschen voeding aangaat. Voorheen was voor den mensch het graan, voor het vee en het gedierte des velds het groene kruid (Gen. 1 : 30). Na den zondvloed werd dit laatste ook den mensch tot spijze gegund. Was het wellicht, omdat hij door de zonde aan het dier meer gelijk was geworden, omdat buiten het paradijs zijne behoeften bovenmate vermenigvuldigd waren, en daarenboven zijne verzwakte natuur de krachtiger voeding meer noodig had?

Ten minste na den zondvloed wordt ook het geslachte dier hem tot spijze gegeven: »al wat zich roert dat le-

vend is zij u tot spijze." Aldus werd nu bij goddelijke beschikking den mensch toegestaan, wat hem vroeger was ontzegd; maar wat hij, door de zondige begeerte geprikkeld, zich zelf eigenmachtig had toegeëigend. Aldus gaat de Heere God, naar Zijne barmhartigheid, in de behoeften van het arme menschenkind in. »Hij weet wat van Zijn maaksel is te verwachten en dat wij stof van jongs af zijn geweest." Zoo is het met al datgene wat eigenlijk door God meer wordt toegelaten dan voorgeschreven (Matth. 19: 8).

Ook op het zondig kind Adams daalt nog de zegen Gods neder. Ja, is niet de zondige Adam de deelgenoot geworden van de grootste zegeningen? Eerst ná de zonde wordt het verbond der genade met hem opgericht en het is krachtens dit verbond, dat op het zaad der vrouw heen wees, dat het menschlijk geslacht door den zondvloed niet ganschelijk was verdelgd geworden, en dat ook, na den zondvloed, met Noach en de zijnen een verbond werd opgericht, ter instandhouding van het menschelijk geslacht door medewerking der natuur. Dat wordt den mensch door den zegen Gods gewaarborgd; daartoe zijn hem in dien zegen de noodige grondslagen des verbonds geopenbaard, namelijk: de goddelijk verleende macht en het door God gestelde recht.

Reeds wezen wij u op de hoogere macht, die aan Noach en de zijnen boven het dier is toegekend. Immers is het drietal verzen, dat ons tot dusver bezig hield, werd ons de verhouding des menschen aangewezen tegenover de hem omringende natuur. Zijne roeping (vs. 1), zijn meerderheid (vs. 2) en zijn voorrecht (vs. 3) boven de onvrije natuur, moesten den mensch, te midden der eenmaal vastgestelde natuurorde, duidelijk worden. 't was Zijne roeping de aarde te ver-

vullen. Niet aldus was het van de dieren, die met den mensch uit de arke waren gegaan, uitgesproken. Wel moesten zij »op aarde vermenigvuldigen" (vs. 17) maar niet »de aarde vervullen." Voor den mensch was er het bewuste doel der vermenigvuldiging, om, gehoorzaam aan de ordeningen Gods, het gansche aardrijk te vervullen met de gewrochten van zijne inspanning en de zegeningen van den arbeid. In deze roeping, door God hem gesteld, ligt de goddelijke goedkeuring en wijding van het gezin, het huiselijk leven en het huwelijk.

Maar zou de mensch deze taak kunnen volbrengen, dan moest hij ook sterk zijn tegenover de natuur en het dier, dat zich vijandig tegen hem kon stellen en overal zijne pogingen, ter beheersching der aarde, kon belemmeren. Daartoe werd hem reeds van te voren zijne hooge meerderheid boven het dier toegezegd. Daar is een dichterlijke toon in de plechtige erkenning van deze meerderheid des menschen boven het dier. Hoor slechts: »Ontzach voor u, en uw verschrikking zij op alles wat op aard en in de lucht mag leven, in alles wat op het land zich roert en in de zee mag weemlen; 't is alles in uw hand gegeven." 't Is dezelfde volgorde van woorden en indeeling der zinnen, gelijk wij die van Job hebben vernomen (Job 12: 7—9). Heeft Job ook zijn woord aan dit getuigenis des Heeren ontleend; gelijk wij toch ook moesten toestemmen, dat de achtste psalm een terugslag is op Gen. 1: 26?

Elk afzonderlijk gebied van het natuurleven wordt aldus, in deszelfs groote afdeelingen en alles omvattende orden, aan de heerschappij des menschen onderworpen. Eerst zijn het de twee groote helften: aarde en lucht; daarna het geheel der aarde zelve: land en water, waarover de zedelijke invloed des menschen zich uitbreiden zal, wanneer hij de aarde gaat vervullen en haar gedaante

vervormen door akkerbouw en veeteelt, jacht en visscherij, die aldus worden toegestaan. Van alles, wat de milde natuur, als geopende en uitgestrekte hand Gods, hem aanbood, mocht hij vrijelijk gebruik maken; gelijk van alles wat hij aan deze natuur, door overmacht des geestes en noesten arbeid, wist áf te dwingen. Indien dit namelijk moest strekken tot bevrediging der eenvoudige en natuurlijke behoeften van honger en dorst, en tot instandhouding van de door God geschonken levenskracht. Het gebruiksrecht, het voortdurend genot, niet het bezit werd aldus den mensch geschonken.

Groot waren de voorrechten, maar daar tegen over stonden even groote verplichtingen. Verleende rechten kunnen slechts blijven, bij vervulling van opgelegde rechten. De vaststelling en afkondiging dezer laatsten vormen den tweeden grondslag voor het op te richten verbond Gods met Noach en de zijnen. In een drietal verzen, van vs. 4—6, worden achtereenvolgens drie verplichtingen, als zoovele goddelijke geboden, door God den mensch opgelegd. Zij zijn: 1o. het gebod der zelfbeheersching, 2o. het verbod van doodslag en 3o. de handhaving van het geschonden recht. Aan dit drietal ontleende de synagoge het zevental Noachitische geboden, die de proseliet der poorte moest waarnemen; terwijl de proseliet der gerechtigheid bovendien besneden moest worden. Ook het viertal apostolische verboden (Hand. 25 : 29) doet eenigzins daaraan denken.

Tegenover de macht, om van de voortbrengselen der natuur te gebruiken, staat het voorschrift der beteugeling van al te groote begeerlijkheid. Door God zelven wordt een grens gesteld in de beperking van het gebruik; waardoor de mensch, wien de heerschappij over het dier was gegeven, allereerst tot zelfbeheersching werd

geroepen. »Doch het vleesch met zijne ziel, d. i. zijn bloed zult gij niet eten."

De wensch ter bevrediging onzer behoeften mag nooit leiden tot het vergeten der eerste verplichting van menschelijkheid en het onderdrukken van elk zachter gevoel. Tot stilling der natuurlijke behoeften, niet ter najaging van een wreed vermaak, werd aan den mensch de heerschappij over het dier verleend. Geen bloeddorst, die door het onredelijk gebruik van het bloed zelf wordt aangekweekt, mocht ooit den mensch er toe brengen, om met het leven der dieren te gaan spelen. Het moet maar geen onbesuisd bloedvergieten worden. Ook het dier heeft gevoel en een leven, dat door het bloed wordt gevoed en aangeduid.

Wanneer de Schrift verbiedt »het vleesch met zijne ziel" te eten, dan beteekent dit, dat het vleesch niet gegeten mag worden, zoolang het leven er nog in is. Misschien was het in de ontaarde tijden vóór den zondvloed het wild gebruik geworden, dat men bij sommige woeste stammen nog aantreft, om wreed en gulzig, het vleesch van de nog levende dieren af te scheuren, en dit rauwe vleesch, nog bloedend en lillend, aanstonds te verslinden. Daardoor werd men het verscheurend dier gelijk, en zoo zoo zou men van zelve voortschrijden op den baan der verdierlijking; zoo zelfs, dat verfijnd genot en geprikkeld gehemelte, bij en voor het gebruik van het dier, deszelfs kwelling bovendien komen eischen. Denk slechts aan die arme waterdieren en het weerloos gevogelte, dat, om onnatuurlijk gerecht aan den averechtschen smaak te leveren, eerst wordt gekweld en gemarteld, of nog levend wordt toebereid.

In de uitspraak »doch het vleesch nog met (in) zijne ziel, zijn bloed zult gij niet eten," komt duidelijk uit, dat het bloed de ziel van het vleesch genoemd wordt. Het bloed doet voor het vleesch wat de ziel voor het

lichaam doet, naar de geestige teekening ook van een lateren schrijver. Het bloed is het wordend vleesch, het is als het levensbeginsel, de vormende kracht, de vloeibare grondstof, waardoor en waaruit het vaste vleesch wordt opgebouwd. Het regelt, als 't ware, de onwillekeurige werkzaamheden en verrichtingen der spieren en zenuwen; doorwandelt onophoudelijk het geheele lichaam, geeft ieder lichaamsdeel zijn bescheiden deel, legt voorraad op voor verderen groei en is als 't ware overal te gelijk. Zoo groot is de beteekenis van het bloed voor gezondheid en levenskracht, dat ook de geneeskundige wetenschap in haar laatste tijdperk het woord des bijbels heeft overgenomen: »in het bloed is het leven."

Geen wonder dat het gebruik des bloeds tot spijze zoo menigmalen in de H. Schrift wordt verboden (Lev. 3: 17; 7 : 25; 17 : 10—14; Deut. 12 : 16 enz). Geen wonder ook, dat het bloed het leven aangeeft en geene verzoening zonder bloed kon geschieden. Het geplengde bloed wijst op het uitgestorte leven.

Ook bij de dieren moest het bloed ontzien worden; want niet het leven van het dier moest men willen in zijn dood, maar slechts deszelfs dood, om zelf te kunnen leven. Het leven van het dier, als zoodanig, behoort niet aan den mensch, maar aan God, die het geschonken heeft en den mensch het gebruik heeft vergund. Dat moest de onthouding van het bloed, hetwelk de uitdrukking van het leven is, den mensch blijvend leeren. Niet de dood van het dier om zich zelven, maar de dood om wille van het gebruik, was den mensch toegestaan. Daarmede is hem elk willekeurig misbruik van het dier ontzegd, elke kwelling van het dier verboden. Nooit mag het slachtoffer worden van wreed vermaak, dartel spel of lichtzinnig genot.

Aldus moest de mensch de hooge waarde van het leven op den waren prijs leeren schatten. Het bloed van het

dier mocht niet lichtvaardig door hem vergoten worden; hoeveel minder dan het bloed van zijn evenmensch, zijn natuurgenoot en broeder. Ja zelfs het redelooze dier, dat zich aan het leven des menschen vergreep, werd schuldig geacht. »En voorwaar, Ik zal uw bloed naar uwe zielen eischen (zoo moet vertaald worden), van de hand van alle gedierte zal Ik het eischen; ook van de hand des menschen, van de hand eens iegelijken zijns broeders zal Ik de ziele des menschen eischen."

Zie, de Heer let niet op het vergoten bloed, dat slechts stof is, maar op het leven dat het voedde en dat door zijn gemis verstoord werd. Met het vergoten bloed vluchtte de wijkende ziel, en deze wordt gezocht.

Dat de Heer het bloed »van de hand des diers en des menschen zal eischen," beteekent dat Hij én dier én mensch verantwoordelijk stelt en strafschuldig houdt, zoo zij roekeloos en noodeloos den mensch het leven rooven. Dat dit ook het redeloos dier betreft, blijkt overvloediglijk uit latere bepalingen der wet, dat ook het dier, dat zich aan den mensch of waarmede de mensch zich had vergrepen, moest gedood worden (Exod. 21: 28, enz.) Dat »eischen van het bloed" wijst op de rechterlijke en richterlijke houding Gods tegenover den bloedschuldige. Hetzelfde woord bezigt de Psalmist (Ps. 9: 10), datzelfde de profeet Zacharia (2 Kron. 24: 22) door den Heere Jezus zelven vermeld (Matth. 23: 35); die dus kennelijk op dit woord Gods hier ter plaatse terugzien, en aldus onwillekeurig de waarheid en de geschiedkundige trouw van den bijbel komen bevestigen.

Ook wordt de onderlinge en wederkeerige zedelijke verantwoordelijkheid der menschen door Kains woord (Gen. 4: 9): »ben ik mijn broeders hoeder?" geloochend, hier zeer duidelijk voorgesteld; doordien de Heilige Schrift de hand des menschen als »de hand van een

iegelijk zijns broeders" aanmerkt. Niet zonder geldende reden en bedoeld overleg is hier het woord »broeder" gebezigd. De keuze van dat woord wijst er reeds op, dat allen uit eenen bloede geworden zijn; maar ook dat allen als tot één groot gezin behooren, en daarom onderling, als deelen van een wel te samen hangend en juist geordend geheel, zedelijk verbonden en zedelijk verantwoordelijk zijn. Bloedvergieting, waar men dit kan, niet te voorkomen, stelt den nalatige even schuldig als hem, die het kwaad heeft gepleegd. De geheele menschheid, in maatschappij en staat optredende, heeft een heilige verplichting, om te waken en toe te zien voor de handhaving der zedelijke orde en van het goddelijk recht.

En daarom ook: »wie des menschen bloed vergiet, zijn bloed zal door den mensch vergoten worden; want God heeft den mensch naar Zijn beeld gemaakt." Neen, hier wordt niet het recht der bloedwraak gepredikt, die allereerst op de naaste betrekkingen wordt gelegd, die lang in gebruik is geweest, maar geen gebruik of steun vindt in Gods woord; al schijnt het ook, dat een bestaand gebruik later tot wet werd verheven (Num. 35:19). Zeg liever, dat het dreigend gevaar van een door oudheid gewettigd gebruik, werd verminderd door zijn opneming in en beperking door de wet. Neen, geene wreking van het geleden onrecht door het wraakzwaard van een Lamech, maar de handhaving van het geschonden recht gebiedt de Heer in dat heilig voorschrift aan Noach en de zijnen.

Daarom wordt er uitdrukkelijk bijgevoegd, wat de Heere God in den doodslag veroordeelt en waarom Hij dien strafschuldig stelt; »want God heeft den mensch naar Zijn beeld gemaakt." Hier treedt weder dat Beeld Gods op, dat wij reeds vroeger naar grond, vorm en gevolg hebben verklaard. Gevolg van dit beeld Gods,

zoo zeiden wij, is de heerschappij over de dieren. Dat dier mocht de mensch, als het noodig bleek, als het hem storend in den weg trad, vrijelijk dooden. Daarover werd den mensch de heerschappij gegeven: niet over den medemensch, die evenzeer als hij in datzelfde voorrecht deelde. Het dooden van den mensch zou zijn het vernietigen van het beeld Gods in den mensch.

En nu komt aanstonds uwe opmerking, dat dit beeld er niet meer was, door de zonde lang te voren vernietigd, en dat dus de doodslag geen vergrijp kan zijn tegen het beeld Gods in den mensch. Men heeft van eene andere zijde uit deze schriftuurplaats willen bewijzen, dat het beeld Gods door de zonde geenszins in den mensch is verloren gegaan. In geen enkel geval is er recht tot de laatste gevolgtrekking, daar de waarde van den mensch toch altijd beoordeeld moet worden naar zijn oorspronkelijken staat en toestand, gelijk die was in den nog niet gevallen Adam. Ook in Ps. 8 wordt de mensch in den staat der rechtheid, als type van den komenden Christus, bezongen. Ten allen tijde zullen wij de vraag van den Catechismus, of God dan den mensch alzoo boos en verdorven geschapen heeft, met een beslist »neen" moeten beantwoorden.

Al zijn evenwel ook gevolg en wezen of vorm van het beeld Gods, door de zonde, in den mensch verloren gegaan; de grondslag van dat beeld of de geestelijke aard der menschen, die onsterfelijk en met redelijke en zedelijke vermogens toegerust is, kan niet ophouden te bestaan; zonder dat de mensch tevens ophoudt mensch te zijn, of wel zijn gansche wezen prijs geeft, d. i. ophoudt als mensch te bestaan. In de menschelijke natuur ligt de voortreffelijkheid des menschen boven het dier; ook daardoor is hij van het dier onderscheiden; en juist die menschelijke natuur is, in wijderen en meer algemeenen zin, naar Gods beeld geschapen. Deze natuur is onvernietig-

baar, zij vertegenwoordigde op aarde het geestelijk karakter van den God in den hemel en maakt ons »de kleine overblijfselen" duidelijk, waarvan onze belijdenis spreekt (Art. 14).

Daarom is elk vergrijp tegen des menschen leven, een aanranding van het geestelijk wezen en van het eigenlijke leven. Daarom moet de menschheid in haar geheel opkomen tegen deze stuitende, de wereldorde verwoestende zonde. Het moet een heilig verzet worden van het geheele menschelijke geslacht tegen de ongerechtigheid van een enkele, die geheel de menschenwereld en de maatschappelijke orde met ondergang bedreigd. Zie hier den oorsprong, den rechtmatigen grondslag, het goddelijke recht der o v e r h e i d, dat eerst toevertrouwd werd aan het hoofd des gezins, later, bij uitbreiding van het geslacht, aan het hoofd van den stam, straks aan den vorst des volks en eerste van den staat. Van dezen wederom wordt de macht, het gezach ter handhaving van het recht overgedragen op elke overheid onder de menschen; die, op wettigen grond en naar goddelijk recht daartoe gesteld, het zwaard niet te vergeefs draagt, ter handhaving van het geschonden recht en ter bescherming van het goddelijk gezach des rechts.

Alleen op deze voorwaarde is de voortplanting en instandhouding van het menschelijk geslacht, van orde en zedelijkheid, van staat en maatschappij blijvend mogelijk. Alleen onder deze voorwaarde kan dit alles tot zegen zijn en het goddelijk doeleinde bereiken. Nu ook wordt herhaald, wat reeds vroeger als een zegen nederdaalde: »maar gijlieden weest vruchtbaar, en vermenigvuldigt, teelt overvloediglijk voort op de aarde, en vermenigvuldigt op dezelve".

Nadat aldus de op nieuw verleende macht en het op nieuw gestelde recht waren afgekondigd, deelt de Heer

den geredden van den zondvloed mede, dat Hij een verbond met hen wilde oprichten. Niet slechts met Noach, wat meestal uit het oog verloren is, maar met *Noach én zijne zonen* richtte God het verbond op; dus ook met een Cham, die later door den vloek getroffen werd. Waartoe deze opmerking? Omdat zij aanstonds licht geeft, aangaande de natuur van het met Noach en de zijnen opgericht verbond, dat niet van *geestelijken*, maar van *natuurlijken aard* was.

Wij moeten deze onderscheiding wel goed in het oog houden, ter bepaling der waarde van eenig verbond voor de huishouding van het koninkrijk Gods op aarde, en als openbaring der innerlijke gedachte Gods, in verband tot dit koninkrijk. Zeer zeker is reeds de verbondssluiting op zich zelve van groot gewicht, omdat zij van eene persoonlijke betrekking tusschen God en den mensch gewaagt; waardoor de zuivere godsdienstleer (Theïsme) zich aanstonds onderscheidt van elke andere opvatting van of leer aangaande God.

Maar in betrekking tot het koninkrijk Gods, moet de waarde eens verbonds onderscheiden worden in eene *middellijke* of *onmiddellijke*. Van onmiddellijke waarde is eenig verbond voor het koninkrijk Gods, wanneer zijn inhoud in dadelijk of onmiddellijk verband staat met het geestelijk karakter en de geestelijke gaven van dat koninkrijk; *middellijk* noemen wij de waarde van eenig verbond in de bedeeling der heilige geschiedenis, wanneer niet zoozeer de *inhoud* als wel de *strekking* zich naar het geestelijke heenricht. Het *bestaan*, niet de *inhoud* van eenig verbond is dan het belangrijkst. Maar ook reeds door het bestaan wordt het *natuuurlijk verbond*, in tegenoverstelling van het *geestelijke*, afschaduwing, voorbeelding, wilt ge, *onderpand* van hoogere en betere dingen.

Immers is het feit der verbondssluiting zelve een belofte van en bewijs voor de vastigheid van Gods *trouw*; de inhoud daarentegen is de uiting óf van Gods *gerechtigheid* óf van Zijne *ontferming*.

Het geestelijke verbond is niet een onderpand, maar wel de *grondslag* en *bron* van die hoogere en geestelijke dingen. Daarom neemt het verbond Noachs als een natuurlijk verbond eene ondergeschikte plaats in de huishoudinge Gods in. Het omvat de *geheele menschheid*, immers ook een Cham, en niet slechts de *geloovigen* of het geestelijk zaad en de kinderen van het verbond der genade. Het staat tot de geestelijke verbonden in verhouding als natuur tot geest, algemeene tot bijzondere Voorzienigheid, uitwendige tot inwendige roeping.

Deze betrekkelijke waarde van het verbond met Noach en de zijnen blijkt ook uit den *inhoud*, evenzeer als uit het *teeken* des verbonds. Den inhoud van eenig verbond zoude men datgene kunnen noemen, waartoe God zich van Zijne zijde tegenover den mensch verbindt, om dit om zijnentwille te doen en hem te geven. Laat ons hooren, waartoe de Heer zich in het verbond met Noach en de zijnen verbindt. Gij leest dit in het elfde vers. »En Ik richt mijn verbond op met u, *dat niet meer alle vleesch door de wateren des vloeds zal worden uitgeroeid, en dat er geen vloed meer zijn zal, om de aarde te verderven.*" Datzelfde wordt in vs. 17 herhaald, schoon niet meer op zoo statige en indrukwekkende wijze.

Het verbond zelf sluit dus »*alle* vleesch" in, gaat alleen over *tijdelijke zaken*, betreft slechts een *bepaalden vorm* van het oordeel Gods, waarborgt niet de *gansche afwending* van het oordeel, maar veronderstelt veeleer dit oordeel. Zulks blijkt uit het

woord van den Apostel Petrus, die even te voren van den zondvloed gesproken had (2 Petr. 2: 5) »maar de dag des Heeren zal komen als een dief in den nacht, in welken de elementen branden zullen en vergaan, en de aarde en de werken, die daarin zijn, zullen verbranden" (2 Petrus 2: 10). Niet meer het water, maar het vuur zal de strafroede van Gods toorn zijn.

Er is hier nergens sprake van geestelijke zegeningen of hemelsche goederen of beloften, die tot over de aarde in de eeuwigheid heenreiken. Daarom wordt ook telkens de aarde uitdrukkelijk bij name genoemd.

De regenboog is een teeken des Verbonds, tusschen God en de aarde (vs. 13); 't is een eeuwig verbond tusschen God en tusschen alle vleesch dat »op aarde is" (vs. 16). 't Is »een verbond met alle levende ziel, van het gevogelte, van het vee en van alle gedierte met u, van allen die uit de arke gegaan zijn, tot al het gedierte der aarde toe". Ook dezen dus, ook de dieren omvat het Verbond Gods, dat met Noach en de zijnen gesloten is.

Wat God bij Zich zelven over de vastmaking der, in den zondvloed losgelaten, orde en wet der natuur had besloten (Gen. 8: 22), dat komt de Heer voor Noach en de zijnen nu in het verbond uitspreken. Zij ook moeten kennen »het verbond Gods van den dag en van den nacht en van de ordeningen des hemels en der aarde, dat Hij gesteld heeft" (Jer. 33: 25). 't Is een Verbond Gods met den mensch, ten opzichte der natuur, ten behoeve en om wille van den mensch, die nog stond te beven, bij de herinnering aan al hetgeen geschied was, en dat zijne oogen hadden aanschouwd van de verschrikkingen des Heeren.

Om dezen mensch te bemoedigen en met vertrouwen aan zijne taak te zetten, maakte de Heer hem het be-

sluit Zijner eeuwige trouw bekend. En zoo trouw is de Almachtige God in de handhaving Zijns Verbonds, dat zoo vele eeuwen later de profeet Jesaia zich daarop nog beroepen kan: »dat zal Mij zijn als de wateren Noachs; toen Ik zwoer dat de wateren Noachs niet meer op de aarde zouden gaan" (Jes. 54: 9). Een heilige eed der verzekering is hem het Verbond Gods met Noach en de aanwending daarvan op zijn volk deze: indien God getrouw blijkt in het tijdelijke, hoeveel te meer mogen wij die trouw van Hem verwachten in het geestelijke!

Geheel in overeenstemming met al hetgeen wij zeiden is ook het teeken des Verbonds door God gesteld. »En God zeide: Mijnen boog heb Ik gegeven in de wolken; die zal zijn tot een teeken des Verbonds tusschen Mij en tusschen de aarde". Het laat geen twijfel over, dat hiermede de regenboog bedoeld wordt. Men weet, dat deze ontstaat door de breking der zonnestralen in de wolken, zoolang deze namelijk niet te dicht en te eenparig zaamgepakt zijn.

De vraag rijst op, of de regenboog toen voor het eerst verschenen is, of wel reeds vroeger er was en bij deze gelegenheid slechts tot bondsteeken gesteld is; gelijk later de sterrenhemel aan Abraham (Gen. 15: 5) tot een teeken werd gegeven. Dit laatste beweert Calvijn. Hoewel wij dit beweren niet willen tegenspreken, hebben wij toch een tweetal opmerkingen en wel ten eerste: dat de sterrenhemel Abraham niet tot een teeken des Verbonds werd gesteld. Daarvan gewaagt de Schrift met geen enkel woord. De verbondssluiting met Abraham geschiedde later.

Het tweede is: dat wij ons zeer goed kunnen voorstellen, dat de groote afkoeling van den dampkring door de wateren van den zondvloed de vorming van

wolken en wolkenlagen mogelijk maakte; terwijl er vóór den zondvloed één zelfde lauwe, zwoele en vochtige weergesteldheid op aarde was, waardoor én de afwisseling der jaargetijden én de geregelde vorming der wolken onmogelijk werd. Na den zondvloed kwamen de wolken uit de vochtige aarde op en welfden zich in de lucht boven haar. Het door de dunne wolken heenbrekende zonlicht tintte ze en vormde straks den boog in de wolken. Zoo waren wolken en boog beiden nieuwe verschijnselen in het leven der natuur en, als zoodanig, voorboden en waarborgen van regelmatige afwisseling van dampkrings-verschijnselen en weersgesteldheid.

Toch blijft de regenboog een teeken, dat geheel tot het gebied der lagere natuur behoort, en in volkomen overeenstemming is met een verbond, dat geheel over tijdelijke en aardsche dingen gaat. Tot hoevele zoete spelingen en vernuftige aanwendingen de regenboog, naar zijn vorm en zevental kleuren, ook aanleiding gegeven heeft; wij houden ons hier geheel aan Vader Brakel, die, met zijn gewoon gezond en juist oordeel, op de vraag, of de regenboog een sacrament is van het verbond der genade, met een beslist »neen" antwoordt. Met evenveel recht ontdekt hij, dat de regenboog, waarmede Johannes den troon des Lams omstraald zag (Openb. 4: 3), op het bondsteeken des verbonds met Noach betrekking heeft.

Wij behoeven geen hulp van het valsch vernuft, dat veel goeds bederft en dat gaat spelen met de kleuren van den regenboog en heur beteekenis voor de waarheid, waarvan Gods woord niet met eene enkele letter rept, om in te zien: dat dit indrukwekkend verschijnsel aan den hemel een vastgesteld teeken en onweersprekelijk bewijs is: én van Gods strafeischende gerechtigheid, gebleken in de wateren van den zondvloed,

én van Zijn genadige liefde, die door Noachs redding wordt verkondigd, en van Gods eeuwige trouw, die tot heden en in eeuwigheid voorduurt.

Daartoe ook werd het Noach en den zijnen gegeven, opdat hunne verslagen harten bemoedigd zouden worden, en opdat zij, na al het ondervondene, met lust en moed hunne taak zouden aanvaarden; in het vast geloof, dat God niet andermaal een zondvloed op aarde zoude brengen, om de vruchten van hunnen arbeid, te gelijk met hen zelve, in dood en vernietiging te doen ondergaan. Ook zij moesten van het lagere, door het teeken daarboven, tot het hoogere opgeleid worden. Aldus waren, gelijk wij reeds vroeger vernamen, ook zon en maan tot teekenen aan den hemel gesteld (Gen. 1: 14).

De regenboog was een, van God gegeven, waarborg en onderpand Zijner trouw aan de menschen, waarmede Hij in verbond getreden was. De mensch kon rekenen op vaste ordeningen en vastgestelde wetten der natuur. Zonder deze is zijn werk ijdel en zoude zijne hoop hem liegen. God zoude den mensch in dit opzicht niet teleurstellen. Zal deze genoot des Verbonds het ook niet dien God, die het verbond met hem heeft opgericht? De bijbel geeft ons het droevig antwoord in het vervolg van dit hoofdstuk dat ons in Noach bovenal den menschelijke Genoot des Verbonds teekent, in zijn persoonlijke en maatschappelijke verhoudingen, naar zondigen toestand en geestelijke verwachting. Noach treedt als genoot des verbonds op met zijn gezin, zijn bedrijf, zijn zonde en zijne verwachting.

't Is op het gezin, dat na den zondvloed bovenal de aandacht wordt gevestigd, gelijk vóór den zondvloed en bij de schepping des menschen meer op den enkelen persoon en het echtpaar, waarin het gezin moest opge-

bouwd worden. Reeds bij den intocht in de arke luidt het, dat mét zijne zonen en zijne huisvrouw en de vrouwen zijner zonen deze ging betrekken (Gen. 7: 7): gelijk de Heer hem dan ook bevelen gegeven had aangaande zijn »gansche huis" (Gen. 7: 1). Bij den uittocht wordt het andermaal vermeld, dat Noach uitging mét zijne zonen, vrouw en schoondochteren, te samen acht personen (Gen. 8: 18). Na de vermelding der verbondssluiting wordt herhaald, dat de zonen Noachs, die mede uit de ark gingen, waren Sem, Cham en Japhet.

Willicht wordt Sem het eerst genoemd, omdat in hem de geslachtslijn der genade wordt voortgezet. Hij was de eerste naar de verkiezende genade Gods; of hij ook de eerste was in orde van geboorte van Noachs zonen, valt moeilijk te bepalen. Cham wordt aangeduid als de vader van Kenaän, om aanstonds daarop opmerkzaam te maken, dat hij de stamvader is dergenen, in wie Kaïns geest voortwoekerde. Overigens wordt er bij vermeld, dat uit dit drietal zonen alle geslachten, dus ook alle rassen, die de aarde bewonen, zijn voortgesproten. Zoo worden wij wederom gewezen op de eenheid van het menschlijke geslacht, door eenheid van afstamming uit één ouderpaar; waarom ook terecht bij het verbod van bloedvergieting de eene mensch de broeder des anderen wordt genoemd; gelijk hij dit in waarheid is, door de natuurlijke geboorte en verwantschap uit vleesch en bloed.

Ge kunt zeggen, dat niet nà, maar door den zondvloed het gezin is gevormd, gesteld en als gewijd. Want niet maar alleen banden des bloeds vormen den waren grondslag van het gezin, maar eenheid van belang en strijd des levens. Te samen doorworsteld lijden, te samen gekoesterde verwachting, te samen gesmaakte blijdschap, d. i., de uiting en oefening der gemeenschaplijke liefde, die allen nader bijeenbrengt en samen voegt,

vormt de hechte banden, die het gezin te samen houden, nadat koorden des bloeds het te saam hebben gebracht. God zelf erkent dan ook het gezin in zijn recht van bestaan. Want niet met Noach alleen, maar ook met zijne zonen sloot Hij het verbond (Gen. 9: 8).

Één doop met de wateren des zondvloeds, één doorworstelde smart, één door allen gedeelde arbeid hield, naar de beschikkinge Gods, de enkele personen in de arke tot gezin te samen. En wat nu in den natuurlijken zin de wateren des zondvloeds voor het menschelijk gezin deden, dat doet in geestelijken zin het water des doops voor het Christelijk gezin. Zonder gemeenschappelijken doop is er niet het Christelijk, wel het menschelijk gezin. Uit het gezin ontwikkelt zich de familie, het geslacht, de gemeente, de stam en het volk. De vader des gezins wordt familiehoofd, stamhoofd, vorst en overheid, naar de bestellingen en ordeningen Gods, ter handhaving van het heilig recht.

Tot het gezin behoort het bedrijf, de verhouding tot de maatschappelijke toestanden en de natuurlijke omgeving, waarin het gezin leeft en zich beweegt. Het bedrijf is middel ter voeding van het geschonken leven en ter instandhouding van het geworden gezin, dat de grondslag is van alle volgende daaruit voortvloeiende vereeniging. Dat Noach aanstonds het bedrijf van Kain koos, is minder te verwonderen, omdat hij toch allereerst had te voorzien in de eerste en noodigste behoeften van zich en zijn gezin. Daarom ook werd hij een akkerman. Maar dat hij noodig vond een wijngaard te planten, bewijst genoeg, dat een verblijf van ruim een jaar in de arke hem nog niet geleerd had te breken met overtollige behoeften, die de mensch zich zelf schept, met de hooge eischen van een leven, dat aan weelde gewend is geworden.

Die onvoorzichtigheid werd de eerste aanleiding van de openbare zonde, waarin Noach maar te spoedig verviel, door zich aan overmatig gebruik van het druivensap over te geven. Hoe vergat hij daarbij den gestelden eisch der zelfbeteugeling, den heiligen ernst zijner roeping als vader, en het verderfelijke van het eenmaal gegeven kwade voorbeeld. Al de ellendige gevolgen der onzalige dronkenschap openbaarden zich reeds bij Noach. Er is geen schaamte meer, geen besef van plicht en roeping, zelfs van zijne naaste verwanten, zelfs van zijne kinderen. »Noach ontblootte zich in het midden zijner tent en Cham, Kanaäns vader, zag zijns vaders naaktheid en hij gaf het, gewis met meesmuilenden spot, zijnen beiden medebroederen daarbuiten te kennen.

Ouders! hoe menigmalen wordt gij niet aanleiding en oorzaak van de afwijkingen en zonden uwer kinderen! Gij zult het in den dag der dagen hard voor den rechterstoel Gods te verantwoorden hebben, indien uwe kinderen daar als getuigen tegenover u staan en u beschuldigen als degenen, die hun het voorbeeld van zeden gaaft, hun het eerste glas op de hand hebt gezet, hen het eerst, o Moeder, die uw kind ten doop hebt gehouden! hen het eerst met eigen hand en lachend oog eene verleidelijke wereld hebt ingeleid. Noach staat niet alleen aan eigen zonden, maar ook aan die van zijn zoon Cham schuldig.

Dat verontschuldigt Cham evenwel niet. Geen onachtzaamheid of zelfs schuldig verzuim der ouderen geeft den kinderen recht, hen te bespotten. En toch zijn er zoovele zonen en dochteren in onzen ontwikkelden en beschaafden tijd, die om de onnoozelheid van vader en moeder durven lachen, als zij iets beter lezen of schrijven dan hun eenvoudige ouders dit kunnen. Deze evenwel hebben zelve menigmaal zich het noodigste ontzegd, om

dien ondankbaren kinderen die opvoeding te geven, waardoor zij nu in staat zijn, op de verstandelijke minderheid die ouders laag neer te zien. Laat hen in eigen hart zien: daar is de laagheid. Ja, 't is laag en laf te gaan spotten met de of verstandelijke of zedelijke minderheid van ouders of anderen, en niet minder laag de schande des huizes naar buiten te brengen.

Sem en Japhet begrepen het, dat men de schande der zijnen zooveel mogelijk moet toedekken en binnenshuis houden. 't Is onverstandig buitenshuis te brengen wat in eigen gezin minder goed is. 't Mag ook nooit onze lust zijn de zwakten en gebreken van anderen te willen zien, om ons daarmede te verlustigen, of wel, om, bij het zien der kleinheid van anderen, eigen grootheid nog wel eens zoo goed te gaan gevoelen. Met eerbiedigen schroom en passend ontzach nadert het tweetal, al achteruitgaande, de tent waar Noach lag, en bij hem gekomen, spreiden zij zacht en behoedzaam het kleed over hem uit, dat zij over de schouders droegen en waarmede zij de naaktheid huns vaders bedekten. Zij hadden den goeden vader niet gezien. Dat gezicht zoude hun het hart gebroken hebben. Want 't is hard, onnoemelijk hard voor een welgeaard kind, een vader in dien toestand aan te treffen, als een vader zich voor zijn kind moet schamen. O vaders! die het kwade voorbeeld van Noach volgt, hoeveel hebt gij tegenover uw gezin op uw geweten! O kinderen van zondigende ouders, die als Cham doet! hoe moet de vloek Gods uw snood bedrijf eenmaal treffen; gelijk de vloek Noachs op Chams hoofd neerdaalde en zijn levensgeluk voor goed verwoestte.

Want niet maar als vertoornd vader, die, in de opvlamming des toorns, het diep beleedigd gevoel in vloekspreuk tracht te onlasten, maar als profeet des Heeren en handhaver van het geschonden ouderlijk gezach, als

overheid in de plaats van God, stond Noach daar in het midden zijns gezins, terwijl Cham wellicht reeds den kleinen Kanaän aan de hand hield. Pijnlijk zelfverwijt folterde Noach gewis bij de gedachte, dat de door hem aanschouwde oordeelen Gods zoo weinig op hem hadden vermocht, om de zonde in hem te breken. Maar over hem waakte nog de genade Gods. Wat moest het zijn, wat hij vreest voor zijn zoon Cham, als die genade den zondaar eens geheel losliet?

»Vervloekt is Kanaän, een knecht der knechten zij hij zijnen broederen." De vloek Gods over Cham en zijn nageslacht, op Noachs lippen gelegd, is het ontzettend antwoord op deze overpeinzing. »Vervloekt is Kanaän." Hatelijk voor God, verachtelijk bij de menschen, ongelukkig op de aarde voor zich zelven en de zijnen, zoo verklaren, en te recht, onze kantteekenaren den zin van dit »vervloekt (aroer) zij Kanaän." Te zwaarder moest deze vloekspreuk Cham treffen, omdat zij niet alleen zijn persoon, maar zijn gansche nageslacht gold. Daarom wordt juist de jongste zoon Chams genoemd.

De laagste en verachtelijkste slavernij zoude het gevolg van dien vloek zijn. »Een knecht der knechten zijnen broederen," zoude Chams nageslacht worden; straks, ten laatste op den laagsten en onwaardigsten trap van welvaart, ontwikkeling en beschaving neergezonken. Hoe is Noachs vloek later bewezen een woord Gods geweest te zijn! Dat bewijzen de zeven stammen en eenendertig koningen van het land naar Chams zoon genoemd, die, ten verderve gedoemd, door Israel werden ten onder gebracht.

Hoe bewijzen dit nog altijd Africa's ellendige bevolking en Amerika's jammerlijke negerslaven. Neen, niet voor dat de zegen van den Verlosser uit Sems geslacht komt ook over Cham, wijkt van Kanaän en diens nakomelin-

gen de zware en welverdiende vloek des Heeren. Maar ook die zegen zal eenmaal komen.

Toekomstige zegen Gods, in weerwil van de zonde des menschen, is en blijft de geloofsverwachting Noachs. Deze uit hij in den zegen over Sem en Japhet uitgesproken. Tegenover en boven den vervloekten Cham staat voor Noachs geestesoog de zegenende God. Chams zonde en arglistige boosheid bedreigt de gansche toekomstige menschenwereld; en tegenover Chams zonde is er voor Sem en Japhet geene andere redding dan in de mogendheden en de hulpe Gods. Dat is het wat Noach innerlijk overpeinst en als profeet uitspreekt. Dit nu mag, tot recht van den zegen Sems, niet voorbijgezien worden.

God zij geloofd en geprezen, aldus profeteert Noach, God, die zal zijn de God Sems. Bij de diepe droefheid, door den vloek Chams over het treurend vaderhart gekomen, kan slechts de wetenschap van Gods eeuwige bondstrouw Noachs droeve ziel troosten. Zoo ging het later den stervenden Jakob. Als deze aartsvader, in het profetisch gezicht. Dan als een adderslang nevens het pad had gezien (Gen. 49: 17), klemt hij zich vast aan zijn God en spreekt: »Op Uwe zaligheid wacht ik, o Heer!" Als Noach Chams toekomstige ellende heeft gezien, klemt hij zich vast aan de trouw van den God Sems. Daarom spreekt hij: »Gezegend is de Heer (Jehova), de God Sems," die, door Zijn verbond der genade, tot Sem in bijzondere betrekking wil staan; die uit dezen zich het bondsvolk zal afzonderen, in welks tente Hij wil wonen; terwijl diezelfde God (Elohiem) Japhet zal uitbreiden. Voor dezen laalstgenoemden zoon van Noach de eere en de grootheid der wereld! Geheel de wereld voor Japhet, maar in Sems tente de Heer!

Gewoonlijk meent men, dat Noachs zegen Japhets opname in Sems tente voorspelt, d. i. de toetreding der hei-

densche volken tot den zuiveren godsdienst Isreëls. Maar een dergelijke zin kan niet door het wonen in Sems tenten worden aangeduid, evenmin als deze woorden, wat anderen meenden, kunnen beteekenen, dat Japhets zonen de erve Sems door macht van wapenen en recht der overwinning zouden innemen. Niet Japhet, maar God zelf zal in Sems tente wonen.

In dien zin moogt en moet gij wellicht den zegen Noachs naar de oorspronkelijke woorden opvatten. Dat eischt zoowel de aard van het hebreeuwsche taaleigen als het gewone gebruik der beide woorden »tent" en »wonen" in hunne tesamenvoeging in de schrift. Meest is er dan sprake van de Schechina, van de heerlijkheid Gods die »woonde in de tente" Gods. Opmerkelijk is het voorzeker, dat in den zegen over Sem dezelfde woorden gebezigd worden, die later moeten dienen, om de wolke der heerlijkheid, in den tabernakel rustende, aan te duiden. Hierbij komt nu nog, dat ook de eisch van de hebreeuwsche dichtmaat, in den aard van haar zinbouw, hier voortgang en ontwikkeling der gedachte door tegenstelling, en niet door aaneenschakeling vordert.

Wij zouden Noachs' woorden aldus willen lezen: Vervloekt is Kanaän, een knecht der knechten zal hij zijnen broederen zijn.

Gezegend is de Heer, de God Sems, en Kanaän zij hunlieder (lamô = hun) knecht.

God breide Japhet uit, en wone in Sems tenten, en Kanaän zij hunlieder knecht. Het telkens herhaald keerwoord is dan: »en Kanaän zij hun knecht." De aard van de evenredigheid en van het onderlinge verband der zinafdeelingen is dan steeds de tegenstelling. Steeds wordt Cham tegenover zijn beide broeders gesteld: hij zij beider knecht. Maar zoo worden ook Sem en Japhet weder tegen elkander over gesteld. Aan Japhet wordt de

gansche uitwendige wereld, aan Sem de God des hemels in Zijne tent, door Noachs zegen toegezegd.

Zoo is Noach in waarheid de profeet van dien God des verbonds, die uit Sems nageslacht zich een volk wilde afzonderen en in wiens tente Hij wilde wonen. Door openbaringe Gods gelooft en profeteert Noach van het verbond der genade Gods. Uit Sems lendenen zal het volk voortkomen, wiens is de aanneming tot kinderen en de heerlijkheid (Schechina) en de verbonden, en de wetgeving en de dienst van God en de beloftenissen; welks zouden zijn de vaders en uit welke Christus is (Rom. 9: 4, 5). In het midden van dit volk zal des Heeren heerlijkheid wonen, terwijl Japhet in kracht en vermogen, getalsterkte en uitwendig aanzien zich steeds meer zoude verheugen, alom zich zoude uitbreiden en door de macht zijner eigene beschaving schier alles aan zich zoude onderworpen maken.

Het vervolg der geschiedenis zal ons kunnen toonen, hoe Noachs voorspelling tot volle vervulling is gekomen, wanneer wij opmerken zullen, hoe in Noachs drie zonen drie geestesrichtingen opstonden, die door geheel de geschiedenis heen haar spoor voortzetten: de knechtelijke zin der kinderen Chams, de veroveringszucht van Japhets zonen, de geestelijke meerderheid van het nageslacht Sems. Dat wordt dan door Noachs vloek en zegen bedoeld, ook met het oog op den God Sems, die ten laatste overwinnen zoude. Met deze verwachting in de ziel, kon hij rustig heengaan. Nog driehonderd en vijftig jaren na den zondvloed leefde Noach, en in den ouderdom van 950 jaren verwisselde ook hij dit tijdelijke met het eeuwige.

Al bleek het door Noachs zonde, dat hij gewis niet om wille van eigene gerechtigheid van den zondvloed was gered; al bleek het naderhand zoo ras, dat ook Noachs leven niet dat eener volmaakte heiligmaking was; met de verwachting van den God en den zoon Sems in zijne ziel

kon hij rustig heengaan. Zal dit met u ook zoo wezen? Moge het uw laatste woord ook zijn, dat uwe nabestaanden van u hooren: »Gezegend zij de Heere, de God Sems." Dan ontvangt de God Sems en Hij alleen de eere. Als dan het leven niet meer woont in uwe tent des lichaams, zult gij eeuwig wonen in de tent van Sems God, daarboven.

PSALM 61 : 3, 4.

'k Zal in uwe tent verkeeren,
Heer der Heeren!
Voor uw oog, in eeuwigheid.
'k Zal op U mijn vast vertrouwen
Altoos bouwen,
Door uw vleuglen overspreid.

Want uw goedheid, die wij loven,
Heeft van boven
Mijn geloft' en beê gehoord.
Gij deedt mij tot d'erfnis komen
Van de vromen,
Wien de vrees uws naams bekoort.

BABELS TORENBOUW.

GENESIS X EN XI.

De vermenigvuldiging en het uiteengaan der menschheid wordt in hoofdst. X en XI van Genesis verhaald. De leidende gedachte, die beide hoofdstukken tot een geheel verbindt, ligt in de waarheid, dat de uitbreiding der menschen over de aarde de volvoering is van een besluit Gods. Gen. X maakt ons den gang, Gen. XI de aanleiding der verspreiding van Noachs nakroost bekend.

Twee woorden Gods beheerschen de geschiedenis der menschheid en wijzen haar het spoor der ontwikkeling aan, die op twee wijzen geschiedt: óf door natuurlijken voortgang óf door goddelijke tusschenkomst. Deze ontwikkeling gaat langs drie lijnen. De eene stroom verdeelt zich in drieën, naar de onderscheiden geestesrichtingen der Semiten, Chamiten en Japhetiten.

De hoofdfeiten zijn: de wording der eerste staten; het begin der nijverheid, Babels bouw en spraakverwarring, het uiteengaan der menschheid in rassen, stammen, volkeren en natiën.

De hoofdgedachten der waarheid, in beide hoofdstukken ontwikkeld, zijn deze: de ontwikkeling der geschiedenis geschiedt naar Gods woord; des menschen zonde zelve moet daartoe medewerken; onder alles blijft het bijzonder voornemen der genade Gods vaststaan.

XII.

DES MENSCHEN VERBREIDING OVER DE AARDE. VOLVOERING VAN DEN RAAD GODS.

Genesis X: 1—XI: 32.

INHOUD: Zion, des Heeren gewrocht in tegenoverstelling van Babel, het gewrocht en de trots des menschen. — Een drietal stellingen over het verband tusschen den raad Gods en de geschiedenis der menschheid.

Gen. X en XI in verband tot taal- en volkerenkennis; gevaarlijk gebied voor het spelend vernuft: beide hoofdstukken bewijzen, zoowel voor de betrouwbaarheid der Schrift als voor de trouw des Heeren. Gen. X vervulling van Gen. IX: 1; Gen. XI vervulling van Gen. IX: 25—27. Japhets gedeeltelijk geslachtsregister; dit van Cham; het getal zeventig; gevaar van ieder bijbelsch getal symbolisch op te vatten; tien geslachten van Adam tot Noach, van Sem tot Abraham.

De algemeene wet des levens en die der bijzondering van het leven. De beteekenis van Chams vloek duidelijk in de afstammelingen Chams. Nimrod, erfgenaam van Kains streven en uitdrukking van de geestesrichting Chams. Babel, uiting en kenmerk van Chams eigenaardige stelling. Chams knechtschap in drieërlei beteekenis: als knechtelijke zin, wegbereiding der nijverheid, en gebleken minderheid in vergelijking met de kinderen Japhets en Sems.

Japhets geslacht, bewoners der eilanden, bevorderaars van handel en scheepvaart: hun veroveringszucht. Japhet — de Indo-germanen, door aanleg, karakter, woonplaatsen en geestesrichting, zoowel van Sem als van Cham onderscheiden. — Sems zegen en nageslacht. De drie geestesrichtingen van het mensch-

lijk geslacht naar heur onderlinge verhouding en wederzijdsche betrekking door Noachs spreuk aangegeven. — Bewijzen voor de eenheid van het menschelijk geslacht bij verscheidenheid der rassen en stammen.

Eenheid bij verscheidenheid kenmerk van het godlijke op physisch, zedelijk en geestelijk gebied. Akosmisme, monisme, occasionalisme, fatalisme; eenvormigheid des doods en verscheidenheid des levens — des menschen streven en de raad Gods; de menschelijke staat; Nimrod; opgelegd, niet geworden staatsgezach. — Ook Babel moet Gods raad dienen; Babels torenbouw; aanleiding, ontwerp en doel van dien bouw. »Een naam maken;" spotten met den naam Sem. Het oordeel Gods over den torenbouw in deszelfs bijzondere deelen; het vonnis en de volvoering; de spraakverwarring een strafrichterlijke daad Gods; voortzetting van de gevolgen der zonde en voortwerking van de macht des doods. Babel en het Pinksterfeest. Babel en Zion.

Het bijzonder voornemen der genade Gods vastgehouden in Sem, den zoon Seths en voorvader Abrahams; afneming van het leven. Enkele moeilijke vragen. Ur. De wijsheid Gods merkbaar in den bouw der Schrift; merkwaardige overlevering der Joden; Terachs tocht in verband met Noachs zegen: Abraham alleen geroepen; merkwaardige overeenkomsten der tijdperken; drie en een. Besluit.

Psalm 137: 1, 5.

Ook gij kondt niet altijd één van Zions liederen zingen, indien men dit soms van u vergde, in Babel van u vergde. Als de ziele in treurigheid en asch was nedergezeten, als Babels macht bang en zwaar woog op het hart van Zions kind, kon het niet zingen, werd de stem in tranen verstikt; nog te meer, omdat het gevoellooze Babel uw smart niet begrijpt en bij zijn kouden eisch uw leed u eerst recht duidelijk werd. Hoewel gij met Israels zonen niet naar het tijdelijk Babel gevankelijk werdt weggevoerd, hoewel gij niet in letterlijken zin met Israels zonen en dochteren aan de oevers van Babels stroomen neerzat te weenen; toch kent ook gij uw Babel in overdrachtelijken en geeste-

lijken zin, kent haar smartelijke tegenstelling met dat Zion, dat Jerusalem, dat gij nooit kunt vergeten, dat gij nooit wilt vergeten.

Want Babel en Jerusalem zijn niet maar twee steden van het verre oosten. 't Zijn als twee groote, elkander tegenovergestelde, beginselen in hout en steen, in puin en rotsgrond uitgedrukt, om aan alle geslachten en eeuwen die krachten te prediken, die werkzaam in de geschiedenis der menschheid optreden. 't Zijn als twee gevaarten uit de oudheid, waarin de gedachten Gods en die der menschheid met onverwelkelijke kracht en onbedriegelijke waarheid zijn uitgehouwen. 't Zijn steenen getuigen van 't gestorven verleden, die in het levend heden den mensch nog altijd verkondigen, wat de toekomst der geschiedenis zal aanbrengen. Babel, de gedachte en het gewrocht des menschen zal vallen; Jerusalem, de gedachte en het gewrocht Gods zal ten laatste triumfeeren.

Babel behoort den mensch, gelijk het des menschen is; Jerusalem is van boven en op aarde de woonplaats Gods en het beeld des hemels. De menschheid bouwt voort aan haar Babel, door Nimrod begonnen en door Nebukadnezar voortgezet; terwijl God de muren van Zijn Zion steeds hooger optrekt. De menschheid wil haar Babel tot den hemel verheffen; daarmede begint als 't ware de geschiedenis van het zelfstandig optreden des menschen na den zondvloed. God laat ten laatste zijn Jerusalem uit den hemel nederdalen (Openb. 21: 2); daarmede eindigt de geschiedenis der menschheid, als »zij is gevallen het groote Babylon» (Openb. 18: 2).

Die zelfde waarheid wordt ons in Gods heilig woord reeds van den aanvang af voorgehouden. Zoodra de menschheid, na den zondvloed, in de zonen Noachs werkzaam optreedt, ontstaat dat Babel, dat brandpunt is

van de menschelijke hovaardij en het doel van den menschlijken trots, maar wordt ook reeds de zege des Almogenden uitgesproken in de bewaring van het zaad der vrouw en de geboorte uit Sem van dien Abraham, wiens kinderen Jerusalem zouden bouwen en bewaren. De mensch over de aarde zich uitbreidende volvoert den raad Gods, zoo zouden wij den inhoud van het tweetal hoofdstukken willen aangeven, dat ten alle tijde de belangstelling van alle geschied- en taalvorschers in hooge mate heeft gaande gemaakt en gehouden. Wij zien eerst hoe die raadslag, door God uitgesproken, aanstonds begint tot vervulling te komen, maar, door den mensch verworpen, schijnbaar wordt tegengehouden. Ten laatste blijkt evenwel die raadslag machtiger te zijn dan de gedachten der menschen; terwijl, in zijn ontwikkeling, het verbond der genade Gods bovendien nader wordt geopend.

Ik wenschte heden avond, naar aanleiding van Gen. X en XI, u aan te toonen: dat 1o. de ontwikkeling der menschlijke geschiedenis eeniglijk geschiedt naar het uitgesproken woord Gods; 2o. dat des menschen zondige tegenstand zelf moet medewerken, om den raad Gods ter volvoering te brengen, en 3o. hoe onder allerlei wisselingen van vijandschap en tegenwerking der menschen, het bijzonder voornemen der Genade Gods onwankelbaar vast blijft.

I.

Vrees niet dat ik u lang zal ophouden, met eene uiteenzetting van het hoog gewicht en de groote beteekenis, die dat gedeelte der heilige Schrift voor geschied- en oudheidkunde heeft. Ducht evenmin, dat ik, met die vele namen tot leiddraad, u de oude wereldkaart zal

langs leiden, om u in de onderscheiden namen de vele volkeren, stammen en natiën te doen herkennen, die de oude wereld bewoonden en bevolkten. Ik zal u evenmin trachten aan te toonen, dat wij, gelijk men het eens heeft uitgedrukt, in de volkerentafel van Gen. X het geleerdste der oude en het oudste der geleerde overblijfselen der oudheid bezitten. Ook dunkt ons van minder belang, naar den eigenlijken oorsprong, oorspronkelijke taal en herkomst van deze indrukwekkende reeks der oudste voorgeslachten een omslachtig onderzoek in te stellen. De namen zelve en hun trouwe opteekening en bewaring wijzen op hun herkomst uit oud-Hebreeuwsche familiepapieren en overleveringen.

Zal het bevrediging aan het weetgierig onderzoek geven, indien wij, aan de hand van dezen geschiedschrijver, de sporen der ontluikende en toenemende nijverheid en beschaving bij de eerste en oorspronkelijke volkstammen omzichtig trachten na te gaan? Hier is maar al te wijde speelruimte voor allerlei onnutte en onzekere gissingen. Zij, die zich in het vrij gemakkelijk steekspel van taalgissingen en vernuftige invallen gaarne verlustingen, kunnen hier het hart zooveel hun lust daaraan ophalen.

Ons is het te doen, zij het nogmaals herhaald, om de gedachten Gods op iedere bladzijde des bijbels te lezen: en aldus ook in die welsprekende naamlijsten van lang weggestorven voorgeslachten. Deze zijn heengegaan, maar de raad Gods is gebleven en blijft tot in alle eeuwigheid. Ons is het genoeg te weten, dat wij die overoude bladzijde, door Mozes hand op- of nageschreven, in onzen goeden, trouwen bijbel vinden, en dat de Heere gezorgd heeft, dat zij, voor ons bewaard gebleven, ook door de ingeving en leiding des Heiligen Geestes voor ons werd opgeteekend.

Wat wil zij ons leeren? Wat brengt ons die bun-

del klankrijke namen aangaande de openbaring der waarheid Gods? Allereerst verkondigt zij onwedersprekelijk de trouw van Gods heilig woord. Deze zinrijke aanhef van Gen. X: »dit nu zijn de geboorten van Noachs zonen: Sem, Cham en Japhet en hun werden zonen geboren na den vloed," geeft een trouwen weerklank op den aanhef van het voorgaande hoofdstuk, op het woord des Heeren, dat, bij den uittocht uit de arke, tot Noach en diens zonen werd gesproken: »maar gij lieden, weest vruchtbaar en vermenigvuldigt en vervult de aarde!" (Gen. 9: I). 't Is de uitgesproken zegen Gods, die vervullling vindt in de vervulling der aarde door de menschen. Ook hierin blijkt het, dat Gods woord niet ledig wederkeert, maar in zich zelve reeds een beginsel van leven heeft, dat leven oproept en leven voortplant.

En als God zegen belooft, moet Hij dien niet karig toe. Wat breede rij van zonen Japhets worden onmiddellijk opgesomd: Gomer en Magog, en Madai en Javan, en Tubal en Mesech en Thiras, met de zonen wederom van Gomer en Javan. In Gomer meende men de oude Cimmeriërs, in Madai de Meden, in Javan de Grieken, in Askenaz, Gomers zoon, de Duitschers te herkennen. Gij begrijpt lichtelijk, dat dikwijls de stam- of volksnaam in plaats van den naam des persoons of des stamvaders is getreden.

Nadat Japhets geslachtsregister voor een klein deel is opgenoemd, volgt dit van Cham, die aan een viertal zonen het leven schonk. Of wordt wellicht uit meerderen aan dit viertal alleen de eer der vermelding gegund, omdat aan hunne namen merkwaardige herinneringen vastgeknoopt waren? Voor 't minst denken wij dat alleen de belangrijke namen eene plaats in deze opgave vinden; al willen wij met sommigen geenszins de moeite wagen, om of door bijvoeging of inkrimping van enkele namen er juist zeventig te verkrijgen, over-

eenkomstig het aantal zonen uit Jakob geboren (Ex. 1 : 5), en in overeenstemming met het zeventigtal leden van het Sanhedrin; of, naar men wil, gelijk aan de zeventig jongeren, door den Heer voor alle volkeren afgezonderd, of, wat dan nog het waarschijnlijkste is, met de zeventig mannen, door Mozes aangewezen, op wie de Geest des Heeren nederdaalde, om alleen op Eldad en Medad te blijven.

Gewis hebben de getallen en bepaalde maten in den bijbel eene zekere heilige beteekenis en zinnebeeldigen zin; doch men moet dien zin niet juist overal willen vinden. Als men iets in den bijbel vinden wil, kost het zoeken of niet veel of te veel inspanning: niet veel, als men eigen meening overal in den bijbel meent te zien; te veel, als men eigen meening daarin overal wil zien. Geen van beide is goed. Men moet voorzichtig zijn met het opspeuren van geestelijke beteekenissen en zinnebeeldige aanduidingen; omdat men, zoo doende, veel gevaar kan loopen tot het uiterste over te slaan, waarbij het naakte en onopgesmukte feit aan de gedachte wordt opgeofferd; waarbij ten laatste de feiten van bedoelde gedachten, straks van opzettelijke bedoelingen afhankelijk en daaraan ondergeschikt gemaakt worden.

Dat zult gij niet kunnen zeggen van het opmerkelijk verschijnsel, dat wij in de geslachtslijn van Sem tot Abraham juist evenveel, d. i. tien, geslachten tellen als in die van Seth tot Noach. Daarop maakt de kroniekschrijver reeds opmerkzaam, gelijk uit zijne rangschikking der namen overtuigend kan blijken (1 Kron. 1: 1—3 en 24—27). Hier geldt dan ook wat wij reeds vroeger van het getal tien gezegd hebben.

Evenwel wordt de eerste opgave van Sems geslacht, die onmiddellijk volgt op die van Cham (Gen. 10: 21—31) slechts tot aan de zonen van Heber, tot aan Peleg en

Joktan voortgezet, terwijl de volle tien geslachten. met toevoeging der leeftijden en opvolgende geboorten, eerst in het volgende hoofdstuk worden gegeven (Gen. 11: 10—32). Dit is geschied, omdat de verstrooiing de menschen over de aarde en hunne uiteenrukking in rassen en stammen in de dagen van Peleg plaats vond. Daaraan heeft deze zijn naam, die »verdeeling, scheiding" beteekent, te danken; 't is een scheiding en een uiteengaan, gelijk die van vele waterbeken (Peleg) uit ééne gemeenschaplijke bron.

Op deze verstrooiing der menschen en hunne onderscheiding naar l a n d s c h a p p e n, s p r a k e n, h u i s l i j k l e v e n en e i g e n a a r d i g v o l k s b e s t a a n wijst Gods woord uitdrukkelijk in vs. 5, 20 en 31, die aangaande Japhets, Chams en Sems nageslacht opzettelijk vermelden, dat zij zijn verdeeld »naar hunne huisgezinnen, naar hunne spraken, in hunne landschappen, naar hunne volken." En dit is het tweede, dat wij u wilden doen opmerken. Ook in dit opzicht, geschiedt d e o n t w i k k e l i n g d e r m e n s c h e l i j k e g e s c h i e d e n i s e e n i g l i j k n a a r h e t u i t g e s p r o k e n w o o r d G o d s.

Vond de uitgesproken zegen Gods, gelijk we vernamen, vervulling in de vervulling der aarde door de menschen; in de verstrooiing der menschen en in hun onderscheiden uiteengaan komt het woord Gods, door Noach in den vloek Chams en den zegen Sems uitgesproken. tot vervulling. De vermenigvuldiging der menschen, door God in het algemeen geboden, werd door de algemeene wet van de voortplanting des levens geëischt; maar door den afzonderlijken zegen en vloek, uit Noachs mond gegaan, werd datzelfde leven aan de wet van bijzondering en onderscheidenden regel onder-

worpen. Laat ons daartoe aandachtiglijk het voor ons opengeslagen bijbelblad lezen.

»Vervloekt zij Kanaän, een knecht der knechten zij hij zijnen broederen" zoo klonk over Chams hoofd de vloek eens vaders, en zwaar bleef deze hangen over het gansche nageslacht. Knechtelijke zin, slaafsche arbeid zouden het nakroost Chams kenmerken en de eigenaardigheid van het volkskarakter uitmaken der stammen en der natiën, uit Cham gesproten. En juist de zonen van Cham zijn het, die het minder vrij bedrijf en den zwaren handenarbeid opnamen. Zij zijn het, die uitmuntten in nijverheid en fabriekwezen. Raadpleeg slechts de piramiden van Mitzraim, de ontzettende steengevaarten van Egypte. Dat de ontzachlijke puinhoopen van Ninevé en Babel het u zeggen, gelijk het jachtbedrijf van Nimrod u hetzelfde duidelijk kan maken.

»Deze Nimrod begon geweldig te zijn op aarde, hij was een geweldig jager voor het aangezicht des Heeren," zoo zelfs dat de herinnering aan hem nog lang na hem bleef voortbestaan, ja, het zelfs spreekwoordelijk bij de volgende geslachten was geworden, op Nimrod als op een geweldigen jager te wijzen. Daar was veel goeds in Nimrods stouten moed en fiere kracht, waarmede hij het wild en schadelijk roofdier der wouden bestreed. Zoo trad hij als weldoener der menschheid op. De oude fabelleer vergoodt zelfs die kloeke mannen, die, in den grijzen voortijd, de onveilige wegen en wouden zuiverden van het woest gedierte.

Maar de kracht, die geoefend en gestaald was in den kamp tegen het woeste roofdier, richtte zich straks tegen den mensch zelven, werd straks aangewend, om ook de menschen te onderdrukken. Nimrod begon het eerst de menschen rondom eigen persoon, door middel van ruw geweld en opgedrongen gezach te vereenigen, om aldus een welgeordenden staat te stichten, waar het recht

door geweld, niet bij de wet werd afgekondigd, geregeld en gehandhaafd. »Het beginsel zijns rijks was Babel," dat Babel, waar de spraken verstrooid werden, en waaruit later die Assur is voortgekomen, die Nineve gebouwd heeft. Dat is »die groote stad," die ook in Jona (Jona 1: 2, 3: 2) aldus genoemd wordt, en, naar latere onderzoekingen, eigenlijk uit vier steden bestond. Worden dezen wellicht te samen Rehoboth-Ir — de ruimten der stad genoemd? Behoorden wellicht Nineve (Ninus' stad = ni-neweh), Kalach en Rezen er gelijkelijk toe? Het Hebreeuwsche woord »neweh" beteekent eigenlijk: woning of woonstede.

Al deze plaatsen, door de Chamiten bevolkt en gesticht, waren middelpunten van het bedrijvig leven, dat in handenarbeid, fabriekwezen, mijnontginningen, vervaardiging van steenen en bewerking der leemgroeven de middelen zocht en vond, tot oprichting der groote steden. Deze duren als 't ware tot onzen tijd voort, door de kunstgewrochten en ontzachlijke steengevaarten, die nog steeds getuigenis afleggen van den hoogen trap der ontwikkeling der Chamiten op dit gebied, namelijk: dat van den ruwen handenarbeid, die aan het werktuigelijk werk van slaven doet denken.

Maar nog in een anderen zin waren de nazaten Chams naar den vloek Noach , de knechten Sems en Japhets. Door de Chamiten zijn de grondslagen van menschlijke nijverheid en beschaving naar hare stoffelijke zijde gelegd. Op deze hebben de zonen Japhets en Sems voortgebouwd. Kanaän is de dienende voorlooper en wegbereider van de kinderen van Japhet en Sem. Mesopotamie en Egypte zijn de bakermat van landbouw en nijverheid, Babylon en Egypte hadden rijke weverijen, Mesopotamie geurige zalven en fijngesneden steenen. Ertswerken en arbeid in metalen, vooral in brons, leverde Egypte, glas en aardewerk Phenicie. Immers zegt men,

dat de Pheniciers het glas hebben uitgevonden, benevens het gebruik van munt, maat en gewicht. Aan Chams geslacht danken wij ook de onderscheiding van stad en land, aan Babylon en de Chaldeërs de cijfer- en meet,- benevens de sterrekunde. En zelfs de Israeliten volgden nog, wat de indeeling en berekening en regeling van den tijd des jaars betreft, den kalender der Chaldeën. Daaraan danken wij nog altijd de verdeeling van het uur in 60 minuten, en van deze wederom in 60 seconden. In overeenstemming met hun ganschen aanleg en onderscheiden karakter, kozen de kinderen Chams zich dan ook de vlakke en heete laag- en kustlanden ter woning. Daarheen trokken zij, ook naar de opgave der volkerennamen in Gen. X.

Maar niet slechts de lagere en knechtelijke zin, die zoo geheel uit de geestesrichting der zonen Chams spreekt, niet slechts de taak der voorbereidende en lagere werkzaamheden der beschaving, die de Chamiten hadden te verrichten, ligt in Noachs vloekspreuk over Cham kennelijk opgesloten; maar ook voorspelde zij de gestadig gebleken minderheid der kinderen Kanaäns tegenover de zonen Sems en Japhets, waar het gold den kamp om de wereldheerschappij. Daarbij komt dan nog de werkelijke staat van slavernij, waarin de volkeren en stammen Chams door de Nimrods, de dwingelanden en alleenheerschers van het oosten, werden gehouden, en die ook in de enkele zonen in het verre westen nog voortduurt. Dit alles wijst op de vervulling van den vloek Noachs, die over Cham werd uitgesproken.

Hoe gansch anders is de strekking en het doel van Japhets streven. Terwijl Nimrod en Assur en een Ninus hun stamgenooten binnen steenen muren en sterke wallen, in de eerstgebouwde steden opsluiten, bewegen Japhets zonen zich vrij en ruim. »God breide

Japhet uit." Het bleef de trek van het Indo-germaansche ras zich steeds uittebreiden, door veroveringen en onderzoekingen op het gebied der wereld: der kennis en der kunst. »Van dezen zijn dan ook verdeeld de eilanden der volken in hunne landschappen, elk naar zijne spraak, naar hunne huisgezinnen, onder hunne volken."

Het is tegenwoordig vrij wel boven allen twijfel verheven, dat de groote volkerengroep, waartoe Indiers, Persen, Grieken, Romeinen, Germanen, Celten en Slaven behooren, tot een enkelen oorspronkelijken stam teruggeleid kan worden, die in zijn eigendommelijk karakter evenzeer van de geestesrichting Sems als van den slavenzin Chams is onderscheiden. Terwijl de Semiten zich rondom de woestijnen legerden en de Chamiten de weelderige en heete laaglanden bezetten, schijnen de Japhetiten weer de koelere hoogvlakten voorgetrokken te hebben, en van Asia's hooggebergte meer naar het noorden getrokken te zijn. Eerst door steeds zich uitttebreiden, kon Japhet heerschend ingaan in den arbeid Chams, en de vruchten van diens zweet en zwaren arbeid, als heer en meester, zich toeëigenen.

Een hoogere zegen was voor Sem en diens nageslacht weggelegd, en, naar het verheven karakter van dien zegen, is ook de geaardheid en de geestesrichting van Sems zonen gewijzigd. Uit hem is Abraham het volk der openbaring, is de Christus zelf gesproten. Steeds woonde God op bijzondere wijze in de tenten Sems en gaf zich daar te aanschouwen in bovennatuurlijke openbaringen, of wel voor te gevoelen en te vermoeden in menschlijke overpeinzing en diepzinnige overdenking. De groote en wereldbeheerschende godsdiensten: Jodendom, Christendom en Mahomedanisme zijn allen in Sems tenten geboren.

Aldus wees dus een ander woord Gods de drie rich-

tingen aan, waarin de menschlijke ontwikkeling zich voortbewegen zoude; drie onderscheiden stroomingen des levens moesten er zijn. En dat mede aan te wijzen is de hooge beteekenis van Gen. X, dat ons het eerst van het uiteengaan der volkeren gewaagt; is evenzeer de beteekenis van Gen. XI, dat ons de aanleiding tot dat uiteengaan verklaart. Dat tweetal hoofdstukken geeft ons maar niet een tabel of regelmatig gerangschikt overzicht van volkeren en stammen, om ons in te leiden in de geheimen der volkerenkennis en taalverwantschap. Ook dat deel der Heilige Schrift ontdekt de hooge gedachten Gods en heeft een hoog godsdienstige beteekenis. Het leert ons, hoe de godsdienstige en zedelijke ontwikkeling der menschen in de aangewezen drie geestesrichtingen uiteen is gegaan. Aan dat drietal blijft zij voor alle eeuwen gebonden. De ontwikkeling zelve geschiedde en geschiedt naar het tweetal uitspraken Gods tot Noach en, door Noach, tot Noachs zonen.

Deze twee uitspraken wijzen dus op de eenheid van het menschelijke geslacht, dat uit een enkel menschenpaar is voortgesproten; wijzen op de onderlinge verscheidenheid van rassen en stammen, die, uit de zonde geboren, evenwel niet bij machte is, de eenheid der afstamming des menschen op te heffen.

De geslachtstafel van Noachs zonen predikt aldus de trouw en de vastheid van het goddelijk woord, dat in den loop der eeuwen steeds meer vervulling vindt. De verscheidenheid bij eenheid en de eenheid niet gebroken door de verscheidenheid, deze worden u door het tweetal zegeningen Gods, waarvan we zoo pas spraken, gewaarborgd. Immers de eenheid van het menschelijk geslacht, door afstamming uit een enkel menschenpaar, wordt niet te niet gedaan, maar veeleer bevestigd door het bestaan der onderscheiden rassen. Deze

alleen hebben immers, bij alle onderling verschil, te sterk sprekende trekken van onderlinge overeenkomst, en bij allen zijn de verschijnselen van natuur- en ziektekundigen aard verrassend samenstemmend.

Van ontleedkundig standpunt beschouwd, is de lichaamsbouw bij allen dezelfde; zoo is het ook met den gemiddelden levensduur en met de vatbaarheid voor deze of gene ziekten. Bij alle menschen vindt men denzelfden gemiddelden warmtegraad des bloeds en dezelfde gemiddelde snelheid van den polsslag. De zwangerschap duurt onder alle rassen even lang, en de daarmede samenhangende verschijnselen bij de vrouwelijke sexe, komen bij allen overeen; gelijk dan ook de voortplanting der rassen onderling mogelijk blijkt en aldus, met al het andere, bij verscheidenheid der rassen, voor de afstamming van het menschelijk geslacht uit één paar krachtig pleit.

Reeds hebben de oude gereformeerde godgeleerden getracht aan te toonen, hoezeer de afstamming van alle menschen uit een enkel menschenpaar reeds waarschijnlijk wordt door de gewone spaarzaamheid Gods, die niets verkwist, en steeds met de eenvoudigste middelen arbeidt. Deze eisch, uit den aard der goddelijke werkzaamheid genomen, wordt bevestigd door de groote vruchtbaarheid der menschen, wordt door de verscheidenheid der rassen eer versterkt dan verzwakt, niet weersproken door des menschen verspreiding over de geheele aarde. Deze waarheid is de noodzakelijke grondslag voor den eisch der wederkeerige menschenliefde, en is onmisbaar, tot recht begrip der erfzonde en van de algemeenheid der zonde. Bij deze opvatting is er geen plaats voor het bestaan van menschen vóór Adam (prae-adamiten) of te gelijk met Adam (co-adamiten) of te gelijk met den bodem van ieder afzonderlijk land (autochtonen).

Zoo dan is de verspreiding van het menschelijke geslacht over de geheele aarde de volvoering van den raad Gods. Dit bleek mede door de wijze, waarop die verspreiding is geschied. De geschiedenis des menschen zelve is naar haar ontwikkeling de bevestiging van de woorden des Heeren. Het »vermenigvuldigt u" legde den mensch de algemeene wet der voortplanting op; terwijl de onderscheiding van zegen en vloek, naar Gods woord over de kinderen Noachs uitgesproken, ook de onderscheiding en verscheidenheid op het menschelijk geslacht overbracht, en de drieërlei levensrichting en geestesstrooming voorspelde en straks liet afspiegelen in de volkenreeks, uit Noachs lendenen voortgekomen. De breede rij van namen, ons in Gen. X bewaard, doet ons den naam Gods kennen als de Getrouwe, die op Zijn eigen woord, door de vervulling, het zegel der getrouwheid zet.

II.

't Is een blijvend kenmerk van het goddelijke, dat gij daarin steeds de eenheid bij de verscheidenheid opmerkt, eene eenheid, die door de verscheidenheid niet wordt opgeheven, maar te schooner uitkomt. Het beginsel daarvan ziet gij reeds in het hoogheerlijk leerstuk der drie-eenheid. De aanvankelijke verwerkelijking wordt reeds in des menschen persoonlijkheid en in de veelvuldige verscheidenheid der schepselen openbaar; blinkt evenzeer uit in de eenheid van den weg des heils, bij de velerlei aanleidingen en toegangen, die naar dien eenen weg heenleiden. Het éene leven der wedergeboorte uit God splitst zich in duizend en nogmaals duizend bekeeringswegen der menschenkinderen.

De mensch kan of wil niet beide zijden van het

goddelijke leven te gelijk in zijn denken vasthouden. Evenmin als hij in den Christus Gods de goddelijke en menschelijke natuur te gelijk erkent; evenmin als hij inziet, dat in Gods heilig wezen zoowel de strafeischende gerechtigheid als de vergevende liefde eene plaats moet hebben; evenmin wil hij als kenmerk van het echt goddelijke de eenheid en de veelvuldigheid te gelijk aanvaarden. Hij zal tot een van beiden komen: of tot versnippering van het geheel in schier ondeelbare deeltjes, die zonder bepaald plan en afgebakend doel los te samen hangen; of tot eene bloot uitwendige eenheid, die haar hoogste toppunt in eenvormigheid en eentoonigheid bereikt, en waarbij de veelvuldige verscheidenheid van het leven zelf verloren gaat. Dat ziet gij zoowel bij de wereldbeschouwing in het algemeen, als bij die stelsels der zedekunde, die daaruit onmiddellijk voortvloeien en daarmede verwant zijn.

Ook op geestelijk gebied is dit verschijnsel waar te nemen. Hoe velen zijn er niet, die alle bekeeringswegen naar éénen enkelen, liefst eigenen levensvorm willen afgemeten hebben; die zelfs op het gebied der hoogste levensuiting de strakke en doode eentoonigheid van den albeheerschenden vorm wenschen? En indien dit op geestelijk gebied, onder kinderen Gods, zelfs geschiedt, hoeveel grooter is het gevaar voor dergelijke afdwaling, en misvatting op de lagere trappen van het natuurlijk, maatschappelijk en zedelijk leven. Eenheid door eenvormigheid is steeds het kenmerk van des menschen streven; vooral wanneer dit, op godsdienstig en staatkundig gebied optredend, in Rome's kerk of in den staat zich tot zichtbaren vorm op aarde tracht te verwerkelijken.

Zoo openbaarde zich al vroeg de menschlijke tegenstand, die de eenvormigheid des doods zoekt, tegenover de veelvuldige wijsheid Gods, die het veel geschakeerde

leven bedoelt. Maar ook de tegenstand des menschen moet medewerken, om den Raad Gods te volvoeren. Dat blijkt duidelijk uit dat gedeelte der Heilige Schrift, dat wij heden te samen overpeinzen.

God wilde het uiteengaan der menschenkinderen,. naar hun verschillenden aard en onderscheiden levensrichting. Zij moesten zich verdeelen in hun landschappen, huisgezinnen, stammen en volkeren. Geheel de aarde moest bevolkt, ontgonnen en bebouwd worden. Twee beginselen schenen al zeer spoedig zich daartegen te verklaren: de opkomende menschlijke staat, in Nimrod vertegenwoordigd, en de eigenaardige trek naar uitwendige eenheid, door samenblijving in één gewest, waarvan Babels torenbouw de juiste uitdrukking is.

Bij Nimrod is er geen sprake van een staatkundige regeling, die langzaam en geleidelijk uit de omstandigheden en den toestand des volks geworden of geboren is. 't Is de wilskracht en het dwingend gezach van een enkel man, die het rijk en den staat, naar zijn eigen begrip en om wille van eigen belang, op een gegeven oogenblik in het aanzijn roept. Nimrod is de eerste dier statenstichters en wereldveroveraars, die de gevoelde eenheid van het menschlijke geslacht ook in de eenheid van den vorm wilden uitdrukken, en, door eenheid van regeering onder éénen scepter, die eenheid waanden te kunnen oproepen. Daaronder kwijnt het leven weg, en de sombere dood volgt die kunstmatige eenheid op de voet, zoo zeker als de Alexanders, de Caesars en de Napoleons op dezen Nimrod gevolgd zijn.

Daar is iets, dat, nog meer dan de werelddwinger, den geest doodt en het leven doet kwijnen. Het zijn die pogingen, om de geworden en in den aard der dingen wortelende verscheidenheden te willen effen strijken, onder de gloeiende ijzers van den dwang, of door

ze in een enkel punt te willen samenbinden, door de koude orde en werktuigelijke regelmaat van in één hoek te saam gekomen en in één boek te saam gebonden staten, tabellen en registers.

Maar zie, terwijl een Nimrod; — beteekent zijn naam niet weerspanneling, muiteling? En tegen wien anders dan tegen God was hij in opstand? — Maar zie, terwijl een Nimrod een Babel bouwde en een rijk stichtte, werden juist in dat middelpunt van kracht en beschaving, de middelen te samengebracht en de gelegenheden geboren, die tot telkens nieuwe statenvormingen, als van Assur en anderen (Gen. 10: 10—12), aanleiding gaven en aldus medewerkten, om de geregelde verspreiding der menschen op aarde te bevorderen. Zoo werd dan, gelijk het altijd gaat, zelfs door de tegenwerking der menschen, de raad Gods te eer volvoerd.

Zoo was het ook met die tweede poging, Babels torenbouw, wiens ontwerp de joodsche overlevering aan den zelfden Nimrod toeschrijft. Hoor, hoe de bijbel die merkwaardige gebeurtenis verhaalt. Nog spraken alle menschen dezelfde taal en bedienden zij zich, hoe ver ook reeds uiteengegaan, van dezelfde woorden. Dat hier geen innerlijke of zedelijke overeenstemming bedoeld wordt, blijkt uit de keuze zelve der woorden, die in het oorspronkelijke gebezigd zijn. Zij wijzen op de taal der lippen (safah) niet des harten (Gen. 11: 1), en aldus op de oorspronkelijke gelijkheid der taal in klank en woordvormen, waarmede het gemoed eigenlijk niets te maken heeft.

Als de menschen namelijk van de oorspronkelijke verblijfplaats der geredden van den zondvloed zich begonnen te verwijderen, togen zij oostwaarts en ver-

wisselden Armeniës hooglanden met het laaggelegen land Sinears (Gen. 11: 2) De leemgroeven en naphtabronnen, die daar in overvloed waren, gaven hun ruimschoots bouwstoffen, om daarmede de steenbrokken en gehouwen steenen van eertijds te kunnen vervangen. De wel doorgebrande tichel was hun voor steen en jodenlijm was hun voor leem (Gen. 11: 3).

Nu zij zelve aldus in eigen behoeften konden voorzien en de ruwe hulpmiddelen der natuur konden ontberen, wilden zij de verkregen kennis en pas toegepaste uitvinding ook dienstbaar maken aan eigen inzichten en willekeur. De tichel moest hun voetstuk voor eigen grootheid worden. Zij willen eene stad met een toren bouwen, en deze toren, door wolken en luchtlagen heenbrekende, zoude zijne spits tot in den hemel beuren. Zoo zoude de roem van hunne grootheid in den hemel worden verkondigd en tot op de laatste nageslachten voortduren. Tevens zoude deze hemelhooge toren voor allen een teeken en plaats der hereeniging kunnen zijn; »opdat zij niet over de gansche aarde verstrooid werden" (Gen. 11: 4).

Ziedaar de a a n l e i d i n g tot (vs. 3), het s t o u t o n t w e r p (vs. 4a) en de z o n d i g e b e d o e l i n g e n (vs. 4b) van Babels torenbouw met de eigen woorden der Schrift in 't kort u medegedeeld. Naar aanleiding van pas gedane ontdekkingen en uitvindingen op het gebied der nijverheid, begon deze zich krachtig te ontwikkelen. De bodem, waar zij nu verkeerden, beloofde rijken overvloed. Waarom zouden zij de eenmaal ingenomen plaats weer verlaten, om het zwervend en onveilig leven der herdersstammen wederom op te vatten? Chams nageslacht wil liever het voorbeeld Kains volgen, die reeds vroeg zich op den stedenbouw had toegelegd.

De geest van Kain en diens geslacht herleefde, werd voortgezet in het geslacht Chams. 't Is bij beiden

dezelfde overschatting van eigen kracht, een te groote mate van zelfvertrouwen, dat alles durft en alles hoopt van eigen kracht alleen. Dit hebben wij vóór den zondvloed opgemerkt bij Lamech, dit zelfde merken wij na den zondvloed op bij dien Nimrod, wien sommigen den Lamech van het tijdperk na den zondvloed hebben genoemd. Datzelfde hooren wij nog later uit den mond van Assurs koningen: »door de kracht mijner handen heb ik het gedaan en door mijne wijsheid" (Jes. 10: 13). Hoor een Nebucadnezar hetzelfde roemen, als hij »nederziet op het groote Babel, dat hij gebouwd heeft (Dan. 4: 3), door de sterkte zijner macht en ter eere zijner heerlijkheid." Bij den opbouw van Babel is het steeds om eigen roem te doen, om hoogheid en de verheerlijking van eigen naam.

»Laat ons een naam voor ons maken," zoo spraken de hoogmoedige menschenkinderen. Naar bijbelsch spraakgebruik, kunnen wij bij de uitdrukking »een naam maken" aan niets anders denken, dan aan het stoutmoedig streven naar roem en eer (Jes. 63: 12, Jer. 32: 20; Neh. 9: 10 enz). 't Is ook zeer wel mogelijk, dat de nakomelingen Chams, die den zegen Japhets toonden te kennen, spottende zich eene toespeling veroorloofden op den zegen Sems, en daarom aldus spraken: deze stad en toren zal onze Sem = (naam) zijn, zoodat wij den zegen Sems zeer wel kunnen ontberen. Ge moet weten, dat Sem eigenlijk »naam" beteekent en dat, wanneer er sprake is van erkenning Jehova's, dit is een erkennen van Zijnen Naam. Zoo begon men, reeds in de dagen van Enos, den Naam des Heeren aan te roepen. De naam is de openbaring van het wezen; en deze Babel-bouwers stellen, tegenover den naam Gods, hunne eigene uiting van kracht, die in den naam zich uitspreekt.

Zoo wilden zij den God Sems tarten en dagen hem

ten oordeel uit. Dit zelve bleef niet uit. Eerst wordt de kennisneming der zaak door God, daarna de afkeuring medegedeeld (vs. 6), hierop volgend, het dreigend vonnis geveld (vs. 7), de gevolgen van het voltrokken vonnis geschetst (vs. 8), en ten laatste de kenmerkende naam ter eeuwige herinnering genoemd (vs. 9). In het geheel verhaal dezer geschiedenis heerscht een aanschouwelijke toon van vooorstelling en eene kinderlijke wijze van verhalen, ons aanstonds aan de eerste tijdperken van 's menschen geschiedenis doen denken.

God wordt gezegd op aarde neer te komen, met het voornemen, om het ontwerp der menschenkinderen en deszelfs volvoering te bezien. Hiermede wordt het rechterlijk onderzoek aangeduid dat de Heer ging instellen; en dat straks blijkt in het uitgesproken oordeel. Wat de menschen doen is miskenning en misbruik van de hun verleende gaven. De eenheid van spraak en nog niet gebroken overeenstemming wenden zij ten kwade aan. Daarom zal hun pogen verbroken worden.

»Kom aan, laat ons voor ons eene stad bouwen en eenen toren, welks opperste in den hemel zij," zoo hadden de voorwaarts strevende menschenkinderen trotschelijk gesproken. En het wederwoord Gods luidt: »kom aan, laat ons nedervaren." Tegenover het gezamentlijk, ter zelfverheffing, willen opvaren der menschen, staat het nedervaren Gods, ter volvoering van Zijn raad en nederwerping van de ontwerpen der menschenkinderen. De meervoudige vorm van dit: »laat ons nedervaren" vindt zijn verklaring in dien zelfden vorm van Gen. 1: 26: »Laat ons menschen maken."

Niets dan de nederdaling Gods kan de schuldige zelfverheffing des menschen in haar doodelijke vaart en gevolgen keeren. Die nederdaling Gods is tweeërlei, of tot richterlijk oordeel of tot reddende hulp. Bij Babel

daalt God ten gerichte neder, om de spraken te verwarren en aldus de onderlinge samenstemming te breken. Door Gods macht uiteengeslagen, moesten de menschen hun stout bestaan opgeven en afzien van hun roekeloos ontwerp. Zij hielden op, de stad te bouwen, en van daar verstrooide hen de Heere over de gansche aarde.

De spraken werden verward door het strafrichterlijk ingrijpen Gods, die aldus de menschen tot uiteengaan en voortdurende scheiding en onafgebroken splitsing doemde. Men heeft zeer juist opgemerkt, dat, sints den zondeval, scheiding en splitsing optraden en voortgingen van al datgeen, wat in den mensch voorheen als ongedeelde eenheid aanwezig was. Die scheiding en loslating der krachten geschiedt evenwel niet plotseling, en treedt niet, aanstonds na de zondeval, volledig op. Eerst als de bindende macht der eenheid, die nog overig bleef, geheel verteerd is, zijn ook de door de zonde opgeroepen krachten der ontbinding tot grooter ontwikkeling gekomen.

Zoo treedt de lichamelijke dood eerst na 900 jaren bij Adam volledig op; zoo splitst zich de eene en dezelfde natuur eerst bij en door den zondvloed in getijden en luchtgesteldheden; maar zoo ook geschiedt de uiteengang van het menschelijk geslacht in spraken, nationaliteiten en rassen eerst door het ontzettend ingrijpen der spraakverwarring. Maar gelijk de dood slechts tijdelijke scheiding van ziel en lichaam kan werken, die bij de wederkomst des Heeren wederom vereenigd zullen worden; zoo kan ook de met geweld ingetreden breuke en splitsing der eene oorspronkelijke sprake, haar versplintering in die duizenden van talen en tongvallen, slechts voor een tijd, niet voor de eeuwigheid zijn geschied. Dat heeft de Pinksterdag reeds bewezen, als, door de hoogere macht des Geestes, de vele spraken weder tot een werden, en één wederom door velen werd verstaan.

Wat de mensch wilde, om Gods raad te keeren, dat juist werd voor den almachtigen God het middel en de aanleiding, om dien raad te beter te volvoeren. Ja, de zondige tegenstand des menschen moet medewerken, ter volvoering van het eeuwig en onveranderlijk voornemen Gods. Babel blijft van deze waarheid een treffend en onweersprekelijk bewijs. Niet Bab-el, stad of poorte Gods is deze stad, nooit wordt zij een Beth-el; haar naam is Balbel, verkort in Babel; welk woord heenwijst op verwarring en dooreenwarring. Steeds is zij, gelijk Jesaia haar noemt (Jes. 13: 19), »het sieraad der koninkrijken en de hovaardigheid der Chaldeën," maar ook de uitdrukking en zetel van menschelijke hovaardij en muitende zelfzucht (Dan. 4: 33; Jes. 14: 13).

Zij blijft ten allen tijde het juiste beeld van den geest des opstands tegen God; zij geeft uitdrukking aan die menschlijke kracht, die, zich zelve bewust geworden, tegen God zich keert, maar daarom ook, van God losgelaten, weldra uiteen spat. Zij is de stichting der Nimrods en Nebucadnezars, maar ook de bewaarderes van hun geest, de kweekplaats der ongerechtigheid en middelpunt dier menschlijke beschaving, die in goud, genot en kracht haar goden huldigt en aanbidt. Zij is de voorloopster dier groote wereldsteden, die, middelpunten der beschaving, evenzeer brandpunten der geweldenarij zijn.

Babel is steeds de tegenstelling van Jeruzalem of Zion. In Babel worden de spraken verward, door de hovaardij der menschen; in Jerusalem worden de talen wederom een, door de nederdaling des H. Geestes. Van uit Babel gaat de verwoester Jerusalems uit; in Babel wordt Zion gevankelijk weggevoerd. Dit zij daarbij uw troost, o verdrukt en weenend kind Gods! dat aan het einde der geschiedenis, de groote stad Babylon zal worden neergeworpen (Openb. 18: 21), de groote hoer, die de aarde

verdorven heeft met hare hoererij (Openb. 19: 2); terwijl Jerusalem eeuwig zal blinken, als getuige van de mogendheden des Heeren.

Babel zij de stad der wereld, des gewelds en des oproers; Zion is de woonstede Gods, de bruid des Heeren. Uit Zion verschijnt God blinkende. Welzalig die tot Zions kinderen behooren. In weerwil van allerlei wisselingen van vijandschap en tegenwerking der Nimrods en der Babelbouwers, zal het bijzonder voornemen der genade Gods, aangaande Zions kinderen en het geestelijk Jerusalem eeuwig, onwankelbaar vast blijven staan. Hoort de profetie van Amos' zoon: Moge Babels heerlijke in zijn hart zeggen: »Ik zal ten hemel opklimmen, ik zal mijnen troon boven de sterren Gods verhoogen, ik zal den Allerhoogste gelijk worden (Jes. 14: 13); de Heere der Heirscharen heeft tegenover hem een raadslag besloten, wie zal het dan keeren? De Heere der heirscharen heeft gezworen, zeggende: indien niet gelijk Ik gedacht heb, het alzoo geschiede (Jes. 14: 26). Assur zal verbroken worden, maar de Heere heeft Zion gegrond, opdat de bedrukten Zijns volks een toevlucht daarin hebben zouden" (Jes. 14: 32).

III.

Gewis, het bijzonder voornemen der genade Gods wordt niet te niete gedaan door de muitende gedachten en daden der menschen. De gouden draad der verlossinge Gods wordt niet afgebroken door de stoute pogingen des satans. 't Is alsof Gods woord, ook door den eigenaardigen vorm van voortzetting en aaneenschakeling der verhalen, ons wil doen gevoelen, dat de stroom der genade even effen en kalm blijft voortgaan, al scheen hier

of daar ook door vijandig geweld een hindernis of storende macht opgeworpen.

Hoe kalm klinken die woorden: »deze zijn de geboorten van Sem," nadat zoo pas de onstuimigste tooneelen zijn verhaald en als opgevoerd. 't Is de Geest Gods die het bijbelwoord heeft ingegeven, maar ook den vorm heeft beheerscht. Er is hier geen spoor van ontroering op te merken. Alsof er geen zondvloed, geen Nimrods geweld, geene drieste torenbouw tusschenbeide was gekomen, neemt de verhaler den draad der geschiedenis weer op, waar die Gen. 5: 32 was afgebroken.

Tien opeenvolgende geslachten van Seth tot Sem hadden verkondigd, hoe de lijn der genade werd vastgemaakt in de geslachtslijn Seths; en tien opeenvolgende geslachten zullen het nu verkondigen, hoe die lijn, zonder bocht of kronkeling, voortgaat van Sem op Abraham. Een enkele herinnering komt ons zeggen, dat buiten die lijn niet alles even rustig zijn weg vervolgde. Wanneer wij b. v. weten dat Peleg, de nazaat van Sem en wiens naam »scheiden" beteekent, dien naam dankte aan het feit van de verstrooiing der volkeren bij Babels torenbouw; wellicht ten tijde van Nimrod, den achterkleinzoon van Cham.

Overigens gaat de lijn der genade onafgebroken voort uit Sem, door Arphachsad, Selah, Heber, Peleg, Rehu, Serug, Nahor en Terah, tot aan Abraham. Veel merkwaardigs brengt die geslachtslijst niet, behalve de opmerking, dat de macht des doods, ook in begenadigde lijn, steeds meer doordrong en de levensduur steeds korter werd, van geslacht tot geslacht regelmatig afnemende. Men heeft de verhouding van de afneming des levens in de verhouding van 1, $^2/_3$, $^1/_2$, $^1/_4$, $^1/_8$, $^1/_{12}$ willen aangeven. Dan vergelijkt men den leeftijd van tachtig jaren, in psalm 90 vermeld, met den gewonen leeftijd vóór den

zondvloed, die bijna aan het duizendtal rijkte, maar nooit dit bereikte, en met Pelech of Babels torenbouw is men in 't midden.

Maar hoezeer het leven ook allengskens afnam in duur en misschien ook in kracht, geen der vaderen stierf, voor dat ook hij de geslachtslijn had helpen voortzetten, waaruit het zaad der vrouw, de ware Trooster, de zegen Sems, naar Gods eeuwig verbond zoude voortkomen. De genadige beschikking en voorzienige leiding des getrouwen Bonds-Gods in dit alles, bemerkt gij duidelijk in het zich herhalend tiental geslachten, dat op eene hoogere orde en bepaalde afronding van boven doelt. Van Adam, met wien God het verbond der werken en het verbond der genade had aangegaan, tot aan Noach, met wien het natuurlijk verbond is gesloten, zijn juist tien geslachten. En zoo is ook Abraham, met wien de Heer een verbond opricht, de tiende in de lijn. Gij ziet dat die geheele lijn naar aanvang, richting en voortgang bepaald wordt door het verbond Gods. Moet dit alles niet onbetwistbaar uitspreken, dat het verbond Gods eeuwig stand houdt, en door geene omstandigheden daarbuiten wordt ontwricht of omgebogen? — Ja, de Raad Gods bestaat in eeuwigheid.

Zoo bleek uit de geboorte-opgaven der lijn Sems overvloedig, dat daarin de lijn der genade onafgebroken voortgaat, en tevens, dat het verbond Gods eigenlijk als het beginsel, de leidende gedachte en het einddoel van den voortloopenden draad der verlossing is. Op Abrahams uittocht en afzondering wordt als het ware alles aangelegd; later zal blijken, dat dit niet zoozeer om Abraham zelven geschiedt, als wel om wille van het verbond en van den Zoon des verbonds, die de beloofde is van het

Paradijs en zelfs de Belover in den hemel en de Volbrenger op aarde, tot in alle eeuwigheid.

Dat de lijn der afstamming uit Sem met Terah voorloopig het aanvankelijk doel heeft bereikt, blijkt uit de herhaling en uitvoerige beschrijving van Terah's geboorten (vs. 27—32). Indien Haran onder het drietal zonen genoemd wordt, is dit slechts, om op zijn zoon Lot te wijzen, die op Abrahams zwerftochten gedeeltelijk zijn reisgezel was. Want Haran stierf zeer vroeg, buiten den grens van het heilige land, nog in het land Ur der Chaldeeën.

Wat tot Thera's tocht ook aanleiding gegeven heeft, gewis was Harans dood voor Terah een sterke drangreden, om zich met de zijnen, behalve Nahor en diens omgeving, naar het land Kanaän te begeven. Op reis daarheen bereikte hij het evenwel niet, maar stierf te Haran, in den ouderdom van tweehonderd-en-vijf jaren, nadat Abraham reeds lang in Kanaän als vreemdeling omzwierf.

Vele vragen doen zich hier op. Waarom wordt ons het achterblijven Nahors, de dood Harans en de onvruchtbaarheid van Sara, Abrahams huisvrouw, vermeld? Waar lag dat Ur, dat Abrahams geboortegrond is, en dat hier uitdrukkelijk genoemd wordt? Waartoe toch wel die uitwijding over Terah's gezin, waardoor het slot van hoofdstuk XI niet alleen, maar het besluit van de geheele voorgeschiedenis wordt gevormd?

Naar het getuigenis van Josua (23: 2), lag de geboorteplaats Abrahams aan de overzijde der rivier. Immers zegt men, dat Abraham hieraan den naam van Hebreër (Ibri) te danken had, omdat hij van de overzijde (des Euphraats?) gekomen was; ofschoon anderen meenen, dat Hebreër op de afstamming uit Heber (Gen. 11: 4), den vader Pelegs wijst. Ook Nehemia wijst er op (Neh. 9: 7), dat God Abraham den Chaldeër heeft

uitgeleid; en Stephanus (Hand. 6: 2) leert, dat dit Ur in Mesopotamië lag. Sommigen meenden dat Ur-Casdîm in de oud-turanische taal hetzelfde als Mesopotamië beteekent, namelijk Ur = land, Cas = twee en dîm = water; zoodat Ur-Casdîm dan land der twee wateren beteekent.

Dan lag de geboortegrond Abrahams wel als in het midden der afgoderij, en wel was Abraham dan door den Heer als een hout uit den vuurbrand gered. Daarom verhaalt wellicht Josua (Jos. 24: 2), dat Abrahams omgeving de afgoden diende. De Joden verhalen dat Abraham, door Nimrod in den vurigen oven geworpen, omdat hij het opgerichte beeld niet wilde aanbidden, door God wonderdadig werd gered; terwijl de minder geloovige Haran bij diezelfde gelegenheid omkwam. Zoo zoeken zij de niet toevallige en geenszins doellooze vermelding van Harans dood en Abrahams uitleiding te verklaren.

Wij zien de oorzaak in geheel iets anders. Door dat einde van de geschiedenis der menschheid vóór Abraham moet uitkomen: hoe de Heer niet alleen den draad der genade vasthoudt, maar ook, hoe Hij dezen leidt, naar den raad Zijner eeuwige verkiezing. Naar dezen raad zondert Hij af degenen, die de Zijnen zijn en stelt Hij ze alleen. Abraham komt van Sems zonen het eerst, en alleen met Lot, in Kanaän. Wel was ook Terah opgetrokken om daarheen te gaan, maar hij stierf, gelijk Haran reeds vroeger te Haran was gestorven. Nahor zelf was achtergebleven.

Nu hebben wij ons te herinneren, dat de vermelding van Terah's voorgenomen tocht naar Kanaän ons onmiddellijk naar het einde van het negende hoofdstuk terugwijst, waar ons de zegen Sems en vloek Chams wordt vermeld. Gezegend zij de God van Sem en Kanaän zij hun een knecht! De ver uiteen geweken

stamlijnen der twee broeders Sem en Cham ontmoeten elkander weder, als de zoon Sems de erve van de zonen Chams betreedt. Al de arbeid van de kinderen des knechtelijken Chams zal eenmaal den kinderen Abrahams in den schoot vallen. Van wege dit alles wordt ook de geslachtslijn Chams in Gen. X zoover voortgezet, dat wij de namen vernemen dier inheemsche stammen van het land Kanaän, die, der vernietiging gewijd, op Gods bevel eenmaal door Abrahams nageslacht zouden worden uitgeroeid (Gen. 10: 15—18, Jos. 15: 8, Richt. 1: 21).

Abraham was, naar Gods eeuwigen raad, de aangewezen erve van den zegen Sems. Nu wijst de Schrift ons, in de vaste lijnen van geslachtslijsten en schijnbaar toevallige gebeurtenissen aan, hoe alles in de geschiedenis er op aangelegd is, om den raad Gods te volbrengen. Wie oogen heeft ontvangen om te zien kàn zich daarin niet vergissen, en, als er geestelijk licht in de ziel is gevallen, zal men door het oog des geloofs van nabij mogen aanschouwen, wat het scherpzinnigst ongeloof zelfs niet uit de verte kan vermoeden.

Abraham moest alleen, zonder zelf nog een erfgenaam te bezitten, als erfgenaam der zegeningen en drager der beloftenissen Gods de voet op Kanaäns bodem zetten. Daarom moesten Haran en Terah door den dood, Nahor door ongeloof achterblijven; daarom wordt ons bericht, dat Sara onvruchtbaar was. Daar is steeds in den bouw en samenstelling der heilige Schrift eene goddelijke wijsheid op te merken. Geen enkel woord in den bijbel staat er te vergeefs, geen enkel verhaal is doelloos neergeschreven, geen enkel bericht, hoe niets beteekenend het op zich zelve ook schijn, zonder diep ingrijpende beteekenis voor de heilsgeschiedenis.

In den gang der geschiedenis is er zelfs, voor de ver

van elkander gelegen tijdstippen, eene zoo bewonderenswaardige samenstemming van sommige gebeurtenissen op te merken, dat wij niet langer aan willekeur en toeval, evenmin aan juist berekende indeelingen der bijbelschrijvers, maar aan de bedoelde evenredigheden en bestemde afmetingen van God zelven gaan denken. Is het toeval of schrijvers berekening, dat, telkens aan den aanvang van een nieuw tijdperk, een stamvader met drie zonen staat, waarvan één onmiddellijk, óf door den dood óf door den vloek Gods, buiten den gang der heils-geschiedenis wordt gesteld, terwijl dan de zegen steeds op één van het overgebleven tweetal nederdaalt? Denk slechts om Adam, Noach en Terah. Ieder had een drietal zonen. Van die drietal sterven Abel en Haran, wordt Cham vervloekt en ontvangen Seth, Sem en Abraham den zegen des verbonds.

Wijst dat »drie en een" op de verborgenheid des verbonds en van den God des verbonds! Dat wagen wij niet te bepalen, maar wel dit uit te spreken, wat wij in den aanvang deden vermoeden en door het geheel beloop der heilige geschiedenis bevestigd zagen: dat de ontwikkeling der menschlijke geschiedenis geschiedt naar het eigen woord Gods, verkondigd in het verbond; dat des menschen tegenstand zelf moet medewerken om het woord Gods te komen bevestigen; dat in weerwil van alle menschlijke vijandschap en satanischen tegenstand, het bijzonder voornemen der genade Gods onwankelbaar blijft vast staan, en dat de draad der genade eerst eindigt in de volle verwerkelijking van het verbond Gods.

En nu, mijne vrienden! Ook uw leven en deszelfs geschiedenis is de vervulling van een woord Gods. Zoekt dit woord in den bijbel. Gewis is het daarin, al hebt gij het nog niet opgemerkt of gevonden. Daar is in Gods eigen woord een bijzonder woord voor iederen bijzonderen tijd of persoon, ook voor u, dat voor u past

uw eigen woord moet worden en dat de raadselen van uw leven verklaart. Dan zal het u het levenswoord zijn, waardoor, ook voor u, uw deelgenootschap aan het verbond duidelijker zal worden. En hebt gij deel aan dat verbond, vrees dan niet, geloof alleenlijk! Al verliest gij soms den gouden draad der genade uit hand of oog, al ontglipt hij aan het weifelend of wankelmoedig hart; de God des verbonds houdt dien draad vast, die uit het afgodisch Ur heenleidt naar het hemelsch Kanaän en, uit of door Babel heen, naar het Jerusalem dat boven is. Zij gaan van kracht tot kracht; een iegelijk van hen zal verschijnen voor God op Zion.

PSALM 87: 1, 4.

Zijn grondslag, zijn onwrikbre vastigheden
Heeft God gelegd op bergen, Hem gewijd:
De Heer, die zich in Zions heil verblijdt,
Bemint het meer dan alle Jakobs steden.

God zal ze zelfs bevestigen en schragen,
En op Zijn rol, daar Hij de volken schrijft,
Hen tellen, als in Isrel ingelijfd,
En doen den naam van Zions kindren dragen.

ABRAHAMS ROEPING.

GENESIS XII—XIV.

Het eerste elftal hoofdstukken van Genesis beschrijft den breeden achtergrond der algemeene geschiedenis. De algemeene voorzienigheid Gods draagt de bijzondere als in haren schoot.

Uit den breeden grondslag der algemeene en ongewijde geschiedenis rijst de tempel der gewijde geschiedenis op. De verstrooiing van alle volkeren over de aarde staat tegenover de roeping van den enkelen vader van een bijzonder en afgezonderd volk, dat eene afgezonderde erve tot eeuwige erfenis zou bezitten. Niet de aanleg van het uitverkoren volk zelf, maar de vrijmacht Gods heeft dit gewrocht.

Een trits hoofdstukken, de roeping Abrams uit Ur der Chaldeën vermeldende, wijst dit aan. Eerst wordt de godlijkheid der roeping zelve getoond en de vrij verkiezende liefde Gods komt helder uit, in den wandel des geroepenen, in en buiten den weg der roeping (H. XII). De trouw Gods en het onveranderlijk besluit der roeping blijkt uit H. XIII, uit de afzondering van den geroepene. Voor de oefening der roeping van de zijde des menschen is er de heilige oorlog noodig, niet in eigen belang, maar door zelfverloochenende liefde aangebonden (H. XIV). De roeping gaat het Verbond vooraf en wijst daarop heen

XIII.

DE VADER DER GELOOVIGEN IN EN BUITEN DEN WEG ZIJNER ROEPING.

Genesis XII: 1—20.

Inhoud: De uitverkorenen en de uitverkoren erve naar de psalmen; verband tusschen verkiezing en roeping naar het voorbeeld Abrahams. Het onderwerp en zijne verdeeling.

De geloovige in den weg der roeping: de roeping, de vastmaking en de bevestiging der roeping. Het doel der geschiedenis Abrahams. Zijne roeping: de eisch, de belofte en de steun in de roeping. Wat krachtdadige roeping is? Onderscheid tusschen algemeene en bijzondere roeping. Abraham door God, niet door Sem geroepen. Persoonlijke roeping; het wezen van den eisch; de eisch der bekeering; de banden des natuurlijken levens; de zwaarte van den eisch; in den eisch ligt reeds de belofte verborgen.

De uitgesproken belofte, in verband tot Abraham, tot de profetie; opklimming der openbaring; universalismus en particularismus; algemeene en bijzondere genade; eenheid der schrift in den eenen Christus door den éénen Geest. De volbrenging door den eisch, alleen mogelijk door goddelijken zegen; door den zegen Gods, zelf een zegen; vloek en zegen.

De vastmaking der roeping: onmiddellijke bereidwilligheid; inspannende werkzaamheid; trouwe volharding. Gehoorzaamheid op Gods woord, volgen Gods = twee bijzondere trekken, ten bewijze van Abrahams bereidwillige gehoorzaamheid. Gewoon karakter der vastmaking; verhouding van den geloovige tot zijne tijdelijke bezitting; verkeerde voorstelling afgewezen; recht gebruik beter dan geen gebruik; eenvoudig ontdoen gemakkelijker

dan eenvoudig weldoen. Waarin trouwe volharding bestaat. De innerlijke leidingen Gods. Geloofsgehoorzaamheid de weg tot geloofsverzekering. Verwarring van doel en middel. Waarin de verzekering Gods tot ons komt; vermeerderde werkzaamheid het antwoord van den geloovige. Het altaar, de aanroeping van den Naam Gods. Uitwendige, geen inwendige onrust.

De geloovige buiten den weg der roeping; de aanleidingen, onverwachte tegenspoed, geheime onrust, verborgen bedoeling. De ellende op dien weg: voortdurende angst, huislijk leed, tijdelijke voorspoed zonder zegen, de scheiding en de kerk. De terugleiding naar den weg: God de verborgen oorzaak; de uitwendige oorzaak, de uitwendige verschijnselen de schijnbare oorzaken, de gewone ondervinding van de wereld. Besluit.

Psalm 33: 6.

»Welgelukzalig is het volk, welks God de Heer is, het volk dat Hij zich ten erve verkozen heeft." Dat is het volk dat het geklank kent (Ps. 89: 20). Dat zijn zij, die de Heere verkiest en doei naderen, dat zij wonen in Zijne voorhoven (Ps. 65: 5). 't Is het zaad van Abraham, Zijnen knecht, de geestelijke kinderen van Jakob, zijnen uitverkorene (Ps. 105: 6). Want de Heer heeft zich Jakob verkoren, Israel tot een eigendom (Ps. 135: 4). Daarom ook »heeft de Heer Zion verkoren, Hij heeft het begeerd tot Zijne woonplaats" (Ps. 132: 13). Maar daarom ook roemt dat volk, dat uitverkoren is, in de vrije ontferming Zijns Gods en geeft dien God alleen de eer. Weet, dat de Heere is God, Hij heeft ons gemaakt (en niet wij) Zijn volk en de schapen Zijner weide (Ps. 100: 3).

't Is opmerkelijk, hoe dat dikwerf bestreden leerstuk der eeuwige en vrije verkiezinge telkens wederom in de Psalmen wordt genoemd en dankbaar geroemd. 't Zoude der moeite loonen en, door verrassende uit-

komsten, verbazing wekken, indien men eens over »de leer der verkiezing naar de Psalmen" wenschte te handelen. Tot vertroosting der kinderen Gods, zoude dan overvloediglijk blijken, hoe God niet alleen een volk Zich ten erve heeft verkoren, maar hoe Hij ook zelf voor dat volk de erfenis verkiest (Ps. 47: 5). Wie zoude ook beter voor ons kunnen kiezen, dan die God, die Zelf ons heeft verkoren? God verkiest niet alleen Abraham, maar ook diens toekomstige erve, die Abraham zelf wellicht nooit zoude hebben verkoren.

Opdat de uitverkoren Abraham de voor hem uitgekozen erve zoude bezitten, heeft God de Heer hem uit Ur der Chaldeeën geroepen. »De roeping, zoo spreekt Calvijn (In H. II: 21), is voor de uitverkorenen een bewijs van hunne verkiezing, waarvan de rechtvaardigmaking het tweede teeken is, waardoor hunne verkiezing hun wordt bekend gemaakt, totdat men komt tot de heerlijkheid, waarin derzelver vervulling gelegen is." De weg, die van de roeping tot de heerlijkheid leidt, wordt ons in de leidingen Gods met Abraham, den vader der geloovigen, aanschouwelijk voorgesteld; ook in hoofdstuk XII, dat wij nu te zamen wenschen te behandelen, en dat ons den *vader der geloovigen leert kennen in en buiten den weg der roeping.*

Het geheele hoofdstuk bestaat uit twee deelen. Het eerste, vs. 1—9, vestigt de aandacht op de roeping zelve en op den geloovige in den weg dier roeping; het tweede, vs. 10—20, teekent de afwijking Abrahams van den aangewezen weg der roeping. Met de twee volgende hoofdstukken vormt hoofdst. XII één geheel, dat in de roeping Abrahams de *toeleidende* en *voorbereidende daad Gods* voorop stelt, waardoor het, straks te sluiten, verbond werd voorafgegaan. Eerst wordt ons de verbondssluiting zelve (H. XV), daarna

de verkeerde aanwending der verbondsbelofte (H. XVI en straks het teeken des verbonds (H. XVII) bekend gemaakt. Deze zes hoofdstukken te samen vormen de eene helft van Abrahams geschiedenis, die, in hoofdst. XII, met zijne roeping als heilige geschiedenis begint en wordt ingeleid. In de vermelding dier roeping hebben wij te onderscheiden 1o. de roeping zelve (vs. 1—3); 2o. de vastmaking der roeping van de zijde des geloovigen (vs. 4—6) en 3o. de bevestiging der roeping door den Heer (vs. 7—9). Uit de eenvoudige toelichting van het bijbelverhaal en de uiteenzetting der geschiedenis kan dit genoegzaam blijken.

Mijne lieven! laat ons nauwlettend acht geven op de geschiedenis van den vader der geloovigen, want, in zijne roeping, zijn leven en zijn strijd hebt gij in groote trekken een voorafbeelding van uw eigen geloofsleven en deszelfs veelvuldige verschijnselen. Daartoe is voorzeker ook die merkwaardige levensgeschiedenis Abrahams, die aan allerlei afwisseling zoo bijzonder rijk is, door de zorg en voorzienige trouw Gods geboekt. Wij zien in de bladzijden, die Abrahams wandel en handel beschrijven, als eene uitvoerige schets, door de stift des Heiligen Geestes getrokken, eene teekening met Gods eigen hand gepenseeld. Dat leven des geloofs van den liefhebber Gods is als een spiegel des geloofs, die al Abrahams kinderen telkens wordt voorgehouden; is als een zuiver voorbeeld, waarop, tot onze beschaming, bemoediging en vertroosting, voortdurend, ook in de heilige Schrift, wordt gewezen.

Laat ons dan allereerst bij de roeping zelve van dien geloofsheld met onze aandacht verwijlen en daarin onderscheiden den zwaren eisch, die van Godswege tot Abraham komt (vs. 1); de heilrijke belofte,

die daarbij hem gegeven wordt (vs. 2) en den machtigen steun, die aanstonds hem wordt toegezegd (vs. 3). Gelooft mij, hier ziet gij reeds bevestigd, wat de geheele Schrift ons predikt: waar God met Zijne eischen tot ons komt, houdt Hij ook de liefelijkste beloften gereed en verzekert Hij den geloovige van Zijne ondersteuning in den fellen kamp, die volgen zal. In de eene hand moge de Heer de steenen tafelen der wet houden, in de andere draagt Hij de rolle des Evangelies; en, op den weg daarheen, geeft Hij den staf te zien, waarop wij gerust en veilig kunnen steunen.

Bij name heeft God Abraham geroepen met eene krachtdadige en persoonlijke roeping. Wat wij daarmede bedoelen? Zie, er is onderscheid tusschen algemeene en bijzondere, tusschen uit- en inwendige roeping. De eerste geschiedt meer in het algemeen en komt tot allen in de prediking des woords en de verkondiging van het Evangelie; de tweede raakt den enkelen persoon door den Heiligen Geest, die het gehoorde woord aan het harte heiligt en dit daarop toepast Als de prediking des woords en de bijzondere werkzaamheid des Heiligen Geestes samenvallen in het hart, en dit onder de macht van het levend en eeuwigblijvend woord brengen, dan is er wat wij krachtdadige roeping noemen.

Zoo was het bij Abraham. Daarom behoeven wij ook de gissing der joodsche overleving niet aan te nemen, die oordeelt, dat Sem prediker der waarheid en verkondiger van den last Gods tot Abraham was. Het oude, aan de letter gebonden, Israel heeft niet het juiste inzicht in de voortdurende en inwonende werkzaamheid des Heiligen Geestes, omdat het te verborgenheid der drie-eenheid niet gelooft. Daarom kan het den aard der profetie evenmin verklaren, als het karakter der roepinge Abrahams begrijpen. Daarom ook zal het in Melchize-

dek, die Abrahams levensweg zoo geheimzinnig kruiste, dien zelfden Sem hebben gezien.

Die God, die ook later aan Abraham zoo menigmaal verscheen, gelijk Hij dit vroeger aan Adam en Noach had gedaan, diezelfde God had, te Ur in Chaldea, het woord des levens en der roeping in Abrahams hart gelegd. Hijzelf kwam tot Abraham met den eisch, die Abraham persoonlijk gold. Daarom is ook in het hebreeuwsch dat woordeken »gij" zoo krachtig uitgedrukt, als de Heer zeide: »ga gij"; terwijl toch in het gewone spraakgebruik het eenvoudig »ga" zonder meer kon volstaan. Maar, gelijk wij het reeds zeiden, het geloof is een geheel persoonlijke zaak, en daarom komt de voorafgaande eisch der wet met nadruk en klem tot den bijzonderen persoon zelven. Hij heeft den eisch te verstaan en te aanvaarden, hoe zwaar deze ook zij of schijne.

En wel was de eisch dien Abraham vernam, zeer zwaar, voor gewone menschelijke kracht schier onuitvoerbaar. Immers, Abraham moest op bevel van God alles verlaten en prijs geven, wat hem sints zijn prille jeugd lief en dierbaar was geworden, wat hem wel onmisbaar moest toeschijnen. Niet slechts zijn vaderland, maar ook den kring zijner verwanten, zijne maagschap, niet slechts deze, maar ook zijns vaders huis moest hij verlaten. Steeds hooger klimt de eisch. Maar de Heer, die de taak nooit te licht voorstelt maar naar waarheid en met heiligen ernst, die Heer der waarheid wil niet, dat de geloovige de teleurstelling en afwijking in het geloofsleven aan onkunde en onwetendheid wijte. Ook de Zoon doet hierin, gelijk Hij den Vader ziet doen. Ook de Heer eischt, dat Zijne discipelen om Zijnentwille vader en moeder verlaten, eischt dat zij Zijn kruis op zich nemen. Indien gij den Christus wilt volgen, Christen wilt zijn, moet gij weten wat gij wilt, vooraf de kosten

overrekenen. 't Is geen lichte zaak, maar ook is het een heilige roeping en heerlijke taak.

Abraham moet met zijn verleden breken voor zooverre dit wortelt in den natuurlijken levensbodem, (uw land), de banden des bloeds (uw maagschap) en de huislijke omgeving (uws vaders huis). Dat zijn drie onderscheiden levenskringen, de drie banden, waarmede ieder mensch van nature aan het natuurlijke leven is vastgebonden: het vaderland, de familie en het gezin. Daardoor is hij mede de natuurlijke mensch; daaraan dankt hij aanleg, karakter, levenstoon en levensrichtinge. Met het leven van den natuurlijken mensch moet dus gebroken worden. Een andere richting, een ander en beter vaderland, een schooner toekomst moet daarvoor in de plaats komen. God zoude hem een land wijzen. Daarheen moest hij optrekken.

Bedenkt toch wel, dat het niet genoeg is, een zondigen toestand los te laten, daar moet ook een nieuwe toestand geboren worden. De waarachtige bekeering bestaat altijd uit twee stukken: de afsterving van den ouden en de opstanding van den nieuwen mensch. Een halve bekeering baat niet, maakt den halven bekeerde dubbel ongelukkig; daar hij opgaf wat hem voordezen gelukkig scheen te maken, en nog mist wat hem het ware geluk kan schenken. Gelijk de rijke jongeling niet alleen al wat hij had eerst moest verkoopen en daarna tot Jezus komen; aldus moest Abraham ook eerst prijs geven wat hij had, om daarna, in gehoorzaamheid aan Gods woord, naar het aan te wijzen land op te trekken. In dezen laatsten weg zoude hem het heil opgaan. Gij hebt wellicht reeds met de wereld gebroken en zijt bekeerd van uwe omgeving; maar zijt gij ook op weg naar beter land, achter Gods woord aan?

Wel werd door deze onzekere aanduiding van Abrahams reistocht de eisch Gods eigenlijk nog zwaarder Hij

moest doen wat de natuurlijke en bedachtzame mensch zoo ongaarne wil, hij moest het zekere voor het onzekere, het bekende voor het onbekende opgeven en loslaten. Hij moest gaan naar een land, dat hij niet kende, welks naam hem zelfs niet genoemd werd. Dat geschiedde, opdat de kracht en zuiverheid zijns geloofs, zijner volkomene overgave aan God te levendiger zoude uitkomen. Door het bestaan van de zwaarste proef, zou zijn geloof aanstonds blijken van den echten stempel te zijn, een geloof te zijn, dat Gods woord als zoodanig aanneemt en daarmede werkzaam blijft. Daar lag toch reeds eene belofte in den eisch verborgen. God zelf zoude den weg en het doel van den zwerftocht hem wijzen. Zoo ligt er reeds een evangelische kiem in den aanhef der Sinaïtische wet. »Ik ben de Heere uw God." Dat is een verheven eisch, maar voor het kind Gods ook een sterke vertroosting. Wat heeft het meer noodig dan dat God zijn God wil zijn, dat God hem den weg ten hemel wijzen zal. Dat juist wenschte Mozes, dat Gods aangezicht mede mocht trekken. Maar dat te vernemen in de uitgesproken belofte is behoefte voor het hart.

Maar tegenover de zwaarte van den eisch stond ook deze liefelijkheid der uitgesproken belofte, waarvan de Heere God Abrahams roeping liet vergezeld gaan. Immers zeide God Abraham toe, hem die nog kinderloos was, dat Hij hem tot een volk zoude maken en hem zegenen, ja zijn naam groot maken. En niet alleen zoude Gods zegen op Abraham nederdalen, maar, door dien zegen Gods gedragen, omgeven, gevoed en gesterkt, zoude hij zelf een zegen zijn, een bron van heil, een oorzaak des danks en stoffe der dankzegginge Gods. Doordien Abraham naar den vleesche den Christus uit zijne lendenen zoude voortbrengen, zoude zijn naam in onmiddellijk verband gebracht worden met dien Chris-

tus, in Wien de God en Vader van onzen Heere Jezus Christus ons met alle geestelijke zegeningen gezegend heeft in den hemel (Eph. 1: 3).

Met deze belofte Gods heeft de heilsopenbaring, aangaande den komenden Christus, wederom eene groote schrede voorwaarts gedaan. Na Adams val was, in het algemeen, verlossing na strijd beloofd, eene zege te behalen door het zaad der vrouw op het zaad der slang. Na den val Noachs verkondigt deze als profeet des Heeren: dat God, van wege deze verlossing, zou gezegend worden in Sems nageslacht. God zou den zegen aanbrengen. Bij Abraham wordt gemeld, dat die zegen door de menschheid zelve mede zoude worden toebereid. In Abrahams lendenen is de toekomstige Christus reeds verborgen naar het vleesch. In Abraham, dat is in zijn nakroost, zullen alle geslachten der aarde gezegend worden. Tot de verklaring: dat alle volkeren in den naam Abrahams zich zegenen zullen, is er geen recht; omdat eene dergelijke opvatting tegen het oorspronkelijk taaleigen kennelijk indruischt. Wel zouden ook de volkeren zich den zegen Abrahams toewenschen en begeeren toe te eigenen, somtijds zelve een zegen zijn. Assyrië en Egypte zouden met Israel tegelijk een zegen wezen (Jes. 18: 24). Maar van Israel geldt het toch slechts in blijvenden en geestelijken zin (Zach. 8: 13). Gelijk de Psalmist (Ps. 72: 17) het uitdrukt: »Zij zullen in Hem gezegend worden; alle heidenen zullen Hem welgelukzalig roemen."

Deze voorspelling aangaande den Messias sluit zich, naar haar algemeen karakter, geheel aan de voorgaande en de reeks der volgende profetiën aan. Ten onrechte beschuldigt men de voor-christelijke geloofshelden des ouden verbonds, van enghartigheid en beperkt inzicht in het wezen en den omvang des heils; alsof zij dit, alleen voor den eigen stamverwant en volksgenoot, wilden

weggelegd zien. Wat de misslag was der blinde en hoogmoedige tijdgenooten des Heeren, dicht men den vrome en bezielde voorvaderen toe. Daarbij vergeet men, dat er geen ruimer hart en geen ruimer blik kan zijn, dan die van het welverzekerd en blijmoedig hopend geloof. Dat was toch wel onwedersprekelijk het deel der Oud-testamentische godsmannen. Bovendien is toch ook de Geest, die levenwekkend ademt in het goddelijk Evangeliewoord, dezelfde Geest der waarheid, die, voorzeggend van den Christus, getuigt in het Oud-testamentisch bijbelblad.

Immers is het profetisch woord niet voortgebracht door den wil eens menschen, maar de heilige mannen Gods, gedreven door den Heiligen Geest, hebben hetzelve gesproken. De geheele aanleg van dat zelfde profetische woord beweegt zich tusschen twee cirkellijnen, die, schier bij elke messiaansche voorzegging, beiden worden aangeraakt, en die zich in den Christus, den zoon Adams en den zoon Abrahams, telkens ontmoeten. De eerste lijn is die der algemeene bedeeling der genade Gods, die ook de heidenen omvat; de tweede die der bijzondere genade, waarin het uitverkoren volk alleen zich mag verheugen. Beide lijnen loopen evenwijdig voort en hebben hun gemeenschappelijk middelpunt in Christus.

Zoo is reeds aan Adam, als aan het gevallen bondshoofd der menschheid, bij de oprichting van het verbond der genade, de belofte geschied van toekomstige verlossing door het zaad der vrouw, dus, naar haar natuurlijke zijde, uit de menschheid in haar geheel voortgekomen. Zoo paart ook Noach aan den zegen Sems voor Japhet de belofte van goddelijke uitbreiding en, naar sommigen willen, van inwoning in Sems tente. En als nu Abraham, de vader der geloovigen, door Gods verkiezende genade geroepen, optreedt, ruischt ook hem

plechtig de Godsbelofte tegen: »in uw en in uwen zade zullen alle volkeren der aarde gezegend worden." Ja ook in het Oude verbond wordt de raad verkondigd van dien God, die wil dat de kennis der zaligheid tot alle menschen kome. Steeds is de Christus evenzeer een licht tot verlichting der heidenen, als Hij is een eere voor Zijn volk Israel.

Na deze uitweiding over de belofte Gods, aan Abraham toegezegd bij zijne roeping, wijzen wij u er nog op, hoe de volbrenging der roeping, van Abrahams en de vervulling der belofte, van Gods zijde, bevestigd werden door den tegelijker tijd toegezegden steun. »God zoude zegenen al wie Abraham zegende, vervloeken wie hem vervloekte." Reeds vroeger hebben wij het oorspronkelijk begrip van zegen omschreven door vriendelijke tegemoetkoming, gelijk wij het woord vloek door zich afwendenden afkeer hebben verklaard.

Aldus is het ook hier. Wie Abraham op zijne zwerftochten met vriendelijkheid en voorkomende toegenegenheid te gemoet trad en bejegende, zoude ook van de zijde Gods goedkeuring en goedgunstigheid ondervinden. Wie daarentegen door vooroordeel en wantrouwen den geloovige den weg moeilijk mochten maken, dezen zouden het ontwaren, dat ook de God Abrahams tegen hen is. Dit in zijn leven en wandel te mogen opmerken, zoude voor Abraham het gedurig bewijs zijn van Gods bijzondere bemoeienis met hem; en juist daarin had hij dan den steun zijns levens. Immers, indien iemands wegen den Heere behagen, maakt Hij zelfs de vijanden tot vrienden; en die Zijn volk aanraakt raakt Zijn oogappel aan.

»En Abram toog heen, gelijk de Heere tot hem gesproken had." Zoo vervolgt het tekstverhaal en ver-

meldt aldus, dat Abraham de roeping, mèt haar belofte en steun, aanvaardde in het geloof, om die vast te maken in en door zijn leven. Hij beijverde zich, gelijk de apostel Petrus het noemt »zijne roeping en verkiezing vast te maken" (2 Petr. 1: 10) of, zooals de apostel Paulus dit aangeeft, door te wandelen waardiglijk der roeping, met welke hij geroepen was (Eph. 4: 1). Al wat ons van vs. 4—6 verhaald wordt aangaande het begin, het doel en de voortzetting van Abrahams reis naar Kanaän, ziet op zijne vastmaking der roeping. Deze blijkt uit de onmiddellijke bereidwilligheid (vs. 4) de inspannende werkzaamheid (vs. 5) en de trouwe volharding (vs. 6) van Abrahams gehoorzaamheid aan God.

Als Abraham hof en haard, vriend en land gaat verlaten, om een zware roeping te gaan volbrengen, doet hij dit, niet naar de willekeur zijns harten of op eigen gekozen weg, gelijk de eigene gerechtigheid dit doet, maar naar Gods woord, waaraan hij bereidwillig gehoorzaamt. Daarom wordt het uitdrukkelijk vermeld, dat Abraham heentoog, »gelijk de Heere tot hem gesproken had". — Al uw doen, hoe ijverig en ingespannen ook, beteekent niets, indien het niet wortelt in Gods woord, daarvan niet zijn uitgang heeft en daarop niet geheellijk rust. Dat faalt maar al te dikwerf aan ons leven en streven. Het is in zijn geheel niet een op- en voorttrekken, gelijk de Heere gesproken heeft. Deels omdat wij meenen een dergelijk woord niet te behoeven, deels omdat wij dit woord Gods niet hebben vernomen of verstaan. Dan is ons leven geen volgen Gods, maar een opvolgen van eigen ik. Dat juist kenmerkt Abrahams wandel als een volgen Gods, dat hij dien opvatte op en naar het woord, door den Heer tot hem gesproken. Alleen dan kan er

sprake van gehoorzaamheid des levens zijn. Dan blijkt die onmiddellijke bereidwilligheid, die door geen uitwendige omstandigheden van omgeving of leeftijd wordt te niet gedaan. Indien Lot zich wellicht aan hem vastklemt, welnu Abraham zal hem medenemen. Zegt men hem, dat hij niet meer zoo jeugdig is, te oud om nu nog den moeilijken eisch te volbrengen; de jongen zullen moede en mat worden, maar de ouden zullen de kracht vernieuwen. Geen vijf-en-zeventigjarige leeftijd weerhoudt den kloeken Abraham en zijn frisch en kinderlijk geloof. Opdat wij ook hierin Abrahams bereidwilligheid zouden opmerken, vermeldt de Schrift ons dat tweetal bijzondere trekken bij Abrahams opbreken uit Ur: het medenemen van Lot en den hoogen leeftijd, waarop Abraham reeds was, toen hij uit Haran ging.

Trouwens het geloof ontziet geen inspannende werkzaamheid, waar het oprecht de vastmaking der roeping met allen ernst wil. Zonder overhaasting, zonder overdrijving, kalm en rustig gaat de geloovige aan den gezetten arbeid. In het werk der heiligmaking past geen gejaagdheid of zenuwachtige overspanning. Ook dan vordert bedaard overleg en vertrouwend afwachten het meest. Laat alles in ons geloofsleven het kenmerk dragen, dat het niet uit eene haastige opwelling of driftige aandoening van het licht geraakt gevoel voortspruit. Die gelooven haasten niet. Overijling bederft veel goeds.

Zie, Abraham nam zijne huisvrouw Sarai en zijns broeders zoon Lot met zich, maar bovendien ook al hun have, die zij verworven hadden en de zielen, de dienaren en slaven, die zij door aankoop verkregen hadden in Haran. Maar was het dan niet Abrahams roeping geweest alles achter te laten? Moest hij niet gansch onverschillig, geheel los geworden zijn van aardsche be-

trekkingen en tijdelijk goed? Is het niet dat daarin juist, de ware kracht des geloofs zich openbaart? Moeten wij niet, gelijk de blinde te Jericho, tot zelfs den mantel wegwerpen; gelijk een Petrus, de kleederen achterlaten, wanneer de Heer ons roept?

Het antwoord is spoedig gegeven. Wij moeten datgene wat Gods woord ons voorstelt; niets minder, maar ook niets meer, niets van ons zelve. Uit eigen verbeelding of naar eigendunkelijke meening iets zwaarders aan Gods woord toe te voegen, om, juist door dat toegevoegde zware, iets vromer en uitnemender te zijn, ligt zoo in het menschelijk karakter. Denk om Eva's woord aan den slang, aan de inzettingen der fariseën en de uitwendige voorschriften der roomsche kerk. Wij mogen ook geen afzonderlijk gebod Gods, dat voor een bijzonder geval en tot een bijzonder doeleinde diende, tot eene algemeene en altijd en overal geldende wet verheffen. Laat ons vooral met dit laatste voorzichtig zijn.

Als Abraham nu en naaste betrekkingen en zijne gade, maar ook het tijdelijk goed dat de Heer hem geschonken heeft, met zich op zijn zwerftocht medeneemt, handelt hij niet alleen goed, maar ook wijs en verstandig. Door inspannenden arbeid maakt hij latere volharding in het goede mogelijk. Bovendien ook het tijdelijk goed is een talent, dat de Heer ons toevertrouwt, om daarvan naderhand rekenschap te geven. Vrijwillige armoede is nergens een bevel des Heeren en nooit een bewijs van die geestelijke armoede, die de Heer eischt. Opzettelijke armoede te kiezen, waar de Heer ons rijkdom en gemak wil geven, is miskenning der goedertierenheden Gods en afkeuring van des Heeren wegen. Als gij uw goed eerlijk gewonnen hebt onder den zegen des Heeren, wil de Heer gewis ook, dat gij dit eerlijk en goed zult gebruiken. Indien Abra-

ham gansch zonder tijdelijk goed ware gebleven, hoe zou hij dan later zoo koninklijk mild tegenover Melchizedek, zoo forstelijk fier tegenover Sodoms koning, zoo innig teeder bij den dood zijner gade hebben kunnen zijn. 't Is veel gemakkelijker, ons van ons goud en zilver eenvoudig te ontdoen, dan daarmede eenvoudig wel te doen. Dat kost inspannende werkzaamheid, waarin de gehoorzaamheid aan Gods woord zich uitspreekt; ook als Abraham met al het zijne opbrak, om naar Kanaän heen te trekken. Hij was verantwoordelijk ook voor zijne vrouw en de zielen zijner onderhoorigen. Ook voor deze had hij als huisvader en hoofd des gezins te zorgen. Daarom nam hij ook deze mede, benevens dat tijdelijke goed, waarvan zij in den weg der middelen konden leven.

Maar bereidwilligheid des harten en voorafgaande werkzaamheid, bij recht opgevat voornemen en juist begrepen doel, volstaan waarlijk nog niet, om op den naam van volledige gehoorzaamheid aanspraak te kunnen maken. Wie volharden zal tot den einde toe, die zal zalig worden. Uit de trouwe volharding moet uwe, en ook Abrahams geloofsgehoorzaamheid blijken. Abraham maakte maar niet alleen de noodige aanstalten voor den tocht, of begon dien met veel opzichtige drukten en luidruchtige beweging, om aanstonds of spoedig weer om te keeren. Abraham is doorgetogen in dat land. Daar komt het op aan: niet maar op-, maar voort- en door te trekken, op het woord Gods. Hij ging verder en verder tot aan Sichem, tot aan het eikenbosch Moré, dat bij Sichem was. Zoo was hij in 't gebergte van Ephraim, in 't midden des lands.

Om naar Sichem te komen, moest Abraham als het geheele vreemde land door, hij moest als in 't hart van dat onbekende oord doordringen. Ja, dat is de groote zaak: aanstonds en dan met volharding op het

doel af te gaan, dat in het hart te treffen. Velen gaan te veel om en langs het doel heen. Abraham trok door naar Sichem, waar hij zich wellicht onder de eikenboomen nederzette van een bosch, dat aan zekere Moré (dezelfde als Mamré?) behoorde. Gewis was eene dergelijke onderneming in die dagen voor Abraham geene kleine zaak. Dat doet de Schrift ons gevoelen, door die kleine toevoeging: »en de Kanaänieten waren toen ter tijd in dat land." Neen, het Abrahams geloof laat zich door de vele beren en leeuwen, die hem op den weg ontmoeten, niet terugschrikken, onder welken vorm en met welke bedreiging deze ook mogen optreden.

Hoe Abraham het wist, dat Kanaän het door God bedoelde land was? Vermoedde hij wellicht als zoon Sems, dat hij de erve Kanaäns zoude bezitten, naar het woord der zegenspreuk door Noach uitgesproken? Zelfs een ooijevaar aan den hemel weet zijne gezette tijden en eene tortelduif en kraanvogel en zwaluw nemen den tijd hunner aankomst waar (Jer. 8: 7). Indien dan de Heere God den vogelen door een hun van nature inwonend vermogen geeft, tijden en gelegenheden te onderscheiden; hoeveel meer zal Hij Zijne kinderen, door de leiding des Heiligen Geestes en het innerlijk getuigenis des harten, weten te leiden daarheen, waar Hij hun eene tijdelijke of eene eeuwige plaats heeft bestemd en bereid. In de gewillige en de volhardende vastmaking der roeping van de zijde des geloovigen, merkt gij reeds de voorbereidende werkzaamheid van dien God, die straks Zijn eigen werk gaat kronen, in de verzekering en bevestiging der roeping van Zijne zijde.

Aan de *bevestiging der roeping* van de zijde Gods heeft de geloovige bovenal behoefte, indien hij ten minste zekerheid begeert, aangaande den weg des Heeren. Laat ons dit wel begrijpen: niet van onze vastmaking, maar van des Heeren bevestiging in de roeping

hangt voor ons de vastigheid des geloofs en de klaarheid van den weg, dien wij bewandelen. Ons evenwel betaamt het, te wandelen in den weg der gehoorzaamheid en, geloovig afwachtende, zal de Heer ons dan op Zijn tijd doen zien, dat wij in Zijnen weg, d. i. in den weg onzer roeping zijn. Daartoe geeft de Heer zich te aanschouwen in Zijn heerlijkheid, Zijn licht en Zijn woord. Zoo was het bij Abraham. »De Heere verscheen aan Abram en zeide: aan uw zaad zal ik dit land geven."

De bevestiging der roeping geschiedt van den Heer, doordien hij ons geeft Zijn leiding in te zien, Zijn woord te verstaan, en Zijne belofte herhaald en versterkt te vernemen. Eene dubbele belofte wordt nu aan Abraham geschonken. Niet slechts zoude hij Kanaän als erve ontvangen, maar ook zoude hij, die nu nog kinderloos was en wellicht daarom Loth had medegenomen, zaad zien. Immers dat zaad zoude Kanaän erfelijk bezitten. Maar in die belofte der toewijzing Kanaäns, lag ook de goedkeuring Gods over Abrahams weg opgesloten. Het werd aan Abraham door het woord Gods bevestigd, dat hij in den weg Gods was; dat de richting, die Hij tot dusverre was gevolgd, geheel in den weg zijner roeping lag. Daarin ligt de verzekering. De gehoorzaamheid des geloofs is wel de weg tot de geloofsverzekering, maar toch deze zelve niet. De weg, die tot het doel leidt, is voorzeker het doel zelf niet. Toch moet de weg bewandeld worden, om eenmaal het doel te bereiken.

Abraham zal wel op eene dergelijke aanwijzing en bevestigende verzekering Gods gewacht hebben; maar daarom heeft hij niet vertraagd, om vooraf te weten, of hij wel den juisten weg insloeg. Al gaande moest hem dit duidelijk worden. En reeds had hij een verre reize gemaakt, eer hem dit voorrecht der genade ten

deel viel. Waarom wilt gij de goedkeuring en de bevestiging Gods dan reeds in den aanvang en nog vóór het begin van den tocht, die naar het hemelsch Kanaän leidt?

Op de bevestiging der roeping antwoordt de geroepene met een gedenksteen der dankbaarheid. »Toen bouwde hij aldaar een altaar den Heere, die hem verschenen was." Die plek, voor hem in 't vervolg onvergetelijk, werd hem een Pniël. Daar moest het dankoffer geslacht worden. Daar waar op nieuw bevestigd werd, dat Jehova zijn God was. Nu had hij nieuwen moed en nieuwe kracht ontvangen, om verder te gaan, en daarom »brak hij op, tegen het oosten van Beth-el en hij sloeg zijne tent op, zijnde Beth-el tegen het westen en Ai tegen het oosten."

Nu hij eenmaal weet, door God zelven daarin bevestigd, dat hij in den weg der roeping was, nu gunt hij zich zelven ook geen onnoodige rust. Hij moet meer van het land, dat zijnen nazaten beloofd is, leeren kennen. Wat hij er van gezien en gesmaakt heeft, doet hem naar steeds meer verlangen. Zoo gaat het ook ons met Gods woord en den beloofden hemel. Indien wij eenmaal verzekerd zijn, dat wij in en uit het eerste mogen leven en daarbij naar den hemel op weg zijn, dan willen wij van beiden steeds meer weten. Dan mag geen matheid of ijverloosheid ons terughouden. Het kost Abraham nieuwe inspanning, het herhaald afbreken der tent, wier pennen niet te diep mogen worden ingeslagen; maar hij weet, — hoort het, geloovigen! — dat het leven ons niet gegeven is, alleen om te genieten, maar om te arbeiden en voort te trekken. Het is hier het land der ruste niet. In het beloofde land zag ook Abraham uit naar het beter vaderland. Want hij verwachtte de stad, die fundamenten heeft, welker kunstenaar en bouwmeester God is (Hebr. 11: 10).

Daarom gaat het bij Abraham, die een vreemdeling en bijwoner was in het tijdelijk land der belofte, al heen en weer trekkende. »Daarna vertrok Abraham, gaande en trekkende naar het Zuiden." Wellicht was hij van het Noordoosten het land Kanaän binnengetrokken en wilde het nu, door zich naar den zuidelijken grens te wenden, het geheel doorwandelen en leeren kennen. Wat God u toedenkt en schenkt moogt en moet gij steeds meer onderzoeken, om het te beter te leeren kennen. Hoed u, dat gij die uitwendige onrust Abrahams niet voor een teeken van innerlijke onrust aanziet. Onder de drukten en bemoeiingen ook van de aardsche roeping, kan het, bij schijnbare bewegelijkheid en onrust naar buiten, van binnen evenwel zeer rustig en kalm zijn; indien er wordt uitgezien naar de ruste, die overblijft voor het volk Gods.

Maar dat moet blijken uit de geestelijke wijding des aardschen levens en de heiliging ook der dagelijksche bezigheden. Zoo was het met Abraham. Het spoor zijner tochten wordt herkend aan de ongerichte altaren. Steeds voorttrekkende in den weg zijner roeping, wordt hem de keuze ook steeds helderder. Want hoewel hij de eerste maal slechts een altaar bouwde, de tweede maal gevoelt hij reeds behoefte om ook »den Naam des Heeren aan te roepen". Gode wilde hij de eere geven, Zijne deugden bekend maken en Zijne goedheid verkondigen. Wat in Enos' tijd was begonnen en sints weer scheen verzaakt, zoude het eerst wederom in Abrahams tente gebeuren: de openlijke aanroeping van den naam des Heeren, die hem had geroepen en zijne roeping zegenend had bevestigd.

Psalm 119: 17.

»Leer mij den weg door u bepaald. 't Dat mag wel onze dagelijksche bede zijn, indien wij door Gods ge-

nade eenmaal op den weg der roeping zijn, gelijk dit een Abram te beurt viel. Maar 't is niet genoeg, dat God ons den weg leert, Hij moet ons ook op den weg houden; niet genoeg dat Hij ons, leerende, naar den weg heenleidt, maar ook dat Hij ons, eenmaal geleerd, op den weg leide en houde. Dat ook ondervond de vader der geloovigen. Ach, maar al te ras waren ook zijne treden schier uitgegleden, indien de Heer het niet had verhoed. Ook Abraham ondervindt wat steeds de troost der geloovigen blijft: »deze man wordt niet weggeworpen om het glibbren van zijn voet." Dat alles leert ons de laatste en groote helft van Gen. XII.

Teekende ons de eerste helft, vs. 1—9, den geloovige *in den weg der roeping*, vs. 10—20 geeft ons denzelfden geloovige te zien *buiten den weg der roeping*. Wat daartoe aanleiding gaf, vernemen wij vs. 10—13; wat daarop ondervonden werd vs. 14—16, wat daarvan terugbracht vs. 17—20. Zoo zien wij *de aanleiding tot*, *de ellende op*, en *de terugleiding van* den weg, die buiten de roeping des geloovigen ligt.

Menigmalen zal de geloovige op den weg zijns levens datgene ontmoeten, wat hij daar wel het allerminst had verwacht. Hij weet het wel, dat de tegenspoeden der rechtvaardigen velen zijn en dat hij deze allen noodig heeft, om klein te worden en te blijven; maar als deze komen, dan is hij er niet op voorbereid, dan verrassen zij hem en doen hem dikwijls angstig vragen, of hij wel eigenlijk op den rechten weg der roeping is. Als of tijdelijke voorspoed steeds het spoor van een geestelijken weg moest afteekenen! Als of God zich verbonden had, om op den weg des levens onafgebroken voorspoed te geven! Gij leest nergens in Gods woord, dat tijdelijke voorrechten steeds het blijvend kenmerk zijn van den aangewezen weg der roeping.

Onverwachte tegenspoed was, ook voor Abraham, de eerste aanleiding tot het afwijken van den weg der roeping. »Daar was honger in dat land, zoo toog Abraham af naar Egypte, om daar als een vreemdeling te verkeeren, dewijl de honger zwaar was in dat land." Zie hij was naar Kanaän afgetrokken, op het woord en onder de leiding Gods, en, eenmaal daar aangekomen, bleek hem duidelijk de goedkeuring des Heeren. Evenwel heeft hij aanstonds met tegenspoed te kampen, opdat zijn geloof beproefd en gelouterd werd. Al wandelende moeten wij leeren, aan Gods hand te wandelen zonder Hem ooit vooruit te loopen. Gelooven is steeds volgen. Dat vergat Abraham voor een oogenblik en te haastig greep hij den onverwachten tegenspoed aan, die hem buiten den weg zijner roeping leidde. Hij gevoelt zelf dat het niet moest. Want hij nam zich voor, Egypte, het doel van zijn tijdelijk verblijf, weldra weer te verlaten. Hij ging daarheen, »om er als vreemdeling te verkeeren." Hij zocht daarbij zich zelf te verontschuldigen en zijn doen te vergoelijken; »want de honger was zwaar in dat land" Kanaän. Als het de wil des Heeren was, dat hij in Kanaän voortdurend zoude blijven, zoude de Heer hem daar immers ook voortdurend het noodige geven! Zoo denkt men dikwijls bij zich-zelven, vergetende, dat het noodige niet het overbodige is en niet altijd gemak en overvloed wil zeggen.

Misschien gevoelde Abraham dit ook wel, want er was een geheime onrust bij hem te bespeuren. 't Is alsof hij heimelijk ducht, dat het op dien weg niet goed gaan zal, niet goed gaan kan. Daar zijn altijd van die innerlijke stemmen en onverklaarbare ongerustheden, waardoor de Heer ons in het geweten laat waarschuwen, wanneer wij op weg zijn, om Zijnen weg met onzen weg te verruilen. »En het geschiedde, als hij na-

derde, om in Egypte te komen, dat hij zeide tot Sarai zijne huisvrouw: zie toch, ik weet dat gij eene vrouw zijt, schoon van aangezicht en het zal geschieden, als u de Egyptenaars zullen zien, zoo zullen zij zeggen: dat is zijne huisvrouw en zij zullen mij dooden en u in het leven behouden."

Daar is in die vertrouwelijke mededeeling eens echtvriends aan zijne gade, die niet jong meer is, veel dat voor den man en echtgenoot pleit, gelijk evenzeer voor zijne wederhelft. Abraham naderde wellicht reeds de tachtig, Sarai was tien jaren jonger. Toch vindt de man zijne gade nog schoon. Zoo gaat het met die waardige oudjes, die uit liefde te saam gebracht, in liefde te samen oud zijn geworden. Zij vergeten menigmaal, dat zij niet jong meer zijn en, elkander aanziende, gevoelen zij, nog op hoogen ouderdom, iets van de bewonderende liefde der jeugd. Gelukkig het grijze echtpaar, bij wie het aldus mag zijn.

Iets in die toespraak Abrahams kunt gij dus veilig op rekening brengen der trouwe en heilig gehouden echtelijke liefde. Maar toch levert de geschiedenis menig voorbeeld, ook nog in de laatste eeuwen, van den blijvenden invloed der vrouwelijke schoonheid op reeds ver gevorderden leeftijd. Bovendien is lichamelijke schoonheid een zeer betrekkelijk begrip. Wat den een eene volmaakte schoonheid toeschijnt, is dit nog niet den ander. Gewis was de blanke en welgevormde dochter van het Kaukasische ras eene blinkende en merkwaardige schoonheid tegenover en in de oogen der taankleurige en spichtige zonen en dochteren Chams is Egypte.

Iets kenmerkt bovenal die kinderen van Africa's heete oeverlanden. Zij zijn slaven van den hartstocht en niet in staat de ongeregelde en teugellooze begeerten weerstand te bieden. Abraham weet dit; daarom vreest hij,

dat zij Sarai zullen weg rooven en hem zelven dooden. Bezit en recht, door geweld verkregen en gehandhaafd, is den woesten en onbeschaafden natuurmensch de beste en hoogste wet. Wel was er dan voor Abraham, bij zijn tocht naar Egypte, rechtmatige reden van onrust.

Waarom gaat hij dan toch en waagt hij 't, verder voort te trekken? Waarom keert hij niet liever aan de grenzen terug? De onverwachte tegenspoed van den honger dreigt hem toch niet met smaad en oneer voor zichzelven en de zijnen. Als hij, in weerwil van de geheime onrust zijns harten, bij zijns voornemen om naar Egypte te gaan volhardt, moet er bij de bekende aanleiding nog iets anders wezen dat hem zelven misschien niet duidelijk is en dat toch de geheime en beslissende oorzaak van alles is. Want ook bij ons is menigmalen, als wij den weg der roeping verlaten, gansch iets anders, dan wij zelve ons pogen diets te maken, de eigenlijke reden daarvan. Het hart is zoo arglistig en de vijand des harten zoo sluw in het bedekken en verbergen.

De Schrift zal u aangaande u zelven, ook aangaande Abraham de waarheid zeggen. Hoor, wat hij verder tot Sarai zegt: »zeg toch gij zijt mijne zuster; opdat het mij welga om u, en mijne ziel om uwentwil leve." In deze woorden legt Abraham zijn geheele hart open en wordt de eigenlijke drangreden, de geheime bedoeling openbaar. De zucht om nog meer te hebben, »opdat het hem welga"; de poging om door eigen welberaamd overleg, in gevaarlijke tijden van algemeenen nood, zich zelven een veilige wijkplaats en bestemming te verschaffen, »opdat zijn ziel leve"; dat is het, wat hem heimelijk aandreef, eene kleine ellende behendig aan te grijpen, om een grooter voordeel te verwerven. 't Is toch ook zoo groot kwaad niet, nog wat meer te hebben en wat over te houden voor den kwaden dag. Zoo stellen wij soms ons geweten gerust,

wanneer wij ons in gewaagde ondernemingen gaan steken, door ons zelve op kleine nooden en geringe behoeften opmerkzaam te maken. Om het groote en grootere is het ons te doen en, tot onze verontschuldiging, wijzen wij ons zelve en anderen op het gemis van het kleine en kleinere. Op dien grond wordt dan dikwerf zoo veel gewaagd, tot eigen welzijn toe en dat van vrouw en kinderen mede!

Waar het hart eenmaal onder de macht der winzucht is gekomen en in den dienst der begeerlijkheid is getreden, neemt de geloovige, als tijdelijk loondienaar des satans, ook voor dien tijd de livrei zijns tijdelijken meesters aan. Abraham neemt zijne toevlucht tot leugen; al is het dan ook tot eene halve leugen. Hij raadt Sarai aan zich als zijne zuster voor te doen. Nu, zij was dan ook zijne halve zuster en naaste bloedverwante. Maar toch was zij ook zijne gade, en dat deel van waarheid, dat zij zeggen moest, moest slechts strekken, om een ander deel waarheid te verbergen. Zie er wordt meer leugen gepleegd, en helaas! ook van den kansel gepredikt, door het opzettelijk verzwijgen eener waarheid, dan door het uitspreken eener opzettelijke onwaarheid.

Wat wonder, dat Abraham op den weg buiten zijne roeping geen zegen vond voor zijn hart. Wijs mij niet op het vele goed en goud, dat, volgens vs. 16, zijn deel werd. Dat mocht gelukkig heeten; den naam van zegen verdient het niet. Alle geluk is waarlijk nog geen zegen; wel sluit iedere zegen een geluk in zich. Zegen is er, als men gevoelt, dat men iets onmiddellijk uit de hand des Heeren en in den rechten weg ontvangt; zoo dat ook het hart er bij leeft en niet van den Heer wordt afgetrokken. Waarlijk dat kon Abraham niet en daartoe wijzen wij met een enkel woord op den voortdurenden angst, het huislijk leed en de onver-

m ij d e l ij k e w r o e g i n g, die de e l l e n d e vormen voor den geloovigen buiten den weg der roeping.

Wat Abraham vreesde was geschied. De spiedende oogen der Egyptenaren merkten weldra het merkwaardig paar op. Dat het volk dit deed was nog minder gevaar. Maar ook »de vorsten" de groote lieden en de hovelingen van het koninklijk huis, — voor wie meestal niets veilig was, omdat zoo zelden hun iets heilig was, — »zagen Sarai en prezen haar bij den koning Farao, en die vrouw werd weggenomen naar het huis van Farao. Deze deed Abram goed om harentwille, zoodat hij had schapen en runderen en ezelen en knechten en maagden en ezelinnen en kemelen."

Zoudt gij dien rijkdom voor dezen prijs willen? Eer en naam, huislijke rust, echtelijk leven en schier alles weg, voor wat goeds en wat schats! Bij hoe menigeen is het niet aldus en voor hoe menigeen dreigt dit niet! O, de geloovige buiten den weg zijner roeping is dagelijks in gevaar. Ja, Abraham vindt, zich scheidende van den geordineerden weg des heils en gaande en trekkende in den eigenwilligen weg, gewis een stuksken brood en nog meer dan dit. Daar zorgt de Heere wel voor, dat de Zijnen steeds het noodigste en soms het vette der tarwe hebben. Hun brood is hun zeker en hun water gewis. Maar al wordt het op eigen erve soms sober en schraal en het toegedeelde deel zoo karig en mager, zult gij dan buiten de erve het ontbrekende mogen zoeken? Gij vindt het misschien. Abraham vond het, maar verloor voor een wijle zijn wettige vrouw. Brood had hij in overvloed, maar geen leven van wettigen echt.

Wat kiest gij, nog niet gescheiden broeder en zuster? 't Kan soms ook in onze eigene kerke zijn, dat er tijden van zwaren honger komen. Zult gij dan gaan twijfelen, of gij wel in den weg zijt en op de wettige erve verkeert? Want daar moet immers brood gevon-

den worden, zoo zegt gij. Wie en waar wordt het aldus gezegd? En als de Heer dan eens, om wille van onze zonden, voor een tijd den staf des broods breekt? Of als Hij wellicht, gelijk bij een Israël of Elia, Zijne genade, trouw en majesteit eens wilde verheerlijken door de wonderbare spijziging der enkelen te midden van algemeene schaarschte? 't Is voor het geloovig hart beter honger te lijden in den weg der roeping in Kanaän, dan buiten den weg der roeping overvloed te hebben in Egypte of met Naomi te zoeken in Moab. Daar wordt het soms wel gevonden, maar niet verkregen, dan ten koste van het wettig echtverbond; daar wordt het betaald met wroeging en zielesmart. Brood is er, maar geen vrede; overvloed maar geen zegen. Overvloed van brood biedt de koning der wereld, vrede en zegen biedt slechts de Koning des hemels.

Maar Abraham zal uit dien weg niet uitgeleid worden dan door de eigene hand des Heeren. Hij, die hem geroepen heeft uit Ur in het land der Chaldeeën, die hem geleid heeft naar Kanaän, die hem de roeping daar heeft bevestigd; deze God moet bij afwijking en mispas, hem ook weer terugleiden op den rechten weg. In Gods trouw ligt de kracht van den geloovige. Deze genade Gods is de verborgen oorzaak van de terugleiding der afgedwaalde kinderen Gods in den weg der roeping. De schijnbare oorzaak ligt dan in de macht der uitwendige omstandigheden, terwijl daarbij ver klaard wordt de gewone ondervinding der geloovigen, die zij in de omgeving van deze wereld opdoen. Dat wordt ons in de vier achtereenvolgende verzen, die dit hoofdstuk besluiten, duidelijk geleerd.

Al vergeten des Heeren kinderen voor een wijle Hem, Hij vergeet daarom de Zijnen niet. De Heer is veel

leidt. De wereld, die eerst zoo meegaande en vriendelijk was, blijkt dan eene bittere vijandin, die, slechts voor een tijd en om hare bijzondere bedoelingen, haar afkeer van de kinderen Gods voorzichtig verborgen hield. Maar 't is smartelijk, wanneer de geloovige, hetgeen maar al te dikwerf geschiedt, der wereld rechtmatige oorzaak van billijk verwijt gegeven heeft. Als de wereld, o Christen! eigen zondig vergrijp, door uwe zondige houding verontschuldigen kan, dan is het een treurig verschijnsel, dat een smaad werpt op uwe belijdenis en waardoor de naam des Heeren te meer gelasterd wordt. Denkt daaraan, meesters en vrouwen! dienstknechten en dienstmaagden, handelslieden en gij allen, die door uw maatschappelijke roeping in de wereld moet verkeeren en daarmee dagelijks in aanraking komt!

Wantrouw de vriendschap der wereld en verblijd u, wanneer zij een stroeve en vijandige houding tegenover u gaat aannemen. Deze is voor u noodig. Want veel te veel hangt gij nog aan de gunst en den lof der wereldlingen; veel te veel doet gij daar nog voor, laat gij daar nog voor. Gij duldt dat men uwe vrouwen en dochteren in de wereld ziet, heur schoonheid, bevallige houding en beschaafde vormen roemt. Laat ze uit het midden der wereld uitgaan. Want des Heeren woord blijft altijd waar, dat de wereld de kinderen Gods haat. Indien zij begint in te zien, dat Abrahams God de uwe is, luidt toch ten laatste dat bittere en smalende woord: gaat henen!

O, gij, die u bij de wereld zoekt in te dringen, om wille van tijdelijk voordeel en aardsche bedoelingen, er komt een tijd, dat de wereld haar masker van vriendelijkheid afwerpt en haar dienstknechten gebiedt u beleefd uitgeleide te doen, maar toch uit te geleiden. Dankt dan den Heere, dat Hij u behouden heeft uit den strik des vogelvangers. De Heer zal wel zorgen, dat gij geen

al te groote schade lijdt. Israel moest uit Egypte veel medenemen; ook Abraham behield »alles wat hij had." Maar bidt toch den Heer, dat eene dergelijke uitleiding nooit noodig moge zijn en bidt Hem, dat gij in den weg der roeping moogt blijven.

Want zie, al geleidden de mannen van Farao, daartoe door den Heer gedwongen, Abraham nu ook met zijne huisvrouw en alles wat hij had; onder dat alles bracht Abram hoogstwaarschijnlijk ook de welbekende Egyptische dienstmaagd Hagar uit Egypte mede. En deze, buiten de weg der roeping eene slavin en vriendin des huizes geworden, bleek ook later, als Abrahams gezin in den weg der roeping was teruggekeerd, voor het geheele huis een zwaar en bitter kruis. Men brengt altijd iets uit de wereld mede. Ook de minste aanraking, indien deze niet noodig is, moet vermeden worden.

Maar de hongersnood dreef Abram met de zijnen om op te trekken naar Egypte, zoo zegt gij. Niet de hongersnood, maar zijn gemis aan vertrouwen en geloof: dat God de Heere, ook te midden van den honger, voor hem kon en zoude zorgen. Neen, niet onze ellende, maar onze zonde, onze blindheid doet ons den weg der roeping verlaten. 't Is een zegen, als wij dit mogen inzien. Ook dat wil de Heer ons leeren; opdat wij, naar den weg der roeping teruggeleid, voorzichtiglijk leeren wandelen en onder en van alles der goddelijke genade de eere geven.

Wanneer wij in enkele woorden de ondervindingen der kinderen Gods buiten den weg hunner roeping wilden uitdrukken, zooals wij die nu uit Abrahams voorbeeld leerden kennen, wij zouden kunnen zeggen: daar vindt men allerlei bezwaren, menschlijke vonden, maar ook goddelijke hulp. De bezwaren, wij hebben het overvloedig vernomen, zijn vele, en velerlei. Wel zocht Abram die door allerlei hulpmiddelen en zon-

dige vonden uit den weg te ruimen; maar de Heer alleen kon uitkomst geven. — En wat bovendien leert ons die ondervinding Abrahams op den weg buiten de roeping? Allereerst gewis, dat het voor den geloovige daar steeds onveilig is, dat achter de oppervlakkige bekoringen veelal groote ellende is weggeborgen. Alleen in den weg der roeping wordt, ook bij uitwendige wederwaardigheden, veiligheid en vrede gevonden; daarbuiten is er wellicht een stuk brood, maar geen zegen; verzadiging, maar geen blijdschap; overvloed misschien, maar geen rust.

Maar ook blijkt deze waarheid: niet om onze ontrouw breekt de Heer Zijne trouw. Ook buiten den weg hunner roeping slaat Zijn oog de Zijnen gade. Hij laat ze niet alleen en verlaat ze niet, ofschoon zij op een weg zijn, die van Hem afwijkt en niet naar Zijn woord is. De rampspoeden en tegenheden, die ons ontmoeten, zijn dikwijls de, van God gestelde, middelen en roeden om ons op den weg der roeping terug te brengen.

Zoo leeren wij dan, dat onze eigene vonden en hulpmiddelen der geoefende schranderheid ons niet kunnen baten, om ons uit de vele moeilijkheden te redden, waarin eigen onbedachtzaamheid en zonde ons menigmalen voeren. Maar tevens, dat God machtig is uitkomst te geven, waar alle hoop afgesneden schijnt; dat die zelfde God getrouw genoeg is om die uitkomst te schenken, waar de ellende de overtuiging van eigen schuld wrocht; dat de eigen Heer, barmhartig en genadig, door de verootmoediging zelve nog wil zegenen.

PSALM 119 : 34.

XIV.

DE VOLLE EISCH DER ROEPING ABRAMS EERST BEWERKT DOOR DE SCHEIDING VAN LOTH.

Genesis XIII: 1—18.

INHOUD: Verlatenheid in tweeërlei zin; van menschen en van God; in de hoogste mate alleen door den Borg en Middelaar ondervonden. Verlatenheid van menschen, middel tot het zoeken der nabijheid Gods. Het onderwerp en deszelfs verdeeling. De volle eisch der roeping Abrahams eerst bewerkt door de scheiding van Loth. Het werk Gods om de roeping zuiver te houden. Abrahams terugkeer uit Egypte naar Bethel = Beeld van den weg onzer bekeering en der verlossinge des Heeren. Vier halten op dien weg. Geen enkele vermelding doelloos in Gods woord. De verborgen gedachte der bijbelschrijvers te leeren kennen een geestelijk genot. Loth niet geroepen. Loth een bezwarend aanhangsel; evenwel deelgenoot der tijdelijke zegeningen; gevaar en genot van tijdelijk bezit; armen en rijken. Rijkdom eer ongemak dan gemak; oorzaak van twist; wat de dienstbare stand zich dikwerf te verwijten heeft. De Kananieten en Feresieten in het land, reden van waakzaam overleg voor Christenen van allerlei rang en stand; opkomende oneenigheid in de geboorte tegentegaan.

Vredig uiteengaan beter dan twistig samengaan. De voorgestelde keuze, haar hachlijkheid, gronden en voorwaarden. De aard der keuze: scheiden of blijven; de eenig goede keus; gewone beletselen: Het minst kwade van twee kwaden evenwel een kwaad. Niet kiezen somtijds het beste. Niet rechts, niet links van, maar achter God. De schijnbaar doelmatigste gron-

den niet altijd geldig. Broeders = verwanten. — Abrahams edel karakter en onbaatzuchtig hart; man der ware wijsheid; echt vredelievend, in den rechten zin verdraagzaam. Onbaatzuchtigheid de weg tot verbroedering. Loths begeerlijkheid, verblinding en uitwendige verleiding de oorzaken zijner onberaden keus. Hebzucht een vreeslijke macht des verderfs voor eigen hart en ter scheiding der beste vrienden. Bij het begin de mogelijke gevolgen te overdenken. De gevolgen der scheiding voor Loth: volledige scheiding van den trouwsten vriend, ganschlijk veranderde levenswijze, omgang met de wereld.

Wanneer is scheiding noodig, wanneer uit God? De uitkomsten en eigen geweten geven het antwoord. De scheiding, door God gewild, bedoelt afzondering van den geroepene. Scheiding bevestiging der roeping, bewijs der uitverkiezing. Afzondering kenmerk van de lijn der profetie. Heiliging en heiligmaking, roeping en rechtvaardigmaking, in verband tot de verkiezing. Afzondering van de wereld en toewijding aan God de twee zijden der heiliging = scheiding en toewijding. Het offer. Afgezonderde plaatsen, tijden, personen en zaken. De afzonderinge Abrahams. Een viertal bewijzen voor de scheiding, die uit God is, opgemaakt uit Abrahams geschiedenis: kennelijke nabijheid Gods, versterking der belofte, vernieuwing van den eisch; onderscheid tusschen pas begonnen en meer gevorderd geloofsleven; hervatting van den geloofswandel. Een woord van besluit voor kerk, gezin en eigen hart.

PSALM 27: 5, 6.

»Gij zijt mijne hulp geweest, begeef mij niet en verlaat mij niet, o God mijns heils! Want mijn vader en mijne moeder hebben mij verlaten." Daar is een dubbel gevoel van verlatenheid, door menschen en door God. Wat dit verlaten zijn beteekent, kan ditzelfde psalmvers ons leeren in het gebed des dichters: »Verberg uw aangezicht niet voor mij; keer uwen knecht niet af in toorn." Als God Zijn vriendelijk aangezicht verbergt, en de geloovige de gevoelige aandoeningen Zijner verkwikkende en troostende nabijheid Gods daardoor mist, is er die verlatenheid der ziel, waaronder het geloovige hart zoo angstig zucht.

Alles kan het kind Gods dragen, als het maar weten mag, dat zijn God nabij is. Als het maar stil voor zich zelve vertrouwen mag en het woord des zangers opnemen: »de Heer zal zijne gunstgenooten niet verlaten" (Ps. 37: 28). Daar zijn evenwel oogenblikken in het leven des geloovigen, dat hij zich van menschen zoo verlaten gaat gevoelen, dat hij vreest, dat zelfs zijn Bondsgod hem ging verlaten. Dan slaakt hij in den angst des harten het gebed tot den Gods zijns levens: »Verlaat mij niet, o God mijns heils!" (Ps. 27: 9).

Daar is maar een gunstgenoot Gods geweest, die het bang gevoel der verlatenheid in al deszelfs diepte gevoeld heeft. 't Is de Heere Jezus Christus, die het Zijnen discipelen aanzeide: »gij zult mij allen verlaten; nogtans ben ik niet alleen, want de Vader is met mij." Aan het kruis moest hij klagen: »mijn God, mijn God! waarom hebt gij mij verlaten?" Toen moest Hij, als schuldverzoenende Borg der zijnen, de dreiging Gods tegen den zondaar in zich-zelven vervuld zien: »Gij hebt God verlaten, daarom heeft God u verlaten" (2 Kron. 12: 5).

Hebt gij ooit, o broeder en zuster! dat angstig gevoel gekend, dat alles, allen, vrienden, verwanten en lieve betrekkingen u gingen verlaten en gij alleen, geheel alleen zoudt blijven staan? Elk geloovige heeft een dergelijk oogenblik in zijn leven gekend, dat de vrees voor verlatenheid van menschen hem overviel. Hij moet dat leeren, kennen, opdat hij de nabijheid Gods te meer zoeke en leere waardeeren. Ja, de Heer zelf brengt hem somtijds in die omstandigheden, dat hij het droevig gemis van overeenstemmende harten pijnlijk gevoelende, zich dichter aan God gaat houden en bidt: o, mijn God, verlaat mij niet! Bij U schuil ik. Het is mij goed nabij God te zijn. Gij werdt soms van menschen verlaten,

opdat gij mocht ondervinden, dat God u niet zal verlaten. Dan leidde de Heer uw wegen, opdat gij zoudt weten, dat Hij u lief heeft en uwe gangen gadeslaat, dat Hij u niet verlaat.

En wat gij in u zelven als geloovige ondervindt, datzelfde was ook gewis in Abraham, den vader der geloovigen. Ook hij moest van menschen verlaten worden. Ja, 't was zijne roeping, zelfs alles, vader, moeder, broeder en zuster, om wille van den Heer te verlaten. Dat is ook uwe roeping. En als gij dit niet kunt, komt de Heer u te hulp. Dat deed Hij ook aan Abraham. Dat leert ons het dertiende hoofdstuk, waarin ons duidelijk wordt, hoe de volle eisch van Abrahams roeping eerst tot vervulling kwam, toen hij van Loth verlaten werd. Wat leiding Gods daartoe aanleiding gaf, wordt ons vs. 1—7 verhaald, wat dit bewerkte lezen wij vs. 8—13 en wat daarop volgde wordt ons vs. 14—20 bekend gemaakt. Zoo kunnen wij dan den inhoud van hoofdst. XIII aldus omschrijven: de volle eisch der roeping Abrahams eerst bewerkt door de scheiding Loths. Achtereenvolgens blijven wij staan bij de verder verwijderde aanleiding, de dadelijke oorzaak en de zegenrijke gevolgen der scheiding van Loth voor Abraham. Daarbij hebben wij dan tevens voor ons gelegenheid, om uit Abrahams voorbeeld te leeren inzien hoe de vrede menigmalen bedreigd, bewaard en bekroond wordt.

M. L.! Wij hebben in onze vorige bijbellezing over Gen. XII vernomen, hoe Abraham door God in het land Ur der Chaldeën was geroepen, maar ook, hoe hij welras van den weg zijner roeping was afgeweken en uit het zuiden van Palestina naar Egypte was getrokken, om, van wege den hongersnood in Kanaän, in gints

land als vreemdeling te vertoeven. Wij hebben ook gehoord hoe de Heere God, de getrouwe geleider Abrahams, door kommer en verdriet, gelijk door kastijding der belagers, den geloovige dwong, om in den weg der roeping terug te keeren. Nu zullen wij heden avond kunnen getuigen zijn van hetgeen God gedaan heeft, om dien weg der roeping binnen de zuivere lijnen te houden, door aan Zijnen gunstgenoot eene juiste en afgezonderde stelling te geven. Zoo dit geschieden zoude, moest Abraham eerst weer den geheelen weg, die in verkeerde richting was genomen, terugwandelen, op zijn terugtocht door het zuiden heen naar dat Bethel, vanwaar hij vertrokken was, om naar Egypte te gaan. (Gen. 12: 8, 9 en Gen. 13: 1—4).

Daarin hebt gij een juist beeld van den weg der bekeering. Wij moeten weer langs denzelfden weg terug, dien wij in een verkeerden geest bewandeld hebben; wij moeten terug naar de plaats, waar God ons het eerst verscheen en het eerst Zijn Naam ons werd genoemd. Waar het spoor der gemeenschap Gods verloren is, daar moet het teruggezocht worden. In Eden is het verloren, in Eden moet het teruggevonden worden. Wij moeten terug, terwijl wij steeds vooruit willen. Weet gij welke weg van God afleidde? Deze weg heeft vier halten: de menschelijke natuur, de zelfverheffing, de ongehoorzaamheid en de dood. Deze duiden, met behoud derzelfde volgorde, den b o d e m, de b r o n, het w e z e n en de u i t k o m s t der zonde aan. De weg nu, die naar de gemeenschap met God in Christus terugleidt, heeft datzelfde viertal rustpunten voor de gedachte, maar in tegenovergestelden zin. Deze zijn: Christus menschwording, vernedering, gehoorzaamheid, kruisdood. Aldus begrijpt gij het woord des Apostels: (1°) in gedaante gevonden als een mensch, (2°) heeft Hij zich zelven vernederd, (3°) gehoorzaam

geworden zijnde tot den dood; (4°) tot den dood des kruizes (Phil. II: 8).

Bij het zuiden des beloofden lands was de weg Abrahams in averechtsche richting afgeweken. Daarheen toog hij dan ook, uit Egypte komende, met dat juiste geestelijke inzicht van den eisch des geestelijken levens, dat God de Heere door den Heiligen Geest in de Zijnen werkt. Hij had zijne huisvrouw en al zijne bezittingen bij zich. God had die ongeschonden voor hem bewaard. Daarenboven »was ook Lot met hem." Dat laatste wordt ons in vs. 1 afzonderlijk vermeld. Daarvoor moet dan ook eene bijzondere reden zijn, naar den regel: dat in Gods heilig woord niets doelloos is medegedeeld. Wat een gewone schrijver in zijne boeken niet doet, hoe zoude het kunnen geschieden in het bijbelboek, waarvan de H. Geest de Schrijver is? 't Moet bij het bijbelonderzoek juist het streven zijn, het doel der beschrijving van eenig feit of eenige zaak te leeren kennen. Zoo leeren wij niet alleen den uitwendigen inhoud van het verhaal, maar, wat meer is, ook de innerlijke gedachte des verhalers kennen. Zoo zullen wij meer dan eens reden hebben, om Gods wijsheid en trouw, maar ook de heiligheid der verborgen bedoeling van het bijbelwoord te leeren kennen. Aldus zullen wij ons zelven tevens een groot geestelijk genot bereiden en tegelijk vorderen in schriftwaardeering.

Voor die herhaalde, afzonderlijke en op zich zelf staande vermelding van Lot moet de H. Schrift eene geldige reden hebben. Zoo is het in waarheid. Lot was niet geroepen, om met Abraham de drager des heils op aarde te zijn. Integendeel, ook hij was uitgesloten, als de eisch der roeping tot Abraham alleen kwam; ga GIJ uit uw land en uit uw m a a g s c h a p en uit uw vaders huis. Tot deze maagschap behoorde toch ook Lot. Nu verliet Abraham op Gods woord wel alles,

maar Lot verliet Abraham niet, maar klemde zich aan hem vast.

Abraham gevoelde misschien wel iets daarvan, maar miste den moed, om de lijn der roeping zuiver door te trekken. Lot, bij Abraham niet behoorende, bleef evenwel bij hem, totdat God zelf daarin voorzag. Lot, met Abraham medetrekkende en zelf een rechtvaardige (2 Petr. 2: 7), had evenwel geen deel aan de bijzondere roeping Abrams in betrekking tot het koninkrijk Gods en de vervulling der Messias-belofte. Dat doet die afzonderlijke vermelding uitkomen: »en Lot met hem." Lot was als een aanhangsel, kon eene belemmering worden voor Abrahams hnis en zegen. Men kan met een gezin medeloopen en toch er niet toe behooren in geestelijken zin. Men kan een kind Gods zijn, en toch voor deze of gene bijzondere roeping minder bekwaam gemaakt.

Evenwel zal men in menig opzicht in de uitwendige zegeningen des gezins, waarbij men zich aangesloten heeft, kunnen deelen, welk voorrecht waarlijk niet gering mag geacht worden. Abraham was zeer rijk, in vee, in zilver en in goud (vs· 2), maar »ook Lot, die met Abraham toog, had schapen en runderen en tenten" (vs. 5). Ja, de kruimkens der genade, die vallen van de tafel Gods, zijn groot genoeg, om er meer dan een rijk te maken. Lieve vrienden! gaat steeds met de geloovigen. 't Is altijd veilig en dikwijls voordeelig ook. Zoek eerst het koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid en al het andere zal u toegeworpen worden. De godzaligheid heeft ook de belofte des tegenwoordigen levens.

Als wij het maar niet doen, enkel om die tijdelijke zegeningen, als ons hart daaraan maar niet te zeer blijft hangen, mogen wij ze gewis met blijmoedigheid ontvangen en genieten. Ook Abraham had goud en zil-

ver. De kinderen Gods moeten wel altijd geestelijk arm zijn, maar behoeven daarom nog niet altijd tijdelijk arm te wezen. Ook Nikodemus en Jozef van Arimathea waren rijk, en zoowel hun geloof als hun aardsche rijkdom kwamen te gelijk uit — aan het graf van Jezus. God geeft dikwijls rijke geloovigen, opdat de vele arme geloovigen mede gespijsd worden van de tafels en uit den buidel der rijken. Voor beiden, voor armen en rijken is daarin betooning der genade Gods. De Heer wil en rijken en armen leeren danken, dezen voor het ontvangen, genen voor het geven.

Op deze wijze kan rijkdom menigmalen een bron van rijk genot worden, en is het bezit van vele aardsche goederen, gelijk men wel eens zegt, een groot gemak. Toch is de groote toeneming van ons tijdelijk goed meestal meer een bron van ongemak dan van gemak, 't is opmerkelijk, dat in den oorspronkelijken tekst voor het woord »rijk" eene uitdrukking gebezigd wordt die anders »zwaar" beteekent. Rijkdom is zwaar, menigmalen is goud een zware vracht, die zwaarder drukt dan lood. Goud en goed geven zorg en verdriet en baren meestal onrust in het hart. Veel vee veel wee, veel koeien veel bemoeien, veel land veel last, veel huizen veel kruizen, mag met recht een spreekwoord zijn. Hoe meer punten van aanraking er komen, zoo veel te meer scherpe punten en angels van smart en verdriet zijn er ook. Naar de wijdte der spanning van den cirkel, dien ons oog moet overzien en onze uitgestrekte hand overrekken, neemt ook de vermoeiende inspanning van oog en hand toe. Dat ondervonden ook Abraham en Lot. Hoort slechts.

»En dat land droeg hen niet, om samen te wonen; want hunne have was vele, zoodat zij samen niet konden wonen. En er was twist tusschen de herders van Abrahams vee en tusschen de herders van Lots vee."

Ziet daar de gevolgen van toenemenden rijkdom en aanwassenden invloed. O, menschen, die, toen zij het minder goed hadden in een kleine woning, het te saam zeer goed konden vinden en met elkander gelukkig en in vrede waren, kunnen, rijk en aanzienlijk geworden, dikwerf in de groote huizen en paleizen niet meer eensgezind zijn. Vroeger was het kleine huis en de kleine omgeving groot genoeg; nu is zelfs de grootste omgeving te klein om elkander niet in den weg te loopen. Vroeger zocht, nu ontwijkt men elkaar.

Daarbij komt dan nog, indien de vrouwen en heeren het ook al te samen kunnen vinden, dat de onderlinge afgunst en nijd der ondergeschikten het twistvuur kuunen aanstoken. Menig dienstbare heeft veel op het geweten, doordien de booze influisteringen en halve woorden en bedekte uitdrukkingen der ondergeschikten het vuur der tweedracht in de gezinnen deden opvlammen en hielpen aanblazen. Och, wat hoort gij zooveel naar de achterdocht wekkende woorden dier loondienaren, die menigmalen hun voordeel zoeken en vinden in de verdeeldheid en troebelen zin van hunne meerderen. Hoe menigmaal scheiden zij niet man en vrouw, ouders en kinderen, omdat beider oneenigheid hun belang bevordert. Mocht gij wijzer en beter worden, gij hoofden van gezinnen en kringen, en ook gij ondergeschikten en dienstbaren, van elken staat en rang in gezin en stad en land, in hoogere of lagere betrekking geplaatst!

Indien gij niet waakt, komt het vroeg of laat tot eene besliste breuk en onoverkomelijke scheiding. De hartstochten en beginselen, die in Abrahams omgeving woelen en gisten, zijn er ook in uw naaste omgeving en in uw hart: toenemende welvaart, klimmende behoefte, gemis aan inschikkelijkheid, wederkeerige onverdraagzaamheid, twistzoekende bedienden, die, schijnbaar ijve-

rende voor de eer van hun huis of vrouw, eigen hoogmoed en afgunst slechts dienen en dikwijls de beste vrienden en vriendinnen door achterdocht en argwaan scheiden. Zoo geschiedde het bij Abraham en Lot. Zoo geschiedde het, »toen de Kanaänieten en Feresieten nog in dat land woonden."

Niet te vergeefs is de toevoeging dezer woorden. Zij wijzen ons op het onvoorzichtige en onberadene van het doen dier herders. De Kananieten en Feresieten, de oorspronkelijke bewoners van het land en echte kinderen Chams, waren van nature vijanden, zoowel van Abraham als van Lot; omdat deze èn vreemdelingen waren, èn bovendien een vreemden godsdienst hadden. Bij en te midden van zoovele vijanden en benijders, is eenheid van gelijkgezinden hoogst noodig. Alle twist verdeelt en scheidt, terwijl men de gesamenlijke krachten zeer wel noodig heeft tegenover den gemeenschaplijken vijand. Dat verliest men te zeer uit het oog, dat vergat men ook te veel in de dagen der betreurenswaardige scheiding: »dat de Kananieten en Feresieten nog in het land woonden."

Oefenden deze oorspronkelijke inwoners wellicht een groote kracht der verleiding op Lots en diens herders uit? Zijn wellicht daartoe deze woorden aangaande hen in de Schrift toegevoegd, om ons dit te doen begrijpen? Waren er wellicht onder Lots herders, die uit de verdorven inboorlingen zelve genomen waren? Hebben deze juist daarom het twistvuur tusschen de verwanten aangestookt en gaande gehouden? Wij weten het niet, maar wel, dat de meeste oneenigheden in huis, tusschen man en vrouw, ouders en kinderen, meestal aan de ondergeschikten te wijten zijn of daaruit voortkomen. Zoekt u dan Christelijke dienstboden, o Christenen! Maar ook gij, Christelijke dienstboden, die op dezen naam boogt, weest wat uw naam belooft! Dan

zal, in plaats van twisting en verdeeldheid, vrede en eendracht in de huizen wonen en dikwijls zal voorkomen worden, waartoe het bij Abraham en Lot kwam — de scheiding van vrienden.

PSALM 133: 3.

Evenwel is het altijd nog beter in vrede te scheiden, dan steeds in twist bijeen te zijn. Daarom ook stelde Abraham aan Lot een vredelievend en vredebedoelend uiteengaan voor. 't Is niet te zeggen, hoe die dagelijks wederkeerende kleine en groote kibbelarijen den vrede des harten verwoesten en den mensch en zijn gezin, zelfs voor den gewonen huislijken godsdienst ongeschikt gaan maken. Men kan zelfs niet meer bidden; en wat is een leven zonder den adem en de vertroosting des gebeds? Die voortdurende oneenigheid, die schroomt zich uit te spreken en toch in alles zich laat merken, en den toon des levens stroef en koud maakt, moet ophouden. »En Abraham zeide tot Lot: laat toch geene twisting zijn tusschen mij en tusschen u, en tusschen mijne herders en tusschen uwe herders; want wij zijn mannen broeders. Is niet het gansche land voor uw aangezicht? Scheid u toch van mij; zoo gij de linkerhand kiest, zoo zal ik ter rechterhand gaan; en zoo gij de rechterhand zoo zal ik ter linkerhand gaan.".

De *keuze*, die met deze woorden aan Lot wordt *voorgesteld*, is hachelijk; de *gronden*, die er voor opgegeven worden, zijn *doelmatig* en de *voorwaarden*, waaronder die keuze toegestaan wordt, pleiten voor het *onbaatzuchtig* gemoed en edel karakter van den voorsteller. Bij elke keuze, die wij te doen hebben, moeten wij allereerst naar den aard

der keuze zelve vragen, eer wij er ons nog toe zetten› om te overwegen wat er voor of tegen pleit; eer wij nog op het meer of min voordeelige der voorwaarden acht geven. Vooral als eenige keuze moet strekken, om eenigen nieuwen toestand voor ons of voor de onzen in het leven te roepen, komt het er op aan, dat wij den juisten aard en het waar karakter der keuze doorzien.

In den grond der zaak had Lot op Abrahams voorstel tusschen twee dingen te kiezen: tusschen het scheiden van of het blijven bij Abraham. Zoo hij bij Abraham bleef, kon hij diens omgang blijven genieten, in diens tente verkeeren, in diens zegen deelen. Indien hij zich van Abraham scheidde; gints, dicht bij woonden de Kananieten, de afstammelingen Chams, die, aan walgelijken natuurdienst overgegeven, geen anderen God kenden dan weelderig genot en ruwe streeling der zinnen. Bij de keuze stond voor Lot aan de eene zijde: Abraham, Abrahams God, beloften en zegeningen en die zwervende tente Abrahams, die de eenige plek der toenmalige wereld was, waar het licht der zuivere kennisse Gods klaar en helder scheen. Aan de andere zijde stond het ruwe heidendom, de geestelijke verblinding en het dierlijk genot.

Misschien had Lot het ware karakter der voorgestelde keuze niet juist ingezien. Hij meende te moeten kiezen tusschen de rechter- en linkerzijde des lands; terwijl het in het wezen der zaak, als men zich toch van God en het goede verwijdert, er weinig op aankomt of men ter rechter- of ter linkerzijde afwijkt. Beide zijden loopen uit op één verderf. Het kwam er op aan, de voorgestelde keuze niet te aanvaarden, d. i. niet te scheiden. De eenig goede keus zoude geweest zijn niet te kiezen, noch rechter- noch linkerzijde, maar te blijven waar hij was, bij Abraham, den vriend Gods.

Maar om dat te kunnen, zoude Lot zich in zijne ondergeschikten hebben moeten verootmoedigen; en dat valt niet gemakkelijk, zelfs niet voor een geloovige. Vooral niet, als eenmaal de onderhoorigen er in betrokken zijn. Dan komt er zooveel valsche schaamte in het spel, die het oordeel verblindt en oorzaak wordt van veel verdriet.

O mijne lieven! Het gaat ons meestal als Lot. Door niet genoeg te onderscheiden bij 't aanvaarden van eenig werk of beroep, bij 't uitspreken van een eigen meening, bij 't vellen van een haastig oordeel; — want ook dit alles is het doen eener keuze; — verwarren wij de dingen onderling en wij kiezen van twee kwaden het schijnbaar minst kwade; terwijl wij eigenlijk, door geen van twee kwaden te kiezen, de beste keuze zouden hebben gedaan. Ook het minst kwade blijft toch een kwaad, ook de kleinste zonde eene zonde, die is een groot kwaad in het oog van dien God bij Wien noch groot noch klein is en die te rein van oogen is, om het kwade te aanschouwen. Er zijn gevallen, dat men zelf niet moet kiezen, maar God voor ons moet laten kiezen; die het doen zal, in de leiding der omstandigheden en bestiering onzer gangen en gedachten. Wij moeten wachten.

Maar, zoo zegt ge, Lot moest wel de voorgestelde keuze aanvaarden, want er waren zeer doelmatige gronden daarvoor door Abraham aangevoerd; terwijl bovendien de omstandigheden zelve de scheiding aanraadden. Immers het land was te klein geworden voor de bezittingen van twee zoo aanzienlijke veebezitters en herdersvorsten. Want dat waren beiden, èn Abraham èn Lot. Men moest ook toegeven wat Abraham zeide: dat het beter was uiteen te gaan, dan voortdurend elkanders leven door onwillekeurige oneenigheden der ondergeschikten te verontrusten. Waartoe zoude men

ook slechts zoo gering gedeelte van die landen in gebruik nemen? Alweder was Abrahams woord zoo gegrond: »Is niet het gansche land voor uw aangezicht?" En bovendien wanneer verdeeldheid tusschen vreemden reeds zoo ergerlijk is, hoeveel meer is dit het geval tusschen nabestaanden en verwanten. Want, zoo spreekt Abraham tot zijn neef Lot: »want wij zijn mannen broeders." Let er op, ook voor 't vervolg, dat naastbestaanden en bloedverwanten in de Heilige Schrift dikwijls broeders genoemd worden.

Al wat gij daar aanvoerdet is, op zich zelve beschouwd, zeer waar; maar dit alles verontschuldigt Lots keuze niet. Want deze ging over geene mindere zaak dan het scheiden van Abraham. Zie, bij een weinig inschiklijkheid en bij eenige toegefelijkheid van de zijde Lots, zou het gewis wel gelukt zijn, om te samen te wonen en te weiden; indien Lot er ten minste prijs op gesteld had in de omgeving van den trouwen en gullen vriend en broeder te blijven, die in ieder opzicht een voorbeeld van vromen zin en echten geestesadel mocht heeten, en wiens gemis hij niet, dan tot groote schade voor zijne ziel, kon lijden.

Hoe edel het karakter en hoe zuiver de bedoelingen Abrahams bij het voorstellen dier keuze waren, blijkt genoegzaam uit de voorwaarden, waaronder hij, de oudere en meerdere, aan Lot de keuze toestaat en gemakkelijk maakt. Hij stelt zich geheel op gelijken voet met Lot, die zich, ja vrijwillig bij Abraham aangesloten had, maar toch in ieder opzicht diens mindere was. Hoe gemakkelijk zoude het den ouderen en machtiger herdersvorst gevallen zijn, zijn jongeren bloedverwant tot gehoorzaamheid en onderwerping te noodzaken. Hij doet dit evenwel niet. Hij, die de vrijheid voor zich zelven wil, gunt die ook aan een ander; en hij die verreweg de aanzienlijkste is, die op dit oogen-

blik het hoofd van den stam mag heeten en naar oostersch recht gebieden kan, hij spreekt: »wij zijn mannen broeders.”

Wel stelt Abraham zelf de keus voor, maar vergeet niet, dat hij het recht zoude gehad hebben, eerst het beste deel te kiezen en het mindere, dat niet gekozen was, aan Lot over te laten. Hem toch was door Gods woord het gansche land toegezegd. Maar verre is de groote en edele ziel van een Abraham van al hetgeen maar naar baatzucht of laag gewin zweemt. Bij al onze handelingen en voorstellen moet het blijken, dat het ons om de zuiverheid van het beginsel en om het recht te doen is, en niet om eigen voordeel of vermeerdering van eigen invloed. Neen, Abraham grijpt niet, gelijk zoo menigeen onzer, de geschikte gelegenheid aan, om tot boedelscheiding en verdeeling van goederen te komen, opdat hij zijne stelling verbetere en zich zelven een groot gewin bereide.

’t Is hem in waarheid om de vrede van huis en hart te doen. Hij laat aan Lot zelve de keuze over; en van diens gedane keus maakt hij de zijne afhankelijk. Hij, de voornaamste, wil gaarne de minste zijn, en hij, die voor kon en mocht gaan, wil gaarne volgen, indien daardoor de oneenigheid weggenomen en de vrede bevorderd kon worden. Dat is het kenmerk van nederigen zin en oprechte bedoelingen, dat is het teeken van den waren geloovige en het beste bewijs voor de onbaatzuchtigheid en belangeloosheid van Abrahams voorstel. O, mijne lieven! Ook gij hebt uwe vriendelijke voorstellen en tegemoetkomende raadgevingen! Maar zegt mij, zegt het u zelven, is er niet menigmaal een angel achter verborgen en kent gij u, bij den raad aan anderen, steeds vrij van nevenbedoelingen, ten wille van u zelven? Zoekt gij bij het geven van uwen raad niet voor u zelven eenige baat? Zoolang niet alle baatzucht is gedood, zult gij niet

slagen. Zelfverloochening is de koninklijke weg des vredes en der ware verbroedering.

Zelfverloochening en onbaatzuchtigheid was waarlijk niet een bijzonder voorrecht van een Lot, die de voorgestelde keus haastig aanvaardt, ras besloten doet. »En Lot hief zijne oogen op en hij zag de gansche vlakte der Jordaan, dat zij die geheel bevochtigde: eer de Heere Sodom en Gomorra verdorven had, was zij als de hof des Heeren, als Egypteland, als gij komt te Zoar. Zoo koos Lot voor zich de gansche vlakte der Jordaan, en Lot trok tegen het Oosten." Hier wordt ons de *begeerlijkheid* als de voornaamste oorzaak van Lots onberaden en onvoorzichtige keuze zoo niet genoemd, dan toch als met den vinger aangewezen. Daarbij kwam nog eene groote mate van *verblinding* en misschien een sterke macht van uitwendige invloeden der *verleiding*.

Nauw hoorde Lot Abrahams edelmoedigen voorslag, of het gierig en winziek hart grijpt gretig de aangeboden gelegenheid ter verrijking aan. Met snellen en zekeren blik meet hij de kansen der voordeeligste keuze. Hij heft zijne oogen op, en laat die weiden over de heerlijke vlakte der Jordaan. Welige landouwen, grasrijke beemden, frissche stroomen, koele bronnen aanschouwde hij daar. Want voor de uitgieting van Gods toorn over Sodom en Gomorrha was het eene landstreek, bijna zoo schoon als het paradijs; of, indien de tijdgenoot van Mozes zich dit beter voorstellen kon, rijk en heerlijk als het vruchtbaar Egygteland, als gij komt te Zoar. Al die rijkdommen in het verschiet bewogen Lots gierig gemoed dat land voor zich te kiezen. Hoe verstikt de begeerlijkheid elk beter gevoel en hoe leidt zij tot onkieschheden in doen en laten!

O, de hebzucht is eene verderfelijke macht der verblinding ten verderve. Zij laat zoo schel en hel licht

op het begeerde voorwerp vallen, dat de schaduwzijde geheel onopgemerkt blijft. Wel was de landstreek, die Lot zich ten deel verkoos, uitermate schoon, maar ook de inwoners, de toekomstige naburen, waaronder hij verkeeren zoude, waren uitermate boos en goddeloos. Dat doet Gods woord uitkomen door opzettelijk te vermelden: »en de mannen van Sodom waren boos en groote zondaars tegen den Heere.” O, men moet wel zeer verblind zijn, om de schittering der wereld en de genietingen der weelde, met al haar onrust en zorg, te verkiezen boven de matigheid en werkzaamheid van een kalm en vredig leven, gelijk de omgang met Abraham en met Gods volk beloofde. En dat deed Lot en dat doen nog dagelijks duizenden en duizenden, zoo jeugdigen van jaren als ouderen van leeftijd. Ook wij geven maar al te gereede toe aan den drang der begeerlijkheid naar rijkdom, genot en zinvermaak, en verblind door het schijnbaar schoone eener bedriegelijke wereld, ruilen wij, voor een oogenblik van genot, menigmalen een gansch leven van smart en wroeging in. Als de oppervlakte slechts groen en lachend is, denken wij niet om den vuurgloed, die daaronder reeds brandt, niet om den vloek Gods, die daarover zal worden uitgegoten. Onder de macht van het oogenblik, denken wij niet om de toekomst die dreigt en de gevolgen die gewisselijk komen.

»Zij werden gescheiden den een van de ander. Abraham dan woonde in het land Kanaän en Lot woonde in de steden der vlakte en sloeg zijne tenten op tot Sodom toe; en de mannen van Sodom waren boos en groote zondaars tegen den Heer.” Hoe menigeen zou terugdeinzen voor het aanvaarden en doen der voorgestelde keuze, indien hij aanstonds al de jammerlijke gevolgen der gedane keuze kon overzien. Zoolang de keuze nog niet gedaan is, begrijpen wij gewoonlijk al het ge-

wicht daarvan niet, en zoodra zij gedaan is, komt het gewicht ons neerdrukken en de kracht verlammen. Dan is het menigmalen te laat. Mocht men dit meer en eerder bedenken, hoe bedenkelijk dikwijls de gevolgen van een ondoordacht kiezen zijn. Wat men zich hoopte en stellig verwachtte gebeurt niet, en wat men niet bedacht en daarom niet vreesde, dat juist komt ons verschrikken. Wat men wilde vindt men niet, en wat men stellig niet wilde en aldus niet bedoelde, komt ons vinden. Zoo ging het Lot.

»Zij werden gescheiden, de een van den ander." Eene volledige scheiding van den trouwsten vriend, den edelsten bloedverwant, van het huis Gods, ziedaar wat de keuze Lots inhield. »Lot woonde in de steden der vlakte." Met de scheiding van den vriend Gods was eene volkomene verandering van levenswijze ingetreden. Lot gaf zich aan het weelderig en zedebedervend leven der steden over, terwijl Abraham het vrije en werkzame leven van het land bleef genieten. De scheiding van de vromen sleept den omgang met onvromen na zich. Daar komt als van zelve een nauwer aansluiting en drukker verkeer met een zondigende wereld, waarvan de omgang met Gods volk ons onwillekeurig terughield. Scheidt gij u van uwe geloovige vrienden, dan treden uwe ongeloovige vrienden meer op den voorgrond en worden stouter in hun bezoeken en eischen, gelijk de Kananiten bij Lot. Wat nasleep van ellende dit medebrengt, zal het vervolg der geschiedenis leeren.

Scheiding kan evenwel noodzakelijk worden. Scheiding is menigmalen: noodzakelijk geworden schifting. Dat gevoelde ook Abraham. 't Is maar de vraag, of wij zelven die eischten of dat God die gewild heeft. Dat zal aan de uitkomst moeten blijken, indien ons eigen geweten het ons niet vooraf geleerd heeft. Maar

juist daarom zal de scheiding voor den een bron van zegen kunnen zijn, terwijl diezelfde scheiding voor den ander het begin van veel en groote smarten zal wezen. Voor Lot de aanvang van veel lijden, voor Abraham als de ingang van een nieuw tijdperk van zegeningen Gods.

Daarop maakt de Schrift opmerkzaam, als zij aldus het verhaal van de scheiding der bloedverwanten voortzet: »en de Heere zeide tot Abraham, nadat Lot van hem gescheiden was." God zelf had dat uiteengaan gewild; het was naar Zijn vrijmachtig welbehagen en eeuwigen Raad. God stelt den geloovige alleen. Hij zondert hem voortdurend af en bevestigt het voortdurend werk der verkiezing door voortdurende afscheiding van den uitverkorene. Eerst was de belofte aangaande den uitverkorene bij uitnemendheid in het gansche menschelijk geslacht, in het zaad der vrouw. Bij Noach is het uit het gansche menschengeslacht reeds Sem, daarna Abraham, straks Izaak en Israel, ten laatste David. Zoo wordt de kring steeds kleiner, totdat de omtrek en het middelpunt in den beloofden Christus samenvallen.

Wat, naar de lijn der geschiedenis, het geval is met de aanwijzende afzondering van het zaad der belofte, datzelfde gebeurt evenzoo met den enkelen geloovige. Door afzondering, afscheiding en alleenstelling wordt de roeping en verkiezing duidelijk gemaakt en zuiver gehouden. De uitverkiezing kan slechts op aarde en onder de menigte verwerkelijkt worden door de enkelen te scheiden van de velen of door de velen af te zonderen van de weinigen of enkelen. In die goddelijke daad der voortdurende afzondering van Zijn volk ligt de eigenlijke heiliging, die wel te onderscheiden is van de heligmaking. De heiliging is de afscheiding van de zondaren, de heiligmaking van

de zonde. De heiliging is het gevolg en bewijs der roeping, gelijk de roeping die der verkiezing; de heiligmaking is de bevestiging Gods van de rechtvaardigmaking. In dien zin zijn dan ook de uitdrukkingen »zich afzonderen" en »heiligen," wanneer zij van God gebezigd worden, schier van geheel dezelfde kracht, met dit onderscheid, dat de afzondering voorafgaat en de eigenlijke heiliging volgt. En wanneer de Psalmist aldus roemt: »weet toch dat de Heere Zich eenen gunstgenoot heeft afgezonderd" (Ps. 4: 4), dan wijst hij daarmede op de eene zijde der heiliging, de afzondering of afscheiding der uitverkorenen van de menigte. De andere zijde der heiliging: bestaat dan in de toewijding aan God. Afscheiding van het algemeene, het alledaagsche en toewijding aan den éénen en waarachtigen God zijn de twee zijden der heiliging. Zoo gebiedt de Heer, dat de berg Sinai moest afgepaald en geheiligd worden (Ex. 19: 23). Zoo is er eene heiliging van personen en zaken, van allerlei voorwerpen, die van het gewone gebruik afgezonderd en voor den dienst des Heeren bestemd, gewijd worden.

Op die heiliging, door afzondering en alleenstelling van den geloovige door God, antwoordt de geloovige door de afzondering en heiliging van het eerstgeborene, de eerstelingen, de eerstgeborenen, het offer en al hetgene uit en van het aardsche genomen werd, om het den Heere te wijden. Daarom ook gebood Mozes den volke eerst het paaschlam »uit te lezen" (Ex. 12: 21). Uit den oogst werden de eerstelingen afgezonderd, van den deegklomp het stuk, van de kinderen de eerstgeborenen, van de dagen de zevende, van de maanden en tijden de afgezonderde maand, van de jaren het jubeljaar, om den Heere gewijd en geheiligd te worden. Wat is het heiligen der plaatsen, tijden, per-

s o n e n en z a k e n anders dan het van het algemeene gebruik afzonderen en scheiden en het den Heere toewijden van heiligdommen, feesten, priesters en offergaven? Daarom luidt ook steeds het uitdrukkelijk bevel Gods, dat het offer g e n o m e n moest worden. Dat »neemt u een offer" wijst dan steeds op de afzondering daarvan, die aan de toewijding voorafging.

Aldus moest nu ook Abraham, naar den aard der goddelijke roeping, afgezonderd en afgescheiden worden. Daartoe had de Heere hem geroepen uit het huis zijns vaders, uit zijne maagschap en het land zijner geboorte. Daartoe moesten Terach, Nahor en Haran in Mesopotamië achterblijven. Daartoe moest nu ook nog Lot afgescheiden worden, die niet door God geroepen was en ook geen deel aan de roeping Abrahams had. God wilde Abraham alleen doen wandelen, opdat hij, van zijne roeping bewust en welverzekerd, alleen aan de hand zijns Gods en in 't vertrouwen op den Heere zoude leeren wandelen.

Bij de roeping Abrahams was kennelijk de alleenstelling Abrahams door God bedoeld. Dat doet de Heilige Schrift op menige bladzijde zeer duidelijk uitkomen. Aldus getuigt Jesaia: »aanschouwt Abraham, ulieder vader. Ik riep hem toen hij nog a l l e e n (haéchad) was" (Jes. 51: 2). Zoo ook wijst Ezechiël op ditzelfde: »Abraham was een e e n i g man en bezat dit land erfelijk" (Ezech. 33: 24). De profeet Maleachi geeft u op zijne beurt van dit verschijnsel de verklaring, als hij zegt: »en waarom maar dien é é n e n? Hij zocht een zaad Gods" (Mal. 2: 15).

Maar hoe zal de geloovige tot de overtuiging komen, dat de telkens zich herhalende en voortgaande scheidingen niet maar in een eigenwilligen weg, maar naar den raad Gods zijn geschied. Naar het laatste deel van hoofdst. XIII, van vs. 14 tot vs. 18, zijn er vier

stukken, die achtereenvolgens Abraham en ook ons aangaande deze gewichtige zaak tot klaarheid en helderheid van inzicht kunnen leiden. De goedkeuring Gods over de scheiding moet blijken in de kennelijke nadering Gods (vs. 14), in de herhaling Zijner belofte (vs. 15, 16), in de vernieuwing van Zijnen eisch (vs. 17), en ten laatste in de hervatting van den geloofswandel (vs. 18), van de zijde des gescheidenen. Uit al deze dingen zult gij moeten weten, of de scheiding uit God is of uit den mensch. Indien zij uit den mensch is, loopt zij ten laatste op die scheiding uit, die de dood is. Indien zij uit God is, verhoogt en versterkt zij de kracht ten leven.

Bij Abraham komt de Heer onmiddellijk naderbij, als om hem te troosten en van Zijne voortdurende nabijheid te verzekeren, »nadat Lot van hem gescheiden was." Met kennelijken terugslag op hetgeen ons van Lot verhaald is, dat hij »zijne oogen ophief" om de vlakte te overzien, zegt de Heer tot Abraham: »hef (gij! van uwe zijde ook) uwe oogen op en zie van de plaats, waar gij zijt, noordwaarts en zuidwaarts en oostwaarts en westwaarts." God wil van de Zijnen niet de eenzijdigheid van een Lot, die maar naar ééne zijde den blik wendt; maar die veel- en alzijdigheid, die zich naar alle zijden heenwendt, zoowel naar het oosten als naar het westen; die zich zoowel naar het zuiden als naar het noorden richt. Lot zag alleen naar het oosten, waar de zon opkomt en de natuur het rijkst zich voordoet. Alsof de roeping van den geloovige zich alleen naar het liefelijke en het gemak uitstrekte en niet ook daarheen waar gemis en donkerheid, inspanning en strijd wachten. Wilt gij die veelzijdigheid van blik en inzicht, hef dan uwe oogen naar boven! Eerst naar den hemel en dan rondom u!

Indien gij begint met eerst rondom u te zien, komt gij er moeielijker toe, om daarna den blik op te heffen, ook bij het noodig rondstaren naar alle zijden.

Maar als de Heere naderbij komt, doet Hij dit met herhaling der beloften; zoo dat deze helderder en duidelijker omschreven worden. De nieuwe belofte is nooit maar eene matte herhaling, maar versterking en verklaring der voorgaanden. Gelijk het bij de messiaansche voorspellingen is, gaat het ook met de afzonderlijke toezeggingen. Elke herhaling der belofte voegt een nieuwen trek aan de voorafgaande toe. Zoo is het ook hier, als de Heer spreekt: »want al dit land, dat gij ziet, zal Ik u geven, en aan uw zaad, tot in eeuwigheid. En Ik zal uw zaad stellen als het stof der aarde, zoodat, indien iemand het stof der aarde zal kunnen tellen, zal ook uw zaad geteld worden." Wat reeds vroeger (Gen. 12: 7) aan Abraham beloofd was, wordt nu met groote kracht herhaald. Maar nu wordt bovendien gewezen op het geheel en onverdeeld bezit des lands, op de buitengewone vermenigvuldiging van Abrahams nakroost en op het eeuwigdurend bezit van dat land. Gij begrijpt lichtelijk, dat het woord »eeuwig" hier in betrekkelijken zin genomen wordt en, gelijk hier en daar elders, op zeer langen duur, gedurende vele eeuwen heenwijst.

Maar op de nieuwe belofte volgt ook een vernieuwde eisch. »Maak u op, wandel door dit land in zijne lengte en in zijne breedte; want Ik zal het u geven." 't Is de eisch Gods: Zijn woord geloovig aan te nemen en, in dat geloof belangstellend, te doen en te wandelen. Merkt, mijn lieven! op het groote verschil, dat het meergevorderd geloofsleven onderscheidt van het pasbeginnende, als het kind Gods nog niet geleerd heeft geheel uit en in het geloof te leven. Bij den aanvang der roeping ging de eisch aan de belofte vooraf; nu

Abraham reeds in den weg der roeping wandelt, gaat omgekeerd de belofte aan den eisch vooraf. Dat is een groot en kenmerkend onderscheid, of de eisch op de belofte dan wel de belofte op den eisch volgt. Niet opdat hij het land verkrijge moet Abraham het land gaan doorwandelen, maar omdat hij het in de belofte reeds verkregen heeft. Dit doet ons aan het antwoord van het Kort Begrip denken op de vraag: waarom moet gij dan nog goede werken doen? »Niet om den hemel daarmede te verdienen, hetgeen Christus gedaan heeft." — Neen, niet om iets daarmede te verdienen, maar omdat, zonder onze verdienste, ons genade bewezen is, zullen wij het land der belofte doorwandelen, om het steeds meer te leeren kennen, en, deszelfs liefelijkheden ziende, God te danken voor Zijne goedheid, dat Hij ons zoo goede erve heeft toegezegd, gegeven en voor ons bewaard.

Dat zal de geloovige door den hervatten geloofswandel pogen uittedrukken. »En Abraham sloeg tenten op en kwam en woonde aan de eikenbosschen van Mamre, die bij Hebron zijn en hij bouwde aldaar den Heere een altaar." Herwonnen veerkracht, trouw in den maatschaplijken werkkring en voortzetting van het godsdienstig leven zijn voortaan de kenmerken van Abrahams wandel in het beloofde land, omwandeling op aarde en geloofswandel met God. Het opslaan der tenten, het wonen bij Hebron, en het bouwen van een altaar aan den Heer bewijzen dit alles zeer duidelijk.

De vestiging Abrahams bij Hebron is het punt van uitgang geworden, van waar uit de belofte van het bezit des beloofden lands begon verwerkelijkt te worden. Hier heeft de aartsvaderlijke familie het langst gewoond, hier hare dooden begraven, hier, in een graf, het eerste grondbezit verworven. Want de grot Machpéla, waar-

van later gewag wordt gemaakt, lag bij Mamré en behoorde bij Hebron. Een reusachtige cypressenboom werd nog in de vierde eeuw na Christus daar gevonden en als heilig oord door de heidenen vereerd. Constantijn de Groote bouwde er een Christentempel om heen. De puinhoopen van deze basilica worden nog als »het huis Abrahams" aangeduid.

Zoo moet het blijken, dat God-zelf Abrahams scheiding van Lot heeft gewild, opdat zijne bijzondere roeping en bestemming des heils duidelijker zoude worden, ook meer afgebakend en afgerond naar den eigen raad Gods. Aan Abrahams zijde is de nabijheid Gods, in zijne tente woont de Heer, hem zijn de beloften des verbonds hernieuwd; er is zegen in zijne omgeving en in alles is zijn volgend leven de uitdrukking van innige teederheid en wijding des levens. Bij Abraham veel meer dan bij Lot. God scheide Lot van Abraham, niet om der wille van genen, maar om wille van Abraham, dien Hij van Lot gescheiden wil weten. Omdat Hij den geroepen Abraham afzonderlijk wil zegenen en heiligen, daarom moet er eerst scheiding plaats vinden. Zoo deed de Heer telkens, als Hij Zijn bondsvolk afzonderde en afscheidde van alle andere volkeren. Zoo doet de Heer met Zijne kerk, als Hij soms rechtvaardige Lots, die toch hunne ziel dag en nacht kwellen, evenwel van de tente Abrahams afzondert. Dan komt de Heer op nieuw tot de vroegere tente Zijner kerk. Die kerk ontvangt nieuwe beloften en eischen der waarheid. Deze waarheid wordt in haar midden kennelijk meerder en krachtiger. Aldus moet alles medewerken om te betuigen, dat afscheiding menigmalen komt, om de innerlijke loutering der kerk en de vastheid van Gods eeuwig verbond in helderder licht te stellen.

Aldus geschiedt het ook menigmalen met Christelijke gezinnen. Zij staan als 't ware reeds alleen te midden

eener geheele maatschappij, waarmede zij het niet vinden kunnen, omdat hun geloof en hunne belijdenis ze van deze verre gescheiden houdt. Daar was nog ééne enkele familie, ééne enkele kring, met wie het kon omgaan en het genot des gemeenschaplijken verkeers smaken. Ook dit wordt afgebroken. Er komt iets tusschen. Ook deze gezellige kring wordt ontbonden, ook dat andere gezin gaat heen. Was het ook, opdat gij te vrijer en ruimer zoudt kunnen belijden en den Heer dienen?

Aldus geschiedt het ook met den enkelen geloovige, die alleen wordt gehouden en gelaten. De dood ontneemt hem zijne beste en vertrouwste vrienden. Gij hebt dit menigmalen ondervonden, juist op het tijdstip, als gij tot doorbrekend licht mocht komen en hun omgang het meest meendet noodig te hebben. Dan gingen zij heen. Zoude het dan ook kunnen zijn, opdat gij te vaster aan den Heer u zoudt houden? Zoude de Heer misschien aldus alle aardsche steunselen en hulpmiddelen soms wegbreken, omdat Hij, die een naijverig God is, u alleen wil hebben? Hij laat uwe tente alleen staan; maar ook opdat Hij alleen die vervulle met Zijne genade en met Zijn licht.

Ps. 73: 12.

XV.

DE ROEPING ABRAHAMS GEOEFEND EN UITGEOEFEND IN DEN STRIJD DES LEVENS.

Gen. XIV: 1—24.

INHOUD: Het leven des geloofs een strijd, noodzakelijke wapenrusting, zekere uitkomst. Het onderwerp, deszelfs verdeeling en gebruik voor het leven. Toegefelijkheid geen lafhartigheid; Abrahams heldenzin. De aanleiding tot den strijd; Lots omgeving; veldheerskunst blijkbaar in de bewegingen. — Afwachtende houding tegenover bewegelijken ijver, teeken der traagheid en voorteeken van nederlaag; voortgang der zonde, vreeselijke gevolgen; gevangenschap Lots.

Ontkoming naar den raad Gods; Abraham vreemdeling in het land zijns eigendoms; Abraham bij het bericht van Lots gevangenneming; stem des bloeds. Abrahams macht. Een voorbeeld van Joodsche bijbelverklaring; Eliezer = 318; kunstmatige woordafleiding en kunstmatig tellen voor schriftuitlegging weinig doelmatig; de geest der schrift onder cijfers en letters begraven; het verrassende in de schrift eenvoudig te erkennen; God een verrassend God; de waarheid verrassender dan verdichting; de verrassende beschrijving evenwel niet doelloos. Goddelijke trouw; Goddelijke voorzorg merkbaar in het kleine. Gods voorzienigheid; geen aanleiding tot menschlijke traagheid of verzuim der middelen; verhooging der veerkracht. Abrahams voorzorg, ijver, veldheerskunst, overwinning en belangrijke gevolgen.

Abrahams recht op Kanaän, vervulling der belofte Gods, erkenning door Sodoms koning; door den koning Melchizedek.

Melchizedek als koning en priester, Abrahams mindere en meerdere. — Zedek en Salem; gerechtigheid en vrede; gerechtigheid en waarheid; gerechtigheid eigenschap van den troon, vrede van den priester. Het verbond des vredes. Melchizedek, een afstammeling Sems, begroet Abraham, den nazaat Sems, het zaad der belofte. Wie was Melchizedek? Het verrassende in zijne optreding. De rechte verklaring der uitspraak in Hebr. VII: 3. Niet het feit, maar de bijbelsche voorstelling van het feit is grond der bewijsvoering. De zegen Melchizedeks, 'El-Eljôn, Abrahams ootmoed, waardige houding, fier karakter, kiesch gevoel, edele belangloosheid, juist inzicht, rechtvaardige handelwijze. Een drietal leeringen. Besluit.

Psalm 27: 2.

»Ofschoon een oorlog tegen mij opstond, zoo vertrouw ik." Daar is ook een heilige oorlog, die door den geloovige gestreden moet worden. Dat gevoelden al de geloovigen des Ouden en Nieuwen Verbonds. Al is de strijd maar al te dikwerf een bron van smart, toch mag hij niet altijd ontweken, evenmin als hij ooit gezocht mag worden. Maar weet de geloovige eenmaal, dat het een strijd des Heeren is, dan loopt hij met zijnen God ook door eene bende en springt hij met zijn God over een muur. Is het in den nacht, het geloof wordt niet vervaard, maar spreekt: »want Gij zijt mijne lamp, o Heere! en de Heere doet mijne duisternis opklaren" (2 Sam. 22: 29, 30).

De strijd kan en mag niet altijd ontweken worden. Strijdt den goeden strijd des geloofs, zoo wekt de strijdbare Paulus, de geloofsheld bij uitnemendheid, zijn Timotheus op (1 Tim. 1: 18; 6: 12). Hij zelf heeft immers ook dien goeden strijd gestreden (2 Tim. 4: 7). Het gansche leven des geloofs, zooals het in een gedurigen kamp tegen de vijanden van het geestelijk leven wordt geleid en geleden, vergelijkt hij

menigmalen met een heiligen oorlog en onafgebroken krijg. Daar is een strijd tegen het vleesch en zijne begeerlijkheden (Rom. 7: 23; Gal. 5: 17; Col. 3: 15 enz.), tegen de zonde (Hebr. 12: 4), tegen de wereld, den duivel en de geestelijke boosheden in de lucht. Daar is bovenal een onafgebroken kamp in eigen hart tegen het eigen hart. Maar, wandelende in het vleesch, voeren wij den krijg niet naar het vleesch (2 Cor. 10: 4).

Daar is eene geestelijke wapenrusting voor den strijdenden Christen: een gordel der waarheid, borstwapen der gerechtigheid (Ef. 6: 14), des geloofs en der liefde (1 Thess. 5: 8), een schild des geloofs, helm der zaligheid, zwaard des geestes, wapenrusting Gods (Ef. 6). Deze zijn de krachtige wapenen Gods (2 Cor. 10: 4), die der gerechtigheid en des lichts (Rom. 13: 12). Deze zijn »de niet vleeschelijke wapenen, die krachtig zijn en door God bestemd, tot nederwerping van de sterkten des satans en der menschlijke overleggingen" (2 Cor. 10: 4). Met dergelijke wapenen behalen de geloovigen eene zekere overwinning in den strijd tegen de wereld, den duivel en eigen hart. Dit wetende en vastelijk geloovende, antwoordt de worstelende geloovige op de angstige vraag: heeft niet de mensch een strijd op aarde? Gewis, maar ook eene zekere overwinning door den oversten Leidsman des geloofs, die de baniere draagt boven tienduizenden, die aan de spits is getreden, en die de onverderfelijke kroon des levens als loon der overwinning zal uitreiken. Hij heeft beloofd dat zij met Hem zullen zitten in Zijnen troon. »Die overwint," zoo spreekt de machtige Held Christus, de overwinnaar des doods en des duivels, »die overwint, Ik zal hem geven te eten van het manna, dat verborgen is, en Ik zal hem geven een witten keursteen en op den keursteen een

nieuwen naam geschreven, welken niemand kent dan die hem ontvangt." (Openb. 2: 17).

Heeft Abraham misschien eene voorproef van dat geestelijk manna ontvangen in het brood en den wijn, die hem uit Melchizedeks hand gereikt werden, als hij uit den oorlog wederkeerde van het slaan der koningen. Na dien oorlog ontvangt hij ten minste ook den nieuwen naam, bij de oprichting des verbonds. Eer evenwel dat verbond met Abraham, als bezegeling zijner roeping, kon gesloten worden, moest die roeping zelve duidelijk gebleken en beproefd zijn. Wij hebben reeds vernomen, hoe Abrahams roeping van Godswege is geschied, hoe zij door Abraham werd aanvaard en vastgemaakt in den weg van gewillige gehoorzaamheid, hoe zij vervolgens, door God bevestigd, nader werd vervuld in zijne scheiding van Lot. Wat ons nu in het veertiende hoofdstuk wordt verhaald, moet strekken, om ons aan te toonen, hoe *de roeping Abrahams in den strijd des levens geoefend en uitgeoefend* werd. Zoo zal de vader der geloovigen een leerend voorbeeld voor al zijne geestelijke kinderen kunnen zijn.

Het verhaal van die oefening en uitoefening der roeping in den strijd des levens kan in drie afdeelingen onderscheiden worden. Eerst wordt ons, van vs. 1—12, de aanleiding tot den strijd, daarna van vs. 13—16, de besliste overwinning en ten laatste, van vs. 17—24, de erkenning van den overwinnaar, kort en eenvoudig vermeld. Wij leeren daarbij den geloovigen strijder kennen, in zijne verschillende verhoudingen tegenover den aan- en geloofsverwant, tegenover de wereld en tegenover God. Naar de onderscheiden verhouding wordt ook bij Abraham de houding afgewisseld, die hij aanneemt tegenover den bloedverwant Lot, Sodoms koning en Jehova's priester. Ge zoudt uit Abrahams voorbeeld den geloovige bij voorbaat dezen regel mogen voorschrij-

ven: tegenover broeders past ons zelfverloochenende liefde, tegenover de wereld waardige fierheid en tegenover God ootmoedige dankbaarheid,

Indien Lot of wie anders ook, een oogenblik kon meenen, dat Abrahams toegefelijkheid en vredelievend gedrag, bij de scheiding van Lot betoond, uit zwakheid van karakter of eenige andere minder goede reden van bloohartigheid of vreesachtigheid was voortgekomen, kon de kort daarop gevolgde gebeurtenis hem wel iets anders leeren. Om te kunnen toegeven, waar men anders mag, moet men geen lafaard, maar een held wezen. Juist hij die den vrede zou willen koopen ten koste van menig offer, zal dikwerf dien vrede niet willen, ten koste der waarheid. Maar wie zich zelven en eigen recht verloochenen kan, waar het geldt het behoud of de handhaving van den vrede; weest verzekerd, dat deze zelfde, voor het behoud of de handhaving van het recht, geen oorlog zal duchten. Om of den vrede te zoeken ten koste van eigen belang, of den oorlog niet te ontwijken om wille van het belang van een ander, moet men een held wezen, en niet alleen een held, maar een groot en moedig karakter bovendien. En dat was Abraham in ieder opzicht, grootmoedig, zelfverloochenend, en evenwel fier en waardig. Zeer klein tegenover den Heer, maar groot en stout tegenover menschen, een echte profetengestalte, een waardig vader en voorganger der aloude gods-tolken. Maar het wordt tijd, dat wij het geschiedverhaal zelf dit laten uitspreken.

Nadat wij van Lots onberaden keuze gehoord hebben en hoe hij naar het oosten getrokken is en zijne tenten tot aan Sodom opgeslagen had, moet het vervolg der

geschiedenis de dwaasheid dier keuze nog meer doen uitkomen. Daartoe wordt het tooneel van geweldenarij en onderdrukking uit den grijzen voortijd, waarin Abraham leefde, ons met levendige kleuren geschetst. Een viertal koningen onder Kedor-laomer, den koning van Elam, voerden krijg tegen een vijftal anderen, namelijk die van het vijftal steden, Sodom, Gomorrha, Adama, Zeboim en Zoar, die in de vlakte van de Jordaan lagen, die Lots begeerlijkheid zoozeer opgewekt hadden. Indien Lot meer dan een slechts oppervlakkigen blik aan dit, naar buiten zoo verrukkelijk land gegund had, zoude hij er wellicht anders en beter over gedacht hebben en niet door den schijn zich hebben laten medeslepen. Het gevaar, dat zich schuil houdt en aan den blik zich onttrekt, is wel het meest gevaarlijke. Gij moet weten, dat die welige en overschoone landstreek der Jordaan schatplichtig of cijnsbaar was aan koning Kedor-laomer. Twaalf jaren achtereen had men den cijns trouw opgebracht, maar het dertiende jaar waande men zich te samen sterk genoeg, om den machtigen nabuur weerstand te bieden en men weigerde hem schatting te betalen. Ziedaar de eerste aanleiding tot een verdelgingsoorlog, die weldra volgde.

De koning van Elam, de meergenoemde Kedor-laomer verbond zich met de vorsten van Sinear, Ellasar, Elam en met dien van andere verspreide horden of drommen, die in 't algemeen Gojim of volkeren genoemd worden, en, aldus vereenigd, trachtten zij de verbonden vorsten van het Jordaandal tot vernieuwde onderwerping te brengen. Ziet daar verbond tegenover verbond der wereld, het eerste waarvan de bijbel melding maakt. Wee! indien de menschen zich gaan verbinden, om elkanders verderf te zoeken. Zij zullen te samen omkomen. Zij volgden den linkeroever der Jordaan en sloegen achtereenvolgens de stammen der Refaïeten, Zuzie-

ten en Emieten, benevens de Horieten, die op hunne bergen van Seïr toefden en zich veilig waanden. Zoo baanden zij zich, in hun omtrekkende beweging, een weg naar El-Paran, dat aan de woestijn ligt. Vandaar wendden zij zich om en kwamen tot En-Mispat, d. i. Kades, en sloegen al het land der Amalekieten en den Emoriet, die de Hazezon-Thamar woonde. Aldus hadden zij het leger der vijf steden, dat in het Siddimdal lag, als een wijden kring omgetrokken en elken toegang voor vreemde hulp dezen afgesneden. Daarin toonde Kedor-laomer zijn veldheerskunst, dat hij, in het vreemde land met zijn leger heen en weer trekkende, het zoo wist te leiden, dat hij, na de afzonderlijke stammen achtereenvolgens door snelle en onverwachte tochten, verrast en verslagen te hebben, met zijn verbonden legers tegenover dat der vereenigde steden, vier tegen vijf stond. Dat doet het oorspronkelijk verhaal op het einde van vs. 9 uitkomen, in de woorden: »Vier koningen tegen vijf." Zoo moet blijken, wat het doel van Kedor-laomer's omtrekkende beweging was geweest en hoe goed dat doel was gelukt.

Immers de vereenigde steden en vorsten wachtten nog steeds in het dal Siddim, dat later de Zoutzee was. Reeds waren de vorsten en inwoners der Jordaanvlakte onder den invloed der zonde en van hun weelderig leven gekomen. Zij wachtten waar zij zich moesten haasten, zij toefden op eene plaats, die bij mogelijke nederlaag, de meest ongeschikte was. Daar in dat dal, dat vol leemputten en naphta-bronnen was, daar werden de slagorden opgesteld, daar werd de beslissende slag geleverd, waarbij de koningen van Sodom en Gomorrha op de vlucht geslagen en hunne legers uiteengedreven werden. Wat vluchten kon zocht heil in het gebergte. Nu lag de gansche Jordaanvlakte, die zoozeer Lots begeerlijkheid opgewekt had, open voor den overwinnaar, die

al de have van Sodom en Gomorrha, benevens al de daar opgestapelde leeftocht medevoerde. Nu moest Lot ondervinden, hoe onveilig het is in de tenten der goddeloozen te verkeeren. Ook hij werd met al wat hij bezat, gevankelijk weggevoerd; dat laat de Schrift duidelijk uitkomen, »want hij woonde in Sodom."

Zoo schrijdt de zonde voort en zoo komt men ongemerkt van het een in het andere kwaad. Volgens het voorg. hoofdstuk woonde Lot, na de scheiding, in de steden der vlakte, maar reeds breidde hij zijne tenten uit tot Sodom. Ten tijde van Kedor-laomers overwinning woonde hij reeds in Sodom. Veelbeteekenende aanwijzing in de Schrift en ernstige wenk en waarschuwing voor allen, die eerst met het volk des Heeren mochten omgaan en later zich daarvan moedwillig hebben afgescheiden, om dichter bij de wereld, haar weelderige vormen en verleidelijke beschaving te zijn. Gelijk het vogelken eerst om de slang heenfladdert, om straks de prooi van het looze dier te worden; zoo is het met den mensch, die zich binnen den kring der wereldsche aantreklijkheden laat medetrekken. Straks gaat hij in de wieling mede, om later met die wereld te vergaan.

Zoo zoude het Lot te Sodom gegaan zijn, indien van de zijde des geloovigen Abrahams geene hulp ware opgedaagd. Een vluchteling boodschapte Abraham wat er geschied was. O, de Heer wist, in welk gevaar Lot verkeerde, en wie hem daaruit redden kon. Daarom beschikte Hij den vluchteling en baande zijn pad naar de tente van den Hebreër; want door de omliggende buren werd Abraham toen de »Hebreer" genoemd; omdat hij wellicht in dit land als vreemdeling beschouwd werd. Evenwel behoorde hem, naar de toezeggingen Gods, dit geheele land. De inval der benden van Kedor-laomer was eigenlijk eene inbreuk op Abrahams recht en een vergrijp tegen zijn bezit. Dat is het evenwel niet,

wat Abraham den Hebreër, die toch nog als vreemdeling beschouwd werd en aldus ook zelf in het land verkeerde; dat was het niet, wat hem verontwaardigd opspringen en naar de wapenen grijpen deed. Zoo ooit voorheen, thans vooral gevoelt hij, dat Lot zijns broeders kind, zijn broeder is. Vergeten is reeds de smart en het verdriet, hem door Lots overijlde keuze berokkend. Lot is zijn broeder, zijn broeder verkeert in gevaar, hij moet hem redden, het koste wat mag en zal. Zijne bondgenooten Aner, Eskol en Mamré worden opgeroepen.

IJlings grijpt de man des geloofs en des vredes naar de wapenen. Abraham hoorde, dat zijn broeder gevangen was, zoo wapende hij zijne onderwezenen, de ingeborenen van zijn huis, drie honderd en achttien man. 't Is weinig te gelooven, wat de vermaardste Joodsche Schriftuitlegger, schoon zeer vernuftig, heeft verzonnen, om het onbegrijpelijk verschijnsel te verklaren, dat een herdersvorst als Abraham, zooveel onderhoorigen telde en dezen zoo ras kon wapenen. 't Is dezelfde geleerde, die de taalkundige woordafleiding te baat neemt, om in Amrafel, den koning Sinears, Nimrod te herkennen. Amrafel zoude dan uit twee woorden bestaan, die te samen beteeken: »hij zeide: werp"; d. i. aldus wordt Nimrod aangeduid, die, volgens de Joodsche overlevering, »Abraham te Ur in den gloeienden oven liet werpen." Hij acht dat deze 318 gewapenden al te samen den éénen Eliëzer van Damaskus, den huisverzorger Abrahams, moeten voorstellen. Als men de getallen, die door de enkele letters van Eliëzers naam worden uitgedrukt, bij elkander telt, verkrijgt men juist het getal 318 als som.

Dat is spelen met spitsvondigheden, waardoor de Schriftzin verloren gaat en de geest onder de letters onkenbaar wordt gemaakt. Laat ons, mijne lieven! toch altijd

met dat cijferspel en die woordspelingen en letteraardigheden, bij de verklaring van Gods woord, voorzichtig zijn en het niet te ras en nooit te veel op de bijbelboeken toepassen; noch bij Abrahams geschiedenis en andere gedeelten des O. Verbonds, wat Joodsche geleerden veel doen; noch bij de boeken en de Openbaring des Nieuwen Verbonds, wat Christelijke godgeleerden menigmaal pogen.

Wij mogen niet ontkennen, dat de aanwezigheid eener zoo talrijke gewapenden macht, die Abraham ten dienste staat, wel iets verrassends heeft. Maar er zijn veel meer dingen, die ons verrassen en evenwel waar zijn. Anders konden zij ons waarlijk ook niet verrassen. Bovendien mogen wij nooit vergeten, dat de geloovige ten allen tijde met een verrassend God te doen heeft, en dat de hoogste werkelijkheid eenmaal, in de eeuwigheid, des Christens hoogste verrassing zal zijn. Want wat geen oog heeft gezien en wat geen oor heeft gehoord, dat heeft de Heer bereid voor degenen, die Hem vreezen. Laat ons ook het bekende woord wel bedenken: »de waarheid is dikwijls verrassender dan de verdichting."

Juist die onopgesmukte en als ter loops doelloos en bijgevoegde opgave van Abrahams strijdmacht gunt ons een beteren blik in Abrahams uitwendige verhoudingen. De Heer had Zijne beloften in ieder opzicht aan hem waar gemaakt. Ook hem, die eerst het koninkrijk Gods gezocht had, waren alle andere dingen als toegeworpen. Abraham was een zeer machtig herdersvorst, die invloed en aanzien genoeg had, om bondgenootschappen te sluiten, gelijk hij dit met zijne bondgenooten, de drie broeders Aner, Eskol en Mamré, deed. Ook zal de voorzienige zorg des Heeren medegewerkt hebben, dat de tijding van Lots ongeval Abraham bereikte, juist op een opgenblik, dat hij tot opbreken ge-

reed stond en daartoe al de zijnen om zich heen vereenigd had.

Ook gij, kind Gods! hebt wel eens dïe trouw der voorzienigheid Gods in die bijzondere leidingen van uw leven mogen opmerken, als ongedacht van hulp en redding aanwezig bleek wat gij aldus niet kondet vermoeden. Hoe hebt gij toen gevoeld, dat gij met een levend God te doen hadt, die al uw groote en kleine bezwaren kent. Hoe werd uw oog toen eensklaps vochtig. Gij kondt het niet helpen, gij wildet het ook niet, maar 't kwam van zelf. Goed. Maar waarom week de goede indruk zoo ras en liet zoo weing na? Wilt gij nu daarop antwoorden, eer we verder gaan? Eenmaal zult gij het toch moeten doen. Nu is het nog niet te laat.

Bij het bijbelverhaal wordt eene dergelijke goddelijke voorzorg en genadige tusschenkomst steeds stilzwijgend verondersteld. In den bijbel wordt later, door Abrahams mond, niet alleen de Voorzienigheid Gods gepredikt, maar gij leest deze als tusschen de regelen in, ook waar die niet opzettelijk is uitgedrukt. Al vindt gij in het boek Esther ook nergens den naam Gods duidelijk aangegeven, toch merkt gij er overal de merkteekenen van Zijn bestaan en macht. Zoo is het mede, op iedere bladzijde van Gods woord, met Gods Voorzienigheid. Abraham is immers ook bij uitnemendheid een kind der Voorzienigheid. Daarom gevoelde hij later ook behoefte, om, bij Izaks offerande, zijn vertrouwen op de Voorzienigheid Gods luide uit te spreken; waarvan de naam Moria nog getuigenis aflegt.

In deze geschiedenis Abrahams hebt gij wederom een treffend bewijs voor de waarheid van het antwoord van den Catechismus op de vraag: »maar maakt deze leer geen zorgelooze en goddelooze menschen?

De wetenschap van 's Heeren gewisse trouw en toegezegde bescherming vuurt den moed aan, staalt den ijver en verhoogt de veerkracht; in stee dat de kennisse dezer troostrijke waarheid het hart zoude doen verflauwen of in matte traagheid doen verzinken. Hoewel de Heere Abraham het land Kanaän ten erve had toegezegd, hoewel Abraham zeker kon zijn van de hulpe Gods in elken strijd, evenwel verzuimt bij de middelen niet. Van de ingeborenen zijns huizes, uit zijn eigen bedienden, slaven en herders, gewonnen, had hij er 318 ten strijde bestemd en onderwezen. En als het oogenblik gekomen is, dat hij hun dienst inroepen moet, veracht hij geenszins het gebruik der noodige kunstgrepen en oorlogslisten, die hem in den weg der middelen de overwinning verzekeren kunnen. Al wat den veldheer te stade komt in den strijd, snelheid van beweging, onverhoedsche aanval, nachtelijke overrompeling, onvermoeide achtervolging, werd ook door Abraham in het werk gesteld. Hij jaagde eerst de vijanden na tot Dan in Gilead (Gen. 14 : 14). Daar verdeelde hij zijn leger in de nachtelijke ure, sloeg de tegenstanders, die, op dergelijken onverhoedschen aanval niet bedacht, op de vlucht sloegen. Hij jaagde den vluchtenden vijand na tot aan Hoba, dat ter linkerzijde van Damaskus gelegen is, en bracht al de have weder, benevens de vrouwen en het gevangen genomen volk, waaronder ook Lot met al de zijnen en het zijne.

Deze niet gezochte en evenwel duidelijk gebleken overwinning maakte Abraham tot heer en meester van het gansche omliggende land, ook van de landstreek, die Lot zich ter woning had verkozen. Geheel de Jordaanvlakte was, naar recht van overwinning, thans het eigendom Abrahams. Zoo werd aan hem aanvankelijk reeds de belofte Gods vervuld en ontving hij in eene ongezochte aanleiding voldoende reden, om God steeds

meer te gelooven. Zoo doet de Heere altijd. Heeft Hij u eenmaal beloften geschonken, dan leidt Hij uwen weg en uwe omstandigheden ook zoo, dat gij heur trouw en waarheid steeds meer leert kennen. Die vroegere belofte Gods was Abraham misschien juist de sterke prikkel geworden, om den noodig gebleken strijd aan te binden, maar de uitkomst van dien strijd kwam dan ook juist Gods woord bevestigen.

Ook de koning van Sodom, die, in het Siddim-dal vluchtende, aan de slachting was ontkomen, bleek het recht Abrahams te erkennen. Hij kwam hem hulde bieden: „En de koning van Sodom toog uit hem tegemoet, (nadat hij wedergekeerd was van het slaan van Kedor-laomer en van de koningen, die met hem waren), tot het dal Schavé", dat later het dal des konings genoemd is. Dat hier een hulde aan den overwinnaar bedoeld wordt, blijkt wel uit het verband, waarin deze ontmoeting van Sodoms koning gebracht is met die van den koning Salems, Melchizedek, die er aanstonds op volgt. Deze immers kwam als priester, met de daad en het woord, bevestigen wat de koning, als hoogste overheid, door zijn zwijgen had betuigd: het overwonnen land behoort den overwinnaar toe.

Wie was evenwel die Melchizedek, die behalve in Abrahams geschiedenis, nog in Ps. 110 : 4 en Hebr. 5 : 6; 7 : 17 wordt gemeld? Wat zijn naam beteekent is dit duidelijk. Hij draagt den naam, die op den Koning der gerechtigheid moet heenwijzen, gelijk mede zijne dubbele waardigheid van Koning en Priester op ditzelfde doelt. Hij was toch Koning van Salem, hetzij dit Salem het latere Jeruzalem was, (Ps. 76 : 3 heet dit Salem), wat het waarschijnlijkst is, of wel het Salîm, dat uit de geschiedenis van Johannes den dooper bekend is (Joh. 3 : 23). Salem zelf, wij weten dit

mede uit den brief aan de Hebreën, wordt overgezet: vrede. Zoo is Hij dan een Koning der gerechtigheid en bovendien als Priesterkoning, des Vredes, of, nader omschreven: een Priester des Allerhoogsten Gods. Diezelfde verbinding van „vrede en gerechtigheid" ontmoeten wij in Ps. 85 : 11, als de belofte ruischt; „de goedertierenheid en waarheid zullen elkander ontmoeten, de gerechtigheid en vrede zullen elkander kussen". Nog éénmaal (Ps. 72 : 3) worden gerechtigheid en vrede in eenen adem genoemd; maar dan ook is het in een koningspsalm, die gewaagt van het komen en hulde bieden der koningen aan Israels grooten Koning.

Op andere plaatsen worden gerechtigheid en waarheid met elkander verbonden (vergelijk Ps. 85 : 12; 96 : 13; Ps. 119 : 138; Ps. 143 : 1; Jes. 48 : 1; Jes. 4 : 2; Zach. 8 : 8). Somtijds ook neemt „gericht" de plaats der waarheid in, gelijk „het heil" of „de weldadigheid" met vrede wordt verwisseld. De gerechtigheid wordt meestal tot den troon en de koninklijke hoogheid in betrekking gesteld. Hoor den profeet Jesaia „ziet een koning zal regeeren in gerechtigheid" (Jes. 32 : 1). Zoo betuigt de koninklijke spreukendichter mede, dat „door gerechtigheid de troon bevestigd wordt" (Spr. 16 : 12). Vrede daarentegen klinkt bovenal in de priesterlijke zegenbede. Vrede is het werk, de vrucht der gerechtigheid (Jes. 23 : 17).

't Is tot den priester Phineas, dat des Heeren belofte komt: zie, Ik geef hem Mijn verbond des vredes (Num. 25 : 12), dat in het volgende vers door het verbond des eeuwigen priesterdoms omschreven wordt. Het verbond des vredes is immers het verbond des ontfermenden Gods (Jes. 45 : 10), en ontferming is het hart der priesterlijke bediening. Daarom spreekt de Heer van het verbond met Levi, den priesterstam, als van een „verbond des levens en des vredes" (Mal.

2 : 5). Ook bij den profeet Ezechiël (37 : 25) wordt het verbond des vredes in verband gebracht met het heiligdom; en als de verrezen Christus zijn vredegroet der opstanding aan de jongeren brengt, klinkt in zijn „vrede zij ulieden" de zegenbede van hem, die hoogepriester is in eeuwigheid, naar de ordening van Melchizedek. De verkondiging der waarheid is de roeping des profeten, de uitroeping des vredes die des priesters, en de handhaving der gerechtigheid die des konings. Aldus is Melchizedek, de koning Salems, zoowel een koning als een priester; maar geenszins een profeet.

Als koning en als priester treedt Melchizedek dan Abraham te gemoet; als koning, om hem, gelijk ook Sodoms vorst, de hulde der onderwerping te bieden; als priester, om hem den zegen en hoogere wijding Gods te brengen. Meestal wordt hij beschouwd als een der vele omliggende heerschers en kleine vorsten. die ten tijde Abrahams over het land Kanaän regeerden. Velen beschouwen hem, misschien te-recht, als den laatsten afstammeling der Luditen, die, uit Sem voortgesproten, den dienst des eenigen Gods nog hadden bewaard en ten laatste door de ingedrongen Kanaänieten uit Palestina verdreven zijn. Deze afstammelingen Sems kenden misschien de belofte en zagen naar hare vervulling uit. Daartoe behoorde ook Melchizedek misschien. Als de vertegenwoordiger van Sems nageslacht moest hij optreden, om aan dien bijzonder begenadigden zoon Sems, uit wien het voorspelde zaad der belofte zoude voortkomen, den zegen des Allerhoogsten te verkondigen.

Wederom anderen meenen Henoch of Sem in hem te herkennen. Sommigen gewagen van een opzettelijk door God geschapen mensch, wederom anderen van een engel. Ook zijn er geweest die oordeelden, dat Melchi-

zedek een dier voor-verschijningen van den Christus was, gelijk men er in den engel des verbonds opmerkt. 't Is zeer zeker, dat de laatste voorstellingen, door het bijbelverhaal zelf, niet zoo onbetwistbaar duidelijk aangegeven worden. Als wij Gods woord in allen eenvoud lezen, kunnen wij in Melchizedek niets anders dan een gewoon mensch zien; maar een zoodanigen, die door zijn bijzonder ambt, zijne eigenaardige optreding en zijn beteekenisvollen zegen met recht een voorafbeelding is van hem, die, door het woord der profetie, Jehova onze gerechtigheid en de Vredevorst wordt genoemd, en die tevens een Hoogepriester in eeuwigheid is (Jer. 33 : 6; Jes. 9 : 5; Ps. 110 : 4).

In weerwil van dit alles is het niet te loochenen, dat de geheele optreding en plotselinge verschijning van Melchiledek in het geschiedverhaal een grootschen en ontzachwekkenden indruk maakt. Zijne ouders en afkomst worden niet genoemd; in het boek der geslachtsrekeningen bij uitnemendheid wordt ons niets van zijn geslacht vermeld. Als een eenzame en hooguitstekende bergkruin staat hij daar, grootsch en verheven te midden van eén geslacht en omgeving, waarvan wij gansch andere dingen mochten verwachten dan vreeze Gods en priesterlijke waardigheid. Die vorm zijner optreding is niet maar toevallig, euenmin als de wijze der beschrijving zijner optreding doelloos is. Dat komt in den brief aan de Hebreën sterk uit door de vermelding, dat hij was „zonder vader, zonder moeder, zonder geslachtrekening, noch beginsel der dagen, noch einde des levens hebbende" (Hebr. 7 : 3). De apostolische schrijver, die weet dat „alle schrift van God ingegeven is" (2 Tim. 3 : 16), weet ook, dat, onder de leiding en inblazing des Heiligen Geestes, eene alleenstaande vermelding, gelijk die van Melchizedek, in de geschiedenis Abrahams, haar hooge en gewijde

beteekenis en bijzonder goddelijke bestemming voor het koninkrijk Gods moet hebben. Vooral dan, wanneer ook een later profeet, gelijk die van Ps. 110, op de uitnemende en eenige plaats van Melchizedek heeft gewezen. De brief aan de Hebreën grondt aldus, en dat moet men niet vergeten, zijne bewijsvoering niet op het feit zelve, maar op de wijze waarop de Schrift het feit verhaalt. Zijne bewijsvoering sluit zich aan het onderwijs des Heiligen Geestes aan en ontwikkelt niet de zaak, maar de Schriftmatige voorstelling van de zaak.

Als koning des lands bracht Melchizedek voor Abraham en zijne medestrijders brood en wijn ter verkwikking van het afgematte lichaam; als priesters van den allerhoogsten God, sprak hij den zegen over Abraham uit. Uit de bewoordingen, waarin deze zegenspreuk vervat is, ontvangen wij een hoog denkbeeld van den man, die, tijdgenoot Abrahams en buiten diens omgeving levende, eyenwel zoo juiste kennis van God en goddelijke waarheid toont te bezitten, als hij spreekt: „Gezegend zij Abraham Gode, den Allerhoogste, die hemel en aarde bezit en gezegend zij de allerhoogste God, die uwe vijanden in uwe handen geleverd heeft.” In dien zegen erkent Melchizedek God als den Souverein, Wien alles toebehoort, wat in den hemel of op de aarde is en leeft; als den God, die, in den hoogte troonende, de gebeurtenissen op aarde leidt en bestuurt; Wiens alleen de overwinning is en Wiens voortdurende zegen ook voor den overwinnaar blijvende behoefte is. Die God, die bron en oorsprong van alle heil is, is alleen waardig te ontvangen den lof en de eer en de dankzegging. Moge de zegenspreuk beginnen met Abrahams heil te verkondigen, zij eindigt met God bovenal van alles de eer te geven.

Melchizedek moet ongetwijfeld de kennis van den waren

en waarachtigen God gehad hebben, om te kunnen zegenen gelijk hij zegende; hij moet die kennisse Gods voor zijn eigen hart, door eigene bevindinge der ziel, gesmaakt hebben, om dat, wat hij van God en Zijne hoogheid wist, aldus in eigene en oorspronkelijke taal weertegeven. Maar evenzeer moet in zijn woord de kracht der innigste overtuiging geleefd hebben, dat het zoo diepen indruk op den zelfstandigen Abraham kon maken, dat deze onmiddellijk, niet alleen Melchizedeks waardigheid, door het geven der tienden erkende, maar daarna ook den naam Gods op- en overneemt, gelijk hij dien van Melchizedek had gehoord. Dat blijkt voldoende, als Abraham weldra zijn vast voornemen tegenover den koning Sodoms als met een' eed bevestigd; en bij dien eed de hand opheft in den naam van Jehova, die is de El-Eljôn, de allerhoogste God. Dien naam had hij zoo pas van de priesterlijke lippen Melchizedeks opgevangen; en door deze overneming van Gods naam heeft Abraham grooter hulde aan Melchizedek gebracht dan door de aanbieding der tienden, die hij hem, als aan den priester, heeft gedaan.

Hier wordt voor het eerst melding gemaakt van de tienden. Van Abraham zal diens kleinzoon Jakob geleerd hebben, de beloften der tienden te doen (Gen. 28 : 22). En het later gebod Gods aan Israel aangaande de tienden, die voor den stam Levi moesten afgezonderd worden, was dan de goddelijke bevestiging en heiliging van een overoud, gewijd gebruik, waartoe Abrahams edele zin reeds vroeg geneigd was.

De grootheid van Abrahams karakter blijkt wel uit zijn kleinheid tegenover God, Dien hij in den priester huldigt, door aan dezen de tienden te geven. Stil en zwijgend, in diepen ootmoed, had hij den priesterlijken zegen ontvangen, en door den priester zich laten wij-

zen op dien hoogsten God, die alleen hem de overwinning heeft kunnen schenken. Als hij Melchizedeks meerderheid erkent, door hem de tienden van den buit, zoowel als van menschen als van vee, aantebieden, betuigt hij daarmede, dat de buit eigenlijk den eigenlijken overwinnaar, d. i. God toekwam. Maar de geestesadel van Abraham blijkt niet minder uit zijne houding tegenover den koning Sodoms, en uit zijn belangeloos optreden voor zijne bondgenooten.

't Scheen wel dat de eerste op het recht Abrahams, dat door den priester was erkend, iets wilde afdingen. De have wil hij Abraham gaarne laten, maar zijne onderdanen en vele slaven, waaruit eigenlijk de grootste bezitting bestond, wil hij voor zich zelven behouden. In schijn grootmoedig, is hij evenwel zeer baatzuchtig en onedelmoedig bovendien.

Alsof men vrijwillige liefde en edele zelfverloochening ooit met goed en goud beloonen kon! Koningen als die van Sodom en die latere Jerobeam (1 Kon. 13: 7) beprijpen niet, gelijk vele aanzienlijken dit evenmin inzien, dat het in sommige gevallen de beste belooning der waardeering is, van geen loon zelfs te gewagen. Maar om het kiesch gevoel aldus te sparen, moet men het zelf bezitten, en dit juist ontbreekt meest altijd. Er zijn diensten, die voor geene andere belooning vatbaar zijn dan die door zwijgende waardeering geschiedt. Dat moest gij meer begrijpen, dan zoudt gij het edel gevoel minder kwetsen.

Maar nu ook treedt de vriend Gods met al de prinselijke fierheid van zijn groot en koninklijk hart op. Terwijl Sodoms koning hem een schijnbaar groot geschenk wil doen van datgene, waarover deze eigenlijk het recht van beschikking geenszins had, omdat dit door recht van overwinning Abraham reeds toebehoorde, heft de laatste plechtig de hand ten hemel op, naar de

woonplaats van den hoogen God: en spreekt: „Ik heb mijne hand opgeheven tot Jehova, den allerhoogsten God, die hemel en aarde bezit, zoo ik van een draad tot een schoenriem toe, ja, zoo ik van alles, dat het uwe is, iets neme! opdat gij niet zegt: ik heb Abraham rijk gemaakt."

Niets wil hij van eenen mensch, maar alles van God, die hem zoo rijke beloften geschonken en, buiten eenige menschelijke hulp om, ook reeds vervuld heeft. Gelijk Abrahams nazaat David, waar het ellende betrof, liever in de handen Gods wil vallen dan in die der menschen (2 Sam. 24: 14) alzoo wil ook Abraham, waar het rijkdom en overvloed geldt, liever uit de handen Gods, dan uit de handen van menschen leven. Ellende, onmiddellijk van God ons toegezonden, is reeds daarom niet van alle vertroosting verstoken, omdat zij van God ons het bewijs geeft, dat Hij nog bemoeienis met ons heeft. Rijkdom, onmiddellijk van God verkregen, is een dubbele zegen; omdat wij, in de gave, de gunst van den Gever mede ontvangen.

Als Abraham deze woorden spreekt, is hij bewonderenswaardig. Hij laat in geen enkel opzicht op zijn welverworven recht zich iets voorstaan. Hij laat zelfs niet doorschemeren, dat hij dit gevoelt, al heeft hij, een oogenblik te voren, in de afzondering der tienden duidelijk getoond, dat hij zijn recht zeer goed kende. Hij snijdt, door de plechtigheid van zijn woord, een vernieuwden en herhaalden aandrang des konings af. Voorwaar, hij weigert niet het kleinere, om zich straks het grootere te zien opdringen. Evemin is het hem te doen, om boven de gave nog de eer der dringende noodiging te genieten. Beslist en met eedzwering wijst hij de aangeboden gave af. Geen draad wil hij, geen schoenriem, om zijn sadalen vast te binden. Niet om den buit is hij uitgetrokken, maar om den broeder te redden.

Hij heeft een broederlijk hart, gelijk dit getrouw is voor zijne bondgenooten. Ook dat komt in Abrahams karakter zoo schoon uit. Hij is maar niet edelaardig en grootmoedig ten koste van een ander. Willen wij mild en vrijgevig zijn, goed; maar laat het ons dan ten koste van ons zelve, niet ten koste van anderen wezen. 't Is zoo gemakkelijk ruime gave uit te reiken en mildelijk wel te doen, als wij over het goed van anderen gaan beschikken. En dat doen wij toch zoo heel spoedig, wanneer wij anderen gaan voorschrijven, wat zij doen moeten of wanneer wij onze offers brengen van het geld en goed, dat anderen eigenlijk toekomt. Niet aldus is het met Abraham. „Het zij buiten mij," aldus vervolgt de fiere en onbaatzuchtige held, alleen wat de jongelingen verteerd hebben en het deel dezer mannen die met mij getogen zijn, Aner, Eskol en Mamré, laat die hun deel nemen." Niemand heeft het recht, op kosten van een ander den edelmoedige te spelen. Niemand heeft recht de maat der edelaardigheid en zelfverloochening te bepalen waartoe een ander verplicht is. Dat moet aan eigen hart en geweten overgelaten worden, en deze zullen het aan den Heer en God te verantwoorden hebben. God alleen heeft het recht in deze tot rekenschap op te roepen, omdat Hij alleen de gaven heeft verleend en de talenten heeft toevertrouwd.

Het verhaal van Abrahams nachtelijken uittocht en schitterende overwinning is om vele redenen zeer gewichtig en leerrijk. Het gewaagt het eerst van staatkundige verdragen en verbonden; het spreekt het eerst van priesters en tienden, en voert het eerste voorbeeld eener eedzwering aan, bij het noemen van een nieuwen naam Gods. Eenerzijds leert het ons hoe de geloovige juist in den strijd zijne roeping leert oefenen en uit-

oefenen. Juist in den strijd wordt hij vergewist van de hulpe en van den zegen Gods; juist daar herkent hij de medestrijders met het priesterlijk hart en het heilbiddend gemoed; juist daar leert hij in ootmoed Gode alleen de eer te geven en voor de gezegende uitkomst Gode bovenal den dank te wijden.

Ook gij, mijne lieven! hebt den goeden strijd des geloofs te strijden, waarin het niet mag gaan om tijdelijk goed of aardsche eer, maar om den zegen en den bijstand Gods. Niet voor eigen belang en zaak treedt Abraham, de vader der geloovigen, op, maar voor dat van bloedverwanten en weezen. Doe gij ook alzoo. Laat men nooit van u kunnen zeggen, dat gij op- en uitgetrokken zijt, om u zelven naar de wereld te verrijken. Gij behoeft geen draad of schoenriem van de wereld, omdat uw God alles heeft en gij een erfgenaam Gods zijt, een erfgenaam van Christus. Die God heeft genoeg om u te geven; die God zal wel voor u zorgen.

Maar ook is het gelezen verhaal zoo leerrijk, omdat het ons in den aartsvader een waardig voorbeeld voorhoudt, hoe wij ons in de verschillende omstandigheden en verhoudingen, waarin wij komen kunnen, te gedragen hebben. Let op Abrahams houding tegenover zijne bloedverwanten, tegenover zijne bondgenooten, tegenover den koning Sodoms en tegenover den priester des Allerhoogsten.

De eerste regel des levens en des geloofswandels, dien wij uit deze geschiedenis van den aartsvader mogen opmaken, luidt dan naar Abrahams voorbeeld: Wees voor uwe bloed- en stamverwanten in tijden van nood en gevaar, al wat gij zijn kunt door trouwe hulp en ijverigen bijstand. Ook hier geldt dit apostolisch woord: doet wel aan allen, maar meest aan de huisgenooten des geloofs (Gal. 6 : 10). Maar zegt ge, als zij dan door eigen schuld en toedoen, tegen uwe

eigen wijze raadgevingen in, tot dien toestand gekomen zijn? Abraham snelde dien Lot ter hulpe, die moedwillig hem verlaten had en door eigen onberaden keuze in dit ongeval was geraakt. Ja, als men Abraham berichtte, dat zijn neef Lot in gevaar verkeerde, toen sprak juist de stem van het bloed en der verwantschap des geloofs het krachtigst. Toen gevoelde hij dat het zijn „broeder" was.

Maar als gij daardoor met de wereld in onmin moet komen en u zelve daardoor benadeelen? Welke uwe verhouding tegenover de wereld en hare grooten mag en moet zijn bij hare aanbiedingen, leert dit verhaal u duidelijk. Noch een Abraham, noch een Elisa wilden van de wereld iets aannemen. Fier en onafhankelijk wilden zij hunne vrijheid ongerept bewaren; opdat de wereld weten moge, dat de geloovigen in hun dienstbetoon, niet door winstbejag, maar door plichtbesef en ijver voor de eere Gods gedrongen worden. 't Is een blijvende karaktertrek van al de mannen Gods, dat zij zich steeds vrij wisten te houden van de aanbiedingen en eerbetooningen van de grooten dezer wereld. Die dit niet kunnen, gaan dikwijls voor de kerk en eigen waardigheid verloren. Het kind Gods moet een zeker gevoel van eigen waarde tegenover de wereld bezitten en handhaven.

Dat zal hij, als er de rechte ootmoed en het recht gevoel van kleinheid voor God is. Genoegzaam blijkt uit Abrahams voorbeeld, hoe beiden kunnen en moeten samengaan, wat wij ook later in een Elia, een Paulus en anderen op het nauwst vereenigd vinden: groot en fier tegenover menschen, klein en nederig tegenover God. Dezelfde Abraham, die zoo waardige en schijnbaar hooge houding aanneemt tegenover Sodoms koning, buigt nederig het hoofd, om den zegen te ontvangen van den priester des Allerhoogsten Gods. Zoo moet het

steeds wezen. Zich weg te werpen, eigen waarde tegenover menschen niet te gevoelen, steeds voor anderen te buigen is geen nederigheid, maar meestal laaghartigheid; evenzeer als het ingebeelde eigenwaan en belachelijke hoogmoed is, wanneer men eigene waarde zoozeer overschat, dat men meent geen meerderen te mogen erkennen en voor niemand te mogen buigen. Koningen zelfs is het een eer voor God te buigen, hoeveel te meer dan u, gewoon menschenkind!

Indien gij eerst weet, wat gij aan uzelven en wat gij aan God verschuldigd zijt, dan zal u ook duidelijk worden, hoe gij met uwe gelijken, en met de wereld moogt omgaan. Zie het wederom aan Abraham, die met Aner, Eskol en Mamré als gelijken omgaat en optrekt. Dan zult gij ook niet lang in het onzekere verkeeren, hoe gij u tegenover uwe ondergeschikten on onderhoorigen hebt te houden. Abraham springt voor de jongeren, die met hem de gevaren van den strijd gedeeld hebben, moedig op de bres. Wat hij voor zich zelven mag weigeren, is hem daarom nog niet ten opzichte van anderen geoorloofd. Omdat gij u zelven iets ontzegt, hebt gij daarom nog niet het recht, dit ook aan een ander te onthouden. De onthouding, die gij u zelf opgelegd hebt, moogt gij daarom nog niet van uw gezin, kind, vriend of ondergeschikten eischen.

Abrahams bondgenooten hebben aanspraak op een deel des buits, waarvan Abraham afstand heeft gedaan. Zij zijn niet uit hetzelfde beginsel als hij opgetrokken, al schenen zij mede hetzelfde doel te willen, Ook zijn zij niet zoo ver gevorderd in het geestelijke leven. Voor het gemis van den buit kent Abraham bovendien eene vergoeding, waarvan zij geen vermoeden hebben. Immers, Abraham had den Heer tot een schild en een loon zeer groot (Gen. 15 : 1), en zijne bondgenooten kenden God aldus niet. Hoe Abraham dan een bondgenoot-

schap met zulke mannen kon sluiten? Het gold een wereldsch belang, een gemeenschappelijken vijand, een tijdelijk doel. Laat ons dat niet uit het oog verliezen. Ook bouwde hij niet op deze bondgenooten, maar op zijn Verbonds-God. Deze was zijn Bondgenoot.

Indien wij met dezen God te rade gaan, zal 't soms nog wel eens noodig zijn, tijdelijk samen te gaan en samen te werken met de kinderen der wereld; maar 't zal zooveel kwaad niet kunnen, indien zij ons in onze goede doeleinden, wij niet hun in hunne zondige doeleinden dienen. Indien het slechts is in den dienst van den God des Verbonds, voor de waarheid en trouw van dien God.

Indien Gods eere slechts bedoeld wordt, dan zal God zelf aan dit tijdelijk bondgenootschap een einde komen maken door een onderscheidenden zegen Melchizedeks voor den tijd en een eeuwigen zegen Jehova's voor de eeuwigheid, waar wij eeuwig zullen zijn met, en niemand anders zullen behoeven dan Hem alleen, den eeuwigen Bondgenoot.

Ps. 89 : 2.

HET VERBOND MET ABRAHAM.

GENESIS XV—XVII.

Op het drietal hoofdstukben, Gen. XII—XIV, dat de roeping Abrahams verhaalt naar goddelijken oorsprong, aanvankelijke vervulling en opvolgende oefening, volgt nu een tweede drietal hoofdstukken, dat de bevestiging der roeping van de zijde Gods vermeldt, in het door Hem opgerichde verbond.

Eerst wordt de verbondssluiting zelve in hoofdst. XV aangetoond, als bevestiging der belofte Gods, naar haar zin, inhoud en Schenker. Daarna wordt in heofdst. XVI de onjuiste opvatting des menschen aangaande het verbond Gods in het licht gesteld, en als de voorbarigheid van het haastend goloof gekenmerkt. Ten laatste maakt de Schrift opmerkzaam op het tweevoudig teeken des verbonds. besnijdenis en naamgeving (hoofdst. XVII), als onderpanden van de gewisheid der beloften des verbonds.

Op de roeping volgt het verbond, gelijk de roeping door de eeuwige en vrije verkiezing wordt voorafgegaan. Het verbond zelf eischt de rechtvaardiging en waarborgt de verheerlijking; heeft het sacrament en den nieuwen naam tot begeleidende onderpanden en zegelen der trouw Gods.

XVI.

DE OPRICHTING VAN HET VERBOND GODS MET ABRAHAM.

Genesis XV : 1—21.

Inhoud: Het verbond Gods de ontsluiting van Gods raad; het verbond de band der gemeenschap Gods met de ziel; eigenaardige vorm der Godsopenbaring; afschijnsel-in-den-tijd van het oorspronkelijk verbond des drie-eenigen Gods in de eeuwigheid; steun der kinderen Gods. Het onderwerp en deszelfs indeeling; de ware erfgenaam (vs. 1—6), de toekomstige erfenis (vs. 7—16), de goddelijke erflater (vs. 17—24).

De ware erfgenaam. Een terugblik; God alleen de bron van het goed, onze doodigheid daarvoor mede het bewijs; ondervinding der geloovigen, ondervinding Abrahams. — Een vijftal bijzonderheden aangewezen: De opening van het gezicht, de toezegging des heils, de vraag der onzekerheid, het teeken der verzekering, het geloof des harten. Zien of schouwen? Het profetisch gezicht, de droom en het woord zijn vormen der goddelijke openbaring; onderling verschil, onderscheiden karakter; Mozes en Theman en Abraham. Onmisbaarheid van het »beeld". De trappen der geestelijke ontwikkeling; de objective realiteit van het »geschouwde"; geen fantasie; schild en schat in beeld; de innerlijke vrees; een tweetal zegeningen; valsch en juist inzicht aangaande de heiligmaking; de innerlijke onzekerheid; tweeërlei kindschap; »Een ingeborene des huizes; Eliëzer; de anstige vraag des geloovigen en de geruststellende verzekering Gods. Een drievoudig teeken en de zinvolle beteekenis: uitleiding, opzien naar boven, beschouwing Gods; het verklarend en het bondsteeken; het onmogelijke beproeven; wat leeren ons

de sterren? De souvereine Almacht Gods grondslag des geloofs. Het zaligmakend geloof naar wezen, voorwerp, grondslag en gevolg. Amen en gelooven. De toegerekende gerechtigheid.

Geheime vrees voor het kind Gods en de vaderlijke zorg des Heeren; voor den afgezonderden erfgenaam eene afgezonderde erfenis; een teeken gevraagd; een teeken gegund; het offer voorgesteld; het ware offer; naar wezen en vorm; de offersooorten. Leering; goede werken; wijding en aanbieding = de hoofdbestanddeelen der offerplechtigheid; zorg voor de offerande; gevaar; geloofswerkzaamheid; het geneesmiddel voor het ongeduld des geloofs. Rispha en Abraham aandoenlijke beelden der trouw; trouwe wacht, God waakt! Een »schrik en duisternis". De duistere sluier, door God over de toekomst gehangen, voor den mensch weldadig. De toekomst aan Abraham onthuld; persoonlijke en nationale verhoudingen, een dubbel leven op aarde, de onsterfelijkheid der ziel duidelijk in in het O. V. geleerd; niet elke hooge leeftijd eerwaardig, een goede ouderdom. Verband tusschen zegeningen des eenen en de straf des anderen. Samenhang tusschen de gerechtigheid en liefde Gods in heur gelijktijdige openbaring. — De vier geslachten in Egypte.

De volheid des tijds, wederom een tweetal beelden, nu van den erflater en van Israels toekomst: de rookende oven en brandende fakkel; de weg ter heerlijkgeid gaat door lijden heen; een oorzaak van geestelijke donkerheid. Drie opmerkelijke zaken: de onzekerheid der geloofsbelofte, haar wijde strekking, haar duidelijke omschrijving; de gang van het leven op de belofte. Besluit.

Psalm 25 : 7.

„De verborgenheid des Heeren is voor degenen, die Hem vreezen en Zijn verbond om hun (die) bekend te maken". — Het verborgen raadsbesluit Gods, dat de kinderen Gods van eeuwigheid omvat, wordt in dat verbond openbaar, dat strekt, om de geheimenissen der genade voor het heilbegeerig gemoed in den tijd te ontsluiten. De verborgenheden des verbonds, het heilgeheim Gods is nog iets anders en innigers dan de openbaringe Gods op zich zelve. Wel wordt het in de

openbaring bekend en als daardoor gedragen, maar het veronderstelt en eischt veel meer een nauwen en teederen omgang van een levend God met een levend gemaakt en levendig gehouden kind Gods. Het verbond is van de zijde Gods het leggen van den band der gemeenschap met de geloovige ziel. Het verbond is de trekking der ziel met de koorden der liefde en haar binding met menschen-zielen.

Het verbond Gods met den mensch is de reine bron, de vaste grondslag en de zekere waarborg van den voortdurenden omgang en het eeuwig verkeer van God met den mensch op aarde, en van den mensch met God eeuwig in den hemel. 't Is die vorm der mededeeling Gods van Zich-zelven, waardoor Hij, èn Zichzelven te kennen geeft als een persoonlijk God, èn tot den mensch als een persoonlijk wezen Zich in betrekking stelt. In het verbond Gods treedt de hoogste en zuiverste vorm der godsdienstige waarheid in het leven. Daarom kan het ook geen bedenksel of verdichtsel des menschen zijn, maar is eene openbaring des eeuwigen Ontfermers, die zich in den Middelaar des eeuwigen verbonds te aanschouwen geeft. 't Verbond Gods met den mensch is een afschijnsel van het eeuwig verbond der drie personen des drie-eenigen Gods onderling. Dat verbond schenkt samenhang en eenheid aan de afzonderlijke heilsdaden Gods, verbindt de onderscheiden heilsopenbaringen tot een onlosmakelijk geheel en is de gemeenschaplijke levensbodem en onwrikbare ondergrond der beloftenissen des Heeren.

Daarom is dat eeuwig verbond Gods ook de steun en troost der kinderen Gods, als zij zelve wankelen en dreigen te bezwijken, als het hun bange is en zij hunne teekenen niet zien. Loutere goedheid, liefdekoorden, waarheid zijn des Heeren paên, hun die Zijn verbond en Zijne getuigenissen bewaren. Starende op

„het verbond, gemaakt met de uitverkorenen Gods" (Ps. 89 : 4), kunnen zij van de goedertierenheden Gods zingen, ook als Gods trouw hun voor het oogenblik niet blijkt (Ps. 89 : 39). Pleitende op dat verbond, hoopt de geloovige, dat de Heer de ziel Zijner tortelduif aan het wild gedierte geenszins zal overgeven; dat Hij de hoop Zijner ellendigen geenszins vergeten zal (Ps. 74 : 19, 20). Maar daarom ook heeft de geloovige, in den strijd des levens en tot verzekering zijner verkiezing en roeping, ook de vastigheid van dat verbond Gods zoo zeer noodig. Maar daarom ook richt de Heere het verbond met hem op, gelijk Hij dit deed met Abraham. Hoe de Heer dit deed, zullen wij uit Gen. XV vernemen, dat ons gewaagt van de oprichting des verbonds Gods met Abraham en ons, achtereenvolgens, onderricht aangaande den waren erfgenaam, (vs. 1—6) de toekomstige erfenis (vs. 7—16) en den goddelijken Erflater (vs. 17—21).

In de mogendheden des Heeren had Abraham de overwinning behaald. Koningen waren gekomen om hem te begroeten, de priester Gods had openlijk en plechtig hem gehuldigd, aan mannen, hem gelijk in aanzien en macht, had hij den rijken buit uitgereikt, zijn bloedverwant had hij uit de handen van machtige vorsten gerukt en hem bevrijd. Groote dingen had Abraham gedaan en onder dit alles een nog grooter karakter en ziele-adel geopenbaard; doordien hij kloekmoedig en fier, belangeloos en onbaatzuchtig, groot tegenover menschen, klein was gebleven tegenover God en voor den priesterlijken dienstknecht. 't Was een heerlijke dag geweest, vol van heilige geestdrift, hooge opgewektheid en bezielende kracht. Zoude het zoo altijd kunnen blijven?

Maar gelijk het woord luidt: „naar den man is zijn kracht," zoo is het ook, naar de omstandigheden vormt God den man. Al dat hooge en heerlijke bij den mensch, indien het waarlijk groot en edel, goed en heilig is, komt van den Heere God en is het gewrocht van den Heiligen Geest. Indien dit niet zoo ware, zoude het immers voortdurend en niet maar bij tijden en oogenblikken er zijn. Op de verheffing volgt, ook in 't geestelijke, meestal de inzinking, op de spanning de afmatting. Door dalen worden de bergen afgewisseld en de nacht vervangt den dag. Het gaat voorwaarts, met vallen en opstaan, opdat gij, o geloovige! weten moogt, dat de sterkte is des Heeren en de zwakte van u; opdat gij u niet verheffen zoudt op uwe verheffing en niet ganschelijk terneergeslagen zijn bij uwe bezwijking.

Juist daardoor kenmerken het geestelijk leven en genot zich als gaven Gods, doordien wij ze niet altijd onafgebroken bezitten of genieten, evenmin als wij ze naar onzen wil en op ons verlangen kunnen doen ontstaan. Hoe gaarne zoude de doodige ziel haar doodigheid van zich willen afschudden, maar zij kan het niet. Zij gevoelt de klemmende gevoelloosheid en klaagt er over en is evenwel onmachtig, zelve zich er van te verlossen. De Heer moet het doen. Maar daarin is ook een duidelijk teeken, dat het des Heeren werk is, wanneer die dofheid wederom moest wijken voor eene andere en hoogere kracht. Dat ondervondt ook gij, o geloovige! menigmalen in uw leven.

Dat alles ondervond ook de vader der geloovigen. Duidelijk wordt ons dit door de opening van het gezicht, waarvan vs. 1ª spreekt; niet minder door de toezegging des heils, die noodig bleek, in dit woord Gods: „Ik ben uw schild en uw loon zeer groot" (vs. 1ᵇ). De vraag der onzekerheid van

Abraham (vs. 2, 3) bevestigt dit vermoeden; het daarop gevolgde teeken der verzekering van de zijde Gods (vs. 4, 5) versterkt het nog meer; terwijl het daarop gevolgde geloof des harten (vs. 6), dat op nieuw werd gewekt, het zegel op dit alles zet. Dit vijftal bijzonderheden vormt het inleidend deel van de oprichting des verbonds met Abraham, waarin de opening des gezichts geschiedt, aangaande den waren zin of den waren erfgenaam der beloftenissen.

Langen tijd na de overwinning, op Kedor-laomer en de verbonden vorsten behaald, „kwam het woord des Heeren tot Abraham in een gezicht.” Er moet ten minste eenige, betrekkelijk geruime, tijd verloopen geweest zijn. Dat kunnen wij veilig opmaken uit de gewone beteekenis der schriftuitdrukking: „na deze dingen geschiedde.” Hoe veel tijd er tusschen beide lag, valt moeilijk op te maken. Wel zoude men mogen vermoeden, dat Abraham op het oogenblik, toen de goddelijke openbaring tot hem kwam, niet zoo levendig meer was voor zich zelven, en dat hij dan ook niet meer in zoo hoogen toestand van geestelijke opgewektheid verkeerde.

Het woord Gods kwam tot hem in een gezicht. Zoude het woord Gods gehoord en verstaan worden, dan moest het gesteund worden door hetgeen daarbij tevens gezien of liever geschouwd werd. Want het oorspronkelijk woord (chazah) zouden wij liever door „schouwen” dan door „zien” vertalen willen. — Wat hebben wij evenwel onder eene dergelijke bijzondere en bovennatuurlijke openbarig Gods te verstaan? Er is eene merkwaardige plaats in den bijbel, die ons daarover eenigzins licht verschaft. Laat ons te samen Num. 12 : 6—8 opslaan en wij zullen mede begrijpen wat de apostel bedoelt, als hij (Heb. 1 : 1) zegt, dat God Zich „op velerlei wijzen” heeft geopenbaard. Daar

zegt de Heer tot Mirjam en Aäron, dat Hij Zich op drievoudige wijze openbaart: in een gezicht, door een droom en door woorden. Het woord kan of in een duistere rede geschieden of, bovendien opgehelderd door de „gelijkenis Gods, tevens aanschouwd."

Gij begrijpt lichtelijk, dat er door de vermenging dier onderscheiden openbaringsvormen, velerlei wijzigingen kunnen geboren worden in de wijze, waarop de Heer Zich en Zijnen wil den menschen bekend maakt; maar de hoofdvormen zijn en blijven toch: het gezicht, de droom en het woord. De droom staat op den laagsten trap van klaarheid en duidelijk inzicht; het gezicht is bovenal het profetisch schouwen dat door des Heeren woord vergezeld en verklaard wordt, gelijk in Jes. 6, Ezechiël en elders, ook hier bij Abraham. Het woord alleen, zonder de hulp van het toelichtend beeld, is een voorrecht, dat alleen aan Mozes werd gegund (Num. 12 : 8), en dat aan den voorspelden Profeet (Deut. 18 : 18) werd beloofd. Dat eischt een hooge mate van geestelijke kracht en helderheid in den profeet, door den Heiligen Geest gewerkt.

Naarmate die geestelijke kracht en helderheid in meerdere of mindere mate aanwezig is in den schouwenden en hoorenden profeet, is òf het woord òf het gezicht het overwegend deel in de openbaring. Van dat overwegend deel ontvangt dan de profetie zelve den soortnaam òf van woord òf van gezicht. Een gezicht in den nacht wordt hier aan Abraham gegund. 't Was gewis geen droom; anders zoude dit er bijgevoegd zijn, gelijk dit bij andere gelegenheden uitdrukkelijk geschiedt (Gen. 28 : 12; 37 : 5 en elders). Zoozeer zelfs wil de Schrift doen uitkomen, dat het een gezicht en geen droom was, dat in vs. 12 van dien diepen, wij zouden zeggen, profetischen slaap (tardéma) gesproken wordt, waarvan het eerst bij Adam melding

gemaakt is: toen hij, gevoelloos naar het lichaam en geheel onder den invloed van den scheppenden God, daar nederlag bij de schepping zijner vrouw (Gen. 2 : 21.

Elifas de Themaniet bezigt dat zelfde woord „tardéma", als hij zegt: „voorts is tot mij een woord heimelijk gebracht.... onder de gedachten van de gezichten des nachts, als diepe slaap (tardéma) valt op de menschen; kwam mij schrik en beving over.... toen ging voorbij mijn aangezicht een geest" (Job 4 : 12—16). Wanneer gij deze schriftuurplaats met de boven aangehaalde uit Num. 12 : 8 vergelijkt, zal u het onderscheid tusschen „de gelijkenis des Heeren", door Mozes gezien, en „de gedaante en beeldtenis" voor de oogen Themans duidelijk geworden zijn. Ook aan Mozes (Ex. 3 : 1) verscheen de Heer in „een gezicht". Het was bij het brandende braambosch, dat niet verteerd werd. Juist bij deze gelegenheid wordt duidelijk, hoe eerst het aandachtwekkend gezicht verschijnt, om voor te bereiden; daarna wordt het verklarend woord vernomen, dat de reden en den inhoud van het gezicht ontvouwt. Zoo is het ook bij Abraham. Dit onderscheid is er evenwel; dat aan Mozes het gezicht bij dag, aan Abraham bij nacht verscheen.

Een gezicht in den nacht werd aan Abraham gegund. Het woord dat de Heer tot hem spreken wilde, werd voorafgegaan of vergezeld van eenig beeld, dat den inhoud des woords moest verklaren. Abrahams geestelijke toestand was in dat oogenblik niet zoo krachtig en levendig, dat hij aan het woord, zonder het verklarend en toelichtend beeld, genoeg had om het te verstaan. Ook was zijn bewustzijn niet klaar genoeg, om het gezicht bij den dag te ontvangen. Hij had in ieder opzicht het „aanschouwelijk onderwijs" Gods nog noodig. Door beeld en teeken moest eerst

zijn aandacht gewekt worden. De profetie (het schouwen des zieners) rust altijd op het in waarheid geziene, hetzij dit in werkelijkheid of in afbeeldinge der werkelijkheid voor het starend oog en den schouwenden geest werd gesteld. Het gezicht blijft geheel vrij van de werking der verbeelding, dat van den profetischen droom niet altijd gezegd kan worden. Het profetisch gezicht sluit zich ook, veel minder dan de profetische droom, aan de gebeurtenissen van het dagelijksche leven aan.

Voor Abrahams geopend en opmerkzaam gemaakt oog verrees dan, zoo zouden wij 't ons voorstellen, door den wil en de werking Gods, een machtig schild en een blinkende schat. Wat dit beteekenen moest zeide hem het verklarend woord Gods: „Ik ben uw schild en uw loon zeer groot", dat door een vermanend en waarschuwend „vrees niet" werd voorafgegaan. In beeld en teeken werd hem van Godswege eene toezegging des heils gebracht en, opdat hij in de beteekenis daarvan niet mistasten zoude, werd het hem ook gezegd. Eerst komt het beeld en dan het woord. In Christus Jezus, het eeuwig Woord Gods en het uitgedrukte beeld van Gods zelfstandigheid, vallen woord en beeld als uitdrukkingen van de openbaringe Gods te samen in één persoon.

Wat heerlijke verzekering des heils kwam op zoo heerlijke wijze tot het ontroerde hart Abrahams. Gewis had hij op dat oogenblik bemoediging en vertroosting noodig. Want de Heer spreekt niet één woord doelloos, en meestal zal het woord des Heeren een terugslag of antwoord zijn op de verborgen gedachten des harten, waarvan wij zelve dikwijls ons niet bewust zijn. Als de Heer het noodig keurt, Abraham tot aflegging der vreeze aan te manen in Zijn „vrees niet", dan moet er toch ook iets van vrees in Abrahams

hart geweest zijn. Zoo is het ook als de Heer tot anderen of tot u spreekt: „vrees niet, geloof alleenlijk". Och, er is in ons hart, dat onder de macht van de zonde en van het beschuldigend geweten is gekomen, ten alle tijde vrees, ten minste rechtmatige oorzaak van vrees voor den toorn Gods. Maar wij merken dit niet altijd op. Somtijds evenwel wordt ons dit duidelijk, als wij plotseling, wij weten dikwijls niet hoe of waarom, opschrikken, of als wij eensklaps tegenover het licht der waarheid Gods gesteld worden.

Vreesde Abraham wellicht in de stille en nachtelijke overpeinzing, dat de overwonnenen zich op hem wreken zouden? Duchtte hij misschien een onverhoedschen aanval? Gevoelde hij zich wellicht minder wel en vreesde hij kinderloos te zullen sterven en alles onbeheerd te moeten achterlaten? Wij weten het niet. Het menschelijk hart en de bochtige gangen onzer opvolgende gedachten zijn menigmalen zoo vreemd, en men heeft dikwijls zoo heel weinig noodig, om in eene geheel verkeerde richting geleid te worden, om aan allerlei wantrouwen en vreemdsoortigen achterdocht voet te geven. Het woord des Heeren alleen kan ons dan redden en in den rechten weg terugbrengen. Daartoe komt ook het woord Gods.

Al wat Abraham en de mensch noodig heeft tot verzekering des heils, ligt in de toezegging Gods opgesloten. God beschermt de geloovigen; Hij is hun schild; dat is het eerste en grootste. Zij worden in de kracht Gods bewaard door het geloof tot de zaligheid. Maar ook hun loon bewaart Hij voor hen, de onbevlekkelijke en onverderfelijke en onbesmettelijke erfenis. Want Hij-zelf is Abrahams loon. Hij geeft Zich zelven den geloovige tot loon en Hij blijft in eeuwigheid dezelfde die niet veranderd wordt. *Bescherming* van den geloovige en verzekering der *hoogste zaligheid*

zijn het tweetal zegeningen, die door „het schild" en het „zeer groote loon" worden afgebeeld. God vergewist Abraham van beide. Met minder dan God-zelven kan het kind Gods het niet doen. Niet de gave maar den persoon Gods heeft hij voor zijn hart noodig. Hij moet zich nabij God en met Hem gemeenzaam gevoelen. Daarin heeft hij dan tevens de waarborg der eeuwige goedentierenheden, het gewisse onderpand van het voortgaan van kracht tot kracht en van licht tot licht. Daarom roemt ook de psalmist en al het volk des Heeren in Hem als in hun schild en kracht.

Doen ook wij dit, zingende van Ps. 84 het zesde vers.

Ook wij hebben eene dergelijke verzekering des heils wel eens noodig. Want ook wij verkeeren wel eens in gedrukte stemming, wanneer het lied der opwekking ons een behoefte is, omdat er in ons zelve geene opgewektheid is. Ja, zoo groot kan de macht dier gedrukte stemming zijn, dat zelfs geen troostwoord des Heeren aanstonds machtig is, om ons op te beuren. Waarom zou dit bij ons niet even goed het geval zijn als dit bij een Abraham was? Vergeet nooit dat „de vreugde des heils" een bijzondere genade is, en dat bij den geloovige dit wel het gebed zal moeten zijn: „Geef mij wederom de vreugde des heils, opdat de beenderen zich verheugen, die Gij verbrijzeld hebt" Op onze zonde volgt de verbrijzeling door God, opdat er kome verbrijzeling voor God. Ziet het ook aan David. Geen inspannende poging der opgegrepen heiligmaking vermag die gedruktheid des geestes en siddering des harten te bannen. 't Is alsof menigmalen — ook gij zult dit weten — juist na een tijd van ingespannen heiligmaking, het bang en loom gevoel des harten te zwaarder wordt. Ziet ook dit bij Abraham bevestigd. Nooit verkeerde hij in grooter onzekerheid aangaande

de beloften Gods, dat juist na zijne overwinning op Kedor-laomer. Dat blijkt wel uit de vraag der onzekerheid, waarmede hij den Heer beantwoordt. „Toen zeide Abraham: Heere, Heere! wat zult Gij mij geven, daar ik zonder kinderen heenga? en de bezorger van mijn huis is deze Damascener Eliëzer." Voorts zeide Abraham: „zie, mij hebt Gij geen zaad gegeven, en zie de zoon van mijn huis zal mijn erfgenaam zijn."

Abraham gewaagt hier van tweeërlei kindschap, dat des huizes en dat uit eigen lendenen geboren. Van het eerste heeft hij, van het tweede mist hij het bewustzijn, nog altijd, in weerwil der beloften Gods; en dit kwelt hem zoozeer, dat het bezit van het eerste geene vergoeding kan zijn voor het gemis van het tweede. Men kan in het huis van iemand geboren zijn, zonder nog van den heer des huizes zelven af te stammen. Heeft Abraham misschien in eigen vaderschap een onderpand voor zich zelven willen zien? Kindschap uit zijne eigene lendenen zoude hem vervulling van Gods eigene beloften, en, daarom, waarborg kunnen zijn van eigen kindschap Gods. 't Is hem niet genoeg, tot het geslacht en het huis te behooren, waaraan de belofte geschied is; deze belofte moet aan hem persoonlijk waar worden. Hij moet niet maar een kind des huizes, maar een kind van den vader des huizes zijn. Ook gij moet dit in geestelijken zin, d. i. niet maar in de kerk en onder het verbond te zijn geboren, maar tot die kerk blijvend te behooren, als eigen kind van den Heer der kerk!

Tegenover het zaad der belofte stelt Abraham den zoon des huizes, een ingeborene des huizes, Eliëzer van Damaskus (wellicht een zoon eener slavin uit Damaskus), die door getrouwen dienstijver opgeklommen was tot bezorger van Abrahams huis, gelijk Abra-

hams achterkleinzoon Jozef dit later was in het huis van Potifar en in het rijk van Farao. Uit Jer. 12 : 14 blijkt duidelijk, dat een „ingeborene des huizes" hooger stond dan een knecht, en minder dan een zoon des huizes. Hoe vroom en getrouw deze opzichter des huizes nu ook mocht zijn, toch behoorde hij niet tot het zaad der belofte. En evenwel, dit duchtte Abraham, zoude hij erfgenaam van alles worden. David is niet de eenige die klaagde: ik zal nog een dezer dagen omkomen in de handen Sauls, ofschoon hij de stellige belofte had, dat hij eenmaal op Sauls troon zoude zitten. Ook de vader der geloovigen twijfelt voor een oogenblik. Wil niet vergeten, dat hij nog op aarde leefde en dat een volkomen en eeuwig ongeschokt geloofsvertrouwen eerst in den hemel mogelijk wordt. Mocht gij in uwe slingeringen dit meer inzien, gij zoudt meer schromen uwe twijfelingen uit te spreken en meer trachten er tegen te strijden. Elke twijfeling des geloofs is in den grond der zaak een bedekt verwijt tegen God; is achterdocht tegenover Zijne trouw, terwijl wij reeds bezig zijn met eigen ontrouw aan God.

De Heer blijft getrouw. Verneem het, o Abraham! uit het woord der geruststelling Gods." En ziet, het woord des Heeren was tot hem, zeggende: „deze zal uw erfgenaam niet zijn; maar die uit uw lijf voortkomen zal, die zal uw erfgenaam zijn." — Neen, Abraham wilde er den Heer geen verwijt van maken, dat hij nog steeds kinderloos daarheen wandelt. Hij twijfelt ook niet aan God, maar aan zich-zelven. Heeft hij vroeger den Heer wel goed begrepen, toen de Heer tot hem zeide: „aan uw zaad zal Ik dit land geven" (Gen. 12 : 7) en ook naderhand de belofte aangaande het zaad herhaalde (Gen. 13 : 15, 16)? Had de Heer misschien ook de zonen des huizes, gelijk Eliëzer er

een was, bedoeld? Zoo gaat het, als de vervulling der belofte te lang uitblijft naar onzen zin, dan gaan wij tornen en plukken aan den zin der belofte zelve en zoeken de belofte in een zin uit te leggen, die meer met onze eigene opvatting en den toestand van het oogenblik overeenkomt. Daarom komt het woord der geruststelling Gods duidelijk en onomwonden, zoodat het voor geene verkeerde uitlegging meer vatbaar is, tot den twijfelenden Abraham. „Niet deze Eliëzer, de zoon des huizes, maar die uit uw lijf voortkomen zal, die zal uw erfgenaam zijn". De Heer neemt Abrahams onderscheiding op, om hem te beter te leeren onderscheiden.

En opdat Abraham te vaster overtuigd mocht worden van de gewisheid der belofte Gods en te helderder den zin en ware meening van het woord des Heeren zou begrijpen, wordt er een teeken der verzekering aan toegevoegd. Dat teeken is drievoudig. Het bestaat uit Abrahams uitleiding naar buiten, zijn opzien naar boven en zijne waarneming der almacht Gods. „Toen leidde Hij hem uit naar buiten, en zeide: zie nu op naar den Hemel en tel de sterren, indien gij ze tellen kunt; en Hij zeide tot hem: „zoo zal uw zaad zijn." Opdat gij weten moogt, dat hetgene Abraham in een gezicht wordt getoond, niet in eene verrukking van zinnen of opgewekte verbeelding bestond; dat het niet een droomgezicht of eenige werkzaamheid des geestes in den slaap was; daartoe leert de schrift u, dat de Heer Abraham als bij de hand nam en naar buiten uitleidde. Niet maar gelijk bij een slaapwandelaar, die gedachteloos en werktuigelijk voortgaat, was het bij Abraham. Deze uitleiding Abrahams moest naar vs. 7 heenwijzen op de uitleiding Abrahams uit Ur der Chaldeën, waaruit de Heere hem had uitgeleid, om hem het land te

geven, waar hij nu vertoefde, en dat zijn nageslacht erfelijk zoude bezitten. Dikwijls zal eene kleine herinnering aan eene bijzondere leiding Gods in 't verleden de droeve macht der geesteloosheid over ons kunnen breken. De Heer heeft daartoe van die grootere en kleinere teekenen gesteld, die ons meer dan eens aan Zijne zegeningen van weleer moeten herinneren. Zoo leidt de Heer ons soms buiten den kring onzer gedachten en vrienden, om, als wij ons zelve ledig gevoelen, of elders of aan den disch des avondmaals te vernemen, hoe en waartoe de Heer ons eens uit Ur heeft uitgeleid.

Maar dan ook is het zaak om naar boven te zien. Daarom zegt het formulier des avondmaals het ook zoo goed, opdat wij, eenmaal uit den gewonen kring des levens aan de tafel des Heeren geleid, dan met het waarachtig hemelsche brood Christus gespijzigd mogen worden, zoo laat ons (onze harten) opwaarts in den hemel verheffen." Ook Abraham, eenmaal naar buiten geleid, moest naar den hemel opzien, en deze, met zijne tallooze sterren, werd hem tot een teeken gesteld. Laat ons hier wel bedenken, dat het verbond wel stond opgericht te worden, maar nog niet gesloten was. Wij hebben hier met een leerend en verklarend teeken te doen, dat, het inzicht in de waarheid verhelderende, tot het verbond moest opleiden; niet met een eigenlijk verbondsteeken, dat eerst later wordt ingesteld (Gen. 17) en de genadegaven des verbonds aan het hart moest betuigen en versterken. Reeds vroeger (blz. 37, 38) hebben wij over den hemel als teeken gesproken.

Aan dien hemel moest Abraham het onmogelijke beproeven, namelijk: de sterren te tellen. De sterren zijn ten alle tijde de uitdrukking van Gods almacht, trouw en voorzienige zorg in de leiding en besturing

des geschapen heelals, gelijk zij van de andere zijde met het „zand der zee," uitdrukking zijn der veelheid van het gelijksoortige. Als de sterren des hemels of als het zand aan den oever der zee, is in den bijbel eene spreekwoordelijke uitdrukking voor eene tallooze menigte. Alzoo moest de met sterren bezaaide hemel Abraham twee zaken leeren. Deze gewaagden van Gods almacht als waarborg van de mogelijkheid; van Gods trouw als onderpand van de zekerheid, en van Gods wijsheid, die al de sterren bij name, gelijk den tijd van hun op- en ondergang, kent, als teeken van de tijdigheid der vervulling van 's Heeren beloften. De Heer kent Zijn tijd. Bovendien beloofden zij aan Abraham de talrijkheid zijner nakomelingschap.

De wetenschap van Gods souvereine almacht, eenmaal aan het hart geheiligd, is de vaste bodem voor het oprecht geloof des harten, dat nu ook uitdrukkelijk van Abraham vermeld wordt, naar zijn wezen, voorwerp en vrucht. „En Hij geloofde in den Heere en Hij rekende het hem tot gerechtigheid". Waar de toerekening tot gerechtigheid bij het geloof komt, is dit als van zelve als het zaligmakend geloof gekenmerkt, dat, in onderscheiding van het geschiedkundig geloof, bovenal in vertrouwend toeëigenen het hoofdbestanddeel zijns wezens zich ziet aangegeven.

Gij kent het juiste antwoord van den onderwijzer op de laatste vraag van den Catechismus: Wat beteekent het woord: Amen? „Amen is te zeggen: het zal waar en zeker zijn". Innerlijk waar en zeker, onbedriegelijk vast is de beteekenis van het oorspronkelijk hebreeuwsch woord: amen. Daarom noemt de Heere Zich zelven ook den Amen, of den Getrouwe en Waarachtige (Openb. 3 : 14). Daarom zijn ook al de beloften Gods in Jezus Christus ja en amen (2 Cor.

1 : 20). Ditzelfde amen nu is de wortel van het woord dat in den grondtekst voor ons nederlandsch gelooven wordt gevonden; is ook de wortel van het hebreeuwsche woord voor ons woord waarheid (émeth). In den vorm, waarin dit woord hier en in Ps. 116 : 10 voorkomt, beteekent het steeds gelooven, of anders: vast en zeker op de aangenomene waarheid steunen en sterk zijn. Ziedaar het eigenlijk wezen van het zaligmakend geloof, gelijk het hier voor het eerst in Gods woord optreedt en God-zelven tot eenig voorwerp dient. Vraagt gij naar den eigenlijken grondslag en den vasten bodem van het zaligmakend geloof, het is het Woord Gods, dat in de belofte tot den mensch komt en dat gekend moet worden, voordat men op Hem, die het gesproken heeft, zijn vertrouwen zal kunnen stellen. Vraagt gij naar het eigenlijk voorwerp van het geloof; de bijbel antwoordt u: Abraham geloofde in den Heere. De Heere dan is het voorwerp des geloofs; en des Heeren almacht, voor wie niets onmogelijk is, is voor het geloof de grond des vertrouwens.

Een zoodanig geloof heeft de liefelijkste vrucht. Wat in naam des Heeren door den profeet Habakuk is verkondigd (Hab. 2 : 4), wat naar Christus eigen woord van den armen tollenaar gold (Luk. 18 : 14), wat, door den apostel Paulus, als de heerlijkheid en kracht des Evangelies wordt geroemd (Rom. 1 : 16), datzelfde wordt hier van den geloovigen Abraham verzekerd: „Zijn geloof werd hem tot gerechtigheid gerekend". Wat iemand als zoodanig toegerekend wordt, bezit hij niet in zich zelven. Als God Abraham gerechtigheid toerekent, moet dit zijn, omdat Abraham deze in zich zelven mist. Hier vindt gij dan de eerste Schriftuur-plaats, die gewaagt van de rechtvaardiging door het geloof alleen, door de toegerekende gerech-

tigheid Gods. Het oorspronkelijk woord, door de onzen door „toerekenen" vertaald, beteekent eigenlijk „toedenken", er voor houden (chaschab). God dacht in Zich zelven Abraham de gerechtigheid toe, die deze in zich zelven niet had, zoodra hij het woord der belofte Gods aannam, en, in het vertrouwen op de waarheid, de trouw en de almacht Gods aanvaardde.

Ps. 34 : 11.

Maar wanneer en voor hoe lang zoude die belofte des Almachtigen in vervulling komen? Ook deze twijfel grijpt den geloovige nog wel eens aan, zelfs nadat hij de verzekering des geloofs, door de verzegelende daad des Heiligen Geestes, aan zijn hart ontvangen heeft. De Heer weet dit en Hij voorkomt in Zijne barmhartigbeid, de geheime vrees van Zijn geloovig kind. „Voorts zeide Hij tot hem (Abraham): Ik ben de Heere, die u uitgeleid heb uit Ur der Chaldeën, om u dit land te geven, om dat erfelijk te bezitten". Daarop dan, gelijk wij reeds aanmerkten, daarop dan doelde die nachtelijke uitleiding, om Abraham opmerkzaam te maken op de roeping zelve en op de trouw waarmede de Heere-God zelf die tot dusverre had bevestigd. Dat kon Abraham weten: 't was vrije, souvereine liefde Gods geweest; en deze goddelijke liefde zoude het gewis ook niet aan de macht falen, om haar eenmaal opgevat doel te bereiken. Het bijzonder doel der roeping Abrahams nu was: om hem, den afgezonderden gunstgenoot, eene afgezonderde erve tot eene erfelijke bezitting te geven.

Het gaat Abraham, gelijk zoo menigen geloovige na hem. De voorgestelde zegeningen kunnen soms zoo groot zijn, de aanbieding zoo onverwacht en het inzicht van eigen onwaardigheid zoo overstelpend, dat wij schier

niet gelooven kunnen, dat zij voor ons zijn. Dan zegt de ziel vóór, wat zij anders spreekt nà het ontvangen der weldaden: „ik ben, o Heer! geringer dan al Uwe weldadigheden". Dan wordt het teeken gevraagd, niet ter bevestiging van de trouw Gods, maar ter gemoetkoming aan eigen weifelmoedigheid. Een aldus gevraagd teeken is als de angstkreet der krampachtig worstelende hoop, die smeekt: „ik geloof, Heer! kom mijne ongeloovigheid te hulp!" Niet de twijfel des ongeloofs, maar de ongerustheid der ongeloovigheid vraagt aldus een teeken van des Heeren almacht. Het gevoel van eigen onwaardigheid drong er toe.

Aldus was het later met een Gideon, aldus is het nu bij een Abraham, als hij zegt, vol verwondering en, bij het vernemen van zooveel goedheid Gods, geheel verrast: „Heere, Heere! waarbij zal ik weten, dat ik het erfelijk bezitten zal?" Twee dingen heeft hij moeite geloovig aantenemen: dat hij, oude man, nog kroost zoude hebben, en dat het zondig kroost vàn een zondigen vader zoozeer door God begenadigd zoude worden, om dat schoone land, als erve uit 's Heeren hand, te ontvangen. Maar geen ander teeken wordt hem van God gegeven. Het teeken, dat volstaan kan, is: dat de algenoegzame God een offer van zijne hand wil aannemen. Indien de reine God, die niets van het menschenkind behoeft, evenwel uit zijne onreine hand iets wil aannemen, dan kan die reine God aan onreinen gewis nog veel meer schenken.

„En Hij zeide tot hem: neem Mij eene driejarige vaars, en eene driejarige geit en eenen driejarigen ram en eene tortelduif en eene jonge duif". Zoo klonk de eisch des Heeren tot Abraham, die van zijn God een teeken als moedgevend onderpand had gevraagd. Het is niet genoeg, dat een offer wordt gebracht. Het moet geschieden op bevel Gods, naar het woord Gods,

en ter eere Gods. Daarom kwam nu tot Abraham, bij 't gebod en de omschrijving van het offer, nog de opmerkelijke bepaling: „neem Mij", d. i. „neem ten Mijnen wille en ter Mijner eere". Niet slechts iets van het uwe aftezonderen, maar het te doen, alleen om wille van den Heer, daarop komt het aan.

Volgroeide offerdieren moesten het wezen, die Abraham had te brengen, en daarom ook werd een driejarige leeftijd gevergd en die soort van huisdieren, die, tam en nuttig tevens, als rein, ook later voor het offer waren aangewezen. Wil de Heer misschien hierdoor mede leeren, dat indien wij iets aan den Heer wijden, dit dan niet datgene mag wezen, wat op zich zelve reeds onbruikbaar of afgeleefd is. Waar oprechte liefde ons dringt, den Heere eene gave der dankbaarheid te wijden, daar is het beste wat we hebben, naar ons oordeel, voor den Heer nog niet goed genoeg. Zoo was het bij Abel, die het vette der lammeren bracht. Zoo was het niet met Israel, naar het getuigenis des profeten Maleachi (Mal. 1 : 8). Zoo is het niet met ons, als wij den Heere zoeken in de dagen van ons verval en der afneming, en niet in die der jeugd hart en leven Hem bieden; of als wij den armen en der kerk soms geven, wat wij anderen niet mogen geven en dat wij voor ons zelve niet meer kunnen gebruiken.

Alle vijf soorten van offerdieren, die hier van Abraham werden geëischt, werden ook later in de wet aan Abrahams nakroost voorgeschreven, en de Voorvader moet reeds nu van de dieren des lands offeren, terwijl hij Israel in zijne lendenen draagt. Met het gebieden van het offer, als antwoord op het gevraagde teeken, wil de Heer tevens leeren: èn dat de gehoorzaamheid beter is dan offerande, èn dat die bereidwillige gehoorzaamheid in den weg des geloofs, de weg is tot de verzekering

des geloofs. „De goede werken, zegt de Catechismus vr. 86, moeten gedaan worden, opdat elk bij zich zelven zijns geloofs uit de vruchten verzekerd zij".

Bereidwillig ook gehoorzaamde Abraham het bevel des Heeren; „en hij bracht Hem deze allen en hij deelde ze midden door en hij leide elks deel tegen het andere over; maar het gevogelte deelde hij niet". Abraham had den eisch Gods begrepen, om van het zijne iets aftenemen en het Gode (Hem) te wijden en aan te bieden. In het nemen ligt de wijding der gave; in het Gode brengen de aanbieding van het offer. Beiden wilde de Heer: zoowel de bepaalde afzondering, waardoor eenige gave van het gemeen gebruik werd afgezonderd en gewijd, als de blijmoedige toebrenging, waardoor het aan den Heer wordt aangeboden. Wijding en aanbieding vormen, van de zijde des offeraars, te samen de voornaamste deelen der offerplechtigheid, waarvan de dooding of bloedvergieting de voltooiing is. Daarom deelde Abraham dan ook de offerdieren in deelen en schikte deze in orde tegenover elkander, zoo, dat zij, hoewel verdeeld, toch in hun geheel gebracht schenen. Dat hij het gevogelte niet deelde, was wel vanwege de geringe grootte.

Daar lagen dan de offerdieren voor het aangezicht des Heeren uitgespreid. In angstige spanning wacht Abraham de dingen af, die komen zullen. Of hij nog denkt om en uitziet naar het gevraagde teeken, weten wij niet; maar gelooven wij minder, omdat al zijn aandacht werd ingenomen door het groot gevaar, dat zijn offerande dreigde. Immers wild gevogelte, d. i. roofvogels kwamen neer op het aas, om dit als buit weg te voeren, of, indien het dit niet kon, het te verontreinigen. Dan joeg Abraham deze onreine en gulzige vogels weg, door telkens op te staan en met allerlei geluiden hen te verschrikken. Indien het vra-

gen van een teeken, wat veel geschiedt, uit ongeduldig haasten des geloofs ontstaat, is bezigheid in den dienst des Heeren daartegen het beste geneesmiddel. De geloofswerkzaamheid doet het geloofs-ongeduld vergeten.

Rispha, die de lijken van haar kinderen bewaakte en verdedigde tegen de roofdieren, is een aandoenlijk beeld der moedertrouw (2 Sam. 21 : 10); maar ook Abraham, die neerzat om zijne offerdieren te beschermen tegen de aanvallen der roofvogels, is even aangrijpend beeld der geloofstrouw. Wij ontvangen hier een nuttigen wenk. Daar zijn roofvogels, die op de offers des geloofs azen, om die weg te voeren of te bezoedelen. Laat ook ons de wacht houden. De volhardende gehoorzaamheid bestaat niet alleen in het brengen van het offer ons levens, maar ook daarin, dat wij het rein en onbesmet houden. Laat geen onreine adem over de bloesems en vruchten des gevoels en des geloofs gaan. Laat ons niet met onze offers de bedilzieke wereld opzoeken of ze voor haar tentoonstellen. Daarin ligt groot gevaar. En indien de wereld evenwel op ons werk des geloofs tracht aantevallen, trachten wij haar dan verre te houden. Trouwens, de roofgierige vogels zijn eigenlijk het beeld der boosaardige machten en geestelijke boosheden in de lucht en der onreine begeerten in ons eigen hart.

Trouw hield Abraham de wacht, geheel den dag tot in den avond; toen de zon was aan het ondergaan, toen kon hij niet meer, toen viel een diepe slaap op Abraham. Zoo weing zijn wij in staat, zelve ons hart en ons leven te bewaren. De discipelen door den Heer zelfs daarom gebeden, konden niet één uur met Hem waken; Abraham, de vader der geloovigen, die zijne offers bewaakte, kon dit niet langer, overmand door den zwaren slaap; hoe zouden wij het dan kunnen, wij die menigmalen zoo mat en droomerig zijn? Hoe goed is het te weten, dat

De Hoeder Jakobs niet slaapt of sluimert. Hij waakt. Juist daarom kon en moest Abraham door den diepen en bijzonderen slaap bevangen worden; want indien Abraham wakende doorleefd had, wat hij nu in den slaap ondervond, misschien zoude hij het bestorven zijn. Ook daarom geeft de Heer het menigmalen Zijnen beminden in den slaap; omdat zij in wakenden toestand, verbaasd en verslagen, het heil zonden laten voorbijgaan of het verschrikt ontvluchten. O, de Heer weet wat de Zijnen behoeven. Want wat Abraham in dien slaap zag en ondervond was genoeg om ook het moedigst hart te doen sidderen.

„Ziet, een schrik en groote duisternis viel op hem." De keuze dezer woorden is juist geschikt om het plotselinge en ijzingwekkende der gebeurtenis levendig te doen uitkomen. Zie, Abraham wenschte nu reeds te weten, hoe het met zijne nazaten zoude zijn, hoe zij eenmaal de beloofde erve deelachtig zouden worden; terwijl gewis ook op den achtergrond van dit alles in de diepte zijner ziel de nieuwsgierige vragen leefden: „en waarom niet nu reeds dit alles? Waartoe dat lange wachten? Waartoe die langdurige kinderloosheid? Waarom de vervulling der belofte niet tijdiger aangebracht? Op al deze. vragen ontvangt hij antwoord, in hetgeen met hem geschiedt en in hetgeen hij door het woord des Heeren verneemt.

't Is goed, dat wij de toekomst niet kennen. Gods voorzienige wijsheid heeft uit groote liefde een sluier daarover heengeworpen. Laat ons er dankbaar voor zijn; want die sluier, door Gods hand over de toekomst geworpen, is voor den kortzichtigen mensch een ware weldaad. Als gij nù kondet weten, wat uwe kinderen en kleinkinderen eenmaal wacht, misschien zoude het genot van uw tegenwoordig leven vergald en weg zijn. Een schrik en duisternis zoude over uwe ziel komen

en zich, als een donker rouwvloers, over al uwe vreugde heenspreiden. Zoo ondervond het voor een oogenblik Abraham in zijne slaap, waaruit hij met schrik plotseling ontwaakte, terwijl alles om hem heen stikdonker was. 't Was het beeld van hetgeen zijn nakroost in latere tijden wachtte, eer de ure der verlossing zoude slaan. Dat zal Abraham nu door het eigen woord van den almachtigen God verklaard worden. Hoort slechts.

„Toen zeide Hij tot Abraham: weet voorzeker, dat uw zaad vreemd zal zijn in een land dat het hunne niet is, en zij zullen hen dienen, en zij zullen hen verdrukken vier honderd jaren. Doch Ik zal het volk ook rechten, hetwelk zij zullen dienen; en daarna zullen zij uittrekken met groote have". Is het niet, alsof de psalmist in Ps. 94 : 14, 5 op deze voorspelling terugziet en deze beschrijft? Een viertal omstandigheden worden, in die nachtelijke duisternis, Abraham door het woord des Heeren klaar gemaakt. Zijne nazaten zouden langen tijd buiten het beloofde land als vreemdelingen verkeeren; vier eeuwen lang zouden zij in dienstbaarheid en verdrukking in het vreemde land leven; daar zou een oordeel des gerichts uitgaan over het verdrukkende volk; ten laatste zouden de verdrukten van weleer verrijkt uit het land der dienstbaarheid uittrekken. — Alles wijst heen op eene toekomstige verlossing uit het land der slavernij en des doods, maar eene verlossing langs den weg van diepe vernedering. Zoo zoude Israel, het nakroost Abrahams, Gods wijsheid, trouw, rechtvaardigheid en genade in zijne gansche geschiedenis moeten verkondigen; zoo profetische voorafbeeldinge zijn van dien gezalfden koning Israels, die, zone Gods, vreemdeling was in een land dat niet het zijne was; die kwam om te dienen, maar ook om de gevangenis gevangen te nemen en

gaven uittereiken aan een wederhoorig geslacht; die de rijken als een roof zoude deelen. Maar ook het volk, dat Hem, den dienenden Christus verdrukte, zoude God rechten.

Gewis, de Heer zoude Abraham niet dat duistere deel van Israels geschiedenis ontsluierd hebben, indien Hij niet tevens op het heerlijk einde, op de toekomstige verlossing had kunnen wijzen; indien Hij niet Abraham voor eigen persoon en tijd tevens had kunnen geruststellen.. „Gij zult tot uwe vaderen gaan met vrede; gij zult in goeden ouderdom begraven worden en het vierde geslacht zal herwaarts wederkeeren". Dit alles geldt de bijzondere levensverhoudingen Abrahams, voor zooverre deze niet in dadelijk verband staan tot het koningrijk Gods en de vervulling van den eeuwigen Raad Gods, tén opzichte van Zijn koninkrijk. — Laat ons elkander hierin goed trachten te begrijpen. Elk kind Gods leeft, zoolang hij op aarde is, als 't ware een dubbel leven: het eene natuurlijk, in betrekking tot maatschappij, verwanten en bijzonderen levenskring, die door de banden des bloeds bepaald wordt; het andere geestelijk, in betrekking namelijk tot het koninkrijk Gods, de kinderen des Heeren en het geestelijk gebied, hetwelk alles door den Geest wordt aangegeven. Nu zijn er voor beide levenskringen bijzondere beloften en zegeningen, die of het tijdelijke of het eeuwige raken. God vervult de beloften voor het tijdelijke, opdat wij daarin een waarborg zouden hebben voor de vervulling van de eeuwige. Zoo is het ook met datgene, wat de Heer Abraham van zijn persoonlijke levensverhoudingen verzekert, aangaande zijn einde, zijn uitvaart en zijn nakroost.

Zijn einde zoude vrede zijn. Wat een Simeon zich later hoopte, „heen te mogen gaan in vrede!', dat wordt Abraham in dien nacht vastelijk toegezegd. Het

verscheiden van de aarde wordt waar en sierlijk omschreven door de uitdrukking: „tot uwe vaderen gaan”. Hier is geen sprake nog van begraven, wat eerst later volgt, maar van het weerzien dier voorvaderen, die reeds lang waren voorgegaan. Duidelijk wordt hier de onsterfelijkheid der ziel geleerd, en alzoo vindt men dan dat geloof reeds ten tijde der voorvaderen. Het vredig einde zoude de kroon zijn van een welbesteed leven en de afsluiting van een goeden ouderdom of, zooals het in 't oorspronkelijke luidt, van eene goede grijsheid.

Niet slechts een hooge, maar ook een waardige ouderdom wordt hierdoor aangeduid; die grijsheid namelijk, die als een sierlijke kroon op den weg der gerechtigheid gevonden wordt. Niet elke hooge onderdom is op zich zelven beschouwd eerwaardig; — ook sommige redelooze dieren kunnen zeer oud worden; — maar een ouderdom, die, frisch en groen, den Heer gewijd blijft en die, bedaard en stemmig, ook bij de veelheid der jaren en met den zilveren krans der grijsheid om den schedel, nog het kinderlijk geloof heeft bewaard. Die ouderdom is eerwaardig, die, bij het welken en wijken van eigen lichaamskracht en leven, zich nog kan vasthouden aan de eeuwige kracht Gods en zich verblijden in de ontluikende krachten van het komend geslacht, dat op onze graven zal wandelen en onze namen op de grafzerken zal lezen. In Abrahams ziel moet iets dàarvan geleefd hebben; want tot hem komt de belofte, dat het vierde geslacht naar Kanaän zoude wederkeeren.

Nu Abraham in de persoonlijke beloften, wier vervulling gewis meer nabij is, de verzekering heeft ontvangen voor de meer verwijderde, nu wordt hem ook door God verklaard, waarom het zoovele eeuwen nog zoude duren, eer zijn nakroost met groote have uit

het land der verdrukking zoude uittrekken en het beloofde land erfelijk bezitten. „Want de ongerechtigheid der Amorieten is tot nog toe niet volkomen". Als de voornaamste en invloedrijkste volksstam der Kanaänieten worden de Amorieten in plaats van allen genoemd. Niet eer zal Israel Kanaän beërven, voordat de maat der ongerechtigheid van het ten ondergang gedoemde volk ganschlijk vol is. De gerechtigheid Gods laat ook hierin hare heilige rechten gelden, opdat het blijke, dat de oordeelen van den toorn Gods steeds op een heiligen en rechtvaardigen grondslag rusten, nooit naar willekeur of zonder genoegzame reden geschieden. Juist daarin vindt gij de verklaring van de vertraging des oordeels. Ook hierin blijft het getuigenis der Schrift wederom overal zich zelve gelijk. De volle ontplooiing des heils valt samen met het geheel ontwikkeld zijn der ongerechtigheid. De maat, ook uw maat der ongerechtigheid, moet eerst vol zijn. Dan komt het oordeel. Dat geldt voor de gemeente in haar geheel en ook voor elk lid in 't bijzonder. Zult gij tot zoolang wachten? Zult gij dan de maat tot overloopens toe laten vol worden? Zult gij u dan niet bekeeren en door uwe bekeering het oordeel willen keeren? Nog is het de tijd der genade.

Hier is het misschien de geschikte plaats, om een enkel woord te spreken over de vier geslachten en het aangegeven getal van vierhonderd jaren. Men zoude uit deze samenvoeging allicht tot het besluit komen, dat een geslacht, naar algemeenen en niet juist bepaalden duur, overeenkwam met het tijdsverloop van eene eeuw. Het oorspronkelijke woord (dôr) beduidt eigenlijk een samenhangenden kring of van bloedverwanten of van tijden of van woningen, die bij elkander behooren. Menigmalen wordt, in de psalmen en bij Jesaia, de uitdrukking „van geslacht tot ge-

slacht" gelijkgesteld met de opvolgende tijden of tijdkringen der eeuwigheid. Gewoonlijk echter wordt een eeuw door een drietal opvolgende menschengeslachten ingenomen; maar daar tegenover staat ook weder dat het woord geslacht meermalen in uitgebreider zin wordt gebezigd, wanneer het strekt om een zeker verloop van tijd aan te geven. Wij zouden dan kunnen zeggen, dat de Heer Abraham voorspelt, dat het nageslacht, dat in de vierde eeuw na hem zoude leven, naar het beloofde land zoude optrekken; maar tevens zoude dit het vierde geslacht zijn na de komst van zijn nakroost in Egypte, gelijk dit geldt èn van Mozes, èn van Kaleb, èn van anderen. Wanneer men bovendien, hetgeen wij meenen te mogen en te moeten doen, den uitgang Abrahams uit Ur stelt geschied te zijn in Abrahams 70ste jaar, dan zijn er van dat begin zijner zwerftochten tot Israels uittocht uit Egypte juist 430 jaren. Hiervan spreekt de Apostel Gal. 3 : 17. Van Izaaks geboorte, de vervulling der eerste belofte, tot Israels uittocht, de vervulling der andere belofte aan Abraham geschied, zijn er 400 jaren; en deze omvatten den tijd der vreemdelingschap hier vermeld. Een zeker schrijver heeft juist opgemerkt, hoe een zelfde getal van 430 jaren het tijdperk omvat van Babels spraakverwarring tot Hebers dood, van Abrahams uittocht uit Ur tot Israels uittocht uit Egypte en ten laatste van de wetgeving tot Davids zalving. Zoo dat, naar zijne opmerking, de oorsprong der Hebreën, de belofte aan Abraham, de wet en het rijk Davids juist even groote tijdruimte der bedeeling gehad hebben. Uit dit alles te samen wordt blijkbaar, dat God niet alleen een God der strikte orde is, maar ook een God der strikte trouw, die Zijn woord vervult, en op Zijne tijden vervult.

Ja, als de tijd vol is, zal de belofte en de dreiging baren. Ook dit wordt Abraham als in een sprekend beeld getoond. Nog lagen daar de in stukken gehouwen en in orde tegenover elkander geplaatste offerdieren, en nog altijd vertoefde de Heer te komen. Wel werd Zijn woord gehoord, wel werd Zijn wil geopenbaard, maar de Heer zelf verscheen niet. Eerst moest de bestemde dag geheel ten einde zijn, de zon ganschlijk zijn ondergegaan. „En het geschiedde, dat de zon onderging en het duister werd, en ziet daar was een rookende oven en vurige fakkel, die tusschen die stukken doorging". Hiermede, met de afsluiting dier offerplechtigheid van de zijde des Heeren, hiermede geschiedt ook de eigenlijke sluiting des verbonds. In deze handeling treedt de Heere God zelf op en openbaart Hij Zich zelven als Dengene, die Abraham uit Ur der Chaldeën heeft uitgeleid, die hem de belofte heeft gegeven en het verbond met hem heeft gemaakt. Tot het geheel der verbondssluiting behoort mede al wat van gezichten, beloften en openbaringen daaraan voorafgegaan was.

God zelf, zeiden wij, maakt Zich thans openbaar als den Hoogheerlijke, die in nederbuigende goedheid het verbond met Abraham heeft gesloten. Want onder de ontzachwekkende zinnebeelden van een ovenrook en brandenden fakkel trekt Hij door, tusschen de offerstukken heen. 't Is een met zwarten rook dicht omhulde vuurvlam, die midden door de offerdieren heengaat; wel een juist beeld van de majesteit Gods, zooals deze, bedekt en omsluierd, voor het oog der menschen voorbijtrekt. De vlamme vuurs is de uitdrukking van dien God, die een verterend vuur is voor den zondaar, maar die, gelijk bij het brandende braambosch van Mozes, den verterenden gloed inhoudt, ten wille Zijner gunstgenooten. De rook, die den vurigen fakkel voor-

afgaat en omgeeft, wijst op de ondoorgrondelijke en onnaspeurlijke verborgenheid Gods. 't Is de bedekkende schaduw, die Hem aan het oog des menschen onttrekt.

Evenwel mag men bij dit alles niet vergeten, dat dit tweetal beelden tevens Israels toekomst voor Abrahams zieleoog moet afbeelden. Gelijk onze kantteekenaars, met verwijzing naar Deut. 4 : 20, 1 Kon. 8 : 51 en Jes. 11 : 8, terecht opmerken, wordt Israels verdrukking in Egypte met een rookenden oven vergeleken; terwijl daarentegen uit andere plaatsen der Schrift (Richt. 6 : 21, Jes. 62 : 1 en Zach. 12 : 6) blijkt, dat de verlossing des volks onder het beeld van een brandenden fakkel wordt voorgesteld. Geen wonder. De donkere rook is uitdrukking van Gods toorn, het vriendelijk licht het beeld Zijner genaderijke tegenwoordigheid. Alles in dit gezicht des Heeren, aan Zijn liefhebber Abraham gegund, is zinnebeeldige uitdrukking van het voornemen en den raad Gods, en aldus: openbaring van Zijn heiligen wil.

Sommigen meenen zelfs, dat de voorgeschreven driejarige leeftijd der offerdieren de drie eeuwen der dienstbaarheid in Egypte moesten aanduiden; gelijk de vier tegenover elkaar geplaatste offerlichamen de vierde eeuw der Ehyptische slavernij moesten aangeven, wanneer de verlossing zoude komen. De roofvogels moeten dan op Egyptenaren of andere vijandige volkeren, die Israel belaagden, doelen. Van al deze verklaringen wenschen wij slechts op deze zedelijke waarheid te wijzen, die reeds in het paradijs wordt aangekondigd en aan het kruis van Golgotha ten volle bevestigd: door het lijden heen gaat de weg tot de heerlijkheid, en het licht der verlossing rijst niet, voordat de duisternis het verlangen daarnaar heeft opgewekt.

Wel zijn de aangegeven getallen drie en vier hier gewis zinnebeeldige getallen, die wij ook aan het kruis

in het zevental kruiswoorden terugvinden. Maar wij moeten niet alles willen verklaren, omdat wij het niet alles kunnen. Ook de eeuwigheid moet iets te leeren overhouden. Laat ons steeds gedachtig zijn aan het woord des Heeren: „de geopenbaarde dingen zijn voor ons en onze kinderen, maar de verborgen dingen zijn Godes". Genoeg blijft, ook voor het scherpziend oog, verborgen, om ons bescheidenheid en ootmoed te leeren; genoeg werd ons van de genade Gods geopenbaard, om ons hart met blijdschap en dankbaarheid te vervullen.

Zoo zal het ook met Abraham geweest zijn. Hem was nu geschonken, wat hij het meest voor het oogenblik en ook voor het volgend leven behoefde: de wetenschap, dat God-zelf het verbond met hem had gemaakt en hem de beloften had geschonken. Dat is immers de ondervinding van alle geloovige kinderen Gods, dat zij niet het rechte genot van de beloften hebben, zoolang zij niet tot de overtuiging zijn gekomen, dat God zelf de Schenker daarvan is. Is er niet daardoor menigmalen donkerheid over de ziel, dat men, ja, beloften heeft, maar in onzekerheid verkeert, of men ze maar niet zelve zich toegeëigend of eigenaardig opgegrepen heeft? Daardoor durft men er niet mede werkzaam zijn. Want 't is niet genoeg, dat wij eene belofte hebben, zoolang wij in God niet tevens den Belover hebben herkend. Maar werd ook dit laatste ons geschonken, dan mag de glans der belofte soms iets verdonkeren, zelve ontroofd ons worden kan zij niet meer.

Ook haar inhoud wordt dan steeds duidelijker, als vloeiende uit en rustende op het verbond Gods. Zoo was het hier bij Abraham. „En te zelfden dage maakte de Heere een verbond met Abraham, zeggende: aan uw zaad heb Ik dit land gegeven, van de rivier van Egypte af tot aan die groote rivier, de rivier Frath. Den Keniet, en den Keniziet en den Kadmoniet, en

den Hethiet en den Feresiet en de Refaieten, en den Amoriet en den Kanaäniet en den Girgasiet en den Jebusiet". Ja, reeds van eeuwigheid kent de Heer de namen dergenen, die ten leven zijn opgeschreven, maar ook dergenen, die ten ondergang zijn gewijd. Hij roept de starren bij name, ook degenen, die eens zullen uitvallen van den hemel.

Drie dingen zijn hier op te merken: de verzekerdheid, de duidelijke omschrijving en de wijde strekking der belofte des verbonds. De verzekerdheid klinkt u tegen in dat besliste „Ik heb dit land gegeven." Al ligt de aanvaarding van de beloofde erve door den aangewezen erfgenaam ook nog vier eeuwen ver in de toekomst, toch klinkt het reeds van de lippen des Getrouwen: Ik heb uw zaad dit land gegeven." Gods eeuwige bondstrouw legt in de belofte reeds de zekerheid en vastheid van het bezit, en menigmalen smaakt de geloovige, reeds in de belofte, datgene wat hem van later genot daarin toegezegd wordt.

Vooral is dit waar, als de enkele deelen en de volle inhoud der belofte ons kenbaar wordt in de duidelijke omschrijving, gelijk dit hier bij Abraham is. De grenzen der bezitting zijn reeds in de gedachte Gods afgebakend en aangewezen: van de rivier van Egypte af tot aan den Eufraat, „van rivier tot rivier" zoude zich de bezitting van Abrahams nageslacht uitstrekken. Niet om de rivier als zoodanig, hetzij deze dan de Nijl of een neventak daarvan zij, is het zoozeer te doen, als wel om het stroomgebied, waardoor de erve Kanaäns werd ingesloten. In de dagen Salomo's was reeds deze belofte vervuld (2 Kron. 9 : 26). Tusschen Egypte en Babel in is Israels woonplaats gelegen, een heldere fakkel, omgeven van een dikken ovenrook. De ligging des lands wijst reeds op den toekomstigen strijd.

Dit alles wordt nog duidelijker door de wijde strekking, die het woord der belofte heeft en niet alleen Israel ten zegen gedenkt, maar Kanaäns inwoners aan het wis verderf wijdt. Het zevental, zooals het elders in de Schrift voorkomt, is hier tot een tiental volkeren uitgebreid. De Heere stelt de zaak, die in de toekomst verworven moet worden, en die toekomst zelve nooit te licht voor. Reeds nu wijst Hij Abraham op al de zwarigheden, die zijn nageslacht zal te overwinnen hebben. Zoo ook stelt de Heere Jezus, die gelijk Hij den Vader ziet doen, dergelijks doet, Zijnen jongeren den weg des geloofs nooit als zoo gemakkelijke taak voor.

Het gaat dan met de beloften Gods voor en aan uw hart alzoo. Eerst moet de zin in 't algemeen en de eigenlijke erfgenaam u kenbaar worden, daarna wordt de erfenis zelve in algemeene trekken u voorgesteld. Maar als eindelijk de Heer zelf Zich aan uwe ziele bekend maakte als den Schenker der belofte, dan eerst gevoelt gij u in waarheid in het verbond opgenomen. Wel weet gij, dat er ook dan nog eene menigte vijanden te overwinnen zullen zijn; dat de gevaren, die u wachten, vele en groot zijn; dat de eigenlijke vervulling nog lang kan wachten; — maar, wat nood? Dit weet gij dan ook, tot vertroosting des harten en verzekering des heils: Het verbond is gesloten en de verbondmaker is God.

Ps. 89 : 1.

XVII.

DES MENSCHEN ONJUISTE OPVATTING AANGAANDE HET VERBOND GODS, GEBLEKEN BIJ HAGAR.

Gen. XVI : 1—16.

INHOUD. Geloof en geen licht, voor den geloovige onbevredigend, drangreden des gebeds; het onderwerp en zijn verdeeling: het verbond Gods zelfs door den geloovige niet begrepen, gelijk blijkt uit den heilloozen raad (vs. 1—3), de treurige gevolgen (vs. 4—6), de goddelijke tusschenkomst (vs. 7—12) en de verrassende uitkomst (vs. 13—16).

De beteekenis der vrouw voor het gezin, haar verantwoordelijkheid; de indruk van Sara's eerste optreden; Sara de stille gade Abrahams; een twijfelende geloovige, de belofte en de Belover; Sara aan het werk; doel en middelen; menschelijke gedachten en uitvindsels over en bij de leidingen Gods; een onverklaarbaar voorstel begrijpelijk geworden; heillooze raadgeving, prikkel tot voorzichtigheid; wanneer bovenal. — Diep gevoel merkbaar in de schrijfwijze en verhaaltrant des bijbels; uitvoerigheid der teekening niet doelloos; aansporing tot waakzaamheid voor ons zelve.

De gevolgen van het geschonden huwelijksrecht, van eên zondigen raad; een goede uitslag geen maatstaf van het goede. De aangerichte brand blaakt den brandstichter het eerst. Niet iedere pijn weldadig, maakt dikwijls onbillijk; Sara onredelijk; verblind door minnenijd. Haar en ons beroep op Gods rechtvaardigheid en alwetenheid menigmalen lichtvaardigheid. Verkeerde verhoudingen in huis oorzaak van veel verkeerde dingen in en buitens huis. Onvoorzichtigheid Abrahams tegenover Sara, onrecht tegenover God; gevaarlijk offer, misplaatste en

onware toegefelijkheid. — Bitterheid der wraakzucht; gevaar van uit zijn stand gerukt te worden, de maatschappelijke rangen en standen onmisbaar en onuitroeibaar, niet straffeloos geminacht. Hagar en de engel des Heeren; voorheen en thans bij Hagar; het begrip van het bijbelsche „vinden". Onze juiste plaats te kennen en in te nemen; eerst de stand, dan de toestand, daarna de roeping en eindelijk de toekomst. Eene schuldopdekkende vraag en juiste titulatuur; eerlijk en waar in alles; ons spelen met titels. Een tweetal nuttige vragen. Beterschap bij Hagar optemerken. Zij schaamt zich niet langer voor haar stand. Vernedering door belijdenis en belijdenis door vernedering. De zegen Hagars tijdelijk, niet geestelijk, in overeenstemming met haar weg en stemming. Hetgeen de Heer ons door en in onze kinderen dikwijls leert. Ismael een woudezel, teugellooze vrijheidszucht.

Hagars geloofsweg; de naam Gods, Lachi-roï, de waterput, de woestijn en de weg naar Egypte; een drietal opmerkingen: Elohiem en Jehova, bevindelijke kennis van den naam Gods, gehoorzaamheid des geloofs vrucht dier kennis, Hagars besluit, ons besluit.

Psalm 119 : 33.

„Leer mij een goeden zin en wetenschap, want ik heb aan Uwe geboden geloofd". Dat, waaraan de vrome zanger behoefte heeft en waarnaar hij zijn verlangen biddend uitspreekt, datzelfde zal menigmaal bij de kinderen Gods gemist worden. Er is bij hem in 't algemeen een vast geloof aan Gods geboden en evenwel begrijpt hij hun diepen zin niet. Wat hij van Gods woord mag verstaan, heeft hij uit Gods eigen weldadigheden geleerd. Gij hebt bij Uwen knecht goed gedaan, Heer! naar Uw woord". Toch mist hij nog iets. Hij heeft wel het geloof, maar mist nog het licht.

Om dieper in te dringen in dat woord Gods, hetzij het in het gebod, hetzij het in de belofte werd uitgesproken, is het den gewijden dichter te doen. Het woord des Heeren te bezitten en ten deele te verstaan

bevredigt hem niet. Hij begrijpt, dat elk woord Gods diepten der wijsheid en schatten der kennisse Gods in zijnen schoot bergt. Om die verborgen gedachte Gods is het hem te doen. Daarin ligt de spier en zenuw der belofte en daarom bidt hij: „leer mij een goeden zin en wetenschap”. Zoolang u nog de goede zin en het juiste inzicht van de belofte Gods ontglipte, hebt gij er ook het volle genot nog niet van, en zult gij, in herhaalde en eigenwillige proefnemingen, u straks tot een zondig haasten laten verleiden.

Zoo ging het ook den vader der geloovigen, den vromen en vroeden Abraham, met wien de Heer zoo pas het verbond had opgericht. Niet lang daarna herkennen wij in hem den aangevochten geloovige, die zich tot haast laat verleiden en die ons klaar doet inzien, hoe langen tijd er bij den mensch nog een onjuiste opvatting aangaande den zin der beloftenissen Gods kan zijn, zoo dat, bij genoegzaam geloof, evenwel de helderheid des lichts ontbreekt. Want aldus zoudt gij den inhoud van Gen. 16, gelijk wij u in het verhaal zelf hopen aantetoonen, kunnen aangeven: „des menschen onjuiste opvatting aangaande het verbond Gods, gebleken door Hagar, Saras's dienstmaagd.” Staan wij achtereenvolgens stil bij den heilloozen raad der huismoeder (vs. 1—3), bij de treurige gevolgen voor het gezin (vs. 4—6), bij de weldadige tusschenkomst Gods (vs. 7—12), en ten laatste bij het verhelderd inzicht der dienstmaagd (vs. 13—16).

Groot is de beteekenis der vrouw voor het geheele gezin. Zij kan daar de bron van veel zegen en het middelpunt van veel aantrekkelijkheden zijn, als zij namelijk hare roeping begrijpt en haar eigenlijke taak volbrengt. Wie herrinnert zich niet de teekening der

zorgvuldige en godvruchtige huismoeder, waarmede de koninklijke wijsgeer zijn Spreukenboek besluit (Spr. 31 : 10—31). Maar ook kan de vrouw als gade en huismoeder de oorzaak van veel jammer en leed voor het gansche gezin worden, als zij buiten den haar aangewezen weg der roeping treedt, als zij, die geroepen is bovenal te volgen en ter zijde te staan, wil voorgaan en zelve handelen.

Meest altijd hangt van de houding der vrouw de houding en geest des gezins af; veelmeer dan van de handeling en optreding des mans. Daarom ligt er ook op de vrouw en moeder eene hooge verantwoordelijkheid ten opzichte van het gezin en den man, de kinderen en de dienstbaren. Een biddende vrouw maakt een dankenden man en kroost. Zij kan veel kwaads voorkomen en veel goeds bevorderen. Maar ook het tegendeel, helaas! Ziet het aan Eva, merkt het op bij Lots dochteren, gaat het na bij Jakobs vrouwen, maar let er ook bij Sara, de gade van den vader der geloovigen, van wie Gen. 16 in de allereerste plaats gewaagt.

Als Sara voor het eerst in Gods woord handelend optreedt, maakt zij geen zeer gunstigen indruk. Eene vrouw zal het meest bemind en bewonderd worden, als zij niet opzettelijk de aandacht wil trekken, als zij stil haars weegs gaat en gewillig volgt. Al werd in Gods woord van Sara ook weinig gesproken, de achting des lezers werd haar evenwel niet onthouden bij de gedachte, dat zij als stille en volgzame gade met haren man uit Ur medeging, om hem op den verren tocht te vergezellen en lief en leed met hem te deelen. Haar naam werd bij Abrahams roeping dan ook niet verzwegen (Gen. 12 : 5), evenmin als haar toewijding der echtelijke trouw in Egypte (Gen. 12), als Abraham voor eene wijle buiten den weg zijner roeping omdwaalde. Nooit valt het licht weldadiger op

de vrouw, dan wanneer zij zich bescheiden op den achtergrond houdt en stil en zacht weet te wachten, totdat de Heer zelf haar naar voren en in het licht brengt.

Dat vergat Sara. Ook zij had gewis uit den mond van haar echtvriend, van het verbond Gods met Abraham en van deszelfs heerlijke beloften gehoord. Zij twijfelde geen oogenblik aan de trouwe vervulling van Gods woord, maar zij begon aan zich zelve te twijfelen en daardoor mistetasten in den juisten zin van de belofte des Heeren. Immers was haar naam niet uitdrukkelijk door den Heer genoemd. Wat reden had zij dan om te wanen, dat ook zij in het verbond des Heeren was?

Alsof zij niet met Abraham een en onafscheidelijk verbonden was. Het ging Sara, gelijk zoo menigeen onzer, die zijn naam in Gods woord of uitdrukkelijk in de leerrede wil aangewezen en gehoord hebben en het niet waagt eerder op het heil te hopen. Eer uw naam werd gehoord, had de Heer dien reeds voor de eeuwigheid uitgesproken. Op zijn spreken rust uw heil, niet op uw hooren.

In den grond der zaak berustte Sara's twijfel, gelijk elk andere twijfel, op het niet in rekening brengen en houden der almacht Gods. Zij hield het oog te veel op het gewoon en natuurlijk verloop der dingen gevestigd en bedacht niet genoeg, dat er ook eene bovennatuurlijke kracht in God is, om, zoo dit noodig mocht wezen, de bovennatuurlijke openbaring te vervullen. Zij zag op zich zelve en niet op God; op de belofte en niet op den Belover. Ziedaar in Sara, o kind des Heeren! ook uw gewone fout ontdekt, waardoor gij tot haastend geloof en menigmalen tot beschaming komt. Gij zijt met de belofte werkzaam en niet met Hem, die ze geschonken heeft. Gij verwacht de verzekering en verzegeling des heils te zeer van hetgeen

aan en in u zelven is geschied en te weinig van het eeuwig besluit Gods, dat aangaande u is uitgesproken.

Juist omdat Sara de belofte vastelijk geloofde, maar daarbij geene rekening hield met de goddelijke almacht, kwam zij tot den heilloozen raad, dien zij Abraham gaf. Zelve had zij namelijk alle hoop opgegeven, om eenmaal moeder te worden. In dit opzicht wachtte zij zelfs geene teleurstelling meer. Wel begreep zij dat het voor haar trouwen en kuischen echtgenoot een voortdurende kwelling moest wezen, eene dergelijke belofte van een talrijk nakroost te hebben en toch zich voortdurend kinderloos te zien. Zij begreep wel, dat Abraham van zijne zijde nooit de echtelijke trouw zoude breken; maar mocht zij zelve dit langer lijdelijk toezien? moest zij niet, met edele zelfverloochening en achterstelling van eigene rechten, den raad Gods mede helpen bevorderen en zelve mede iets daartoe doen? Van haar, niet van Abraham kon een voorslag uitgaan, gelijk zij in den zin had.

Maar is het dan ook niet iets groots en edels den almachtigen God hulp te bieden in de volvoering Zijner voornemens? Alsof wij ooit een heilig God konden dienen in een weg van zonde, of ooit eene zondige daad mogen plegen ter volvoering van een heilig voornemen, alsof ooit zelfs het heiligst doel de in zich zelve onheilige middelen kan heiligen! En hoe menigmalen moet evenwel de zoogenaamde heiligheid van het goede doel de onheiligheid van het slechte doen verontschuldigen! Hoe menigmalen beroept men zich op de vermeende goede daad, tot vergoelijking van een in zich zelf door en door slechten raad.

Aldus was het misschien bij Sara. Zij zelve voedde geene hoop meer om nog kinderen te bezitten. Het verleden had haar van haar eigene onvruchtbaarheid overtuigd. Zij was er stil onder, want ook deze was

er naar den wil des Heeren, die haar deze vreugde had ontzegd en „haar had toegesloten". Evenwel bleef er een raadsel, daar God aan Abraham de belofte van een talrijk kroost had gegeven. Maar daartoe heeft God Sara ook niet noodig. Zij heeft eene Egyptische dienstmaagd, Hagar genaamd. Indien zij deze eens aan Abraham gaf. Het kroost uit haar geboren, zoude, naar de wijze en het recht van het Oosten, haar toch toebehooren. Uit deze Hagar zoude zij alsdan zelve gebouwd worden. 't Zouden hare kinderen zijn. Deze zoude zij zelve groot brengen en aldus zoude zij zelve toch ook iets gedaan hebben, tot vervulling van den raad Gods, eerst door haar eigen raad en daarna door de godvruchtige opvoeding van Hagars kinderen! Zoo kwam Sara tot een voorstel, dat anders opgevat, voor het kiesch gevoel al te stuitend is. Zoo ook trad Abraham maar al te gereede in dat voorstel en volgde hij Sara's heilloozen raad. „En Abraham hoorde naar de stem van Sara".

Ach, had hij zich eerst afgezonderd, om met zijn God te raadplegen, wellicht zoude hij dan, starende op de reinheid en trouw van den raad Gods, nooit tot dien onbedachten stap gekomen zijn.

Laat ons voorzichtig zijn, ook als onze beste en trouwste vrienden ons iets onverwachts en verrassends voorstellen; ja, dan juist het meest. Bovenal, laat ons ernstig toezien, wanneer het iets geldt waaraan de zinnelijke begeerte zoo gaarne wil, en als wij daarbij het vleesch kunnen dienen, onder den schijn van eene godzaligheid, die wij ons zoo gaarne en zoo spoedig laten aanleunen. In éèn oogenblik kan dan de vrucht van jaren van zelfbedwang en matiging verloren gaan, gelijk het was bij Abraham en zijne ega. Want de Schrift vermeldt dit uitdrukkelijk. — „Want zoo nam Sara, Abrahams huisvrouw, de Egyptische Hagar, hare

dienstmaagd, ten einde van tien jaren, welke Abraham in het land Kanaän gewoond had en zij gaf hem aan Abraham haren man, hem tot eene vrouw".

Daar ligt diep gevoel in die uitvoerigheid van stijl en teekening, die wij hier kunnen opmerken. Dikwijls noemen wij langdradigheid wat opzettelijke kunst en diep verborgen gevoel verraadt. 't Is alsof de heilige schrijvers ons opzettelijk bij elke kleine bijzonderheid een oogenblik laten stilstaan, om ons het ondoordachte, het onvoegzame van beider handelwijs wel goed te doen inzien. Let eens goed op ieder woord in vs. 3 en vraag u eens af, waartoe het zou uitgedrukt wezen. Er is geen woord te vergeefs; elke bijgevoegde trek versterkt den bedoelden indruk. Daar is iets treffends in die tegenstelling van Sara, de huisvrouw Abrahams, en Hagar, de Egyptische, hare dienstmaagd. Steeds wordt Hagar hier de Egyptische genoemd. Het moet uitkomen dat zij eene dochter Chams was. Evenwel kon Sara, die eene dochter Sems was, tot dat voorstel komen en dat tegenover een Abraham, tegenover haar eigen echtgenoot, die zelf een zoon Sems was. Zij konde dat, nadat zij zelve reeds, tien jaren lang, te midden der Kanaänieten hadden gewoond en zoo langen tijd geduldig hadden gewacht.

Mijne lieven! Vergeet dit niet: Ook na de langdurigste oefening zijn wij niet zeker van ons zelve en kan een oogenblik van verrassing ons doen verspelen wat wij in jaren van vooruitgang èn op maatschappelijk èn op geestelijk gebied hadden gewonnen.

Ziet het bij Sara, hoe zij, ondoordacht, zich vergrijpt aan de gewijde rechten der vrouw, der meesteresse, der dochter Sems, der jarenlange ondervinding. Hoe zij in eene tijdelijke verblinding de overleveringen des geslachts, de beloftenissen Gods, de uitspraak Noachs in een oogwenk heeft vergeten en prijs gege-

ven. Dit alles zegt u het derde vers. Daarom ook waakt te ieder oogenblik; want juist als gij u sterk waant, blijkt gij zwak; als gij de verzoeking verre acht, staat de verzoeker achter u en aan uwe zijde. Daarom zeggen wij u: waakt. Een voorzichtig en onbesproken verleden, waarborgt u nog geen onbesmet heden en verzekert u geene blijvende veiligheid voor de toekomst.

De jammerlijke gevolgen van den heilloozen raad konden niet uitblijven. Waar de heilige rechten van het huwelijk worden prijsgegeven, zijn de ordeningen des huislijken levens ontwijd, is de grondslag van den vrede des gezins ondermijnd en dreigt onrust en twisting van nabij. De omkeering van de ordinantiën Gods sleept ten allen tijde den omkeer van alle ondergeschikte ordeningen met zich mede. Wanneer, zelfs in 't geheim of met beider goedkeuring, de echtelijke verplichtingen als niet bestaande worden geacht, daar kan en zal het huislijk leed niet achterblijven. In koel wantrouwen, achterdocht en brandende ijverzucht zal het zich eerst openbaren. Straks volgt er verwijdering, een afstootende omgang bij voortdurende twisting en ten laatste scheiding.

De opvolging van een zondigen raad kan nooit iets goeds brengen, al geeft deze ook aanvankelijk voldoening en, door schijnbaar welslagen, het voorkomen van in den weg des Heeren te zijn. Welslagen is nooit een bewijs voor de deugdelijkheid, wel voor de schranderheid van eenigen raad, evenmin als de goede uitslag bewijs en maatstaf is van een goed beginsel. Juist door te doen slagen in eigen gekozen weg der zonde opent de vorst der duisternis ons een toekomst van ellende. Als de doelmatigheid van Sara's raad was gebleken, bleek deszelfs verderfelijke strekking nog

het meest en sleepte deze haar zelve het eerst mede. Immers toen Hagar zich een voorrecht zag gegund, dat hare meesteres voortdurend had moeten missen, achtte zij zich zelve boven deze verheven en „zoo werd hare vrouw veracht in hare oogen".

Zij, die het vuur heeft aangestookt, wordt ook het eerst door de spattende vonken getroffen en voelde het eerst de brandende pijn. In stee van dit te erkennen en daarin de heilige gerechtigheid Gods te zien, wordt Sara onbillijk en werpt zij de schuld op haren echtgenoot, op den al te zeer meegaanden Abraham. „Mijn ongelijk is op u", zoo spreekt zij tot Abraham, d. i. gij zijt de oorzaak van mijn leed, gij de bron van mijn verdriet, want gij kunt dit wegnemen. Zoo gaat het altijd. Wat men zelf bedorven heeft, daarvan wil men de oorzaak in een ander vinden, en, omdat men dit wil, gelukt het gewoonlijk vrij spoedig. Zoo wordt men dubbel onredelijk en voegt aan de zonde nog de onbillijkheid toe. Met heftige woorden vaart Sara tegen haren man uit. De minnenijd maakt haar blind voor eigen schuld en, gelijk het altijd gaat, onrechtvaardig in haar oordeel over anderen. Zij heeft niet vergeten, dat zij zelve de eerste aanleiding tot het kwaad heeft gegeven en evenwel wijt zij aan haren echtgenoot de bittere gevolgen van het kwaad. Heeft zij zelve dan niet de indringster onder schoonschijnende redenen in huis gehaald? Heeft zij zelve niet de aandacht van haren man op haar gevestigd, gelijk zoo menige argelooze vrouw het even gedachteloos nog altijd doet. Zij heeft met vuur gespeeld en nu de brandwonden pijn beginnen te doen, beschuldigt zij een ander, waar zij zelve de meest schuldige is.

't Is treurig genoeg dat zij dit niet inziet. De verontwaardiging der ijverzuchtige vrouw is veel meer het gevolg van zelfverblinding en opgezweepte ver-

beelding dan wel altijd kunstmatige toorn, die er op aangelegd is, om het doel te bereiken. Zoozeer meent Sara van haar recht verzekerd te zijn, dat zij in allen ernst zich op het oordeel Gods beroept en, verontwaardigd en geschokt door de vernederende handelwijze van haar slavin, Abraham toeduwt: de Heere richte tusschen mij en tusschen u. Dikwijls ook is een beroep op Gods alwetendheid en rechtvaardigheid een laatste hulpmiddel, om ons gebrek aan bewijsredenen en rechtsgronden te verbergen; vooral als wij dit zelve gaan gevoelen. Het beroep op God als richter beteekent niets, zoolang wij niet ons eigen onrecht hebben ingezien en beleden. Een dergelijk beroep, lichtvaardig en in opwelling van toorn gedaan, bewijst juist het tegendeel van hetgeen wij willen bewijzen. Het bewijst ons gemis aan juist inzicht, zoowel wat de grootte van ons onrecht als de heiligheid van Gods recht betreft. Die zoo spoedig gereed is met een beroep op God, heeft zich gewis niet veel geoefend in het beroep op eigen geweten, of dit al zeer weinig geraadpleegd. Hij, die van de heilige gerechtigheid Gods, die ook de meest verborgen drijfveeren van ons doen kent en de diepste schuilhoeken van ons arglistig hart doorschouwt, een recht denkbeeld heeft, waagt het niet spoedig, zich op dien God te beroepen om de zuiverheid van zijn doen te staven. Want, rein in de oogen van menschen, kent hij zich toch schuldig in de oogen Gods. Het overijld beroep op Gods alwetendheid is menigmalen niets anders dau een gevolg van eene slechte gewoonte.

Abraham, door zijne vrouw aldus opgeroepen, om scheidsrechter te zijn in een geschil tusschen zijne huisvrouw en hare dienstmaagd, verwijst Sara eenvoudig naar haar recht en wettig gezach. „Zie uwe dienstmaagd is in uwe hand". Opzettelijk spreekt hij

van Hagar als van de dienstmaagd Sara's. Dat blijft hare betrekking en verhouding tot hare meesteresse. Indien Sara klaagt over haar miskend gezach als huisvrouw, dan heeft zij dit aan zich-zelve te wijten. Zoo de vrouw des huizes datgene, wat kennelijk tot haar taak en roeping behoort, aan een dienstbare afstaat of overlaat, is het niet te verwonderen, dat de dienstbare langzamerhand zich zelve de rechten en voorrechten, die der vronw behooren, mede gaat aanmatigen. Zoude daarin niet de verklaring te vinden zijn van de vele klachten der vrouwen, die hedendaags opgaan over de aanmatiging der dienstbaren? Evenwel de ondergeschikten worden daardoor geenszins verontschuldigd. Van weerszijden moet het apostolisch woord (Eph. 6 : 5—9) gekend en betracht worden, zal het goed en ordelijk in het gezin gaan. Elk moet zijne plaats kennen en bewaren. Dit geldt niet slechts van de meesters en ondergeschikten, maar ook van ouders en kinderen.

Wanneer Abraham evenwel nog deze woorden daaraan toevoegt: „doe haar, wat goed is in uwe oogen" en aldus bij de erkenning van Sara's wettig gezach als vrouw des huizes haar bovendien vrij spel geeft in de behandeling van hare dienstbaren, doet hij minder goed. Sara en niemand ter wereld, hoe ook beleedigd en vergramd, mag doen wat goed is in eigen oogen, maar alleen wat goed is in 's Heeren oogen. Gods oordeel is de maatstaf van het goede. Maar zoo gaat het menigmalen: om opkomende ijverzucht bij de vrouw tegen te gaan, om te toonen hoe onschuldig men zelf is, zal de man dikwijls meer toegeven, dan hij in een weg van plicht en geweten mag, en aan den huislijken vrede wordt een offer gebracht, dat menigmalen niet minder kost dan de rust des gewetens. Echtelijke vrede en rust in huis gaan kwalijk samen met een

onrustig hart en onbevredigd geweten. Dat is te kostbaar een prijs waarvoor men den tijdelijken vrede wil en niet kan koopen; al zou men voor een tijd den dreigenden storm kunnen bezweren. Zij men hiermede voorzichtig. Gij zoudt het gezach uwer vrouw in huis niet hebben hersteld, en bij de vergeefsche poging bovendien uw eigen echtelijk gezach en hare achting daarbij wellicht hebben ingeboet. Verwijs beiden met de zaak zelve naar den Heere en Zijn woord. Men voorkomt geen onrecht en bevordert geen vrede door zwakheid te toonen of door aan een ander onrecht medeplichtig te worden. Toegefelijkheid ook is gansch iets anders den zwakheid van karakter of prijsgeving van eigen recht. Men kan gemakkelijk toegevend zijn, als het is ten koste van een ander of van de zaak des Heeren. Dat mogen de geloovigen ook wel eens bedenken.

Gretig maakte Sara gebruik van de verleende vergunning om vrij onrecht te plegen. „En Sara vernederde haar", en wel zoo dat het voor de vreemde Hagar onhoudbaar werd „en zij vluchtte van haar aangezicht". Haar, wie Sara eenmaal als de bevoorrechte dienstmaagd als 't ware reeds de helft der rechten van de vrouw had toegedacht, laat zij nu diep gevoelen, dat zij maar een dienstbare is. Zij krenkt haar gevoel onbillijk en onrechtvaardig. Wees niet te verheugd, o dienstmaagd des huizes! als uwe meesteresse zich al te eigen met u maakt en u als haar vriendin en zuster bejegent. Dat is de rechte verhouding niet. Die zich al te eigen maakt, eindigt met zich te vervreemden. Gij zelve kunt dit niet dragen en uit uwen stand gerukt, zult gij zelve daarvan misbruik gaan maken, uwe betamelijke stelling uit het oog verliezen en daardoor aanleiding geven tot die bitse verwijten, die, na al de vorige vriendelijkheden, u te dieper moeten

grieven. Voor vrouw en maagd, voor geheel het gezin is 't het best en veiligst, dat de oude palen niet verzet en de gezette afstanden niet overschreden worden. Zoo wordt uit onrecht onrecht geboren, en wreekt zich het overschrijden der gezette maatschappelijke perken door leed en onverwacht verdriet. Die naar te hooge dingen streeft, of zelfs die zich laat opdringen, valt te dieper en doet bij den diepen val zich te pijnlijker zeer.

De uit het wezen der zaak voortspruitende, op het gevoel van betamelijkheid en recht rustende, door de orde der dingen geëischte, door het eeuwenoud gebruik voorgeschreven, door de ordening Gods getrokken grenslijnen van maatschappelijke afstanden en onderscheidingen van rang en stand wischt gij nimmer uit. Al schijnen zij uitgewischt door stelsel of overmacht, toch worden zij telkens weer zichtbaar en komen als van zelve weer op. Gij zelf, die medewerktet om ze uit te vagen, gij zelf zult ze weer opschilderen. Men heeft ze waarlijk niet uitgewischt, door ze niet te willen zien of er voor een tijd lang eenvoudig overheen te stappen. Trouwens, zelfs dit doet men niet straffeloos. Het vergrijp tegen de ingestelde ordeningen wreekt zich zelf, het eerst aan den overtreder zelven. Dat bleek ook uit de onzalige gevolgen van Sara's raad en handelwijze; zij zijn kennelijk deze: kommer en verdriet voor haar, die het ontwerp heeft gesmeed; huiselijke onrust en kwellende achterdocht tegenover hem die het ontwerp overnam, en blijvende smart en smadelijke vernedering voor haar, die het ontwerp mee hielp volvoeren.

Hagar begon met, als dienstbare in huis, zich gelijk te stellen met haar meesteresse, en zij eindigde met dat zelfde huis vernederd te ontvluchten; totdat de Heer tusschenbeide trad en de jammerlijke gevolgen

brak, door de vorige en rechtmatige verhouding te herstellen. Als men maar eerst de fout zelve mag inzien en daarbij den moed heeft die aan te wijzen en uit te spreken. Dat is juist de weg dien de Heer houdt, om den mensch tot zelfkennis te brengen. Hij legt den vinger op de wonde, ook als dit pijn moet doen. Daartoe zendt Hij Zijne trouwe boodschappers: tot u Zijn heilige wet, tot de vluchtende Hagar Zijn engel.

„De engel des Heeren vond haar (Hagar) aan eene waterfontein in de woestijn, aan de fontein op den weg naar Sur". Zoo was dan Hagar, (beteekent haar naam wellicht vluchteling?), zoo was dan Hagar op weg naar haar eigen vaderland. Ja, laat den mensch aan de gevolgen van eigen zonde over, laat hem eigen weg vervolgen, en zie, hij wendt zich van zelf naar het beginsel der zonde, wat hij vroeger met blijdschap verlaten had. De Egyptische Hagar, de zondares, zoekt op hare vlucht uit Abrahams huis den weg naar haar vaderland, naar Egypte. Deze weg leidde door de woestijn over Sur. Daar rustte zij voor een oogenblik, misschien vermoeid, en over het schoon verleden peinzende, aan de koele waterbron.

Wat had zij door haar overmoed en aanmatiging niet verloren! Zoo kort geleden nog de bevoorrechte dienstbode en nu van allen en alles verlaten, zonder hulp en steun, alleen in de wijde, wijde wereld. Zij vergat misschien naar boven te zien en juist daar was het oog des Heeren, die haar gadesloeg en reeds Zijn engel naar haar heengezonden had, opdat deze haar vinden zoude en de waarheid bekend maken. Want gij weet toch wel, dat wij bij het bijbelsch woord „vinden" aan eene vooraf beraamde en gezochte ontmoeting te denken hebben. Het begrip van toeval, dat wij gewoonlijk aan het woord „vinden" hechten, kent de

bijbel niet; alleen het woord, aan de menschelijke taal ontleend, meer ook niet. 't Is altijd in den bijbel een vinden op het zoeken, gelijk in het woord des Heeren: „zoekt en gij zult vinden",

Veel had de engel des Heeren aan deze Hagar te zeggen. Hij bracht haar eerst haar eigenlijken stand onder het oog; leidde haar dan tot inzicht van haren waren toestand, door ernstige toespraak en eene ontdekkende vraag; wijst haar vervolgens op den eenigen, veiligen weg van plicht en roeping en gebiedt haar tot hare meesteresse weder te keeren. Ten laatste ontdekt hij haar de toekomst in het schenken der belofte; hij geeft zelf haar het bewijs zijner waarheid en vraagt van haar wederkeerig een bewijs voor haar geloof aan die waarheid in de naamgeving van haar zoon. Hij verbindt ten leste aan die naamgeving de minder aangename onthulling der volgende tijden, in betrekking tot den zoon, dien zij onder het harte draagt.

Een schuldontdekkende aanhef en vraag is het eerste, wat Hagar van den engel des Heeren verneemt. „En hij zeide: Hagar, gij dienstmaagd van Sara, van waar komt gij en waar zult gij heengaan?" Neen, de engel Gods, die als tolk der waarheid moet optreden, begint niet met Hagar te vleien, om daardoor haar aandacht en gunst te winnen. „Gij dienstmaagd van Sara"! zoo noemt hij haar en ontdekt haar aldus haar eigenlijken stand en betamende stelling in Abrahams huis. Indien zij dienstmaagd had willen blijven, zoo zoude zij in die gastvrije woning gebleven zijn; maar omdat zij meer dan dienstmaagd wilde zijn, werd zij minder dan een huisgenoot, werd zij eene vluchtelinge, eene zwervelinge, zonder huis en dak. Al de ellende van Hagar sproot daaruit voort, dat zij vergat te zijn, wat de benaming des engels haar

herinnerde: een dienstmaagd van Sara. Laat ons vóor alles trachten waar te zijn en, ook door het schenken van den rechten naam en titel, hulde brengen aan de gestelde ordeningen en onderscheidingen. Zij er eerlijkheid in alles en minder vleierij in het schenken van niet passende benamingen. Indien men dit in onzen tijd wat meer bedacht, minder zoude worden gevraagd, en ook minder over en weer gemord over het vergeten van de plaats, die ons en anderen toekomt.

'tIs veel als men iemand de oogen mag openen voor zijn werkelijken stand en den waan van ingebeelde grootheid hem ontnemen; maar nog meer is het, als men door verstandige, maar ook korte vragen, niet slechts zijn stand maar ook den werkelijken toestand hem kan openleggen. Dat doet de engel. Eerst vraagt hij naar den stand, dan naar den toestand. Twee vragen stelt de engel aan Hagar. De eerste betreft haar verleden, de tweede haar toekomst en onzinnig voornemen.

Van waar kwam zij? Uit Abrahams veilige tente, uit de omgeving des geloofs. Waarheen ging zij? Naar Egypte, het land der duisternis, der afgoderij en der zonde. — O, dat menig jongeling of jonge dochter, bij het verlaten der ouderlijke woning, zich steeds de vraag stelden: van waar, uit welke omgeving komen wij en waar willen wij heen? Als wij nog maar altijd weten, wat en waarheen wij willen. Als het ons maar niet meestal ging als die Hagar, die zich schaamde om haar geheim voornemen uit te spreken. Wel wil zij zeggen van waar zij komt, niet waarheen zij wil gaan. Wist zij dat laatste dan zelve niet? Voorzeker wel; maar — als wij niet durven zeggen, waarheen wij gaan, willen wij iets kwaads en dit met open geweten.

In eenigszins anderen zin wil een van Israels groote rabbijnen, dat wij ons, tot onze verootmoediging, steeds deze twee vragen voorhouden: van waar komt gij en

waar gaat gij heen? Zoek te elken oogenblik voor u zelven een juist antwoord op dit tweetal vragen, en het zal u zeer dikwerf beschamen en vooruitbrengen. Gelukkig indien men even eerlijk en trouw als Hagar de waarheid belijdt. Zij ontveinst het niet, dat zij op een zondigen weg is: „En zij zeide: ik ben vluchtende van het aangezicht mijner vrouw Sara".

Het begint beter met haar te worden, nu zij zoowel haar werkelijken stand als toestand inziet en durft uitspreken. Zij noemt Sara weder hare meesteresse en bekent ook, dat zij haar ontvlucht is. Maar belijdenis van zonde op zich zelve is evenmin genoeg als het juiste inzicht van zonde dit is. Zal het goed wezen, dan moet er zijn een terugkeer op den weg en een betreden, des noodig, van het moeilijk pad der vernedering. Menigeen wil wel de soms gemakkelijker vernedering door middel der belijdenis, maar niet de pijnlijker belijdenis van het kwaad door middel der vernedering. Is het goed met ons gesteld, dan moeten wij beide willen. Daarom komt ook des engels woord, om Hagar op haar roeping te wijzen: „keer weer tot uwe vrouw en verneder u onder hare handen."

Het ware berouw spreekt zich uit in de daad zelve van den terugkeer en in de bereidwilligheid des harten, om de verdiende straf te dragen. Hagar moet leeren het recht te billijken, gelijk zij reeds geleerd heeft, dat recht in te zien. Daarop komt het aan, ook tegenover den Heer. Niet alleen Hem te rechtvaardigen in Zijn weg en te billijken in Zijne oordeelen, maar ook Zijne oordeelen gewillig te dragen en de roede te kussen en de hand die ze bestelde, is eisch en roeping van het oprecht en innig berouw. Of Hagar het ontkenne of erkenne, Sara is en blijft hare vrouw en meesteresse. Wel heeft zij het beleden met den mond, maar nu moet zij het belijden met de daad; en

daarom moet zij terug naar hare vrouw, ook wanneer deze de vernederende hand zwaar op haar laat rusten.

Nadat aan Hagar achtereenvolgens stand, toestand en roeping naar waarheid is voorgesteld, wordt haar in het woord der belofte de toekomst ontsluierd. Ook voor haar is een zegen weggelegd. Al draagt zij niet den schat, dien zij zich geschonken waande, onder het hart, toch zal ook zij de moeder worden van een talrijke nakomelingschap. „Voorts zeide de Engel des Heeren tot haar: Ik zal uw zaad grootelijks vermenigvuldigen, zoodat het van wege de menigte niet zal geteld worden." Louter tijdelijke, geen geestelijke zegeningen gelijk bij Abraham, worden Hagar in haar nageslacht toegezegd.

Opdat de Egyptische Hagar voor zich zelve overtuigd mocht worden, dat de engel haar geen ijdele verwachtingen voorspiegelt, om haar door zoete vooruitzichten op het pad van het goede te brengen, wijst hij haar op datgene wat haar alleen bekend kon zijn, op de zoete hoop der moedervreugde, die zij met recht in het harte koestert. Wil hij haar misschien opmerkzaam maken op de hooge verantwoordelijkheid, die reeds nu op haar, de toekomstige moeder, rust en op de heilige verplichting, die zij reeds nu heeft tegenover haar kind? — Moeders! Mocht gij in die dagen en maanden van liefelijke verwachting steeds gevoelen, hoe er ook dan reeds een heilige verantwoording op u ligt, ten opzichte van uw kind.

Wat ook bij den engel de oorzaak der herinnering aan Hagars verwachting moge wezen, óf om als bewijs zijner waarheid óf om als drangreden tot gehoorzaamheid te dienen; zou ooit de beloofde zegen haar deel worden, dan moet zij het woord des Heeren gelooven. Van dat geloof moest de naam van haar zoon de uitdrukking wezen. Ismael, d. i. „God hoort" moest hij heeten, als

voortdurend bewijs, dat God Hagars verdrukking aangehoord en haar de uitkomst bereid had. O, de Heer geeft ons in onze kinderen menigmaal het bewijs, dat Hij geen onverschillig toeschouwer blijft bij de verongelijkingen, die wij van anderen of anderen van ons lijden. Laat ons dan acht geven op hetgeen de Heer ons in en door onze kinderen leeren wil.

De zucht naar onbeperkte vrijheid, die trek naar het vrije zwervende leven, waardoor dit tijdstip van Hagars zwangerschap gekenmerkt was, zou het blijvend kenmerk zijn van haar zoon en diens nageslacht. Vrij en fier, kloek en stout als de woudezel der woestijnen, zouden Ismael en zijn nageslacht rondzwerven, aan de grenzen en voor het aangezicht van al zijne broederen. In voortdurenden strijd en onafgebroken kamp met allen, door allen gevreesd en zelf voor niemand vervaard, aller hand tegen hem en zijn hand tegen allen, ziet daar het ongestemde karakter van den Ismaeliet, die even ontembaar is als de woudezel, die in het vrije rondzwerft en teugel noch gebit kan dulden.

Aandoenlijk schoon is het slot van dit merkwaardig verhaal, dat ons leert, hoe des menschen misvatting van het verbond Gods, door de goedertierenheid des Heeren, toch ten laatste voor Hagar nog ten zegen werd. Die ontmoeting aan de bron bleef haar onvergetelijk, werd het keerpunt van haar leven. Al was de liefelijke verschijning van den bode Gods geweken, al ruischte zijn woord ook niet meer om haar heen; in hem had zij den hoogen Zender, den God Abrahams herkend, die ook op haar wilde nederzien, op haar, die naar dien God nooit had omgezien, die, in haar wanhoop en vertwijfeling, om dien God niet had gedacht. Voor het eerst in haar leven heeft zij een

eigen naam voor dien God gevonden. Meer dan eens had zij in Abrahams huis den naam Gods gehoord, maar dien daarom nog niet begrepen. Iets wellicht daarbij gevoeld, maar toch zijn inhoud niet gevat. Maar nu weet zij wie die God Abrahams is. 't Is die Ontzachlijke God (Elohiem), die ook haar heeft aangezien. Dat is genade, vrije ontferming, dat gevoelt zij onmiddellijk; immers zij heeft dien God niet gezocht, zij had naar dien God niet omgezien. Zij had het waarlijk niet verdiend, dat de Heere nog naar haar omzag, en evenwel heeft Hij het gedaan. De bron aan den God des aanziens of liever „aan den Levende, die naar mij omzag, gewijd", zij voortaan de naam van den waterput, die tusschen Kades en Bered is, en nog altijd aan de wonderbare ontmoeting Hagars doet denken.

Eene enkele opmerking zal hier niet overbodig wezen. Allereerst wil ik u nogmaals doen opmerken, dat het onderscheiden gebruik der namen „God" en „Heere" in de schrift niet willekeurig is, maar evenmin bewijs levert voor het bestaan van twee verschillende bronnen. Gelijk bij Gen. 3, zien wij het hier ook wederom. In een hoofdstuk, dat bijna overal den naam Gods Heere (Jehova) noemt, spreekt toch de Egyptische Hagar van God (Elohiem), terwijl Sara en ook de engel steeds van Heere gesproken hadden.

Ten tweede is hier duidelijk aangewezen, hoe juist de eigene ervaring des levens ons den waren naam Gods voor ons eigen hart leert vinden en uitspreken. Of gij al van menschen, van leeraren, ouders of vrienden dien naam des Heeren hebt vernomen, dat baat u niet voor uw ziel. Maar de Heer zelf moet Zijn eigen naam, gelijk gij dien noodig hebt om u daaraan vast te houden, u in het juiste oogenblik toefluisteren, en in uw hart inschrijven. Dan eerst is die naam u

een banier des heils en reuke des levens. Dan vergeet gij dien levenden naam des Levenden nimmermeer en dan leent juist die naam aan uwe geheele omgeving, ja aan gindschen waterput, naam en karakter. Dan komt er leven in alles. Ja, zelfs over het graf en de woestijn spreidt hij den glans des levens. Dan eerst wordt de God des hemels u de levende God, die naar u omzag, als gij daar hulpeloos nederzat aan de bron die u niet laven kon, in eene woestijn, waar gij uzelven zoudt verloren hebben, op een weg die naar het doodsch Egypte leidde. Dan leert gij begrijpen, dat het neerzien Gods op u, u leerde omzien naar Hem en opzien naar den hemel. Ook gij zult uwen God leeren kennen en noemen als den God, die naar U, naar u persoonlijk omzag. Daarin ligt niet maar het heil, maar de heerlijke verzekering des heils. Daarin is u het teeken van Gods genade gegeven.

Ten derde kunt gij hier zien, hoe juist in zoodanige bevindelijke kennisse Gods de voorwaarde van de gehoorzaamheid des levens is gelegen. 't Is alsof dit bij Hagar van zelve spreekt. Geen antwoord, geene betuiging van haar wordt ons meer vermeld, maar haar volgend leven en hare daden zullen voor haar spreken en de vastigheid van haar geloof komen bevestigen. Ongetwijfeld is zij onmiddellijk op hare schreden teruggekeerd en gewillig de vernedering, die haar van Sare wachtte, stil te gemoet gegaan. Laten geloovigen zelfs hard voor haar zijn, de God der geloovigen was het niet, is het niet. Zij kan nu bemoedigd den weg der vernedering, het huis der verdrukking weer gaan betreden. Geen wonder. Zij had nu een God voor haar hart, een God dien zij steeds voor oogen zag, omdat zij wist dat Hij op haar zag, zelfs te midden van hare felste smarten, te midden van een dorre woestijn, gewis dan ook in Abrahams huis. In dat huis baarde zij

Abraham een zoon. Zoo was zij dan daar teruggekeerd op bevel des Heeren, en zoete vreugde mocht zij daar smaken. Abraham zelf gaf haar kind den profetischen naam Ismael.

Hagar, door Abraham en Sara verstooten, maar door God aangenomen, zij u, o verlaten en misschien onteerde vrouw! het bewijs, dat God nog medelijden met u wil hebben en de reddende hand wil bieden. Hij ziet naar u om, o zie naar Hem op, en vertwijfel niet. Ook voor uw kind, dat gij onder het harte draagt, miskende moeder! heeft Hij nog een zegen. Hij zorgt voor de verlatenen, Hij, die zelf nooit verlaat.

Neen, Hagars kind zoude ook op aarde voor zijne hulpbehoevende jeugd geen leider en beschermer missen. 't Was niet alleen haar kind, zij baarde het Abraham, die toen reeds zes-en-tachtig jaren oud was, en meer dan tien jaren op de vervulling der belofte gewacht had. Abraham noemde den naam zijns zoons Ismael. Zoo erkende hij dan het kind Hagars voor het zijne. Hij wilde den smaad zijner zonde niet leggen op zijn kind en de schande niet ontvluchten, door de laagheid der loochening van eigen zonden. Hij wilde niet met de moeder tegelijk haar en zijn kind aan schande en oneer prijs geven. Hij zelf zoude zorgen voor dat kind, dat, in zijn huis groot gebracht, hem eene voortdurende herinnering kon zijn aan zijne zonde, en door zijn zinrijken naam hem kon doen rekenen op de zekere verhooring des gebeds.

„God zal hooren", dit beteekent Ismael. Verwacht dan, o Abraham, en gij zijne geestelijke zonen en dochteren! de vervulling der beloften Gods niet van uwe haastende inmenging of van de raadgevingen uwer lieve vrienden; maar van dien God, die is een Hoorder der gebeden. Wel had Abraham nu een zoon, maar deze was niet de zoon der belofte, geenszins de

ware erfgenaam des verbonds, hij die uit vleesch en bloed en den wil des mans was geboren.

Die God, die het verbond heeft gemaakt, zal het ook bevestigen en op Zijn tijd verklaren. Al schijnt de inhoud en ingesloten belofte u iets ongerijmds en onmogelijks, „bij God zal geen ding onmogelijk wezen.” Dat woord der ernstige bestraffing moest Sara later hooren, maar Abraham reeds nu in Ismaels naam vernemen. Wachtende zullen wij den waren zin en de juiste bedoeling van het Verbond des Heeren leeren verstaan. De Heer zelf moet zoowel den zin van het woord als het geestelijke zintuig van het gehoor ons openen. Hij zal dit, want Hij is en blijft getrouw, naar het lied des zangers:

Ps. 105 : 5.

God zal Zijn waarheid nimmer krenken,
Maar eeuwig Zijn verbond gedenken,
  Zijn woord wordt altoos trouw volbracht
  Tot in het duizendste geslacht.
  't Verbond met Abraham, Zijn' vrind,
  Bevestigt Hij van kind tot kind.

XVIII.

DE TEEKENEN DES VERBONDS, DESZELFS NADERE VERKLARING.

Genesis XVII : 1—27.

INHOUD: De trouw Gods, het goddelijk moeten de steun en troost van het volk Gods; verbondsvernieuwing na geloofsinzinking; genade alleen de eer. Het onderwerp en deszelfs verdeeling.

De beteekenis der naamgeving in de huishoudinge Gods, uitdrukking der werkelijkheid; de nieuwe naam = hooger trap der openbaring, bewijs van een nieuwen toestand. De dubbele naamgeving het zwaartepunt van de aankondiging, vaststelling en ontvouwing der verbonds-vernieuwing. De bijzondere verschijning, het heilig voorschrift, de plechtige belofte. Het juiste tijdstip en het doel der verschijning. Het wezen der verschijning, objectief niet subjectief, wel te onderscheiden van geestelijke bevindingen. De verschijning steeds voorloopster en boodschapster van het woord. — Het voorschrift: grondslag der geloofsleer, richtsnoer des geloofswandels en beginsel des geloofslevens. De souvereiniteit Gods = El Schaddai, grondslag der leer. El de geestelijke verklaring van Elohiem. Gods souvereine macht grond Zijner Majesteit. — Verband tusschen leer, richting en leven; de leer der waarheid. Wat »wandelen" beteekent: leven geen stilstand. Het aangezicht Gods = Gods alomtegenwoordigheid. Gods alwetendheid toetssteen des harten: De eisch der oprechtheid; oprechtheid = volmaaktheid; verband tusschen Gen. 12 : 1 en 17 : 1 = loslating van het oude en aangrijping van het nieuwe; onmogelijkheid der volbrenging.

Abrahams ontroering natuurlijk; de aard dier ontroering; de

vernieuwing des verbonds; persoonlijke en algemeene beloften. De letter hé ingeschoven; Abram en Abraham; beeld van het nieuwe leven; Abram = bondshoofd, Abraham — stamhoofd; de dorre boom vruchtbaar gemaakt; genade kenmerk en kracht des verbonds; genademacht boven natuurkracht; vrucht en omvang der belofte. De verbondssluiting en verbondsvernieuwing: beider onderscheid en samenhang; de verbondsvernieuwing gevolg van en bewijs voor de eeuwigheid des verbonds; betrekkelijk en volstrekt. Een drietal opmerkingen.

Het verbondsteeken der besnijdenis, de toeëigening der verbondsbelofte, bewijs van geloofsgehoorzaamheid, teeken der wederkeerige verhouding tusschen God en de geloovigen, als enkeling, gezin en volk. De bestanddeelen van het oostersch gezin. Het gevaar van het kosmopolitisme tegenover nationaliteit. De besnijdenis eene instelling Gods; haar beteekenis voor het volk Israel; haar verschil met den Christelijken doop; haar geestelijke beteekenis. De nadere ontvouwing der bondsbelofte evenwijdig voortloopende met de trouwe volbrenging der bondsgelofte; Sarai en Sarah; een wortel uit dorre aarde; Abrahams lachen; karakter dier ongeloovigheid, in onderscheiding van Sara; zondige tevredenheid; Gods antwoord terugslag op onze verborgen gedachte; een gebed Abrahams afgewezen; geestelijke en tijdelijke zegeningen. Karakter der geestelijke zegeningen. Ons deel aan Gods zorg het best toevertrouwd. — De geloofsgehoorzaamheid blijkt uit haar onmiddellijkheid, onvoorwaardelijkheid, volledigheid en zelfverloochening. — Besluit.

Psalm 89 : 13, 14.

„Maar Mijne goedertierenheid zal Ik van hem niet wegnemen, noch in Mijne getrouwheid feilen. Ik zal Mijn verbond niet ontheiligen, en wat uit Mijne lippen gegaan is zal Ik niet veranderen." Zoo spreekt de trouw des almachtigen Gods tegenover de ontrouw Zijner kinderen. Ook indien het volk des Heeren de wet Gods mocht verlaten, in Zijne rechten niet wandelen, Zijne inzettingen ontheiligen en Zijne geboden niet houden; dan zal Hij, de Rechtvaardige, dit alles gewis met de roede bezoeken, want dat eischt het

heilig recht; maar hen van wege hunne afwijkingen geheel verlaten en prijs geven, dat zal de Heere niet, dat kan Hij niet. Neen dat kan Hij niet, omdat God niet ontrouw kan worden aan Zich-zelven, aan Zijn woord, Zijn wil, Zijn belofte, Zijn volk. Wat Hij eens gezworen heeft bij Zijne heiligheid dat moet Hij houden, omdat Hij het wil. Ja, daar is ook een heilig moeten Gods, dat de kracht en troost is van het verbondsvolk des Heeren en 't geheim van hun willen.

Dat mochten alle geloovigen op hunnen tijd, dat mocht ook de vader der geloovigen op zijnen tijd ondervinden. Want wij struikelen allen in velen en hebben voortdurend de vergevende en schulduitdelgende genade Gods noodig. Ook een Abram, die weldra Abraham zoude zijn, en juist voordat hij een Abraham werd. 't Schijnt wel, dat elke vernieuwing des verbonds en elke verhooging der levenskracht door een tijdelijke inzinking van het geloofsleven wordt vooraf gegaan. Opdat genade alleen de eer hebbe en de souvereine almacht Gods in alles blijke; ook wanneer Hij Zijne onschendbare verbondstrouw openbaart.

Want zie, als Abraham in den raad zijner vrouw was ingegaan; als hij voor een oogenblik naar het woord eens menschen meer geluisterd had dan naar het woord Zijns Gods; als hij, tastende en grijpende naar den rechten zin der belofte, in eigen kracht wilde vooruitloopen op hare vervulling; als hij mede uit de Egyptische Hagar het zaad der belofte had verwacht, en daardoor tot haastend geloof was gekomen; als daardoor de rust van zijn huis en gewis ook van zijn gemoed was verstoord; toen kwam de Heere God zelf, om hem den eigenlijken en juisten zin der belofte te verklaren, en den vollen inhoud van het goddelijk verbond te ontdekken.

Dat wordt ons in hoofdst. 17 van het boek Genesis

verhaald, waarin duidelijk wordt, hoe het Verbond Gods door deszelfs teekenen nader wordt verklaard. Wij spreken van teekenen, omdat er meer dan één is. Eerst wordt de dubbele naamgeving vermeld (vs. 1—8), daarnaast en daartegenover staat het opgelegde bondsteeken der besnijdenis (vs. 9—15). Hierop volgt, van de zijde Gods, de nadere ontvouwing der bondsbeloften (vs. 15—22); en hiertegenover, van de zijde des menschen, de volbrenging der bondsgelofte (vs. 23—27).

Groot is het gewicht en hoog de beteekenis der naamgeving in de huishouding Gods, hetzij daarin eene nadere openbaring aangaande het wezen Gods, of eene nadere verklaring des heils voor den mensch wordt gegeven. Bij elke nieuwe naamsopenbaring van God of naamgeving door God, is er steeds een keerpunt in de heilsgeschiedenis van het geheel of van een van deszelfs deelen. Hier, bij Abraham, treedt in de dubbele naamgeving een nieuwer en hooger vorm der Godsopenbaring op. Zij is aan de zijde Gods de meerdere ontplooiing van Zijn wezen voor het geestelijk oog van het geloovig menschenkind. In den naam El-Schaddai ontdekt Hij Zijn Almacht. Aan de zijde des menschen is zij de aanduiding van Godswege, dat de vorige toestand voor een anderen en beteren moet plaats maken. Dat belooft de nieuwe naam: Abraham. Want een naam wijst steeds een persoon of eene zaak in eenigen bepaalden toestand aan, die, juist door den nieuwen naam zelven, duidelijker wordt gekend.

Maar de Heer zelf moet den nieuwen naam dan uitspreken of schenken. Wie zoude ooit den naam des Onzienlijken kunnen noemen, zoo God zelf dien niet had geopenbaard? Wie zoude ooit den mensch naar waarheid den nieuwen naam kunnen schenken, wie

anders dan Hij, die gesproken heeft: „Zie, Ik maak alle dingen nieuw" (Openb. 21 : 5). Dit is het wat de profeet Jesaja getuigt: „en gij zult met een nieuwen naam genoemd worden, welken des Heeren mond uitdrukkelijk noemen zal" (Jes. 62 : 2). Die nieuwe naam is kenmerk van en uitdrukking voor een nieuwen toestand, die door God zelven is geschapen en aangebracht; naar het woord des Heeren bij dien anderen profeet: „En Ik zal u een nieuw hart geven en Ik zal een nieuwen geest geven in het binnenste van u" (Ezech. 36 : 26).

Juist dezen nieuwen geest der vastheid (Ps. 51 : 12) had Abraham na zijne gebleken zwakheid zoozeer noodig. In hem was geene kracht. Maar bij den Heer is de kracht en de mogendheid; dat waarborgt die hooggheerlijke naam El-Schaddai. Die goddelijke kracht zal in zijne zwakheid volbracht worden, dat voorspelt hem die veelbelovende naam Abraham.

In al zijn glans en heerlijken klank, 't is volkomen waar, zal de nieuwe naam eerst in den nieuwen hemel, in het nieuw Jeruzalem gehoord en verstaan worden, als hij geschreven staat op den witten keursteen, die eeuwig is (Openb. 2 : 17). Want al wat wij hier van het Nieuw Verbond, den nieuwen mensch, den nieuwen naam en den nieuwen toestand aanschouwen en vernemen, is slechts een matte weerschijn van hetgeen dit alles belooft in de eeuwigheid. Daar zal geen wisseling des tijds of schaduwe van omkeering ooit den reinen glans der nieuwheid rooven. Maar hier toch moet reeds de nieuwe naam genoemd zijn, zullen wij hem dáár, in de eeuwigheid, als teeken des verbonds herkennen. En het oogenblik waarop dit ons hier duidelijk wordt, blijft ons onvergetelijk, gelijk het voorzeker ook bij Abraham was; al wordt bij ons dan ook de plechtigheid gemist, waardoor de naamgeving bij

hem werd gekenmerkt. Deze naamgeving is bij hem het zwaartepunt der aankondiging, der vaststelling en der ontvouwing van de Verbondsvernieuwing des Heeren met Abraham.

Op zeer indrukwekkende wijze geschiedt die aankondiging door eene bijzondere verschijning, een heilig voorschrift en eene plechtige belofte van de zijde Gods. Hoor slechts: „Als nu Abraham negen-en-negentig jaren oud was, zoo verscheen de Heere aan Abraham en zeide tot hem: Ik ben de Almachtige! Wandel voor Mijn aangezicht en wees oprecht! En Ik zal Mijn Verbond stellen tusschen Mij en tusschen u, en Ik zal u gansch zeer vermenigvuldigen". Abrahams leeftijd wordt uitdrukkelijk hier bijgevoegd, om den lezer op den langen tijd der beproeving en des wachtens opmerkzaam te maken, die sinds den eersten dag der roeping Abrahams uit Ur der Chaldeën, was heengegaan, om aldus ook u, o voorbarige en ongeduldige geloovige! tot geduld aan te manen.

Ook opdat wij zouden gevoelen, dat op zoo hoogen leeftijd geen spel der verbeelding kan zijn, wat hem te aanschouwen werd gegeven, wordt ons herinnerd, dat Abraham toen reeds 99 jaren was. Want als men aan den honderdjarigen leeftijd schier toe is, heeft de anders zoo werkzame verbeeldingskracht gewisselijk opgehouden. Maar ook kan het zijn, dat de H. Schrift van Abrahams leeftijd melding maakt, om ons bij voorbaat reeds hier de waarheid van Jesaja's later woord te doen gevoelen: „Hij geeft den moeden kracht, en Hij vermenigvuldigt de sterkte dien, die geene krachten heeft. De jongen zullen moede en mat worden en de jongelingen zullen gewisselijk vallen; maar die den Heere verwachten, zullen de kracht vernieuwen" (Jes. 40:29—31). Er is nog hoop, ook voor u, oude lie-

den! indien gij slechts den Heer verwacht. Ook u kan, Hij nog verschijnen.

Maar wat is dan eigenlijk eene verschijning Gods? In het oorspronkelijke wordt gezegd, dat God zichtbaar werd, en, door de bijzondere vermelding, begrijpen wij hieruit, dat God zich op eene bijzondere wijze aan Abrahams geestesoog te aanschouwen gaf. Zoo verscheen de Heere God aan Mozes in den brandenden braambosch; zoo gaf Hij zich boven het verzoendeksel, tusschen de Cherubijnen, in de wolke der heerlijkheid te aanschouwen, als Hij „verscheen". Niet elke meer of min gevoelige nabijheid Gods kan nog op het karakter en den naam eener verschijning aanspraak maken. Eene verschijning Gods staat oneindig hooger dan de geestelijke bevinding of innerlijke aandoening van het geloovig gemoed. De eerste geschiedt buiten, de tweede in den mensch.

Deze laatste is er bij elke toestrooming of toevloeiing van Gods kracht en genade, ook wanneer die, gelijk het meestal is, naar buiten onmerkbaar tot de ziele nadert en den anders effen stroom van het gelijkmatige geestesleven plotseling sneller strooming en krachtiger golving bijzet. Bij de verschijning Gods wordt de oorzaak van den verhoogden polsslag des geestelijken levens duidelijk in de zichtbare en werkelijke nadering en nabijheid Gods, die Zijne heerlijkheid geeft te aanschouwen. Eene verschijning Gods verschilt maar niet in trap of maat of graad, maar in wezen en werkelijkheid van die meer gewone aandoeningen des geestelijken levens door dien God, die de eenige Oorsprong en Werker van dit leven is.

Neen, de velerlei bevindingen en zielservaringen der geloovigen mogen niet op eene lijn gesteld worden met de gezichten en aanschouwingen, verschijningen en openbaringen, die een Abraham en den anderen Profeten

ten deel vielen. De verschijning kwam, om, als verkondigster der majesteit Gods, hart en ziel der profeten met eerbied en ontzach voor dien God te vervullen. De verschijning kwam, om in de woestijn des harten een weg te bereiden voor het woord, dat weldra komen zoude.

Zoo ook kwam het verheven woord tot Abraham; allereerst in het *heiligvoorschrift*, dat aan Abraham, als hooge openbaring Gods, van zijn *leer en leven* en *gezindheid* het beginsel en den grondslag moet leeren kennen. — „Ik ben God de Almachtige," ziedaar den *grondslag* van alle godsdienstige waarheid en van iedere zuivere *geloofsleer*. — „Wandel voor Mijn aangezicht" wijst het juiste *richtsnoer* en den rechten *maatstaf* voor den waren *geloofswandel*. — De bijgevoegde eisch: „wees oprecht", omschrijft het *beginsel* voor de gezindheid des harten.

Wij moeten geloofs*wandel* van geloofs*leven* onderscheiden. De eerste is de openbaring van het tweede. In den wandel treedt het leven naar buiten; van den wandel is het leven het werkzaam beginsel; van de kracht des levens is de wandel op zijne beurt de zichtbare uiting. Ook de apostel Paulus, aldus sprekende: „indien wij door den Geest *leven*, zoo laat ons ook door den Geest *wandelen*" (Gal. 5: 25) onderscheidt tusschen *leven* en *wandel*. Denzelfden samenhang en die epeenvolging van *leer*, *richting* en *leven* vindt gij in menigen psalm, b. v. in Ps. 86: 11, waar *weg*, *wandel* en *vreeze Gods* hetzelfde aanduiden.

Alle waarheid, geloof en geloofsvertrouwen ontspringt uit God. Daarom is ook elke nieuwe openbaring van Gods naam een verhooging der levenskracht, die van God is uitgegaan. Opdat nu Abram gelooven kunne, dat hij een Abraham worden zoude en ontvangen wat deze nieuwe naam hem belooft, moet

hij eerst den nieuwen naam Gods kennen, die hem de vervulling der belofte waarborgt, omdat Gods almacht daarin uitgedrukt is. Daarom noemt de Heere hem nu Zijnen naam El-Schaddai. De wortel van het woord Elohiem = God ligt, niet in taalkundigen maar in zedelijken zin, in het woord El, waarmede de Heere God Zijn naam aan Abraham noemt. God is daarom de ontzachlijke, omdat Hij is de alleen machtige, Wiens is de macht en de kracht en de sterkte, bovenal hun die gelooven (Eph. 1 : 19). Dit drukt het woord El uit, waarvan de beteekenis nog verhoogd wordt door het bijgevoegde Schaddai.

De El-Schaddai is de almachtige God, Wiens alvermogen heerscht en de oorzaak is van alle bestaan. Hij is de God, bij Wien geen ding onmogelijk zal wezen en die alles doet wat Hem behaagt. Voor Hem is niets te wonderbaar (Gen. 18 : 14). Als grondslag van alle geloofswaarheid, als den inhoud der leer aangaande God, die aan elke beoefening der deugd en elke opvatting van recht en plicht moet voorafgaan, geeft de Heer zelf in Zijnen hoogverheven naam te kennen wat onze gereformeerde geloofsleer zoo juist uitdrukt door de souvereine almacht Gods. Het eerste leerstuk aangaande God, dat de bijbel uitdrukkelijk uitspreekt, en niet, gelijk reeds was geschied, uit de schepping en onderhouding des heelals slechts laat vermoeden, is de souvereine almacht Gods.

Indien gij vraagt, waarom Melchizedek dien God, dien hij El-Eljôn, den allerhoogsten God noemt, voor den God erkennen moet, die hemel en aarde bezit (Gen. 14 : 19), dan is dit, omdat juist die El-Eljôn is — de El-Schaddai. Gods souvereine macht is de bron van Zijne onuitsprekelijke hoogheid en ontzachlijke verhevenheid. Juist deze almacht Gods waarborgt aan Abraham de mogelijkheid der zaak, die

in zijn eigen nieuwen naam ligt opgesloten, al schijnt zij ook met de natuur te strijden. — Die God immers is maar geen natuurkracht of wereldziel of samenvatting van het heelal met al zijne verschijnselen; maar Hij is, wat meer is, Hij is een persoon, die staat boven de natuur. Hij is haar Heer. Plechtig en statig kondigt de Heer zelf deze waarheid af, als Hij, van Zich zelven sprekende, Zich IK of elders IK BEN noemt. Waar ikheid is, daar is persoonlijkheid, bewustheid van een eigen, zelfstandig leven. Zoo geeft deze uitspraak Gods: „Ik ben God de Almachtige" aan Abraham een betrekkelijk volledig onderwijs, aangaande Gods bestaan, persoonlijkheid en souvereine Almacht. Deze openbaring Gods is de eenige en juiste grondslag van elke leer der zaligheid, die naar de waarheid is. Daarom ook beroept God zelf Zich later op dezen naam, nu aan Abraham geopenbaard (Ex. 6 : 1).

Zal het goed zijn, dan moet deze leer der waarheid zich in geheel het leven afspiegelen. Dat leven is niet een rustig en vadsig nederzitten, een traag en mat ledig zijn; 't is geen stilstand, geene verstijving, maar 't is beweging, voortgang, ontwikkeling. Het is een wandeling, dat is een gaan en zich bewegen, een hier en daar zich heenwenden (hithhallêch), gedrongen door eene innerlijke kracht des levens. — „Wandel voor Mijn aangezicht," zoo gebiedt de Heere God aan Abraham, nadat Hij hem eerst Gods souvereine Almacht als den waren grondslag der zuivere waarheid heeft geopenbaard. Vraagt gij naar de drangreden tot en den maatstaf van den wandel, zoo dat deze heilig zal zijn en in overeenstemming met den wil Gods? Deze zijn in de bepaling en omschrijving van den geloofswandel gegeven, als geschiedende „voor het aangezichte Gods."

Kan er voorwaar machtiger prikkel en drangre-

den tot nauwgezetheid en heiligheid des levens zijn, dan deze gedachte: „wij wandelen onder Gods oog, Hij ziet ons, Hij slaat ons gade?” Deze gedachte moest Abraham steeds geleiden in al zijne gangen, op al zijne wegen; waar en hoe hij ook mocht wandelen, het geschiedde voor het aangezicht, onder het alziend oog Gods. Niet slechts de gedachte aan Gods almacht, die steun des geloofs is, maar ook de gedachte aan Gods alomtegenwoordigheid en alwetendheid, die prikkel tot heiligheid des wandels is, moest Abraham leiden en besturen in al zijn doen en laten. En niet alleen Abraham, maar ook u, mijn lieven! Och, of gij het steeds bedenken mocht; ook als gij, in de schemering en bij nachtelijke duisternis, uw geheime ontwerpen of booze voornemens smeedt en hebt. Mocht gij het steeds bedenken: wij wandelen voor het aangezicht van dien God, Wiens oogen zijn te iedere plaats.

Wiens alziend oog ook ons hart doorschouwt. Daarom is het zoo hoogst noodig, dat niet alleen onze wandel geschiede als onder de oogen Gods, naar buiten voorbeeldig en onbesproken, maar dat ook de beginselen en roerselen van ons doen, onze gansche gezindheid des harten daaraan beantwoorde. — „Wees oprecht,” dat is het beginsel des geloofslevens. Zoo spreekt de Heer ten laatste tot Abraham; alsof de hartekenner hiermede wilde betuigen, dat het, meer nog dan op de leer der waarheid, meer nog dan op den wandel naar buiten, aankwam op het beginsel des levens: de oprechtheid des harten.

Het woord wat wij door „oprecht” hebben vertaald, luidt eigenlijk „volkomen, volledig.” Wees zóó, dat uw gansch bestaan, uw spreken, uw doen en uw zijn een geheel vormen en volkomen samenstemmen. ’t Moet een leven uit één stuk zijn. Gij zoudt kunnen zeggen, dat in dit „oprecht,” naar de beteekenis van het oor-

spronkelijk woord, reeds nu de latere eisch wordt vernomen: „wees volkmaakt". Dat is de eisch van een heilig en rechtvaardig God aan een zondig kind Adams, óók na den val.

Wat aldus, als uitkrukking van Gods heiligen wil, tot een Abraham komt, ontsluit hem den hoogen eisch des nieuwen levens. Des nieuwen levens, dat als 't ware in zijn eerste grondlijnen getrokken en vastgesteld wordt. Gen. 17 : 1 vormt met Gen. 12 : 1 een wel sluitend geheel. In den eersten eisch „om land en maagschap en 's vaders huis te verlaten" wordt de roeping aangewezen, om met het oude leven te breken, om het geheel los te laten. In den tweeden eisch God aan Abraham, waarvan wij nu de verklaring hebben gehoord, wordt de weg aangewezen, waarin het nieuwe leven wordt volbracht. Loslating van het oude geeft niets, zonder aangrijping van het nieuwe. Met een half besluit, met een half leven kunt ge het niet doen, evenmin als met een half verbond of een halven Zaligmaker.

Maar zal de mensch dien eisch des nieuwen levens kunnen volbrengen? Hij zal dezen willen, al weet hij ook, dat zijne zaligheid niet van deze volbrenging door hem zelven afhangt, maar van de vastigheid des verbonds, waarvan de plechtige belofte, nu tot Abraham komt en de aankondiging der verbondsvernieuwing besluit en afrondt. — „Ik zal Mijn verbond stellen tusschen Mij en tusschen u, en Ik zal u gansch zeer vermenigvuldigen". Zoo spreekt de Heer en wijst in het algemeen op dat verbond en deszelfs hoofdinhoud terug, dat Hij in den gedenkwaardigen nacht met Abraham had opgericht (Gen. 15 : 18). De Heer herrinnert Abraham aan het vroeger feit der verbondssluiting, en nu de tijd der aanvankelijke vervulling der bondsbeloften nabij gekomen is, wil de Heer Abraham daarop opmerkzaam maken.

Ook wij hebben nog zoo menige herinnering noodig aan het verbond, dat ook met ons is gesloten en dat ook wij zijn ingegaan. Hoe menigmalen moet de Heer de bezwijkende ziel te gemoet komen! Maar ook hoe menigmalen moet Hij de vergeetachtigen op nieuw herinneren aan het verbond des doops, der belijdenis, des avondmaals, des huwelijks, der bediening! Hoe is het met u in dit opzicht in het eigen oogenblik, waarin wij nu verkeeren? Het volgende zijt gij er wellicht niet meer. Rust een weinig, denk even na. De Heer ziet ons. Ook nu zijn wij onder Zijn aangezicht. En ook ons rusten moet zijn een wandelen voor het aangezichte Gods.

Ps. 139 : 1, 14.

Gij ziet misschien den alwetenden God in dit oogenblik niet; gij merkt mischien Zijne nabijheid nu niet op, en toch Hij slaat u gade, ernstig gade. O, hoe die gedachte het hart ontroeren kan, dat zondige en arglistige hart, dat juist bezig was op iets kwaads te zinnen. Wij begrijpen het, dat Petrus, als hij den Heer zoo dicht bij zich ziet, verschrikt uitroept: ga uit van mij, ik ben een zondig mensch. Nooit komt onze eigen onreinheid meer uit, dan wanneer zij bestraald wordt door het licht Gods, wanneer zij in de nabijheid wordt gebracht van dien God, die een licht is, waarin gansch geen duisternis is. Wat wonder dan ook, dat een Mozes, een Gideon en Manoach reeds ontroeren, als zij Zijne blinkende verschijning als van verre zien. Wat wonder dat ook met Abraham geschiedde, wat wij bij deze verschijning Gods van hem lezen: „Toen viel Abraham op zijn aangezicht."

Een siddering van ontzach en eerbiedige huivering liep hem door de leden, deed zijn sidderende

knieën knikken en wierp hem als van zelve voorover in het stof. Zoo hoorde hij het woord des Heeren aan, dat juist den in het stof neergebogen zondaar het best bereikt. Dat woord zelf zoude hem alle vrees ontnemen, want datzelve zoude hem de vaststelling des gemaakten verbonds verkondigen. „En God sprak met hem, zeggende: Mij aangaande, zie, Mijn verbond is met u, en gij zult tot eenen vader van eene menigte der volkeren worden. En uw naam zal niet meer genoemd worden Abram, maar uw naam zal wezen Abraham, want Ik heb u gesteld tot eenen vader van eene menigte der volkeren en Ik zal u gansch zeer vruchtbaar maken en Ik zal u tot volken stellen, en koningen zullen uit u voortkomen."

Eene enkele letter slechts, en wel de letter waardoor gewoonlijk de verkorte naam Gods bij de Joden wordt aangeduid (hé), wordt tusschen Abrahams naam ingeschoven, maar daardoor wordt evenwel de beteekenis van dien naam zeer gewijzigd. Dat de keuze en inschuiving van deze bij Israel heilige letter met een beslist doel daartoe door den Heer geschied is, zouden wij waarlijk niet durven beweren. Wel is hier deze hooge waarheid optemerken, dat de overgang van het oude in het nieuwe leven, het vervangen van den ouden door den nieuwen toestand bij den mensch alleen geschiedt door inbrenging van iets uit het leven van God zelven.

Abram als naam teekende den vader der geloovigen als een verheven en eerbiedwaardig vader; dit zoude hij kunnen geweest zijn ook zonder natuurlijke afstammelingen, in overdrachtelijken en geestelijken zin De naam Abraham teekent hem als den stamvader van een groot nageslacht in natuurlijken zin. Als bondshoofd kan hij Abram heeten, als stamhoofd niet. Een tijd lang zag de zoon Terachs in de beloften Gods

niets anders, dan dat hij in zedelijken en geestelijken zin de vader der geloovigen zoude zijn. Daarom kon hij wanen, dat Eliëzer zijn erfgenaam zoude wezen. Hij zelf zoude immers kinderloos ten grave dalen.

God zelf had hem in een nachtelijk gezicht, toen Hij het verbond met hem had opgericht, iets anders geleerd; maar later bracht, gelijk we zagen, Sara hem op een dwaalspoor en Abraham werd de vader Ismaels. Ismael evenwel was noch de zoon der belofte, noch de erfgenaam des verbonds. Thans komt de Heer andermaal om door de naamgeving hem te openbaren, dat hij niet slechts het bondshoofd, maar ook het stamhoofd van het verbondsvolk zoude wezen. Dat eene dergelijke onderscheiding in Israel bekend was bewijst Jesaia's toezegging (Jes. 56 : 4, 5). Dat moest de nieuwe, profetische naam Abraham leeren. „Uw naam zal wezen Ab-raham; want Ik heb u gesteld tot eene menigte der volkeren."

Maar laat ons niet vergeten dat de nieuwe naam, dien Abraham voortaan zoude dragen en vervolgens ook overal in de Heilige Schrift draagt, allereerst op een veranderden toestand heenwijst in zijn eigen persoonlijk leven. Welke die verandering was, wijst de stellige uitspraak Gods duidelijk aan: „Ik zal u gansch zeer vruchtbaar maken." Als honderdjarige kon Abraham geen hoop meer voeden zelf kinderen voort te brengen, evenmin als hij die van de negentigjarige Sara verwachten kon. Dat drukt hij later zelf uit (vs. 17). In weerwil evenwel van zijn hoogen ouderdom en de natuurlijke onmacht des leeftijds zoude God hem kroost schenken, zoude God hem vruchtbaar maken.

Dat zoude niet geschieden krachtens den gewonen loop der dingen en de gestelde wet der natuur, maar krachtens eene hoogere orde des levens en geestelijke

wet der genade, ten gevolge van het verbond Gods met Abraham. Daarom ook wordt de vaste toezegging Gods in verband gebracht met het vastgestelde verbond, als de Heere spreekt: „Mij aangaande, Mijn verbond is met u." Van de zijde des Heeren, die het verbond gemaakt heeft — en dit beteekent dat tweetal woorden: „Mij aangaande" — van de zijde Gods zoude, ten gevolge en uit kracht van dat verbond, aan Abraham de levenskracht vernieuwd worden.

Hij, de honderdjarige, de verstorvene (Hebr. 11 : 12), zoude nog kinderen voortbrengen. Dit zoude zijn de vrucht des verbonds. Het bewijs en teeken des geloofs voor de vaststelling des verbonds is de naamgeving. De nieuwe naam Abraham moest den drager van dien veelbelovenden naam van de vervulling der belofte Gods de verlekering geven; en dit in nog gansch anderen zin dan later aan den ongelukkige door den profeet Jesaia werd toegezegd (Jes. 56 : 3).

„Neen, Abraham zegge niet meer: ziet, ik ben een dorre boom."

Behalve de belofte voor Abrahams eigen persoon en leven, behalve de vernieuwing der verstorven levenskracht, ontsloot het verbond Gods hem bovendien het heerlijk uitzicht voor zijn nageslacht. Niet alleen talrijk zoude het wezen, maar ook eene breede rij van vorsten en koningen zouden daartoe behooren en het regeeren. „Koningen zullen uit u voortkomen." Dat alles, zoo zeide het de Heer, bevatte het verbond Gods met Abraham, waarvan de verborgenheid nu verklaard en aldus vastgesteld werd. — O, de zegen Gods is zelf een levend zaad, dat met éen geslacht niet uitsterft en welks levenskracht door éen enkel persoonsleven niet wordt uitgeput. Waar God zegen geeft, daar drupt deze ook meestentijds op de volgende geslachten neder, omdat God in den persoon het geslacht en in

het geslacht den Zoon, den Koning der koningen, bedoelt en zoekt.

In dien Zoon en om dien Zoon des welbehagens geschiedt ook de vernieuwing des verbonds. „Ik zal Mijn verbond oprichten tusschen Mij en tusschen u," zoo spreekt de Heere, nadat Hij van Zijne zijde in den nieuwen naam het teeken des verbonds gegeven en aldus van Zijne zijde zich tot de volbrenging van den inhoud verbonden had. Het zal niet bevreemden, dat in hoofdstuk 15 van de verbondssluiting reeds gesproken was, terwijl hier de oprichting van het verbond in de toekomst wordt gesteld. Daarmede wordt de vervulling bedoeld, die in hare volheid nog zoude komen.

Nu is voorzeker elke aanvankelijke vervulling en volvoering der verbondsbeloften van de zijde Gods eene vernieuwing des verbonds. En nu het oogenblik nabij komt, waarop de belofte zal baren en aldus de vastigheid des verbonds bevestigen, wijst de Heer juist op dat oogenblik heen, als op dat van de oprichting en vernieuwing des verbonds door deszelfs in de ervaring gebleken waarheid en trouw. — Dat gevoelt gij immers ook telkens op nieuw, hoe het verbond Gods met uwe ziel bij elk gesmaakt genot, bij elke vervulde belofte, bij iedere pas ondervonden kracht van het bondszegel weder vernieuwd en bevestigd wordt.

Aldus moet het blijken, dat dit verbond is een eeuwig verbond, waardoor de opvolgende tijden en geslachten hun eenheid hebben, omdat hunne opvolging door de gedachte van datzelfde verbond beheerscht wordt, omdat de inhoud en het gewicht der opeenvolgende eeuwen bepaald wordt door de eeuwigheid van dat verbond Gods. Daarom zal het zijn een verbond mede tusschen God „en tusschen het zaad Abrahams in hunne geslachten," om niet alleen Abraham, maar ook zijn zaad na hem te zijn tot een God." Hierbij

verbindt Zich de Almachtige om zoowel Abraham als zijn nakroost te leiden, te beschermen en Zich ten eigendom te maken. Niet slechts bij Abrahams leven, maar ook als hij er niet meer zijn zoude, zoude God Zijns verbonds gedenken. Hij zoude zijn, o Abraham! u tot een God en uwen zade nà u. Welk een troost voor Abraham en ook voor u, o geloovige en evenwel zorgende ouders! dat de Heer ook de God van uwe kinderen en kindskinderen wil zijn. Daarop kunt gij gerust wezen en uwe oogen in vrede sluiten. God houdt woord. Hebt gij het ook gedaan in datgene wat gij aan God aangaande uwe kinderen beloofd hebt? Kunt gij daarop even gerust de eeuwigheid ingaan?

God heeft Abrahams nakroost de erve geschonken, die Hij eenmaal aan Abraham had toegezegd, het land waarin hij als vreemdeling toefde, waarin hij tot dusver nog geen voet breed eigen gronds had. „Ik zal u, zoo sprak de Heer bij de vernieuwde vaststelling des verbonds, en uw zaad na u het land uwer vreemdelingschappen geven, het geheele land Kanaän, tot eeuwige bezitting, en Ik zal hun tot eenen God zijn."— Maar is Israel dan nu niet als balling over de aarde en is de erve Israels dan nu niet eene bezitting der kinderen Ismaels? Dat was meer aldus. Maar twee dingen moeten hier bedacht worden. Ten eerste, dat een betrekkelijk kort tusschentijdperk van eenige eeuwen niets afdoet aan de werkelijkheid der zaak, zoolang het einde des tijds er nog niet is. Ten tweede, dat het woord eeuwig (ôlâm), naar de kracht van het oorspronkelijke woord, meer wijst op een nog verborgen tijd dan wel op de volstrekte eeuwigheid, die alleen Godes is. Deze laatste wordt door de uitdrukking „van eeuwigheid tot eeuwigheid" aangewezen, gelijk het van God in den negentigsten psalm gezegd wordt (Ps. 90 : 2). Daar moet nog iets bedacht wor-

den, namelijk: dat God de openbaring Zijner trouw in deze verbonden heeft aan de gebleken trouw van den deelgenoot des verbonds. Uit het opgelegde teeken der besnijdenis blijkt dit genoegzaam.

't Is eene uitnemende gedachte van ons doopformulier, om, na de uiteenzetting der zegeningen Gods aan den doop verbonden, aanstonds te wijzen op de verplichtingen daaruit voortvloeiende. „Overmits, zoo spreekt namelijk genoemd formulier, overmits in alle verbonden twee deelen begrepen zijn, zoo worden wij ook weder van God door den doop vermaand en verplicht tot eene nieuwe gehoorzaamheid". Wat hier aldus aangaande het bondsteeken des Nieuwen Verbonds wordt uitgesproken, dezelfde geldt van de besnijdenis, het bondsteeken des Ouden Verbonds. Dat het ondergaan eener pijnlijke bewerking in het gevoelige vleesch voor den bijna honderdjarigen Abraham eene groote mate van gehoorzaamheid vereischte, zal wel niemand willen loochenen. Lijdzaam toe te zien dat het geliefde kroost, reeds op jeugdigen leeftijd, dezelfde pijnlijke bewerking onderging, veronderstelt bij den vader eene niet minder groote onderworpenheid aan den wil van God. Maar wijst niet de besnijdenis in haar geheel op de onderwerping van het gansche natuurlijke leven, vooral in deszelfs sterkste uitingen en opwellingen, aan de beteugelende macht en den beperkenden wil van een heilig God? De inbinding en matiging van het geslachtsleven en van deszelfs gevolgen wordt door de besnijdenis opgelegd.

Dat de besnijdenis met evenveel recht als de doop een bondsteeken genoemd wordt, behoeft wel geen nader bewijs; dat dit verbondsteeken van de zijde des geloovigen het aanvaarden der geloofsgehoorzaamheid en de intreding in het verbond der genade aanduidt

behoeft dit evenmin. Duidelijk blijkt dit alles uit hetgeen de Schrift dienaangaande spreekt: „Voorts zeide God tot Abraham: „Gij nu zult Mijn verbond houden, gij, en uw zaad na u, in hunne geslachten. Dit is Mijn verbond, dat gijlieden houden zult tusschen Mij en tusschen u en tusschen uw zaad na u: dat al wat mannelijk is u besneden worde. En gij zult het vleesch uwer voorhuid besnijden; en dat zal tot een TEEKEN zijn van het verbond tusschen Mij en tusschen u." — De besnijdenis is dus een van God ingesteld bondsteeken, en dat bondsteeken wijst op de verplichte gehoorzaamheid aan dat verbond. Deze gehoorzaamheid wederom is niets anders dan het vertrouwen des geloofs op de almacht en trouw van dien God, die het verbond heeft gesloten.

De besnijdenis als bondsteeken wees dus op de wederkeerige verhouding der gemeenschap, die er moest bestaan tusschen een zegenend God en den gezegenden geloovige. Dat gold den enkelen mensch; maar ook voor het gezin en het volk had de besnijdenis een hooge beteekenis. „Een zoontje van acht dagen, de ingeborene van het huis en de gekochte met geld moest zekerlijk besneden worden; en Mijn verbond zal zijn in ulieder vleesch, tot een eeuwig verbond" (vs. 12, 13).

Op achtdaagschen leeftijd, nadat al de gevolgen van den vroegeren en voorloopigen toestand des onzelfstandigen levens waren weggenomen, moest het kind besneden worden. Door de geboorte werd het, ja, een deel des huizes, maar door de besnijdenis een deel en een lid van het afgezonderde en geheiligde gezin. De zoon Abrahams moest zijn leven putten niet uit de natuurkracht, maar uit de verbondsgenade, waarvan de besnijdenis het teeken was. Maar daarom moest dan ook de besnijdenis reeds zoo vroeg plaats vinden.

Dat gold voor ieder, die zelfs maar van verre tot Abrahams huis behoorde.

Uit drieërlei bestanddeelen bestond het oostersch gezin: uit de kinderen des huizes, die uit het eigen bloed der ouders voortgesproten waren; uit diegenen die in het gezin en binnen de erve des huizes als dienende geboren waren, en wier belangen op het innigst met den welstand des huizes verbonden waren en ten laatste uit dat soort van slaven van lijfeigenen, die voor geld waren aangekocht en die in den vollen zin des woords eigenlijk vreemden waren. Eenmaal in het gezin opgenomen mochten zij niet langer als vreemden beschouwd en behandeld worden. Ook zij waren in aanraking gekomen met de erfgenamen des verbonds en uitwendig behoorden zij ook daartoe, al hadden zij ook geen deel aan deszelfs innerlijke kracht en zegening. Daarom moeten ook deze allen besneden worden, opdat de besnijdenis, rondom allen éénen band der gemeenschap trekkende, ze allen te samen als één gezin, afgezonderd van de omliggende wereld, zoude verbinden. Het gezin moest wortelen in het verbond Gods. Daaruit moest dan aldus het volk opwassen, afgescheiden van andere volkeren, en in al zijne leden en geledingen door een eigenaardig kenmerk verbonden. Daarom volgt des Heeren bedreiging: „En al wat mannelijk is, de voorhuid hebbende, wiens voorhuidsvleesch niet zal besneden worden, deszelve ziel zal uit hare volken uitgeroeid worden.” De heilige reden van dit gestrenge vonnis is: „hij heeft Gods verbond gebroken”, geminacht en roekeloos overtreden.

Men mag zich niet eigenwillig uit het door God gewilde en door den tijd geworden verband van gezin, volk of kerk losrukken. Met voorname minachting op de geheiligde, schijnbaar verouderde en geestelooze, gebruiken en plechtigheden van eenig volk of land neer

te zien, verraadt weinig diepte des gevoels, toont gemis aan den waren familiezin. Men mag zich prat en overmoedig op zijn wereldburgerschap en algemeene menschenkennis verheffen, maar weinig is er te verwachten van den mensch, die met vaderlandsliefde en natuurlijke gehechtheid van bloedverwantschap gebroken heeft. Geen onbestemd en zwevend algemeen begrip kan de innigheid en degelijkheid van vroege herinneringen en weldadige ervaringen vervangen. Somtijds ook moet het beroep op de wijder strekking van het wereldburgerschap dienen, om onze onverschilligheid voor de meer bijzondere belangen van volk en vaderland voor anderen en voor ons eigen geweten te verontschuldigen. Dikwijls moet dat beroep strekken om ons van heiliger plichten op gemakkelijke wijze te ontslaan. Daar is geen kracht, geen gloed, geen levenswarmte in die koude algemeenheden, waarvan niemand het eigenlijk gebied kent en niemand de grenzen kan aanwijzen. De Heer wil het gezin, den stam en het volk. Daartoe heeft Hij voor zijn uitverkoren volk de besnijdenis ingesteld.

Want gewis is de besnijdenis eene instellinge Gods. Ik weet wel dat ook bij andere en even oude volkeren de besnijdenis in gebruik was, maar niet gelijk bij Israel. Omdat het brood buiten het avondmaal in gebruik is, houdt daarom het avondmaal op een sacrament te zijn? De besnijdenis zelve mag ook elders in gebruik geweest zijn, haar godsdienstige wijding tot bondsteeken is van goddelijken oorsprong. Dat overoud gebruik was voor priesters en vorsten, b. v. in Egypte, een onderscheidingsteeken, waardoor zij van het volk werden afgezonderd en boven het gemeen verheven. Naar de goddelijke instelling moest de besnijdenis juist het tegenovergestelde zijn, namelijk: het teeken voor allen van aller gelijkheid voor God. Zij hadden immers ook

allen gezondigd. Geheel de mensch is vleesch; daarom moest dat vleesch reeds in den kindschen leeftijd bij allen besneden worden.

Voorzeker kende Abraham de voorrechten, die in Egypte aan de besnijdenis verbonden waren. Maar dan juist predikte hem dit bondsteeken als zinnebeeld hetzelfde wat Mozes later in naam des Heeren den volke Israels bevestigde, en hetwelk de Apostel Petrus van het geestelijke Israel zegt: „Maar gij zijt een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk; opdat gij zoudt verkondigen de deugden Desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht: gij, die eertijds geen volk waart, maar nu Gods volk zijt" (1 Petr. 2 : 9, 10). Trek voor trek ligt in het bondsteeken, aan Abraham gesteld, reeds opgesloten, wat zich later aldus bij zijn nakroost als volk daaruit ontwikkelde. Het volk der besnijdenis had de vorstelijke bestemming om aan het hoofd der volkeren te staan; het moest eene afgezonderde stelling te midden der andere volken innemen; het had een leven der toewijding aan den Verbonsgod te leiden, de roeping der toevertrouwde openbaring heilig te houden, de erkenning van eigen onwaardigheid in zich zelve bij dit alles uit te spreken.

Het mannelijke gedeelte vormde, vóór Christus komst op aarde, geheel de kracht des volks. Alleen de mannen werden geteld, als er van personen of zielen sprake was. Eerst in Christus is man en vrouw een; eerst in en door Christus is het onderscheid van sekse in verband tot het koninkrijk Gods opgeheven. Bij Abraham wordt het bondsteeken der onderscheiding alleen het mannelijke geslacht opgelegd. Ook daarin, gelijk in al het andere, drukt zich het voorbereidende karakter van dit tijdperk uit. Alles in dit tijdvak der voorafschaduwing en bedeeling der schaduwen wijst heen op een voller

en heerlijker toestand, die nog komen moet; en zoo is het natuurlijk ook met het sacrament van dien tijd. Door twee dingen is het onderscheiden van het bondsteeken der inlijving door Christus ingesteld, en aldus in tweeërlei opzicht daar beneden. Het moest, gelijk het pascha evenzeer, met bloedstorting geschieden; omdat het schulduitdelgend bloed van het Lam Gods nog niet gestort was. Het gold alleen het mannelijke kroost omdat, ook in dezen zin, de Christus den middelmuur nog niet weggebroken had aan het kruis, waar ook de vrouwen waren en weenden. Later, als in de plaats der besnijdenis de doop treedt, zal duidelijker worden, hoe in het sacrament der inlijving in het uitwendig verbond der genade als een tweevoudige eed wordt uitgesproken: van de zijde Gods de plechtige belofte, dat Hij ons kroost wil bewaren en heiligen voor ons; van de zijde der ouders, dat zij hun kroost willen bewaren en heiligen voor Hem.

Indien gij nu vraagt, wat de eigenlijke beteekenis der besnijdenis als bondsteeken voor Abraham was, antwoorden wij aldus: Gelijk de naamgeving moest zij aan de eene zijde de belofte Gods verklaren en naderbij brengen, in beeld en teeken die verduidelijkende. Niet slechts in zijn naam, waarmede hij door anderen werd aangesproken, maar ook in zijn vleesch, dat hij het meest voor anderen verborgen hield, moest Abraham tevens uitspreken: dat hij Gods woord geloofde en dat teeken Gods op- en overnam, waardoor hij beleed, dat Gods Almacht (El Schaddai) van Abram een Abraham kon en zoude maken. Door de besnijdenis in zijn lichaam betuigde hij dit: dat het kroost, dat hij verwachtte, niet maar de vrucht der natuur op zich zelve was, maar der natuur gewijd en geheiligd door de genade.

Bovendien moest de besnijdenis in het vleesch aanduiden wat eigenlijk in den geest Abrahams moest geschie-

den. Dat dit de beteekende zaak was, die door het teeken werd afgebeeld, kan niet betwijfeld worden, als wij op de uitspraken der Schrift zelve letten. Zoo vermaande Mozes het volk Israel: „Besnijd dan de voorhuid uws harten" (Deut. 10 : 16). 't Is eene belofte: „De Heere God zal uwe harten besnijden en de harten uws zaads" (Deut. 30 : 6). Aldus eischt het ook de profeet Jeremia: „neemt weg de voorhuid uwer harten" (Jer. 4 : 4).

Wat in het bondsteeken aan en door Abraham werd beloofd, zoude dan ook van weerszijden vervuld worden. Dit blijkt, van de zijde Gods, uit de nadere ontvouwing der bondsbelofte, bij Abraham uit de spoedige volbrenging der bondsgelofte. Gelijk het later bij de vervuling der belofte zoude zijn als „een wortel uit een dorre aarde" Jes. 53 : 2), zoo moest het ook bij den aanvang der verbondssluiting wezen: een kindeken uit een dorren boom en verstorven moeder; opdat het aanstonds blijke, dat het is door de Almacht en naar den raad van het eeuwig verbond Gods. Ook dat moet Abraham gelooven en daartoe den naam zijner gade Sarai verwisselen in dien van Sara. Moeilijk is verschil in beteekenis deze beide namen aantegeven. Wellicht wijst de tweede meer dan de eerste op Abrahams gade als vorstin en moeder van koningen, die uit haar voorkomen zouden (vs. 17). Ten minste, God-zelf wijst op iets dergelijks als den achtergrond en de bedoeling dier naamsverwissling, als Hij zegt: „Gij zult den naam van uwe hnisvrouw Sarai, niet Sarai noemen, maar haar naam zal zijn Sara. Want Ik zal haar zegenen en u ook uit haar een zoon geven; ja, Ik zal haar zegenen, zoodat zij tot volken worden zal: koningen der volken zullen uit haar worden."

Tot dusverre was de naam Sarai nog niet in de be-

lofte genoemd. Wel had de engel Hagar reeds bevolen zich onder de hand van hare meesteresse te vernederen. Maar nu het verbond Gods met Abraham op nieuw was bevestigd en in het verbondsteeken naderbij gebracht, nu treedt ook zij op den voorgrond, die, naar het recht des huwelijks en naar de instelling van God-zelven, met Abraham één was geworden. 't Is alsof het, pas in 't leven getreden, verbond reeds nu den zedelijken invloed begint te openbaren, dien het later, door den verwachten zoon des verbonds, ten volle zal ontplooien. Ook de vrouw vindt eene plaats, en eene uitstekende plaats, in de huishoudinge van Gods koninkrijk. Ook de vrouw kent het geloof. „Want, zoo getuigt de H. Schrift, door het geloof heeft ook Sara zelve kracht ontvangen om zaad te geven, en boven den tijd haars ouderdoms heeft zij gebaard" (Hebr. 11 : 3). Wat aan den honderdjarigen Abraham voorzegd was van een koninklijk kroost, datzelve zoude hem door en uit Sara geschonken worden.

Een oogenblik plooit een glimlach van licht ongeloof Abrahams lippen, als hij deze zaak voor het eerst verneemt. O, een tint van ongeloof is er, voordat wij het vermoeden, en is dichter bij dan wij wel wanen. Maar 't is meer de ongeloovigheid, die uit de macht der verrassing en uit het gemis van genoegzaam overleg ontstaat, dan die bepaalde vorm van ongeloof, die, na kalm en rustig overleg, uit het overmoedig verstand ontspringt. 't Is een ongeloovigheid, die eenige zaak niet gelooven kan, omdat zij voor hem te groot schijnt; omdat men zich geen voorstelling kan maken van zoo diep nederbuigende goedheid Gods; omdat men bovendien van eigen onwaardigheid maar al te zeer overtuigd is. Iets dergelijke ligt er in Abrahams lachen bij het woord des Heeren. „Toen viel Abraham op zijn aangezicht en hij lachte; want, zoo zeide hij in zijn

hart: Zal eenen, die honderd jaren oud is, een kind geboren worden? En zal Sara, die negentig jaren oud is, baren," Hij twijfelde niet aan de mogelijkheid der zaak, want Gods almacht vermag alles; maar aan de juistheid van zijn begrip; want hij achtte zich zoo groot voorrecht gewis onwaardig. Mogelijk lachte hij uit overmaat van blijdschap, geheel anders dan Sara het later deed, die de mogelijkheid der zaak zelve niet gelooven kon.

We zouden ook kunnen zeggen, dat Abraham op dit oogenblik overstelpt werd door de gedachte aan het gewone oordeel der wereld over zoodanig feit, en dan kan hij den glimlach niet terughouden. Maar had hij ook wel goed geluisterd? Want ook de geloovigen wanen soms nog, het beter in te zien dan de Heer zelf, en veel beter dan God zelf te kunnen waken, dat de naam des Heeren niet gelasterd wordt. Zij zouden het alles stiller en eenvoudiger willen hebben en doen. Als het buitengewone en geruchtmakende vermeden kan worden, moet dit. „En Abraham zeide tot God: Och! dat Ismael mocht leven voor Uw aangezicht!" Neen, de eischen Abrahams zijn niet overspannen. Hij is spoedig tevreden. Als Ismael maar mocht leven! — Mijne lieven, als de Heer ons niet meer gunde en gaf dan wij in het geestelijke menigmalen voor onze zelve verlangen, zoude ons deel meestal zeer karig en zeer mager zijn. Maar 't is juist de weg des Heeren meer te geven dan het geloof vermoeden of verwachten kon. De helft is den geloovige niet aangezegd. 't Is een verrassend God, in alles. Maar 't is ook een God, die Zich niet schaamt het schijnbaar onmogelijke te doen en dat bovenal, wat de verbazing der knappe lieden wekt, om juist daarin Zijne almacht te verheerlijken.

„En God zeide: Voorwaar Sara uwe huisvrouw zal eenen zoon baren en gij zult zijnen naam noemen Izak,

(lachverwekker), en Ik zal Mijn verbond met hem oprichten, tot een eeuwig verbond, en zijnen zade na hem". Wederom antwoordt de alwetendheid Gods op de verborgen en teruggehouden gedachte des menschen. Het antwoord des Heeren slaat terug op hetgeen Abraham niet heeft uitgesproken', en dat evenwel de oorzaak was der bede, die hij wel heeft uitgesproken. Zoo moeten de arglistigheden van ons boos en verdorven hart openbaar worden. En de ongeloovigheid Abrahams én de vragen en beden, daaruit voortvloeiende, worden voor een trouw en alwetend God de aanleiding tot hooger openbaring en rijker ontplooiing der belofte en des verbonds. Op Izak, den zoon der genade en des verbonds, zouden dezen geheel overgaan. Zoo doet de Heer met de afdwalingen der Zijnen. Hij bestraft ze, maar wendt ze ook ten goede.

De mensch oordeelt naar het uiterlijke, maar God oordeelt naar den innerlijken grond der dingen, omdat Zijn Raad Hem van eeuwigheid bekend is en naar dezen Raad Zijns willens alle dingen geschieden. Wat Abraham vraagt, om het God gemakkelijker te maken, kan en mag niet geschieden. Ismael mag de erfgenaam der geestelijke zegeningen niet zijn; wel wil de Heer hem tijdelijke voorrechten en aardsche grootheid schenken, en aldus ook Abraham op zijn gebed verhooring schenken. „En aangaande Ismael heb Ik u verhoord, zie, Ik heb hem gezegend en zal hem vruchtbaar maken en hem gansch zeer vermenigvuldigen. Twaalf vorsten zal hij gewinnen, en Ik zal hem tot een groot volk stellen. Maar mijn verbond — dat geheel der geestelijke zegeningen in verband met den eeuwigen raad Gods — Mijn verbond zal Ik met Izak oprichten, dien u Sara op dezen gezetten tijd in het andere jaar baren zal". Ismael zoude hij behouden en Izak bovendien verkrijgen. O, wij hebben met een overrijken God te doen,

die mildelijk geeft en niet, om het eene te schenken, het andere terugneemt. Soms is dit laatste evenwel noodig; maar ook dan is het goedheid Gods.

Hier ziet gij u het gebied des geestelijken levens en zegens duidelijk afgebakend en kennelijk onderscheiden van den aardschen zegen. Alles is in de belofte Izaks duidelijk omschreven. De bron van het heil is het verbond Gods, daaruit vloeit het, daarin wortelt het; de oorsprong is bovennatuurlijk, uit Sara de lang verstorven moeder. Evenmin als de doode aarde op zich zelve u zegen kan brengen, evenmin kon Sara het Abraham; maar de Heer doet het door Zijne Almacht. De toeëigening van het heil geschiedt evenzeer door het woord van dien God, die aldus spreekt: „dien Sara U, Abraham, baren zal". U, aan Abraham zelven, wordt Izak bij name geschonken. God eigent den zoon hem toe. Daarin ligt de zekerheid. Ook de tijd is door denzelfden God bepaald. De tijd is reeds gezet, het tijdstip aangewezen. Gelooft gij, dat of Abraham of Izak later den geestelijken zegen zouden hebben willen ruilen met de aardsche voorrechten van een Ismael?

Wij vinden hier bij Abraham iets dergelijks als in later tijd bij koning Amazia en dikwijls ook bij u wordt ontmoet. Hij kan van wege de grootte van het heil schier niet aan de werkelijkheid daarvan gelooven, en hij zoude liever het kleine, dat zeker schijnt, willen behouden, en het grootere laten varen, dat God hem wel beloofd heeft, maar dat juist, om het onverwachte en buitengewone der zaak, hem minder zeker voorkomt. 't Is maar goed, dat God voor ons zorgt en ons deel veor ons beschikt heeft. Wij zouden, het zekere voor het onzekere kiezende, het slechtere behouden en het betere ons laten ontglippen. Daar is eene zekere tevredenheid en berusting die zondig is.

Wanneer wij ons tevreden stellen met het aardsche en lagere, terwijl het hemelsche en hoogere bereikbaar is. Wanneer wij menigmaal, om het mindere veiliger te kunnen behouden, het meerdere niet willen, niet zoeken. Maar de Heer geeft ons het goede, ook als wij het niet willen, en bij het voortreflijkste laat Hij Zijne kinderen nog menigmalen ook het minder voortreflijke. Zie slechts om u heen, ook met aardsche goederen rijk gezegend kind Gods! hoeveel onnoodigs de Heer u nog heeft geschonken en gelaten bij en boven het Eene Noodige.

En aldus zegenende, eindigde God met Abraham te spreken en verdween uit zijne starende oogen en voer op naar de plaatse, vanwaar Hij gekomen was, om Abraham de gelegenheid te geven, om, ook van zijne zijde, de gelofte des verbonds te vervullen. De vader der geloovigen vertraagde hiermede niet. „Toen nam Abraham zijnen zoon Ismaël en al de ingeborenen van zijn huis en alle gekochten met zijn geld, al wat mannelijk was onder de lieden van het huis van Abraham, en hij besneed het vleesch hunner voorhuid even tenzelfden dage, gelijk als God met hem gesproken had. En Abraham was oud negen-en-negentig jaren, als hem het vleesch zijner voorhuid besneden werd. En Ismaël zijn zoon was toen dertien jaren oud en even op dienzelfden dag werden Abraham, Ismaël en alle mannen van zijn huis besneden".

Hoe uitnemend doet de H. Schrift in dit verhaal de trouw van Abrahams geloofsgehoorzaamheid uitkomen, die al zijn geloften den Heere wilde betalen. Eerst worden wij, ons ter voorbeelde en ter waarschuwing opmerkzaam gemaakt op de onmiddellijkheid, daarna op de onvoorwaardelijkheid, straks op de volkemen trouw en ten laatste op de zelfverlooche-

ning, die in Abrahams geloofsgehoorzaamheid zich uitspreken. Zoo blijkt zij in ieder opzicht eene bereidwillige en blijmoedige geweest te zijn, eene zoodanige, die slechts uit het innerlijk geloof kan voorkomen en het gewrocht is van dien God, die Zijn volk bereidwillig maakt op den dag Zijner heirkracht. Op die wijze alleen is de geloofswerkzaamheid alleen het passend antwoord van de zijde des geloovigen op Gods werk, en trouw en zelfverloochende liefde. Aldus is het bij den vader der geloovigen.

De oprechtheid en waarheid van uw geloof moet allereerst blijken in uwe wilvaardigheid. Zonder aarzeling, zonder terughouding is Abraham onmiddellijk bereid, om de Verbondsgelofte te volbrengen. Hij tracht den moeielijken plicht niet uittestellen of, als hij dien niet van zich kan af schuiven, ten minste den tijd der uitvoering te verschuiven. Dat is het wat het woord Gods krachtig doet uitkomen, door de toevoeging dier woorden in den tekst: „even tenzelfden dage". Ja, zoodra God Abraham verlaten had, toen Zijn woord als 't ware de lucht nog deed trillen, trilde ook Abrahams hart van verlangen, om „even tenzelfden dage" Gods opdracht te volbrengen.

Ge behoeft niet te vreezen, dat het geloof dan reeds iets van zijn onvoorwaardelijkheid en frischheid zal verloren hebben. Het kenmerk van een opgewekt en levendig geloof is, niet alleen om werkzaam te zijn, maar om het te zijn naar Gods woord. Van Abraham wordt ons betuigd, dat hij niet alleen even ten zelfden dage zich-zelven en al de zijnen liet besnijden, maar ook dat hij dit deed, „gelijk als God met hem gesproken had". Gij ziet, 't is wederom gelijk bij Noach, gelijk bij alle ware geloovigen, gelijk onze Catechismus dit aanduidt: het geloof is werkzaam, niet alleen nà en op, maar ook naar het

woord Gods. 't Woord Gods blijft de maatstaf en regel der geloofswerkzaamheid.

Dan volgt van zelf de volle en volkomen trouw in de volvoering van het Verbond Gods en van de geloften des menschen, die volgen op de beloften van God. 't Is niet, gelijk bij een Ananias, iets van den opgebrachten prijs te onttrekken, maar veeleer de lust om naar al Gods geboden te leven, en om ook al die geboden in al hun heiligen ernst en vollen eisch optevatten. Daarop komt het vooral aan. Daarom zegt de Schrift ons, dat Abraham al de ingeboren des huizes en alle gekochten met geld liet besnijden. Niemand werd uitgezonderd, van het geringste hoofd des huizes af tot het geringste slavenkind toe.

Daarin spreekt zich de macht der zelfverloochenende liefde uit, waartoe het geloof alleen in staat stelt en waarin het ware kinderlijk geloof als van zelve zich uitspreekt. Dat geloof schenkt den moed, de kracht en de volharding om te volbrengen wat de innige liefde der gehoorzaamheid van ons eischt. Vergeet niet wat de Heilige Schrift u hier herinnert van Abrahams roerende trouw en aandoenlijke zelfverloochening. Is het daarom niet, dat ons nogmaals wordt herrinnerd, dat Abraham negen-en-negentig jaren oud was, toen op eigen last, die pijnlijke en gevaarlijke kunstbewerking in zijn gevoelig vleesch geschiedde. Abraham is niet de man, om op anderen zware lasten te leggen en die zelve met geen vinger aan te raken. Als het pijn moet doen, zal hij met zich zelven beginnen. Begin met u zelven, mijn vriend! als gij offers vraagt of moeielijke plichten voorschrijft. Uw voorbeeld van zelfverloochening zal misschien ook bij anderen de moed verlevendigen. Als gij hebt getoond, dat gij zelf voor uw geloof wat over hebt, moogt gij datzelfde van anderen verwachten.

Ja, in het geloof is den mensch een hooge macht des levens geschonken, die over alle gevaren en smarten en toegenegenheden weet heen te zien, om slechts de inspraak en den heiligen drang der liefde Gods te volgen. Door dien drang der liefde alleen kon Abraham zelfs zijn dertienjarigen zoon Ismael aan dezelfde kunstbewerking onderwerpen. Het geloof leert van alles afzien, gewis van de tijdelijke schade, die Abraham beliep door de langdurige krachten zijner dienstdoenden. Waar het gold het gebod des Heeren en der dienaren eeuwig belang, mocht Abraham eigen voordeel niet tellen. O, dat wij het immer bedenken mochten. Waar de Heer gebiedt, mogen wij veilig volgen. Wat ook dreige of bekommernis wekke voor het angstvallig en te zeer zorgend hart, met den Heer en op Zijn woord moogt gij de proeve des geloofs veilig wagen. Ook Abraham ondervond het: „Ja allen die U, o God verwachten, zullen niet beschaamd worden. Alle paden des Heeren zijn goedertierenheid en waarheid, dengenen, die Zijn Verbond en getuigenissen bewaren".

Psalm 25 : 5.

HET WACHTJAAR DES BONDGENOOTS.

GENESIS XVIII—XX.

Nadat in het voorg. zestal hoofdstukken (Gen. XII—XVII) Abrahams roeping en Gods verbondssluiting met dezen aartsvader is bericht, volgt nu in een zevental hoofdstukken de beschrijving van het leven des bondgenoots vóor en na de vervulling der bondsbeloften.

Een drietal hoofdst. (Gen. XVIII—XX), de eerste en kleinere helft van dit hoofddeel, omvat de beschrijving van éen wachtjaar in het leven des bondgenoots en teekent aldus zijn leven der geloofsoefening vóor de vervulling der beloften. Wij leeren diens ervaringen kennen in zijn persoonlijk (Hoofdst. XVIII), maatschappelijk (Hoofdst. XIX) en huislijk leven (XX). Zoo treedt de geloovige op naar persoon, maatschappelijke omgeving en gezin; in Mamré, Sodom en Gerar.

Omgang met God, openbaring door God en gebedsoefening tot God kenmerkt het persoonlijk leven van den geloovige (XVIII). De strafeischende gerechtigheid en sparende genade Gods gaat middelerwijl voort zich te openbaren in wereld en maatschappij (XIX). In het gezin wacht veel kommer den bondgenoot Gods, maar steeds door eigen schuld, en steeds wordt de jammer drangreden tot gebed en dank (XX). Aldus is er, te midden der ellende, betooning der genade Gods.

XIX.

GODS GEMEENZAME OMGANG MET DEN BONDGENOOT ABRAHAM.

Gen. XVIII : 1–33.

Inhoud: Verzekering der nabijheid Gods de winst, weggedragen uit den opgang naar het heiligdom; opgang naar en omgang met God. Vrucht daarvan voor de ziel. Een jaar uit Abrahams leven, het wachtjaar des geloofs. Samenhang van Gen. 18—20; terugblik op de voorafgaande hoofdst.; samenhang met de volgende hoofdst. 21—24. Het onderwerp en deszelfs indeeling: de gemeenschap met, de openbaring van en het gebed tot God.

De omgang Gods met Abraham: Aanschouwelijke voorstelling des bijbels bij eenvoud en waarheid. Abraham de man van beschaafde vormen; welgemanierdheid kenmerk van den geloovige; echte wellevendheid; Abrahams gulle handelwijze; de gasten; de vorm eener vroegere verschijning geen vorm voor eene volgende, ook wat de innerlijke bevinding des levens aangaat. Opdracht aan Sara; goedige haast; voorkomendheid blijk van kiesch gevoel. Nuttige wenk voor meesters en knechten. Tucht bewijs van een ordelijk gezin en omgekeerd. Samenwerking van allen. Een geheimzinnig maal; Abraham voorbeeld van Christus. Een raadselachtig verschijnsel, toch verklaarbaar. Geven zaliger dan ontvangen, ontvangen soms edeler dan geven. Gods nederbuigende vriendelijkheid jegens ons. Een beschamende vraag naar en voor Sara. Onbescheiden luisteren, ongeloovig lachen wekt de bestraffing Gods. Onzinnig gelach ook zonde, ons vergeten der zonde nog geen vergeven der zonde; aanwending van het verhaal tot onze leering.

Gods openbaring aan Abraham: de geloovige door Abrahams voorbeeld geroepen tot welgemanierdheid. Gods openbaring van Zich zelven. Analogie der Schrift: Gods wil de grond der noodwendigheid; de innerlijke drang in God de bron der openbaring door God; inhoud en grondslagen der openbaring; de eeuwige verkiezing bron niet gevolg van heiligmaking; leer onzer kerk dienaangaande; de Dordsche leerregelen. Verband tusschen de verkiezing en de godvruchtige opvoeding van ons kroost. De openbaring der deugden Gods. Gods strafeischende gerechtigheid; roepende zonden Sodoms; wat roepende zonden zijn. Het »bezien" Gods. Leering uit dit alles te putten.

De voorbidding tot God: het pleiten op Gods rechtvaardigheid, die voor God geldt: »Chalila"; de strijd in Abrahams hart; bij het kinderlijk hart geen kwaaddenkendheid. Abrahams beroep op Gods sparende genade; donker vermoeden der borggerechtigheid; goedgunstigheid, lankmoedigheid en geduld Gods. In Abraham schier al de trekken der latere geloovigen. De voorbiddinge voor nabestaanden; weldadigheid aan familieleden nog geen oefenen der Chr. weldadadigheid. Winst der voorbidding voor eigen hart. Onderwijs aangaande God, den voorbidder en het gebed. Besluit.

PSALM 73 : 12, 14.

Dat had de vrome Asaf als winste weggedragen uit het heiligdom, te weten, dat het goed is nabij God te wezer, zeer liefelijk bij Hem te schuilen. Dat wist hij kort te voren ook wel, maar zijn wetenschap baatte hem niet; omdat hij te zeer met afgunst aan den voorspoed der goddeloozen had gedacht; en, gelijk het gewoonlijk gaat, eigen zonden en onwaardigheid vergeten. Om aan onze wetenschap des geloofs iets te hebben, om van onze geloofsovertuigingen iets te kunnen genieten, moeten wij in het heiligdom ingaan; bovenal in het heiligdom van eigen hart. Want de Heere wil van het verbroken hart Zijnen tempel maken (Jes. 57 : 15). Zijn ingang in ons hart en onze opgang naar Gods huis schenken tesamen den zielzaligende omgang met God, waarvan Asaf gewaagt.

Daarom wordt het onder leed en druk de wensch van het vrome hart, gedurig bij God te zijn. Dat wordt ons evenwel niet zoozeer geschonken, doordien wij tot God naderen, dan wel veel meer door de nadering Gods tot onze ziel. Er mag versterking voor het hart in liggen, als wij Gods hand mogen vatten; het begin der versterking wordt toch eigenlijk daarin gevonden, dat God onze hand heeft gevat. Dan zal Hij ons leiden naar Zijnen raad, ook door dien raad ons te ontvouwen. Want dat is mede het heerlijk gevolg van onzen verborgen omgang met God, dat daardoor het verstand verhelderd en de hope der heerlijkheid bevestigd wordt.

Des Heeren onbemerkte en toch onbewust gevoelde nadering doet het gebed, als verzuchting der ziel naar Hem, in het binnenste ontstaan. De ziel begint zich biddende naar Hem uit te strekken en het gebed wordt als de koorde der liefde, waarmede wij Hem tot ons pogen neer te trekken; terwijl Hij juist diezelfde koorde ons toereikte, om daarmede ons tot Zich op te trekken. Dan volgt de openbaringe Gods aan het hart, die, zegenend door vertrouwelijkheid, Zich zelven als een getrouwen, heiligen en rechtvaardigen Vriend doet kennen. Gods vertrouwen, in ontdekkend licht geschonken, wekt tot wederkeerig vertrouwen; dat al wederom in het kinderlijk en pleitend gebed zich uit.

Zoo leert het ons de geschiedenis van Abraham, den bondgenoot Gods, gelijk die in het achttiende hoofdstuk van Genesis wordt voortgezet, nadat eerst de verbondssluiting Gods was verhaald. Gods vertrouwelijken omgang met Zijn bondgenoot Abraham zoude men den inhoud van het genoemde hoofdstuk kunnen noemen, waarin ons dat jaar uit Abrahams eigen leven wordt beschreven, dat lag tusschen de belofte des verbonds en haar eerste vervul-

ling. De geloovige, in den tijd des wachtens geplaatst, heeft op den vader der geloovigen acht te geven, zooals deze in het aangegeven wachtjaar door den Heer wordt bezocht, verkwikt en gesteund. Zoo moet het gaan met uw wachttijd, die menigmaal zich uitstrekt van het eerste uur uwer ontvangen belofte tot aan uw stervensuur. Want het jaar des wachtens wordt dikwijls een leven van wachten en verwachten.

Met het volgende tweetal vormt het 18de hoofdstuk een geheel. Terwijl het eerstvolgende den bondgenoot God doet optreden in verhouding tot de maatschappelijke omgeving, het daaropvolgende denzelfden Abraham teekent in betrekking tot zijn gezin, leert het hoofdstuk, dat wij nu te zamen wenschen te behandelen, om hem kennen in zijn persoonlijk leven. Zoo geven zij met elkander ons een betrekkelijk volledig beeld van den bondgenoot Gods, gedurende het wachtjaar uit zijn leven, dat verloopt tusschen het op nieuw gesloten verbond en de vervulling der daarmede gelijkloopende belofte.

Dat drietal hoofdstukken te zamen (Hoofdst. 18—20) vormt dus een op zich zelf welsluitend en afgerond geheel, dat zich uitnemend aan al de voorgaande hoofddeelen aansluit. In hoofdst. 12—14, het eerste gedeelte van Abrahams geschiedenis, werd de roeping Abrahams vermeld, die de wegbereiding tot het verbond Gods met Abraham moest wezen. Dat verbond zelf werd in het tweede hoofddeel (Hoofdst. 15—17) beschreven. Daarmede is de eerste helft dier merkwaardige geschiedenis afgesloten. Nu volgt de tweede helft in andermaal twee hoofddeelen, waarin het leven van den bondgenoot Gods wordt geschetst. Eerst is er het wachtjaar des bondgenoots (H. 18—20), en daarna de vervulling der bondsbelofte (H. 21—24).

Gods vertrouwelijken omgang met Zijn bondgenoot Abraham, aldus hebben wij den korten inhoud van het achttiende hoofdstuk aangegeven. Bij eenigszins nauwkeurige lezing merkt gij aanstonds, dat dit hoofdstuk drie afzonderlijke, ofschoon nauw tesamenhangende, zaken beschrijft, die wij reeds in onze voorafspraak eenigszins hebben aangeduid. Eerst wordt de aanwezigheid Gods in Abrahams huis verhaald (vs. 1—15), daarna de openbaring van Gods raad aan Abraham (vs. 16—21) vermeld; ten laatste vernemen wij de Voorbiddinge Abrahams (vs. 22—33). De nauwe omgang Gods met Zijnen bondgenoot schenkt dus de gemeenschap met, de openbaring van en het gebed tot den God des Verbonds.

Daar zijn verhalen in Gods woord, zoo juist van teekening, zoo innig waar, zoo levendig en frisch van kleuren, dat zij ons als 't ware de levende werkelijkheid voor oogen schilderen, eer men het nog heeft vermoed. Men gevoelt het, wat zoo aanschouwelijk verhaald wordt moet waar, moet werkelijk geschied zijn. Daar is bovendien in alles een eenvoud on soberheid, die kenmerk is der onvervalschte waarheid en zuivere trouw; die teruggave is van den eersten en juisten indruk van het zelf aanschouwde en doorleefde, die onvergetelijk bleef. Gij denkt aanstonds om die liefelijke teekening van Ruth, die schuchter aan den disch van den vriendelijken Boaz aanzit, met haar opgeraapten bundel nog naast zich. Gij denkt aan die welbekende herinnering van den Apostel-Evangelist: „En het was omtrent de tiende ure" (Joh. 1 : 40). Wij denken op dit oogenblik echter aan het aanschouwelijk tafereel, waarmede het achttiende hoofdstuk begint. 't Is eene teekening zoo getrouw aan de natuur als zij maar ergens gevonden kan worden.

't Was tegen het midden van den dag, als de zon begon heet te worden, dat Abraham, naar de wijze van het oosten, koelte en schaduw zocht onder den hoogen boom voor zijne tent. Boomen waren er vele in den omtrek, want Abraham woonde toen bij de eikenbosschen van Mamré. Daar waar de oosterling rust zoekt, na de vermoeienis van het werk, of stilte voor de overpeinzing na het druk gewoel der vele bezigheden, daar, onder het frisch en groen geboomte, zat ook Abraham neder en zag peinzend uit, den landweg op, die daar ginds zich voortkronkelde. Wellicht was hij in gepeins verzonken, wellicht dacht hij aan de beloften des Heeren, en zat hij te staren, terwijl hij meende uit te zien. Want, zie, hij had er niets van bemerkt, en eensklaps stonden er drie mannen, schijnbaar van gindschen weg gekomen, tegenover hem. Ten minste zij zagen er bestoven uit. Wie zij waren wist Abraham niet, deert den gastvrijen herdersvorst ook minder. Met zijn gewone gulheid en wellevendheid, haastig opgesprongen, liep hij hun tegemoet, weg van de deur der tent en boog hij zich diep voor hen neder.

In alles herkent gij in dezen Abraham den beschaafden en wellevenden man, die in zijn geloof volstrekt geen vrijbrief meent te bezitten, om met de gewone vormen en eischen der burgerlijke samenleving te mogen breken. De echte geloovige bezit als van zelf een zekere soort van beschaving en welgemanierdheid, die menig hoveling hem zou kunnen benijden. De echte geloovige heeft juist dien geest van welwillendheid, die het geheim van alle echte wellevendheid is. Het geloof adelt en leert in korten tijd, wat de omgang met de wereld in vele jaren niet kan schenken: in waarheid gul en hartelijk te zijn. Het geloof leert gastvrij en tevens bescheiden, hartelijk en eerbiedig te zijn. De geloovige heeft den besten leermeester, want

hij ziet het zijn Heere af en poogt Dezen natevolgen. Hij begrijpt dat de echte beschaving niet maar in de handige oefening van zekere uitwendige vormen bestaat.

Hoor Abraham, als hij, na de gewone plichtplegingen, zich tot de, hem nog onbekende, reizigers wendt en zich tot hem richt, die de voornaamste schijnt te zijn. „Heer! heb ik nu genade gevonden in uwe oogen, zoo ga toch niet van uwen knecht voorbij." 't Is hem eene eer zijn verzoek ingewilligd te zien. Een gunst noemt hij het, want dat beteekent hier het woord „genade". Hij is hun dienstwillige dienaar. Dat is geen kruipende onderdanigheid, evenmin als indringende vriendelijkheid, die zich diep nederbuigt om straks zich te hooger te verheffen. 't Is eenvoudige, ongekunstelde taal van het eenvoudige hart, dat in den gewonen spreekstijl niet elk woord wikt en weegt. Dat begint men pas, als men achterdocht geleerd heeft of iets beteekenen wil in de wereld, of meent dat men niet genoeg gewaardeerd en op prijs gesteld wordt. Het argeloos gemoed denkt om dit alles niet en legt in de gewone plichtpleging niet meer dan er in ligt, een vriendelijken toon en de welwillende begroeting der voorkomendheid, die zoo geheel natuurlijk is en zoo aangenaam aandoet.

Al sprekende is hij hen genaderd en ziet hij 't aan hunne bestoven voeten en hun uiterlijk, dat zij vermoeid schijnen en wat rust hun goed zal doen. Hij wil hun wenschen voorkomen en zegt: „dat toch een weinig waters gebracht worde en wascht uwe voeten en leunt onder dezen boom". 't Is alsof hij, om zijn verzoek nog sterker aantedringen, met den uitgestrekten wijsvinger naar den lommerrijken boom heenwijst, die er, bij de hitte van den dag en de vermoeienis van den weg, zoo recht uitlokkend uitzag. Hij moet hen een oogenblik alleen laten. Dat zullen zij hem wel

vergeven. Want hij zal hun „eene bete broods langen". Och, 't is niets; geen overvloed, geen omhaal, een enkel stuk brood. Dat zij niet denken, het hem moeielijk te maken. Hij wil een bete broods halen, opdat „zij hun hart versterken", verkwikken. Hij wil hen ook niet te lang ophouden. Het zal hun niet te veel tijd rooven. In een oogenblik is het gereed, en dan kunnen zij weder heengaan. „Daarna zult gij voortgaan," 't Is hard den gullen man dit te weigeren. Dit zoude hem zeker leed doen, nu zij eenmaal, „daarom dat zij tot hem zijn gekomen". En de reizigers laten zich overreden „en zeiden: doe zooals gij gesproken hebt."

Wie waren deze reizigers, door Abraham zoo vriendelijk begroet en verwelkomd? Wij weten het, ofschoon de gastheer het toen nog niet wist. Later zal ook hij vernemen, wat wij aan den aanvang van het hoofdstuk gelezen hebben: „daarna verscheen hem de Heere aan de eikenbosschen van Mamré". Met deze woorden wordt deze volgende verschijning aan de voorgaande, waarvan wij onlangs spraken, verbonden. Van gansch anderen aard dan de vorige was de verschijning, die Abraham ten deel viel. De Heer doet nooit tweemaal hetzelfde op juist dezelfde wijze. Daarom gaat uwe beoordeeling over de nabijheid of zegen Gods ook meestal mank, omdat gij die toetst aan dergelijke vroegere ervaringen, en, indien de latere daarvan eenigszins afwijken, ze daarom wantrouwt. Wacht u wel daarvoor. Zeg niet, dat de Heer u niet nabij is, omdat het vroeger bij Zijne nadering u zoo geheel anders was. Toen was er eene zekere ontroering, eene beving, gij weet zelf niet hoe; en nu is het alles zoo kalm en rustig. Juist als bij Abraham. Bij de vorige verschijning Gods viel hij ontroerd ter aarde en nu blijft hij zoo kalm en effen, alsof er niets gebeurd is. Toch is de Heer verschenen. Maar hij wist het niet. Zoo kan

het dan geschieden, dat de Heer onbekend nabij is. Zoo ging het den Emmaüsgangers, zoo gaat het soms u, zoo ging het ook Abraham. Als men dan maar in het werk des Heeren bezig blijft gelijk Abraham. Ten laatste blijkt de verschijning Gods toch uit de gezegende gevolgen en, wellicht reeds nu, uit de grootere opgewektheid, waarvan de reden Abraham en den Emmaüsgangers misschien eerst later duidelijk werd. Wachten wij en werken wij.

Met al de drukke gedienstigheid van zijn gul en gastvrij hart haastte Abraham zich naar de tent van Sara, om aan zijne gade het eerst het nieuws van de aangekomen gasten te brengen, en haar de opdracht te geven voor al hetgeen er noodig mocht zijn, om de vreemdelingen mild en overvloedig te onthalen. Er is iets weldadigs en aantrekkelijks in die goedhartige bewegelijkheid van den gastheer Abraham, die als naar het leven geteekend is. „Haast u", zoo roept hij, zelf haastende, zijne ega toe, „kneed drie maten meelbloem en maak koeken." Hij heeft niet veel tijd om meer te zeggen, want hij heeft zelf nog veel te doen; maar uit die weinige en haastige woorden blijkt genoeg, wat aangename gewaarwording het voor hem is eens te kunnen weldoen; hoe streelend voor zijn liefhebbend gemoed het is, gastvrijheid te kunnen oefenen. Daar klinkt een blijmoedige toon in zijn woord, weerklank van de stemming zijner ziel. 't Is niet die gemaakte en gekunstelde lach der welwillendheid om de fijn geplooide lippen, waarmede gij zoetvoerig en breedsprakig uwe opgetooide gasten in de feestzaal te gemoet treedt; maar 't is de hartelijkheid van het korte eenvoudige woord, kort en krachtig als een warme handdruk.

Hij wil dat zijne vrouw zelve den disch bereide; ook geen knecht mag het teere en malsche kalf uitzoeken, hij zelf zal het doen, als blijk van onderscheiding voor

zijne gasten, ook naar den eenvoud der aartsvaderlijke tijden. Daarom ging het toen ook alles veel beter en daarom kunnen wij nu begrijpen, dat Abraham onder Gods zegen zoo rijk werd. Hijzelf en de vrouw des huizes lieten een wakend en zorgend oog over stal en spinde gaan, en lieten dit niet geheel aan de loonbedienden over. „Abraham liep tot de runderen, en hij nam een kalf, teeder en goed, en hij gaf het aan den knecht, die haastte, om dat toe te maken". — Wilt gij van uwe bedienden ijver en voortvarendheid, geef hun dan zelf daarvan het voorbeeld. Gelijk de meester alzoo de knecht. Abraham haastte en ook de knecht haastte. Dat gaat alles als vanzelf.

Omdat uwe bedienden u in uw werk, o vrouwe! niet zien haasten, veroorloven zij zich evenzeer de weelde van langzaam en nalatig te mogen zijn. Ik weet wel, dat uwe zonde die uwer dienstboden niet verontschuldigt; maar zij maakt die toch verklaarbaar. Maar bovendien, als de dienstbaren op het voorbeeld der meesters zelve voortvarend zijn, dan is dit een bewijs van tucht en orde in huis. Dan voldoet één wenk, één blik, waar anders vele en heftige woorden niet baten.

Gewis was er bij Abraham een geregeld huishouden. Elk kent zijn werk en taak, de meester, de vrouw en ook de bediende des huizes. De heer kiest het mestkalf, maar de knecht moet het toebereiden. Wee een huisgezin, waar het anders toegaat en de orde omgekeerd is; waar de man doet wat der vrouwe is en de vrouw wil wat des mans is; waar de heer knecht en de knecht heer is. Gewis, daar wordt de Heer ook niet gediend, daar is zelden tijd om Gods woord te lezen, maar ook zelden tijd om naar het woord des meesters of der vrouw te hooren. Daar is ook een gesamenlijk haasten, maar een haasten ten verderve.

Als allen gewillig medewerken, is ook de moeilijkste arbeid in huis spoedig gereed. Sara toornde niet, ondat de opdracht niet in zoete en vriendelijke woorden tot haar kwam. De vriendelijkheid van het gulle hart haars mans legde iets haastigs in zijne woord. Hij had zoo grooten haast. Daar is goedigheid in dat alles, vooral in deze voorvarendheid. Zij kende dat sints lang. Zij had hare koeken gereed en Abraham droeg reeds de boter, de geronnen en versche melk aan en hij zette het zijnen gasten voor. Hoofsch en vriendelijk stond hij voor hen en diende hen, beeld van dien Christus, die ook zelf diende, ja, die is gekomen, niet om gediend te worden, maar om te dienen.

Wat wij nu van de vreemde bezoekers vermeld vinden, moge Abraham tot blijdschap gestemd hebben, bij ons, die weten wie zij waren, wekt het verbazing. „Zij aten," zoo verhaalt ons het woord Gods, dat geen oogenblik heeft verbloemd, dat wij hier niet met gewone maar met bovennatuurlijke wezens te doen hebben. Hoe dit „eten" te verstaan is, zal niet licht verklaard kunnen worden. Maar het geval staat niet alleen in de schrift. Wij vinden toch van den verrezen Christus vermeld, dat hij, om de jongeren van zijn werkelijk bestaan te overtuigen, iets om te eten vraagde en, dit verkregen hebbende, voor hunne oogen opat (Luk. 24 : 43).

O, hoe de Heer hier ons allen tot beschamend voorbeeld wordt! Hij, die, algenoegzaam in Zich zelven, van het menschenkind niets behoeft en evenwel iets van hem wil aannemen, ja zelfs er om vraagt! De Heer weet niet alleen te geven, maar ook te nemen. Hoewel het zaliger is te geven dan te ontvangen, kan het somstijds edeler zijn te ontvangen dan te geven. Hoort, mijne lieven! 't is dikwijls edelmoediger iets

aantenemen dan iets wegtegeven, en het eischt menigmalen meer adel des geestes, met een dankbaar gelaat eene kleinigheid te ontvangen, dan met een glimlach schatten wegteschenken. Meer vromen zin, o edelvrouw! eischt het, en meer zelfverloochenenden ootmoed vergt het, dat gij, in het huisgezin van den arme ten weldadig bezoek gekomen, u neerzet op den armelijken, maar gul aangeboden zetel van den arme, dan dat gij, staande aan dien arme een beteren zetel aanbiedt in uw huis. De Heer zelf zat bij Abraham aan den disch en Hij at.

Ja, gelijk gij, teedere moeder! met een verblijd gezicht en al lachende de kinderlijk toebereide spijs van uw zeer klein dochterken eet. Gij wilt immers het lieve kind, dat zooveel moeite deed, niet te leur stellen en gij proeft van haar baksel, omdat uwe liefde u dat raadt. Hoe blijde zijt gij, o vader! met het broddelwerk van uw knaapjen, omdat hij zelf het gemaakt heeft, om u te verrassen. Aldus nu aten de gasten aan Abrahams disch, aldus vraagde de verrezen Heiland iets om te eten (Joh. 21 : 5). Aldus ook vraagt de Heer van u, rijkeren! voor zijn armen; een gave die Hij waarlijk niet noodig heeft, maar die Hij u vergunt in Zijnen naam te geven. 't Is vriendelijkheid Gods jegens u en de armen. De Heer handelt in alles als een opvoeder der menschenkinderen, als een leerend en teeder vader, als een belangstellend vriend.

Dat blijkt ook wederom uit hetgeen er nu volgt. Eenklaps richt de voornaamste der drie vreemdelingen eene vraag naar Sara tot Abraham. Waar was zij nu, die naar het gebruik van het oosten niet mede aan den disch aanlag, maar in het afgezonderd vrouwenvertrek toefde? Dit ten minste meende Abraham, maar wist de Heer wel beter; Hij, die bij de vraag zeer goed begreep, dat en vraag en antwoord het

nieuwsgierig oor van de scherp toeluisterende Sara, onmiddellijk bereiken zouden. De vraag naar Sara is eigenlijk eene vraag voor Sara. „Waar is Sara, uwe huisvrouw?" zoo klonk van de lippen des vreemdelings de vraag, die de, zich tot luisteren schuilhoudende, Sara diep beschaamd zal hebben, al werd ook haar belangstelling zeer daardoor gewekt. Meer om Sara's zonde aan haar zelve te ontdekken, dan wel om te vernemen waar zij was, geschiedde de vraag. O, des Heeren oog zag haar toen bezig met een onedel bedrijf: luisterende achter de deur der tent, die achter Hem was.

't Verraadt te groote ingenomenheid met ons zelve of eene groote mate van onbillijke achterdocht tegenover onze omgeving, indien wij de redenen en gesprekken wenschen optevangen, die niet voor ons oor bestemd waren. 't Is altijd onbescheidenheid, maar ook uitermate laag, aan den wand te staan luisteren. Het wijst, zoowel bij kinderen als bij groote menschen steeds op iets onrustigs in ons geweten. De goede Abraham antwoordde, naar dat hij de zaak vermoedde: „ziet, in de tent." Hij beoordeelde Sara en haar doen naar zich zelven en gaf aldus oprecht bescheid. Daarop wordt hem plechtig de belofte toegezegd, die ook Sara achter de tent der deur vernam en haar tot lachen verwekte, omdat zij deze belofte geheel in strijd achtte met haar werkelijken toestand en zeer hoogen ouderdom.

Immers Sara was negentig en haar echtgenoot bijna honderd jaren. Daarom lachte zij als zij het woord des vreemdelings hoorde: „Ik zal voorzeker weder tot u komen, omtrent dezen tijd des levens (des jaars) en zie Sara, uwe vrouw, zal eenen zoon hebben!" — Dat kan immers niet, dat was onmogelijk! Daarom lachte Sara uit ongeloof aan de moge-

lijkheid van het feit, dat, aldus geschied, een wonder zoude zijn. Dat zoude het ook wezen, en om één wonder te kunnen gelooven — let er op, o onverschillig gemoed! — moet men in de rechte godsdienstige stemming zijn en niet maar een woord zien afteluisteren en optevangen.

Indien Sara had geweten, wie Hij was, die de belofte sprak, zij zoude geloofd en zich verblijd hebben. De lach des ongeloofs zou plaats gemaakt hebben voor dien der innerlijke blijdschap, en zij zoude begrepen hebben, dat, bij Gods almacht, zij nog wellust en onverwacht genot kon hebhen, ook nadat zij oud geworden was en haar echtgenoot in denzelfden toestand verkeerde. Zij zoude het bestraffend en terechtwijzend woord niet noodig gehad hebben, dat nu van haar lachen en denken des ongeloofs den eigenlijken grond aangeeft, als Hij tot Abraham zegt: „waarom heeft Sara gelachen, zeggende, zoude ik ook waarlijk baren, nu ik oud geworden ben? Zoude iets voor den Heere te wonderlijk zijn?" En op dien beslisten toon, die geen tegenspraak duldt, wordt de toezegging, zoo pas gedaan, nu met nieuwen klem herhaald.

Ontzach greep Sara aan. Zij begreep dat zij niet goed gehandeld had. Zij zag in dat zij ontdekt was, niet alleen naar haar uitwendige nieuwsgierige houding, maar ook naar de innerlijke gedachten van haar ongeloovig hart. Schaamte en verlegenheid kampen in haar binnenste; de valsche schaamte drijft haar tot nieuwe zonde, tot loochening van haar zonde, en de verlegenheid brengt er haar toe, om haar zonde, in weerwil van haar zelve, te gelijk met haar schuilplaats te ontdekken. Want als zij het bestraffend woord des Heeren hoorde, „loochende zij het, zeggende: ik heb niet gelachen; want zij vreesde." Hoe spoedig volgt de beschaming en de vrees op dat onzinnig en

dat gekkelijk gelach der menigte, die menigmalen lacht eenvoudig om te lachen, zonder te weten waarom, en op het laatst zelve niet meer weet dat men gelachen heeft. Zoo weinig zin was er in dien gedachteloozen lach.

Was het misschien aldus bij Sara? Als gij uwe zonde vergeten hebt, o mensch! of die niet meer weten wilt; God heeft die nog niet vergeten en Hij zal die voor uw oor uitspreken, zoolang, tot dat gijzelf die in de belijdenis van zonde hebt leeren uitspreken. Mocht ook Sara dit geleerd hebben, als het woord Gods weêr tot haar kwam, en haar 't zwijgen oplegt door dit: „neen, maar gij hebt gelachen!" — Geen woord meer van Sara!.... Zal het later met ons ook niet zoo wezen in de eeuwigheid, als wij ons willen verantwoorden en des Heeren: „neen, maar...." ons doet verstommen?

Als wij nu vragen, wat dat huislijk tafereel, dat ons den nauwen omgang Gods met den bondgenoot in groote trekken zoo liefelijk schilderde, ons leert aangaande God en den geloovige, dan is het antwoord spoedig gereed. Van God den Heere merkten wij op: hoe Hij onbekend aanwezig kan zijn; hoe hij met zegeningen te gemoet komt; maar ook hoe Hij het ongeloof bestraft. Gelijk er drie trekken bovenal in God vallen optemerken, zoo vindt gij ook een drietal voor het geloovig gezin, dat met God verkeert en den Heer in het midden heeft. Daar wordt, gelijk bij Abraham, de bede genadiglijk verhoord; de gastvrijheid heerlijk bekroond; maar ook het nog aanwezig en zich schuilhoudend ongeloof ontdekt en aan het licht gebracht. Daar houdt het verkeer met God met den disch en het geëindigde dankgebed niet op, maar wordt voortgezet door het geheele leven heen; om straks in Abrahams voorbeeld, ons te leeren, wat

eigenlijk die „wandel met God" is die aan Henoch en Noach wordt toegeschreven en bij Abraham, door de daad zelve, zoo duidelijk wordt verklaard.

Ps. 25 : 6, 7[a].

De eenvoudige en landelijke disch was geëindigd en de gasten „stonden op" en maakten zich gereed, om de reis voorttezetten. „Zij zagen naar Sodom heen", d. i. zij toonden, dat zij hunne schreden daarheen wilden richten. Dat trok gewis mede Abrahams aandacht; want in Sodom woonde zijn neef Lot. Dit was het evenwel niet, wat hem bewoog hun zijn geleide aantebieden. Naar de goede gewoonten van het oosten, voltooide hij zijne gastvrijheid door zijne gasten een eind weegs te geleiden. Het kostte moeite van hen te scheiden en hij wilde het aangenaam verkeer zoo lang mogelijk rekken. „Abraham ging met hen, om hen te geleiden." 't Was meer dan een gewone vorm van beleefde plichtpleging, hoewel ook deze op zich zelve niet te verwerpen is. Er is iets aangenaams in die ongedwongen beleefdheden en welgemanierdheid, die den hoogeren standen, waartoe ook Abraham behoorde, zoo zeer eigen zijn, en die het verkeer met hen menigmalen aangenaam en gemakkelijk maken. 't Is een groote kunst der wellevendheid, zijne diensten ongedwongen en ongemerkt te bewijzen, zonder die optedringen en zich daardoor te willen indringen. De geloovige, die zich moet toeleggen op al wat liefelijk is en welluidt, mag gewis ook daarin wel den vader der geloovigen navolgen. Ook daarin was de Heere Jezus de groote Meester, die, ook in dit opzicht, ons een voorbeeld heeft nagelaten, opdat wij in Zijne voetstappen zouden wandelen.

Nog niet lang hadden zij te samen gewandeld toen

het gezelschap een oogenblik stil stond en de voornaamste der vreemdelingen zich aan den verbaasden gastheer als den Heere Zijnen God openbaarde. „En de Heer zeide: zal Ik voor Abraham verbergen wat Ik doe?" — 't Is toch overal in de Heilige Schrift dezelfde gang der gedachten en dezelfde opvatting van God en Zijne volmaaktheden. Gewis daar is eene onmiskenbare en onloochenbare eenheid in de Schrift. Of gij haar openslaat bij een der vroegere of een der latere profeten, overal ademt zij denzelfden geest, en bewijst aldus geschreven te zijn door de mannen aangeademd (2 Tim. 3 : 16), gedreven door een en denzelfden Heiligen Geest (2 Petr. 1 : 20). Wat de Heer hier tot Abraham zegt, spreekt Hij evenzeer door den lateren profeet Amos: „Gewisselijk de Heere zal geen ding doen, ten zij Hij zijne verborgenheid aan Zijne knechten, de profeten, geopenbaard hebbe" (Amos 3 : 7). Datzelfde betuigt ook de koninklijke zanger in het pas gezongen lied: „de verborgendheid des Heeren is voor degenen, die Hem vreezen en Zijn verbond, om hun die bekend te maken." (Ps. 25 : 14).

Hoe wordt dit alles nu door den eigen mond des Heeren aan Abraham bevestigd en waar gemaakt. De Heer wil zich aan de Zijnen openbaren. Ja, daar is een God, die niet verborgen kan blijven en die Zijn wezen en volmaaktheden, langs en in den door Hemzelven bepaalden weg, wil te aanschouwen geven. Aan die inwonende natuur Gods, die zich niet slechts moet maar ook wil openbaren, dankt de menschheid het licht der bovennatuurlijke openbaring. Want zie, dat wat bij den mensch gescheiden en, door de scheiding, juist de bron zijner ellende is, valt bij God samen. Bij God zijn moeten en willen een. Hij wil Zich openbaren, omdat Hij dit moet; Hij moet Zich openbaren, omdat Hij het wil. Aldus doet Hij het ook bij Abraham.

Nog een ander grond, uit het pas gesloten verbond Gods voortvloeiende, verklaart de noodzakelijkheid der volgende openbaring. De Heer had aan Abraham het land Kanaän als eeuwige erve toegezegd. Nu Hij een deel daarvan gaat verderven, wil Hij Abraham daarvan niet onkundig laten. De Heer zendt dit verderf niet uit louter willekeur, maar door den eisch Zijner gerechtigheid. Zoo belooft Hij, als het ware door deze openbaring, dat, indien ooit de beloofde erve voor Abrahams zaad verloren mocht gaan, dit zal zijn door de schuld des volks, die de strafeischende gerechtigheid Gods noodig maakte. Op deze waarheid doelen ook de herhaalde heenwijzingen der profeten naar Sodoms oordeel.

Gelijk gij evenwel in den drang Gods ter zelfopenbaring overal dezelfde bron vindt der openbaring zelve, die aan onze diepste behoeften te gemoet komt; zoo merkt gij ook door de geheele Schrift eene onverbroken eenheid op, wat betreft den grondslag en inhoud der openbaring. Hoor, hoe de Heer zelf dit bij deze gelegenheid uitdrukt in het uitnemendst onderwijs aangaande Zich zelven, den grond en het doel Zijner openbaringen. „Dewijl Abraham gewisselijk tot een groot en machtig volk worden zal en alle volke der aarde in hem gezegend zullen worden. Want Ik heb hem gekend, opdat hij zijn kinderen en zijn huis na hem zoude bevelen, en zij den weg des Heeren houden, om te doen gerechtigheid en gerichte; opdat de Heer over Abraham brenge, hetgeen Hij over hem gesproken heeft."

Wilt gij er met alle opmerkzaamheid op letten, dat in deze verklaring Gods aangaande Zich zelven, het houden van den weg des Heeren door Abraham en de zijnen beschreven wordt als een g e v o l g niet als een o o r z a a k van het kennen Gods; dat ook niet Abra-

ham om wille van het volk, maar het volk in hem, den gekenden persoon, is geroepen. God heeft Abraham gekend, let wel terdege op, niet omdat, maar „OPDAT hij en zijne kinderen zouden doen gerechtigheid en gerichte." Aldus vindt gij hier in Gods eigen getuigenis wat onze vaderen hebben uitgesproken in de Dordsche leerregelen (I : 9): „Deze verkiezing is geschied niet uit het voorgezien geloof en gehoorzaamheid des geloofs, heiligheid of eenige andere goede hoedanigheid of geschiktheid, als eene oorzaak of voorwaarde te voren vereischt in den mensch, die verkoren zouden worden; maar TOT het geloof en de gehoorzaamheid des geloofs, TOT heiligheid enz. Diensvolgens is de verkiezing de fontein van alle zaligmakende goed, waaruit het geloof, de heiligheid en andere zaligmakende gaven, en eindelijk het eeuwige leven zelf, als vruchten vloeien. Ook naar het getuigenis des Apostels (Eph. 1:4): „„gelijk Hij ons uitverkoren heeft in Hem, (niet omdat wij waren, maar) OPDAT wij zouden heilig en onberispelijk zijn voor Hem."''

Terecht vervolgt de belijdenis dan ook in de volgende paragraaf (I : 10): „De oorzaak van deze verkiezing is het eenige welbehagen Gods, niet daarin bestaande, dat Hij eenige hoedanigheden of werken der menschen, uit alle mogelijke voorwaarden, tot eene voorwaarde der zaligheid heeft uitverkoren; maar hierin, dat Hij eenige zekere personen uit de menigte der zondaren, Zich tot een eigendom heeft aangenomen". Daarmede stemt evenzeer het getuigenis des Apostels (Rom. 8 : 29, 30): „Die hij te voren gekend heeft, dezen heeft Hij ook te voren verordineerd; die Hij te voren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt."

Laat ons nu een ding hierbij niet vergeten, dat evenzeer het getuigenis is der geheele Schrift, o kind Gods! Neen, niet uit de rechtvaardiging, maar tot de rechtvaardiging, maar dan gewis ook daartoe zijt gij geroepen. Hoor, hoe de Apostel n zegt: „dat gij geordineerd zijt, om den beelde des Zoons gelijkvormig te worden (Bom. 8 : 29); uitverkoren voor de grondlegging der wereld, opdat gij zoudt heilig en onberispelijk zijn voor het aangezicht Gods" (Eph. 1 : 4). Verneem het getuigenis Gods aan Abraham, „dat God hem gekend heeft, opdat hij zijne kinderen en zijn huis zoude bevelen, om den weg des Heeren te houden en gerechtigheid en gerichte te doen". Indien gij in waarheid een uitverkoren kind Gods, een gekende des Heeren zijt, moet dit blijken uit uw nauwgezetten wandel, uit de Christelijke zorg voor uw huis, uit de godzalige opvoeding, die gij aan uwe kinderen geeft of doet geven. Dat hebt gij immers ook naar het doopformulier bij den doop uwer kinderen op u genomen; dat verzekert u evenzeer de belofte Gods, die toen tot u kwam: „Het zaad zal Hem dienen, het zal Hem aangeschreven worden tot in geslachten. Zij zullen aankomen en Zijne gerechtigheid verkondigen aan het volk, dat geboren wordt, omdat Hij het gedaan heeft (Ps. 22 : 32).

Alleen dan zult gij de trouw van een zegenend God ook voor uw afgebeden en den Heere gewijd kroost ondervinden. Want dien de Heere rechtvaardigt, dien verheerlijkt Hij ook, mede in Zijne kinderen: „opdat de Heer over Abraham brenge, hetgeen Hij over hem gesproken heeft", dat reeds in het vorige vers vermeld werd, namelijk: „dewijl Abraham gewisselijk tot een groot en machtig volk worden zal, en al de volken der aarde in hem gezegend zullen worden". Zoo volgt het een op, niet uit het ander; want het vloeit alles uit en

naar den eeuwigen Raad Gods, die, gelijk Hij het hier uitspreekt, alles van te voren heeft beraamd en bepaald. Wat die zegen door en in Abrahams nakroost eigenlijk bedoelde, weten wij reeds uit het vroeger behandelde. Het ziet alles op Christus, het beloofde vrouwenzaad, den Zoon Sems, het Kroost Abrahams, den eigenlijk bedoelden Zoon der belofte, de verwachting en vervulling des verbonds, zoo pas met Abraham gesloten. In dien Christus zouden alle volkeren der aarde gezegend worden (Gen. 12 : 3).

Zoo openbaart de Heer, bij Zijne vrijmachtige liefde, Zijne heiligheid en eeuwige trouw, maar straks ook Zijne onkreukbare rechtvaardigheid. „Voorts zeide de Heer: dewijl het geroep van Sodom en Gomorrha groot is, en dewijl hare zonde zeer zwaar is, zal Ik nu afgaan en bezien, of zij naar hun geroep, dat tot Mij gekomen is, het uiterste gedaan hebben, en zoo niet, Ik zal het weten." Op menschelijke wijze spreekt de Heere met Abraham, gelijk Hij in menschlijke gestalte hem verschenen was en als mensch aan zijn disch aangezeten had. Dat is die eindeloos diep zich nederbuigende liefde Gods, die, als Hij zich aan den mensch openbaart, dit ook in des menschen vormen en bewoordingen doet; opdat het doel der openbaring bereikt worde, namelijk: door den mensch verstaan te worden, indien ook niet in alles begrepen. Wat zoude anders ook de openbaring of zelf-medeedeling Gods den kortzichtigen mensch baten?

De zonde Sodoms en Gomorrha's wordt door den Heer als een samenhangend geheel voorgesteld, die als een sombere wolk en bloedige damp van de aarde opstijgt, neen, die als een geweldige oproerkreet des menschen zich naar den hemel, naar God opheft. 't Is een geroep van zonde, gelijk er bij den verslagen Abel was, eene stemme des bloeds, tot God om wraak roepende

van den aardbodem (Gen. 3 : 10). Die geweldige uitgieting van krijtende zonde en om wraak roepende ongerechtigheid maakten de komst van den rechtvaardigen, het onrecht wrekenden God noodzakelijk. Daarom had de Hoogverhevene gezegd: „Ik zal afdalen van Mijn troon en bezien, of de inwoners den uitersten grens der boosheid bereikt hebben, of zij het uiterste gedaan hebben, gelijk het geroep, dat tot Mij is gekomen, van en tegen hen getuigt." Want zie, de Heere wacht langmoedig en geduldig, totdat de zonde der Amoriten of der inwoners van Sodom vol is geworden. Dan komt het oordeel.

En wel hadden de zondigende steden zich dit reeds lang waardig gemaakt. Hoewel alle zonde tot God om wraak roept en den dood verdient, zoo worden toch eenige zonden boven alle anderen als roepende of krijtende zonden in Gods woord voorgesteld. Daartoe behooren behalve Sodoms zonde, onschuldig bloed te vergieten (Gen. 4 : 10; Hebr. 12 : 14), onthouding van het loon der arbeiders (Jac. 4 : 5); huizen gebouwd met onrecht en rooverij (Hab. 2 : 11), alle onderdrukkers van armen, weduwen en weezen (Ex. 3 : 7). Dat nu evenwel deze roepende zonden van Sodom eerst in het tiende geslacht na den zondvloed gestraft zijn, gelijk de zondvloed zelf eerst in het tiende geslacht na Adam kwam, is wel een krachtig bewijs voor de langmoedigheid Gods (Rom. 2 : 4; 9 : 22).

't Is hier juist als bij Babels torenbouw. Als de wrevel der menschenkinderen, steeds toenemende, eindelijk het uiterste van driesten overmoed heeft bereikt, komt de Heer, om de daden en gewrochten der menschen „te bezien" (Gen. 11 : 5), d. i. rechtvaardig te oordeelen en naar dat heilig oordeel te straffen. — Ook hierin wil de Heer de heiligheid van Zijne gan-

gen ons leeren. De Heer straft nooit zonder voorafgaand en nauwgezet onderzoek. Alsof Hij ons wilde leeren, dat wij ook de ons toevertrouwde onderhoorigen en kinderen nooit in eene opwelling van toorn en onberaden gramschap mogen straffen. Zal de straf het doel bereiken, dan moet zij in kalmte geschieden en in alles het karakter van het strikste recht vertoonen. Dat doet de Heer Abraham gevoelen. Hij gaat het kwaad eerst onderzoeken, om het daarna in deszelfs ongerechtigheid te doen kennen, door het heilig oordeel en strafgericht daarover uit te zenden. Aldus spreekt dan de Heer: „Ik zal bezien of zij (de bevolking) naar het geroep, dat tot Mij gekomen is, de zonde vol gemaakt hebben en Ik het dan niet straffen zal." Zoo wenschte ik den oorspronkelijken tekst, verklarende, te vertalen, met het oog ook op Richt. 8 : 16, waar het wortelwoord (jadang), gewoonlijk door ons „weten" vertaald, ook in den zin van „straffen" voorkomt. Als Gideon namelijk het den wederspannigen lieden van Succoth door doornen en distelen liet gevoelen, waarnaar zij niet hadden willen hooren. Zóó deed hij het hun weten, dat God met hem was.

Wat kon die openbaring Gods aan Abraham nu leeren? Zij leert ons allereerst inzien, dat we met een God te doen hebben, die Zich wil openbaren; daarna ook, welk eenen God wij in Hem hebben. Achtereenvolgens toch, den tekst volgende, leeren wij God kennen als vertrouwelijk omgaande met de Zijnen, zegenend hun te gemoet tredende, trouw den raad der eeuwige verkiezing en eeuwige voorkennisse hun houdende, heilig in Zijne eischen ook aan de geloovigen, en rechtvaardig in Zijn richten tegenover eene goddelooze wereld, die in het booze ligt en zich van Hem heeft afgewend. Ziedaar welk heilig beeld Gods de openbaring ons brengt, die aldus ons aanspoort

om het vertrouwen Gods te zoeken in den nauwen omgang met Hem, van Hem alleen het goede te verwachten, Zijne trouw met getrouwheid te beantwoorden; dit te doen door een heiligen wandel en aldus het oordeel der strafgerichten te ontvlieden, ons vasthoudende aan de gewisse rechtvaardigheid Gods. Want daarin is zoowel ons heil gelegen, als het verderf eener goddelooze wereld van de strafeischende gerechtigheid Gods afhankelijk is. De rechtvaardigheid Gods in Christus daarentegen is het leven der kinderen Gods.

Aan de rechtvaardigheid Gods bleef ook Abraham zich vasthouden, om daarop te pleiten, als hij, na het uitgesproken voornemen Gods, voor Sodom en Gomorrha biddend, tusschen beiden treedt. Want nu wist hij, welk aanzienlijke gast aan zijn disch had aangezeten. 't Was de Heer, die zich gedurende de wandeling aan hem had geopenbaard. Indien hij het nog niet geweten had, zoude het gehoorzaam vertrek dier andere twee mannen, die met den Heere waren gekomen en op Zijn wenk zich verwijderden om naar Sodom te gaan, het hem wel geleerd hebben. Dat tweetal was gewis een paar engelen, boden Gods, door Hem uitgezonden, om Zijn welbehagen te volvoeren. Hun vertrek moest voor Abraham het sein wezen, om zelf ook huiswaarts te keeren; maar „hij bleef nog staande voor het aangezicht des Heeren." Wat hij zoo aanstonds uit den mond des Heeren had vernomen, had hem te diep ontroerd. Hij wil eene enkele poging wagen tot redding der ten verderve gedoemde steden, en treedt als hun voorbidder op.

„En Abraham trad toe en zeide: zult Gij ook den rechtvaardigen met den goddeloozen ombrengen? Misschien zijn er vijftig rechtvaardigen in de stad; zult Gij hen ook ombrengen, en de plaats niet sparen, om

de vijftig rechtvaardigen, die binnen haar zijn? Het is verre van U, zulk een ding te doen, te dooden den rechtvaardigen met den goddeloozen! Dat de rechtvaardige is gelijk de goddelooze is verre van U! Zoude de Rechter der gansche aarde geen recht doen?" Ja, Abraham kent zijnen God als den heilige en rechtvaardige; en juist op de rechtvaardigheid Gods beroept hij zich, om alzoo de geoordeelde steden gespaard te zien. Hij ook weet wat de profeet Maleachi later betuigt: „de Heer merkt er toch op en hoort, en er is een gedenkboek voor Zijn aangezicht geschreven, voor degenen, die den Heer vreezen en voor degenen, die aan Zijnen naam gedenken.... dan zult gijlieden wederom zien het onderscheid tusschen den rechtvaardigen en den goddeloozen" (Mal. 3 : 18).

Neen, voor Gods aangezicht, d. i. naar den maatstaf van Gods heilig oordeel, zijn rechtvaardigen en goddeloozen niet van eenerlei beteekenis. Maar dan geldt dit den innerlijken toestand des harten en niet het uitwendig gedrag, de verhouding des menschen tot God en niet tot de wereld. Gods oordeel gaat altijd over de innigste roerselen en beweegredenen van ons doen en laten. Men kan uitstekend braaf en rechtvaardig zijn in de oogen der oppervlakkige wereld, gelijk de fariseën en de oudste zoon uit de gelijkenis dit waren, en toch in het oog des Heeren verworpen. Dan treedt dat ander apostolisch woord met kracht op: „doch dengenen, die niet werkt, maar gelooft in Hem, die den goddeloozen rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid" (Rom. 4: 5). Datzelfde was immers ook Abraham ten deel gevallen (Gen. 15: 6). Misschien bedoelde dan Abraham ook in dien zin de rechtvaardigen, waarvoor hij pleitte op de rechtvaardigheid Gods. Want ook hij zal het overigens zeer goed geweten hebben, dat er van de

menschenkinderen „niemand rechtvaardig is, ook niet een" (Ps. 14 : 3; Rom. 3 : 10).

Zouden er dan in Sodom en Gomorrha, buiten en behalve dien Lot, geene geloovigen zijn? Dat kan de niet argwanende, gemoedelijke vader der geloovigen zich bij geene mogelijkheid voorstellen. En toch moet het wel zoo wezen; want met huivering werpt hij de gedachte van zich weg, dat er bij den Rechter der geheele aarde, die allen recht doen moet en wil, geene rechtvaardigheid zoude bestaan. Want dat hebreeuwsche woord „verre zij het" (chalilah), doet ons steeds bij den spreker aan eene innerlijke huivering van afgrijzen denken, bij de veronderstelling, dat iets dergelijks zelfs in de verste verte maar vermoed wordt. Daarom herhaalt Abraham het ook tweemalen achtereen. Hoe de zaken hem ook onbegrijpelijk voorkomen; de schuld daarvan in God te zien, waagt hij niet. God kan nooit oorzaak van kwaad of onrecht zijn.

In het geheele spreken van Abraham merkt gij, dat er in zijn hart strijd is tusschen de liefde, die geen kwaad denkt van den naaste en het ontzach voor God, dat niets dan goed weet en denkt van den heiligen en rechtvaardigen God. Ook in dit alles openbaart zich het vroom gemoed en edel karakter Abrahams. Indien een medemensch ons iets kwaads aangaande dezen of genen komt aanbrengen, dan, ja, gelooven wij hem aanstonds, omdat wij dat kwade zoo gaarne gelooven, daar er ook zoo veel kwaads in ons eigen hart is. Als daarentegen de Heer zelf aan Abraham de schuld Sodoms opdekt, kan deze evenwel het schier niet gelooven, omdat hij in zijne kinderlijke ziel zich van zoo groote boosheid geene voorstelling maken kan. Kwaaddenkendheid is altijd bewijs van eigen verdorvenheid; argeloosheid, gelijk die van een Abraham, wijst steeds op een onergdenkend en kinderlijk hart.

Daarom duidde de Heer Abrahams vrijmoedigheid ook niet euvel, omdat de Heere God op derzelver bron en beginsel acht gaf; evenmin als de Heer uw gebed voor eene nog onbekeerde wereld onbehoorlijk zoude achten; indien het namelijk uit een liefhebbend hart en uit de rechte stemming des gemoeds voortvloeide. „Want het is niet gelijk de mensch ziet; want de mensch ziet aan wat voor oogen is, maar de Heere ziet het hart aan" (1 Sam. 16 : 7). Indien het gebed voor de onbekeerden evenwel bij ons de gedachte aan eenige onbillijkheid of hardheid bij God tot geheimen achtergrond, en aldus een verlammenden invloed op onze gebeds werkzaamheid had, dan zoude de Heer dit ook zien en zich daarover vertoornen. Aldus was het, toen de Heer tot Samuel zeide: „hoe lang draagt gij leed om Saul, dien Ik toch verworpen heb, dat hij geen koning zij over Israel" (1 Sam. 16 : 1). Ook bij het gebed voor en de droefheid over de onbekeerden geldt de vraag, of morrend overleg dan wel argelooze goedigheid van beide oorzaak en bronwel moet heeten.

Abraham gelooft niet alleen aan Gods rechtvaardigheid, maar ook aan Zijne sparende genade. Hij is overtuigd, dat, indien er vijftig rechtvaardigen waren, de Heer dan ook om hunnentwille de gansche bevolking zoude sparen. Dat is overal de leer des bijbels, ook van den Heere Jezus, dat het onkruid nog in het leven gelaten wordt, om wille van de goede tarwe; dat, om wille van het overblijfsel naar de verkiezing der genade, ook wij nog niet geworden zijn als Sodom en Gomorrha.

Juist op die sparende genade Gods, in verband met Gods rechtvaardigheid, vestigt hij zijn hoop. Gewis kent Abraham reeds de beteekenis van het woord, al kent hij dat woord zelf niet: „door Zijne kennis zal Mijn knecht de rechtvaardige velen rechtvaardig maken"

(Jes. 53 : 11). Dat kan deze knecht evenwel slechts door het dragen van hun ongerechtigheden. Gods liefde en rechtvaardigheid te samen hebben door Christus' zoendood eene in zich zelve verloren wereld gered.

In nederbuigende goedheid en zachtmoedigheid antwoordt de Heer Zijnen liefhebber, naar de innigheid en vroomheid van dat kinderlijk gemoed: „zoo Ik te Sodom, binnen de stad, vijftig rechtvaardigen zal vinden, zoo zal Ik de gansche stad sparen om hunnentwil." Aan dit koninklijk antwoord begrijpt Abraham, dat deze er niet zijn. Evenwel laat hij den Heere niet los, maar hij blijft met God worstelen in de voorbiddinge voor eene goddelooze wereld.

In Abraham, den vader der geloovigen, vindt gij schier al de uitnemende trekken des geloofs, waardoor de enkele geloovigen in den bijbel onze aandacht en bewondering wekken. Zooals Abraham daar staat en bidt, herkent gij in hem den diepen ootmoed des tollenaars, de volharding der weduwe en de beminnelijke vrijmoedigheid der Kananesche vrouw. Ja, hij heeft zich onderwonden om tot den Heer te spreken, hij die niets is dan nietig stof en verwaaide asch; hij vermeet zich dit andermaal te doen, ja, tot vijfmalen toe; hij gaat met den Heer aan 't rekenen, alsof hij, naar eene uitdrukking van Luther bij gelegenheid der Kananesche vrouw, den Heere wilde vangen bij Zijn woord en bij al hetgeen hij aanvankelijk reeds van dien God verkregen had.

Hij gaat aan het dingen. Indien er vijf minder zijn, zouden dan deze vijf den doorslag geven? Straks tien minder, en daarna wederom tien, totdat hij bij het getal tien staan blijft. Verder te gaan verbiedt hem zijn kiesch gevoel; want beneden de tien raakt hij aan Lots gezin, en dan zoude zijn gebed het karakter der voorbiddinge verliezen. Dan gold het zijn eigen vleesch

en bloed, zijn eigene verwanten. Niet dat er ook niet een voorbiddinge voor eigen bloed en verwanten mag zijn, maar deze draagt een geheel ander karakter en staat meer met zelfbehoud en eigen ik in onmiddellijk verband.

Ons dunkt, dat spreekt zoo van zelf, dat, als wij voor eigen heil en zaligheid, voor eigene vreugde en levensgenot bidden, wij de onzen onwillekeurig in het gebed insluiten. Wij kunnen ons hier toch geen vreugde en geluk denken, waarin onze natuurlijke omgeving niet zoude deelen. Wij kunnen beter voor vreemden bedelen, dan voor ons zelve of onze naaste betrekkingen; dan is eigen hoogmoed er minder mede gemoeid. Maar zoo ook zullen wij eerder tot God bidden voor de onzen dan voor vreemden; maar daarom is dan ook het gebed voor vreemden en onbekeerden de eigenlijke voorbiddinge. En toch gebeurt het zoo veel anders.

Het zal daar mede gaan, gelijk veelal met het oefenen van Christelijke weldadigheid. Men gevoelt dat men iets moet doen en men gaat arme verwanten onderhouden en dekt daarmede zijn gemis aan weldadigheid tegenover anderen. Alsof men niet juist de eigene verwanten onderhield, èn om het oordeel der booze wereld te voorkomen, èn door eigen hoogmoed daartoe gedrongen. Wat men ten wille van zich zelven doet, ontslaat ons niet van datgene wat men ten wille Gods moest doen.

Met onuitsprekelijk geduld staat de Almachtige en rechtvaardige God Abraham te woord. Telkens klinkt op Abrahams gebed het antwoord des Heeren: Ik zal de stad niet verderven, Ik zal het niet doen, om wille der vijftig, der vijf-en-veertig, der dertig, der twintig, ja zelfs der tien rechtvaardigen, indien deze binnen Sodoms wallen gevonden worden. Zoolang wij aanhouden in het gebed, wordt de Heer niet moede van ons

te antwoorden, al is dat antwoord ook niet altijd in juiste overeenstemming met onze wenschen. 't Moet ons ook niet vóor alles te doen zijn, om onzen wensch vervuld te zien, maar veeleer om de eere Gods. Te mogen bidden, te mogen spreken tot God, van Hem een antwoord te mogen ontvangen, is reeds eer en voorrecht genoeg, voor een menschenkind dat niets dan stof en asch is. Dat zal ook Abraham gevoeld hebben, als hij naar zijne plaats wederkeerde, toen de Heer was weggeweken, nadat Abraham met spreken geëindigd had.

Indien Sodom ook niet op zijn gebed werd gespaard, veel had hij toch voor zich zelven en eigen gemoed met dit gebed gewonnen. Indien morgen of overmorgen de ontzettende tijding van Sodoms val en des doods van zoovelen tot hem kwam en hem verschrikte, dat hij zich niets aangaande stad en volk te verwijten. Zoo menigmalen vindt juist het omgekeerde bij ons plaats. Het plotselinge van eenig sterfgeval van een der onzen of van iemand uit den kring onzer bekenden treft ons zoo diep, omdat eene stem in ons binnenste onwillikeurig ons verwijt, juist dan verwijt: „en gij hebt niets voor hem gedaan! gij hebt niet voor haar ziel gebeden, veelmin aan hun zaligheid gearbeid!" Daarin had Abraham zijne ziele bevrijd, en nu kon hij vredig huiswaarts keeren. Aan dat uur kon hij nog met vrede denken, ook als hij later huiswaarts keerde, naar zijn eeuwig huis.

Welk onderwijs bracht ons nu het laatste deel van dit geheele hoofdstuk aangaande God, den bidder en het gebed? Wij hebben God uit dit hoofdstuk reeds leeren kennen als een God der tegemoetkomende en opzoekende liefde, die, gelijk de Heer het zegt, aan de deur staat en klopt, om, ingelaten, avondmaal

met de Zijnen te houden. 't Is diezelfde God, die door Zijnen aanwezigheid en door Zijn bestraffend woord het nog zich wegschuilend ongeloof ontdekt en bestraft. Tevens leerde ons des Heeren wandel met Abraham, hoe wij in God een God hebben, die behoefte heeft om Zich aan de Zijnen te openbaren, een God des vertrouwens, des zegens, der heiligheid, der trouwe en der strafeischende gerechtigheid. 't Is juist die laatste eigenschap Gods, die in al hare zuiverheid en heiligheid, uit Gods langmoedigheid, vriendelijk geduld en waardig antwoord, op het schoonst door Abrahams voorbidding uitkomt. Hoe goed, geduldig en vriendelijk de Heer ook zij, Hij laat niet met Zich spotten. Moge Hij ook het oor neigen naar de voorbiddinge van Zijn volk, ook deze heeft eindelijk een einde. 't Zal vreeslijk zijn, te vallen in de handen van een levend God, Wiens oogen te rein zijn, om het kwade te aanschouwen; maar dubbel vreeslijk, nadat de voorbiddingen der kinderen Gods te vergeefs opklommen tot den troon der genade.

Want gelijk Sodom het niet vermoedde, dat er voor haar door Abraham gebeden werd, zoo vermoedt gij, o kind der wereld! het niet, dat er ook voor u gesmeekt of geworsteld wordt. Wellicht knielt op dit eigen oogenblik een teedere moeder, en angstige vader, om tot den Vader in de hemelen te bidden voor het afgedwaalde kind! Maar indien gij ook geene ouders of vrienden meer hebt, wat Abraham tegenover Sodom deed, doet voor u de Gemeente des Heeren. Gij behoort immers tot de kerk?

De gemeente des Heeren had en heeft in den voorbiddende Abraham haar voorbeeld. Laat zij ook hierin hare roeping begrijpen en volgen! Indien gij mocht bekeerd zijn, zult gij zelf dezen Abraham als bidder wenschen na te volgen. Hij bidt voor onbekeerden; hij

bidt in diepen ootmoed; hij bidt pleitende op de deugden Gods; hij bidt met onbezweken volharding.

Zietdaar de kenmerken van het waar en oprecht gebed, gelijk het ook bij u moet zijn: het moet onzelfzuchtig wezen, den ootmoed des harten ademen, niet op eigen deugd, maar op de deugden Gods zich gronden, en uit deze pleitredenen alleen den moed en de kracht der volharding putten.

Maar zal de Heer de uwen redden van den dood, omdat gij er voor gebeden hebt? Vergeet niet dat de voorbiddinge niet de plaats van den Middelaar Gods en der menschen inneemt. Zelfs de godvruchtige Abraham, de vriend en gunstgenoot Gods, is een ongenoegzaam middelaar. Hoe blijkt uit deze geschiedenis, ook dat gij en ik, dat geheel een zondig volk een anderen en hoogeren Middelaar behoeven.

Daar is maar éen Middelaar Gods en der menschen, de mensch Jezus Christus. Hij alleen is de volkomen Zaligmaker. Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, die ons geworden is wijsheid van God, en de rechtvaardigheid, en de heiligmaking en de verlossing (1 Cor. 1 : 30). Waarom Hij ook volkomen kan zalig maken degenen die door hem tot God gaan, alzoo Hij altijd leeft, om voor hen te bidden. Want zoodanig een hoogepriester betaamde ons, heilig, onnoozel, onbesmet, afgescheiden van de zondaren, en hooger dan de hemelen geworden. (Hebr. 7 : 25—26).

Maar welk een dankbaarheid betaamt ons ook tegenover dien God, die alzoo lief heeft de wereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboren Zoon heeft gegeven! Welk een dankbaarbeid tegenover dien Christus, die zichzelven heeft gegeven, opdat Hij zich een eigen volk zou reinigen. Ja, ook Abraham heeft verlangd zijn dag te zien en meer nog dan hem is ons in Christus geschonken.

Psalm 68 : 17.

XX.

GODS ZORG VOOR DE AANVERWANTEN DES BONDGENOOTS, TE MIDDEN DER OPENBARING VAN ZIJNE GERECHTIGHEID OVER SODOM.

Gen. XIX : 1—38.

INHOUD: Onze opgang naar Gods huis en Gods omgang in ons huis: de tijdelijke voorspoed der goddeloozen geen rechtmatige ergernis; val der goddeloozen door den geloovige niet begeerd. Het oordeel Gods over Sodom in verband met Abrahams leven, geloof en leering. Het onderwep en deszelfs verdeeling: de voorbereiding tot, Lots onttrekking aan, de voltrekking van en de gevolgen na het oordeel Gods over Sodom en Gomorrha.

De komst, de beleediging en de aanvankelijke wraakoefening der wraakgezanten Gods binnen Sodom. Lots gastvrijheid, eerst afgeslagen, later aangenomen. Geheel Sodom verantwoordelijk gesteld; Lots vruchtelooze vermaning bewijs van Sodoms diep zedelijk bederf. Botsing van plichten (collisio officiorum). Zonde wordt door geen zonde gekeerd of geweerd. Smadelijke bejegening Lots veel eigen schuld; verrassende hulp der engelen tegenover de overmacht der menschen.

De wonderdadige uitleiding Lots, beeld van onze uitleiding; het waarschuwend woord, de reddende daad, de blijvende bewaring. Aanmaning der engelen, schuldontdekkend; Lots waarschuwing aan de zijnen met ongeloof begroet, door eigen geloof niet bevestigd. Noodzakelijkheid eener ernstige opvoeding. Het woord op zich zelve onmachtig. De reddende daad, de machtige greep van het bovennatuurlijke; bij u-zelven. Na het woord de daad, op de daad volgt de kracht Gods. — De weg des behouds getoond; eigen onmacht gebleken; Gods goeder-

tierenheid bewezen. Zeggen is niet genoeg. Zoar; de zonsopgang te Zoar; waartoe de vermoeiende weg naar Zoar? Gedwongen onderwerping en gewillige volgzaamheid.

De voltrekking des oordeels; Soberheid der H. Schrift; het oordeel zelf; van boven komt het strafgericht; de vuurvlammen dienstboden Gods. Uit het midden des vuurs; Lots vrouw. „Gedenkt aan de vrouw van Lot". De indruk van Sodoms val merkbaar door de geheele Schrift. Sodoms zedelijke toestand = „gruwelijkheid"; ook in de gevolgen waartenemen. Lots onmatigheid, der dochteren zonde. Moab en Ammon. Het onderwijs aangaande Gods straffende gerechtigheid, verschoonende liefde en onwrikbare bondstrouw. Besluit.

Psalm 73 : 6, 10.

Welke winste voor de ziel de geloovige uit het heiligdom des Heeren mag wegdragen, hebben wij de vorige maal gezien. Daar leert hij de nabijheid Gods eerst recht smaken en waardeeren. Daar is verband tusschen den opgang naar Gods huis en den omgang met God in ons huis. Daar bovenal, in het heiligdom, wordt er een beschamend antwoord gegeven op de haastige vraag van het ontevreden en morrend gemoed: „Zoude er wetenschap zijn bij den Allerhoogste?" Daar, waar, binnen de stille tempelwanden, een zoo gansch ander geluk genoten wordt dan de wereld geniet en geven kan, daar wordt ook het ontstoken gemoed niet langer geërgerd door den tergenden voorspoed der goddeloozen. „God blijft heilig en rechtvaardig", zoo ruischt eene stemme door heiligdom en hart.

Maar reeds de dagelijksche ondervinding van het gewone leven kan dit leeren, dat de tijdelijke voorspoed der goddeloozen geen steen des aanstoots en rots der ergenis voor den geloovigen behoeft te zijn. Hoe broos, hoe nietig, hoe onzeker is dat geluk en hoe ras zinkt die opgeblazendheid der hoogmoedigen ineen. „Hoe worden zij als in een oogenblik tot ver-

woesting, als een droom na het ontwaken! Als Gij opwaakt, o Heer! dan zult Gij hun beeld verachten!" (Ps. 73 : 19, 20) Het kind Gods begeert den val en den jammer der wereld niet. Abraham is de voorbidder voor Sodom; Mozes treedt biddend voor het oproerige Israel tusschenbeiden. Maar wat hij wel verlangt is: dat God in Zijne wegen gerechtvaardigd wordt en dat, gelijk de wijsheid Gods, ook Zijne strafeischende gerechtigheid moge gerechtvaardigd worden.

Opdat deze blijke, komen de oordeelen Gods op aarde, worden zij den geloovige vooraf aangekondigd. Daarom juist openbaarde God de Heere mede aan Abraham, wat Zijn heilig voornemen der gerechtigheid was over de vloekwaardige steden van het zoo schoone Jordaandal. Gods rechtvaardigheid moet uitblinken. Indien Hij zelfs Golgotha's kruis heeft laten oprichten tot eene betooning Zijner rechtvaardigheid (Rom. 3 : 25); hoe veel meer, wanneer de toorn Gods van den hemel geopenbaard zal worden over alle ongerechtigheid! Aldus was het met het oordeel Gods, dat over Sodom en Gomorrha kwam en in hoofdst. 19 wordt verhaald.

Dat oordeel Gods, voltrokken gedurende het jaar des wachtens, dat Abrahams tusschen de belofte en haar vervulling was gesteld, staat in onmiddellijk verband met het leven van dien geloofsheld. Want niet alleen dat zijne voortbiddinge ten behoeve der veroordeelde bevolking met Gods raad niet in overeenstemming bleek geweest te zijn, wat haren inhoud aangaat; maar bovendien woonde een groot deel van Abrahams bloedverwanten, sints Lots scheiding, juist in die steden. Ook blijkt uit vs. 29 van ditzelfde hoofdstuk, dat de Heere bij de verwoesting Sodoms wel ter dege aan Abraham gedacht, als Hij Lot genadiglijk verschoonde. De voltrekking van het oordeel zelf moest Gods heilige gerechtigheid prediken, de onttrekking

van Lot aan het oordeel Gods trouw en barmhartigheid verkondigen. Daarom ook kunnen wij den inhoud van hoofdst. 19 aldus aangeven: Gods zorg voor de aanverwanten des bondgenoots te midden der voltrekking van het oordeel der gerechtigheid. Uit vier deelen bestaat dit hoofdstuk: de voorbereiding tot (vs. 1—11), Lots onttrekking aan (vs. 12—23), de voltrekking van (vs. 24—29) en de gevolgen na het oordeel over Sodom en Gomorrah (vs. 30—38).

Wat Abraham vermoeden kon uit het heengaan des Heeren, wat hem zekerheid werd, als hij des morgens vroeg uitzag naar Sodom en Gomorrha en hij rook van dat land zag opgaan, dat alles kon Lot hem naderhand in bijzonderheden verhalen. Lot was immers van den beginne getuige geweest van al hetgeen die ontzettende verwoesting was voorafgegaan; hij zelf had de wraakengelen Gods, zonder hen te kennen, huisvesting ten zijnent gegund; hij zelf zoude in den gruwelijken brand omgekomen zijn, indien deze engelen hem niet gered hadden. Met huivering en schrik was hij van de gansche voorbereiding tot het oordeel de sidderende getuige geweest. Eerst de komst, daarna de beleediging, en straks de aanvankelijke strafoefening der wraakgezanten Gods spelden den boozen lieden Sodoms een gewissen ondergang.

Hoewel Lot dit niet vermoedde, dreigde toch reeds de komst der engelen binnen Sodoms wallen deze en hare zustersteden het wis besloten verderf. De voorbidding Abrahams had het niet kunnen tegenhouden; zoo was dan, naar het raadsbesluit Gods, de welverdiende verwoesting niet meer te keeren. In den avond kwamen die twee engelen te Sodom, als Lot in de

poort zat. Nauwelijks zag hij de vreemdelingen aankomen, of hij, vroeger huisgenoot van Abraham en door hem gewis aan den plicht der gulle gastvrijheid gewend, stond op, om dezen te gemoet te gaan. Hij boog zich diep voor hen ter neder; want hun gansche uiterlijk getuigde van aanzien en waardigheid; „en hij zeide: Ziet nu, mijne heeren! Keert toch in ten huize van uwen knecht, en vernacht, en wascht uwe voeten en gij zult vroeg opstaan en gaan uws weegs." 't Is bij Lot, gelijk wij 't bij Abraham zagen, die gastvrijheid, die, oprecht en gul gemeend, met vriendelijkheid tegemoet komt, maar overigens de vrijheid niet bindt.

Maar „de engelen zeiden: Neen, maar wij zullen op straat vernachten." De weigering om bij Lot hun intrek te nemen kon maar niet een gewone plichtpleging zijn, die door het gebruik geboden, de aanneming moest voorafgaan, zooals wij nog veel tot dwaze gewoonte hebben. Dan zouden zij ditzelfde bij Abraham gedaan hebben. Neen, het afslaan van nachtverblijf in een der woningen Sodoms sprak reeds een vreeslijke beschuldiging uit tegen de bewoners dier stad. Vermoedde Lot daarvan iets en hield hij daarom te meer bij de engelen aan, om onder zijn dak te vertoeven? Ten minste de Schrift leert ons: „En hij hield bij hen zeer aan, zoodat zij bij hem inkeerden en kwamen in zijn huis." En datzelfde wat wij in Abrahams huis zagen, geschiedde nu in Lots woning: „en hij maakte hun een maaltijd en bakte ongezuurde koeken, en zij aten." Ook op deze betoonde gastvrijheid terugziende, vermaant de apostel de Christenen de herbergzaamheid toch niet te vergeten. „Want hierdoor hebben sommigen, zoowel Abraham als Lot, onwetend engelen geherbergd (Hebr. 13 : 2).

O, de boden Gods wisten het wel, hoe diep verdor-

ven dat Sodom was en waarom zij geen der woningen hadden willen binnentreden, om niemand der bewoners, wien geen vrede wachtte, het „vrede zij u" te behoeven toe te roepen. Zij duchtten, en niet te vergeefs, het ergste; en dat ergste kwam. — In Sodom erkende men geen recht der gastvrijheid of van welken anderen plicht ook; men kende slechts het recht van zinnelijke begeerte en woesten hartstocht, tot onnatuurlijke drift opgezweept. Toen men in Lots huis zich ter ruste zoude begeven, omsingelden de mannelijke inwoners der stad, van klein tot groot, van het eene tot het andere einde der stad, de kalme woning en eischten de daar toevende vreemdelingen en gasten tot de gruwelijkste schanddaad op. Daar waren vooraf afspraken gemaakt; dat doet Gods woord duidelijk uitkomen. Slechts enkelen konden het gezien hebben. Dezen hadden het aan anderen gezegd. Hoe konden anders alle inwoners, uit alle gaten en straten der stad, op hetzelfde tijdstip zich op hetzelfde punt vereenigd hebben? Dat blijkt ook uit hun luidruchtig en schandelijk getier. Zij willen Lot en den vromen mannen, die nog wel bij den rechtvaardigen Lot, die dikwijls een zoo meesterlijken toon aannam, hun intrek genomen hadden, eens toonen wat ze durfden en door tergende taal hen honen.

O, hoe menigeen geeft zich aan het kwade over, alleen om een ander te kwellen, om zich op dezen of genen te wreken; om te toonen wat en hoe men durft, hoe men met die kwezelarij van den godsdienst gebroken heeft! Arme jongelingschap, die aldus uwe eigene zielen verderft en tegelijk het leven der uwen verbittert! Arme maatschappij! hoe diep moet het zedelijk peil gedaald zijn en hoezeer moet de zonde inheemsch geworden zijn, als gij van de zonde een scherts gaat maken en deze lachende gaat vertoonen. Deze scherts

is ruwer en onzedelijker dan de daad der zonde zelve, en eene om zoo walgelijke vertooningen en onheiligen spot lachende menigte is rijp voor het verderf.

Het woord van den prediker der waarheid sterft dan ijdel in het luchtruim weg, overstemd door het gewoel en gejoel eener dartelende, opgewonden en steeds zich opwindende menigte. Of Lot ook op de tergende vraag des volks naar buiten treedt, en met zachte en ernstige woorden hen van hun roekeloos voornemen tracht aftehouden; of hij, ook bij den onnatuurlijken strijd tusschen de rechten der oostersche gastvrijheid en den heiligen plicht der ouderliefde, voor de eerste optreedt met verzaking van de eer zijns naams en zijns huizes, niets baat den armen man. En geen wonder. Ook hij wil het onrecht des volks, door eigen onrecht bezweren en zonde des volks voorkomen door zelf zonde te plegen.

Het kan zijn, dat er soms een strijd van plichten ontstaat, waarbij de keuze moeilijk valt. Dat had Lot reeds ondervonden, als hij van Abraham ging scheiden. Bij dergelijke botsing van elkaar schijnbaar tegenovergestelde plichten is het het eenvoudigst te volgen, te beiden, te bidden. Indien Lot dit gedaan had, dan zoude hij de heiligheid, van „de schaduw zijns daks waaronder die mannen waren ingegaan", niet hooger geacht hebben, dan de eer en reinheid zijner twee dochters, die hij aan den driesten overmoed der geile menigte wilde overgeven. Om den een te redden mag men den ander niet opofferen, en de deugd van den een niet prijs geven, om den goeden naam van een ander of van ons eigen huis optehouden.

Het ontzettend voorstel van den onzekeren Lot werd met onstuimige afkeuring door het volk ontvangen, en nu zal men aan hem wreken wat men lang reeds tegen hem had en waarom men eigenlijk deze gele-

genheid had uitgekozen. De spottende en dreigende woorden, door de menigte Lot naar het hoofd geslingerd en van mond tot mond herhaald, toonen ons de waarheid van Petrus' woord, dat de rechtvaardige Lot, onder zulke menschen wonende, dag en nacht zijne ziele kwelde, door het zien en hooren van hunne ongerechtige dingen (2 Petr. 2 : 8). Maar wat had hij ook zijne woning onder dezen te kiezen? In Abrahams tente en omgeving zoude hij nooit dergelijke beschimpende woorden en smaadredenen hebben moeten hooren: „deze eene is gekomen om als vreemdeling hier te wonen en zoude hij alleszins rechter zijn? Nu zullen wij u, o Lot! meer kwaads doen dan hun," uwen gasten en huisgenooten. En zij drongen meer en meer op, om de huisdeur open te breken. — Wanneer gij u onder kwade gezelschappen begeeft, mag het u niet verwonderen, dat hunne ongemanierdheid en ruwe zeden zich ten laatste ook tegen u keeren. Zoo komt het toch ten laatste, al heeft men eenigen tijd uw meerdere beschaving en fijner toon ontzien; eenmaal daaraan gewend geworden wil men die, bij enkele gelegenheden, niet langer dragen en wreekt die op uw eigen persoon. 't Is eigen schuld dan.

Het zoude met den goeden Lot gedaan geweest zijn, indien de engelen niet de handen tot zijne redding uitgestoken, Lot tot zich doen inkomen en de deur achter hem gesloten hadden. Nog zoude dit alles niets gebaat hebben, indien de gezanten Gods niet van hun hoogere macht gebruik gemaakt hadden, om de opgeruide en razende menigte te bedwingen. Op wonderdadige wijze „sloegen zij," reeds tot aanvankelijke strafoefening, die veel ergers dreigde, „de mannen, die aan de deur van het huis waren, met verblindheden, van den kleinsten tot aan den grootsten, zoodat zij moede werden, om de deur te vinden." O,

ouders! „van den kleinsten tot den grootsten!" hoe sleept gij uwe arme kinderen in uwe rampzalige verblindheid mede. Ook deze kleinen zullen de enge poortdeur niet kunnen vinden en, door uwe schuld bovenal, in hunne blindheid verderven.

In die strafoefening trad slechts hun geestelijke blindheid naar buiten, en aldus moest deze aantoonen, dat zij in hunne ongeneeslijke blindheid zouden sterven. Zoo was dan die strafoefening, meer nog dan de dreigende komst der wraakgezanten Gods, meer nog dan de grievende beleediging dezen aangedaan, het zeker teeken van het wis en steeds meer naderend verderf. Reeds zoude dit in dit eigen oogenblik over de schuldige bevolking uitgegoten zijn; maar de engelen des verderfs konden niets doen, voordat Lot kennelijk behouden was (vs. 22). Maar om Lot te behouden, daartoe moest hij gedwongen worden. 't Is opmerkelijk dat zelfs een Lot, niet dan tegen eigen zin en wil in, aan het algemeen verderf ontscheurd kan worden. Dat leert ons zeer duidelijk het verhaal van zijne wonderdadige uitleiding uit de stad des verderfs, het verhaal van Lots genadige onttrekking aan het welverdiende oordeel.

Wij zullen verstandig handelen met nauwkeurig acht te geven op de genadige onttrekking Lots aan het algemeen verderf; want zijne wonderdadige uitleiding uit Sodom is het treffend beeld der uitleiding van het kind Gods uit deze wereld der ongerechtigheid, die onder den vloek en het oordeel Gods ligt en zucht. Wat er voor Lot noodig was om aan ten tijdelijken brand te ontkomen, is er voor ons noodig, om als een brandhout uit het eeuwige vuur gered te worden. Wat Lot behoefde tot redding, behoeven ook wij. En dit is: het waarschuwend woord (vs. 12—15), de

reddende daad (vs. 16—18), en de blijvende bewaring (vs. 19—23), of wilt gij het anders uitgedrukt, de voorkomende, verzellende en achtervolgende genade Gods.

Na de vergeefsche pogingen der inwoners van Sodom, om hunne booze lusten te boeten aan Lot en zijne gasten, begonnen deze hunnen gastheer ernstig opmerkzaam te maken op het gevaar. „Toen zeiden die mannen tot Lot: wien hebt gij hier nog meer? Eenen schoonzoon, of uwe zonen of uwe dochteren en allen, die gij hebt in deze stad, breng uit deze plaats: want wij gaan deze plaats verderven, omdat haar geroep groot geworden is voor het aangezicht des Heeren en de Heer ons uitgezonden heeft, om haar te verderven." Zoo wordt de ontzettende opdracht der wraakengelen Gods en het vreeslijk doel van hun komst te Sodom open en rond aan Lot blootgelegd. O, eerlijk in alles is het woord, dat op last van God tot ons komt; het verheelt het gevaar niet, maar spoort, door het blootleggen der naakte waarheid, tot ernst en ijver aan.

Wat moet er bij deze woorden in Lots hart omgegaan zijn, als hij, uit den mond eens engels, de rampzalige gevolgen zijner onberaden keuze zich zoo onomwonden hoorde verklaren. Hoe had hij allen: zonen, dochters, vrienden en magen door eigen toedoen als naar het verderf heengesleept! Hoe veel moeite en zorg had hij moeten aanwenden om dat Sodom te kunnen bewonen, dat hem zoo aanlokkelijk toescheen, als die lachende vlakte zich voor zijn starenden blik uitbreidde, schoon en bekoorlijk als een lusthof Gods. En hoe veel meer moeite en hoe veel meer kosten zoude hij nu niet willen aanwenden om veilig en behouden weder bij Abraham terug te zijn. Is het ook niet de ervaring van uw leven, dat gij voor al uw ontijdige

inspanning, die voor de wereld en de grootheid des levens wordt besteed, gemeenlijk niets dan teleurstelling, verdriet en zelfbeschuldiging inoogst?

Doordrongen van den ernst des oogenbliks, gaat Lot onmiddellijk uit, al is het in het holste van den nacht, om zijne schoonzonen, die zijne dochteren nemen zouden, op het ernstigst aantespreken en te waarschuwen. Mogelijk dacht hij toen nog meer aan zijn onverstand, om eene booze omgeving optezoeken en deze niet veeleer bij de eerste aanraking te ontvluchten. Want, mijne lieven! al zijt gij zelve nu ook oud en wijs genoeg, om, naar gij meent, voor uw karakter en zeden geen gevaar te loopen; gij hebt toch nog kinderen en jeugdige vrienden, die bedorven kunnen worden. Kwade samensprekingen bederven goede zeden. Vergeet dit toch niet, gij, die u zoo gemakkelijk te midden dier schitterende wereld beweegt, gij hebt nog kinderen, voor wie gij verantwoordelijk zijt!

Mogelijk zoudt gij ook nog eens moeten spreken als Lot, mogelijk daarbij dezelfde ondervinding moeten opdoen: dat ook úw woord, uw ernstig en biddend woord niets meer baat. Er komt een oogenblik, dat het te laat is, ook voor u. Lot „zeide: Maakt u op, gaat uit deze plaats, want de Heer gaat deze plaats verderven; maar hij was in de oogen zijner schoonzonen als jokkende." Ach, hoe menig bange nacht is er weeklagend met waarschuwing aan zonen en dochteren doorgebracht, als men nog meende den droevigen val des huizes te voorkomen! Te vergeefs. Men begon te laat met op den eisch en de heiligheid des Heeren te wijzen en ruwe spot is het eenig antwoord op de lichtvaardige opvatting der opvoeding van vroeger en de ernstigste waarschuwing van heden. O, het woord op zich zelf, hoe ernstig en dreigend ook, blijkt steeds machteloos tegenover het boos en diep

verdorven menschenhart. Hoe zoude Lots woord bovendien bij zijne kinderen ook ingang vinden, terwijl deszelfs kracht en waarheid eigenlijk bij hem-zelven evenmin bleek. Want als de dageraad opging, moesten de engelen Lot zelven nog aandringen, zeggende: maak u op, neem uwe huisvrouw en uwe twee dochteren, die voorhanden zijn; — de andere kinderen waren wellicht bij de gespelen met wie zij gewoonlijk omgingen en feestvierden; — opdat gij in de ongerechtigheid dezer stad niet omkomt." O, de man, die in den nacht was uitgegaan, om anderen zoo ernstig voor het wis verderf te waarschuwen, bleef zelf nog den ganschen nacht te midden van het verderf. Dat gebeurt zeer veel. Dat maakt uwe vermaningen, den ernstigen klank des woords bij uwe kinderen krachteloos, dat zij door uw eigen doen en dralen inzien: dat de ernst bij u slechts schuilt in den klank en toon van het woord, misschien in het woord zelf ook, maar slechts als het anderen betreft, niet u-zelven. Het woord zelfs van een engel bleek zeer weinig, tot redding niets op Lot te vermogen, evenmin als diens woord op zijne aanstaande schoonzonen.

Bij het waarschuwend woord komt dan ook de reddende daad. Dat moest wel, zoude Lot niet nog ten laatste omkomen. Het waarschuwend woord was met ongeloof bejegend en spottend ontvangen door de kinderen der wereld, was door een Lot zelven geloofd, maar niet gehoorzaamd en bleek aldus in zich-zelf onmachtig om te behouden. Zal er dus redding komen, dan moet het zijn door eene ingrijpende daad God. O, mijne lieven! niet het woord, maar de daad Gods redt uwe zielen van den dood. Dat bleek nu ook bij Lot. „Maar hij vertoefde," en reeds was de dageraad aan het doorbreken. Zoo grepen dan die mannen zijne hand en de hand zijner vrouw en de hand zijner twee

dochteren, om de verschooning des Heeren over hem; en zij brachten hem uit, en stelden hem buiten de stad."

Met machtige greep van het bovennatuurlijk wezen werd Lots hand vastgegrepen, gelijk die zijner vrouw en dochteren; met sterke hand werd hij vastgehouden en door bovenmenschlijke kracht gedwongen de stad des verderfs te verlaten; en niet eerder werd hij losgelaten voor dat hij, steeds voortgeleid, eindelijk buiten de stad in veiligheid was gesteld. En vraagt gij nu naar den eigenlijken grond dier bovenmenschlijke macht, die geopenbaard werd, om Lot te redden, dan vindt gij door de Schrift zelve dien duidelijk aangegeven in de woorden: „om de verschooning des Heeren over hem." Neen, de zondaar is in zichzelven de redding niet waardig, verdient deze voorzeker niet. In Lots redding wordt onze geschiedenis verhaald.

Hebt gij naar het woord Gods willen luisteren? Hoe menigmalen kwam het met kracht en ernst tot u! Hoe dikwerf dreef het u in de engte? En toch, gij bleeft waar gij waart, overtuigd dat het aldus niet kon, niet mocht, dat het verderf u zoude overvallen als een gewapend man, en evenwel bleeft gij aarzelen en talmen. Gij wist het wel, Gods woord had het u gezegd. Maar gij hadt niet den moed, den lust, de kracht om met uwe omstandigheden, met uwe lieve vrienden en verwanten te breken. Het woord was er, ja, maar.... Daar werd de Heer u eensklaps te machtig. Er gebeurde iets, daar kwam eene breuke, een diepe wond des harten, daar sprong iets in uw hart; gij gevoeldet het, het deed zoo'n pijn.... Het was de machtige greep der hand Gods, die uwe hand en uw hart vastgreep, om ook u buiten de stad des verderfs te leiden. Het kon niet anders. Gij wildet niet; gij moest behouden worden. God dwong u, maar daarom zal Zijne genade ook eeuwig de eere hebben. 't Was

niet om uwentwil, maar om de verschooning Gods over u. Loof den Heere, mijne ziel. Vergeet geene van Zijne weldadigheden. Want 't is God, die ze u bewees.

Maar dan is het voor u nog niet genoeg door het woord Gods bereikt, door de daad Gods gered te zijn van het verderf; om waarlijk behouden te zijn, moest Lot door de kracht Gods bewaard worden. Daartoe moet u de weg des behouds ontdekt, uw droeve onmacht getoond en de blijvende goedertierenheid Gods bewezen worden. Zoo was het ook wederom met Lot bij zijne wonderdadige uitleiding uit Sodom. „Het geschiedde als zij hem uitgebracht hadden naar buiten, zoo zeide Hij: Behoud u om uws levens wil, zie niet achter u om en sta niet op deze gansche vlakte; behoud u naar het gebergte heen, opdat gij niet omkomt." Als gij deze woorden in den bijbel leest, doe het dan langzaam en met ernstig nadenken. Zij er steeds bij de lezing van Gods woord, maar vooral ook hier de kniebuiging des gebeds. Want deze woorden teekenen u den weg des behouds, dien gij ook bewandelen moet; zult gij niet nog eenmaal in het algemeen verderf omkomen. Veel wordt er in geleerd.

Het allereerste is de ontdekking van den gevaarlijken toestand, waarin wij verkeeren; het tweede nog grootere is, dat er nog een weg des behouds open staat; het derde en moeilijkste is, dat wij dezen weg moeten bewandelen, zonder om te zien, zonder stil te staan. Op den weg die ten leven leidt gaat het bergopwaarts, uit de lage vlakte naar boven, naar het gebergte heen, hooger, altijd hooger; voort, steeds verder, om uws levens wil, zie niet achter u om en sta niet stil op deze gansche vlakte, zult gij niet nog buiten de stad des verderfs zelve nog omkomen. Dat is dan het vierde en vreeslijkste dat men buiten de

eigenlijke stad des verderfs kan wezen en toch omkomen in de vlakte die er bij behoort; indien men bekeerd is van zijne zondige omgeving en niet van zich-zelven en eigene zonde.

Bij dezen eisch, om zich het geschonken leven door eigen krachtsinspanning te behouden en te bewaren, ontzinkt Lot de moed. Hij gevoelt eigen onmacht juist nu het meest. Zoo zoude het u ook gaan, indien gij den vollen zin van dien heiligen eisch der bekeering ooit recht begreept. „En Lot zeide tot hen: Neen toch, Heer! Ziet toch, uw knecht heeft genade gevonden in uwe oogen en gij hebt uwe weldadigheid groot gemaakt, die gij aan mij gedaan hebt, om mijne ziel te behouden bij het leven; maar ik zal niet kunnen behouden worden naar het gebergte heen, opdat mij niet misschien dat kwaad aankleve, en ik sterve.” Indien er eenig bewijs in de Schrift is dat Lot een kind Gods was, dan hebt gij het hier. Dat is het recht gevoel van eigen onvermogen ten leven, het ware pleiten op de genade Gods en zijne ondervonden weldadigheden, de oprechte belijdenis, dat ook hij moet sterven en het kwaad Sodoms hem zoude aankleven, indien Gods verschoonende liefde niet tusschen beide trad. Al kan hij ook door eigen krachtsinspanning het leven verdienen, het zoude hem niets baten, want hij heeft geen kracht.

Zeg nu niet: die belijdenis van eigen onmacht moet bij Lot traagheid en onwil verbergen. ’t Is waar, onmacht en onwil gaan altijd samen, maar toch kan er eene ootmoedige belijdenis van onmacht zijn, die niet uit onwil voortspruit. Dat wil Lot den engel toonen, als hij zegt: „Ziet toch deze stad is nabij — hij wijst op het kleine Zoar — om derwaarts te vluchten, en zij is klein: Laat mij toch derwaarts behouden worden (is zij niet klein?) opdat mijne ziele leve. „Neen, ’t is

Lot nu niet meer om de weelde en gemakken van het stedelijke leven te doen; niet om Zoar als stad, daarvoor is het te klein stedeken; maar om te toonen, dat het hem ernst is met het zoeken van zijn leven, met zijn geloof aan het woord des engels; om te bewijzen, dat, wanneer hij eigen onmacht vreest, dit niet is, omdat hij op eigen onwil leunt.

En zoo groot is de lankmoedigheid Gods, dat, als het u, mijne lieven! slechts ernst is met het zoeken van het leven, Hij u in alles te gemoet komt. Zoo zeide dan ook de engel Gods tot Lot: „Zie ik heb uw aangezicht opgenomen, d. i. uw verzoek toegestaan ook in deze zaak, dat ik deze stad niet omkeere, waarvan gij gesproken hebt". Zoo heeft de stad Zoar haar behoud en haar naam aan het gebed van Lot te danken; en zoo gaat het met zoo menige plaats, zoo menig volk en land, zoo menig gezin, die hun bestaan aan de voorbiddinge der vromen te danken hebben; ja, dier vromen, die de wereld wel belacht en bespot, maar om wier wil de Heer haar toch nog altijd draagt en verdraagt.

Maar te zeggen, dat wij door geen tragen onwil gebonden zijn, is niet genoeg; wij moeten het ook in het leven toonen. Ook Lot moest dit. Daarom komt andermaal de eisch tot hem: „haast, behoud u derwaarts; want ik zal niets kunnen doen, totdat gij daarhenen ingekomen zijt." God zal Zijn toorn inhouden, totdat Lot de plaats des behouds bereikt heeft. Dat is de tweede gunst, die aan Lot toegestaan wordt; waarom hij zelf niet zoude gedacht hebben, en zonder welke evenwel de eerste gansch nutteloos zoude geweest zijn. Zoo moet de Heere dan waarlijk alles doen, niet alleen eene veilige plaats der redding aanwijzen, maar ook den tijd, die noodig is om het doel te bereiken, de kracht die gij behoeft om zoover te komen, ja alles

u geven, o vluchtende Lot! Aldus komt ook de redding der kinderen Gods wederom de wereld ten goede. Niet alleen, dat om hunnentwille de dagen der bezoeking ingekort worden, maar ook wordt om hunnentwille, gelijk hier bij Lot, de tijd der voorbereiding verlengd. Kinderen der wereld! waardeert toch de geloovigen in uw midden! Zonder dat gij zelve dit weet, hebt gij hun zeer veel te danken.

Onafgewend staart Lot nu naar de aangewezen plek, die in zijne gedachten en later steeds den naam van Zoar (kleinste, jongste) heeft behouden, hoewel vroeger Belah de naam was geweest. De Heer heeft hem genadiglijk gespaard, in vrije ontferming het doel hem naderbij gebracht; nu wenscht hij ook te toonen, dat hij die liefde Gods heeft opgemerkt en dankbaar erkent. 't Was alles stil en zwoel achter hem; hoewel hij zag niet om. 't Was de stilte die den storm voorafgaat, maar eene stilte die Lot den tijd gaf, om eigen lijf en leven te bergen en in veiligheid te stellen. Ook die stilte is er niet te vergeefs; er zijn nog vogelkens en menschen, die zich bergen moeten. Want zie, „als Lot te Zoar inkwam, ging juist de zon op boven de aarde." Die aanbrekende dag na den angstigsten en pijnlijksten nacht zijns levens, die zonsopgang na al die onzekerheid en duisternis was een treffend beeld van hetgeen aan hem zelven in dien nacht was geschied. Gelijk het vriendelijke zonlicht nu Zoars velden en beemden met licht en glanzen begon te overgieten, zoo deed het de zonne der genade zijn gered en dankbaar hart.

't Is mogelijk, dat onder het verhaal van Lots redding de gedachte bij u opkwam, waarom de engel des Heeren, na eenmaal Lots hand vastgegrepen te hebben, hem maar niet aanstonds buiten alle gevaar gebracht had; zoo goed als hij hem met vrouw en kinderen

buiten de stad des verderfs geleid had. Dat ware voor den gezant Gods als geene inspanning geweest en Lotzelven zoude zoo doende elke inspanning gespaard en hem zijne volkomen redding verzekerd zijn geweest. 't Is hier als bij Noachs bouw der arke. Onze zedelijke verantwoordelijkheid in onze redding moet op het klaarst uitkomen. De redding blijkt ten laatste geheel het werk Gods te zijn. Zijne genade doet alles en evenwel moet de mensch van zijne zijde de gewilligheid om gered te worden toonen in de bereidwilligheid, om des Heeren woord te gelooven en optevolgen. 't Is al wederom ook de Heer, die Zijn volk gewillig maakt op den dag Zijner heirkracht.

Uit dit alles wordt duidelijk, dat eene aanvankelijke redding en uitleiding eerst dan het volkomen heil waarborgt, als er niet slechts eene gedwongen en werktuigelijke onderworpenheid is; maar daarbij tevens eene overtuiging des harten komt, waardoor het tot gehoorzame gewilligheid en oprechte volgzaamheid is gekomen. Ook Judas was met de andere discipelen uit Sodom uitgeleid; toch kwam hij om. Ook Lots vrouw was met Lot uit de stad des verderfs uitgeleid; toch kwam zij om; al was het op de vlakte, buiten het eigenlijk Sodom, als de voltrekking van het oordeel geschiedde.

In de beschrijving van de voltrekking des oordeels aan het viertal ten verderve gedoemde steden, is de Heilige Schrift, gelijk steeds bij dergelijke gebeurtenissen, weder uiterst sober. Neen, Gods heilig woord wil door geene schokkende tafereelen het bewegelijk gevoel medeslepen; niet door het gevoel het hart bereiken, maar door het aangegrepen hart het gevoel heiligen en regelen. Geene aandoenlijke schilderingen, maar onopgesmukte waarheid brengt ons het

trouwe woord des Heeren; en deze in gekuischten vorm en reinen eenvoud, die, doorschijnende als kristal, ons de doorzichtige gedachte Gods leeren onderscheiden. Als het verderf Sodoms en Gomorrha's wordt geteekend, wordt dit in onmiddellijk verband gebracht met de lankmoedigheid en sparende genade Gods. Toen het weldadige licht van den morgen der redding opging over Lot, die juist te Zoar behouden was aangekomen, „toen deed de Heere zwavel en vuur over Sodom en Gomorrha regenen, van den Heer, uit den hemel. En Hij keerde deze steden om, en die gansche vlakte, en alle inwoners dezer steden en het gewas des lands."

In weinige, maar treffende woorden, vol van eenvoud en beteekenis, wordt de ondergang der twee genoemde steden, de verwoesting der geheele Siddîmvlakte, de geweldige dood der vele bewoners, de omkeering van den ganschen bodem, de vernietiging van zijn ganschen plantengroei beschreven. Ook het middel, waardoor zoo ontzettende gebeurtenis plaats kon vinden, wordt niet vergeten. Vuurvlammen daalden van den hemel; een regen van zwavel en van onheilzwangere sulferdampen ontstaken alom een fellen gloed. De bodem, naar vroegere beschrijving (Gen. 14 : 10) vol van naphtabronnen, ontbrandde en de vlammen en rookwolken stegen hoog op; zoodat „Abraham als hij dien zelfden morgen naar Sodom en Gomorrha en naar het gansche land van die vlakte uitzag, een rook van het land zag opgaan, gelijk de dikke en zwarte rook eens ovens."

Opdat gij niet moogt denken, dat wij hier wel met een ongewoon, maar toch licht verklaarbaar natuurverschijnsel te doen hebben, dat, gelijk men zich wel eens ongepast en onverstandig uitdrukt, alleen aan het toeval te wijten zoude zijn, zegt de Heilige Schrift

uitdrukkelijk: „dat de Heere zwavel en vuur over Sodom en Gomorrha deed regenen. „Ja, daarom wordt het nog eens herhaald: „van den Heer"; opdat gij zoudt weten, dat de fiolen van Gods straffenden toorn door Zijne eigene hand der majesteit over de schuldige bevolking werden leeggegoten.

Van boven naar beneden, „van den hemel" kwam de vuurgloed, die straks naar den hemel zoude opstijgen. Daar mag aan geen onbestemde en doellooze zelfontbranding van den vulkanischen bodem gedacht worden.

Om dit te voorkomen, zijn niet alleen de woorden des verhaals met zorg gekozen en daarom vol uitdrukking; maar is ook reeds vroeger het komend onheil als rechtvaardige straf vermeld en eindelijk het juiste tijdstip der voltrekking, volkomen in overeenstemming met den raad Gods, die Lot eerst gered wilde weten. Lots redding moet u dit zeggen en tevens getuigen van de onwankelbare trouwe Gods, die voor de Zijnen waakt en hun gevoel spaart. „En het geschiedde, toen God de steden dezer vlakte verdierf, dat God aan Abraham gedacht, en Hij leidde Lot uit het midden dezer omkeering, in het omkeeren dier steden, in welke Lot gewoond had".

Let er wel op: „in het midden" der wolven zendt de Heer Zijne jongeren, omdat Hij de macht heeft ze „uit het midden" der gevaren veilig uit te leiden; gelijk Hij een Lot als uit het midden van den vuurbrand gehaald heeft. Zoover laat de Almachtige het dikwijls komen, opdat de macht Zijner genade blijke en gij niets aan u-zelven moogt toeschrijven. Zoover laat de Heer het dikwerf komen, maar verder ook niet, opdat den Zijnen geen haar gezengd worde, opdat zij niet van angst en schrik bezwijken, terwijl het toch altijd zal wezen: „als door vuur behouden". Zoover

laat de Heer het gevaar om u komen en klimmen, totdat gij de verschrikkinge daarvan ziet en, deze ziende, leert vluchten, en vluchtende leert bidden, en biddende zoudt ontkomen, en ontkomen den Heer zoudt danken. Wacht dan en bidt. 't Is nog des Heeren tijd niet. Hij wil niet alleen, dat gij innig leert bidden, maar ook dat gij vurig leert danken.

Aan Hem alleen zult gij het moeten wijten, wanneer gij behouden zijt. Ja, wie volharden zal tot den einde toe, zal zalig worden; maar 't is dezelfde God, die de volharding schenkt. Wat anders onderscheidt een Lot van zijne echtgenoote, die niet alleen in het algemeen verderf omkwam, maar van dezen ontzettenden ramp ook een zuil der getuigenis werd. „Lots huisvrouw zag om van achter hem, en werd een zoutpilaar. Wij kunnen ons wel eenigszins voorstellen, hoe dit geschied zij. Terwijl zij achter Lot voortging, bleef haar hart nog hangen aan de stad, waarin zij nog zoovele dierbare betrekkingen achterliet. Duizend banden kluisterden haar nog aan die haar zoo lieve en onvergetelijke wereld. In het begin ging het goed. Zij had zich ook vast voorgenomen, daarnaar niet meer om te zien; wel dacht zij er soms nog aan.... En zoude zij die stad, waar binnen zij zoovele uren van weemoed en vreugde had doorgebracht, waaraan zoo teedere herinneringen verbonden waren, nooit wederzien? Nog één blik dan, een laatste blik van vaarwel! En zij zag om.... Wat ijzingwekkend schouwspel! De schrik sloeg haar om het hart. De wind blies haar de verstikkende dampen in het aangezicht. Zij leunde tegen een boom of steen en steeds meer sloegen de zilte dampen tegen haar en haar steunsel aan, en zoo werd zij een pilaar van zout, waarschuwende gedenksteen der gerechtigheid Gods en der onbedachtzaamheid des menschen.

Niet te vergeefs roept de Heer zijnen tijdgenooten

en ook ons met ernstig waarschuwende stem toe „gedenkt aan de vrouw van Lot" (Luk. 17 : 32). Dat woord des Heeren bevestigt de trouw van het bijbelverhaal, is bewijs voor de waarheid van het feit zelf en ontneemt het recht van twijfel aangaande deze gebeurtenis aan ieder, die gelooft, dat de Heere met onbedriegelijken mond heeft gesproken en dat Hij, in Wiens mond geen bedrog ooit geweest is, persoonlijk de volkomene, zuivere waarheid is. Dat woord des Heeren waarschuwt tegen het halve werk, vermaant niet stil te staan op den weg des levens, niet omtezien naar de wereld, als onze weg naar den hemel leidt; het hart niet te hechten aan de dingen dezes levens, waar het te doen moet zijn om het eeuwige leven.

De dood van Lots vrouw, reeds buiten Sodom, maar nog op de vlakte, is mede een der gevolgen van die ontzettende gebeurtenis, waaraan de herinnering door den geheelen bijbel heen wederkeert. Een zestal profeten des Ouden Verbonds, zoowel een Jesaia (13 : 19) als een Jeremia, een Amos en een Zephanja, Hosea en Ezechiël gedenken met huivering aan die voorheen bloeiende steden, die, eenmaal vol leven en beweging, in de weligste landouwen prijkten, waar nu de doode zee, stil en roerloos, van die verwoesting het doodsche beeld, de gedachtenis daaraan levendig houdt. 't Kon met Sodom en Gomorrha niet anders gaan. Hoort den profeet Ezechiël, als hij, terugwijzende op die steden der vervloeking, Israel zoo ernstig vermaant: „Ziet, dit was de ongerechtigheid uwer zuster Sodom: hoogmoed, zatheid van brood en stille gerustheid had zij en hare dochteren; maar zij sterkte de hand des armen en nooddruftigen niet, en zij verhieven zich en deden gruwelijkheid voor Mijn aangezicht, zoo spreekt de Heer" (Ezech. 16 : 19).

„Gruwelijkheid," stuitende zonde, huiveringwekkende

walgelijkheid is des profeten juiste uitdrukking voor Sodom en bijna al wat Sodom aangaat en al wat daar uit voortkwam. „Gruwelijkheid," akeligheid, waarvan men onwillekeurig liefst den blik afwendt, kenmerkt ook de gevolgen van Sodoms omkeering. In Lots vrouw zaagt gij het beeld dergenen, die, schijnbaar behouden, nog ter halverwege blijven staan en omkomen. In Lots dochters hebben wij een treffend voorbeeld van dezulken, die, als 't ware, slechts uit het tijdelijk oordeel gered worden, om straks onder het eeuwige om te komen. 't Is alsof sommigen juist bij een algemeene ramp en algemeen heerschend tijdelijk oordeel gespaard blijven, om hun rijpheid voor het eeuwig oordeel te beter te doen uitkomen. Dat zoude men bijna van Lots dochters zeggen; hoewel ons het recht van oordeelen ook daarover niet is gegeven; al noemen wij heur geheele vrees en afgedwaalde verbeelding ook met hetzelfde woord: „gruwelijkheid."

Zoo groot was de schrik en ontzetting, die Lot en de zijnen bij de verwoesting van Sodom overviel, dat zijne dochteren waanden, dat, gelijk in den zondvloed, de geheele wereld was vergaan, nu door vuur gelijk toen door water. Zij konden meenen, dat zij de eenig overgeblevenen waren en dat alzoo de gansche belofte Gods van het zaad der vrouw en Sems gezegend nakroost ter aarde zoude vallen, zonder de misdadige hulp, die zij, slechts langs den weg der bloedschande, konden aanbrengen. En zij kwamen daartoe, als zij, nog onder den indruk van Sodoms plotselingen ondergang, den armen vader dronken en van zijne beseffeloosheid misbruik gemaakt hadden.

Dit geschiedde toen Lot het veilige Zoar reeds verlaten had. Twee kinderen, waaruit later de Ammoniten en Moabiten, aartsvijanden van Israel, zijn voortgesproten, waren de vrucht van die zondige vrees en

bloedschennige begeerten, die niet naar wellust maar naar kroost uitgingen. Bloedverwanten en dronkenschap brengen menigeen ten val bij wien de wereld en een ontuchtig Sodom dit niet vermochten. Gedenkt aan Lot, gij die meent te staan, opdat gij niet valt. — O wat ellendige strik is toch de onmatigheid, de begeerte naar wijn en de dronkenschap! Na den zondvloed was zij voor Noach, na Sodoms val voor Lot ten val. Laat ons ten allen tijde nuchter zijn, opdat wij weten mogen, dat de Heer Zijne heilige gerechtigheid voor onze oogen openbaart, niet om ons zorgeloos, maar om ons waakzaam te maken. Pas na diepe en geweldige indrukken en schokkende zielservaringen, staat men het meest voor aanvechtingen bloot. Nooit is men zwakker dan in oogenblikken, als men pas sterk geweest is.

Wat heeft het bijbelsch verhaal van den ondergang der vier steden Sodom, Gomorrha, Adama en Zeboïem ons nu geleerd aangaande God en Zijne volmaaktheden? Met feiten der geschiedenis predikt en staaft het de strafeischende gerechtigheid, de verschoonende liefde en onwrikbare bondstrouw Gods.

De strafeischende gerechtigheid Gods zegt ons, dat God het kwade vroeg of laat straft, dat Hij, de Heilige, geen God is, die het kwade kan gedoogen of straffeloos laat voortbestaan. Neen, Hij is geen onverschillig toeschouwer van de daden der menschenkinderen. 't Is vreeslijk te vallen in de handen van den rechtvaardigen God, die wrake invordert voor het geschonden recht en Zijne heilige wet niet ongewroken laat honen. Vreeslijk en zeer te duchten zijn de gevolgen en uitingen dier gerechtigheid Gods voor land en volk, voor staat en maatschappij, voor het gezin en den enkelen mensch.

Bloeiende landstreken werden door den rechtvaar-

digen toorn Gods tot dorre woestijnen en zilte, doodsche wateren; staten werden omgekeerd, steden verwoest; bevolkingen zijn ondergegaan, gezinnen uiteengescheurd, duizenden zijn omgekomen door het wraakzwaard des Heeren. Indien gij uw land lief hebt, iets wilt doen voor de plek uwer geboorte en inwoning, een liefhebbend lid zijn voor het gezin waartoe gij behoort, indien gij uw leven iets waardig schat, o, vreest dan den Heere! gij allen. Ook voor het tijdelijke is de godzaligheid noodig.

Waakt, dat gij den toorn Gods niet al te zeer opwekt. Zegt niet in uw hart: de Heer vertoeft te komen. Laat ons eten, laat ons drinken, want morgen sterven wij. Morgen? Gij kunt heden, op dit eigen oogenblik nog sterven. Als uw zonde, misschien juist door deze misdadige gedachte, vol is geworden, komt de Heer met Zijn strafgericht. En dan volgt op een Sodoms leven een Sodoms einde, op een Sodoms vloekwaardige gedachte het heilig oordeel en de rechtvaardige vloek Gods.

Nog kunt gij dat oordeel ontkomen. De langmoedigheid Gods is groot, eindeloos de macht Zijner verschoonende liefde. Ook dat leert ons de geschiedenis van Sodoms ondergang en Lots wonderdadige uitleiding. Hoor wat de engel Lot en zijnen verwanten doet. Hij greep hunne handen vast „om de verschooning des Heeren over Lot".

Wat onderscheidde Lots vrouw en hare dochteren van de andere inwoners Sodoms, wat anders dan de verschoonende liefde, de vrijmachtige genade Gods? Was Lots gade minder zondig? Dat weerspreekt haar sterven op de vlakte. Het oordeel Sodoms achterhaalde haar, omdat zij van de verschoonende liefde Gods niet het rechte gebruik maakte. Zij deed niet gelijk een Paulus, die, daartoe door Christus' machtige hand gegrepen,

het leven nog wel niet gegrepen had, maar toch daarnaar jaagde.

Wat onderscheidde de dochteren Lots van de andere inwoners Sodoms? Heur latere ongerechtigheid bewees wel, dat zij het tijdelijk behoud alleen aan Gods verschoonende liefde te danken hadden. En zegt mij, wat onderscheidt u, dat gij niet omkomt in het algemeen verderf? Alleen Gods verschoonende liefde, Zijne vrijmachtige, souvereine genade!

En deze verschoonende liefde des Heeren is in onmiddellijk verband met Zijne eeuwige bondstrouw. Indien het niet ware geweest om wille van Abraham, het overblijfsel naar de verkiezing der genade, ook Lot zoude geworden zijn als de andere bewoners van Sodom en Gomorrha. Immers ook hij vertoefde, ook hij bleef talmen. „Maar het geschiedde, toen God de steden dezer vlakte verdierf, dat God aan Abraham gedacht".

Ja, de Heere gedenkt Zijn verbond. Daarin ligt de zaligheid en de vastigheid des heils der kinderen Gods. Indien Hij al een God der wrekende gerechtigheid is, niet minder is Hij een God der eeuwige bondstrouw. Al ging de geheele wereld onder, Gods raad zal het niet. Zijn verbond staat vast. Bergen zullen wijken, heuvelen wankelen; maar Gods verbond zal niet wankelen noch bezwijken.

Als gij dan Gods gerichten op aarde ziet en de gruwelen der verwoesting naderbij komende, als de vale schaduwe des doods zich ook over u uitbreidt en het donker rondom u wordt, bij het breken van uw oog; o, hoort ook dan nog het woord des Heeren: „want bergen zullen wijken en heuvelen wankelen; maar Mijne goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer". (Jes. 55 : 10).

Psalm 89 : 1.

XXI.

DE ZORG GODS VOOR DE EER DES BOND-GENOOTS TE GERAR.

Genesis XX : 1—18.

Inhoud: Gods trouw en sterkte grondslag van der geloovigen volharding en der geloovigen roem, gebleken ook bij Abraham. Herhaling van een gelijksoortige wandaad uit den geest des tijds verklaarbaar; gelijksoortigheid geenszins bewijs van gelijktijdigheid. Het onderwerp en deszelfs verdeeling:

De ontdekkende bestraffing van het kwaad: het doeleinde des wachtjaars voor Abraham. Het dreigend gevaar, Sara in Abimelechs huis; Gerar, Abimelechs land; Abimelechs vermoedelijk plan waarschijnlijke reden des vrouwenroofs; Sara's schoonheid; Gods tusschenkomst; de heilige rechten des huwelijks; welke verplichting daaruit voor ons voortvloeit; gevolg van Abrahams verzuim; laakbare verontschuldiging Abimelechs; voornemen en uitvoering; Abimelech een beschamend voorbeeld; behoedzaamheid noodig bij de aanwending van het bijbelwoord; niet ieder Schriftwoord een woord van God; een goede raad. Abimelech geen David. Gods oordeel over Abimelechs vergrijp, dwaasheid der zelfverheffing; eigen roem valt weg; eene ernstige vraag aan den deugdlievenden mensch. Eene bedenkelijke verontschuldiging; wat erg genoeg is; Hoofdst. 18-20 = eene trits getuigenissen voor Abraham. Abraham een profeet; Melchizedek en Abraham; doel der mededeeling Gods; noodzakelijkheid des Middelaars; eens anders getuigenis is noodig voor u, niet uw eigen.

De afgeperste verklaring van het kwaad. Slapelooze nachten getuigen van een onrustig geweten. Abimelech vroeg op. Schuldbelijdenis aan en van het gezin; Abrahams schuld in

deze; misplaatst Godsbetrouwen een verzoeken Gods. Pijnlijke vraag; matiging een groote kracht; beschuldiging van anderen ga steeds gepaard met zelfbeschuldiging. Moeilijke verontschuldiging. Een drietal oorzaken van Abrahams handelwijze: eigenbelang, voorbarig overleg en verleiding van den booze; gevaarlijk richtsnoer voor ons doen. Agitatie nooit goed. — Zondig zwijgen en zondig spreken; eene ongevraagde waarheid schild eener bedoelde onwaarheid. Rondborstige belijdenis Abrahams. De eigenlijke zin van vs. 13. Geen erkenning in deze van het gezach der Masora; Elohiem en ha-elohiem; dwalen in zedelijken zin; verleiding van den booze.

De weldadige afwending van het kwaad = herstel der verbroken verhoudingen door God op het gebed Zijns kinds. Onze plicht tegenover de beleedigde partij. Het geleden onrecht goed maken, allereerste eisch. Abimelech tegenover Abraham, tegenover Sarah; onschuldige scherts bewijs van goedhartigheid; „deksel der oogen"; blootshoofds of een macht op het hoofd; Vrouwentooisel; goede smaak of spilzucht? het ware sieraad eener vrouw; zedelijk verband tusschen kwaad en kwaal; bewaring van den geloovige; sluiten en ontsluiten, teeken uit het tegendeel.

Een viertal opmerkingen aangaande viervoudige trouw op geestelijk gebied: trouw des bijbels, van den God des bijbels, van de geloofshelden des bijbels, van het geweten naar den bijbel. De voorbidding en het geweten. Besluit.

Ps. 138 : 4.

„De Heer is zoo getrouw als sterk, Hij zal Zijn werk voor mij voleinden." Als de geloovige dit niet wist, daarop niet kon bouwen, waar moest het dan met hem heen? Zelf kan hij zich niet bewaren, menschen kunnen het evenmin; en vervloekt is ook ieder, die vleesch en bloed tot zijn arm stelt. De volharding der heiligen, in weerwil van eigen zwakheid, en deze volharding alleen mogelijk door de kracht Gods, waarin zij bewaard worden, is overal in Gods Woord met onweersprekelijke duidelijkheid uitgesproken. Gods trouw en Gods sterkte zijn de grondslagen van de volharding der geloovigen. Waar het ook niet met even zooveel

woorden is betuigd, komt toch de geschiedenis het telkens bevestigen, dat het kind Gods niet wordt weggeworpen om het glibberen van zijn voet (Ps. 37 : 23). Ook is dit een noodzakelijk gevolg van het geestelijk leven zelf, dat onvernietigbaar is, gelijk mede van den Schenker van dit leven, die een getrouw God is. Des Heeren trouw is daarin ook der geloovigen roem.

„Want in eeuwigheid zal de Heer Zijne gunstgenooten niet verlaten; in eeuwigheid worden zij bewaard", zoo zingt David, de man naar Gods hart. En hoezeer heeft hij zelf die waarheid in eigen leven ondervonden? God kan niet ontrouw worden aan Zich zelven en dus ook niet aan de kinderen des verbonds. „Indien ik gevallen ben zal ik wederom opstaan", zoo juicht de profeet Micha, en ook denkt hij misschien daarbij aan zoovele geloovigen en heiligen, die, gevallen, wederom door Gods genaderijke hand zijn opgericht. Ja, de Heer ondersteunt hen die vallen en Hij ondervangt hen met Zijne armen der eeuwige trouw.

't Is de trouw Gods alleen, waardoor Zijn kind getrouw kan blijven. 't Is de getrouwmakende genade Gods, waardoor het kind Gods in zijne roeping kan blijven en niet uitvalt uit zijne vastigheid. Maar wat ons zelve aangaat, wij struikelen allen in velen; alleen de Heer houdt stand, houdt eeuwig stand. Hij, de Alwetende, richt de gangen der Zijnen, en ook, wanneer zij voor een wijle van het spoor schenen afgeweken, leidt de Heer ze daarheen terug. Hij waakt voor hunne belangen, Hij handhaaft hun recht, Hij laat niet toe dat hun eer te-onder ga. Dat heeft Hij bij een Mozes, een David, een Daniël, maar ook bij een Abraham krachtiglijk bewezen.

Lees slechts aandachtig het hoofdstuk, dat wij heden, ter voortzetting onzer bijbellezingen, wenschen toetelichten. De inhoud is duidelijk en spoedig aan-

tegeven als: de zorg Gods voor het gezin en de eer Zijns bondgenoots, aan wien Hij te Mamre was verschenen, aan wien Hij bij Sodoms verdelging gedacht, wien Hij ook uithielp, als gade en eer des huizes te Gerar bedreigd werden. Gelijk eenmaal Pharao in Egypte, alzoo poogde Abimelech in Gerar, Sara, Abrahams huisvrouw, zich toeteëigenen. Vrouwenroof schijnt in die dagen herhaaldelijk voorgekomen en den koningen des lands als een wettig recht toegekend te zijn. Want Pharao en Abimelech zijn toch geene eigennamen, maar koningstitels, die den vorsten des lands werden gegeven. En juist deze waren het, die of in Egypte of in Gerar, gelijk later ook tegenover Izak, aan dit vergrijp zich schuldig maakten.

Indien men, om het bijna gelijk verloop der omstandigheden, hier aan eenzelfde gebeurtenis gaat denken, die slechts twee- of driemalen verhaald wordt, bedriegt men zich zeer. Men toont aldus weinig met het ruwe karakter dier tijden bekend te zijn, waarin vrouwenroof en vrouwenschennis een veel voorkomend, schier alledaagsch kwaad schijnt geweest te zijn. De herhaling van de gelijksoortige wandaden kan uit den geest dier tijden genoegzaam verklaard worden. Dat het hier in Abrahams leven een gansch andere gebeurtenis geldt dan ons in hoofdst. 12, bij den aanvang van Abrahams levensgeschiedenis, werd verhaald, blijkt zoowel uit het verschil van de plaats waar en den persoon door wien het feit werd bedreven, als uit het onderscheiden karakter en de geheel uiteenloopende trekken der beide verhalen. Gelijksoortigheid is waarlijk niet altijd een bewijs van gelijktijdigheid.

Het moge ons duidelijk worden bij de uiteenzetting van hoofdst. 20, dat ons van Gods zorg voor Abrahams huisvrouw en de eer des huizes gewaagt, hoe eerst des Heeren heilige waakzaamheid (vs. 1—7)

voor Abraham optreedt, daarna Abrahams eigen verklaring zijner zonde hem afgedwongen wordt (vs. 8—13) en hoe, ten laatste God zelf het kwade ten goede weet te keeren (vs. 14—18). Het is de ontdekkende bestraffing van het kwaad aan den schuldigen Abimelech, de afgeperste verklaring van het kwaad door den medeschuldigen Abraham en de weldadige afwending van het kwaad door beider God en Heer, die te samen van Gods heilige zorg en trouwe waakzaamheid een duidelijk beeld teekenen.

Het jaar des wachtens, dat Abraham door den Heer gesteld was, zoude hem een jaar der oefening worden en hem het onweersprekelijk bewijs moeten brengen, dat niet slechts de belofte, hem krachtens het verbond der genade gedaan, geheel van des Heeren vrijmachtig welbehagen was uitgegaan; maar dat ook haar eindelijke vervulling door 's Heeren trouw en macht eerst mogelijk werd.

Hoe weinig ontbrak er aan, en het scheen dat de belofte Gods door Abrahams eigen roekeloosheid onmogelijk tot vervulling zou kunnen komen. Had de Heer het niet gesproken op dien gedenkwaardigen dag, als Hij aan Abrahams disch was aangezeten: „omtrent dezen tijd des levens en zie Sara uwe huisvrouw zal eenen zoon hebben!" En deze zelfde Sara was in het huis en de macht van Abimelech, den koning Gerars! Hoe was dit geschied? Hoe zoude dit alles nog een gewenschten keer kunnen nemen, zoo dat de Raad Gods ten laatste toch volkomen werd vervuld?

Hoe het geschied is? Na de verwoesting der vier steden verwijderde Abraham zich van de plek, waaraan zoo droeve herinneringen verbonden waren. „Abraham reisde van daar naar het land van het zuiden,"

in de richting van, maar niet naar Egypte. „Hij woonde", d. i. hij koos zijn gewoon verblijf tusschen Kades en Sur, de plaats die aan den weg naar Egypte lag en door Hagars ontmoeting vermaard werd, en woonde als vreemdeling, nu en dan daar vertoevende of zijne kudden ter weide uitzendende, te Gérar. Gij moet weten, dat het zuidelijke deel van Kanaän, het latere stamgebied van Juda, Benjamin en Simeon, als van zelve, door ligging en eigenaardigheid des terreins, in vier deelen kan onderscheiden worden. In het midden was het hoogland (ha-har), dat, door een heuvelenrij heen, westwaarts in een vlak- of laagland (schephéla) glooiend afliep. Ten oosten raakte het tot aan de woestijn (midbar) en ten zuiden (nègeb) aan de streek, waarheen Abraham zich, na Sodoms verwoesting, begaf, om van daar uit Gerar te bezoeken. In dat Gerar woonden gewis reeds toen de Philistijnen, wier koningstitel steeds Abimelech was.

De aankomst en het verblijf van een zoo aanzienlijk herdersvorst in de omstreken Gerars, kon den koning des lands niet lang verborgen blijven. Wellicht zocht hij met zoo rijken nabuur voordeelige banden van vriendschap en bloedverwantschap aanteknoopen, door de vrouw wegterooven, die hij voor Abrahams zuster hield; omdat deze zelf de geruchten, die daaromtrent liepen, niet had tegengesproken, maar veeleer bevestigd. Had Sara misschien door de kracht der belofte Gods, waaraan zij nu vastelijk geloofde, op nieuw iets van hare vroegere schoonheid teruggekregen, eener schoonheid, die de begeerlijkheid en booze lusten van Gerars koning opwekte? Wij weten het niet. Maar 't kon wezen, dat van den invloed der bovennatuurlijke kracht, waardoor zij van onvruchtbaar vruchtbaar werd, ook eene verjeugdigende kracht over haar geheele zijn en uiterlijk was uitgegaan. Onmogelijk is

dit niet bij den heiligenden invloed, dien het goddelijke en geestelijke steeds op het lagere en lichamelijke heeft, als dat geestelijke door het geloof eenmaal is toegeeigend. Immers zoude Izaak geboren worden uit de verstorven moeder. 't Zou als een opstandingskind wezen. En wij weten, dat er heerlijkheid en glans zal uitgegoten worden, ook over het vleesch dat eenmaal gestorven is en, in den dag der heerlijkheid des Zoons, zal opstaan uit den dood, uit het stof en uit de vernedering.

Bij het schennig voornemen Abimelechs was Sara's hoop en eer ieder oogenblik in gevaar. Maar de Heere God voorkwam het door des nachts tot Abimelech in den droom te komen en hem, die onkundig was van de grootte van het voorgenomen kwaad, op het ontzettende der misdaad te wijzen. Met ernstige woorden zegt de Heer het Abimelech aan: „zie gij zijt dood om der vrouwe wil, die gij weggenomen hebt; want zij is met eenen man getrouwd." Het dreigend zwaard des doods zweefde boven zijn schuldig hoofd en het zoude onmiddellijk op hem nedervallen en hem dooden, indien hij het waagde, de vrouw Abrahams aanteranden. Van dit oogenblik heeft Abimelech zich, indien hij bij zijn opzet volhardt, als dood te beschouwen. Zoo gewis en zeker zijn de dreigingen Gods, dat zij, eenmaal door Hem uitgesproken, ook reeds als vervuld beschouwd mogen worden. Vandaar dit krachtig en teekenachtig: „gij zijt dood".

Het maakt, naar het woord des Heeren, in dit opzicht geen onderscheid, dat Sara met Abraham gehuwd is. 't Is genoeg dat zij „met een man getrouwd" is, om Abimelech, die, schoon onwetend, de rechten des huwelijks gaat schenden, doodschuldig te stellen. Zoo heilig achtte de Heer, ook reeds voor Sinai's wetgeving, de rechten en verplichtingen van dat huwelijk,

dat Hij zelf in het paradijs heeft ingesteld en tot grondslag en hoeksteen van het gezin en de maatschappij heeft gewijd. Och, of ook wij allen het meer bedenken mochten, dat het huwelijk eene ordening Gods is; och, of ook wij maar niet zoo dikwerf door onze gesprekken, onze houding en onze voorgevens, gelijk een Abraham, aanleiding gaven, dat men aan de innigheid en trouw van onze echtverbintenis, schijnbaar met recht, gaat twijfelen. Wil men dat anderen tegenover ons het recht van ons huwelijk eerbiedigen, laat ons dan eerst toonen, dat wij zelve het eerbiedigen.

Dat had Abraham niet gedaan en daarop beroept zich Abimelech tegenover den Heer, met te meer recht, naar hij meent, omdat hij zich aan Sara nog niet vergrepen had en dus nog geen inbreuk op het recht des huwelijks had gemaakt. Het ging hem gelijk menigeen onzer, maar die minder te verschoonen is, als hij mede het woord des Heeren niet kent: „die maar eene vrouw aanziet om te begeeren, die heeft alreede overspel in zijn hart met haar gedaan" (Matth. 5 : 28). Niet eerst de daad, maar de gedachte en het voornemen, waaruit de daad geboren wordt, stellen u schuldig voor het aangezicht des Heeren. Dit begreep Abimelech ook en daarom pleit hij ook niet op de niet-volvoering zijner daad, maar op de rechtvaardigheid en alwetendheid Gods. Toch gevoelde hij zich, zooals dit lichtelijk te begrijpen is, vrijer in zijn geweten, nu hij de schanddaad zelve nog niet gepleegd had.

„Doch Abimelech was tot haar niet genaderd; daarom zeide hij: Heere zult gij dan ook een rechtvaardig volk dooden? Heeft hij zelf mij niet gezegd: zij is mijne zuster? En zij, ook zij heeft gezegd: Hij is mijn broeder. In oprechtheid mijns harten en reinheid mijner handen heb ik dit gedaan." Vergeet niet dat het een

vrome heiden is, die zoo spreekt, dat menig Jood of Christen er door beschaamd moet worden; al is het, gelijk wij dit weten, ook niet alles naar de reinigheid van het heiligdom, wat Abimelech nu spreekt en getuigt. Maar dit doet hij: hij gelooft aan de rechtvaardigheid Gods, hij veronderstelt Gods alwetendheid, hij weet dat de Heer evenzeer let op de beginselen des harten als op derzelver uitvloeiselen: de woorden en daden.

Welke gedachten Abimelech nu van de rechtvaardigheid Gods gehad hebbe, doet minder ter zake. Wij moeten hier niet doen, wat zoovelen maar al te veel doen, om de woorden van een heiden, omdat zij in Gods Woord staan, ook voor een woord Gods te houden en te eeren. Menigmalen komt u eenig woord uit de Schrift voor den geest, dat gij u als een woord Gods toeëigent, terwijl gij toch uit het verband des bijbels zoudt moeten weten, dat het niets dan een woord van een vijand of zelfs van den vijand Gods is. Wij moeten daarmede voorzichtig zijn, opdat wij niet onze inzichten en onze hoop voor dezen of genen tijd op een verkeerd begrepen of onjuist opgevat Schriftwoord bouwen. Als u een woord Gods voorkomt, zoek altijd eerst den spreker en het verband van dit woord te leeren kennen. Ook hier geldt de noodzakelijkheid der onderscheiding. Abimelechs woord mag u beschamen; maar zijn gevoel van eigene gerechtigheid in deze u niet tot richtsnoer zijn. Gij wilt toch bij Abimelech niet doen, wat u in Davids psalmen en woorden gewis vrij staat: onderscheid maken tusschen eene staats- en eene burgerlijke gerechtigheid?

Toch was het eigenlijk boos opzet niet door Abimelech bedoeld. Dit betuigt hem de Heer, als Hij andermaal in den droom tot hem komt en hem antwoordt: „Ik heb ook geweten, dat gij dit in oprechtheid uws harten gedaan hebt en Ik heb u ook belet van tegen

Mij te zondigen. Daarom heb Ik u niet toegelaten, haar aan te roeren". Wat valt nu, bij dit getuigenis Gods, de zelfverheffing der zoogenaamde oprechtheid des harten geheel weg! Is het niet aldus met een groot aantal van zoogenaamde deugden der onthouding en der zelfbeperking, als daar zijn: zelfbeheersching, matiging, kuischheid enz.? Wij verheffen ons er op, en, achter de schermen des harten, fluistert het geweten, indien het goed met ons is: „God heeft het u belet". Gij hebt het kwade gewild, maar God heeft het u niet toegelaten; door een pijnlijk lichaam, door de macht der omstandigheden, door de weldadige vrees in het oogenblik der verleiding.

O, indien er nog maar die eerlijkheid der overtuiging is, die eerst in waarheid op den eerenaam van „oprechtheid des harten" aanspraak mag maken. Dan past op dezulken des zangers woord: „Welgelukzalig is de mensch, dien de Heere de ongerechtigheid niet toerekent en in wiens geest geen bedrog is" (Ps. 32 : 2). Hij, in wiens geest geen bedrog is, diens hart is oprecht genoeg, om voor God te belijden, dat er nog ongerechtigheid genoeg in zijn hart over is, om hem schuldig te stellen voor dien God, die hem de ongerechtigheid niet zal toerekenen, uit loutere genade en de vrijmacht Zijns ontfermens. Eigen braafheid, eigen reine wandel kan onze gerechtigheid niet zijn, omdat zij meestal ons eigen werk niet zijn, maar een gevolg dier omstandigheden, die God-zelf heeft gewrocht!

Hoe zal het u zijn, deugdlievend mensch! indien gij in de eeuwigheid, voor den rechterstoel Gods, u zoudt willen beroepen op de zonden, die gij niet gepleegd hebt? Gij hebt niet gedood, geen overspel gedaan, u niet toegeëigend wat des naastens is, u aan vele dingen niet schuldig gemaakt, waaraan gindsche tollenaren schuldig bleken. Hoe zal het u zijn, als op al deze

ontkenningen en loftuitingen voor u zelve het antwoord Gods aan Abimelech ook u tegenklinkt: „Ik heb u belet van tegen Mij te zondigen, Ik heb het u niet toegelaten"? — Indien God het u toegelaten had, indien tijd en omstandigheden en maatschappelijke stelling het niet verboden hadden, wat zoudt gij dan gedaan hebben? O stel het antwoord niet uit, totdat gij eenmaal voor Gods rechterstoel dit gewis zult moeten geven; nu reeds moet gij het geven.

Nù moet er een antwoord gegeven worden, voordat het te laat is, opdat nu nog door de daad zelve kan getoond worden, dat gij uw gewoon kwaad hebt ingezien, namelijk: door het niet plegen van een grootere zonde, geen schuld te zien in eene kleinere zonde, of wel uw geringer misdrijf te verontschuldigen door te wijzen op het nog grooter van een ander. Omdat Abimelech de zondige daad van overspel niet heeft gepleegd, is daarom vrouwenroof niet schuldig? Omdat het erger kon zijn, is daarom het minder erge niet erg genoeg? Dat doet de Heer hem gevoelen in dien eisch des rechts: „Zoo geef dan nu dezes mans huisvrouw weder, want hij is een profeet en hij zal voor u bidden, opdat gij leeft; maar zoo gij haar niet wedergeeft, weet, dat gij voorzeker sterven zult, gij, en al wat uwe is." Aldus komt hier ook wederom die groote verantwoordelijkheid uit van hen, die aan het hoofd staan van eenig gezin, eenig volk of eenigen staat. Hun zonde sleept ook anderen mede in het verderf, en van hen geldt inzonderheid het woord der Schrift: „een eenig zondaar verderft veel goeds."

Aan de vorige getuigenissen Gods, aangaande zijn gunstgenoot Abraham, wordt in deze waarschuwing eene nieuwe toegevoegd. Het drietal hoofdstukken dat wij als een afgerond deel beschouwden, dat ons Abraham gedurende het wachtjaar moest leeren ken-

nen, zoudt gij ook een klaverblad van getuigenissen Gods aangaande Abraham kunnen noemen. Het 18de hoofdst. teekende ons Abraham als den gekende van eeuwigheid, den gunstgenoot en liefhebber Gods, het 19de stelde ons hem voor als den verhoorden voorbidder (Gen. 19 : 29), en het 20ste hoofdst. leert hem kennen als den „profeet" Gods. Een profeet is, naar het getuigenis der Schrift, een heilige man Gods, die door den Heiligen Geest gedreven, den raad en wil des Heeren den menschen moest bekend maken. Was Melchizedek koning en priester te gelijk, Abraham was profeet en priester tevens. Dit laatste bleek uit zijne voorbiddinge en later uit Izaaks offerande. Aldus was hij dan ook een voorbeeld van dien Christus, dien hij reeds in zijne lendenen droeg en om wiens wille hij was geboren en geroepen.

Als de Heer aldus Abrahams tweevoudig ambt van profeet en priester, die voor Abimelech bidden kan en zal, aan dezen voorstelt, geschiedt dit, om bij hem te meer aantedringen op de teruggave zijner huisvrouw en ook om den waarschijnlijk opkomenden toorn Abimelechs reeds bij voorbaat te bezweren. Ook wil de Heere dat Gerars koning Abraham zonder wrok bejegene en, bij beider ontmoeting, hem met eerbied en ontzach begroete. Zoo maakt de Heere de paden der Zijnen effen, zonder dat zij zelve daarvan iets bemerken. Maar zoo zorgt de Heer ook wel, dat de uitnemendheid der Zijnen te rechter tijde aan het licht komt. Hij zelf immers kondigt Abraham als profeet aan.

Abimelech kon begrijpen dat de waardigheid van den beleedigden persoon zijn vergrijp tegen dezen te zwaarder maakte, en dubbel zwaar, omdat de beleedigde een gezant Gods was. Maar iets kon hij bovendien begrijpen uit de woorden Gods, iets dat wij allen ook wel zeer ter harte mogen nemen: de zondaar, die

zich aan de majesteit Gods vergrepen heeft, heeft een middelaar, een voorbidder noodig. Hoe heerlijk, dat wij arme zondaren een zoodanigen Middelaar hebben, naar wiens dag reeds Abraham uitzag, den Heere Jezus Christus, onze Voorspraak bij den Vader in de hemelen, indien wij onze zonden belijden. Hij zal voor u bidden, Hij is een profeet. Hij bidt voor u, Hij is de profeet.

't Is groot van Abraham, dat hij ter afwering van den smaad, niet zelf het gewicht zijner bediening in de schaal geworpen, niet zelf zijne waardigheid genoemd heeft. Hij was een man van gewicht en beteekenis; maar zelf zegt hij dit niet. — Doe gij ook zoo, gij man van aanzien en beteekenis! Laat het gewicht uwer eigene grootheid niet bij alles uitkomen en niet zoo zwaar op allen, vooral op de kleinen drukken. Indien gij iets beteekent, zal dit van-zelf wel blijken. God, uw God zal daarvoor zorgen. Indien gij niets of weinig beteekent, zult gij het meest willen beteekenen en verliest de wereld evenwel weinig aan de wetenschap van hetgeen gij zijt of kunt. Wacht, mijn vriend! met getuigenissen van uwe uitnemendheid, totdat een ander het voor u heeft gedaan. Lees, wat de Heere Jezus ook daaromtrent getuigt in Johannes' Evangelie, hoofdstuk vijf. Indien gij gelooft, kunt gij dit alles veilig aan den Heer overlaten, die het onrecht u aangedaan gewis zal openbaren en wreken.

En gewis begreep Abimelech het gewicht der goddelijke mededeeling, hem in den droom gedaan. Reeds vroeg in den morgen stond hij op, want de angst dreef hem den slaap uit de oogen. Bovendien had hij een groot kwaad goed te maken en daarmede kan men niet te zeer haasten. Elk oogenblik van verzuim, bedenkt gijl. dit toch ook wel, kan het kwaad onher-

stelbaar maken. Hij mag niet blijven rusten met zoo zware schuld op de ziel. — Slapelooze nachten en angstwekkende droomen zijn menigmalen gevolgen en uitingen van een verschrikt en beschuldigend geweten. Dan wordt de dageraad met smart afgewacht en eindelijk met blijdschap begroet, omdat hij een einde komt maken aan onze martelingen en gewetensfolteringen. In den nacht namen wij ons voor, dat het anders zoude worden; dat het kwaad uit den weg zoude geruimd; maar ingeslapen en ontwaakt, hadden wij maar al te dikwerf onze goede voornemens weer vergeten. Zoo ging het menigeen onzer, maar zoo ging het Abimelech niet. „Hij stond des morgens vroeg op en riep al zijne knechten en sprak al deze woorden voor hunne ooren en die mannen vreesden zeer".

Abimelech gevoelde zeer diep en juist het gewicht der aanhangige zaak. Met hem was zijn geheel huis schuldig; daarom moest ook het geheele huis tot inzicht der schuld komen. Eerst zij er schuldbelijdenis aan, straks volgt de schuldbelijdenis van het gezin. Door de zaak blootteleggen gelijk die was, beleed hij zelf schuld tegenover zijne huisgenooten, maar dwong hen zedelijk mede tot ditzelfde. — Vader! hoofd des gezins! indien er iets gewichtigs is, dat al de uwen aangaat, deel het hun dan eenvoudig en ernstig mede. Er is een huislijke godsdienstoefening, maar ook een schuld des huizes, die een belijdenis des ganschen gezins noodig maakt. — Menigeen zou den val van zijn huis voorkomen hebben, indien hij bij tijds vrouw en kinderen, dienstknechten en dienstboden in het geheim genomen had, dat reeds wereldkundig was, maar voor hen nog altijd een welbewaard geheim scheen. Zijn zij in waarheid uw huisgenooten, toon het hun door uw vertrouwen en maak ze tot deelgenooten van uwe zorg en van uwe vrees. 't Is beter het kwaad aan de onzen te noe-

men, dan door het kwaad te verbergen, de onzen lichtzinnigheid en verdere roekeloosheid der verspilling te stijven. Ook uwe huisgenooten zullen dan, gelijk bij Abimelech, met u de zorg deelen en met u bidden.

Maar ook Abraham was schuldig, al was hij ook een profeet. Hij had de waarheid niet gezegd, zijne roeping niet begrepen en niet met ernst gewaarschuwd. Door menschenvrees gedreven en door eigenbelang aangezet, had hij, die beter wist, het kwaad stilzwijgend toegelaten; misschien verkeerdelijk op des Heeren tijdige tusschenkomst te zeer vertrouwende. Er is een verkeerd vertrouwen op Gods trouw, als zij ons een drangreden wordt voor eigen ontrouw; als wij zelve uit menschenvrees stil zitten en ons diets maken, dat God zelf toch wel voor alles zorgen zal. Dat komt zeer veel voor in het leven der geloovigen, maar is ook altijd zeer zondig. Dat is in waarheid den Heer verzoeken. Want God verzoeken is steeds onze juiste kennisse van God onjuist toepassen èn van de rechte kennis Zijner volmaaktheden een niet recht gebruik maken. Dat was nu het geval bij Abraham.

Dat doet Abimelech hem gevoelen. „Abimelech riep Abraham en zeide tot hem: Wat hebt gij ons gedaan? en wat heb ik tegen u gezondigd, dat gij over mij en over mijn koninkrijk eene groote zonde gebracht hebt? Gij hebt daden met mij gedaan, die niet zouden gedaan worden". 't Is pijnlijk een zoodanig verwijt te moeten aanhooren, vooral als het zoo geheel verdiend is. Ach, dat dit bij de geloovigen maar al te dikwerf het geval is, dat de kinderen der wereld tegen hen getuigen kunnen! Ach, dat de naam des Heeren maar al te dikwerf daardoor gelasterd wordt! Als scherpe nagelen in het vleesch moeten zoodanige vragen Abraham in de ziel gedrongen zijn, vooral nu zij niet in opwinding en opgeschroefden toon, maar kalm en eenvoudig

door Abimelech hem werden gedaan. Daar is matiging en zelfbeheersching bij den koning op te merken, die het zeker wel wist, dat men daaraan den beschaafden man en zijne overtuiging van eigen recht onderkent. Waan nooit, dat heftige toon en scherpe uitdrukking meer vermogen dan dat bewijs van eigen recht en kracht, dat er in matiging en eenvoud der woorden is gelegen.

Al noemt Abimelech Abrahams doen, met keurige zinwending, ook onbehoorlijk, daden die niet moesten gedaan worden; al wijst hij ook op de gevaarlijke strekking van dat doen, door het met den naam van „zonde brengen" te bestempelen; al toont hij ook al het onbillijke en onredelijke daarvan aan, door hem te vragen, welke beleediging van de zijde Abimelechs Abraham aanleiding tot zoo bedenkelijke zaak kan gegeven hebben; evenwel begrijpt Gerars koning, dat er zeker eene verborgen oorzaak in hem zelven, zijn volk of staatsordeningen moet zijn, die bij dezen vreemdeling aanleiding tot vrees en schuldige behoedzaamheid had gegeven. Daarom „zeide Abimelech voorts tot Abraham: wat hebt gij gezien, dat gij deze zaak gedaan hebt"? Met onze smartelijke ervaringen winste te doen ter verwerving van zelfkennis en straks, ter voorkoming van herhaling des kwaads, deszelfs oorzaken weg te nemen moet ons doel zijn en is het doel van Abimelechs vraag. Wordt deze niet genoegzaam beantwoord, dan is zij voor Abraham eene zware beschuldiging. Beschuldiging van anderen ga steeds gepaard met of worde voorafgegaan door beschuldiging van ons zelve. Deze laatste treft altijd doel, al ontvangt men ook geen ander antwoord dan zwijgen.

Wat zal Abraham antwoorden op de beschuldigingen des konings, die wij zoo pas vernomen hebben? 't Is eene moeielijke taak als wij willen verontschuldigen,

dat in den grond der zaak voor geene verontschuldiging vatbaar is. Dan vooral komt er iets bitters in den toon, mengt zich iets scherps in ons woord en zwak en onbevredigend blijft eene verdediging, die wordt beproefd, waar schuldbelijdenis alleen betaamde. Zoo is het ook met de verdediging Abrahams, die ons evenwel een juisten blik in zijn hart leert slaan en ons iets van zijn verborgen strijd leert verstaan. Abraham verontschuldigt of vergoelijkt eigenlijk zijne zonde niet, maar hij tracht die te verklaren. Hij kan zijne zedelijke dwaling begrijpen, billijken daarom nog niet. Een drietal redenen geeft hij op: schuw eigenbelang, voorbarig overleg en verleiding van den Booze.

Immers is het wat wij schuw eigenbelang kunnen noemen, wanneer vrees voor eigen lijf en leven ons bij anderen zonde doet zien, die wij bij eigen ondervinding daar nog niet hebben leeren kennen; als wij namelijk algemeene grondbeginselen en vooropgevatte meeningen aangaande het geheel, zonder genoegzame gronden, op bijzondere gevallen en personen gaan toepassen. Dan loopen wij gevaar in hooge mate onbillijk te worden. Eene dergelijke onbillijkheid is er in Abrahams betuiging: „ik dacht, alleen is de vreeze Gods in deze plaats niet, zoodat zij mij om mijner huisvrouw wille zullen dooden". 't Is waar, daar waar geen vreeze Gods in staat of land of gezin woont of beginsel des levens is, daar is men tot alle kwaad in staat; maar de vrees voor de gevolgen van dat kwaad mag voor den geloovige geen richtsnoer des levens zijn.

Onder den invloed van deze onredelijke vrees voor zich zelven komt men tot voorbarig overleg, dat later zondig en ijdel blijkt. 't Is nooit goed onder den indruk van zekere vrees het een of ander overleg te maken. Dan mist men de noodige kalmte en daardoor de vereischte helderheid van blik. Er is in alles dan

iets gejaagds, waardoor men waarheid en onwaarheid gaat vermengen en naar de veiligste niet naar de meest ware voorstelling van eenige zaak gaat zoeken. Evenwel pleit wel eenigszins voor Abraham dat wat hij nu zegt: „Ook is zij waarlijk mijne zuster, zij is mijns vaders dochter en niet mijner moeders dochter en zij is mij ter vrouwe geworden." Zij was zijne zuster eer zij zijne vrouw was. Daarom bleef zij in zijne gedachte steeds meer de zuster dan de gade; vooral waar die eerste verhouding veiliger scheen. Menigeen maakt zich diets, dat het verzwijgen van eene waarheid of het spreken van eene halve waarheid minder groote leugen is dan eene ontkenning van de geheele waarheid. Alsof waarheid of leugen kon gedeeld of vermengd worden; alsof het verzwijgen der juist zoo noodige waarheid niet eene zwijgende verloochening was der waarheid zelve. Gelijk er een zondig uitspreken der leugen is, alzoo is er ook een zondig verzwijgen der waarheid.

Maar van eene ongevraagde waarheid gebruik maken om daardoor eene bedoelde onwaarheid te verbergen is niet minder schuldig en gewis nog meer onedel dan een opzettelijke leugen. Dat gevoelt Abraham nu en dat wil hij eerlijk belijden, ook tegenover hem, tegen wien hij misdreven heeft, tegenover den koning Abimelech zelven. Die rondborstige schuldbekentenis leest gij wel niet in de gewone vertaling van vs. 13: „En het is geschied, als God mij uit mijns vaders huis deed dwalen, zoo sprak ik tot haar" enz. Gij moet die woorden van het oorspronkelijke eenigszins anders teruggeven, en wel, naar onze meening, aldus: „En het is geschied, als de goden uit mijns vaders huis mij verleidden, zoo sprak ik tot haar" enz.

Om deze vertaling voor u en anderen te rechtvaardigen, heb ik twee afdoende redenen. Gij herinnert u

van vroeger, dat het iets eigenaardigs is bij den naam Gods, die in het hebreeuwsch Elohiem luidt, dat dit woord een meervoudigen vorm heeft, maar door het werkwoord in enkelvoudig getal gevolgd wordt. Hier evenwel wordt het woord Elohiem als van meerdere goden gebruikt, alsof er, gelijk dit in den bijbel meer gebeurt, van heidensche godheden sprake is. Ook volgt het werkwoord in het meervoudig getal. Nu zegt de masorethische overlevering aangaande den rechten tekstzin, aan den voet der bladzijde, wel, dat wij ook hier het woord Elohiem in heiligen zin moeten opvatten; maar de samenstelling der woorden verbiedt dit. Evenzeer is die heilige zin in strijd met datgene wat als werkzaamheid aan die Elohiem wordt toegeschreven. Voor mijn gevoelen ligt ook voor den deskundige een opmerkelijk bewijs in vs. 17. Als namelijk het geschiedverhaal daar spreekt van den waren God, wordt dit, wat anders bijna nooit geschied, op eene bijzondere wijze aangeduid door niet te gewagen van God, maar van den God (ha-elohiem) in tegenoverstelling van de valsche goden, waarvan pas sprake was. Ziet hierop wellicht Josua's uitspraak (Jos. 24 : 2) aangaande Abraham en zijne betrekkingen, die andere goden gediend hebben?

Mijne tweede opmerking is deze. Abraham kon niet van zijnen Jehova zeggen, dat Deze hem had laten dwalen van zijns vaders huis. Het woord, dat onze Staten-vertalers door „doen dwalen" teruggegeven hebben, kan deze beteekenis wel hebben, mits deze in zedelijken zin, d. i. als „verleider" wordt genomen. Dit beteekent het woord (hith'até) op bijna alle andere schriftuurplaatsen. Dit zegt Abraham dus: dat hij, bij zijn uittocht uit Ur, aan Sara zoo zondigen raad kon geven was een gevolg der verleiding, hij ziet dit nu in, van de booze goden en geesten van zijn

afgodisch vaderland. Het is een werk van een boozen God, eene verleiding van den Satan. „De goden van zijn vaderland hebben hem verleid". Door aldus zijne daad tot haar onreine bron terug te leiden, heeft hij het kwaad als kwaad met deszelfs waren naam genoemd en is hij aldus tot eene oprechte belijdenis van schuld doorgebroken. Zoover moet het komen, zal het goed zijn. Indien wij maar niet onze boosheid in oorzakelijk verband met den vorst der boosheid brengen, om eigen zedelijke verantwoordelijkheid te ontkennen. Dan is het wederom de eene zijde der waarheid in het licht stellen, opdat wij de andere niet zouden zien. Dan is dit eene waarheid noemen, juist om eene andere waarheid te beter te verbergen. Dat was het gewis bij Abraham niet. Want ook zijn leven bewijst wel de waarheid van het woord: „weerstaat den duivel en hij zal van u vlieden". Dit blijkt ook uit Abimelechs veranderde verhouding tegenover Abraham, die door den Heer zelven was bewerkt.

De weldadige afwending van de gevolgen van het kwaad moet door denzelfden Heer geschieden, die het plegen van het kwaad zelf door Zijn dreigende tusschenkomst voorkwam. Hij alleen kon het verbroken evenwicht en den losgereten samenhang der onderscheiden verhoudingen herstellen. Abimelech treedt door 's Heeren tusschenkomst, weer in de rechte verhouding tot Abraham en Sara; Abraham komt weer in de rechte verhouding tot zijn God, want hij kan weer bidden; Abimelechs volk keert in de rechte verhouding terug tot den gewonen loop der omstandigheden. De plaag, die zoo zeer in overeenstemming was met den aard van het misdrijf, dat door God gestraft werd, de vreemdsoortige kwaal, waardoor allen met onvruchtbaarheid geslagen waren, werd immers door Gods hand

weggenomen. Zoo verhaalt ons het derde deel, van hoofdst. 20 : 14—18, den terugkeer der rechte verhoudingen, door het opheffen van het oordeel Gods en de weldadige afwending van de gevolgen des kwaads, op het gebed van het geloovig kind Gods.

Abimelech zocht, in de eerste opwelling van berouw en bij het voornemen om zijn vergrijp weer goed te maken, naar alles wat het gepleegde ongelijk kon herstellen. Er is iets in hem van den geest, die Zaccheus doet spreken: „indien ik iets door bedrog ontvreemd heb, geef ik het vierdubbel weder" (Luk. 19 : 8), en hem op dit oogenblik doet handelen, gelijk hij doet. „Toen nam Abimelech schapen en runderen, ook dienstknechten en dienstmaagden en gaf dezelve aan Abraham en hij gaf hem Sara, zijne huisvrouw weder." In daden moet het blijken, dat uw berouw oprecht is, in daden waardoor gij toont, dat gij uw onrecht hebt ingezien, dat gij wilt, niet vergoelijken, maar vergoeden. Hebt gij iemand in zijne eer of karakter gekrenkt, dan is zoo veel mogelijk herstel van het aangerichte kwaad het beste bewijs van oprecht leedwezen daarover.

Bij woorden alleen mag het niet blijven; want ook uw kwaad was een daad, laat het berouw daarover ook spreken in daden. Maar geschiede het dan ook zoo, dat geen angel der bitterheid in het hart overblijft, zoodat het blijkt, dat de goede verstandhouding geheel hersteld is en er niets van verkoeling of achterdocht achterbleef. Zoo was het bij Abimelech, die, — gansch anders dan Farao, die Abraham uit zijn land wegzond (Gen. 12 : 20) —, Abraham integendeel uitnoodigde, in het land te blijven. „Hij zeide: zie mijn land is voor uw aangezicht, woon waar het goed is in uwe oogen"; waar het u maar goeddunkt verblijf te kiezen in mijn land, daar zal het verblijf u geenszins moeilijk gemaakt worden.

Wat Abimelech daarna en daarover aan Sara gezegd heeft is eenigzins moeilijk op te maken, omdat, naar het schijnt, de fijne scherts van de hofkringen in zijne woorden niet geheel afwezig is. Er is iets van die onschuldige scherts, die het kwade op aangename en geestige wijze weet te zeggen, zonder aan de zaak zelve te kort, en aan de wonde plek te veel pijn te doen. Dat is een groote en benijdenswaardige kunst, eene onaangename zaak zoo te zeggen, dat er toch eene goedige lach om de lippen blijft zweven, van hen die de waarheid zeggen en van hen die de waarheid moeten hooren. Dan moet er bij den spreker eene groote mate van goedhartigheid en welwillendheid wezen, die het kwaad, en niet den kwaaddoener, wenscht ten toon te stellen, die wil genezen en niet wonden, en, indien ook wonden, alleen om te heelen. Verbittering werkt zelden verbetering, en scherpte in de scherts vormt niet de schede maar de snede van den dolk, die te dieper wondt, als bij het snijdend lemmet de spits nog wordt aangepunt. Dan is de scherts dubbel boosaardig; zij slaat haar weerhaken in het hart en laat ze daar zitten. Zoo was zij niet bij Abimelech.

Zie, zoo spreekt hij tot Sara, „zie ik heb uwen broeder (niet uwen man?) duizend zilverlingen gegeven; zie hij zij u tot een deksel der oogen, allen die met u zijn, ja bij allen, en wees geleerd". Wat bedoelt Abimelech met dat „deksel der oogen" dat hij Sara toewenscht. Voorzeker doelt hij daarmede niet op zekere „oogluiking" voor het kwade. In eigenlijken niet in overdrachtelijken zin spreekt hij. Bedoelt hij wellicht een hoofdbedekking der vrouw, waardoor in het oosten de gehuwde vrouw van de ongehuwde wordt onderscheiden? Is het wellicht de sluier, waarmede de vrouw, die eens mans is, bescheidenlijk haar aan-

gezicht bedekt, om dat aan den ruwen en onbeschaamden blik van anderen te onttrekken? Fier en vrij heffe de man het koene hoofd op, maar de stille en bescheiden vrouw, die ras haar blik nederslaat en hare wimpers als een donkeren sluier over de oogen laat vallen, zij hebbe den sluier, het deksel der oogen, tot teeken van hare schuchterheid. Bedoelt ook de apostel dit, als hij zegt: „de vrouw moet eene macht op het hoofd hebben, om der engelen wil"? (1 Cor. 11 : 10). Moet Sara nu voor die duizend zilverlingen zich een deksel der oogen aanschaffen, ten wille van „allen die met haar zijn en bij allen", d. i., ten wille van hare naaste omgeving en voor ieder ander? Was dit de leering, de zachte kastijding die Abimelech Sara toedacht, toen hij tot haar zeide, „wees geleerd"? Het kon wel wezen. Misschien moest dat deksel der oogen niets anders dan een kostbaar sieraad voor Sara zijn. Dan was het gewis wel een zeer vorstelijk geschenk, dat Abimelech niet aan Sara zelve, maar, kieschheidshalve, voor haar aan Abraham had ter hand gesteld. Dan stond nog aan Abraham de keuze, of hij dergelijk kostbaar sieraad voor zijne vrouw een geschikten tooi vond. Overigens, o vrouw! jonge dochter of huismoeder! blijft dit waar, dat het gekuischten smaak en huishoudelijken aanleg toont, indien gij van uwe noodzakelijke kleeding uwe sieraden weet te maken; maar in uwe sieraden onmiskenbare kleedingstukken te willen zien, wijst op een bedorven smaak en spilzieken aard. Bovenal zij uw sieraad, naar des apostels woord, geen goud of zilver, maar een stille en zachtmoedige geest.

De rechte verhouding des konings tegenover vreemdelingen, die zich aan de hoede en bescherming zijner regeering hadden toevertrouwd, was door dit alles volkomen hersteld. Nu treedt ook weder Abraham in de

rechte verhouding tot zijn God in het gebed. Hij kan weer bidden. „Abraham bad tot God", en de Heer, die een Hoorder is des gebeds, genas Abimelech en zijne huisvrouw en zijne dienstmaagden, zoodat zij baarden". Als de geregelde ontwikkeling van het zedelijk leven door het vergrijp der menschenkinderen verstoord is, antwoordt de Heer van den hemel daarop met stoornissen in den natuurlijken loop der dingen, met plagen, kwalen en krankten. Maar als aldus het zedelijk bewustzijn is opgewekt en het kwaad is beleden, dan ook heft de Heer de natuurlijke kwaal op, en herstelt Hij de natuurlijke verhoudingen door Zijne almacht.

Wat de voorzienige en getrouwe God Abrahams over Abimelechs land en huis als straffe Zijner hand had uitgezonden, dat juist moest het middel wezen, om Sara's eer te redden en om voor Abraham later zelfs elke schaduw van twijfeling af te snijden. Zuiver en ongeschonden, ook naar het oordeel des bondgenoots, moest de volle en loutere vervulling van Gods beloften kunnen blijken. Ook de Heer handhaaft den regel, door ons maar al te zeer veronachtzaamd: „vermijd ook den schijn des kwaads". Ja ook ter wille, niet slechts „ter oorzake" van Sara werden allen in Gerar voor een tijd met onvruchtbaarheid geslagen.

Sara was immers de huisvrouw Abrahams, wie het van Godswege was aangezegd, dat zij nog in den loop van dit jaar een zoon op haar schoot zou wiegelen. Al scheen gedurende dat veelbewogen jaar des wachtens ook alles samen te werken, om de vervulling dier hoop of onmogelijk te maken of te ontheiligen; evenwel zorgt de Heer ook te Gerar, dat wat de vrucht der belofte en des geloofs moest zijn, niet als de vrucht van onheilige driften moest worden beschouwd. Somtijds sluit de Heer, opdat onwederlegbaar blijke, dat

de opening van Hem is. Hij sluit, opdat, bij de ontsluiting, gij moogt weten, dat Hij het gedaan heeft. Gelijk God later tot Mozes, bij diens klacht over eigen onbespraaktheid, wijst op de Almacht, die ook de stemme gemaakt heeft, zoo wees God eene Sara, die om de belofte had gelachen, door een duidelijk feit op de mogelijkheid van haar moeder-worden, door voor een tijd de hoop der moedervreugde aan anderen te ontnemen. Gelijk de mensch ter bevestiging eener zaak menigmalen een bewijs uit het tegenovergestelde neemt, zoo stelt God ook menigmalen een teeken uit het tegenovergestelde, om de waarheid des heils te bevestigen.

Vergun mij nu nog ten slotte een en andere opmerking hieraan toetevoegen. Zij gelden de viervoudige trouw op geestelijk gebied. De eerste is wel deze: Hoezeer blijkt uit deze gansche geschiedenis wederom de goede trouw en geloofswaardigheid van onzen trouwen bijbel. 't Is niet te ontkennen, dat Abraham de trots is van het Israelitische volk. Hij, de liefhebber en vriend Gods, is ook de lievelingsheld van het volk, uit hem gesproten. Toch verzwijgen de bijbelschrijvers, zijne eigene nazaten, zijne grootere en kleinere gebreken en afdwalingen niet. Om dat zoo eerlijk en oprecht te willen en te kunnen, moet men wel volkomen ter goeder trouw wezen; waarom zoudt gij dan ooit aan de geschiedkundige trouw van uwen ouden, dierbaren bijbel twijfelen.

Ten tweede komt hier zeer sterk uit de trouw van den God des bijbels, die het wel menigmalen tot het uiterste laat komen, maar dan ook, als de nood op het hoogste is, ter hulpe nabij is. Zie, Hij had Abraham een zoon beloofd, na een jaar wachtens; en juist in dat jaar der beproeving komt Sara in de macht en in het huis van Abimelech, Gerars koning.

Schijnt de vervulling der belofte niet onmogelijk of ten minste ontwijd te worden? Door den aard der straffe zelven zorgt God de Heere dat zijne trouw ongeschonden blijkt. Wacht op den Heer, gij, vromen! Gewis Zijn trouw zal blijken.

Ook daarin blijkt de trouw Gods, dat Hij ook bij Zijne eigene kinderen en lievelingen de zonde niet ongestraft laat. Al waakt Hij voor de eer der Zijnen tegenover de wereld, toch ziet Hij niet straffeloos toe, dat Zijn volk van Zijne wegen afdwaalt, maar Hij bezoekt hen met de roede, al doet Hij Zijne goedgunstigheid niet ganschelijk van hen wijken. Maar bovenal verheerlijkt Hij Zijne trouw door de goede trouw der Zijnen, die Hem alleen de eer geven, en eigen zonde niet wenschen te ontkennen. Hoor, hoe Abraham het belijdt, dat de goden van zijns vaders huis hem verleid en tot het kwade gebracht hebben.

Neen, de geloovige wenscht niet in het kwaad te volharden door zijne schuld te loochenen, zelfs niet tegenover eene vijandige wereld. Ridderlijk zal hij het ongelijk bekennen, dat aan zijne zijde is. Kloekhartig zal hij, daartoe opgeroepen, tegen het kwade in zijne omgeving getuigen. Daarin zal vooral de teedere trouw des gewetens, gelijk bij Abraham, zich uitspreken, dat het gevoelt, hoe de kracht des gebeds te midden van de heerschappij des onrechts is gebroken; maar ook, hoe dit gebed als van zelf weder opwelt, wäar de verkeerde verhoudingen zijn weggenomen. Dan kan hij weer bidden. Maar dan ook wordt hij een voorbidder voor een schuldig volk, voor een zondigen koning.

Zoolang wij niet kunnen bidden, is er eene zonde in onze omgeving, waartoe wij of zelve de aanleiding gaven of waaraan wij zelve nog deel hebben. Zijt gij reeds een voorbidder? Indien niet; welke zonde houdt u terug? Want het kind Gods, indien het wel gesteld

is, heeft niet alleen voortdurende behoefte, om voor zich zelven te bidden, maar ook om voor zijne omgeving te voorbidden.

Waan evenwel niet, dat uw gebed de kwaal zal wegnemen of het kwaad zal genezen, noch in uw eigen hart, noch in uw huis, gemeente, land en andere omgeving. Ook deze geschiedenis zegt het wederom duidelijk, dat de geloovige bidt, maar dat God geneest. Abraham bad tot God en God genas Abimelech en de zijnen. Op — let wel — op, niet om Abrahams gebed. Immers had God zelf Abimelech den weg aangewezen om tot genezing te komen. God wilde hem genezen, maar dit moest in den gestelden weg der middelen geschieden, ter eerbiediging van het gestelde ambt, maar gewis ook en bovenal ter bevestiging van de macht des gebeds.

Zoo gijl. bidt, bidt gij dan ook voor u zelven, voor uw huis, voor uwe verwanten, voor koning en land, voor dienstboden en dienstmaagden? Bidt zelve, maar vergeet en verzuimt daarom het gestelde recht der voorbiddinge in de gemeente niet. Ook des profeten ambt is er waarlijk niet te vergeefs. Dan zult ook gij, bedroefde en biddende zielen! op uw gebed het mogen ondervinden wat de Heer zegt: Ik de Heere ben uw Geneesmeester. Ik zal u de gezondheid doen rijzen. Ja, Christus is de Medicijnmeester.

Dan zult ook gij, voorbidders in de gemeente, de waarheid van des Heeren woord aan uw eigen ziel mogen ervaren. Al wat gij den Vader in Mijnen naam zult bidden, dat zal Hij u geven. Bidt te samen om den Heiligen Geest! Want waar twee of drie in dezelfde zaak samenstemmen, daar zal het hun gegeven worden.

En gij zult den zegen daarvan in uwe samenkomsten, in uwe godsdienstoefeningen, in uw gemeente,

in uw eigen hart en huis zien en zegenen. Want waar twee of drie in Mijnen naam vergaderd zijn, zoo spreekt de Heer, daar ben Ik in hun midden. Bidt, o bidt dan, ook voor de ongeloovigen, ook voor de kranken en krankten der maatschappij. De Heere hoort.

Psalm 65 : 1.

De lofzang klimt uit Sions zalen
Tot U, met stil ontzag;
Daar zal men U, o God! betalen
Geloften, dag bij dag:
Gij hoort hen, die Uw heil verwachten,
O Hoorder der gebeên!
Dies zullen allerlei geslachten
Ootmoedig tot U treên.

DE VERVULLING DER BONDSBELOFTE.

GENESIS XXI—XXIV.

Na vijf-en-twintig jaren des wachtens en der geloofsbeproeving, waarvan het laatste in ieder opzicht een leerend en opleidend wachtjaar was, wordt de belofte aan Abraham vervuld. Hij ontvangt een zoon (Hoofdst. XXI) als erfgenaam der belofte; Hoofdst. XXII verhaalt ons de wijding van den erfgenaam als door den dood ten leven en als voorafschaduwing van den geofferden Zoon Gods; het volgende hoofdst. XXIII wijst ons op de aanvankelijke verwerving der erfenis, door God beloofd aan den beloofden zoon; terwijl ten laatste hoofdst. XXIV op de verzekering der voortzetting van erfgenaam en erfenis wijst.

Het genoemde viertal hoofdstukken vormt dus op zich zelve een afgesloten geheel, dat, als tweede helft, den erfgenaam des bondgenoots tot inhoud heeft en de voortzetting is van het voorgaand drietal XVIII—XX, dat meer in 't bijzonder sprak van de vorming en toebereiding des oorspronkelijken bondgenoots.

De deugden Gods, die in dit viertal hoofdstukken moeten uitkomen, zijn bovenal: Zijn onverbrekelijke bondstrouw (XXI), Zijn verzoenende liefde (XXII), heilige wijsheid (XXIII) en wakende voorzienigheid (XXIV).

XXII.

IZAKS GEBOORTE DE VERVULLING, ISMAELS UITWERPING DE BEVESTIGING DER BONDSBELOFTE.

Gen. XXI : 1—34.

INHOUD: Eene ernstige vraag; het goede van den Heer ontvangen, goed gewaardeerd, werkt het goede; ontvangen weldaden opleiding tot vrijmoedigheid des gebeds; voortdurende behoefte daaraan, gebleken bij Abraham. Het onderwerp en deszelfs verdeeling; de geboorte van den zoon der belofte; de uitwerping van den zoon der dienstmaagd; Gods zorg ook voor dezen; Abrahams zorg voor de beloofde erve.

De geboorte van den zoon der belofte: terugblik, door wachten geoefend; eindelijk! de weg der kinderen Gods. »Bezocht"; »bezoeken en gedenken"; de kracht der belofte; de gezette tijd, geen toeval; de naamgeving. Bijbelsche breedsprakigheid niet doelloos; Izak = lachen; waarom deze of gene naam? De besnijdenis; de tijd; Sara's stemming; er is reden van verbazing! Voorrechten eener moeder; het spenen; huislijke feesten; geen drinkgelagen; hoe te vieren; wat te vermijden; welk gevaar; Ismaels spotten; treurig gevolg.

De uitdrijving van den zoon der dienstmaagd: een driftig voorstel; voorheen en thans; verband tusschen feestvieringen en huislijke twisten; de scherpe blik eener moeder; moederzorg; gewoon gevolg van toorn; de vrouw onvrouwelijk; wreedheid van den toorn; ook daarin leiding Gods; de teerheid Gods tegenover de hardheid des menschen; een zondig kind toch een kind; niet om den gebrekkigen vorm de zaak zelve verworpen; God geeft reden van Zijn raad; verborgen oorzaak van tijdelijken voorspoed; een aandoenlijk afscheid; het diep inzicht

des apostels Paulus in deze geschiedenis; doel en middel; tweeërlei kindschap; het kindschap dat vrij maakt; Izak en Ismael zijn typen.

Gods zorg voor den uitgeworpen zoon: Hagar, voorheen en thans; moederliefde; diep gevoel in het Schriftwoord; moedersmart. Waarom kunt gij niet weenen? Onze lijdende kinderen biddende; de komst des engels op het gebed van een kind; bevreemdende naamsverzwijging; diepe zin; licht en gezicht moeten beiden geschonken worden; tranen verduisteren soms den blik; uitkomsten tegen den dood; eene tegenwerping geopperd en beantwoord; hoe hebben wij over Ismael te denken? Inhoud des gebeds en stemming des gemoeds beslissen over het gehalte des gebeds. »God was met hem"; niet het welslagen, maar de uitkomst beslist.

Abrahams zorg voor zijnen zoon: Bezit- en gebruikrecht; erkenning van Abrahams recht van staatkundige zijde, Abrahams gedeeltelijk eigendomsrecht, Abrahams zelfstandige optreding; de grondgedachte van dit onderdeel des verhaals; elk bijbelverhaal ontvangt zijn gewicht van zijne betrekking tot het koninkrijk Gods; Abrahams aanzien; een gevaar ontweken; een berisping; eene verontschuldiging, een wijze les; de verbondssluiting; de vrede moet een offer waard zijn. Beër-seba; zeven; onze verhouding tegenover God en de maatschappij; besluit.

Psalm 119 : 33.

„Gij hebt veel goeds bij Uwen knecht gedaan, hem, naar Uw woord, gered uit al zijn nooden". Is er iemand hier, die dat lied in alle oprechtheid kan zingen, omdat deszelfs inhoud in de ervaring des levens aan hem bevestigd is? Neen, ik vraag niet, of gij ook moet erkennen, dat gij onder de beweldadigden des Heeren behoort, of u ook het harte brandt van dankbare liefde voor God? Het gezongen psalmvers zegt veel meer dan dit alles, ofschoon ook dit reeds veel is.

De zanger heeft God niet alleen te danken voor Zijne weldadigheden; maar hij kent zich zelven als een

„knecht" des Heeren en belijdt aldus, dat Hij tot zijn Weldoener in de rechte verhouding staat. 't Is niet alleen, dat de Heere hem uitgeholpen heeft en „veel goeds" geschonken heeft, toen hij „veel kwaads" vreesde; maar wat deze zegeningen Gods zoo bijzonder liefelijk voor het hart maakte, was wel, dat God dit gedaan heeft naar „Zijn woord".

De tijdelijke en geestelijke zegeningen, hoewel zij gaven zijn van een verrassend God, zullen ons nooit duidelijker getuigenissen zijn van Gods bijzondere voorzienigheid voor Zijne kinderen, dan wanneer zij ons de vervulling brengen van een woord der belofte Gods. Dan prediken zij ons zoowel Gods liefde als eeuwige bondstrouw. Vooral deze laatste is de steun voor het hart en een gordel om de lendenen van den christenreiziger naar de eeuwigheid.

Als de goedertierenheden des Heeren aldus beschouwd worden, zullen zij gewis het doel bereiken. Zij worden, aan het eigen hart en in eigen leven ondervonden, prikkelen en drangredenen tot vernieuwd vertrouwen en tot het gebed des geloofs. Het goede, van den Heer ontvangen, door den mensch goed gewaardeerd, wordt op zijn beurt bron van veel goeds. Er komt vrijmoedigheid tot het gebed, bij het levendig geworden bewustzijn, dat wij Gods hulp en leiding ook voor het gevolg niet missen kunnen. Dan wordt het ook de smeekbede: „Leer mij een goeden zin en wetenschap", die wij telkens wederom door goddelijke voorlichting moeten ontvangen. Zoo oud wordt gij niet, of gij hebt telkens op den weg des geloofs nog iets nieuws te leeren; iets dat gij aldus niet hadt begrepen en ook vroeger niet kondet begrijpen. Het woord „gij zult het na dezen verstaan", blijft op elk tijdperk des levens zijn kracht behouden.

Dat ondervond ook Abraham, als ook hij had te

juichen: Gij hebt bij Uwen knecht goed gedaan, naar Uw woord". Toen moest hij ook nog leeren een goeden zin te verstaan en daartoe gebruikte de Heer de, in elk ander opzicht, mindere Sara. Het hoofdstuk, dat wij nu tesamen wenschen te behandelen, zal ons dit leeren. Vraagt gij naar den hoofdinhoud van Gen. 21, wij zouden dezen aldus willen omschrijven. Izaks geboorte de vervulling, Ismaels uitwerping de bevestiging der trouwe belofte Gods. Een viertal bijzonderheden worden ons daartoe achtereenvolgens verhaald. Eerst vernemen wij de geboorte van den zoon der belofte (vs. 1—8), daarna de uitwerping van den zoon der dienstmaagd (vs. 9—16), de zorg Gods ook voor den uitgeworpene (vs. 17—21) en ten laatste het verbond Abrahams aangaande de beloofde erve (vs. 22—34).

Het vierde deel eener eeuw was heengegaan, sints Abraham voor het eerst de belofte had ontvangen, „dat in hem en in zijnen zade alle volkeren der aarde zouden gezegend worden" (Gen. 12 : 1—7). Het vierde eener eeuw was heengegaan, sints God zelf aan Abraham, pas uit Ur der Chaldeeën opgetrokken, hem en zijnen zade het land Kanaäns tot eene eeuwige erve had toegezegd, en nog was Abraham zonder den beloofden erfgenaam en zonder zelfs een voet gronds in het beloofde land zijn eigendom te kunnen noemen. Zwaar was zijn geduld op de proef gesteld; menigmalen had hij met haastend geloof op de beloften Gods willen vooruitloopen, als hij in Eliëzer van Damascus zijn erfgenaam meende te moeten zien of wel uit Hagar, de Egyptische, den erfgenaam verwachtte.

Geen Mesopotamie of Egypte, erfgenamen van Chams vloek als van Chams geslacht, konden medewerken

tot vervulling van den zegen Sems. Dat moest Abraham, in het merkwaardig wachtjaar, dat den langen tijd des wachtens besloot, van God zelven leeren. Uit Sara zoude hem het beloofde zaad geschonken worden (Gen. 17 : 19; 18 : 10). En eindelijk, tot vertroosting van allen, die de Heere door het lange wachten wil beproeven, eindelijk brak de dag aan, die, door de gĕboorte van den beloofden zoon, een einde kwam maken aan al de twijfelingen en slingeringen des geloofs, aan al de aanvechtingen en velerlei bestrijdingen des ongeloofs. „Wacht op den Heer, godvruchte schaar! houd moed. Hij is getrouw, de bron van alle goed".

„En de Heere bezocht Sara, gelijk als Hij gezegd had, en de Heere deed aan Sara, gelijk als Hij gesproken had". Let aandachtiglijk op die bijzondere uitdrukking „bezocht", die zoo menigmalen in de Heilige Schrift voorkomt of alleen of zeer veel tesaam gevoegd met de uitdrukking: „God gedacht". Zoo vindt gij in Ps. 8 : 5: „Wat is de mensch dat Gij zijner gedenkt, en de Zoon des menschen dat Gij hem bezoekt". Eigenlijk beteekent dan ook het woord „bezoekt" in 't oorspronkelijke „gedacht". Bezoeken is dan de versterkte beteekenis van gedenken en duidt Gods indenken in Zijnen eeuwigen raad aan, waardoor de verwerkelijking Zijner gedachte geschiedt in den tijd. Wij hebben dit reeds bij Gen. 8 : 1 duidelijk gezien, als God gezegd wordt Noach te „gedenken".

In dien zin bezoekt God dan ook Sara. Op den bestemden tijd vervulde Hij aan haar het woord Zijner belofte, die aan haar werd bewaarheid. Eigenlijk was het de belofte, die baarde en door haar kracht de levensvatbaarheid en ontvankelijkheid voor de levenskiem in Sara wrocht en in stand hield, zoodat dan ook Sara, die bevrucht was, ter bestemder tijde aan Abraham

een zoon baarde in zijnen ouderdom. Dit alles wordt er in Gods woord uitdrukkelijk bijgevoegd, om ons de wonderdadige macht Gods en de zekerheid Zijner trouw niet te doen vergeten.

Bij zoo gewichtige gebeurtenis, als de geboorte van een kind voor het huisgezin, het ouderpaar en het kind zelf is, begrijpt men buitendien wel, dat daarbij niets aan een toeval kan worden overgelaten, dat Gods woord in dien zin niet kent en dat een geloovige nooit over de lippen moest komen. Alles is bepaald en naar den raad Gods geschiedt het alles, ook bij de telkens wederkeerende geboorte- en sterfgevallen onder de menschenkinderen. 't Is ook daarbij alles „ter gezetten tijde, naar het woord Gods". Hoeveel meer geldt dit nu in dit bijzonder geval, waarbij de Heilige Schrift het wil doen uitkomen, dat wij met geen gewone ontwikkeling, maar met eene buitengewone tusschenkomst Gods te doen hebben.

Abraham zelf erkent dit onmiddellijk, als hij zijn zoon den naam gaf, dien God hem geboden had te geven. „En Abraham noemde den naam zijns zoons, die hem geboren was, dien Sara hem gebaard had, Izak". Hier vindt gij wederom dezelfde uitvoerigheid en schijnbare breedsprakigheid, waarop wij u wel eens vroeger in Gods woord opmerkzaam maakten. Bij nadere beschouwing merken wij ook hier in elk woord, in elke bijvoeging eene bijzondere bedoeling. Geen woord is er overtollig, geen enkel kan er gemist worden, om ons de ontroering en dankbare bewondering en macht der herinnering aanschouwelijk te maken, die zich op dit oogenblik van Abrahams ziel meester maakten. Hem, den honderdjarige, is een kind geboren! Hem heeft Sara, de negentigjarige gebaard!

Welk genot is het voor den blijden vader, zelf het eerst den naam van zijn zoon te mogen uitspreken!

Niemand zal het eerder doen. Wat teederheid der ziel en aandoening van het diepgeroerde hart zal zich in de trilling der stem verraden hebben, als hij het eerst den naam zijns zoons „Izak" noemde! Het was in waarheid een wonder! Daar lag het kind en de lachende moeder! Izak, lachen beteekent de naam; eenmaal kwam er bij aankondiging der hoop eene lichte schaduw van ongeloovigheid over Abrahams ziel, zoodat hij lachte; eenmaal had ook Sara in ongeloof daarover gelachen, en nu kunnen zij te samen van blijdschap lachen. Ja, Izak moest de naam wezen, God-zelf had het gewild. Zij weten nu waarom. Die naam was eene herinnering aan vroegere zonde en twijfel, maar ook een waarborg van het door God geschonken heil, maar ook eene profetie van toekomstige blijdschap, van eene geopende bron van lach en vreugde.

De naamgeving onzer kinderen, — gij weet dit wel, ouders! — is altijd eene zeer gewichtige zaak. Gelukkig indien wij in ons verleden of omgeving eene gegronde aanleiding en gezonde reden voor dezen of genen naam onzer kinderen gevonden hebben. Gelukkig indien niet bij hetgene, dat onder het teederste en heiligste behoort, ook de ijdelheid en het eigen belang een groote rol komen spelen. Gelukkig, indien het bij u geen jacht maken was op eenigen grootschen of voornamen naam, of op iets anders, dat nog veel kwader is dan een doellooze naam, of iets anders, dat men dan met een zeer slechten naam zou moeten bestempelen. Gij begrijpt wel wat wij meenen, als wij van kwade en belangzoekende bedoelingen bij de naamgeving onzer kinderen spreken. De naamgeving Izaks is voor Abraham de erkenning van Gods genade en zegen in deze geheele zaak, de belijdenis van eigene zonde en onwaardigheid, de aanvaarding ook voor zijn zoon van de bondsbelofte Gods.

De godsdienstige plechtigheid, die naar het woord Gods, weldra op de naamgeving volgde, zette het zegel daarop en schonk daaraan de hoogere wijding. De besnijdenis geschiedde, naar de instellinge des Heeren (Gen. 17 : 12), op den achtsten dag. Daardoor werd het kind in het uitwendig verbond der genade opgenomen. Wel was daardoor het geestelijk heil het nog niet gewaarborgd; gelijk wel uit Ismael bleek, die toch ook, en wel op dertienjarigen leeftijd, besneden was. Maar toch werd het kind door de besnijdenis opgenomen in en beschouwd als lid van het gezin naar zijne geestelijke zijde. Reeds dat is een groot voorrecht, en daarom mocht er ook niet te lang mede gewacht worden. Waarom zoude dan de doop, die voor Christenen ontegenzeggelijk dezelfde beteekenis heeft als de besnijdenis voor Israel, niet op den jeugdigen leeftijd mogen geschieden, gelijk sommigen meenen?

Is het om ons op de stipte gehoorzaamheid Abrahams te wijzen, dat het verhaal opzettelijk er bijvoegt, dat „Abraham zijnen zoon besneed, zijnde acht dagen oud"? Of is het wellicht om te meer de sterke tegenstelling tusschen het teere wicht en den stokouden vader helder te doen uitkomen, omdat er toch nog eenmaal wordt bijgevoegd, dat „Abraham honderd jaren oud was, als hem Izak zijn zoon geboren werd"? Of is het misschien om bejaärde ouders daardoor aantemanen, dat zij het volbrengen der heiligste verplichtingen aan hunne kinderen niet al te lang moeten uitstellen, omdat zij niet weten, hoelang zij er zelve nog zullen zijn?

Trouwens, als zoo groote vreugde de ziel heeft ingenomen, denkt men om niets anders dan blijdschap. Hoor het van de blijde moeder Sara, alsof zij nog eenmaal ook haar zonde wilde belijden en zoo te meer Gods genade roemen: God heeft mij een lachen ge-

maakt; al die het hoort, zal met mij lachen." Voor de opspraak, die het bijzonder geval zoude verwekken, wil zij de vreugde waarlijk niet missen. Zoudt gij de eeuwige vreugde willen missen, omdat sommige oppervlakkige menschen om u of met u zouden spotten? Toch is er menigeen, die liever de bron van eeuwigen lach en vreugd prijs geeft, dan een oogenblik belachelijk bij eene domme menigte te schijnen.

Sara aanvaardt de zaak in al haar buitengewone grootte en, voor de wereld, lachverwekkende afmetingen. Zij is op dit oogenblik gelukkig genoeg, om den spot der geheele wereld te kunnen verdragen, nu zij het klokken van haar kind aan haar eigen borst hoort, en zij, zelve vol verbazing, uitroept: „Wie zoude ooit aan Abraham gezegd hebben: Sara heeft zonen gezoogd". God heeft het gezegd en daarom is het geschied. Dat weet Sara en daarom voegt zij er aan toe: want ik heb eenen zoon gebaard in zijnen ouderdom. Laat de wereld lachen om uw zegen, waarin gij u gelukkig gevoelt; indien God u dien geschonken heeft, blijft bij al den spot der wereld, uw zegen toch een zegen en dus ook een heil. Wees er ook niet verwonderd over, dat de wereld zich over uwen buitengewonen zegen verbaast. Gij zelf moet, uwe onwaardigheid inziende, het eerst en het meest er over verbaasd zijn. Maar waar de wereld er om scherst en lacht, zult gij.... God danken.

Sara genoot voorrechten die menig moeder moet missen. Och, of deze er maar altijd stil onder mochten zijn. Zij derven wel Sara's moedervreugde, maar ook haar langdurige beproeving en geheim zieleleed. Sara mocht zelve haar kind zogen en het zien groot worden. O, de Heer had met haar en haar kind ook bijzondere bedoelingen. Als God iets schenkt, doet Hij het nooit ten halve en nooit in schijn. Indien Sara op buitengewonen leeftijd, tegen alle mensche-

lijke berekening in, moeder werd, moest zij het ook geheel worden en daarom zelve ook haar kind zogen. Waar God zelf haar daartoe in staat gesteld had, zoude niets ter wereld haar die zuivere moederweelde ontroofd hebben. Daartegen woog geen ander genot in de wereld op. Mochten alle moeders dit met Sara begrijpen. Zij staat haar kind aan niemand af; 't is haar kind; zij heeft het onder haar eigen hart gedragen. 't Is haar een gave Gods en nu zal zij het ook laven met haar eigen bloed, met haar melk; totdat de speentijd zoude aanbreken.

Ook kwam deze, misschien op zes- of zevenjarigen leeftijd. Dan was het feest in huis; en niet, gelijk bij de kinderen Israels van den tegenwoordigen tijd, op den dag der besnijdenis, maar op den dag van het spenen werd het familiefeest gegeven. De besnijdenis zelve werd er misschien te heilig voor geacht, gelijk ook de Christelijke doop van te verheven en geestelijken aard is, om dien door eenig feestmaal luister te willen bijzetten.

Het spenen was eene geschikte gelegenheid voor eenig huislijk feest, daar het op de afsluiting van eenig bepaald tijdvak in het natuurleven des menschen wijst. Met het spenen werd het kinderlijk tijdperk geacht gesloten te zijn. Zoo kwam dan daardoor een rustpunt, als eene halt in den gewonen kringloop des levens. Wij kunnen ons zeer goed voorstellen, dat Abraham op dien dag een grooten maaltijd gaf, op den dag, als Izak gespeend werd. Ook de geloovige heeft zijne feestdagen. En 't is goed, dat wij dan een oogenblik stilstaan en nadenken: 't is zeker goed, wanneer wij dan de goedheid Gods, ons tot dusver geschonken, dankbaar herdenken en dit eenigszins feestelijk doen. 't Is gemakkelijker een bepaald deel des levens te overzien, dan bij elk aangenaam oogen-

blik telkens stil te staan eu aldus het leven te versnipperen en te verdartelen. Het welgeordend gezin heeft van die aangename dagen in het huislijk leven. 't Is goed dat gij ze viert, want dat legt banden in de harten, die nog later met dankbaarheid gevoeld worden en op onzen ouden dag ons soms weer jong maken, door de herinneringen, bij den terugkeer dier onvergetelijke dagen, onwillekeurig weer in ons opgewekt.

Maar in het welgeordend gezin zullen zij niet in ongeordende feestgelagen ontaarden, evenmin als zij de gelegenheid voor onwaardige scherts en minder betamende aardigheden mogen openen. Steeds moet er een geest van ernst en kalmte blijven heerschen, zonder deze wijkt toch ook de feestelijke stemming al zeer spoedig. Geen feest zij er in uw huis, waar de Heer niet tegenwoordig kan zijn, geen feestmaal worde in uw huis gegeven, waar de Heere Jezus niet mede mag aanzitten. Daarvoor te waken is de roeping der ouders, die de uitspattingen, bij kinderen zoo spoedig daar, hebben te voorkomen. Want waar eene opgewekte feestelijke stemming is, loert het ijdel woord en de zondige scherts aan de deuren des harten. De overgang van vreugd tot dartelheid is bijna onmerkbaar.

Was het misschien ook aldus bij het speenmaal, dat in Abrahams huis werd gegeven? Was het bij deze gelegenheid, dat Sara Ismael zag schertsen? Wij weten het niet, hoewel zulks uit het verband lichtelijk kan bevroed worden. Wat wij wel weten is, dat Ismaels zondige scherts aanleiding gaf tot de uitdrijving van den zoon der dienstmaagd uit het huis van Abraham. Wij mogen hierbij niet vergeten, dat Ismaels scherts zeer zeker niet van zoo heel onschuldigen aard was, want de apostel noemt het in den brief aan de Galaten (Gal. 4 : 29.) eene ver-

volging, en ziet juist daarin de voorafbeeldinge der vervolgingen, die de kinderen Gods steeds van de kinderen Abrahams in schijn, van de halve kinderen zullen hebben te verduren. Totdat eenmaal de ure komt, dat het geestelijk kind zal ingaan in de vreugde des vaders en de zoon der dienstbare zal worden uitgeworpen.

Kinderen en dienstbaren zijn menigmalen de aanleidingen voor huislijke twist; en nooit meer dan kort na eenig feest. Eigenlijk zijn de feestvieringen zelve met heur nasleep van ontevredenheid, onvoldaanheid en kwade stemming, de voorboden van oneenigheid en kwade verhouding in het gezin. Juist dan moet men het voorzichtigst zijn en elkander meer sparen in den omgang. Als de bewegelijkheid der driften, vooral door feesten gaande gemaakt is, moet niet elk driftig woord aanstonds op het ernstigst opgenomen worden, hoewel de opstuivende drift op zichzelve nooit verschooning mag vinden. De drift gaat meestal te ver, eischt te veel en wekt, ook bij het anders zacht gemoed, gramstorigheid op. Toch kan er in die driftige voortvarendheid iets goeds wezen, als zij uit rechtmatige verontwaardiging ontspringt. Zoo was het bij Sara en haar driftig voorstel tot uitdrijving van Ismael. Want op de aarzeling Abrahams tegenover haar eisch, valt de beslissing Gods in het voordeel der huisvrouw uit, en roept Abraham op tot volvoering van den eisch. Dit hooren wij ons nu verhalen.

„En Sara zag den zoon van Hagar de Egyptische, dien zij Abraham gebaard had, spottende". Wat moet er in haar ziel omgegaan zijn, als haar eigen zondige raad aldus op haar eigen hoofd terugviel. Vroeger toen zij Abraham den omgang met Hagar aangeraden had, dacht zij er niet om, dat deze eene Egyptische,

eene dochter Chams was. Nu haar eigen Izak met den zoon der vreemdelinge dagelijks omging, dacht zij er wel terdege om en misschien ook aan de waarheid, door een later Schriftwoord uitgedrukt: gij zult uwe zonde kennen, als zij u zal vinden.

Herkende zij in Ismaels spot iets van het Egyptische karakter der moeder? Deed deze haar wellicht aan Chams spotten denken? Ten minste, zij acht hem van nu af te gevaarlijk gezelschap voor haar zoon. Kwade samensprekingen bederven goede zeden, en vooral voor kinderen moet men omzichtig zijn in de keuze hunner jeugdige vriendjes en vriendinnetjes; vooral voor kinderen nauw toeletten op de kringen, waar zij omgaan. Want het kinderoor is zoo scherp en het kinderhart zoo week. Maar ook het oog der moederliefde ziet scherp en haar hart gevoelt diep en snel voor haar kind. Dikwijls heeft zij het gevaar voor haar kinderen reeds gepeild, eer de afgetrokken en bezige vader het nog heeft opgemerkt.

Daarom „zeide zij ook tot Abraham: Drijf deze dienstmaagd en haren zoon uit; want de zoon dezer dienstmaagd zal met mijnen zoon, met Izak, niet erven". Denkt zij op dit oogenblik om de geestelijke of tijdelijke erfenis? Wij zouden het laatste vermoeden, want als er toorn in het hart is, denkt men weinig om het geestelijke. Ook denkt zij waarschijnlijk om een recht, dat wij naderhand, ook bij Ketura's zonen, door Abraham zien toegepast. De echte zoon alleen ontving de erfenis; de andere kinderen ontvingen slechts geschenken.

Daar was iets hards en bittters in Sara's driftig voorstel, dat Abraham ergerde. Daar is niets onvrouwelijkers dan eene vrouw, die zich door toorn en drift laat leiden. Al de vrouwelijke teerhartigheid vlucht ijlings heen en gij herkent uwe eigene vrouw niet

meer, haar, die anders zoo lief en zacht, de goedigheid zelve is. 't Is jammer, dat zij zelve niet bemerkt hoe scherp en bits elk woord is, hoe snijdend de geheele voorstelling, als zij van Abrahams ander kind spreekt, als van den zoon der dienstmaagd, hem tegenover haar eigen kind plaatst en hem het verblijf in de ouderlijke woning en het deel in de ouderlijke erfenis, niet alleen misgunt, maar ook wil ontzegd hebben.

Ismael bleef toch Abrahams zoon, al kon de vader zich niet in alles van schuld in deze vrijpleiten. Daar waren toch natuurlijke banden des bloeds, die hem aan Ismael verbonden. 't Was wel geen kind des verbonds; maar 't was toch ook zijn kind, zijn vleesch en bloed. „Daarom was Sara's eisch zeer kwaad in Abrahams oogen". O, de toornige volgt slechts eigen opgezweept gevoel en spaart het gevoel eens anderen, evenmin als dat van zich zelven. De toornende leeuw zweept zich zelven de zijden, eer hij zich op zijn slachtoffer werpt. De toorn is wreed, omdat hij niets dan ongebreidelde hartstocht is, en hartstocht op zich zelf beschouwd, doodt altijd. Geeft den toorn geen plaats, zoo gij wilt dat er in uw hart plaats voor billijk oordeel blijve.

Toch nam de Heer Sara's zaak op en billijkte Hij haar eisch. Ook in dit alles moet de leiding des Heeren niet voorbij gezien worden, al blijft al wat daarin zondigs blijkt voor rekening des menschen. „Maar God zeide tot Abraham: Laat het niet kwaad zijn in uwe oogen, over den jongen en over uwe dienstmaagd: al wat Sara tot u zal zeggen, hoor naar hare stem". O, de teederheid des Heeren legt aanstonds een pleister op de wonde, door menschelijke hardheid geslagen. De Heere God spreekt van dezen Ismael niet zoo verachtelijk tot Abraham. Hij noemt den knaap „jongen".

Och, gij ook moest nooit het gevoel eens vaders vergeten, ook als gij over de zonde zijns kinds tot hem moet spreken. Matig uw woord, want een zondig kind blijft toch ook nog een kind voor het hart. Dat weet de Heer, die het vaderlijk gevoel niet wil kwetsen, maar evenwel recht recht wil laten. Uit zucht om het gevoel te sparen, mag men de waarheid niet tekort doen of iemand gelijk geven, waar het onrecht aan zijne zijde is. Dat gebeurt maar al te veel, maar dat doet een heilig en rechtvaardig God niet.

De Heer wil dat Abraham Sara's woord opvolge. Indien de vorm, waarin wij onze gedachten kleeden, indien de stemming, waarin wij ze uitspreken, minder goed te keuren zijn, daarom kan de gedachte zelve wel waarheid bevatten. Laat ons ook daarmede voorzichtig zijn, dat wij om en met den gebrekkigen vorm de zaak zelve niet verwerpen. Het kan zijn dat een toornig woord ook een waar woord is, al doet de toorn bij het woord ons meestal, en te recht, juist het tegendeel vermoeden. Om de onredelijkheid van de inkleeding moet de redelijkheid van het voorstel zelf niet voorbijgezien worden; anders wordt gij zelf onredelijk en maakt misbruik van uw meerdere gevatheid of zelfbeheersching.

Twee redenen noemt de Heer, om daardoor Abrahams ongerustheid wegtenemen en om zijn onwil opteheffen. Indien dan de hooge God zich niet schaamt de redenen voor Zijnen raad bloot te leggen, waarom houden wij deze dan zoo menigmalen uit misplaatsten hoogmoed terug; als of zoo iets ons ontzach te kort zoude doen? Abraham moest begrijpen, dat in Izak de lijn der belofte zoude voortgezet worden; „want in Izak zal uw zaad genoemd worden". Bovendien moest hij bedenken, dat God, ook buiten Abrahams huis om, voor diens natuurlijken zoon zoude kunnen

zorgen. „Doch ik zal ook den zoon dezer dienstmaagd (dat blijft Hagar, al had zij ook voor korten tijd de voorrechten eener vrouw genoten) tot een volk stellen, omdat hij uw zaad is". Wat hebben de kinderen van geloovige ouders toch onwaardeerbare voorrechten! Zij worden dikwijls met tijdelijk goed gezegend en niemand begrijpt hoe en waarom; omdat men niet weet, dat zij misschien vrome ouders in het graf hebben, om wier wille zij aldus gezegend worden.

Aan eene dergelijke oorzaak hebt ook gij, op dit oogenblik, misschien evenzeer uw aardschen voorspoed te danken. Niet om wille van Hagar, zoo spreekt de Heer, maar om wille van den godzaligen Abraham, zal Ismael een groot volk worden, omdat hij Abrahams kind is. Wel terecht zegt de Psalmist, dat hij „nooit den rechtvaardige verlaten en zijn zaad zoekende brood heeft gezien." Wel is het waarheid, dat het nakroost nog de zegeningen geniet, die de voorvaderen verworven hebben. En zullen wij dan toch het geloof en de erve dier getrouwe vaderen prijs geven?

Wat de onbillijke toorn des menschen niet zoude hebben uitgewerkt, dat vermocht de redelijke overtuiging Gods. Na de verkondiging des Heeren, „stond Abraham des morgens vroeg op en nam brood en eene flesch water en gaf ze aan Hagar, die leggende op haren schouder". Daar is diepe weemoed in die aandoenlijke teekening. Wij begrijpen ons, hoeveel strijd het Abraham zal hebben gekost, als hij de veeljarige huisgenoot, die eenmaal op last des engels in zijn huis teruggekeerd was, nu voor goed, voor altijd moet heen zenden. 't Is alsof hij het afscheid wil rekken en stuk voor stuk geeft hij haar de weinige reisbenoodigdheden aan, die hij zelf vriendelijk en goedig op haren schouder schikt. Vroeg in den morgen doet hij het, omdat hij geen getuigen bij dit pijnlijk en beschamend

tooneel wil. Als ten laatste, hoe langzaam het ook ging, brood en water ontvangen en geschikt waren, gaf hij haar haar zoon, ook zijn zoon! Het „kind" noemt het bijbelwoord hem, die reeds een jongeling was; maar nu, meer dan ooit voorheen, voor Abraham nog een kind. Wat ging er toen om in diens hart? Was er nog een woord voor afscheid, of alleen die stille traan langs de oude wangen? — Nog een laatste handdruk.... Vaartwel! Abraham kan niet meer.... Er moet een einde gemaakt worden aan dat tooneel en „hij zond haar weg". Zoo was dan de uitdrijving van den zoon der dienstmaagd geschied.

Aan het feit van Ismaels uitdrijving uit Abrahams huis, nadat daarin de zoon der belofte geboren was, knoopt de Apostel Paulus een allergewichtigst onderwijs vast, dat ons leert inzien, welke diepe blikken de Heilige Geest geeft in de heilsgeschiedenis en welken diepen zin deze heilsgeschiedenis zelve achter hare oppervlakte verbergt. Indien de Heilige Geest zelf ons dit onderricht niet gegeven had, zouden wij hoogstwaarschijnlijk niets daarvan vermoed hebben. Zoo weinig begrijpen wij van nature de groote en geestelijke waarheden van het koninkrijk Gods.

De Apostel leert ons (Gal. 4 : 22—31), dat Izak en Ismael op een dubbel kindschap uit Abraham heenwijzen: het eene natuurlijk, in Ismael vertegenwoordigd; het andere geestelijk, door Izak voorgesteld. Gelijk het steeds gaat, is het ook hier: het natuurlijke is er eerst, daarna het geestelijke (1 Cor. 15 : 46). Steeds blijft de beslissende vraag: of wij aan het bloot natuurlijke alleen moeten blijven hangen, of dit er is om wille van zich zelven en dus als doel, gelijk dit was bij Ismael; dan of het integendeel er slechts is als grondslag voor het geestelijke en dus als middel en opleiding tot het hoogere leven, gelijk

dit was bij Izak. Dat is in het algemeen het onderscheid tusschen een natuurlijk en een geestelijk lichaam, waarvan dezelfde Apostel Paulus gewaagt (1 Cor. 15 : 44).

Door dat dubbel en onderling wel onderscheiden kindschap uit een en denzelfden vader van Ismael en Izak, worden de geestelijke en natuurlijke kinderen van den vader der geloovigen afgebeeld. Daarom was het ook, naar het getuigenis van Johannes den Dooper (Matth. 3 : 9), niet genoeg: „Abraham tot eenen vader te hebben"; daarom ook was het, naar het woord des Heeren (Joh. 8 : 37—39), een ijdele roem Israels, zich „het zaad Abrahams te noemen, zoolang zij vreemd bleven aan de werken Abrahams". Men kon een zoon Abrahams zijn en evenwel een kind des duivels (Joh. 8 : 44). Want in het Koningrijk Gods en op het gebied des Geestes beslist geen vleeschelijke afstamming, geen natuurlijke verwantschap, geen band des bloeds maar de macht des Geestes. Kinderen Gods en dus geestelijke kinderen Abrahams zijn zij, „welke niet uit den bloede, noch uit den wil des vleesches, noch uit den wil des mans, maar uit God geboren zijn" (Joh. 1 : 13).

Ismael zij dan de zoon Abrahams, hij is het slechts naar den vleesche, en tevens is hij de zoon der dienstmaagd; alleen Izak is in waarheid, in dubbelen zin, naar het vleesch en naar den geest, de zoon van den vader der geloovigen, hij die de zoon der belofte en de erfgenaam des Verbonds is. Alleen de Geest, alleen de waarheid maakt waarlijk vrij. „Waar de Geest is, daar is ook de vrijheid" (2 Cor. 3 : 17). — „De waarheid zal u vrij maken; indien de Zoon u zal vrij gemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk vrij zijn" (Joh. 8 : 32, 36). Zoo sprak de Heer tot de Joden, die zich tegenover Hem beroemden: „Abrahams zaad te zijn".

Geen uitwendig verband van geboorte of kerkgenootschap beslist over uw deelgenootschap aan de erve des Verbonds, die het deel zal worden der innerlijk wedergeborenen en vernieuwden door den Heiligen Geest. Zonder dien Geest blijft gij, hoewel lid en trouwe zoon der kerk, de dienstknecht en slaaf der zonde; en de dienstknecht blijft niet eeuwiglijk in het huis, de zoon blijft er eeuwiglijk (Joh. 8 : 35). Dit is het getuigenis van Jezus Christus, den Heere; ook Zijn Apostel getuigt: „Maar wat zegt de Schrift? Werp de dienstmaagd uit en haren zoon; want de zoon der dienstmaagd zal geenszins erven met den zoon der vrije" (Gal. 4 : 30).

Als wet en Evangelie, openbaringen van één en denzelfden God, als Sinaï en Golgotha, als het aardsch en het geestelijk Jeruzalem, als het tijdelijke en eeuwige, als natuur en geest, als de wereld en de uitverkorenen staan Ismael en Izak tegenover elkander, kinderen van éénen vader, maar van twee moeders; zonen van één huis, maar onderscheiden door den aard der natuur en des verbonds. — Waaraan ontleent gij uwen eerenaam der verwantschap met Gods koninkrijk? Aan het uit- of inwendige? Aan den vorm of aan het wezen; aan de natuurlijke of aan de wedergeboorte? O, zoek voor u zelven het goede en juiste antwoord; want Ismael, hoewel in Abrahams huis geboren en voor een tijd daar opgevoed, blijkt toch ten laatste daar niet te behooren. Zoo kon het met u ook gaan, die in de Christelijke kerk geboren en gedoopt, in het Christelijke gezin opgevoed, evenwel den geest van dit alles mist, omdat gij den Geest niet hebt. God zij u genadig, dat dit kwade van u niet gezegd kunne worden. God schenke ook u deel aan de erve der heiligen.

Want eene aardsche erve is voor de eeuwigheid niet genoeg. Vertrouwt dan niet op aardsche zegeningen en bloot tijdelijke voorrechten. Deze bezat ook Israel, dat den Heer heeft gekruisigd. Hoor slechts den Apostel Paulus, als hij, naar de voorrechten van het volk des Heeren vragende, dezen vele noemt (Rom. 3 : 3). Ja, tijdelijke zegeningen werden door God ook aan Ismael toegezegd. God zorgt in den tijd ook nog voor de verworpenen voor de eeuwigheid. Dat blijkt uit Gods zorg voor den uitgeworpen zoon der dienstmaagd. Volgen wij, om dit bevestigd te zien, nog een oogenblik deze Hagar met haar zoon, schijnbaar van alles verlaten, door goddelijke tusschenkomst gered, tot aardsche grootheid teruggekeerd.

Uit het huis van hare meesteresse, waar zij zelve eenigen tijd vrouw en meesteresse scheen te zijn, smadelijk weggezonden, ging Hagar gewis mistroostig haren weg, nu eens op den jongeling Ismael leunende, dan weer in diep gepeins naast hem voortwankelende. Wat moest er van hen beiden worden, zonder vrienden en beschermend dak, alleen in de woestijn? Ook nu sloeg zij den weg naar haar geboorteland weer in; maar 't was nu zoo gansch anders dan toen zij, de vorige maal, uit eigen beweging dien weg had opgezocht. Wel was er oorzaak voor droeve mijmering en ernstig nadenken. Hoelang zoude in de heete en dorre woestijn de spaarzaam uitgereikte leeftocht strekken. Zij had niet meer kunnen dragen, dan de goede Abraham haar had opgeladen. Maar zie, het water uit de kruik was reeds als geheel verbruikt. Nog eene enkele teug is er, en deze spaart de trouwe moeder voor haren zoon. Zij moet er zuinig mede wezen. Zelve ontzegt zij zich de lafenis en lijdt gewillig dorst en ontveinst dien dorst ten wille van en tegenover haar zoon. De laatste teug

moet voor hem zijn; maar ook de laatste teug is weldra genomen, de laatste droppel opgezogen en nu... de waterkruik is leeg, in de woestijn! De zon brandt heet en fel, de dag is op het heetst, nergens is water te zien en de kruik is leeg!

O, wat haar kind lijdt! Hij zal sterven van dorst. Arme moeder, arm kind! Want al is Ismael reeds een volwassen jongeling naar leeftijd en lichaamsbouw, nu hij lijdt, is hij voor het gevoel der moeder weer zoo geheel kind, hulpbehoevend en hulpeloos. Och, al zijn ze nog zoo groot geworden, de kloeke zonen, voor moeders hart blijven zij nog altijd kind, vooral als er smart of lijden is. Dat doet de Heilige Schrift met bewonderenswaardige juistheid en diep gevoel uitkomen, als zij verhaalt: „Als nu het water van de flesch uit was, zoo wierp zij het kind onder eenen van de struiken". Daar is hartstocht in die Egyptische bij al wat zij doet. Het kookt in haar binnenste; daar wordt een heftige strijd gestreden, en wellicht denkt zij om Sara, als zij haar Ismael onder een der struiken, uit haar armen liet vallen, als „neerwierp." Ten minste is hij daar onder het karig lommer der struiken eenigzins tegen de brandende zonnestralen beschut. Water kon zij hem niet geven.

O, 't is hard, zoo, zonder iets tot lafenis te kunnen aanbrengen, zoo het lijden van haar eigen kind machteloos te moeten aanzien. Zij kon het niet langer, en zij rukt zich van die plek los. Zij kan haar zoon niet zien sterven. Zij wil weg, op een afstand, op een boogschot ver. Maar telkens komt zij weer. Ook wij hebben soms iets daarvan ondervonden, als wij onrustig en angstig aan het bed onzer stervende lievelingen stonden. Wij konden ze niet langer zoo zien lijden, wij moesten wel heen; en telkens keerden wij terug, na te vergeefs ons van bed en lijder te hebben

losgerukt. Zoo ging het Hagar.... Ten laatste brak haar trots „en zij zat stil neder en weende", weende luid en veel. Dat gaf verlichting! O, als wij nog maar tranen kunnen storten. Als deze bij het zware leed niet willen vloeien, worden ze of door dwazen trots of door morrende ontevredenheid teruggehouden. 't Is dan geen overmaat van smart maar van wrok, van wrok tegen God en ons lot.

En toch denkt de Heer ook dan nog om u. „Hij ziet het immers; want Hij aanschouwt de moeite en het verdriet, opdat men het in Zijne hand geve", zoo zingt de psalmist (Ps. 10 : 14). Wellicht ziet gij het niet; maar terwijl gij meent, dat uw roerloos en zieltogend kind gaat sterven, bidt het. Zij bidden meer dan wij soms vermoeden, zij die met strakke gezichten op het sterfbed nederliggen. Terwijl Hagar, bij den blik op haar lijdend, schier stervend kind, in luid en hartstochtelijk schreien losbrak, lag het zelf stil en kalm te bidden. En op dat gebed, niet op de radelooze klachten der weenende Hagar, kwam de God des hemels genadig tusschenbeide. „En God hoorde de stem van den jongen".

Van den hemel had Hij reeds Zijn bode ter hulpe gezonden. Reeds van uit den hemel, van boven riep de engel Gods Hagar toe en zeide tot haar: „Wat is u, Hagar? vrees niet; want God heeft naar des jongens stem gehoord, ter plaatse, waar hij is". Zoo klonk der radelooze moeder het woord der bemoediging in de ooren, dat straks door een bepaalde aanwijzing werd gevolgd: „Sta op, hef den jongen op, en houd hem vast met uwe hand, want Ik zal hem tot een groot volk stellen". De engel Gods spreekt in naam van zijn Zender, daarom bevreemdt ons ook niet de toon van gezach en beslistheid, waarmede hij spreekt. Indien iets onze bevreemding wekt, is het wel dit,

dat in dit geheele verhaal Ismaels naam niet genoemd wordt. Wat mag van deze bevreemdende bijzonderheid wel de reden zijn?

Wij hebben hier eene kleine aanwijzing van de diepe verontwaardiging, die de bijbelschrijvers vervulde, bij de gedachte aan dien zoon Hagars, van wien ook de apostel Paulus, gelijk we zagen, geenszins het goede geloofde. Ligt misschien in dat onheilspellend zwijgen een profetie der toekomst opgesloten? Moet aldus het donker voorgevoel en somber vermoeden uitgesproken van het groote kwaad, dat Ismael en zijn nageslacht over het nakroost Abrahams en de kerke Gods zouden brengen. Bij een dergelijk gezicht barstte de profeet Elisa eenmaal in tranen uit (2 Kon. 8 : 12). Hier zwijgt de profeet en verzwijgt vol beteekenis den naam van den erfvijand zijns volks.

Wij zullen hier aan de uitspraak van den psalmist moeten denken: „ik zal hunne namen op mijne lippen niet nemen" (Ps. 16 : 14). Tegenover de waarheid, dat God de Zijnen bij namen kent en bij namen roept, staat niet minder vast deze andere, die den goddelooze en verworpene geldt: „hun naam wordt uitgedelgd in het andere geslacht" (Ps. 109 : 13). 't Is immers de dreiging Gods, dat daar, waar Zijn vloek treft, de naam van onder den hemel zal uitgedelgd worden (Deut. 20 : 21); gelijk juist daar tegenover de belofte des Heeren klinkt: „Ik zal zijn naam geenszins uitdoen uit het boek des levens (Openb. 3 : 5). — Daar ligt iets huiveringwekkends in die verzwijging van Ismaels naam, die, uit Abrahams huis verdreven, hier slechts als de zoon van Hagar de Egyptische optreedt, die, ja wel een groot volk zal worden, maar slechts tijdelijken zegen wegdragen. Zie, het vervolg van Ismaels geschiedenis bevestigt wel deze vrees.

Neen, nu voor het oogenblik, nu God zelf voor

hem zorgde, zoude hij daar in de woestijn niet omkomen. „God opende Hagars oogen, dat zij een waterput zag en zij ging en vulde de flesch met water en gaf den jongen te drinken". — 't Is niet genoeg dat de Heere de uitkomsten heeft bereid, maar Hij moet ons ook nog oogen geven, om deze te zien. De Heer opende Hagars oogen; en toen eerst zag zij, dat de hulp nabij was. Zoo gaat het altijd, ook met u. Bij het licht moet het gezicht komen. Had zij wellicht van het vele schreien de waterput niet gezien? want soms verdonkeren de tranen ons de oogen zoozeer, dat wij het vele goede, wat niet aanstonds in het oog springt, niet kunnen zien. Terwijl wij treuren over het gemis van iets, is het dikwijls vlak bij ons; maar door onze vele tranen merken wij het niet op. Dat gebeurt menigmaal.

Ja, waarlijk bij den Heer zijn uitkomsten tegen den dood. Dat blijkt wederom bij dezen Ismael, die, den dood nabij, op het gebed gered wordt. En niet slechts dat de Heere onverwacht uitkomsten geeft, maar ook geeft Hij ons dan het langduriger genot er van. Zoo ook hier. „En God was met den jongen en hij werd groot". — Hier is de plaats om eene tegenwerping te hooren en te weerleggen, die reeds lang in uw hart was en die zeer rechtmatig schijnt. Naar uwe meening hebben wij een te donker beeld van Ismaels staat geschetst en lijdt de voorstelling, die wij daarvan gaven, aan het gebrek van onjuistheid en overdrijving.

Immers, zoo zegt gij en schijnbaar te recht, wat geeft ons recht om van Ismaels geestelijken staat minder gunstig te oordeelen, wanneer Gods woord ons duidelijk zegt dat Ismael bad, dat God hem hoorde en hier wederom, dat God met hem was? Ziedaar drie tegenwerpingen voor een, zegt ge. Iemand die bidden kan, wiens gebed verhoord wordt, met wien

God wil zijn, moet een kind Gods, een uitverkorene wezen. Deze laatste gevolgtrekking geven wij u niet toe. Ook Achab bad, ook hij werd verhoord; evenwel zal niemand beweren, dat hij, de verworpeling, een kind Gods was. Wij moeten de algemeene en bijzondere voorzienigheid Gods wel onderscheiden. De verhooring des gebeds behoort tot die voorzienigheid Gods, die ook op algemeen gebied heerschappij voert.

Hoor wat de psalmist zegt: „Gij hoort het gebed, tot u zal alle vleesch komen". (Ps. 65 : 3). Immers hoort de Heer het geroep der jonge raven en aller oogen wachten op Hem (Ps. 145 : 15). Dat is juist, zoowel in Ps. 33 als in Ps. 145, en overal elders in de Schrift, het uitnemend onderwijs des bijbels, dat er is eene algemeene voorzienigheid Gods, die over alles en alle menschen gaat, en eene bijzondere voorzienigheid, die alleen het volk omvat, dat Hij zich ten erve verkoren heeft (Ps. 33 : 12). De groote vraag bij het gebed is niet allereerst of, maar veeleer wat men van God bidt: òf tijdelijke òf geestelijke zegeningen. Van den inhoud en strekking van uw gebed, gelijk van uwe stemming der ziel bij het gebed, hangt de reinheid en zuiverheid van uw gebed af. Juist daarin spreekt zich de innigheid des oprechten gemoeds uit en daar uit moet blijken, waarnaar ons hart het meest uitgaat. Zeg mij, waarom gij het meest bidt en gemakkelijk zal daaruit opgemaakt kunnen worden, wat eigenlijk het meest u aantrekt, de aarde of de hemel, het tijdelijke of het eeuwige, de wereld of God.

Wat nu behalve dien de uitdrukking: „God was met hem" betreft, daaruit kunt gij voor den geestelijken aanleg van Ismaels karakter slechts een schijn van bewijs halen. De uitdrukking beteekent hier hetzelfde wat ook in het volgende vers 22 daardoor wordt aangeduid: „voorspoedig zijn". Meer dan eens wordt deze

uitdrukking in algemeenen zin gebezigd en wijst dan op de tijdelijke hulp en aardsche ondersteuning, door den almachtigen God verleend. Ook het welslagen op het lager gebied des levens geschiedt immers slechts door den bijstand Gods. Uit haar vrucht voor het gemoed moet de aard en het karakter der nabijheid en hulpe Gods worden opgemaakt, namelijk of deze eene openbaring is van den God des heelals en Zijner algemeene Voorzienigheid of wel van den God des Verbonds en Zijner bijzondere Voorzienigheid. Bij de vraag wat die hulpe Gods bij Ismael wrocht, worden wij door het Woord Gods op louter tijdelijke zaken gewezen. Ismael werd groot, woonde in de woestijn en werd een boogschutter van beroep. Dat is alles. Nu is tijdelijke voorspoed gewis ook een zegening Gods, maar even zeker ook geenszins bewijs van geestelijken welstand en hoop des eeuwigen levens.

Voor den zoon der Egyptische Hagar bleef de woestijn het geliefkoosd verblijf. Het kind Gods moet somtijds in de woestijn voor een tijd ronddwalen; maar de woestijn bij voorkeur te zoeken is wel zeer treurig. Toch doen het, gelijk Ismael, zeer velen onder u. Er zijn er die de woestijn liefhebben. 't Is waar, men leeft daar vrijer. Maar 't is een treurige vrijheid, die uitloopt op droefheid en banden. In Parans uitgestrekte woestijnen zwierf Abrahams natuurlijke zoon als een natuurkind, vrij en onbezorgd rond, gelijk zijne afstammelingen het nog altijd doen. De verwantschap met Abraham kon wel niet geheel vergeten worden, maar was onmachtig, om tegenover de verkeerde richting, die zijne moeder hem deed inslaan, genoeg invloed ten goede uit te oefenen. Want de Egyptische trok met haar geheele hart naar haar geboortegrond en ook voor haar zoon wilde zij eene vrouw van Egypte. Zoo verzwagerde Ismael, de natuurlijke zoon Abrahams, zich

met de dochteren Chams en bewees daardoor, dat het niet genoeg is in het huis van den vrije geboren te zijn, maar dat men uit den Geest der vrijheid moet wedergeboren zijn, om waarlijk vrij te zijn en vrij te blijven in geestelijken zin. Bevreemdt het u nog dat Ismaels naam niet meer genoemd werd?

Maar ook de geestelijk vrije kinderen willen daarom nog geen afstand van hun maatschappelijke vrijheid in den weg van orde en recht. Ziet het aan Abraham, die datgene wat hem naar recht en billijkheid toekwam, niet wenschte prijs te geven. En geen wonder. Want al wat wij met recht bezitten is een gave Gods en daarvan zijn wij den Heere rekenschap schuldig. Ook voor het tijdelijk erfdeel mogen Christelijke ouders niet onverschillig zijn ten aanzien van hun kinderen. Zooveel mogelijk moeten zij het vaderlijk erfgoed onverkort en onverminkt aan hunne kinderen achterlaten. Zij zijn daarover als rentmeesters gesteld. Laat ouders, maar laat ook kerkbesturen en ook armverzorgers toch deze waarheid niet vergeten: niet het recht van eigendom, dat Hij als Souverein aan Zich zelven moet houden, maar het gebruikrecht wil de Heer ons genadiglijk verleenen. Het goed der ouders behoort dus mede den kinderen, omdat het het eigendom Gods is en blijft.

Vooral toen aan Abraham de zoon der belofte geschonken was, bleek zijn zorg voor het goed recht ook van dien zoon op de erfenis. Dat komt uit in zijne ontmoeting met Abimelech en Pichol, diens veldheer. Zwerft de zoon der dienstbare steeds verder van huis en land; voor den zoon der vrije zal het bezit des lands zooveel mogelijk bevestigd worden. Daartoe moet de verbondssluiting dienen, waarvan aan het einde van dit hoofdst. wordt gewag gemaakt. Hierin

ligt ten eerste de erkenning van Abrahams recht ook van staatkundige zijde; een onweersprekelijk bewijs ten tweede van Abrahams eigendomsrecht op een deel des lands; en daarna Abrahams zelfstandige optreding als toekomstig heer en bezitter des lands.

Dat is de hoofdgedachte van deze uitweiding over Abrahams verbond met Abimelech: dat, terwijl de zoon der dienstmaagd zich eene erve kiest in de woestijn, de erve van den zoon der belofte in het land Kanaän reeds wordt vast gelegd. Daarom volgt dit verhaal ook aanstonds op de geschiedenis van Ismaels uitdrijving. Bij elk verhaal in den bijbel moet het onze eerste vraag wezen, in welk verband het tot de ontwikkeling en waarheid van het koninkrijk Gods staat. Hebben wij dit aangetoond, dan moge al het andere nog in zeer hooge mate onze belangstelling wekken; — want in Gods woord heeft ieder woord beteekenis; — de groote gedachte, het eigenlijk doel der te boek stelling is ons dan toch gebleken.

Dat Abrahams recht in en op het land, waar hij verblijf heeft gekozen, ook van staatkundige zijde erkend wordt, blijkt genoegzaam uit den voet van gelijkheid, waarop Gerars koning met Abraham onderhandelt; blijkt niet minder door de tegenwoordigheid van des konings eerste staatsbeambte; blijkt uit de geheele houding en uit al de verzoeken van dezen koning. Eerst erkent hij den voorspoed, en aldus de macht en den invloed Abrahams, als hij zegt: „God is met u in alles wat gij doet". Daarna wil hij onder plechtigen eede met hem een bondgenootschap van wederkeerige welwillendheid sluiten, niet alleen ten behoeve van zich zelven, maar ook van zijne nazaten: zoon en neef. Daarmede erkent hij tevens Izaks recht om Abrahams opvolger te zijn. Statig klinkt zijn woord, als hij met heiligen ernst Abraham tot dit

verbond oproept: „Zoo zweer mij nu hier bij God, zoo gij mij of mijnen zoon of mijnen neef liegen zult! naar de weldadigheid door mij aan u bewezen, zult gij de mijnen en mijn land, waarin gij als vreemdeling verkeert, weldoen". En Abraham gaat op dien eed in, kort en even plechtig sprekende: „ik zal zweren".

Maar dikwijls worden verbonden gesloten om gepleegd onrecht te rechtvaardigen of gestolen goed te behouden. Zoo gaat het dikwijls in de koninkrijken dezer wereld. Daarom wil Abraham dat hem recht geschiede, eer dat het verbond gesloten wordt. Hij had reden en recht van beklag. Abimelechs knechten hadden een put, door Abrahams knechten gegraven, zich wederrechtelijk toegeëigend. Daarover berispte Abraham Abimelech. Deze verontschuldigt zich, maar helaas! met al te veel redenen, om aan zijne waarheidsliefde en goede trouw in deze zaak te kunnen gelooven. Als gij meer bewijzen aanbrengt dan noodig zijn, als gij u te sterk verontschuldigt, is dit wel alzoo, omdat onder uwe verontschuldigingen uw eigen geweten u beschuldigt. Zoo was het misschien ook bij Abimelech, die eerst zegt de schuldigen niet te kennen, dan weer zich achter Abrahams stilzwijgen wegschuilt en ten laatste zich op zijn volslagen onkunde in deze beroept. Eerst heden, hoe toevallig! eerst heden heeft hij er van gehoord, het eerst nu van Abraham zelven.

Maar als de schuld eenmaal erkend is, moet gij nu niet te zeer op die voldoening staan, die uwen hoogmoed het meest streelt; ten minste indien de waarheid er geen schade bij lijdt en de vrede er door bevorderd wordt. Door altijd eerst de belijdenis der schuld met ronde woorden tegenover u uitgesproken te willen, zoudt ge menige verzoening, gelijk dan ook veel geschiedt, tegenhouden. Abraham is verstandig en gematigd genoeg, om zich met de erkenning van

zijne rechtmatige grief tevreden te stellen en tot het voorgestelde verbond toetetreden. Als maar eerst de grief erkend is, straks zal deze weggenomen worden, niet door eigen kracht, maar op des Heeren tijd. Het moet ons, in onze betrekkingen tot de koninkrijken dezer wereld, voorshands genoeg zijn, eene zedelijke overtuiging te hebben kunnen vestigen.

Nu nam Abraham, gelijk Abimelech het gewis ook van zijne zijde had gedaan, schapen en runderen en gaf die, zekerlijk ter verdeeling, aan Abimelech; opdat zij straks te-samen door de stukken zouden heengaan. En zoo maakten die beiden een verbond. Toen deze plechtigheid afgeloopen was, trok iets nog in 't bijzonder Abimelechs aandacht. Daar stonden nog zeven ooilammeren afzonderlijk; die niet in de verbondsslachting begrepen waren. Abraham had ze daar met voordacht gesteld. Op de vraag Abimelechs: wat dit zevental ooilammeren beteekent, antwoordt Abraham, dat hij, hoewel het recht aan zijne zijde is, ze evenwel als koopprijs voor de betwiste put aan Abimelech wil afstaan; opdat vervolgens alle oorzaak van twisting ophoude. Zoo is Abraham. Als hij het recht zoekt, is dit niet allereerst om voor zich zelven voordeel te behalen. Of gij den vrede oprechtelijk wilt, moet mede daaruit blijken, of gij er iets van het uwe voor over hebt. Zelfopoffering is altijd het beste bewijs van oprechtheid. Niet maar woorden en deftige toespraken, maar ook iets van uw goud en goed moet de waarheid en het recht u waard zijn. Ook de vrede moet ons een offer waard zijn, niet ten koste der waarheid of van een ander, maar ten koste van ons zelve.

Ter herinnering aan deze dubbele plechtigheid, noemde men den naam dier plaats en dier landstreek voortaan Beër-Seba = bron der zeven of des eeds.

Gelijk ook in ons oud-hollandsch het woord „beseve-nen" werd genomen voor beëedigen, zoo is ook „zeven" de wortelstam van het hebreeuwsche woord voor zweren. Dat is gewis, omdat zeven een heilig getal werd geacht, waarom Abraham ook juist zoo vele ooilammeren alleen stelde. Zoo zou de naam der plaats zelve, voor de latere geslachten het getuigenis en het bewijs zijn: dat die beiden daar gezworen hadden. Daarom noemde men die plaats Beër-Seba".

Vele dingen waren Abraham in deze zaak wederom duidelijker geworden: de trouw van zijn God, de zekerheid van het toekomstig bezit des lands en de noodzakelijkheid om eigen zelfstandigheid en onafhankelijkheid tegenover de aangrenzende volkeren te bewaren. Weldra sprak hij ook dit alles wederom in het leven en den wandel uit. Zijne verhouding tegenover God meldt ons het voorlaatste, zijne verhouding tegenover menschen het laatste vers van dit hoofdstuk, die, tesamen, ons wel een passend besluit van het geheel bieden.

Hoe moeten wij zijn tegenover God? Hoe in onze maatschappelijke verhoudingen? Op beide vragen geeft Abrahams voorbeeld ons hier een juist antwoord. Als Abimelech met zijn krijgsoverste Pichol Abraham verlaten had, om naar het land der Philistijnen terug te keeren, wendde Abraham met ootmoedigen dank en kinderlijk vertrouwen zich tot zijn God, die dit alles zoo geleid en bestuurd had. Hij plantte een bosch in Beër-Seba en riep aldaar den Heere, den eeuwigen God aan". Hij vertrouwde zijn God in alles. Dat bleek ook uit die planting der teedere stekken, die eenmaal groot geworden, lommer en schaduw aan het vee konden bieden, dat uit gindsche put gedrenkt zoude worden. Hij plantte een bosch, waaronder in

lateren tijd de kinderen van zijn zoon nog zouden uitrusten. Zoozeer vertrouwde Abraham op het verbond Gods. Daarom juist roept hij Hem thans aan onder den naam van den eeuwigen God. Reeds een heidensch schrijver zegt: „de landman plant boomen, waarvan het nageslacht eerst de vruchten zal plukken"; en daarmede wil hij zijn geloof aan de onsterfelijkheid bewijzen. Met meer recht zoudt gij kunnen zeggen, dat de plantinge Abrahams bij Beër-Seba de uitdrukking was van diens geloofsvertrouwen op God, dat Deze gewisselijk ook doen zoude wat Hij had beloofd.

En juist dit besef gaf Abraham de noodige wijsheid, om omzichtig te wandelen op aarde, gedurende den korteren of langeren tijd zijner inwoning hier beneden. „En Abraham woonde als vreemdeling vele dagen in het land der Philistijnen". Zietdaar, mijne lieven! ons aller roeping in betrekking tot het maatschappelijk leven. Laat ons als vreemdelingen en bijwoners hier verkeeren. Laat ons de pinnen der tente niet te vast inslaan. Wij hebben hier beneden geene blijvende plaats en zullen hier niet blijven.

Maar daar blijft eene ruste over voor het volk Gods. Daar is eene plaats, waar zij geene vreemdelingen zullen zijn; waarnaar hun harte, hoewel nu daar uitwonende, met smachtend verlangen uitziet. Hier is het veelal de vreemdelingschap in het land der Philistijnen, waar men ons duldt en verdraagt; maar daar ginds is het vaderland, het eeuwig Jerusalem, de erve van den God der eeuwigheden, waar wij te huis behooren.

Waar dat is? Met elk jaar droegen de boomen bij Beër-Seba de kruinen hooger. Met elk jaar wezen zij meer naar boven en was het, alsof zij den hemel nader kwamen. Naar boven wijzen de wuivende toppen der boomen, naar boven wijzen de steile torens der kerken, naar boven wenkt het lied der vogelen en de

heldere hemel en de zachte avondster. Naar boven ook gij! Want eenmaal, gij, boomen der gerechtigheid! die in de voorhoven des Heeren geplant zijt, zal u gegeven worden te groeien. Ook gij zult zijn als een boom, geplant aan frissche waterbeken, wiens blad niet afvalt en die vrucht geeft op zijnen tijd. Ook gij zult wandelen onder de eeuwig groene loover der boomen, als gij zult macht hebben aan den boom des levens, niet in Beër-Seba, maar in den hemel. Want God heeft het gezworen, en Hij is getrouw.

Psalm 1 : 2.

Want hij zal zijn gelijk een frissche boom,
In vetten grond geplant bij eenen stroom,
Die op zijn tijd met vruchten is beladen,
En sierlijk pronkt met onverwelkte bladen;
Hij groeit zelfs op in ramp en tegenspoed;
Het gaat hem wel, 't gelukt hem wat hij doet.

XXIII.

DE OFFERANDE IZAKS DE WIJDING VAN DEN ERFGENAAM DER BELOFTE.

Gen. XXII : 1—24.

INHOUD: Eene trits van Gods deugden en de Gratiën des Christendoms; leven en dood; leven door dood, leven na dood. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: de eisch Gods; de gehoorzaamheid des geloovigen; de uitkomst ten zegen; het schijnsel der vervulling.

De eisch Gods. De zwaarste geloofsbeproeving; het »verzoeken Gods"; wat het niet bedoelt. Drieërlei verzoeken met drieërlei doel. Het verzoeken des duivels, des menschen en des Heeren; de draagkracht des geloofs te leeren kennen, bedoeld door de zwaarte van den eisch; de uitvoerigheid der omschrijving niet doelloos. Langzame voorbereiding in de opklimming; onzekerheid aangaande den weg, niet aangaande het werk zelf. Zeggen en toonen; er zijn en er blijven; 't licht komt eerst op den weg.

Het kenmerk der aanbidding is ook geloofsgehoorzaamheid; hooren, verstaan, begrijpen; werken zoolang en zoodra het dag is; uitvoerigheid der bijbelschrijvers; doel; welk werk voor den geloovige geen schande is; de tocht naar Moria; wat er in Abrahams ziel omging; de mogelijkheid van terugkeer met Izak; het eigenlijk geloof Abrahams. Verdere tocht; beknoptheid des bijbels en Rome's bijvoegsels. Verhouding van ouders en kinderen; zoo de vraag zoo het antwoord; waar is het offerlam? een blijvende vraag; een ernstig antwoord. Voorzienigheid Gods niet te verwarren met voorwetenschap. Het zwijgen der berusting. Na dezen verstaan. De rechte weg leidt

naar de rechte plaats, het rechte werk op de rechte plek. Uitvoerige beschrijving wederom; langzaamheid uit onwil? Kalmte en overleg zijn teekenen van plichtbesef en besliste overtuiging, gejaagdheid en overijling van het tegendeel. Orde in alles. Eindelijk.

De uitkomst ten zegen: de macht der sparende genade (vs. 12), de zorg der voorzienige liefde (vs. 13—14), de trouw der heilige belofte Gods (vs. 15—18). — Hoe de Heere werkt en spreekt; het woord des engels: waartoe een bevel? De Wil des Besluits en de Wil des Bevels in God wel te onderscheiden; geeft bij juiste toepassing veel licht. — Het eigenlijke doeleinde der offerande Abrahams: gehoorzaamheid in alles te leeren, Gods liefde te waardeeren, om type der toekomst te zijn. Izak voorafschaduwing van Christus. De joodsche overlevering aangaande Moria. Izaks offerande eene bemoedigende en leerende profetie.

Het schijnsel der vervulling. De ram ten offer bestemd. Gods voorzienigheid daarbij werkzaam, vooral in het kleine merkbaar. Wat deze omvat. De gerechtigheid, de ontferminge en de trouw Gods gepredikt in den eisch van het offer. De ram, die de plaats van Izak vervangt, beeld van het Lam Gods. Moria en Golgotha. — De belofte bevestigd (vs. 16), versterkt (vs. 17), verhelderd (vs. 18). De eed Gods; tot verzekering, niet tot schenking van den zegen; verzekering des geloofs blijvend noodig: evenzeer de werkzaamheid daarmede in het geloof. Toegevoegde versterking van verkregen zegen, het nieuwe bij het oude. De poorte der vijanden en de macht der sleutelen. De zedelijke voorwaarde in de ontwikkeling der messiaansche profetie. — Eene verrassende tijding. Het eerste schijnsel der vervulling. Rebekka's familie.

Moria ook voor ons hoogtepunt der openbaring Gods, rustpunt der gedachte en aanknoopingspunt voor ons leven. Wat leert het ons? Overgroote rijkdom der leering. Geen menschenoffer kan verzoenen; de ware beteekenis van het offer. Plaatsvervanging een voornaam bestanddeel van het offer. — Wat leert het ons van God? Een woord van toepassing. Besluit.

Psalm 68 : 10.

„Hij kan en wil en zal in nood, zelfs bij het nad'ren van den dood volkomen uitkomst geven."

Wij hebben reeds vroeger opgemerkt, dat de eerste dier berijmde psalmregels, in één enkelen korten zin, de drie volmaaktheden Gods samenvat, die voor het geloovig gemoed de steun des harten, de sterkte des vertrouwens en de pleitgrond des gebeds zijn. Gods Almacht, Liefde en Trouw worden door dit: „Hij kan en wil en zal", allen te gelijk als op den voorgrond gesteld. Zij zijn tevens eene zustertrits dier volmaaktheden Gods, die den achtergrond vormen dier christelijke deugden, die men wel eens, zeer eigenaardig, de drie bevalligheden van het christelijk leven heeft genoemd: geloof, hoop en liefde.

't Is de Almacht Gods, die van het geloof de grond en inhoud is; 't Is Gods Liefde, die in ons hart de wederliefde wekt; 't is de Trouw des Heeren, die ons leert vertrouwen, dat de hoop niet beschaamt. Daarom mogen wij van dien God verwachten, dat Hij, zelfs bij het naderen van den dood, volkomen uitkomst zal geven. Ja, wat meer is, in den dood zelven verheerlijkt deze God nog de macht Zijner gerechtigheid ten leven en, door den dood heen heeft Zijne almachtige genade den triumf des levens behaald. Is niet de dood van den Christus het leven der Zijnen?

Wij zouden schier zeggen, dat er geen waarachtig leven in het schepsel kan lichten, dan langs de donkere banen des doods heengegleden. Om te kunnen leven, moet gij eerst sterven en, stervende, vindt gij het leven. Het tarwegraan, dat leven uit zijn binnenste opzendt, sterft, terwijl het leven wrocht. De moeder, die zwoegend worstelt om haar kind het leven te geven, ligt zelve daarbij als op den rand van het graf. Als op de puinhoopen van het oude leven wordt steeds het nieuwe opgebouwd; maar alleen door dien God, die niet alleen den wasdom geeft, maar, vóór den wasdom, het leven door den dood. Aldus zijn bij

God uitkomsten tegen den dood. Door den dood en in den dood baant Hij een weg voor het leven uit Zich-zelven.

Dat is de groote zedelijke waarheid, die de offerande Izaks ons mede moet leeren. Maar veel meer dan dit ontvouwt ons het merkwaardige twee-en-twintigste hoofdstuk van Genesis, dat ons spreekt van de offervaardigheid van vader en zoon, dat ons nog hoogere waarheden vooraf beeldt, dat ons telkens op nieuw met bewondering vervult, als het zijn onmetelijken inhoud ontsluit en de offerande Izaks als de wijding van den erfgenaam der belofte teekent. 't Is de zwaarste beproeving des geloofs, die in dit raadselachtig bevel Abraham wordt opgelegd. Eerst vernemen wij den eisch Gods (vs. 1—2), daarna de gehoorzaamheid des geloovigen (vs. 3—10), straks de uitkomst ten zegen (vs. 11—19), terwijl ten laatste het eerste, zwakke schijnsel der vervulling zich reeds van ver laat zien (vs. 20—24).

Indien wij het voorgelezen hoofdstuk op zich-zelf beschouwen, zonder het in verband met de voorgaande en volgende te brengen, is de hoofdinhoud van het geheel spoedig aangegeven, ja door den aanhef van het hoofdstuk zelf aangewezen als de zwaarste geloofsbeproeving. Dat wil ons immers vs. 1 zeggen, wanneer het de merkwaardigste gebeurtenis uit Abrahams leven aldus inleidt: „En het geschiedde na deze dagen, dat God Abraham verzocht". Maar hoe hebben wij dit „verzoeken Gods" te verstaan. Gij begrijpt wel, dat wij hier spreken van een verzocht worden door God, niet van een verzoeken van God zelven. Gewis wil het niet zeggen, dat God Abraham opzettelijk in de gelegenheid tot zonde bracht, om aldus zijne standvastigheid te beproeven. Dan zoude

verzoeken met verleiden gelijk staan, en van de heiligheid Gods kunt gij toch iets dergelijks in de verste verte niet verwachten. Hier geldt wel zeer dat woord van Jacobus: „Niemand, als hij verzocht wordt, zegge: ik word van God verzocht; want God kan niet verzocht worden met het kwade en Hij zelf verzoekt niemand" (Jac. 1 : 13).

Maar wat wil dat „verzoeken" dan zeggen; Is het misschien, dat God, door Abraham zoo zware proef des geloofs op te leggen, voor Zich zelven wilde zien, of Abrahams geloof daartegen bestand zoude zijn? Dat Hij aldus van Abrahams trouw en gehoorzaamheid de overtuiging wilde verwerven? — Maar dat kan niet wezen; want bij God zijn alle dingen van eeuwigheid bekend. Een dergelijke veronderstelling vergrijpt zich aan Gods alwetendheid. Maar wat beteekent dan dat „verzoeken Gods"? Waar deze uitdrukking in de Schrift voorkomt, daar hebben wij haar steeds uit de ondervinding en het bewustzijn van dengenen te verklaren, over wien de beproeving is gekomen.

Het doel der verzoeking verschilt reeds naar den aard van den persoon, van wien de verzoeking uitgaat. De daad der verzoeking zelve veronderstelt twee persoonlijkheden, van wie de eene werkzaam, de andere lijdelijk is: de mensch, de duivel of God. De mensch verzoekt God, wanneer hij langs verkeerden weg iets rechts van God wil leeren; de duivel verzoekt den mensch, als hij hem verkeerde dingen van God leert en hem aldus van God aftrekt; God integendeel verzoekt den mensch, om hem het rechte aangaande God en zich zelven te leeren en hem nader tot God te brengen. Om Abraham zelven de draagwijdte en veerkracht zijns geloofs te leeren kennen, daartoe mede bracht de Heer zoo zwaren eisch tot hem.

O, gij geloovige! gij weet het menigmalen nog niet,

welke hooge macht des levens u in het geloof van God geschonken is. Opdat gij dit moogt weten, daartoe wordt gij menigmalen in de smeltkroes der beproevingen gebracht, opdat uw geloof, gelouterd en versterkt daaruit te voorschijn getreden, op nieuw u blijke eene levenskracht te zijn, die machtig is elke moeilijkheid des ongeloofs te overwinnen en over elk bezwaar des wantrouwens te zegevieren. In de verzoekingen en geloofsbeproevingen leert God het den geloovige, hoe sterk zijn geloof kan zijn.

Aldus moest het ook met Abraham zijn. Daartoe kwam het bevel Gods in den vorm van zoo zwaren eisch tot hem. De bereidwilligheid Abrahams om dien te volbrengen liet zich reeds vermoeden uit de bereidwilligheid, waarmede hij met zijn „zie, hier ben ik", onmiddellijk op des Heeren roepstem antwoordde, als zijn naam door God werd genoemd. Daarop komt het aan, om aanstonds gereed en bereid te zijn, als des Heeren stem ons oproept, al weten wij ook nog niet waartoe. Soms hebben wij niets anders te doen dan te luisteren naar Gods woord. Maar ook daartoe moet er reeds bereidwilligheid zijn; ook een open oor is van den Heer; en dit leidt tot meer. Ieder eigen werk te laten staan, alle eigen bemoeiingen oogenblikkelijk aftebreken, met ons gansche hart dadelijk tegenwoordig te zijn, alle aandacht aanstonds aan Gods woord te geven, waar dat woord tot ons komt; zie, dat is eene groote zaak, die wij nog leeren moeten, gelijk later een Samuel dit moest, maar die een Abraham uitnemend verstond, gelijk uit zijn: „Zie, hier ben ik", overvloedig blijkt.

Maar dan ook niet terug te treden, wanneer het gehoorde woord onze zinnen verbijstert en het hart dreigt te verpletteren, dan toch nog te blijven hooren, dat is grooter en moeilijker zaak. 't Is dikwijls ge-

makkelijk om op de roepstemme Gods te zeggen: „hier ben ik"; maar 't heeft meer in, onder alles te toonen: hier blijf ik; om den ganschen last te hooren, gelijk Abraham met ingehouden adem en heiligen eerbied bleef luisteren, als God tot hem sprak: „Neem nu uwen zoon, uwen eenige, die gij liefhebt, Izak, en ga heen naar het land Moria en offer hem aldaar tot een brandoffer, op eenen van de bergen, dien Ik u zeggen zal". — Daar is hier weer eene opmerkelijke uitvoerigheid. Hoe klimt met ieder woord de zwaarte van den eisch, die aldus tot Abraham kwam. Eerst heet het uw zoon, daarna, uw eenigen zoon, straks dien gij liefhebt, en, als om de maat vol te meten, wordt zelfs de geliefkoosde naam, die zoovele herinneringen en rijke verwachtingen spelde, ten laatste genoemd: „uw Izak".

De opsomming van namen en bijnamen, Izak in betrekking tot zijnen vader toegekend, kon dezen reeds op iets gewichtigs dat gewisselijk komen zoude, doen zinnen. En wel kwam het, langzaam en dreigend. Eerst luidt de eisch, dat Abraham naar het land Moria zoude gaan, naar de landstreek, die haren naam ontleende van den berg, die op zijne beurt wederom aan de hier verhaalde gebeurtenis zijn naam te danken had. Zeer zeker moest hij zijn zoon, zijn eenige, dien hij liefhad, zijn Izak daarheen medenemen. En waartoe? Het schrikverwekkende komt eindelijk. God houdt ook het zwaarste niet terug, waar het noodig is dit te openbaren tot heil der ziel. Ook het zwaarste kwam: „en offer hem, gij zelf, o teederminnend vader! en offer hem, uwen zoon, dien gij liefhebt, uw eenig kind, uw Izak, o vader! en offer hem aldaar tot een brandoffer. — Heeft Abraham wat nu volgde wellicht niet goed meer verstaan, omdat de schrik hem verbijsterd had, of heeft God misschien opzettelijk, ter meerdere

geloofsbeproeving, den naam der eigenlijke offerplaats verzwegen?

Gelijk het vroeger luidde, bij den eisch om land en maagschap en vaderhuis te verlaten, „naar een land dat Ik u wijzen zal"; zoo ook klinkt het nu, bij den eisch om zijn eigen vleesch en bloed aan God af-testaan, „op een der bergen, dien Ik u zeggen zal". Eerst in den weg der geloofsgehoorzaamheid, niet aan den aanvang of ingang daarvan, wordt die duidelijkheid van inzicht en klaarheid der overtuiging gevonden, die wij voor ons hart zoo noodig hebben, om met moed de toekomst tegemoet te treden. Er moge door God onzekerheid gelaten zijn aangaande de plaats waar, maar niet aangaande de zaak zelve, niet aangaande het offer, dat gebracht en geslacht moest worden. Of de plaatse der heiligheid Ebal of Gerizim, Sinai of Jeruzalem zal zijn, doet in den grond der zaak er minder toe; indien slechts dit vaststaat: dat God geest is en dat die Hem aanbidden Hem aanbidden moeten in geest en waarheid; d. i. zoowel in de juïste opvatting aangaande God zelven, het Voorwerp der aanbidding, als aangaande den waren weg, waarin Hij wil verheerlijkt worden, d. i. Hij, de God der geesten, op geestelijke wijze.

Een eerste kenmerk der aanbidding in geest en waarheid zal wel de bereidwillige gehoorzaamheid zijn, waardoor men uitspreekt, dat men God als den Souvereinen God erkent, die het wel waardig is, dat alles Hem op Zijnen wenk dient en met het gansche hart Hem gehoorzaamheid bewijst, al begrijpt men het einddoel ook niet aanstonds. De geloovige heeft niet noodig God te begrijpen, indien hij den Heer slechts mag verstaan; en verstaan zal hij God, als hij Hem hoort. Hoort God en gij zult naar Hem hooren. Hoort naar Hem en gij zult leeren Hem te verstaan, u ge-

wennende aan den klank Zijner stem. Tracht God te verstaan en gij zult eindelijk leeren Hem te begrijpen, al is het ook pas in de eeuwigheid, begrijpen den heiligen zin en het reine doel van Zijn woord.

Maar zoolang gij God nog niet begrijpt, hebt gij daarom nog niet het recht, om aan de juistheid en noodzakelijkheid van Zijn eisch te gaan twijfelen. Abraham is ook in deze ons een waardig voorbeeld door zijne gehoorzaamheid des geloofs. Gewis is Abrahams hart vol van de dingen, die de Heere God hem voorgesteld heeft. Voor dag en voor dauw heeft hij zijne sponde reeds weder verlaten. „Toen stond Abraham des morgens vroeg op". Door dat anders minder opmerkelijke feit doet de Heilige Schrift helder uitkomen, hoe Abrahams gedachten met de groote zaak bezig waren en hoe hij zelf van begeerte brandde, om den Heere zoo vroeg mogelijk te gehoorzamen. Wanneer de ernst de ziel heeft ingenomen, wanneer wij de hooge taak des levens en de heilige roeping van ons bestaan in ernste en oprecht wenschen optevatten, dan zal die ernst ons ook niet toelaten, den nacht bovenmate in vadsigheid des lichaams te verlengen en een deel van den helderen dag te trekken bij den donkeren nacht. Men zal willen werken, niet alleen zoolang het dag is, maar ook zoodra het dag is. Men zal dit willen, door niet maar eigenwillig een deel van den nacht bij den dag te trekken; maar veelmeer nog, door ook in den vroegen morgen een deel van den dag te erkennen.

Als de nacht er is, is het geen tijd om te werken, en als de morgen is aangebroken, willen velen nog niet werken, of wel zij laten anderen voor zich werken. Als Abraham des morgens vroeg is opgestaan, zadelt hij zelf zijnen ezel en verricht hij persoonlijk al die werkzaamheden, die hij misschien in andere omstan-

digheden aan de ondergeschikten zoude hebben overgelaten. De bijbel moet met de vermelding en opsomming van Abrahams werkzaamheden weer een bijzonder doel hebben. Wij zullen er wederom iets uit moeten leeren, als de bijbel ons verhaalt: „Toen stond Abraham des morgens vroeg op en zadelde zijnen ezel en nam twee zijner jongeren met zich mede en Izak, zijnen zoon; en hij kloofde hout tot het brandoffer, en maakte zich op en ging naar de plaats, die hem God gezegd had.”

Het werk voor den Heer dat ons is opgelegd, mogen wij aan geen anderen overlaten. De Heer is het wel waardig, dat Zijn dienst ons somtijds wat inspanning kost. Den grijzen Abraham zal gewis bij het kloven des houts menig zweetdroppel langs voorhoofd en aangezicht gegutst zijn. — Om wille van den Heer deed Abraham het knechtswerk zelf. Maar ook van maatschappelijke zijde heeft eigen werk zijn nut. Abraham had eene betrekkelijk groote reis te doen; en aan den meester zelven is het best de zorg voor de reisbenoodigdheden toevertrouwd. Zal alles goed en zonder teleurstelling afloopen, laat dan oog en hand der meest belanghebbenden het laatste en het noodigste doen en schikken.

Op den gezadelden en getuigden ezel gezeten, ruim van gekloofd hout voorzien, met Izak naast en een paar jongens achter zich, maakt Abraham zich dan op weg naar de plaats, die de Heere hem zoo omstreeks had aangeduid; en, na twee dagen reizens, „op den derden dag, toen hief Abraham de oogen op en zag die plaats van verre”. Wat moet er in Abrahams hart wel omgegaan zijn, als zijn oog voor het eerst de bergkruinen waarnam, waarop de vader zelf zijn eenig kind moest slachten! Maar wat moet er omgegaan zijn in dat teeder hart op dien tweedaagschen

tocht naar Moria! Wat macht van zelfbedwang, als zijn oog soms op zijn zoon Izak viel en hij dan moeite had, om dien blik van den zoon zijner liefde weer af-tewenden. Gewoonlijk, naar het schijnt, ging hij zwijgend en peinzend met gebogen hoofd en ter aarde geslagen blik zijnen weg. Daarom ook is er iets van verrassing en bevreemding teruggegeven in die woorden: „toen Abraham zijne oogen ophief, zag hij van verre."

Zijn zij er al? Hoe had hij tegen den tocht opgezien! hoe zwaar was hem elke schrede gevallen, hoe traag en loom gingen de uren heen en toch nog te snel! Ja, zij zijn er. Ziet daar uit de verte gindsche spitsen opdoemen. Daar moeten zij zijn. Wat moet er in dat oogenblik en gedurende den geheelen tocht in Abrahams hart omgegaan zijn? Het volgende vers zegt het ons.

Zoodra het reisgezelschap de plaats bereikt had, vanwaar het oog het oord der eigenlijke bestemming kon onderscheiden, zeide Abraham tot zijne jongeren: „Blijft gij hier met den ezel, en ik en de jongen zullen heengaan tot dáár." 't Is alsof Abraham de bedoelde plaats met uitgestrekten wijsvinger toont. Zoo aanschouwelijk is ook hier wederom de voorstelling der waarheid. „Als wij aangebeden zullen hebben, dan zullen wij tot u wederkeeren". Zietdaar dan, in het oogenblik van verrassing, onverholen uitgesproken wat in Abrahams hart omging. Hij hoopte met zijnen zoon naar deze plaats en deze jongeren terug te keeren. Er is geen enkele reden, die ons doet vermoeden, dat Abraham zijnen jongeren het spoor bijster wilde maken, of dat de schuchterheid in het heilige Abraham aldus deed spreken. Neen, Abraham hoopte en geloofde, dat hij met zijn ten brandoffer geslachten zoon behouden huiswaarts zoude keeren. Dat is het wat gedurende de werkzaamheden des geloofs bij de

toebereidselen tot den tocht en op den weg zelven Abrahams hart vervulde: hij zoude met zijn Izak terugkeeren. Dat gelooft hij vastelijk.

Zoude God dan zijnen zoon van hem vragen en niet van hem aannemen? Gods woord is nooit een ledige vorm of ijdele klank. Wat God zegt, meent Hij ook in alle oprechtheid, hetzij Hij iets van ons eischt of ons iets aanbiedt. Dat bedoelden ook onze vaderen, naar luid der Vijf Dordsche Leerregelen (H. III en IV, par. 8). „Doch zoovelen als er door het Evangelie geroepen werden, die werden ernstiglijk geroepen. Want God betoont ernstiglijk en waarachtiglijk in Zijn woord, wat Hem aangenaam is". Dat wist ook Abraham. God zoude zeker zijnen zoon van zijne hand eischen en aannemen.

Maar hoe kon Abraham dan ooit hopen, dat zijn zoon met hem zoude terugkeeren? De brief aan de Hebreën lost u dit raadsel op, als hij aldus Abrahams innerlijk overleg omschrijft: „overleggende, dat God machtig was hem ook uit de dooden te verwekken" (Hebr. 11 : 18). Abraham verwachtte zijn kind voor zijne oogen te zien sterven; hij zelf was bereid, op Gods woord, zijn eigen kind het offermes in het hart te stooten; maar ook verwachtte hij, hij, die de beloften ontvangen had, zijnen zoon uit de dooden terug te zullen ontvangen. Hierin ligt de kracht van Abrahams geloof: Van Gods heiligheid verwachtte hij niets dan een heilig gebod, daarom wil hij gehoorzamen; van Gods trouw verwachtte hij de vervulling van Gods beloften, daarom mag hij hopen; van Gods almacht verwachtte hij de mogelijkheid der opstanding zijns zoons uit den doode, daarom kon hij dit alles gelooven. Daarom kon hij in allen eenvoud en alle oprechtheid zeggen: „wij, èn ik èn mijn zoon, zullen tot u wederkeeren."

Maar wat, eer het nog zoover was gekomen? Hoe zoude, vóór dat oogenblik, des vaders hart bloeden, als zijn eigen oog het bloed zijns zoons zag stroomen, met eigen hand geplengd! De tocht was er niet minder zwaar, dat offer niet minder pijnlijk, de gehoorzaamheid des geloofs niet minder folterend om, indien Abraham al wist, dat hij zijn zoon uit de dooden terug zoude ontvangen. Dat alles gevoelde hij gewis, als hij het hout des brandoffers van de jongeren nam en het op zijnen zoon Izak leide. Dat hij het al zuchtende deed mogen wij vermoeden, maar weten wij niet; want de Schrift, die al het bijkomstige, wat niet tot de eigenlijke zaak behoort, vermijdt, zegt er niets van. In vele dingen merkt gij bij Gods woord eene eigenaardige beknoptheid op, daar vooral, waar gij die het minst verwachttet en ook het minst wenschtet; daar vooral, waar er gelegenheid is, om het ziekelijk en week gevoel te streelen, of de ongezonde weetgierigheid te bevredigen. Van des menschen onredelijk verlangen, om juist datgene te weten, wat de Heilige Schrift met groote wijsheid aan onze kennis heeft onttrokken, heeft de roomsche kerk behendig gebruik gemaakt, om haar zondige overleveringen en apocryphe evangeliën bij den gevoelzieken mensch ingang te doen vinden.

Een deel van den last houdt Abraham voor zich zelven. Hij behoort waarlijk niet tot die menschen, die kalm blijven toezien, als anderen schier onder de lasten bezwijken. Abraham, de man des geloofs, is ook de man van de daad en van het werk. Zelf slaat hij ook de handen aan het werk, als hij zijn zoon iets geeft te doen; „zelf vat hij het vuur en het mes in zijne hand en zij beiden gingen te samen". Men gaat niet beter en vrediger samen, dan wanneer de arbeid en de last gelijkelijk en in billijke verhouding verdeeld zijn. Maar geschiede dit dan ook steeds zoo, dat het ge-

vaarlijkste deel: mes en vuur, in de handen des vaders of van den drager van het gezach blijven. Houdt gij zelf het hecht in de hand, ouders! ook wanneer het een eenig kind, een bijzonderen lieveling geldt. Mes en vuur behooren niet in kinderhanden.

Aldus gingen zij voort en na een poos zwijgens nam de zoon het woord, om zijnen vader iets te vragen en hij zeide, eerbiedig en met ontzach: „mijn vader!" — Daar is iets teeders en tevens eerbiedigs in dien aanhef Izaks, die niet maar ruw en plomp het woord neemt, maar het woord vraagt. Zoo betaamt het jongeren tegenover ouderen en zoo zal het steeds zijn in het welgeordend en echt Christelijk gezin. Daar volgt ook op de bescheiden vraag het vriendelijk bescheid. Want ook de meerderen en de ouderen hebben verplichtingen der bescheidenheid en der minzaamheid tegenover hun minderen en kinderen. Indien gij, o ouders en meesters! uwe kinderen en minderen aan een ruw en onvriendelijk bescheid gewent, zult gij zelve door hen ontwend worden aan de vriendelijke vraag. Izak kende zijnen vader; deze is onmiddellijk bereid om zijnen zoon te woord te staan. Daar behoort eene groote mate van zelfbeheersching toe, om op de vragen onzer kinderen steeds te antwoorden. Toch moet gij u daaraan gewennen, zal het in uw huis goed gaan en zult gij het vertrouwen uwer kinderen blijvend genieten.

Op Izaks vraag is Abraham aanstonds gereed met zijn : „Zie, hier ben ik, mijn zoon"! Niet alleen tegenover God en onze meerderen, maar ook tegenover onze kinderen en bedienden betaamt die vriendelijke voorkomendheid en beminnelijke dienstvaardigheid, die het geheim der beschaafde vromen is. — Er is een bezwaar in Izaks hart opgerezen, dat hij zijnen vader moet mededeelen: „Zie het vuur en het hout; maar waar is het lam tot het brandoffer"? — Begint Izak eenigs-

zins de huiveringwekkende waarheid der zaak te bevroeden, dat hij zelf het brandoffer zal zijn? Wij gelooven dit niet. Hij wil het pijnlijk zwijgen afbreken; de liefhebbende zoon ziet wel, dat er iets is, waaronder zijn vader lijdt; wat het is weet hij niet. Maar onder dit alles bevreemdt hem toch één ding: de aanstalten voor het offer zijn gemaakt, in alles is voorzien en — het offer zelf ontbreekt! — Dat begrijpt hij niet.

Die vraag Izaks zoudt gij menigmalen kunnen doen, bij een blik op staat, maatschappij en kerk. De vele en omslachtige bemoeiingen zijn druk gemaakt; alles is in de weer; verslagen zijn volgeschreven en ingediend, ook aan raadgevingen van zeer velen ontbrak het natuurlijk niet; en als gij nu vraagt naar datgene, waarom men nu zegt dat alles is geschied, dat het middelpunt en doel van alle toerustingen is, dan hoort men en verstaat men u niet. Men deed het eigenlijk om het rumoer en om de voorbereidselen, niet om het offerlam; om de drukten en levendigheid van het werk vooral, die zoo aangename afleiding geven. Straks zal er wel eenig goed doel, eenig offerlam gevonden worden; de wereld is zoo groot, de heidenen zijn zoo veel en de nooden zoo talloos.

Deze vraag Izaks mag ook wel bedacht worden door hen, die van alles, hout en vuur en velerlei andere dingen te samen brengen, zonder dat zij het oog op het offerlam Christus hebben gevestigd. Zij begrijpen niet, dat zonder dat offerlam alle samengebracht hout, ook van deze kerk, alle opvlammend vuur, ook van uw valsche geestdrift, niets anders dan gewoon brandhout en onheilig vuur is, die elkander voeden om elkaar te verteeren. Bij de toerustingen voor het offer wil de eerlijke en eenvoudige Izak, dat men allereerst het offer zelf hebbe en kunne toonen. Dan zij er

behalve vuur en hout ook het offer, en, nog boven het offer, de ware offergeest.

Wat zal Abraham antwoorden? Waarlijk, hij heeft dit alles niet bedacht en gedaan, om bezigheid en afleiding te zoeken. Maar indien hij de volle waarheid, naakt en onomwonden eens zeide! Zijnen zoon zoude hij dan het hart verscheuren. Nog is dat niet noodig. Al moet het straks, niet nu behoeft hij hem het offermes in het kinderlijk hart te stooten; niet noodeloos behoeft hij zijn kind pijn te doen, en daarom antwoordt hij waar en voorzichtig: „God zal Zich zelven een lam ten brandoffer voorzien, mijn zoon!" — Abraham spreekt de stellige verwachting zijns harten uit, aangaande hetgeen eenmaal in de volheid des tijds geschieden zoude en dat hij, in de afschaduwing en voorafbeelding van dat bijzonder geval, evenzeer nu verwachtte. Hij gelooft aan de wijze voorzorg en het heilig bestel Gods. Hij gelooft ook, dat God, Wien al Zijne wegen van eeuwigheid bekend zijn, reeds ziet wat lam moet gebracht worden; en daarom spreekt hij aldus, hij het eerst, van de voorzienigheid, de zorgende en albesturende leiding Gods.

Wij lezen in het volgende vs. 14, hoe God de verwachting Abrahams heeft vervuld, en hoe aan dat woord Abrahams èn de naam des bergs Moria (voorzienigheid Gods) èn een later volksspreekwoord: „op den berg des Heeren zal het voorzien worden!" hun ontstaan te danken hebben. Wij moeten ons evenwel wel wachten, dat wij dit voorzien, dat met vooruit zorgen gelijk staat, niet met vooruit-zien of voorwetenschap verwarren. God zal wel vooraf zorgen, dat bedoelt Abraham met zijn antwoord, dat er een offerlam ter geschikter ure en plaatse aanwezig is. Met dit antwoord is Izak tevreden en zwijgende „gaan zij weer te samen voort". Zoude het bijbelwoord van

beider verderen tocht en gesamenlijken gang niet daartoe mede nog eenmaal melding maken, om ons te doen gevoelen, dat in beider hart nog wel veel te vragen overbleef, maar dat beiden zich met dat antwoord tevreden stelden, de een uit eerbied voor den vader, de ander uit eerbied voor God?

Eindelijk kwamen zij aan de plaats, door God aan Abraham gezegd. Was in de oefening der geloofsgehoorzaamheid het woord Gods voor Abraham weer duidelijker en levendiger geworden? Wist hij misschien later, door de oefening des geloofs, de meening des Geestes in het woord Gods beter te onderscheiden, dan hij dit in den beginne kon? 't Kon wel wezen. 't Zal toch ook wel uwe ondervinding wezen, kinderen Gods! dat gij nà dezen leert verstaan en onderkennen, wat u in den aanvang nog alles zoo duister en omneveld was.

Was het misschien, dat God aan Abraham op bijzondere wijze, door innerlijke stem en uitwendige teekenen op het juiste oogenblik duidelijk maakte, waar de juiste offerplaats moest wezen? Ook dat kan zijn. De Heilige Schrift vermeldt eenvoudig de daadzaak zelve, zonder meer. Eigenlijk komt het voor den geloovige in 't geheel er minder op aan te weten, hoe wij het einde van den weg zullen vinden en waar het einde van dien weg mag zijn, dan wel dit andere en gewichtiger: òf wij wel op den rechten weg zijn. De rechte weg Gods voert van zelf naar de rechte plaats Gods, naar de plek waar het offer moet worden gebracht of reeds is geslacht: naar Golgotha en den hemel. Op den rechten weg komt het aan.

En als wij daarlangs door God op de rechte plaats gebracht zijn, dan zal Hij ons ook, niet altijd den rechten man op de rechte plaats, maar het rechte werk op de rechte plek wijzen. „En Abraham bouwde

aldaar een altaar en hij schikte het hout en bond zijnen zoon Izak, en leide hem op het altaar boven op het hout". Waartoe nu weder die uitvoerigheid van teekening, zoodat ons trek voor trek, elk afzonderlijk deel van Abrahams werkzaamheid aan en met het altaar wordt genoemd? Is hier wellicht bij Abraham die opzettelijke vertraging, die uit een opzien tegen het werk zelf ontspruit? Moet dat hier uitkomen en wordt daarom Abraham aldus geschetst, langzaam en aarzelend van het eene werk tot het andere overgaande? Eerst is er het bouwen van het altaar; dan het schikken van het hout; daarna het vastbinden van zijn zoon; het leggen van dezen op het altaar; hem beuren ten laatste op het hout, dat wachtte op het gereedstaand vuur. Is hier de langzaamheid van den onwil en van den afkeer?

Wij gelooven dit niet. Wat de Schrift ons hier wil leeren, is wel dit: dat ook bij het moeilijkst werk der zelfverloochening, kalmte en bedaard overleg de bewijzen moeten opleveren, dat wij niet in hartstochtelijkheid, maar met besliste overtuiging en uit heilig plichtgevoel tot dit offer, tot deze daad gekomen zijn. Nooit mag er overijling zijn, evenmin als overdrijving; nooit mag het werk gejaagdheid toonen. Voor onze godsdienstige verrichtingen moeten wij den tijd hebben en ons nemen. Laat ons liever niet bidden, dan haastig af-bidden, liever niet in den huislijken kring lezen, dan om wille van deze of gene bezigheid, die tot haast dringt, gejaagd lezen. Bij elk deel en onderdeel van onze godsdienstige handeling moet het blijken, dat wij onder den indruk van het heilige zijn.

In en onder alles, ook onder onze heiligste en teederste verrichtingen, blijven orde en regel een gebiedend voorschrift van dien God, die een God van orde is en van dat geweten, dat, onder de macht van

heiligen plicht gebracht, geen dolle drift, maar kalmte en orde eischt. Laat ons niet alles te gelijk willen doen, waarbij het een het ander schaadt en er niets geschiedt; maar laat ons 't een na het ander pogen, dan baat het een het ander en gaan wij, zij het langzaam, maar gaan wij steeds vooruit, en geven wij van zelve het noodige antwoord op de vragen des tijds en der angstig uitziende belangstelling.

Ging het aldus Izak, die daar zwijgende nederlag op het altaar en zwijgende den doodelijken stoot afwachtte? Daar was gewis iets in de kalmte en waardigheid zijns vaders, waardoor hij van de noodzakelijkheid van dat offer overtuigd was geworden. Hij had naar het offerlam gevraagd en hij zelf was het bestemde offerlam. Een voorzienig God en een liefhebbend vader hadden hem in de leiding der omstandigheden dit antwoord gebracht. 't Is goed zoo. Hij zal zwijgen; gelijk ieder dit zal en moet, die ernstig en oprecht vraagt naar het offerlam Gods, ook indien hem duidelijk wordt, dat hij zelf dit offerlam moet wezen. En ook Abraham staat daar in afwachtende houding. Misschien valt er wel een traan op dat altaar; maar Abraham zwijgt. — Daar strekt hij de hand uit; hij neemt het mes op; het blinkt in zijne hand; het blinkt Izak in de oogen; de vader heft de arm op, om zijn zoon Izak te slachten; snel rijst het scherpe lemmet op en daalt neer.... maar treft Izak niet.

De gewapende hand viel als verlamd bij het lichaam neder. Neen, God heeft Izaks doodelijken dag nog niet begeerd. Met goddelijke tusschenkomst trad Hij tusschen beide en bracht een gezegende uitkomst van alles aan. Als Abraham daar stond met het mes in de vuist, gereed om toe te stooten, klonk eensklaps de stemme eens engels door het luchtruim en hield de gewapende

hand terug. „Maar de engel des Heeren riep tot hem van den hemel, en zeide: Abraham, Abraham!" Tot tweemalen toe, om des te beter de ontzetting des engels en de diepte der gewijde aandacht Abrahams aanteduiden, tot tweemalen toe moest des vaders naam herhaald worden, om zijne aandacht van het slachtoffer en naar Gods wil heen te trekken. Ook nu is Abraham bereid om te hooren en te volgen en hij zeide wederom, gelijk vroeger: „Zie, hier ben ik". En heerlijk getuigden het woord en de daad des Heeren van de macht der sparende genade (vs. 12), van de zorg der voorzienige liefde (vs. 13 : 14) en van de trouw der heilige belofte Gods (vs. 15—18).

De toespraak des engels, die nu volgt, neemt eensklaps Abrahams zorg en kommer geheel weg en schenkt hem bovenal licht in deze zoo geheel raadselachtige gebeurtenis, die hem nu tot een bewijs van eigen geloofskracht wordt. Zoo doet de Heer altijd. 't Is Hem in Zijne genade niet genoeg het angstige hart te ontheffen van den bangen last, die het ter neer drukte; maar bovendien wijst Hij aan, hoe de doorgeworstelde zorg mede moest strekken tot opbouwing en verheldering des geloofs. Dan blijkt het menigmalen, dat wij ons te vroeg en te voorbarig ongerust maakten en dat de reden onzer ongerustheid later juist tot een grondslag der gemoedsrust wordt gemaakt. Bij de warmte der genade laat de Heer nog het licht der waarheid schijnen.

„En de engel zeide: strek uwe hand niet uit aan den jongen en doe hem niets! want nu weet ik, dat gij God vreezende zijt en uwen zoon, uwen eenige, van Mij niet hebt onthouden". 't Is niet gemakkelijk het hart en de hand, die eenmaal uitgestrekt waren om goed te doen, de rechtmatige geestdrift, die eenmaal

opvlamde, binnen de perken van het gewone leven en de grenzen der onthouding weer terug te trekken. Gij stuit even ras het hollend ros in zijn woeste vaart, schier even snel den sneeuwval in zijn val, als gij het eenmaal opgewekt gemoed tot kalmte en bedaardheid roept. Daarom moet Gods waarschuwing in den vorm van een dreigend verbod tot Abraham komen. Het wapen kan soms machtiger worden, dan hij is die het hanteert, en de zenuw en gemoedsbeweging sleept menigmalen den opgezweepten hartstocht nog mede, terwijl de storm der driften zich reeds legde; gelijk de zee nog naklotst, terwijl de storm reeds ging liggen. Dat weet de Heer en daarom brengt Hij het verbod met zoo sterken aandrang tot Abraham; ook omdat van het vermeende goede aftelaten waarlijk geen kleinen strijd kost, geen mindere inspanning eischt dan het laten van het blijkbaar kwade.

En om Abraham aanstonds te overtuigen, dat God zelf dit woord spreekt, verklaart Deze onmiddellijk, dat de reden van zijn bijzonderen eisch was, om Abraham in het geloof te versterken en in verhelderde geloofsinzichten inteleiden. Immers God kan niet met Zich zelven in strijd wezen, en niet het eene oogenblik verbieden, wat Hij in het ander gebood. Zoo dacht wellicht Abraham en zoo denkt menigeen onzer, zonder onderscheid te maken tusschen den besluitenden en bevelenden wil Gods, en zonder te bedenken, dat wat op het eene tijdstip en onder zekere omstandigheden noodig was, dit niet meer op een ander tijdstip en onder andere omstandigheden aldus behoeft te zijn. Dan is misschien de verborgen bestaansreden van het bevel Gods of vervallen of vervuld. Wanneer uitspraken Gods, op verschillende tijdstippen door God gesproken, elkander schijnen te weerspreken, dan is dit steeds slechts in schijn en bij

dieper nadenken zal dit steeds blijken, gelijk ook hier. Het offer des zoons bleek niet meer noodig nu het geloof des vaders genoegzaam gebleken was, ook tegenover den zoon. 't Is God ook niet zoozeer om het offer als wel om den willigen offergeest te doen, niet zoo zeer om het offer zelf als wel om datgene wat het aanduidde en afbeeldde. Daarom ook, nu het ware offerlam, nu Christus is gekomen, heeft Israels offerdienst een einde. Veel moeilijkheden voor het denken, veel struikelblokken voor het zedelijk leven, veel ergernissen voor het zedelijk bewustzijn zullen wij vermijden kunnen, indien wij slechts acht geven op die goede onderscheiding, door onze vaderen gemaakt aangaande den wil Gods. Daar is een wil des besluits en een wil des bevels. De laatste wordt ons in het geopenbaarde woord Gods bekend gemaakt; de kennis van den eerste wordt eerst door de uitkomst der gebeurtenissen openbaar. Niet de eerste, maar de laatste moet ons richtsnoer en maatstaf des levens zijn. Onze eeuwige verkiezing of verwerping behoort tot den verborgen wil der besluiten; de eisch tot bekeering tot den geopenbaarden wil des bevels. Daarmede hebben wij te doen; en in den weg der gehoorzaamheid aan den wil des bevels, zal ons duidelijk worden de wil des besluits. Daarom past ons gehoorzaamheid aan het geopenbaarde woord.

Maar waartoe moest deze ontzettende gebeurtenis nu strekken? Was dit alles, om Abraham te leeren, dat gelijk de stormwind niet alleen opsteekt, maar ook zich neerlegt op het bevel des Heeren, dat aldus ook de geloovige, op het woord Gods niet alleen zijn ijver moet voelen ontbranden, maar, evenzeer op het woord Gods, van den in geestdrift ontstoken ijver onmiddellijk aflaten? Want het eenmaal aangevangen en gelukkig slagende werk, waarin wij zelve nu ook be-

hagen beginnen te scheppen, op eens en met blijdschap lostelaten, heeft veel meer moeite in dan het vroeger kostte, om het te aanvaarden en te beginnen. Voortzetting schijnt ons door de omstandigheden zelve en door den lust van ons hart geboden, terwijl het evenwel door een andere roeping Gods wordt verboden.

Was het dit wat God Abraham wilde leeren? Ook dit, maar gewis nog veel meer. God had Abraham de uitzichten op eene eeuwige erfenis beloofd, zijn geloof hem gerekend tot rechtvaardigheid, hem den zoon der belofte geschonken en aldus het met hem opgerichte verbond aanvankelijk tot vervulling gebracht. Nu moest Abraham aan eigen hart leeren gevoelen, hoe duur de prijs zoude zijn, waarvoor die eeuwige verlossing gekocht moest worden, hoe zwaar deze prijs het hart Gods moest vallen. Daarom moest Abraham zijn eeniggeboren zoon ten offer brengen; opdat hem duidelijk zoude worden, hoe profetisch zijn woord was geweest: dat God Zich zelven een lam ten brandoffer zoude voorzien. Daarom moest Abraham zijn zoon, zijn eenige, ten offer wijden, omdat God aldus hem duidelijk wilde maken, dat God zelf Zijn eigen en eeniggeboren Zoon op een der bergen Moria's ten offer zoude wijden. Abraham moest de verscheurende pijn aan eigen hart gevoelen, opdat hij eenigzins mocht beseffen, wat smart de heilige en barmhartige God eenmaal zoude lijden, als Hij Zijn eeniggeboren Zoon ten offerlam zoude overgeven. Let wel op, dat al de namen, waarmede de Heere, toen Hij Abraham dien eisch deed, Izak had aangeduid, ook juist zoo aan den Heere Jezus gegeven worden. Gij zoudt vs. 2 bijna zonder verandering op den Heere Jezus kunnen overbrengen, dan zou dit vers in des Heeren mond aldus klinken: Ik neem Mijnen Zoon, Mijnen eeniggeborene, in wien Ik een welbehagen heb en Ik offer hem op

een der bergen, dien Ik u zeggen zal, op Moria, op Golgotha.

Want dat is bovendien hier het opmerkelijke, dat naar de joodsche overlevering en het gemeen gevoelen, Moria een der bergen was, waarop Jerusalem gebouwd was en waarvan Ps. 125 zoo heerlijk zingt. Op dien berg Moria was het, naar het getuigenis van Israel, waar bij de dorschvloer van Arawna de pestilentie, bij het opgerichte altaar, werd opgehouden (2 Sam. 24:25); was het, waar de tempel Gods verrees, waar de Voorzienige wilde troonen en waar het bloed der duizende offerlammeren sprak van het bloed des Lams, dat betere dingen sprak, dan het bloed van rammen en kalveren. Gewis, daar is een gewijde draad des eerbieds en des geloofs, die op samenhang wijst tusschen de offerplek van Izak, de voorbeeldinge van Christus, en den tempel Zions, de voorafschaduwing van Hem, die meer was dan deze tempel, en tusschen Golgotha; waar de geestelijke tempel Gods werd opgebouwd, als de tempel Zijns lichaams, waarvan hij had gesproken, werd afgebroken, toen Hij stierf aan het kruis.

Neen, Izaks offerande was maar niet slechts eene geloofsbeproeving, maar ook eene geloofsversterking en geloofsverheldering, waardoor Abraham duidelijk werd, tot welken duren prijs en door welke smart heen de toekomstige verlossing van het geestelijk zaad Abrahams zou worden gekocht. Hij moest niet alleen de grootte van het rantsoen leeren kennen, maar ook de grootte van het lijden Gods bij de overgave Zijns Zoons. Juist daardoor ontvangt ook het later offer, door God verordend, deszelfs beteekenis en wijding. Dat alles wees heen op de noodzakelijkheid der vastblijving van den heiligen eisch van Gods recht. Zonder bloedstortinge geene vergeving der zonden. En daarom ook, op dat Moria, waarheen Abraham op Gods bevel

gekomen was, om te offeren; daar waar hij van God zelven dit heerlijk onderwijs ontving, daar moest geofferd worden. Indien niet Izak het offer zoude wezen; God had Zich zelf een offerlam ten brandoffer voorzien, en tot zoolang dit Lam gekomen was, zoude gindsche vooraf beeldinge uit de dieren moeten optreden en sterven.

„Toen hief Abraham zijne oogen op en zag om en ziet, achter(gebleven) was een ram in de verwarde struiken, vast met zijne hoornen; en Abraham ging en nam dien ram en offerde hem ten brandoffer in zijns zoons plaats". Gij hebt wel opgemerkt, dit zij in het voorbijgaan gezegd, dat wij, naar den eisch van het oorspronkelijke taaleigen, „achtergebleven" in stee van „achter" hebben gelezen. Zoo staat het dan ook eigenlijk in de grondtaal. Wij worden er opmerkzaam op gemaakt, hoe de Voorzienigheid Gods tot in het kleinste werkzaam was en hoe de Heere, die het eene offer ontzeide, het andere er voor in de plaats stelde. Gods Voorzienigheid zorgt voor alles en denkt om alles. Dat doet dit vers zoo duidelijk uitkomen. Alles is naar Gods raad bepaald en aangewezen. Een offer moest er zijn, Izak moest worden gespaard en daar is nu de ram, achtergebleven van de kudde, omdat hij, gelijk de wereld zoude zeggen, toevallig met zijne hoornen in de dichte struiken was blijven hangen. — Daar zijn van die achterblijvers, die naar Gods heilige bedoelingen, dikwijls tot grooten zegen worden. — Neen, hier is geen toeval, maar aanbiddenswaardig Godsbestuur. Alles is vooraf aldus bestemd: plaats, tijd, voorwerp en doel van al wat is en eene bestemming heeft. Dáár was de ram noodig, op deze plaats en op dit tijdstip was hij noodig, als rein dier was hij er noodig, als offerdier in plaats van den gespaarden Izak, en zoo was het er dan ook naar den wil Gods.

Maar wat beteekende nu dit offer Abrahams? Had de Heer door het sparen van Izak niet duidelijk getoond, dat Hij een dergelijk offer niet wilde? Gewis, maar meer nog had de Heer Abraham geleerd. Door eerst Izaks offerdood te eischen, had God Abraham getoond, wat de mensch eigenlijk van Gods strafeischende gerechtigheid verdiende: den dood; door Izaks offer niet aantenemen, had de Heere bewezen, dat Hij genade voor recht wilde laten gelden; door evenwel een ander offer in de plaats van Izak te stellen, had de Heer als uitgesproken, dat Hij van zijn recht niet kon aflaten en dat er een ander offer met bloedstorting moest komen. Mocht dat alles wellicht aangeduid worden door hetgeen ons bij Sinai's wetgeving gemeld wordt: „als de ramshoorn langzaam gaat, zullen zij op den berg klimmen" (Ex. 19 : 13). Moet de ramshoorn bij Sinai aan den geslachten ram op Moria doen denken? Nog gaat als teeken van rouw en boete de ramshoorn langzaam bij Israels zonen. Waarom nog altijd?

Niet het bloed Izaks, ook niet het bloed der offerdieren, maar alleen het bloed van het voorspelde en van eeuwigheid door God gestelde Lam Gods kon eene eeuwige verzoening en volkomene gerechtigheid aanbrengen. Dat ware Lam is gekomen, verward en achtergehouden door de strikken en doornen eener booze wereld, en heeft het altaar beklommen en is gestorven *in de plaats* der kinderen Gods, gelijk de ram *de plaats verving* van den zoon Abrahams. Is het wonder, dat Abraham deze offerplaats Moria, berg der Voorzienigheid, noemde? Maar is het ook wonder, dat de ramshoorn nog altijd langzaam bij Israel gaat, bij hen, die wel een Moria, maar geen Golgotha hebben?

Maar zeg mij, wat heeft de geloovige eigenlijk aan de Voorzienigheid Gods zonder de wetenschap, dat

die God zijn God is en dat die kracht der Voorzienigheid ook en bijzonder ten zijnen behoeve werkzaam is? Te weten dat wij met geen toeval of blind noodlot, maar met een God der wijze Voorzienigheid te doen hebben, kan voorzeker het hart tot stilstand en berusting opleiden; maar bovendien te mogen gelooven, dat die God zich verbonden heeft, Zijne Voorzienigheid ten onzen behoeve aantewenden, dat roept het vertrouwen in het harte op, stemt tot heilige blijdschap en geeft ons een lied der hoop, zelfs in den donkersten nacht en in den bangsten kerker. Maar is het niet overmoedig van eenig mensch, te durven verwachten, dat een Almachtig God om onzentwille, om wille van zoo nietig stofken in het heelal, dat gansch heelal zal leiden en regelen, dat er winste zij voor onze ziel en zegen voor ons hart?

Gewis zoude het hoogmoed zijn, indien de mensch zoo iets uit zich zelven had bedacht; maar ongeloof en overmoed zoude het wezen, indien hij dit niet wil gelooven, als God zelf zich daarover heeft uitgesproken. Dan wordt het beroep op eigen onwaardigheid een dekmantel der innerlijke onwaarheid. Is het niet steeds, gelijk hier bij Abraham? Eerst wordt de sparende genade Gods, als in een enkel oogenblik, in één enkel feit ons levens, ons duidelijk; daarna merken wij de teedere zorg Zijner Voorzienigheid in al onze leidingen van het verleden op; en ten laatste moet dit alles strekken om, ook voor de toekomst, de trouw en vastigheid van Gods genadeverbond te verheerlijken. Zoo worden nu ook voor Abraham de beloften des verbonds herhaald: op nieuw bevestigd (vs. 16), wederom versterkt (vs. 17), andermaal verhelderd (vs. 18).

Wat de bevestiging der verbondsbelofte, bij deze gelegenheid door God aan Abraham geschied, betreft,

daarover kan Gods woord zelf ons inlichten, veel beter dan wij dit kunnen. Hooren wij wat de Apostel daaromtrent getuigt. „God, zoo spreekt hij, willende den erfgenamen der beloftenis (Abraham en Izak) overvloediger bewijzen de onveranderlijkheid van Zijnen raad, is met een eed daartusschen gekomen" (Hebr. 6 : 17). „Want de eed tot bevestiging is denzelven een einde van alle tegenspreking" (Hebr. 6 : 16). Want als God aan Abraham de belofte deed, zoo zwoer Hij bij zich zelven (Hebr. 6 : 13). Ja, dat is geschied, als Abraham den vooruitbeschikten ram in de plaats van zijn zoon geofferd had; gelijk het luidt: „Toen riep de engel des Heeren tot Abraham ten tweeden male van den hemel en zeide: Ik zweer bij Mij zelven, spreekt de Heere, daarom dat gij deze zaak gedaan hebt en uwen zoon, uwen eenige, niet onthouden hebt, voorzeker zal Ik u grootelijks zegenen".

Let op dien eed Gods, die eene bevestiging der waarheid is. Niet *omdat* Abraham zijn zoon niet onthouden heeft, niet daarom zal hij gezegend worden. Deze zegen was hem immers reeds vroeger toegezegd (Gen. 12 : 3; 18 : 18), voordat hij nog een zoon had of kon denken, om dien zoon Gode te wijden. Maar, zegt gij, het staat toch aldus in Gods woord te lezen. Maar wat dan? Hoort, omdat Abraham in een weg van bereidwillige gehoorzaamheid het geloof geoefend had, komt op dien weg, *niet* de zegen Gods zelf, maar de *bevestiging* en *verzekering* van dien zegen tot hem. Dat maakt een groot verschil. In den weg der gehoorzaamheid werd de verzekering des geloofs gevonden. Dat komt die plechtige eedzwering Gods betuigen. Het bekommerd en geslingerd gemoed, dat naar verzekering des geloofs dikwerf smachtend uitziet, heeft meestal meer dan eens menschen woord, meer dan eene bloote bevestiging eens vriends, heeft

meestal den eed Gods noodig, om tot verzekering door te breken en daarvan wel verzekerd in zijn gemoed te blijven; ook bij donkere dagen en onverwachte aanvallen van den vijand der ziel van buiten en velerlei aanvechtingen en bestrijding van binnen.

In stee van met elkander er over te twisten, of gij wel een godzaligen eed moogt zweren, doet gij wel tot uwe vertroosting, bemoediging en leering, acht te geven op hetgeen God in deze gedaan heeft. Het is eene ware verkwikking der ziel op de eeden Gods te letten en daarmede werkzaam te worden. Meer dan vijftig malen komen Mozes en Jozua op dezen eed Gods, aan Abraham gezworen, terug, om bij Israel het geloof en de bezwijkende verwachting optebeuren en, bij de gedachte aan eigen zwakheid en ontrouw, aan de trouw van Gods eed zich vast te houden. En ook ons zal het menigmalen goed doen aan het hart, als wij aan dien anderen eed Gods denken, die ook bij Izaks redding in hare eeuwige trouw bleek: „Zoo waarachtig als Ik leef, spreekt de Heere Heere, zoo Ik lust heb in den dood des goddeloozen; maar daarin heb Ik lust, dat de goddelooze zich bekeere van zijnen weg en leve" (Ezech. 33 : 11). Ook ons zal het eene bevestiging der hope wezen, te luisteren naar dat woord: „de Heer heeft gezworen en het zal Hem niet berouwen. Gij zijt Priester in eeuwigheid, naar de ordening van Melchizedek" (Ps. 110 : 4). Ja, wij zullen met aandoening en zalige ontroering blijven luisteren naar dien anderen engel, die zijne hand ophief naar den hemel en zwoer bij dien, die leeft in alle eeuwigheid, dat er geen tijd meer zijn zal, „wanneer de verborgenheid des Heeren vervuld zal wezen" (Openb. 10 : 6). Daarin mede ligt dat leven op de beloften, dat den geloovige als in het land der belofte doet rondwandelen en hem nu reeds den voorsmaak

schenkt van hetgeen eenmaal de vervulling der belofte zal aanbrengen.

Zoo was de bevestiging van den zegen Gods en de vorm dier bevestiging door eedzwering wel nieuw, maar de inhoud van dien zegen was reeds oud, ofschoon hij steeds nieuw en frisch blijft en dan ook bij elke nieuwe herhaling versterkt blijkt. Ook bij deze bevestiging van den goddelijken zegen is er eene nieuwe versterking aan toegevoegd. Hoor slechts: „Voorzeker zal ik u grootelijks zegenen en uw zaad zeer vermenigvuldigen, als de sterren des hemels en als het zand, dat aan den oever der zee is". Datzelfde was Abraham reeds, na zijne overwinning op de heidensche koningen en zijne begroeting door Melchizedek, door den Heer toegezegd (Gen. 15 : 5).

Maar wat hier nieuw is toegevoegd en eene groote uitbreiding aan den zegen Gods schenkt, is wel dit: „uw zaad zal de poorte zijner vijanden erfelijk bezitten". De poorten, als de toegangen en veilige afsluitingen van de burchten en vestingen, zijn de zinnebeeldige uitdrukking van macht en sterkte des vijands en des lands. Zoo is het ook in dat woord des Heeren: „dat de poorten der helle Zijne gemeente niet zouden overweldigen" (Matth. 16 : 18). Zoo wordt aan Abrahams nakroost toegezegd, wat juist aan den vijand was ontnomen: het hebben en houden van de toegangen en sleutelen tot de macht en sterkte. Aan Abrahams grooten Zoon de sleutelen der macht en de poorten der overwinning! Daarom ook aan en van Hem alleen de macht der sleutelen.

En opdat Abraham te zekerder mocht wezen van de gewisheid des heils, dat niet in tijdelijken maar geestelijken zin opgevat moest worden, wijst de Heer hem bovendien op den zegen, die hij zoude zijn en op den weg, waar langs ook anderen dien zegen deel-

achtig moesten worden. „In uw zaad zullen gezegend worden alle volken der aarde, naardien gij mijne stem gehoorzaam zijt geweest". Let wel terdege op dat onlosmakelijk verband, waarin de voorspelde zegen voor het eerst wordt gebracht met de persoonlijke gehoorzaamheid. Daar gaat nieuw licht op over de messiaansche profetie en 't zal niet meer uitgebluscht worden; ja, het spreidt nog het helder schijnsel over Israels sterfbed, als deze zegt, dat de scepter van Juda niet zal wijken, totdat de Silo komt, wien de volkeren zullen gehoorzamen (Gen. 49, 10).

Neen het messiaansche heil, Abrahams voorbeeld leerde het, zoude niet maar een van boven werktuigelijk neergedaalde en opgelegde zegen zijn, gelijk de regen, die blinkende neerdrupt en in den weerschijn van het zonnelicht schittert. Het messiaansche heil moest een zegen wezen, die niet dan langs zedelijken weg door gehoorzaamheid aan God, kon en mocht toegeëigend worden. Daarom heeft Abraham gehoorzaamheid moeten leeren, om, in eigen bevinding, dat verhelderend licht der waarheid Gods te kunnen aanschouwen.

Als het heldere licht van Gods genade in de ziel schijnt, is het oog geschikt, om elk, zelfs het zwakste schijnsel der hoop, dat in de verste verte glimt, optevangen en te onderscheiden. Dan wordt alles, dan worden ook de teekenen der tijden in verband gebracht met het koninkrijk Gods en met de vervulling van Gods beloften. Wat zonder dit alles geene beteekenis voor ons hart en leven zoude hebben en nietsbeduidend schijnt, krijgt dan van en voor de groote zaak zelve gewicht en belang. Zoo ging het ook Abraham, als hij, na volbrachte offerande van Moria's bergkruinen was wedergekeerd. „Toen keerde Abraham weder tot zijne jongeren," met zijn Izak, gelijk hij het gehoopt,

maar op zoo gansch andere wijze dan hij het verwacht of zich voorgesteld had. „En zij maakten zich op en zij gingen samen naar Beër-Seba, en Abraham woonde te Beër-Seba." Boeide hem misschien de bron des eeds (dat beteekent immers Beër-Seba) te meer aan die plek, omdat deze hem juist te meer aan Gods eed herinnerde?

Daar merkte hij het eerste schijnsel op van de mogelijkheid der vervulling van Gods beloften, ook in den weg van het maatschappelijk en natuurlijk leven. Gewis had, te midden der heidensche en afgodische volksstammen, meer dan eens de vrees hem het hart bekropen, vanwaar hij voor zijn gode-gewijden zoon eene echtvriendin zoude zoeken, die met zijn zoon den Heer zoude willen dienen. Wat er van zijne eigene verwanten was geworden, wist hij niet. — Daar komt ongedacht tot hem het bericht, dat dit merkwaardig hoofdstuk besluit en ook wel zeer in verband staat met de wijding des levens van den erfgenaam der verbondsbelofte, den toekomstigen drager der heilszegeningen Abrahams. Van uit dat oogpunt moet beschouwd worden, wat hier in het bijbelverhaal, zoo aanstonds na de vermelding van Abrahams terugkeer, in het pas verklaarde hoofdstuk volgt. 't Is de eerste zwakke straal, het bevend schijnsel der gehoopte vervulling van Gods woord, gebracht in eene verrassende tijding en welkome boodschap.

„En het geschiedde na deze dingen, dat men Abraham boodschapte, zeggende: zie, Milka heeft ook Nahor, uwen broeder, zonen gebaard. Uz, zijnen eerstgeborene en Buz zijnen broeder en Kemuel, den vader van Aram, en Chered, en Hazo en Pildas en Jidlaf en Bethuel; (En Bethuel gewon Rebekka) deze acht baarde Milka aan Nahor, den broeder van Abraham. En zijn bijwijf, welker naam was Reüma, diezelve

baarde ook Tebat en Gaham en Tahas en Maächa." Ziedaar eene breede reeks namen, waarvan niet ieder voor Abrahams geschiedenis van even groot gewicht is; maar waaronder toch ook (wat het voornaamste is) Rebekka, de toekomstige gade Izaks, gevonden wordt.

Er zijn in deze merkwaardige geschiedenis enkele hoogtepunten der openbaringe Gods, vanwaar onze blik tot in de verste toekomst kan doordringen; er zijn in dit feit van Izaks offerande enkele rustpunten der gedachte, waarbij wij nog een enkel oogenblik moeten verwijlen; er zijn ook enkele leeringen en vermaningen, die wij met vrucht op ons zelvên zullen kunnen aanwenden, voordat wij voor goed van deze merkwaardige gebeurtenis scheiden. Om alles te verklaren, wat dit heilig deel der gewijde geschiedenis ons van onderwijs en leering hier biedt, zouden wij een geheel boekdeel moeten schrijven, maar zouden daarbij toch nog altijd ver beneden het hoogheerlijk onderwerp blijven.

Als Abraham daar op Moria's bergspits stond, ging het hem gewis als den lateren profeten, die zich op hunne hoogte stelden en daar als van de wachttorens der geloofsaanschouwingen in de wijde verte staarden. Hier mocht hij op den heiligen eisch der goddelijke gerechtigheid blikken; hier iets smaken van die onuitsprekelijke ontferming en onnaspeurlijke zondaarsliefde Gods, die alzoo lief een zondige wereld heeft gehad, dat Hij ook wat Hem het liefste was, niet heeft gespaard, maar Zijn eigen en eeniggeboren Zoon voor haar heeft overgegeven in den offerdood, dien Hij van Abraham zelfs niet vergde. Hier werd dezen dan duidelijk, wat de goddelijke genade inhield: het hoogste recht opgewogen door de heiligste liefde.

Hier waar hij gereed stond, op het bevel Gods,

het offermes in het hart zijns kinds te stooten, waar hij zijne hand door datzelfde woord Gods gegrepen en teruggehouden gevoelde; hier werd het hem duidelijk. dat de Heer zoo zwaar offer van het menschenkind niet vergde. Mochten de heidenen meenen, dat de toorn Gods door den dood hunner kinderen verzoend werd, mochten zij ook de onnoozele kinderkens, tot roem voor zich zelve en tot afwering van eigen dood aan den Moloch opofferen; mocht ook een Moabitische koning later wanen, dat hij, zoo doende, Gods heilige wrake kon bezweren (2 Kon. 3: 28); mochten zelfs een Achaz en Manasse hunne kinderen nog door het vuur laten gaan; voor Israel bleef het menschenoffer een gruwel, dat door God op het diepst verafschuwd werd. (Lev. 18:21; 20:1—2; Deut. 12:31; Jer. 7:31). Alleen als offer der wrekende en richtende gerechtigheid Gods, mocht en moest het leven door het zwaard der overheid afgesneden worden (1 Sam, 35:33).

Hier ook, waar Abrahams oog op den ram viel, die door Gods Voorzienigheid daar was besteld, gingen hem de oogen open voor den zin en de ware beteekenis van het offer. Als hij, in den geest, de breede rij der offerdieren, gedurende de opvolgende eeuwen in de voorhoven van een tabernakel en tempel zag slachten; als hij de altaren voortdurend zag druipen van het bloed der lammeren en rammen, dan wist hij reeds nu, dat deze daar in de plaats der zondaren op het altaar gebonden werden en onder het offermes der priesteren vielen. Teekenen en beelden van Gods strafeischende gerechtigheid zoowel als van Zijne sparende genade waren zij. De ram stierf in de plaats van Izak, die den dood, én om eigen én om der vaderen zonde, gewis had verdiend, maar door de ontferminge Gods nog was gespaard.

Van die hoogte der profetie zag Abraham den bloed-

stroom der verzoening in het heiligdom ophouden, nadat het lam geslacht was, dat Gods zorg zelve had voorzien, en dat het bloed des nieuwen testaments heeft vergoten tot vergeving der zonden. Reeds nu kon hij begrijpen, wat Jesaia later verkondigde: „als een lam werd hij ter slachting geleid. Om de overtreding Mijns volks is de plage op hem geweest. Als zijne ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zoo zal hij zaad zien". (Jes. 53: 7, 8, 10). Plaatsvervanging is aldus een wezenlijk en voornaam bestanddeel van het Israelietisch offer.

Veel heeft deze zelfde geschiedenis ons ook wederom aangaande God geleerd. Gelijk bij ieder der openbaringen Gods, zoo schitteren ook hier wederom al Zijne heerlijke eigenschappen. Ons bleek des Heeren Gerechtigheid, Zijne Genade en Zijne Trouw. Maar boven allen blinken hier toch een tweetal volmaaktheden Gods uit: Zijne Voorzienigheid en Zijne nederbuigende Goedheid. 't Is alsof alles er op aangelegd is, om ons te doen zien, hoe die Voorzienigheid Gods, die het heelal omvat, ook over het kleine gaat; hoe ook het nietigste niet te klein is, om medewerken tot de volbrenging van den hoogen raad Gods.

Op de plaats waar de naam dier vertroostende eigenschap Gods het eerst werd genoemd, daar werd ook haar innerlijk wezen het duidelijkst openbaar. Die God, die in zijne bijzondere voorzienigheid voor de Zijnen waakte en den ram ten offerdier beschikte, deze God is het, die ook voor ons en tijd en plaats en voorwerp en doel heeft beschikt en afgemeten. Waarom zouden wij dan ooit vreezen, waartoe ons angstig maken, dat op het geschikte oogenblik de noodige hulp zoude ontbreken; indien wij ten minste naar het woord des Heeren, in den dienst des Heeren, op den weg des Heeren zijn? Maar daarop komt het

dan ook vooral aan; want dan en daar juist blijkt het ons, dat de Voorzienigheid Gods eigenlijk de medewerkster is Zijner nederbuigende goedheid.

Treffender dan in den eed kan Gods nederbuigende goedheid niet worden uitgesproken. Om wille van Zich zelven, kan God, die bij Zich zelven zweert, dien heiligen en plechtigen eed niet behoeven. Zoo is het dan, om, ook voor de toekomst, het weifelend en geslingerd geloof de machtige hand der hulpe te bieden. O, laat ons op Gods heilige eeden letten, als het wantrouwen ons hart bespringt, als achterdocht zich om onze ziele legert. Als wij, bij den blik op onze eigene onwaardigheid, aan ons zelve en onze zaligheid gaan wanhopen, laat ons dan staren en hopen op de eeden Gods. Hij heeft Abraham bij zich Zelven gezworen, dat hij trouw zoude houden; Hij heeft door den profeet ook ons gezworen, dat Hij geen lust heeft in onzen dood; Hij zweert nog aan elk ouderpaar ten opzichte hunner kinderen, dat Hij ze wil zegenen. Of is ook niet de doop een dubbele eed als 't ware? Een eed Gods aan de ouders gezworen, dat Hij hun kinderen voor hen, een eed der ouders aan God gezworen, dat zij hun kroost voor Hem zullen bewaren?

Zoo wekke de voorzienigheid Gods in ons het stil vertrouwen, zoo heilige de nederbuigende goedheid Gods, die in Zijne eedzwering tot ons komt, dat vertrouwen tot moed, geestkracht en volharding des geloofs. Hij alleen kan het doen, Hij die het ook in een Abraham wrocht. Wanneer God aldus Zijne voorzienige zorg uitspreekt, hebben wij met geloofsvertrouwen daarop te antwoorden, en, wanneer Hij ons van Zijne trouw de verzekering geeft, moet getrouwheid aan Hem, Zijn woord en Zijn dienst ons amen op het woord des Heeren wezen. Dan zal Zijn amen der eedzweringe neerdalen op de heiligste wenschen van ons geloovig hart.

O, de gansche bijbel is vol wenken en waarschuwingen, waarmede wij voor tijd en eeuwigheid winste kunnen doen; maar toch zijn daarin enkele van die bijzondere verhalen, die meer dan anderen ons een spiegel der waarheid voorhouden, met meer klem ons op onze heilige verplichting en dure roeping wijzen. Is niet de geschiedenis van Abrahams bereidwillige gehoorzaamheid, volhardende trouw, rijk bekroond geloof een dier merkwaardige verhalen, die met bijzonderen nadruk ons op dit alles opmerkzaam maken en tot navolging oproepen? Zijn niet de steun, de goddelijke leiding, de eindelijke zegen, die hij bij dit alles mocht ondervinden, drangredenen te meer voor de kinderen Gods, om zich onvoorwaardelijk en onmiddellijk aan het woord en aan den wil Gods ter leiding overtegeven?

Voor iederen levenskring in 't bijzonder geeft deze geschiedenis der goddelijke voorzienigheid aan de eene, en der menschlijke geloofsgehoorzaamheid aan de andere zijde, ons leiding, bestuur en aanmoediging. Tot u, o Ouders! richt zij zich met de vermaning tot stille onderwerping, berusting en lijdzaamheid in de wegen des Heeren, ook als Hij u afvraagt, wat u zoo lief en dierbaar is, wat u onmisbaar toeschijnt. 't Kon zijn, dat de Heer ook uwe kinderen, uw eenig kind u kwam afeischen. Zult gij dan ook willig en zonder morren met stil geloof aan God ze willen afstaan, in de verwachting, dat Hij ze u uit de dooden zal wedergeven? En als, naar alles dreigt, de engel des doods gereed staat, om het zwaard des doods in 't hart uws kinds te stooten, zult gij dan ook nog vertrouwen, dat de Heer van dood en leven, den doodelijken stoot kan afwenden? Zult gij dan nog bidden kunnen en hopen? Onder alle omstandigheden vertrouwen, verbeiden, danken?

En gij, o kinderen dier ouders! begrijpt gij het niet

uit Izaks voorbeeld, dat de kinderen menigmalen de taak der ouders licht kunnen maken? O, indien Izak zich tegen den vader verzet had, hoe zwaar, dubbel zwaar zoude dezen dan de moeilijke plicht gevallen zijn. Maar Izak, op het altaar uitgestrekt, zweeg, geloovig en aanbiddend. Noch van zijnen trouwen God, noch van zijnen liefhebbenden vader verwacht hij het kwade, al schijnt dit oppervlakkig nabij, ja al gevoelt hij er reeds de pijn van. Zoo moet het zijn. Ouders en kinderen beiden moeten medewerken tot gehoorzaamheid aan God en volbrenging van Zijnen wil. Uit den goeden toon van Abraham en Izak over en weer kondt gij van hen zoo iets reeds vermoeden, wat Gods woord bovendien ook duidelijk bevestigt.

Laat ons ook elkaar vertrouwen, ook al hebben wij den schijn tegen ons. Maar, ouders en kinderen! laat ons dan ook allereerst den Vader in de hemelen vertrouwen; al spant menigmalen ook alles samen, om het wantrouwen tegen de wijsheid en goedheid van dien God in ons optewekken.

Ook wanneer Hij ons op het outer der smart uitstrekt, wanneer Hij ons hart zoo eindeloos zwaar beproeft, laat ons ook dan nog vertrouwen en — geloovig zwijgen.

De Heer zal spreken en dat zwijgen zegenen in de eedzwering Zijner trouw; en bleek deze ook niet hier, zij zal het gewis in de eeuwigheid. Hier zwijgen, daar zingen: God is amen.

Psalm 62 : 1. 4.

XXIV.

SARA'S DOOD AANLEIDING TOT DE AANVAARDING DER BONDS-ERFENIS.

Genesis XXIII : 1—20.

INHOUD: De dood en Gods trouw; de gedachte aan den dood heilzaam voor het leven; de gedachte aan Gods trouw moedgevend bij den dood. Het onderwerp en deszelfs verdeeling: de dood, de zorg voor een eigen graf en de begrafenis. — De aanleidende oorzaak. Uitgediend, afgeroepen. Terugblik op Sara's leven, zij heeft geleefd; levensjaren en jaren des levens. Merkwaardige zorg Gods ook bij den dood, ook bij het sterven, in niets toeval. Gedurende de afwezigheid gestorven. Voordat wij vaneen gaan verzoenen, eer de dood onze verzoening onmogelijk maakt. Hoe bij den dood der onzen over onze tekortkomingen te oordeelen. Uitbundig rouwbeklag; recht der droefheid; geen onnatuurlijkheid in onderdrukking of miskenning van het menschlijk gevoel; Jezus' voorbeeld; droefheid naar de wereld doodt; weldadige afleidingen; noodige plechtigheden en zorgen bij den dood.

De verwerving der erfenis: goede toon en beschaafde manieren; ook in den handel noodig, ook „in zaken" mogelijk; Abraham gul en openhartig. De bijbel en het gevoel. Stamen gemeentelijk, geen individueel bezit; gebruik- en bezitrecht. Natuurlijk en billijk verlangen Abrahams, verwachting van liefhebbende echtelingen. Abrahams voorstel tweeledig: verlof ter begrafenis en afstand van grond tot dit doel. — Efron „de Hethiter". De poorte openbare plaats. De heiden Efron een voorbeeld voor christelijke overheden en handelslieden. Recht van onteigening; grondslag der onderhandeling. Eene deugd

ontijdig toegepast wordt ondeugd. Voorwaarden van verkoop Béginsel en uitvoering niet altijd van elkander te scheiden. Goede waar en goede munt. Geene zaken doen, soms eisch der eerlijkheid. — Kan een christen handelsman zijn? — Enkele regelen en voorschriften voor christelijke koopmanschap, aan Abrahams voorbeeld ontleend. De christelijke koopman.

De aanvaarding der erve: Machpela de dubbelgrot. Onze vereering van het stoffelijk overschot, de lijkplechtigheden bewijs voor het geloof aan de persoonlijke onsterfelijkheid. Aarde en zee, grot en graf bewaarplaatsen der dooden. Kirjath Arba = Hebron. Het slotvers biedt het zwaartepunt dezer geschiedenis. Algemeene en bijzondere voorzienigheid Gods, natuurlijk en geestelijk leven. De dood onderworpen aan en medeuitvoerder van den Raad Gods. Dood en leven. Hooge beteekenis der erfbegraafplaats, de plaats, de wijze en het doel dier gansche zaak. Hebrons gewicht en beteekenis; de wettigheid voor de toekomst; het goddelijk doel. Een bron en een graf Abrahams eerste vaste bezittingen in Kanaän, wel door u optemerken. Besluit.

Psalm 103 : 8, 9.

Over de graven onzer dooden spreidt de trouw Gods het zachte licht der vertroosting en des levens. Als voor ons geestesoog de straal der eeuwige trouw Gods langs de zerken en kruizen onzer kerkhoven heenglijdt, dan luikt de hoop op in het hart en gelooft de ziel weer aan leven, te midden en in weerwil van den dood. Is het dat niet wat de aangrijpende tegenstelling van het pas gezongen verspaar ons kon leeren? „Gelijk het gras is ons kortstondig leven; gelijk een bloem, die op het veld verheven, wel krachtloos is en teer. Maar 's Heeren gunst zal over die Hem vreezen, in eeuwigheid dezelfde wezen."

Wij bedenken het niet genoeg, dat het leven zoo broos is, zoo kort misschien zal zijn. Wij ontvlieden de gedachte aan den dood, wij zijn er huiverig voor

en werpen haar snel en ver van ons, als zij soms, in weerwil van ons zelve, eensklaps bij ons opkomt. Dat moesten wij niet doen; want de gedachte aan den dood kan het leven tot weldadigen ernst stemmen. De dag, die aanvangt met een denken aan den dood, zal dikwijls een schrede nader tot het eeuwige leven kunnen zijn, en misschien met onzen ingang in het ware leven eindigen. Wij bedenken het niet genoeg, dat de dood zich door onze vrees niet laat verbidden of terughouden. Indien gij wenscht altijd te leven, wees dan ook altijd bereid om te sterven.

Wij bedenken het niet genoeg, dat, schoon het leven hier op aarde kort en broos is, de eeuwigheid der trouwe Gods daarentegen eindeloos is. Indien wij dit bedachten, wij zouden den dood minder vreezen. De dood zelf zoude ons een bode Gods, een engel des hemels, een boodschapper des heils worden. De dood wordt dan de poorte des eeuwigen levens, de doorgang tot het vol genot der onvermengde zaligheid. Wij bedenken het niet genoeg: „dat de goedertierenheid des Heeren is van eeuwigheid tot eeuwigheid over degenen die Hem vreezen"; dus ook dan nog, als er geen dood meer zijn zal.

Indien wij dit meer bedachten, de droefheid zoude minder ons hart verteeren bij de graven van hen, over wie wij niet hebben te treuren, als degenen die geene hoop hebben. Dan kan er zelden eene droefheid zijn, zoo groot, dat zij de veerkracht des levens breekt en niet kalm blijft ook tegenover en bij den dood onzer lieven. Laat ons heden daarvan getuigen zijn, als wij met Abraham medegaan ter uitvaart Sara's, die meer dan eene eeuw zijne welbeminde gade, die meer dan eene eeuw zijne reisgezellin des levens was en de moeder werd van zijn eenig kind der belofte.

Sara's dood en begrafenis vormt den inhoud van

Gen. 24, het hoofdstuk, dat wij nu met elkander wenschen te lezen en te overpeinzen. 't Is ons bovenal weder te doen, om aantetoonen, hoe ook die dood en deszelfs onmiddellijke gevolgen in verband staan met den eeuwigen Bondsraad Gods; hoe ook deze dood dien Raad Gods mede moet helpen verwerkelijken en dus bewijzen, dat ook de dood dienstbaar is gemaakt aan de macht des levens, die van den God des verbonds is uitgegaan en aan het zaad der belofte is verbonden. Sara's dood de aanleiding tot de aanvaarding der bondserfenis Abrahams, ziedaar ons onderwerp. Eerst wordt ons de aanleiding zelve, namelijk Sara's dood vermeld (vs. 1—3); daarna de verwerving der erfenis in den aankoop eener begraafplaats bericht (vs. 4—16), en ten laatste de aanvaarding der beloofde erve, de inbezitneming van het erfgoed verhaald, door Sara's begrafenis in de grafspelonk (vs. 17—20). Het geheele hoofdstuk bepaalt dus onze gedachten bij datgene, waarom wij, ook voor ons zelve, maar al te weinig denken: den dood, een eigen graf, onze uitvaart!

Wanneer het oogenblik is gekomen, waarop wij den raad Gods uitgediend hebben, dan worden wij door den dood afgeroepen. Hetzij dat oogenblik wat vroeger of wat later komt, komen zal het gewis. Hoe oud wij worden mogen, hoe noode men ons ook missen kan, hoeveel of hoe weinig verwachting wij ook nog van het leven koesteren mogen, als Gods raad den dood over ons besloten heeft, dan komt deze ook den draad van ons leven afsnijden. Soms zeer onverwacht, op een tijdstip, dat wij het geenszins vermoedden, terwijl de naaste betrekkingen van huis zijn, worden wij naar huis gehaald; als het dan nog maar naar het huis

des Vaders mag zijn, waar Jezus Christus ons de plaats heeft toebereid.

Dat mogen we van Sara gelooven, al was haar leven ook niet in ieder opzicht zonder vlek of rimpel. Maar indien slechts volkomen heiligen in den hemel konden komen, kwamen wij er zeker niet; dan zoude daar de arme tollenaar ook niet zijn, en evenmin de moordenaar aan het kruis, wien de stervende Jezus zelf het paradijs toegezegd heeft. Wij moeten immers den hemel niet meer verdienen, hetgeen wij in eigen kracht ook niet kunnen, hetgeen wij ook niet behoeven te doen, omdat Christus het gedaan heeft. En dat is een groote troost, dat alleen genade de sleutelen des hemels heeft en de poorten openen kan. Daarmede zal ook Abraham zich getroost hebben, als hij bij Sara's stoffelijk overschot neerzat.

't Was eene waardige vrouw geweest, die zoolang aan Abrahams zijde gewandeld had en zeer zeker hem menigmaal tot steun in moeilijke omstandigheden was geweest. Haar verschijning heeft een diepen en onuitwischbaren indruk gemaakt. Met haren gade vormde zij een geheel. Wel waren deze twee een paar. Menigmalen worden zij ook in lateren tijd te samen genoemd (Jes. 51 : 2). Niet van eene enkele andere vrouw wordt ons in Gods heilig woord een zoo uitvoerig doodsbericht gegeven, van geen enkele andere het aantal levensjaren genoemd. „En het leven van Sara was honderd zeven en twintig jaren; dit waren de jaren des levens van Sara." Dit kunt gij niet van ieder zeggen, dat de levensjaren ook jaren des levens waren; maar Sara heeft in werkelijkheid geleefd; diep heeft zij de sporen van haar leven in de geschiedenis van haar tijd en zelfs in die der latere tijden ingegraveerd. Wordt het wellicht daarom uitdrukkelijk er bij gevoegd: „dit waren de jaren des levens van Sara"?

Maar ook aan het werkzaamst leven komt een einde. Ook deze merkwaardige vrouw stierf. „En Sara stierf te Kirjath Arba, dat is Hebron in het land Kanaän". Daarvoor had de goede en voorzienige God wederom gezorgd, dat zij niet ergens buiten het beloofde land het tijdelijke met het eeuwige heeft verwisseld. Hoe gemakkelijk had dit anders op een der vele zwerftochten Abrahams, dien zij meest altijd vergezelde, kunnen geschieden. En zij, die gewis Abrahams verwachtingen aangaande de beloofde erve deelde, zal gewis menigmalen gebeden hebben, op dien bodem te mogen verscheiden en daar begraven te worden. Zoo beschikt de Heer niet alleen het juiste uur, maar ook de juiste plaats, waar gij of uwe lieven den laatsten adem zult uitblazen.

De Heere God beschikt alles; ook de omstandigheden, waaronder het sterven zelf geschiedt. 't Was zeker niet toevallig en doelloos, dat Abrahâm afwezig was, toen Sara stierf. Ons dunkt dat de heilige bijbelschrijver juist die afwezigheid van den echtvriend wil doen uitkomen, als hij, na het verhaal van Sara's uiteinde, vermeldt: „en Abraham kwam om Sara te beklagen en te beweenen". 't Zegt meer dan dat Abraham uit eigen tent naar die van zijne echtvriendin ging, omdat in het oosten de tenten der vrouwen van die der mannen gescheiden waren. 't Gebeurt menigmalen dat een der echtelingen door den dood wordt afgeroepen, terwijl bezigheden of andere gebeurlijkheden de wederhelft juist naar elders riepen. 't Is misschien met een uwer ook zoo gebeurd.

Het leven is zoo onzeker. Niet ieder heeft het voorrecht zijne lieven in zijne armen te zien sterven; niet ieder het voorrecht den laatsten kus op de stervende lippen der dierbaren te drukken. Ook dat is genade Gods. Wil de heilige schrift ook daarvan ons in dit

verhaal een wenk geven, als om ons allen toe te roepen: Scheidt nooit als vijanden van elkander, die geroepen zijt als vrienden met elkander te leven; want gij weet niet of gij u ooit als vrienden in het leven zult terug zien? Gaat nooit uiteen, zoolang gij oneenig zijt? Want de dood kan uwe tijdelijke scheiding gedurende uwe afwezigheid tot eene eeuwige maken. Voor dat gij van elkander gaat, geeft elkaar de hand en verzoent u met elkander.

Gij weet niet, of gij elkaar hier beneden ooit levende wederziet. O, als men dat meer bedacht, men zoude nooit in onmin en wrevel van elkaar gaan; en het samenzijn in het leven zoude er nederiger en aangenamer, het scheiden en de dood kalmer en rustiger door worden.

Wat moet het doodsbericht zijn, dat ons op eenigen afstand van den doode bereikt, als ons hart tegelijk getuigt, dat wij op te grooten afstand van elkander hebben geleefd? Wat moet het wederzien der geliefden als dooden dan in het hart uitwerken! Wat pijnlijk naberouw, wat vruchtelooze wroeging, wat snerpend zelfverwijt! Dat zal het niet bij Abraham geweest zijn, als hij kwam om zijne doode te beklagen en haar te beweenen. Gewis waren er ook in hun echtelijk leven — wij weten dit immers — van die grootere en kleinere oneenigheden geweest, die in elk huwelijk voorkomen. Maar wij vertrouwen van Abrahams gezond verstand en nuchteren zin, dat hij datgene wat eenmaal verleden was, ook zal beschouwd en bedacht hebben in de omgeving en in het licht van dat verleden zelf en niet van het tegenwoordig droevig oogenblik. Dat gebeurt maar al te veel bij den dood onzer lieven, dat wij ons dan niet kunnen vergeven, wat we vroeger zoo onvergevelijk niet vonden; omdat wij nu de dingen en zaken en woorden buiten het verband beschouwen, waarin zij toen voorkwamen en waardoor zij toen ver-

klaarbaar waren. Dan worden wij tegenover ons zelve onredelijk en daarom tegenover den doode nog niet billijker, omdat door dit alles onze droefheid wel luidruchtiger en hartstochtelijker, maar waarlijk niet minder zelfzuchtig wordt.

In het beklagen en beweenen Sara's door Abraham verwachten wij bij hem, als bij den vader der geloovigen, kalmte en matiging. Al te groote uiting van droefheid en te uitbundig rouwbeklag heeft toch menigmaal den schijn of van zelfbeschuldiging, of, wat nog erger is, van beschuldiging Gods; alsof deze tegenover ons en onze lieve dooden onbillijk en onrechtvaardig is. Maar al te dikwerf is de luide klacht de uiting alleen van den hartstocht van het oogenblik en menigmalen slechts een offer, gebracht aan den eisch der gewoonte en der gebruiken van onze dagelijksche omgeving. Zij er ten minste in en bij den dood waarheid, ernst en oprechtheid. In het aangezicht des doods, bij deze ontzettende werkelijkheid, nog naar de onoprechte vormen der ijdelheid te grijpen, verraadt weinig diepte en innigheid van gevoel.

Maar er kan waarheid zijn in het vertoon eener droefheid, waartoe wij alleszins reden meenen te hebben, ofschoon een ander die niet begrijpt. Heb eerbied voor de ware smart, voor de sprakelooze rouw, voor de stille traan. Ga haar zwijgende uit den weg. Die smart, die zoo groot is, maakt stom. Ga heen, laat ook der droefheid haar recht en haar tijd. Ook het menschelijk gevoel heeft geheiligde rechten. Het bijbelsch geloof eischt geen stoïcijnsche onverschilligheid of stuitende koelheid. God heeft het hart niet van marmer gemaakt en de traanklier niet te vergeefs geplaatst bij dat oog, dat zoowel bij de tinteling der vreugde als bij de dauw der droefheid de tolk des harten is

Zelfs Jezus, de Christus, die weet dat Hij Lazarus zoo aanstonds uit den dood zal opwekken, plengt een traan van deernis en gevoel, als Hij de rouw van het droeve zusterpaar ziet. Laat de tranen vloeien, als de Heer uw huis bezocht met leed, een ledige plaats maakte aan uw haard en een wonde plek in uw hart. Zij er slechts in dit alles niets gekunstelds, niets onnatuurlijks, niets overspannens. Zij het slechts onder dit alles zoo, dat ook de Heere God, uwe droefheid ziende in uw hart, medelijden kan hebben met uw smart. Zij het alles niet om mededoogen optewekken, om liefde te bewijzen, om een getuigschrift van eigen teerheid aftegeven; maar zij het geheel en alleen uit een diep gevoel van een waarlijk bedroefde ziel.

Geene droefheid mag ook zoo overstelpend groot wezen, dat zij ons de werkelijkheid geheel doet vergeten of onverschillig maakt voor de levenden, omdat wij geheel bezig zijn met de dooden. Vergeet daarbij nooit, dat bij alle aardsche droefheid het woord des apostels geldt, dat de droefheid der wereld den dood baart. Nooit mag de ingebeelde grootte van de rouw ons voor de kleinere eischen van het werkelijk leven geheel ongeschikt maken. Maar God heeft het dan ook in Zijne wijsheid zoo beschikt, dat een tal van kleine zorgen en bemoeiingen zich in het uur der groote smart aan ons komen opdringen, om de gespannen aandacht en anders ongedeelde smart te komen verdeelen en door verdeeling te lenigen. Onttrek u dan ook nooit in de ure van rouw aan die vele kleine verplichtingen, die bij zoo groot verlies u dubbel klein, ja ondragelijk schijnen; maar die toch heilzaam en weldadig zijn, die door heur kleinheid juist uw hart kunnen binnendringen en door heur veelheid de felheid van uw leed moeten afleiden, omdat zij u zelve afmatten. Abraham wil zich niet onttrekken aan het-

geen hem eene heilige taak toeschijnt ook ten opzichte van de doode. Deze kan en mag daar niet blijven; zij die gestorven is behoort niet meer bij de levenden, maar in de verblijven der dooden. Wie zal er zoo goed en trouw voor zorgen als de eigen gade en echtvriend? „Daarna stond Abraham op van het aangezicht zijner doode en hij sprak tot de zonen Heths". Daar is iets aandoenlijk teeders in dat, „zijn doode", dat ook later terugkeert. Het was en bleef zijn doode en ook de gestorven echtvriendin bleef de zijne. Voor hem leeft zij nog in de herinnering en met moeite staat hij op en wendt den blik af van dat strakke oog, dat, schoon diep weggezonken, hem nog veel er aan doet denken, hoe het vroeger hem sprak van toewijding der maagdelijke liefde, der vrouwelijke trouw en van de voorkomende zorg der grijze levensgezellin. Maar hij moet heen, om te zorgen voor een graf en de behoorlijke uitvaart der geliefde gade.

Daartoe moest hij met de zonen Heths, die toen eigenaars der landstreek waren, zich in onmiddellijke aanraking stellen. Fijn en hoffelijk, hoogst beschaafd en uitermate bescheiden is de toon, die er heerscht in de onderhandeling tusschen Abraham en Efron over den aankoop van eene grafspelonk. Iets daarvan mag wellicht veilig op rekening gesteld worden van den weemoed, die nog in Abrahams ziel was en die als van zelve den toon onzer stem zacht en gedempt doet zijn. Maar het meeste moet gij toch toeschrijven aan goede manieren en goeden toon des levens, die Abraham bijzonder kenmerken. Reeds vroeger gewaagden wij van die wellevendheid en goede levensvormen, die eigenlijk elk kind Gods moesten eigen zijn, meer dan iemand anders. Ook in den handel en bij het dagelijksch bedrijf behoeft de toon der gematigdheid en welwillendheid, die de

beschaving kenmerkt, geen plaats te maken voor dat druk en luid gesprek, dat menigmalen aan twist en gekijf doet denken. Dat leert ons Abraham.

Ook in zaken is hij de geloovige, d. i. de beschaafde man. Op ieder gebied des levens, kan het boek voor het leven, de bijbel, ons nuttige wenken geven. Wees gij, o handelsman! o drukke en bewegelijke bezoeker van markt en beurs! voor een oogenblik mede getuige van het statig en plechtig verloop eener onderhandeling, die over koop en verkoop van een stuk gronds ging. Indien de nieuwe drukten der vermenigvuldigde bezigheden u voor den ouden bijbel nog een oogenblik lust en tijd gunnen. Ook u kan de bijbel te pas komen, ook voor u heeft Gods woord zeer zeker een woord. God denkt om allen, dus ook om u, al denkt gij menigmalen niet om Hem. O, de Heer en Zijn boek zijn gansch anders, veel trouwer dan wij en onze boeken. O, wil gij ook bij het doen van zaken op het voorbeeld letten, dat Gods woord in Abraham ons teekent.

Op bescheiden toon maakt hij zijn doel bekend; dat doel spreekt hij open uit; de zaak zelve legt hij klaar en eenvoudig bloot; en dit alles kan hij, omdat hij weet wat hij wil, omdat hij een dadelijk belang bij de zaak heeft en omdat zijne zaak een volkomen eerlijke is, waarvoor hij zich niet behoeft te schamen. „Ik ben een inwoner en vreemdeling bij u", zoo spreekt Abraham tot de zonen Heths, van wie hij een stuk gronds wil koopen, „geeft mij eene erfbegrafenis bij u, opdat ik mijn doode van voor mijn aangezicht begrave". Het diep gevoel des harten spreekt zich als 't ware in ieder woord uit. Veel meer dan ooit voor dezen gevoelt hij zijn vreemdelingschap en verlatenheid, nu zijne vrouw van zijne zijde is heengegaan. Ook tegenover vreemden gewaagt hij van „zijne doode" en het laatste woord waarmede hij zijne aanspraak besluit

is dat, waar zijn hart vol van is, „haar begraven". Ja, de bijbel weet, zoo recht goed en diep, het gevoel des harten zoo eenvoudig waar weertegeven.

Niet aanstonds zijn de kinderen Heth's bereid van de gemeenschappelijke erve en het algemeen familiegoed een deel aan den vreemdeling in bezit aftestaan. Het goed kwam de gesamenlijke bloed- en stamverwanten toe; een enkel lid had niet het recht van verkoop of vervreemding des gemeenschappelijken eigendoms. Daarom had Abraham zich ook eerst tot de gesamenlijke zonen Heths gewend. Deze willen aan den man, dien zij hoogachten en in wiens droefheid zij deelen, wien zij als een buitengewoon aanzienlijk heer of als een „vorst Gods" begroeten, wel het gebruik, maar niet het bezit, den blooten eigendom van eenig deel van het gemeenschappelijk landbezit afstaan. „Hoor ons, mijn heer!" zoo spreken zij, „gij zijt een vorst Gods in het midden van ons; begraaf uwe doode in de keure onzer graven; niemand van ons zal zijn graf voor u weren, dat gij uwe doode niet zoudt begraven." Abrahams vriendelijk en hoffelijk voorstel lokte van zelf een vriendelijk, schoon afwijzend bescheid uit.

Maar 't was Abraham er niet om te doen, om maar eene plaats te vinden, waar hij zijne dierbare doode voor eene wijle kon wegbergen; hij wenscht een eigene plek gronds, waar hij eenmaal naast zijne gade in den dood kan rusten, naast haar, die gedurende haar leven zoolang aan zijne zijde gewandeld had. Noem dat verlangen niet klein en kinderachtig. 't Is zoo natuurlijk voor hen, die aan de opstanding ook des vleesches gelooven, dat zij het eerste licht der opstanding in de nabijheid der hunnen wenschen te zien en dat zij de eerste stralen van den morgen der eeuwigheid wenschen te zien vallen op de trekken van hen, die zij in hun leven zoo lief gehad hebben, ook in den dood nog lief

hebben. De liefde is sterker dan de dood. Echtelingen hopen immers door eeuwige banden voor eene eeuwigheid aan elkander verbonden te zijn; en deze banden kunnen door den dood niet geslaakt worden.

Abraham grijpt de goede stemming der welgezinde zonen Heth's aan, om daardoor te beter zijn wensch naar eene erfbegravenis te verkrijgen. Aan hetgeen reeds toegestaan is sluit hij zich nu aan, om daarop verder te bouwen. „Toen stond Abraham op en boog zich neder voor het volk des lands, voor de zonen Heth's". Deze hadden hem „een vorst Gods in hun midden" genoemd; met een dankbare buiging aanvaardt hij hunne betuiging van achting en eerbied, waarvoor hij erkentelijk is. Zijne bescheidenheid zij allen menschen bekend.

En nu sprak hij met hen zeggende: „is het met uwen wil, dat ik mijne doode begrave van voor mijn aangezicht, zoo hoort mij en spreekt voor mij bij Efron, den zoon van Zohar, dat hij mij geve de spelonk van Machpéla, die hij heeft, die in het einde van zijnen akker is, dat hij mij dezelve om het volle geld geve, tot eene erfbegravenis in het midden van u." — Twee dingen wenschte Abraham zich toegestaan: de goedkeuring om zijne doode te mogen begraven onder de stammen, die een gansch anderen godsdienst beleden, en, ten tweede, den afstand van een stuk gronds in eigen bezit, tot een eigen begraafplaats voor de zijnen. Het eerste was hem reeds gegund, het tweede nog niet. Beide moesten hem, bij de eigenaardigheid van het oostersch landbezit en van oostersche begrippen over den dood, door den geheelen stam toegestaan worden; terwijl de uitvoering der zaak aan het stamhoofd was toevertrouwd. Daarom wendt Abraham zich tot de zonen Heth's eerst in het algemeen en daarna door bemiddeling van hen, tot het stamhoofd, Efron den zoon van Zohar.

Deze nam nu zelf het woord op. Abraham droeg wel kennis van zijne tegenwoordigheid, maar de hoflijkheid verbood hem, den vorst des lands het eerst aantespreken. „Efron nu zat in het midden van de zonen Heths", als hun hoofd en heer. Als zoodanig wordt hij ook inzonderheid „de Hethiter" genoemd. „En Efron de Hethiter antwoordde Abraham, voor de ooren van de zonen Heth's, van al degenen, die ter poorte zijner stad ingingen, zeggende: „neen, mijn Heer! den akker geef ik u, ook de spelonk, die daarin is, die geef ik u; voor de oogen van de zonen mijns volks geef ik u die; begraaf uwe doode". De poorte, gelijk ons uit Ruths, Absaloms en andere geschiedenissen blijkt, was de gewone plaats voor rechtszaken en openbare handelingen. Daar geschiedde dan ook in het openbaar de onderhandeling en de verkoop.

Efron, die den schijn van onderhandschen koop vermijden wil, roept al zijn verwanten tot getuigen op. Hij wil noch zichzelven bevoordeelen, noch de belangen van den staat en het algemeen benadeelen. En indien een afgodendienaar zoo handelt, wat moet dan een geloovige Christen? Maar ook dat doet hij uitkomen, dat als de grafstede gekocht werd, daartoe ook al de belendingen behoorden en mede in den koop moesten opgenomen worden. Onteigening van grond of ander vast goed mag nooit tot overgroote schade of ook winst van een der twee partijen geschieden. Dat moest steeds begrepen worden. Want dat „geven" hier eene hoffelijke uitdrukking voor „in koop afstaan" is, begrijpt men lichtelijk.

Abraham toont voor deze bereidwilligheid zijn dankbaarheid en onvoorwaardelijke instemming in de bedingen, die gesteld mochten worden, door andermaal zich te buigen voor het aangezicht des volks en het woord nu tot Efron te richten, even open en rond, als

deze tot hem gesproken had, zonder eenige nevenbedoeling, die hij voor het oor van anderen te verbergen had. „Hij sprak tot Efron voor de ooren van het volk des lands, zeggende: „Trouwens, zijt gij het? lieve, hoor mij. Ik zal het geld des akkers geven, neem het van mij, zoo zal ik mijne doode aldaar begraven". De voorwaarde van den omvang en uitgestrektheid des koops is aldus door Abraham onmiddellijk als billijke grondslag erkend en toegestaan. Zijne begroeting Efrons als „melieve" moet dit aanduiden. Dat hij de strook lands niet ten geschenke wil, maar wel in koop, is buiten kijf; omdat wij hier te doen hebben met een oude wijze en vorm van openbare handeling. Hier spreekt ook niets van die fierheid, die wij in Abraham tegenover Sodoms koning zoozeer bewonderden. Fierheid zoude in dergelijke stemming, na het pas geleden verlies, ook zeer slecht op hare plaats zijn. Eene deugd wordt eene ondeugd, wanneer zij ontijdig is en in tegenspraak met de omstandigheden zelve komt. Daarom is ook droefheid, die uit fierheid weigert vertroost te worden, geene droefheid meer, maar een kweeken der zelfzuchtige smart, die ten laatste weelde der ziel wordt.

Efron begrijpt zeer goed, dat Abraham in dit alles den gewonen gang der aloude oostersche rechtshandeling ziet. Daarom gaat hij ook op dezelfde wijze voort. Eerst wil hij het beginsel uitgemaakt hebben, dan de uitvoering en de voorwaarden. En Efron antwoordde Abraham, zeggende tot hem: „Mijn Heer, hoor mij: een land van vierhonderd sikkelen zilvers, wat is dat tusschen mij en tusschen u? Begraaf slechts uwe doode". Toch is het goed, dat Efron eerst de voorwaarden noemt, gelijk het van Abraham verstandig was daarnaar eerst te vragen. Men zegt wel dikwerf: „eerst moet het beginsel uitgemaakt worden, daarna

de wijze van uitvoering vastgesteld"! Maar indien nu eens uit de gedane proefneming de onuitvoerbaarheid van het beginsel bleek? Het veiligst is: de waarheid van het beginsel en de mogelijkheid der uitvoering te gelijk te behandelen. Indien gij anders wilt of doet, meen gij het niet altijd oprecht; maar hebt gij eenig nevendoel, buiten het voorgestelde doel om, uit partijbelang of eigenbaat geboren.

Maar Abraham wil terecht geen ontvangst of inbezitname van het gekochte, voordat het gekochte is voldaan. „En Abraham luisterde naar Efron en Abraham woog Efron het geld waarvan hij gesproken had." Toen er nog geen muntslag was, werd het zilver voorgewogen en zoo deed het Abraham met „de vier honderd sikkelen zilvers". Alles moest ordelijk en eerlijk toegaan. Het geld, dat hij uitwoog, was gaaf en goed en in zijn geheel, „onder den koopman gangbaar." Abraham betrachtte reeds wat de Heidelberger, in de omschrijving van het achtste gebod, ons leert: „God verbiedt niet alleen het stelen en rooven, hetwelk de overheid straft, maar Hij noemt ook dieverij alle booze stukken en aanslagen, waarmede wij onzes naasten goed aan ons zoeken te brengen.... als met onrecht gewicht, elle, maat, ware, munt" (vr. 110). — Als men geen geld heeft, moet men niet koopen; en als men in plaats van „geld gangbaar bij iederen koopman", niet dan verdachte waarden wil of kan geven, moet men zich, zal men eerlijk blijven, tot zoolang van zaken onthouden.

De koop is gesloten en afgedaan. Eer wij nu verder gaan, vergun mij een enkele opmerking. Men zegt wel eens, dat een Christen geen handelsman en een handelsman geen Christen kan zijn. Wij gelooven niet, dat deze uitspraak waar is. Waarom zoude men niet uit een eerlijk doel, op eene eerlijke wijze, langs een

eerlijken weg zaken kunnen drijven? Alles in het bestel der dingen en in de verdeeling der gaven en der voortbrengselen over de geheele aarde wijst aan, dat God ook den handel gewild heeft als band der gemeenschap en middel ter beschaving der onderscheiden volkeren. Ook Abrahams voorbeeld leert ons duidelijk de onwaarheid en onbillijkheid van dat veel gebruikte woord , dat velen onrecht aandoet.

Maar ook kunnen wij uit Abrahams voorbeeld de wenken opzamelen, die ons de regelen aan de hand doen, waaraan wij ons bij handel en koopmanschap te houden hebben. Als Abraham grond koopt, doet hij dit uit behoefte, omdat hij dien grond voor een bepaald doel noodig heeft, niet om dien grond, op zich zelven beschouwd. Zoo zouden ook wij dezen regel willen stellen: Uw zucht om zaken te doen moet uit de dadelijke behoefte voortkomen, en niet uit de gesteldheid of het begeerlijke der waren op zich zelve voortspruiten. Gij moogt niet koopen, om te koopen; niet omdat de voorgestelde en uitgestalde zaken u schoon en dienstbaar schijnen en zekere winst beloven; dan zult gij koopen, als de behoefte van het oogenblik dit eischt.

Als Abraham iets zoekt te koopen, bezit hij ook de middelen, om het begeerde zich aanteschaffen. Uw zucht om zaken te doen moet in verhouding blijven tot de mate van uwe geldelijke en verstandelijke krachten. Wat daar buiten en daar boven gaat, deugt niet voor u. Wensch liever een grootere winst te derven dan die door een kleine schuld te moeten verwerven. Hierbij komt nog, dat als Abraham het gekochte voldoet, hij dit doet met wettig betaal- en ruilmiddel. Breng tot uwe geldelijke krachten nooit die waarden, die geene werkelijke, maar slechts denkbeeldige waarde

b e z i t t e n. Daar is niets veranderlijker dan die denkbeeldige waarden, die slechts in naam bestaan.

Als Abraham den koop met Efron sluit, doet hij dit in het openbaar, koopt hij hetgeen reeds aanwezig is, waarover hij dadelijk beschikken kan. Hij vraagt en geeft bewijs van hetgeen is geschied. — Drijf ook gij steeds uwe zaken zoo, dat gij geene getuigen behoeft te vreezen, dat noch deze noch gij het licht behoeft te schuwen; maar doe ook geene zaken van gewicht en reken ze niet als afgedaan, voordat gij het wettig bewijs daarvan hebt, Zullen wij het alles in weinig regelen samenvatten, we zouden zeggen: koop niets en nooit dan dat en wanneer gij het waarlijk behoeft; koop niets dan hetgeen gij betalen kunt; koop niets dan hetgeen aanwezig is en voor wettig betaalmiddel te verkrijgen; koop niet zonder voldoend bewijs dat voor de wet bestaan kan.

Ziedaar enkele regelen en voorschriften op het gebied van handel en koopmanschap, aan Abrahams voorbeeld ontleend. Deze opvolgende, kunt gij gewis een christelijk koopman zijn en zult gij en de uwen er wel bij varen; ook indien gij ze voor het burgerlijk en maatschappelijk leven in het gezin, in uw gezin doet gelden. Maar, zegt gij, de wetenschap des maatschappelijken levens en der staathuishoudkunde veroordeelen deze regelen onmiddellijk. 't Kan wel zijn, maar wij vragen ook niet, wat de afgetrokken wetenschap, maar wat de bijbel leert en waarop het geweten amen kan zeggen. En dat laatste mag gewis vrij wat meer gewicht in de schaal leggen, dan de deftige uitspraken en schoolsche regelen van scholen en richtingen op het gebied van handel en staathuishoudkunde, die de volkeren eer armer dan rijker, de zeden eer slechter dan beter, de oorlogen eer menigvuldiger dan zeldzamer hebben gemaakt.

Laat ons van Abraham en Efron beiden nu nog iets leeren, wat ons in deze dagen van veel onzedelijken handel zeer te stade kan komen. Laat ons nooit verkoopen wat wij geen plan hebben te leveren; laat ons nooit iets koopen, wat we niet tevens wenschen te ontvangen. Laat den handel toch nooit gaan alleen over de winst, terwijl de zaak zelve of niet bestaat of slechts bijzaak is. Gij kunt evengoed den grilligen wind, een vluchtende schim, eene ijdele schaduw tot koopmanschap maken. Dit nalatende zult gij niet door gevaarlijk waagspel medegesleept worden, zullen uwe verliezen u en de uwen niet in het verderf storten, zullen zij matig en dragelijk, straks door matige winsten vergoed en opgewogen worden. Bij de zucht naar matig en betamelijk voordeel worden de hartstochten niet opgezweept, blijft zelfbeheersching mogelijk, zal de toon der stem binnen de perken der beschaving zich houden, en zult gij, lovende en biedende, ver van alle scherpte en bitsheid, de eischen des wellevens niet behoeven te vergeten.

„Alzoo werd de akker van Efron, die in Machpéla was, dat tegenover Mamré lag, de akker en de spelonk, die daarin was, en al het geboomte, dat op den akker stond, dat rondom in zijne gansche landpale was gevestigd, aan Abraham tot eene bezitting voor de oogen van de zonen Heth's, bij allen, die tot zijne stadspoort ingingen. En daarna begroef Abraham zijne huisvrouw Sara in de spelonk des akkers van Machpéla, tegenover Mamré, hetwelk is Hebron, in het land Kanaän". — Nu de voorbereidende maatregelen en schikkingen genomen waren, nu kon Abraham ook tot de treurige plechtigheid zelve overgaan, en het laatste overschot zijner dierbare gade aan den schoot der aarde toevertrouwen. Wel was het eene stille en rustige plek, de

spelonk Machpéla, de dubbelgrot, gelijk de naam Machpéla aanduidt. Koningszonen, toekomstige keizers hebben in den laatsten tijd de groeve bezocht, waaraan de aartsvaders de stoffelijke overblijfselen hebben toevertrouwd. Zij hebben in de diepte gestaard, zoo lang totdat zij alles konden onderscheiden. De betrekkelijk niet groote ruimte scheen ledig, de bodem met menschenhand geëffend, de wand door de rots zelve gevormd en aan het einde der groeve, zag men een opening, die naar een tweede scheen te leiden. Ligt daar het eerbiedwaardig paar de opstanding ten jongsten dage aftewachten?

Waarom zou Abraham zooveel zorg voor de teraardebestelling zijner geliefde doode gehad hebben, indien de hoop niet in zijne ziel leefde, haar stoffelijk omhulsel eens wedertezien? Uit de algemeenheid der lijkplechtigheden bij de uitvaart heeft reeds voorlang een heidensch schrijver het besluit opgemaakt, dat ook het geloof aan de persoonlijke onsterfelijkheid algemeen bij het menschlijk geslacht gevonden wordt. En terecht. Maar hoe zoude de mensch, bij den blik op de wegstervende bladeren en dieren om zich heen, ooit op dergelijke verhevene en grootsche gedachte gekomen zijn, indien deze niet een overblijfsel van goddelijke openbaring was?

Ja, draagt zorg voor uwe dooden, want zij blijven de uwen, 't zijn uwe dooden. Dat gevoelde een Abraham, dat spreken zelfs een Efron en zijne stamverwanten uit. Neen, onze afgestorvenen keeren maar niet tot de moederaarde en den levenloozen bodem voor altijd terug. De graven zullen geopend worden, de steenrotsen zullen splijten, de oude groeven des doods en verborgen grafspelonken zullen opengaan op den grooten en geduchten dag, als de bazuin zal klinken en de dooden zullen opstaan. Zelfs de zee zal hare

dooden wedergeven en de wind, die de asch der brandstapels en houtmijten heeft verwaaid, zal het stof wederom verzamelen en bijeenbrengen en uwe dooden zullen leven. Aarde en zee, grot en graf, zijn slechts de bewaarplaatsen der dooden tot aan dien dag, waarop de stemme des Zoons zal doordringen tot in de graven en holen en de dooden zijne stemme zullen hooren.

Dat hoopt ook een Abraham. Daarom bergt hij zijne doode weg in de spelonk, binnen wier somber gewelf ook zijn gebeente eens rusten zal. De oude joodsche overleveringen willen zelfs, dat Kirjath-Arba, de stad waar de grot Machpéla was, haar naam ontleende aan de vier echtparen, die daar begraven lagen: Adam en Eva, Abraham en Sara, Izak en Rebekka, Jacob en Lea. Aldus, zoo beweren zij, zou Kirjath-Arba dan „de stad der vier paren" aanduiden. Anderen meenen dat de stad haar naam aan een reuzengeslacht ontleende. Zoo doet het Num. 13 : 22 vermoeden, waar tevens vermeld wordt, dat Hebron of, naar haar ouderen naam, Kirjath-Arba (Jes. 14 : 15) zeven jaren ouder was dan de stad Zoan of Tanis in Egypte. Hebron lag als in het midden des lands; wij hebben dit reeds vroeger opgemerkt; en deze bijzonderheid zet aan deze gansche gebeurtenis een bijzonder belang bij, dat wij niet over het hoofd mogen zien, en dat het volgende vers opzettelijk en met kracht doet uitkomen.

„Alzoo werd die akker en de spelonk, die daarin was, aan Abraham gevestigd tot eene erfbegravenis van de zonen Heth's". In dit slotvers ligt het zwaartepunt dezer gansche geschiedenis, hier wordt het punt van aanknooping aangewezen der algemeene en bijzondere voorzienigheid, waar de beide lijnen als 't ware zich kruisen. De vestiging eener erfbezitting voor Abraham, in het land Kanaäns en deze vestiging door

Sara's dood in het leven geroepen, wijst er op, hoe aldus, opdat ik mij aldus eens uitdrukke, een der vele en kleinere stroomen van het natuurlijk verloop der dingen, zich stort in de wijde bedding der eeuwige oceaan, die Raad Gods heet. Het bewegelijke leven der lagere natuur is er slechts, om tot bodem en grondslag te strekken, voor de openbaringen van het onbewegelijke leven Gods en van de hoogere orde der dingen. Het natuurlijke is middel voor het geestelijke, gelijk de algemeene voorzienigheid dit is voor de bijzondere.

Wij begrijpen nu ook dat de heilige schrift den dood Sara's zoo uitvoerig vermeldt, omdat deze de aanleiding is geworden voor Abraham, om in het beloofde land zelf het eerste grondbezit te verkrijgen. Alzoo was Sara's dood de aanleiding ter aanvaarding der bondserfenis zelve door den Zoon des Verbonds, tot wien het eerst de beloften des Verbonds van Godswege gekomen zijn. Zoo moet de dood evengoed als het leven den onwankelbaren raad Gods dienen en zal menigmaal dat, wat ons een bron van smart dreigde te zullen zijn, oorzaak des heils in een anderen en hoogeren zin worden.

Zoo werd menigmaal de dood van een uwer dierbaren in Gods hand het middel, om u in uwe zielesmart de hand op de eeuwige erfenis van Gods bondstrouw te leeren leggen; en ook het graf uwer lieven werd soms voor u het aanknoopingspunt voor uw eeuwig erfdeel in het Kanaän, dat boven is. Neen, niet van den dood verwachten wij het, maar van de genade Gods die machtig genoeg is, om ook uit den dood de gedachten en zaden des levens te doen oprijzen. Dan is somtijds de ure des doods meer dan de ure der geboorte eene oorzaak van vreugde, of, wat beter is, dan wordt menigmalen de ure van den natuurlijken dood

des eenen, het oogenblik der geestelijke geboorte van den ander.

Het feit der vestiging eener erfbegrafenis in het land Kanaän, is voor Abraham en de gansche latere geschiedenis zijns volks, van hooge beteekenis en zeer groot gewicht. Eensdeels werd daarin de Trouw en Macht Zijns Gods verkondigd, die de dingen dezer wereld „met Zijne almachtige en voorzienige hand zoo leidt en bestuurt, dat, buiten Zijnen wil, niet alleen niet eenig ding den geloovige zal kunnen schaden; maar ook zoo, dat alle dingen den geloovige zullen moeten medewerken ten goede". Ten andere is ook van maatschappelijk standpunt, door het burgerlijk gezach zelf en naar den gang van het gewone recht, door de overheid des lands Abrahams recht op een deel des lands onbetwistbaar gevestigd en erkend.

Daarbij is niet onverschillig optemerken de p l a a t s waar, de w ij z e waarop en het d o e l waarmede Abraham dezen eersten grondeigendom in het beloofde land verwierf. Dáár kocht Abraham zich eene erve, waarheen hij zelf het eerst gekomen was, toen hem na de scheiding van Lot, de eerste verzekering gegeven was, dat hem alleen het gansche land zoude toebehooren. Toen de Heere God bij die gelegenheid tot hem zeide: „hef uwe oogen op", en hij gehoorzaamde, viel zijn oog gewis op Hebron, waar hij zich toen vestigde en de Heere een altaar bouwde. (Vergelijk hiermede vooral Gen. 13 : 14—18).

Hebron schijnt een gewichtig punt geweest te zijn, ook wat de landsverdediging betreft. Het schijnt wel, dat wie meester was van Hebron, van daaruit ook geheel de landstreek beheerschen kon. En voor het staatkundig en voor het krijgskundig beleid schijnt Hebron een der sleutelen des geheelen lands geweest te zijn. Wij mogen dit veilig daaruit opmaken, dat

de inwoners des lands ten allen tijde zich het eerst van dit Hebron zochten meester te maken en dit ook het langst zochten te behouden. Dit blijkt uit Kaleb's geschiedenis. Het gewicht der plaats voor het bezit van het geheele land blijkt ook daaruit, dat David daar zijne hofplaats had, zoolang Jerusalem nog voor hem de poorten gesloten hield. En zie, in deze gewichtige plaats, den sleutel voor het bezit des lands, had Abraham, wien dat land was toegezegd, nu een eigene, hem wettiglijk toebehoorende erve.

Van deze wettigheid moest juist de wijze, waarop de koop gesloten werd, het wettige bewijs leveren. Vandaar die breede vermelding der onderhandeling Abraham's met de zonen Heth's over den aankoop dier erfbegraafplaats; vandaar ook die nauwkeurige omschrijving der erve met hare belendingen, aanhoorigheden, opgaand geboomte enz.; alsof er door een bevoegd en wettig beambte een koopakte in alle vorm der wet moest opgemaakt worden. Men moest Abraham en diens nakroost nooit het rechtmatig bezit van dat deel des lands kunnen betwisten.

Indien gij mij nu vraagt, wat er dan eigenlijk van Abraham's droefheid over den dood zijner gade was, indien hij over al deze groote en kleine dingen kon denken, dan antwoorden wij u, dat de droefheid nooit zoozeer onze meesteresse mag worden, dat wij niet meer in zooverre onze meesters zijn, om onze eigene zaken te behartigen. De droefheid mag ons nooit onbekwaam voor onze taak maken of vinden. Maar bovendien had Abraham zelf dit alles niet in 't oog, vermoedde hij zelf wellicht niet, wat de Voorzienigheid Gods met dit alles bedoelde. Het doel toch dat Abraham bovenal en schier alleen zich voorstelde, hebben wij uit zijn eigen mond vernomen. Hij wenscht eene erfbegraafplaats, om zijne lieve doode te kunnen begraven en

zelve ook eens te kunnen rusten in de koele spelonk en onder de schaduw der boomen, waaronder hij zoo menigmalen met haar was nedergezeten. Hij wil niets dan een graf van den beloofden bodem tot vasten eigendom. Dat is alles wat het land, dat hem toebehoort, maar waarin hij als vreemdeling en bijwoner heeft verkeerd, hem voor 't oogenblik mag geven. Eene grafstede, voor zich en de zijnen, dat is den vromen man voor en van de aarde genoeg.

Eene bron en een graf, dat is dan het eerste wat Abraham als eigen vaste bezitting in het aardsche land der belofte heeft en zoekt. Een bron voor de behoeften des tijdelijken levens; een graf voor de behoeften, die vervulling eischen bij den dood. Meer vraagt hij van de wereld niet, meer kan zij hem eigenlijk ook niet geven. Ja, dat moet zijn God hem zelfs nog geven.

Zijne vrouw is gestorven, ook hij zal wellicht spoedig afgeroepen worden. Hij heeft den moed, om reeds nu aan zijn eigen graf te denken. Hoe menigmalen zal hij daar heengewandeld zijn. Wat gedachten zullen daar zijn hart bestormd hebben, als hij daar op zijne eigene grafstede stond?... Op het graf zijner vrouw dacht hij gewis ook om zijnen dood, die nabij kon zijn. Want de dood der onzen moet eene wekstem zijn, om ons aan den onzen te doen denken.

Hebt ook gijl. den moed, om bij uw leven te denken om datgene, wat noodig kan wezen bij uwen dood, om uw graf in de allereerste plaats? Hebt gij de plaats reeds bepaald, voor u bestemd en aangewezen? O, meestal vreest gij zoo zeer den dood, dat gij evenmin over den koop van uw graf als over het maken van uwen uitersten wil durft denken. Toch komt de dood, door uwe vrees gewis niet teruggehouden. W a a r zal uw graf zijn?

Maar dat is eigenlijk niet het voornaamste. Wanneer zal men ook u naar het graf brengen? Dit kan reeds zeer spoedig zijn; gij kent die ure niet, maar de Heer kent ze wel. En ook deze vraag naar het naderend uur van uwen dood eischt nog niet het dringendst en het allereerst uw welbedacht en oprecht antwoord. Daar is eene andere vraag van meer gewicht. Waar zult gij zijn, als men uw stof naar het graf geleidt? Niet de plaats op aarde waar uw stof tijdelijk zal rusten, niet het tijdstip wanneer het daar te rusten wordt gelegd; maar de plaats in het eeuwig huis, waar gij eeuwig zult blijven, is het voornaamste voor u te weten.

Als Abraham op Machpéla's groeve stond, dacht hij wellicht om datgene, wat mede uwe gedachte moge wezen: „er blijft eene rust over voor het volk Gods"; ook voor Sara, ook voor mij. En over Machpéla en over iedere andere grafstede, in of buiten Kanaän, licht dan het vriendelijk schijnsel des geloofs, en den geloovigen wacht eens de opening dier graven, wacht het hemelsche Kanaän, het Jerusalem dat boven is, de eeuwige woning des Lams.

Hoort het zekere woord der Schrift, getuigende van eene Sara zoowel als van eenen Abraham. „Deze allen zijn in het geloof gestorven, de beloften niet verkregen hebbende, maar hebben dezelve van verre gezien en geloofd en omhelsd en hebben beleden, dat zij gasten en vreemdelingen op de aarde waren" (Hebr. 11 : 13).

Gelooft het getuigenis der Schrift: „Er blijft dan eene rust over voor het volk Gods. Want die ingegaan is in zijne rust heeft zelf ook van zijne werken gerust, gelijk God van de Zijne" (Hebr. 4 : 9, 10). Ook voor de lichamen der geloovigen houdt het woord zijn kracht. „Wij hebben hier geen blijvende stad, maar zoeken de toekomende" (Hebr. 13 : 14).

In een graf rustte ook de Heer voor eene korte wijle, en Hij heeft verheerlijkt het verlaten en Hij is opgestaan ten derden dage, en ten veertigsten ten hemel gevaren, opdat gij zoudt leeren kennen den weg waarlangs en de plaats waarheen Hij u wil leiden, die gesproken heeft: „In het huis Mijns Vaders zijn vele woningen, Ik ga heen om u plaats te bereiden.... en zal u tot Mij nemen, opdat ook gij zijn moogt, waar Ik ben.... in den hemel.

PSALM 73 : 12, 13.

'k Zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn nooden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.
Gij zult mij leiden door uw raad,
O God, mijn heil, mijn toeverlaat!
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in uw heerlijkheid.

Wien heb ik nevens U omhoog?
Wat zou mijn hart, wat zou mijn oog
Op aarde nevens U toch lusten?
Niets is er, daar ik in kan rusten;
Bezwijkt dan ooit, in bitt're smart,
Of bangen nood, mijn vleesch en hart,
Zoo zult gij zijn voor mijn gemoed
Mijn rots, mijn deel, mijn eeuwig goed.

XXV.

MENSCHLIJKE TROUW EN GODDELIJKE VOORZIENIGHEID SAMENWERKENDE VOOR HET HUWELIJK VAN DEN ERFGENAAM DER BELOFTE.

Genesis XXIV : 1—67.

INHOUD: De weldadigheden Gods, ook in tegenspoed optemerken, bij voorspoed van zelve bedacht, ook in het gewone leven te roemen. Het onderwerp en deszelfs verdeeling.

Een gewichtig voorstel ongedacht aanvaard: de bijbel beeld van het leven in verrassende overgangen; bewijs voor de goede trouw des bijbels. Waarheid verrassender dan verdichting. Gods voorzienigheid en des menschen zorg. Wat Abraham nog ontbrak; wat hem bezorgd maakte; een vertrouwde dienstknecht; een verrassend voorstel; een plechtige eedzwering; beteekenis van de hand bij eedsaflegging; Eliëzers hand onder Abrahams heup, de beteekenis der »lende" in de Schrift; zinnebeeld van »nakomelingschap". Moeilijkheden in de uitvoering meestal door den voorsteller niet bedacht. Eliëzers zaak en taak en bezwaar. Abrahams geloofsvertrouwen en Eliëzers verantwoordelijkheid. Versterking des geloofsvertrouwens. Wat ook voor u daartoe noodig is. Eliëzers bedachtzaamheid navolgenswaardig; aanvaarding der taak, trouwe dienstboden.

Eene verstandige proeve verrassend geslaagd: Eene proefneming tot teeken, wanneer geoorloofd? Wat in eene goede vrouw eerste vereischten zijn. Doel en middel; de passende weg der passende middelen; het gebed. Eliëzers gebed bewijs voor zijn ootmoed, schranderheid, geloofsvertrouwen en behoefte. Het gebed middel tot zelfkennis.

Eliezers meest uitkomende karaktertrekken. Eliëzers ootmoed kenmerkt hem als eene bekommerde ziel, zijne schranderheid blijkt in zijn oordeel over eene goede huisvrouw, zijn geloofsvertrouwen steunt op Gods almachtige leiding. Niet om geloofsverzekering, maar om geloofsleven moet het allereerst te doen zijn. Verhooring nog vóór het gebed. Een verrassend God, eene opmerkelijke ontmoeting, Rebekka's karakter, een nauwgezet onderzoek, een toegestaan teeken, bewijs van Gods leiding; hulde aan menschen en aanbidding aan God. — Geene vreugde of smart, geen gevoel ontheft ons van rekenplichtigheid; gevoel en hartstocht; trouw in het kleine, nauwgezetheid in alles vrucht van Gods trouw.

Eene gewichtige opdracht nauwgezet verricht: Verhouding van moeder en dochter onderling, Rebekka's voorbeeld voor jonge dochteren; gezach in huis behoort den man, niet den zoon, maar den vader; Labans heerschzucht. Gevaar van verplaatst huislijk gezach. — Bethuel en Laban. — Eliëzers ontvangst in Bethuels huis; aarzeling; de uitnoodiging afgeslagen; eerst de plicht, daarna het genot; Wenk voor leeraars. Van den dienstknecht de aandacht afgeleid naar den Heer. Eenvoudig verhaal, machtige indruk der waarheid; geen valsche schaamte houde van Godsvereering terug.

Een stoutmoedig verzoek gelukkig toegestaan: zelfbedwang noodig, geduld overwint; de middelen erkennen; doel der geschenken. — Alleen de dochter, niet het huis trouwen? Eerst werken dan eten. Een nacht van rust en overpeinzing; nacht voor rust bestemd. Een kloek verzoek op goede gronden gedaan, niet aanstonds toegestaan, door Rebekka beslissend toegestemd.

Een moeilijke tocht voorspoedig volbracht: het afscheid der ouderlijke woning, het eigenlijk vertrek, de ontmoeting met Izak, het echtelijk geluk; wie ons het meeste liefhebben. Debora de voedster, de zegen Gods ten afscheid, het vaarwel, wat het best onzen kinderen ten afscheid mede te geven, wat de bruid allereerst heeft te weten ter bemoediging. Hoe Izak zijn bruid afwacht; wat van Izak als echtgenoot te verwachten; waarom zoo stil? Zoons van groote mannen; het voorrecht voor kinderen; christelijke dienstboden een voorrecht; het grootste voorrecht; Izak zijn bruid wachtende, beeld van den Christus. Besluit.

Psalm 103 : 1.

„Loof den Heere, mijne ziel en vergeet geene van Zijne weldaden". Kunt gij dit lied in dit oogenblik in alle oprechtheid des harten aanheffen? O, indien gij nauwlettend op de goedertierenheden des Heeren acht geeft, indien gij geene enkele ook der kleinere zegeningen Gods uit het oog verliest, indien gij daarbij denkt aan eigen schuld en onwaardigheid, en niet vergeet, dat ook een kruimel van genade reeds verbeurde goedheid is en ook genade blijft; dan zult gij dit kunnen, al is het nu ook misschien een donker oogenblik in uw leven, al drukken de zorgen des levens u zwaar ter neder, al vallen van alle zijden de moeilijkheden op u aan. Daarvoor ten minste verdient des Heeren goedheid gewis uwe dankbare erkenning, dat gij nog moogt zorgen op dit oogenblik, dat gij het leven nog altijd hebt. Ook dit kon immers zooveel anders zijn; zoowel als uwe omstandigheden, hoe dreigend zij zich ook aan u voordoen, toch nog veel treuriger konden wezen.

„Loof den Heere, mijne ziel en vergeet geene van Zijne weldaden". Soms gaat dat lied ons van het hart, gelijk het morgenlied van den leeuwerik opstijgt, vrij en ongedwongen. Alles om ons heen, in huis en hof, in gezin en omgeving, is zonlicht en morgen, alles ademt een frissche geur van geluk, alles lacht ons tegen. 't Is ons zoo goed. Ja, er zijn enkele van die tijdstippen, van die uren en oogenbliken, die als 't ware druipen van zegen, als alles om en in ons tintelt van geluk en blijdschap. Dan is het zaak om, bij de overmaat van het heil, den Heiland niet te vergeten, dan zaak om den goeden God, en Hem alleen, als de milde bron van al dat goede, dat ons leven zoo aangenaam maakt, dankbaar te erkennen.

„Loof den Heere mijne ziel en vergeet geene van Zijne weldaden". Dat lied moest ons eigenlijk van het hart onder alle omstandigheden, ook bij den gewonen gang des levens, ook wanneer de tegenspoed overmatig zwaar is, en de voorspoed niet bij uitstek gunstig. Wanneer wij oogen hebben om te zien en een hart om te gevoelen, zullen wij het kunnen opmerken, hoe in den dagelijkschen gang der dingen de goedheid Gods nog het meest uitblinkt.

Daar is zooveel in het gewone doen en drijven, waarbij wij zonder den zegen Gods niets vermogen en waarin de zorgende voorzienigheid Gods alles goed maakt, zonder dat wij het merken, zonder dat wij er zelfs op letten. Bij de geboorte onzer kinderen, bij de oprichting na de krankesponde, bij den goeden uitslag onzer zaken, bij het winnen van het sober of milde stuk brood, bij het sluiten van een gelukkig huwelijk, bij alles is het louter de weldadigheid Gods, waardoor wij slagen mogen. De zegen Gods die maakt rijk en Hij voegt er geene smart aan toe. De zegen komt van den Heer van boven, de smart van onze zonde, van beneden.

Dat zal ook een Abraham gevoeld en betuigd hebben, als hij tot een gunstige uitkomst zag leiden, wat hij misschien aldus niet had verwacht en wat wij in het vier-en-twintigste hoofdstuk verhaald vinden. Het scheen toen wel voor Abraham een tijd, waarin alles voorspoedig ging. Geen wonder; als de Heer met ons is, maakt Hij onze wegen voorspoedig en al wat de geloovige in dien toestand onderneemt, zal wel gelukken (Ps. 1 : 3c); vooral als ons doen, bij schijnbare zorg voor het tijdelijke, evenwel hooger doel beoogt. Dan werkt de voorzienigheid Gods met de menschlijke zorg trouw mede. In het genoemde hoofdstuk vinden wij juist een treffend beeld van m e n s c h l i j k e

trouw en goddelijke voorzienigheid samenwerkende voor het huwelijk van den erfgenaam der belofte. Hier merken wij op, hoe menschlijke werkzaamheid en goddelijke medehulp samenvallen ter bereiking van het goede doel. Een vijftal bijzonderheden moge ons dit duidelijk maken, als wij achtereenvolgens zien:

1. Een gewichtig voorstel ongedacht aanvaard, (vs. 1—10);
2. Een verstandige proeve, verrassend geslaagd, (vs. 11—27);
3. Een gewichtige opdracht nauwgezet verricht (vs. 28—48);
4. Een stoutmoedig verzoek gelukkig toegestaan, (vs. 29—60);
5. Een moeilijken tocht voorspoedig volbracht, (vs. 61—67).

'tIs met den bijbel als met het volle, rijke menschenleven. Overal is er afwisseling van tooneelen en van verrassende overgangen van den eenen toestand in den anderen. Zoo pas stonden wij te samen aan eene groeve des doods, als wij met Abraham een traan der dankbare herinnering wijdden aan de nagedachtenis van Sara, die op hoogen ouderdom van de zijde haars echtvriends door den dood afgeroepen, in het eigen graf werd bijgezet. Dat was nog niet zoo lang geleden. — Nu, daarentegen, worden wij, van de uitvaart teruggekomen, als ter huwelijksviering opgeroepen. 't Is in den bijbel als in het leven: vreugde en smart wisselen elkander af en zijn elkaar menigmalen het dichtst nabij. Juist daarom ook is de bijbel zoo'n boek voor het leven, omdat hij zoo trouwe afdruk is van het leven en niets weet van kunstige en wel overlegde overgangen. Wat kunst scheen, blijkt natuur te zijn.

Ook dit is een bewijs voor de trouw en geloofwaardigheid van Gods heilig bijbelwoord. 't Is overal, op iedere bladzijde, even eenvoudig en ongekunsteld, even frisch als waar. Geen wonder. Wat de bijbel ons geeft over en voor het leven is uit dat leven zelf opgegrepen. De bijbel is zoo waar, omdat hij op de werkelijkheid rust; steeds moet de werkelijkheid de grondslag der waarheid zijn. Dit is het in den bijbel, en daarom verhaalt deze ook meestal de zaken en heur volgorde gansch anders dan wij ons zouden voorgesteld, zeker gansch anders dan een kunstig verdichter of verhaler dit zoude gedaan hebben. In de rangschikking en volgorde der feiten wordt, even als bij deze zelve, eenvoudig medegedeeld wat gebeurd is. Daardoor mede is alles in den bijbel zoo natuurlijk, zoo aanschouwelijk, zoo waar en toch zoo verrassend.

Meestal zal de eenvoudige voorstelling der waarheid een verrassenden indruk maken. Op waarheid en openhartigheid zijn wij wel het minst verdacht. Zoo ging het waarschijnlijk ook Eliëzer, Abrahams oudsten bediende, als deze hem zijn voorstel deed; een voorstel, dat, zoo plechtig mogelijk ingeleid, niet alleen een zware verantwoordelijkheid oplegde, een zware inspanning eischte, maar bovendien in lijnrechten strijd was met de belangen van hem, aan wien het werd gedaan. Was er wel eenige grond om te verwachten, dat deze dat voorstel zoude aanvaarden? Toch geschiedde dit, en daarin blijkt, hoe de goddelijke voorzienigheid de menschelijke zorg en trouw te hulp komt, in het volvoeren van den raad Gods. Als wij het gewichtige voorstel Abrahams door Eliëzer zien aanvaarden, denken wij, bij dit onverwachte verschijnsel, gewis aan den invloed van dien God, die de harten leidt als waterbeken.

Toen de Heer Abraham in het nachtelijk gezicht

had getoond, dat zijn nageslacht vier honderd jaren in een vreemd land verdrukt zoude worden, had de Heer hem, wat zijn persoon aanging, tevens verzekerd, dat hij „in goeden ouderdom begraven" zoude worden (Gen. 15 : 15). Des Heeren woord is getrouw en de geschiedenis van Abrahams leven, dat ook de vervulling van deze belofte aanbracht, komt ook aldus de trouw Gods bevestigen. „Abraham nu was oud en welbedaagd en de Heere had Abraham in alles gezegend". Een ding evenwel ontbrak den grijsaard nog. Wel had de Heere Zijn woord trouw aan hem vervuld en hem een zoon geschonken, wel was deze zoon, door en na de wijding als offerande hem dubbel dierbaar, hem als uit den doode wedergegeven; maar nog altijd ging deze zoon eenzaam en ongehuwd zijn weg. Zal met hem de lijn der genade ophouden? Dat kon niet de bedoeling Gods wezen, en daarom wenscht de vader der geloovigen voor den stillen en in zich zelf gekeerden Izak eene geschikte gade.

Wat hem daarbij het hart beklemde zegt hij aan zijnen meest vertrouwden „knecht, den oudste van zijn huis, die alles bestierde en beschikte" wat Abraham bezat en had, en wien hij vroeger meende, als aan zijn eenigen erfgenaam, alles te zullen moeten nalaten (Gen. 15 : 2). Tot hem zeide Abraham: „leg toch uwe hand onder mijne heup, opdat ik u doe zweren bij den Heere, den God des hemels en den God der aarde, dat gij voor mijnen zoon geene vrouw nemen zult van de dochteren der Kanaänieten, in het midden van welke ik woon. Maar dat gij naar mijn land en naar mijne maagschap trekken en voor mijnen zoon eene vrouw nemen zult." In die toespraak Abrahams is veel merkwaardigs: de wijze der eedzwering, de opdracht zelve aan den dienaar en de geheime zorg, die in Abrahams hart woont en aldus zich uitspreekt.

Uit alles blijkt dat Abraham de zending, die hij aan Eliëzer wil opdragen, als eene allergewichtigste beschouwde. Zijn zoon mag niet wederom terug naar het afgodisch land; maar eene jonge dochter moet zijne gade worden, bij wie God zelf in het hart heeft gewerkt, om het vaderland ter wille van haren toekomstigen echtgenoot te verlaten. Voor den zwakken en lijdelijken Izak heeft hij eene veerkrachtige en moedige vrouw noodig. Wat Abraham boven alles op het oog heeft is: de lijn der afstamming, waaruit de beloofde Christus zoude voortkomen, zooveel mogelijk rein en afgezonderd van het heidendom te bewaren. Dat dit zoo is blijkt uit de wijze der eedzwering, die hij den ouden trouwen dienstknecht des huizes voorstelt.

Bij de plechtige eedzwering zijn ten allen tijde de hand en het voorwerp waarheen zij zich, bij het doen van den eed, richt, van groote beteekenis. Bij den eed aan Sodoms koning (Gen. 14 : 22) had Abraham de hand naar den hemel opgeheven, gelijk hij zeide: „Ik heb mijne hand opgeheven tot den Heere, den allerhoogsten God, die hemel en aarde bezit". Dat wil zeggen: met het oog op God en om wille der eere van dien God, die alles bezit en hem alles schenken kan, naar de belofte schenken wil, weigert Abraham iets van de bezitting des konings of van den behaalden buit aantenemen. De hand had zich niet opgeheven, om God als getuige te nemen; maar om voor Sodoms koning de richting van wil en doel aanteduiden, bij Abrahams voorgenomen weigering der aangeboden have en gave. Om wille van God, die in den hemel troont, doet hij het niet; daarheen, naar boven, wijst zijne opgeheven hand. Zoo hief ook de engel, dien Johannes zag staan op de zee en de aarde, zijne hand op naar den hemel, om daarheen te wijzen, als naar de woonplaats van Dien, die leeft in alle eeuwigheid (Openb. 10 : 5).

Volgen wij nu de beweging van de hand Eliëzers, zooals Abraham die stiert, dan vernemen wij, dat hij deze onder de heup Abrahams moest leggen, dus daar op wijzen, en met het oog op die plaats, de lendenen, den eed doen. Nog eenmaal komt die vorm der eedzwering voor, namelijk bij Abrahams kleinzoon, als Jakob zijnen zoon Jozef riep en tot hem zeide: „zoo leg toch uwe hand onder mijne heup". Nu hebben wij slechts naar de zinnebeeldige beteekenis te vragen, waarvan de lende in de heilige Schrift de uitdrukking is. Deze is niet moeilijk te vinden. Zoowel uit Hand. 2 : 30; Hebr. 7 : 5, 10; als uit vele andere plaatsen blijkt dat de lende de zinnebeeldige uitdrukking is voor nakomelingschap. Dan wijst de aangegeven richting van Eliëzers hand, even als die van Jozef later, aan, dat de aartsvaderen den eed wilden gedaan hebben, met het oog op de belofte Gods aan Abrahams nakomelingschap gedaan, aangaande het land Kanaän. Daarom moest Eliëzer de toekomstige gade Izaks en Jozef de beenderen zijns vaders uit den vreemde brengen naar het beloofde land, dat door God aan de nakomelingschap was toegezegd. Niet met de dochteren der Kanaänieten, kinderen Chams, die, naar Gods woord, aan het wis verderf gewijd waren, mocht de zoon der belofte zich verzwageren; maar uit de geslachtslijn Sems, in wiens tente Jehovah blijvend wonen zoude, moest ook de gade gezocht worden, uit wie eenmaal de beloofde vervuller der belofte zoude voortkomen.

Waaraan Abraham op dit oogenblik niet dacht, daaraan dacht op dit oogenblik zeer wel de knecht Abrahams. 't Kon geschieden „dat die vrouw niet zoude willen volgen in dit land". Is er wellicht bij den ouden bediende meer beleid en omzichtigheid dan bij zijn heer? Dat zouden wij uit Eliëzers tegenwer-

ping niet mogen opmaken. Maar hij zelf moet de zaak uitvoeren, en dikwijls doen zich in de uitvoering eener zaak moeilijkheden op, die door den voorsteller, onder den indruk van en ingenomen met zijn eigen voorstel, meestal niet zijn bedacht. Menig voorstel ziet er op het papier zoo gemakkelijk en afgerond uit, dat echter onder de uitvoering zelve gansch anders en dan menigmalen door de vele onvoorziene, hoewel kleine, moeilijkheden onuitvoerbaar blijkt te zijn.

Daaraan gewis denkt ook Eliëzer. Hij is de man die rekenschap moet geven; hem in 't bijzonder gaat de zaak aan. Bovendien wil hij ook den schijn des kwaads vermijden. Het was in zijn belang dat Izak niet huwde; dan werd hij wellicht later de erfgenaam van Abrahams bezittingen, indien ook al niet van Abrahams beloften. Daar kwam nog iets bij. Bij Eliëzer was wellicht het geloofsvertrouwen niet zoo krachtig ontwikkeld als bij Abraham, en naar mate van die ontwikkeling zijn de bezwaren, die wij maken, spoediger gereed en menigvuldiger in aantal. Abraham dacht om geen bezwaren, omdat hij gevoelde, dat het de zaak van den Heer was; omdat hij volkomen geloofde daarmede in den weg des Heeren te zijn; omdat hij dan ook vast vertrouwde, dat God het doen zoude. Dat alles was er evenwel, en zeer natuurlijk, niet in die mate bij Eliëzer, en daarom komt deze met misschiens en mogelijkheden en waarschijnlijkheden en allerlei dergelijke dingen meer.

Maar wat moet Eliëzer, indien zijn bezwaar eens gegrond bleek? Moet hij dan, omwille der dochter Sems, Abrahams zoon naar het land en de maagschap Sems leiden? Dat zij verre. Geen oogenblik komt zoo iets in Abrahams hart op. Al wil hij voor een oogenblik Eliëzers veronderstelling als juist aannemen, met afkeer wendt hij zich af van de gedachte aan een mo-

gelijken terugkeer Izaks naar het land zijner vaderen, dat hij op bevel van God eenmaal en voor goed den rug gewend heeft. „Wacht u dat gij mijnen zoon niet weder daarheen brengt! „Abraham werpt ook haastig de opkomende gedachte des wantrouwens van zich, die bij de tegenwerping zijns dienaars in zijn hart was opgerezen. Het kan niet zijn.

Want „de Heere de God des hemels, die mij uit mijns vaders huis en uit het land mijner maagschap genomen heeft en die tot mij gesproken heeft en die mij gezworen heeft, zeggende: Aan uw zaad zal ik dit land geven! die zelf zal Zijnen engel voor uw aangezicht zenden, dat gij voor mijnen zoon eene vrouw neemt". Het voor een enkel oogenblik geschokte geloofsvertrouwen leeft in alle kracht op bij de gedachte aan Gods eisch, Gods leidingen, Gods trouw, Gods beloften, Gods macht en Gods voorzienigheid. God zelf had immers Abrahams uitgang uit Ur geboden; zal God nu veranderen? God zelf heeft hem uit dat land genomen en verder geleid; Gods belofte wijst op Kanaän heen; Gods engel staat immers den Heere ten dienste; en Gods voorzienigheid zal Eliëzer èn zijn weg èn de bedoelde vrouw wijzen.

O, mijne lieven, als het ongeloof u bespringt en aan het wankelen dreigt te brengen, sla dan den blik terug en naar boven, naar uw verleden en naar den Heere heen. Ga dan pleiten op des Heeren roepstemmen, leidingen, trouw, almacht en voorzienigheid. Dat zal u kracht schenken. Menigmaal zult gij dit noodig hebben, al schijnt uw geloof ook sints lang beproefd en gestaald. Want groot is de macht van de uitgesproken twijfeling op het geloovig gemoed; vooral als deze twijfeling van bevriende zijde wordt ingebracht en bovendien op iets rust, dat wij niet aanstonds kunnen tegenspreken, op een mogelijk slechten afloop en kwa-

den uitslag. Wij hebben de toekomst niet in handen, en de gedachte aan wat geschieden kan verschrikt zelfs het kloekste hart. Zelfs bij een Abraham vliegt eene schaduw van weifeling over de vaste ziel en een adem van wantrouwen rimpelt voor een oogenblik het effen vlak zijns geloofs. „Maar indien de vrouw u niet volgen wil, zoo zult gij rein zijn van dezen mijnen eed, alleenlijk breng mijnen zoon daar niet weder heen". Maar zijn geloof en zijn God hebben hem wel gezegd, dat zij volgen zal, omdat de Heer het wil.

Dat gevoelt Eliëzer misschien in de warmte van dat woord zijns grijzen meesters. Hij was in zijn recht met het doen der vraag. Laat ons geen opdracht aannemen, voordat wij ons overtuigd hebben, dat wij die kunnen volbrengen, en om dat te weten, moeten wij de juiste meening en het gansche doel van hem kennen, die de macht en het recht heeft, om die opdracht te doen. Dat geldt voor ieder in zijnen kring, dat geldt ook voor ons tegenover den Heer en Zijn dienst. Die een toren wil bouwen moet vooraf de kosten overrekenen. Nu de verzorger van Abrahams huis weet wat hij te doen heeft, aarzelt hij ook geen oogenblik meer, hij legt zijne hand onder Abrahams heup, doet den gevraagden eed en, gehoorzaam aan zijn eed, aanvaardde hij aanstonds de moeilijke en gewichtige taak. Hij neemt een tiental van zijns meesters kemelen en trok heen met al de kostbaarheden zijns meesters bij zich; want, nu gezant van Abraham, heeft hij dezen waardig te vertegenwoordigen. De eer van zijns meesters huis ligt den ouden, trouwen knecht na aan het hart. Zoo vindt gij er enkele van die trouwe dienstbaren, die als 't ware familiestukken en deelen van het huis zijn. Bij dezulken blijft het niet bij woorden en beloften, bij dezulken blijkt de ijver en dienstvaardigheid in daden. „Hij maakte zich

op en toog heen naar Mesopotamië, naar de stad van Nahor". Uit uwe onmiddellijke bereidvaardigheid moet uwe liefde en uwe volharding in den ijver uwer trouw voor het huis en deszelfs belangen blijken. Zoodanige dienstboden eeren hun stand, dwingen aller achting af en hebben dan ook recht op waardeering en vertrouwen, gelijk Eliëzer die bij Abraham vond.

Zoo is dan de stoet, met Eliëzer aan het hoofd en van al het noodige rijk voorzien, thans op weg, om voor den erfgenaam der belofte eene waardige gade op waardige wijze te zoeken. Zal Eliëzer slagen in de volvoering der gewichtige taak, zoo ongedacht door hem aanvaard? Het hangt er alles van af, of datgene wat Abraham wenscht en voorstelt naar den wil en in den weg des Heeren is. Daarop komt ook voor ons allen alles aan. Hoe zal Eliëzer zich evenwel daar van vergewissen? Hij zal eene proeve nemen en indien deze gelukt, dan zal dit hem een teeken wezen, dat hij in den weg des Heeren is. Eene dergelijke proefneming is dikwijls iets gewaagds, en is alleen dan geoorloofd, als zij in overeenstemming is met de taak, die men heeft te verrichten. Voor Eliëzer gold het, eene goede vrouw voor zijnen heer te zoeken.

Naar zijne voorstelling moet de huisvrouw, die een man gelukkig zal maken, aan zachtzinnigheid eene werkzame natuur paren, zoodat het blijkt dat hare zachtzinnigheid niet uit eene zekere traagheid van geest en langzaamheid der bewegingen voorkomt; hetgeen zeer dikwijls het geval is; want vrouwelijke zachtzinnigheid is nog niet altijd christelijke zachtmoedigheid. De vrouw moet niet voor een handvol arbeids terugdeinzen, zij moet vriendelijk en voorkomend zijn, bescheiden en gewillig, waar eenige dienst van haar gevraagd wordt. Daarom ook als Eliëzer aan de stad

Nahors was aangekomen, deed hij de kemelen buiten de stad nederknielen bij een waterput, des avonds, ten tijde als de putsters uitkwamen".

Die het doel wil, moet ook de passende middelen willen, en om dat te doen, om namelijk in den juisten weg der middelen te wandelen, moet men op alles en vooral op plaats, tijd en gelegenheid acht geven. Als men die tijdelijke voorwaarden van welslagen roekeloos verzuimt, heeft men geen recht, om te hopen, dat de Heer, op ons gebed, dit verzuim, dat op zich zelve zondig is, evenwel door verhooring vergoelijken zal. Integendeel. Dan is ons gebed een ijdel verhaal van woorden. Als men eerst met alle kracht gedaan heeft wat onze hand vond om te doen, dan zal ook ons hart moed en vertrouwen hebben, om met alle kracht te doen wat dit hart heeft te doen: bidden. Dan juist is het gebed de uiting van het rechte geloofsinzicht, namelijk: dat menschlijke werkzaamheid en goddelijke leiding samenwerken, om den raad Gods, op aarde, ook in het kleine, ook door ons, te volbrengen. Zoo dan handelde ook Eliëzer. Met wijsheid koos hij plaats, tijd en gelegenheid, zonder van dit alles alleen en in de eerste plaats een goeden uitslag te verwachten. Dezen verwachtte hij alleen van den Heer. Daarom bad hij; en met te meer vrijmoedigheid, omdat hij had gedaan, wat van zijne zijde moest gedaan worden. Is dit met uw gebed ook alzoo?

En Eliëzer zeide: „Heere! God van mijnen heer Abraham! doe (haar) mij toch heden ontmoeten en doe weldadigheid bij Abraham, mijnen Heer. Zie, ik sta bij de waterfontein en de dochters der mannen dezer stad zijn uitgaande om water te putten; zoo geschiede, dat die jonge dochter, tot welke ik zeggen zal: neig toch uwe kruik, dat ik drinke; en zij zal zeggen: Drink en ik zal ook uwe kemelen drenken; diezelve

zij, die Gij Uwen knecht Izak toegewezen hebt en dat ik daaraan bekenne, dat Gij weldadigheid bij mijnen heer gedaan hebt." Uit dit gebed leert gij den ganschen man kennen: Zijn ootmoed, zijn schranderheid, zijn geloofsvertrouwen, zijn voortdurende behoefte. Ja, ook gij zult uit uw gebed het best gekend kunnen worden, ook door u zelven. Dat hebt gij nog zeer noodig: te weten, hoe gij over u zelven denkt, waarheen de richting uwer gedachten uitgaat, wat en voor wien gij eigenlijk alles zoekt. Niet juist wat gij in uw gebed uitspreekt, maar wat gij in uw gebed veel vergeet, kan u veel leeren. Naar uwe gebeden zult gij geoordeeld worden. Trachten wij uit Eliëzers gebed een oordeel over hem op te maken.

Eliëzer is een ootmoedig man, een nederig karakter. Het gaat hem als sommige bekommerde zielen, die het heil in al deszelfs volheid zich niet durven toeeigenen. Hij waagt het niet God zijnen eigenen God te noemen; want, zie, hij spreekt God aan als „Heere! God van mijnen heer Abraham." Ook schaamt hij zich niet, buiten het huis zijns meesters, voor zijne ware betrekking als dienstknecht uit te komen. Hij noemt zich zelven een knecht en Abraham en Izak zijne heeren. Hij zelf acht zich geen heer, hoewel hij toch geheel het uiterlijk er van had, en ook Rebekka hem later aldus aansprak. Van dien Damascener kunnen vele Christelijke dienstknechten en dienstmaagden nog veel leeren: zich voor niets anders uit te geven dan voor hetgeen zij zijn en zich, ook buiten het huis waar zij dienen, niet te schamen voor een stand en betrekking, die in vele opzichten, bij trouwe vervulling, eene eere mag heeten.

Bij al zijn ootmoed is Eliëzer een zeer schrander man, die in alles een juist overleg en geoefend oordeel toont. Daarom was hij misschien ook door Abra-

ham met zoo groot vertrouwen vereerd, zoodat deze hem zelfs voor zoo gewichtige taak de noodige geschiktheid toeschreef. Wel verdiende hij dat vertrouwen. Hoe juist heeft hij zijne maatregelen genomen; hoe schrander is zijn geheel beleid. Hij zet zich daar neder, waar de bezige jonge dochters des lands heenkomen. Hij zoekt voor den zoon zijns heeren eene geschikte levensgezellin en deze moet niet een dier vele arbeidschuwe, weelderige en verwende maagden zijn, die men er zoo vele vindt, die tot het echtaltaar naderen, zonder de bekwaamheid te bezitten, om de plichten en roeping eener huisvrouw te vervullen, die daarvan het besef zelfs niet hebben. De vrouw die hij zoekt, moet bij goede afkomst en beschaafde vormen een zekere oefening en arbeidzaamheid bezitten, die het degelijk en vast karakter openbaren. Zij moet niet later in alles overtroffen en terechtgewezen kunnen worden door hare dienstboden en ondergeschikten. Dat is eene ramp voor de huisvrouw zelve allereerst, voor de dienstbaren evenzeer en voor den man en het gezin niet het minst. De vrouw, die zelve tegen 't werk al te zeer opziet, kan geene huishouding besturen; die zelve alles nog leeren moet wat den huislijken arbeid betreft, kan de ondergeschikten niet terecht zetten, indien deze den huislijken arbeid toonen niet te kunnen of te willen verrichten. Dien jammer in huis wil Eliëzer voorkomen.

Maar Eliëzer is ook een man van kinderlijk geloofsvertrouwen en van geheele overgegevenheid aan de zaak, die hij zoo uitnemend dient. Al durft hij den God Abrahams en Izaks ook niet zijn God noemen, al durft hij zich zelven de zaak niet toeëigenen; evenwel verwacht hij den goeden uitslag alleen van dien God, in wiens hand hij alles stelt. Als de Heere zijn gebed verhoort en zijn pogen zegent, is dit hem al

wederom geen bewijs voor eigen geloof en geloofsverzekering, maar voor de weldadigheid Gods ten opzichte van zijn meester. Of het ook goed is in een geloovig gezin te verkeeren. Dat blijkt onweersprekelijk uit Eliëzers voorbeeld. Maar, o mijne lieven! laat het ons ook nooit in de allereerste plaats om geloofsverzekering, maar om geloofsleven te doen zijn. Dat laatste openbaart zich in den weg van eenvoudige en getrouwe plichtsbetrachting, en in dien weg wordt de verzekering gevonden, en op het gebed der roeping volgt het gebed der behoefte, dat zich in de verhooring mag verheugen.

Al wederom worden wij er hier opmerkzaam op gemaakt, dat het niet is OM maar OP het gebed, dat de Heer wil hooren. Want ook hier wordt des Heeren woord bevestigd: „eer zij roepen zal Ik hooren". Eer nog Eliëzer zijn gebed geëindigd had, was reeds zijn gebed genadiglijk verhoord, en bleek het welslagen der verstandige proeve door de zorg der goddelijke voorzienigheid mogelijk. Laat ons het bijbelverhaal zelf hooren: „En het geschiedde, eer hij geëindigd had te spreken, ziet, zoo kwam Rebekka uit, welke aan Bethuel geboren was, den zoon van Milka, de huisvrouw van Nahor, den broeder van Abraham". Dat alles wist Eliëzer natuurlijk nu nog niet; wel herkende hij in de bevallige maagd eene der putsters en wel de eerste die daar kwam. Want zie, bevallig en waardig kwam zij daar aan „en zij had hare kruik op haren schouder". Dat pleitte reeds voor haar, dat zij de eerste was aan de drenkplaats; dat getuigde van haar ijver en werkzaamheid. Indien Eliëzer eens alles geweten had! Maar God die er ook van houdt den kinderlijk vromen hun verrassingen te bereiden, bewaarde dit voor later. Eliëzer volgde de jonge maagd met de oogen; hij zag hoe schoon zij was naar het uiterlijk.

Ja „zij was zeer schoon van aangezicht". Was zij zulks ook innerlijk, naar het hart? Hij zal het beproeven. Hij ziet haar naar de bron gaan, de kruik neerzetten, die vullen en, zonder eenig tijdroovend gesprek aanteknoopen, weer heengaan met de gevulde kruik.

Indien deze eens de aangewezen gade Izaks was! Wie weet het? Als Rebekka schuchter en stil zich verwijderen wil, „loopt die knecht haar te gemoet en zeide: laat mij toch een weinig waters uit uwe kruik drinken". De jeugdige putster ziet verrast den vrijmoedigen vrager aan. 't Is een oud man, lang reeds een grijsaard. 't Kan niet den schijn van kwaad op haar laden, indien zij tegenover een zoodanig man vriendelijk en minzaam is. „En zij zeide: drink, mijnheer! en zij haastte zich en liet hare kruik neder op hare hand" en, aldus, in voorovergebogen houding, gaf zij hem te drinken. Als zij nu voleindigd had van hem te drinken te geven, zeide zij: — 't was een oud man, wien men wel een dienst mocht en zonder opspraak te verwekken kon bewijzen — zeide zij: „Ik zal ook voor uwe kemelen putten, totdat zij voleindigd hebben te drinken". Waarlijk, zij ziet niet tegen een weinig werks op; want 't is waarlijk geen lichte taak — en zij kon dit weten — vermoeide en dorstende kameelen te drenken, totdat zij genoeg hebben. En wederom haastte zij zich en goot hare kruik uit in den drinkbak en liep weder naar den put — heen en weer — om te putten en zij putte voor al zijne kemelen".

Het teeken!... Het gevraagde teeken was er, door God genadiglijk toegestaan. „En de man — zoo verhaalt de heilige Schrift onnavolgbaar schoon en schilderachtig getrouw — de man ontzette zich over haar, stilzwijgende, om te merken, of de Heere zijnen weg voorspoedig gemaakt had of niet". Hij durft zijne eigene oogen haast niet vertrouwen; 't is alsof hij den adem

inhoudt om te beter optemerken. Ja, 't is toch wel zoo. Het komt alles uit zooals hij van Abrahams God gevraagd had. Al weet hij voor 't oogenblik ook niets anders, al kent hij voor 't oogenblik noch haar naam, noch hare verwanten; wat hij weet is hem genoeg. God zelf is in deze wonderbare leiding merkbaar. Deze heeft haar, de jonge en schoone maagd, hierheen geleid als de bruid en toekomstige gade voor Izak, den zoon Abrahams.

„En het geschiedde als de kemelen voleindigd hadden te drinken, dat die man een gouden voorhoofdsiersel nam, welks gewicht was een halve sikkel en twee armringen aan hare handen, welker gewicht was tien sikkelen gouds". Dat laatste was wellicht zijn voornemen niet geweest, maar toen hij haar het voorhoofdsiersel overreikte, had hij haar misschien naar haren naam gevraagd en tegelijk met dezen die van hare ouders van haar vernomen. Dat mogen wij opmaken uit hetgeen er aanstonds op volgt: „Want hij had gezegd, wiens dochter zijt gij? En zij had tot hem gezegd, dat zij de dochter Bethuels, de kleindochter van Milka en Nahor was". Dat waren welbekende namen; want Nahor was Abrahams broeder.

Hij hoorde het wellicht niet meer, dat de jonge dochter hem ook nog sprak van nachtverblijf, want „nog terwijl zij sprak, neigde die man zijn hoofd en aanbad den Heere".... Bracht hij ook hulde aan Rebekka's lieftalligheid, aan God zelven behoorde de aanbidding, en „hij zeide: geloofd zij de Heere, de God van mijnen heer Abraham, die Zijne weldadigheid en waarheid niet nagelaten heeft van mijnen heer; aangaande mij, de Heere heeft mij op dezen weg geleid, ten huize van mijns heeren broederen". Zoo huldigt hij eerst de goedheid en trouw des Heeren, betoont den Heere zijn dank en biedt daarop aan Rebekka de gouden sieraden aan.

Dat de zwaarte aan gewicht er bijgevoegd wordt, geschiedt om twee redenen. Ten eerste wil de schrift ons zeggen, dat de waarde dier kleinoodiën zoo bij uitstek groot was; ten tweede wil de bijbel ons hiermede leeren, dat ook de grootste vreugde en machtigste aandoeningen ons niet ontheffen van onze verantwoordelijkheid en rekenplichtigheid aan onze lastgevers. Gevoel verontschuldigt nooit verzuim, maakt het begrijpelijker, maar rechtvaardigt het niet. Eliëzer weet dit en daarom verrekent hij naderhand aan zijn heer de zwaarte en waarde der weggeschonken kostbaarheden. Bij de warmte en gloed van het gevoel, blijve evenwel het oordeel gezond en koel. Zoo juist zal het opgewekt gevoel niet in zondigen hartstocht ontaarden.

Abrahams oude dienstknecht is een dier dienstknechten, die getrouw zijn in het kleine, en wien daarom ook veel zal toevertrouwd worden. Getrouw te zijn in het kleine eischt grooter inspanning en helderder inzicht dan trouw in het groote. In het groote wijst juist de grootte der zaak het als van zelve aan; in het kleine zal men de kleinigheden zoo licht over 't hoofd zien. Daarom is er bij het kleine zoo groote waakzaamheid noodig, zullen wij niet tot groote verzuimen komen in onze taak en daardoor groote verzuimen lijden voor ons hart. Trouw te zijn in het kleine is het best bewijs voor nauwgezetheid des gewetens. Aan het kleine hangt zoo menigmalen het groote, onze eeuwigheid. Maar om dit alles dacht die trouwe ziel hoogstwaarschijnlijk in dit oogenblik niet. Hij was nog vol van hetgeen hij zoo pas had gezien en gehoord. Hij kon het zich-zelven niet voorstellen, dat God zoo groot zondaar had willen verhooren. Maar 't was ook niet om zijnentwille; 't was om den wille der weldadigheid en waarheid, door den Heere aan Abraham toegezegd. Hij dacht er om, hoe het Gods hand was, die hem in dezen weg had

geleid. Neen, 't was niet eigen keus en inzicht geweest; ook die proeve en dat gebed, zij waren van den Heer. Daarom was dan ook die verstandige proeve zoo uitnemend geslaagd. Indien hij nu slechts zijne boodschap mag verrichten; maar zijn God is getrouw. Zie slechts. Daar komt reeds iemand van Bethuels huis; 't is Laban, die Eliëzer kwam noodigen. Hoe deze daar kwam en aan Eliëzer de gelegenheid ontsloot, om zijne zending te verrichten, leert ons het vervolg van het verhaal.

Snel als een pijl van den boog, vlug als de hinde was Rebekka voortgeijld, na die wonderbare ontmoeting met Abrahams dienstknecht. Haar kiesch gevoel zeide haar, dat zij daar niet langer mocht toeven. „De jonge dochter liep en gaf ten huize harer moeder te kennen, gelijk deze zaken waren". Hebben wij hier aan een afzonderlijk vrouwenverblijf te denken, waar Rebekka met hare moeder en de andere vrouwen uit dat huis gewoonlijk verblijf hielden? 't Kon wel zijn, en dat juist daarom ons gezegd wordt, dat de jonge dochter liep naar het huis „van hare moeder". 't Is goed als de dochter met al wat zij heeft het eerst het bijzonder vertrek van hare moeder opzoekt.

't Kon evenwel ook wezen — en dit schijnt ons waarschijnlijker, — dat met dit woord de zedelijke stemming en richting van Rebekka's hart wordt aangeduid. Zij gevoelde behoefte om het eerst hare moeder deelgenoote te maken van haar geheim en zoo wordt hier aan elke dochter een goede wenk voor het leven gegeven: steeds der moeder de geheimen, ook des harten toe te vertrouwen, van niemand geschenken te ontvangen, zonder ook de moeder daarvan in kennis te stellen; geen geheim te willen hebben, dat zij niet hare moeder zoude mogen mededeelen. Elk gesprek, waarvan

gij den inhoud, o kind! niet aan uwe moeder durft zeggen, is gewis niet goed en moet vermeden worden. Indien dit bij Rebekka aldus was, pleit dit zeer voor haar, maar niet minder voor haar moeder, die aldus haar dochter had weten optevoeden, dat zij én haar moeder bleef én haar liefste en vertrouwste vriendin werd. Moeders! zietdaar uw moeilijke, maar heerlijke roeping tegenover uwe dochters, maar ook tegenover uwe zonen. Die roeping opvolgende, zult gij hen van veel kwaad kunnen terughouden en eenmaal hun dank ontvangen.

Weldra was dan ook wat met Rebekka geschied was, onder het gezin bekend geworden. Rebekka's moeder begreep, dat zij niet op eigen gezach den vreemdeling, die gastvrijheid gevraagd had, het huis mocht openen. Dat was de zaak des huisvaders, die hierin gekend moest worden. Maar wie was eigenlijk in dat gezin het hoofd des gezins? De vader behoorde het te zijn naar orde en recht, maar de zoon scheen het wel, naar zijn wijze van doen. Wil de Schrift dit doen uitkomen, om aldus reeds Labans heerschzuchtig karakter te teekenen? Gaf de moeder misschien den zoon te veel toe en had deze daardoor te veel en te luide stem in den huislijken raad? Laban loopt het eerst naar buiten om Eliëzer te noodigen. Laban antwoordt vóór zijn vader (vs. 50). Wederom bij Eliëzers verzoek om een vervroegd vertrek, is Laban het, die het eerst zijne meening uitspreekt (vs. 55). Vader Bethuel is geheel op den achtergrond. Wee het huis, waar de kinderen de meesters zijn, zoowel als het volk ongelukkig is, welks koning een kind is.

Waakt en ziet toe, gij vaders en moeders! 't Kan niet goed gaan in een huis, waar de gestelde ordeningen Godes niet in eere zijn; en 't is dan ook later in Labans huis niet goed gegaan. Laat de man het

gezach Gods, de vrouw het gezach des mans erkennen en eeren, de kinderen zullen dan beiden ontzien; indien dit niet geschiedt, zullen al de leden des gezins de kwade gevolgen van het losgelaten gezach ondervinden. 't Kon wel zijn, dat Rebekka juist uit de ouderlijke woning de heerschzucht heeft medegebracht, die zij later openbaarde. Gelijk de dochter het van de moeder ziet, zal zij menigmalen in haar eigen huis zijn. Daarom, o moeders en vaders, denkt om uwe zonen en dochteren en hun toekomstig geluk, bij de onderlinge verhoudingen, waarin ook de kinderen deelen. Veelal is het, dat, zooals de moeder was en deed in haar jeugd, ook de dochter is en doet, als zij vrouw en moeder is geworden. Ook later heeft Rebekka haren zoon Jakob met list gewapend tegenover zijn vader, en ook in de ouderlijke woning, met de moeder, Laban misschien gesteund tegenover den vader. Daardoor zal Laban zich meer hebben kunnen vooruit dringen, iets wat wel in zijn aard lag.

„Rebekka had eenen broeder, wiens naam was Laban en Laban liep tot dien man naar buiten tot de fontein". Daar was drift in zijne houding en haast in zijn versnelden stap; gelijk het bij Rebekka was, toen zij huiswaarts snelde. Daarop doelt het woord: „liep", dat bij beide gelegenheden gebruikt wordt en altijd op een driftig en haastig gaan wijst. Wat drong dezen Laban daartoe? Was het nieuwsgierigheid? Zoude de rangschikking der gedachten in het woord Gods ons niet veeleer aan een minder edele reden doen denken? „En het geschiedde als hij dat voorhoofdsiersel gezien had en de armringen aan de handen zijner zuster", die hem zoo begeerlijk in de oogen schitterden en met zoo verleidelijke pracht flonkerden, „en als hij de woorden zijner zuster Rebekka gehoord had, zeggende: Alzoo heeft die man tot mij gesproken, zoo

kwam hij tot dien man", die, nog altijd, in afwachtende houding, bij de kemelen, bij de fontein stond", geduldig aftewachten.

In Labans komst en begroeting speurt Eliëzer gewis de nadere bevestiging des Heeren, dat hij in den goeden weg was. Indien nu de verstandige proeve door 's Heeren leiding en wondervolle trouw zoo uitnemend was geslaagd, dan mag hij nu ook wel hopen, dat die zelfde God hem de gelegenheid zal openen, om zijne belangrijke boodschap, het doel zijner zending, tijdig en nauwgezet overtebrengen. Labans woorden versterken deze rechtmatige hoop. „En hij zeide: kom in gij, gezegende des Heeren, waarom zoudt gij buiten staan? Want ik heb het huis bereid en de plaats voor de kemelen". — Voor eene eerste ontmoeting is deze begroeting wel wat zeer warm. Daar is iets gemaakts en opgeschroefds in Labans woorden, dat ons aan nevenbedoelingen doet denken. Zoekt hij voor zich ook eenig geschenk van den man, die door gulle vriendelijkheid en eenvoudige hartelijkheid zoo spoedig is intenemen, en die zoo vorstelijk den kleinen dienst der voorkomende welwillendheid Rebekka's heeft beloond? Dat is ten minste zeker, dat Laban van de noodiging en de gastvrije ontvangst, die Eliëzer in het huis zijns vaders wacht, bij voorbaat alle eer voor zich-zelven wil hebben. Hij heeft het huis bereid, hij noodigt, niet in vaders, maar in eigen naam. Maar hoe dit ook zij, Eliëzer neemt dankbaar en blijde de uitnoodiging aan. „Toen kwam die man naar het huis toe, en men ontgordde de kemelen en men gaf den kemelen stroo en voeder; en den mannen water om zich de voeten te wasschen", om zich te reinigen van het stof der wegen en zich te verfrisschen na de vermoeienis der reis.

Deze uitvoerige teekening van Eliëzers ontvangst in

Bethuels huis moet strekken, om, in verband met hetgeen volgt, Eliëzers karakter, nauwgezetheid en ijver te beter in het licht te stellen. Men zag het den lastdieren en ook Eliëzer en zijn gevolg aan, dat zij van den langen tocht vermoeid waren. Zij zagen er misschien moede en afgereisd uit. Men zocht het allen zooveel mogelijk gemakkelijk en aangenaam te maken. Reeds was de overvloedige disch aangericht, „daarna werd hem te eten voorgezet; maar hij zeide: ik zal niet eten, totdat ik mijne woorden gesproken heb. En hij (Laban) zeide: spreek". — Dat wij allen even trouw en nauwgezet als deze dienstknecht Abrahams handelen mochten! Eerst de plicht en dan het genot, eerst de last des meesters en dan de lust des vleesches! Ook wij hebben in menig gezin, o medebroeders in de bediening des Evangelies! een boodschap Gods te brengen. Bij het gewoon of jaarlijksch huisbezoek treden wij de woning binnen. Een vriendelijk woord, een vriendelijke blik, een verkwikking des lichaams wacht ons daar. Wacht u, dat gij door al deze dingen u niet laat innemen, totdat gij eerst uwe gewichtige en heilige boodschap in naam des Heeren gebracht hebt! Als het aldus blijkt, dat gij zelf onder den indruk uwer verantwoording ligt en leeft, zal ook uw woord, de boodschap en noodiging Gods, met waardiger ernst geschieden en met gepaster ernst worden ontvangen. Eerst uw boodschap, o gezant en zendeling! en daarna het gewone leven en gesprek, indien er dan daartoe nog lust gevonden wordt.

En Eliëzer doet trouw de boodschap hem opgedragen. Hij is slechts een knecht; men moet hem geen heer noemen en hem niet als zoodanig bejegenen, tenzij dan als gezant en vertegenwoordiger Abrahams. Uitvoeriger staat hij stil bij diens persoon, zegen en omstandigheden, zoo komt hij tot de laatste opdracht

zijns meesters, tengevolge waarvan hij heden aan de fontein door Laban gevonden werd. Bij dit alles verheelt zijn eerlijk en oprecht gemoed ook nu niet, welke bezwaren hij tegen Abraham had ingevoerd en welk bescheid deze hem daarop had gegeven, alles doelende, op datgene, wat hij straks zal vragen. Hij verhaalt van de proeve, die hij zich zelven gesteld had, om tot overtuiging aangaande zijn weg te komen, en hoe de Heere God in de zending en vriendelijkheid Rebekka's daarop geantwoord had. Nog is zijn hart vol, als hij denkt aan de ontroering en aandoeningen van dit oogenblik, als hij eerbiedig het hoofd neigde en den Heere in stille bewondering aanbad; en daarop eindigt hij met deze woorden: „Ik loofde den Heere, den God van mijnen heer Abraham, die mij op den rechten weg geleid had, om de dochter des broeders van mijnen heer voor zijnen zoon te nemen". Dat was Abrahams opdracht, dat het doel van Eliëzers tocht. Nu dan, zoo gijlieden weldadigheid en trouw aan mijnen heer doen zult, door in uwe dochter Abrahams begeerte te vervullen, geeft het mij te kennen, opdat ik mij ter rechter- of ter linkerhand wende".

Zoo groot is de kracht der waarheid en des eenvouds van dit verhaal, dat niet alleen een Bethuel, maar zelfs nog vóór dezen een listige Laban, als uit éénen mond, onwillekeurig uitroepen: „Van den Heere is deze zaak voortgekomen, wij kunnen goed noch kwaad tot u spreken". Het maken van voorwaarden is onder den indruk der woorden Eliëzers geheel vergeten. „Zie, Rebekka is voor uw aangezicht". Het boeiend verhaal had wellicht ook de vrouwen nabij geroepen en in gespannen verwachting doen luisteren en Rebekka, die zoo voorname plaats in de voorzienige leidingen Gods bleek intenemen, Rebekka staarde verbaasd den grijzen verhaler aan. Zij was voor

zijn aangezicht. „Neem haar en trek henen; zij zij de vrouw van den zoon uws heeren, gelijk de Heere gesproken heeft." — Ik ontken niet dat het gezicht der rijke geschenken en de aanwezigheid der rijkbeladen kemelen ook wel iets zullen gedaan hebben tot die spoedig verkregen toestemming. Goud en rijkdom en aanzien vermogen toch bij ouders en verwanten zooveel tot het geven van een anders onberaden toestemming en tot het zoeken van hun eer in de aldus geschiede aanvraag. Maar tijdelijk belang is hier op dit oogenblik niet de overwegende invloed, mogelijk later wel. Nu zijn zij nog geheel onder den indruk van het pas gehoorde woord. Zij huldigen de leidingen Gods en herkennen in alles den wil Gods. Daarom besluiten zij hun woord met heenwijzing naar het woord Gods, geuit in Zijne voorzienige leiding.

En als de knecht Abrahams zag, hoe de Heere zijn weg in alles voorspoedig maakte, toen gevoelde hij wederom behoefte, om onmiddellijk, in aller tegenwoordigheid, den trouwen God te danken voor Zijne verrassende goedheid. Hij wacht niet eerst eene geschikte gelegenheid af, gelijk wij mogelijk zouden doen; hij toeft niet met het dankgebed, totdat hij straks alleen is. God heeft zich ook niet geschaamd het zegel Zijner goedkeuring, in aller tegenwoordigheid, op Eliëzers doen en zeggen te zetten; waarom zoude Eliëzer zich schamen, den Heer daarvoor openlijk te danken? „En het geschiedde, als Abrahams knecht hunne woorden hoorde, zoo boog hij zich ter aarde voor den Heere." — Als het hart in u nog warm is, zoo pas gebracht onder de koesterende straal der goedertierenheid Gods; als het gevoel nog levendig en uw oog nog vochtig is van den traan der dankbaarheid, die onwillekeurig opwelde; als het besef van Gods goedheid nog met zooveel kracht in u spreekt,

dank dan onmiddellijk den Heer, opdat uw woord niet middelerwijl koud worde en alle gevoel misse. Uw voorbeeld der innigste behoefte kan ook nog voor anderen ten zegen zijn, zoowel als uw ijver en nauwgezetheid, waarmede gij de gewichtige opdracht hebt verricht.

Tot zoover was alles goed gegaan. Maar nog wachtte Eliëzer een hachelijke taak. De verstandige man wacht daarmede tot den volgenden morgen, zeer wijselijk bedenkende, dat men niet te veel in eens moet willen, en dat men dikwijls een reeds behaald voordeel prijs zal moeten geven als men een tweede te ras wil behalen. Hij is niet alleen ootmoedig, schrander en nauwgezet, maar ook voorzichtig en behoedzaam in alles. Hij is dankbaar en voldaan, al heeft hij nog veel meer te vragen. Maar hij kan wachten, en ook daarin openbaart hij zijn beleid. Mijn lieve vrienden! gelooft mij, daardoor bederft gij dikwijls uwe eigene zaak, dat gij te veel op eens, of te veel bewijzen of te vèel ontvangen, wilt. Daardoor gaat menigmalen de pas herstelde huislijke vrede wederom te loor: daardoor zult gij zoo dikwerf weder moeten afstaan wat gij, door veel zorg en geduld, pas hadt verkregen. Nooit hebben wij meer zelfbedwang en zelfbeheersching noodig, dan wanneer wij eene overwinning hebben behaald, die wij veel verder en moeilijker achtten. Denkt dan om matiging, niet om intrekking, maar om aanvankelijke terughouding der vragen en eischen, die gij nog hebt te stellen.

Eliëzer spreekt voor 't oogenblik met geen enkel woord van het stoutmoedig verzoek, dat hij nog in het hart heeft, en dat alleen de goddelijke almacht kan doen toestaan. Hij wil door ongeduld niet alles bederven. Voorshands toont hij zijne blijdschap en inge-

nomenheid met den afloop der zaak. Nadat hij eerst aan God de hulde des harten heeft gewijd, wil hij ook dankbaar de middelen erkennen, die de Heere heeft gebruikt om hem blijdschap te bereiden. „En de knecht langde voort zilveren kleinooden en gouden kleinooden en kleederen en hij gaf die aan Rebekka; hij gaf ook aan haren broeder en aan hare moeder kostelijkheden". — Het warm gevoel der dankbaarheid jegens God ontslaat ons volstrekt niet van onze verplichting der erkentelijkheid jegens menschen. Indien wij God erkennen als de eerste oorzaak en bron van ons heil; Hij bedient zich toch van tweede oorzaken en middelen om dat heil ons te schenken. De rechte waardeering Gods sluit de waardeering der door Hem gestelde middelen niet uit, maar veeleer in. Die niet dankbaar is tegenover menschelijke weldoeners, zal het ook niet zijn tegenover God; en die zijn dankbaarheid uitspreekt tegenover God, zal deze het best kunnen bewijzen in zijne dankbaarheid tegenover menschen.

't Is wel mogelijk, dat Eliëzer zoo groote geschenken deed, om de meest invloedrijke leden des gezins, die zijn scherp oog spoedig doorschouwd had, in hun hebzuchtige bedoelingen, voor zich te winnen, om aldus des te beter het verzoek ingewilligd te zien, dat hij nog in het hart had, maar niet nu durft te doen. Maar 't is toch ook denkbaar, dat hij aanstonds eene poging waagt, om de leden te overtuigen van den rijkdom en overvloed, die Rebekka wachten en tevens te toonen, dat het zijn oordeel is, dat wanneer men de dochter des huizes trouwt, men ook banden van hartelijkheid en toegenegenheid met het huis zelve moet sluiten. In dit geval bleek het wel zeer, hoe ook de dochter begeerd en gevraagd werd om het huis waartoe zij behoorde; maar 't is altijd waar, dat het huis de dochter en de dochter het huis moet steunen en lief-

hebben. Neen, Rebekka zal niet de ouderlijke woning gaan verlaten, om in eigene ruime woning te gaan vergeten, hoeveel zij aan dat ouderlijke huis verplicht is. Dat zoude zeer ondankbaar wezen. Dat begeert de aangehuwde familie ook niet; dat verlangt de billijke Abraham gewis niet. En door vriendelijkheid tegenover de moeder en den broeder der bruid doet de knecht de meening des meesters in deze uitkomen.

Nu alles afgedaan is, kan men zich aan den reeds lang toebereiden disch neder zetten. De spijzen waren reeds koud; wat deert het, als het hart warmer werd en het gevoel zoo levendig en de ziel daarbij zoo vol, dat men op spijs en drank minder let. Toch heeft het lichaam ook zijne behoeften en rechten, en al gevoelt gij, door overmaat van blijdschap en droefheid, dit nu ook niet voor u zelve, gij moet het gevoelen voor uwe huisgenooten en ondergeschikten, die niet als gij van vreugde of smart vervuld zijn en die evenwel menigmalen om wille van uwe vreugde te lang moeten wachten op hun bescheiden deel. Eliëzer denkt ook om de mannen, die hij bij zich had. „Toen aten en dronken zij, hij en de mannen, die bij hem waren". Daarna wordt het nachtleger opgezocht en, na den moeilijken arbeid van den dag begeeft men zich ter ruste, om des anderen daags de taak op nieuw te beginnen en voorttezetten.

En die taak was niet minder hachelijk dan al hetgeen reeds was geschied en door 's Heeren hulp zoo verrassend goed was uitgevallen. Als de nieuwe dag aanbrak, wachtten den trouwen dienstknecht weer nieuwe bemoeiingen van minstens even teederen en kieschen aard, als al hetgeen wat tot dusver was verricht. Had Eliëzer wellicht in den nacht er over gepeinsd, wat hem nu den volgenden dag te doen stond, of behoorde hij veeleer tot die veerkrachtige menschen, die, gelijk men van een onzer grootste staatslieden des

verledens verhaalt, wilskracht genoeg hebben, om, wanneer de heilzame nachtrust zoo zeer behoefte is voor het afgematte lichaam en den moegewerkten geest, de zorgen en beslommeringen van zich weten af te werpen? 't Zou goed zijn, indien men door oefening en inspanning die moeilijke kunst meer verstond. Menigeen zoude zijne kostelijke gezondheid niet verwoesten en met nieuwen moed de nieuwe dagtaak kunnen opvatten. Omdat elke dag aan zijn eigen kwaad genoeg heeft, moesten wij dat kwaad niet tot diep in den nacht aanhouden, maar de rust des nachts zoeken om toegerust te zijn voor het kwaad van den dag van morgen.

Zoo zal het met Eliëzer geweest zijn. Na door den slaap verkwikt en versterkt te zijn, is de geest helderder en de wilskracht vaster. Als zij des morgens opstonden, zeide hij: „Laat mij optrekken tot mijnen heer". Natuurlijk bedoelde hij als geleider der maagd, die men hem als de bruid van Izak had toegestaan. Dat was een forsch en kloek verzoek. Zal zoo stoutmoedig verzoek hem mede worden toegestaan? Als hij zag op de liefhebbende verwanten, kon hij het niet verwachten; maar als hij daarentegen zag op een liefhebbend en zorgend God, die tot dusverre zoo trouw hem had geholpen, dan hoopt hij dit wel in zijn hart. Moeder en broeder brengen bezwaren in tegen Eliëzers verzoek, bezwaren die aan billijkheid en recht naar 't scheen ontleend waren. „Laat de jonge dochter eenige dagen of tien bij ons blijven; daarna zult gij gaan". De toebereidselen voor zoo moeilijke reis eener jonge dochter, de zorg voor hare uitrusting zijn nog niet afgeloopen. Maar door dit alles laat Eliëzer zich niet terughouden. „Maar hij zeide tot hen: Houdt mij niet op, dewijl de Heere mijnen weg voorspoedig gemaakt heeft! Laat mij trekken, dat ik tot mijnen heer ga".

Twee goede redenen voor zijn onverwijld vertrek geeft

Abrahams dienstknecht aan, de eerste met het oog op God, en de tweede met het oog op zijn heer en meester. Elke gedachte aan eigen belang of opvolging van eigen zin en wensch is verre van hem. Dat moeten Rebekka's verwanten aanstonds begrijpen. Men is nooit sterker ter verdediging van eenige zaak, dan wanneer men aantoonen kan, dat het ons niet om eigen belang of doordrijving van eigen meening te doen is. De kracht der aangevoerde bewijsgronden wordt zeer verzwakt, wanneer uw eigen ik en voordeel daar door heen schemert. Eliëzer wijst op een dubbelen plicht: als de Heer kennelijk geholpen heeft, is het zaak onverdroten en volhardend in dien weg, niet maar te blijven, maar voorttegaan. Niet blijven in, maar voortgaan op den weg is zaak. Wilt gij dit bedenken, als gij soms wat al te lang uitrust, en op de reeds verworven voordeelen staart? Als wij, gelijk Eliëzer, in den dienst van een ander zijn en als lasthebber iets te verrichten hebben, moet het belang van dezen en niet dat van ons zelve drangreden en richtsnoer van ons doen en laten zijn.

Rebekka's verwanten begrijpen dit en willen daarom tegenover Eliëzer, die pleit voor de belanghebbenden, ook eene belanghebbende stellen. „Toen zeiden zij: laat ons de jonge dochter roepen en haren mond vragen". Al het voordeel in den strijd scheen nu aan de zijde dergenen, die Eliëzer, tegen zijnen zin, nog enkele dagen wenschten terug te houden. Zal de dochter zoo spoedig bereid zijn de ouderlijke woning te verlaten? Moet zij niet eerst al haar kostbaarheden en die duizend kleinigheden, herinneringen uit haar jeugd, bijeenverzamelen, om die naar de nieuwe woning overtebrengen? Arme Eliëzer! Eene machtige partij wordt tegen hem over gesteld en zijne zaak schijnt verloren. Maar hij is met zijn God uitgetrokken en op zijn God

vertrouwt hij. Die God, die de harten der koningen leidt als waterbeken, heeft ook het, dikwijls grillig, meisjeshart in Zijn hande. Laat zij komen, de Heer is er ook, zoo dacht misschien Eliëzer.

„En zij riepen Rebekka, en zeiden tot haar: Zult gij met dezen man trekken?" Aller oog richt zich bij deze vraag op de schuchtere maagd, die stil en bescheiden gekomen was en nu daar stond. Wat zal zij antwoorden? O, Eliëzer heeft met een genadig en verrassend God te doen. „En zij antwoordde: ik zal trekken". In moeilijke oogenblikken kan de beslistheid van een enkele menigmalen veel uitrichten; maar die beslistheid van karakter en keus is er slechts, wanneer men duidelijk weet wat men wil en waarom men het wil. Rebekka wist dit. Daarom werkte ook haar kort bescheid uit, dat het *stoutmoedig verzoek*, onder biddend opzien tot God gedaan, zoo gelukkig werd toegestaan. Weifeling en aarzelende onbeslistheid werkt zeer zelden iets goeds, maar beslistheid en vastberadenheid, tot den dienst Gods vereenigd, zullen ten allen tijde aan veel onzekerheid een goed einde kunnen maken.

Nu rest nog het laatste en zwaarste, de moeilijke tocht naar Abrahams huis, maar ook deze zal door de zorgende voorzienigheid Gods voorspoedig worden volbracht. Dat wordt ons in het laatste deel van dit hoofdstuk (vs. 59—61) met levendige kleuren geteekend, eerst *het afscheid van de ouderlijke woning*, daarna het *eigenlijk vertrek*, straks *de ontmoeting met Izak*, en ten laatste als besluit van alles, het *gezochte en verkregen echtelijk geluk*. — Rebekka's moedig besluit had den doorslag gegeven. Op haar woord: „ik zal trekken, lieten zij Rebekka, hunne zuster, en hare voedster, trekken mitsgaders Abrahams knecht en zijne mannen." Juist bij het

scheiden werd het gevoeld, dat „eene zuster," eene vriendelijke en goede huisgenoot de ouderlijke woning ging verlaten. Bij het scheiden, ook door den dood, gevoelt men het meest het klemmen der banden van gehechtheid en vriendschap. Dan wil men dikwijls nog in het laatste oogenblik zooveel goed maken van hetgeen men vroeger heeft verzuimd; als het bij het scheiden maar niet reeds te laat is. Men wacht te lang, als men tot het scheidingsuur wacht. Dan is er te veel aandoening en beweging om en in ons. Dan heeft het gevoel maar al te zeer de overmacht.

Men gaf Rebekka twee dingen tot afscheid mede: haar voedster en den zegen Gods; alsof men zeggen wilde, dat twee ons het meest liefhebben en het best voor ons zullen zorgen: zij, die ons aan haar borst heeft gelaafd en Hij, die ons het leven gaf en daarvoor waakt. Men begreep het voor Rebekka: als zij daar in den vreemde ging, ver van het ouderlijk huis, zoude zij zich wel eens alleen en verlaten gevoelen en wel eens toespraak noodig hebben. Daarom gaf men haar, naar het gebruik dier tijden en dier landen, hare zoogmoeder ten geleide mede. Debora heette de trouwe voedster en hoedster van Rebekka's jonge jaren. Ook later wordt zij nog genoemd (haar dood, Gen. 35 : 8). Maar dat wisten toch ook Nahors nazaten wel, dat eigenlijk Gods zegen alleen eene veilige bescherming is. Daarom ook, voor een laatst vaarwel en laatste afscheidsgroet. „zegenden zij Rebekka en zeiden tot haar: O, onze zuster! word gij tot duizenden millioenen en uw zaad bezitte de poort uws haters". Dat is eigenlijk geen zegen, al heeft het den vorm eener zegenspreuk. Gods naam is er geheel uit vergeten en de geheele zin richt zich alleen op het tijdelijke. Indien gij, o ouders, uwe, van u heengaande, kinderen niets beters weet toe te wenschen, is het

bij u een treurig teeken van geestelijke verstomping. Gij wenscht den uwen, ja, het beste en gij vergeet daarbij, dat het eene noodige eerst recht het beste, het éene goede is. Een dergelijke zegen laat het hart ook der scheidenden, koud en is dikwijls het bewijs, dat het ons meer om den vorm dan om het wezen te doen is. Welk woord zult gij, o ernstige ouders, der vertrekkende bruid medegeven? Want de tocht dien zij tegemoet gaat, is menigmalen lang en vol gevaren, hoe rijk de uitzet, hoe prachtig het geleide, hoe goed de vooruitzichten ook mogen wezen. De huwelijksweg is nooit een gemakkelijke, meest een gevaarlijke weg. Niet altijd loopt hij op echtelijk geluk en huislijken zegen uit. Mogelijk ziet gij uw kind nooit terug, mogelijk vindt zij het gehoopte geluk niet; laat er dan ten minste eene gelukkige herinnering aan u blijven. Zij gaat van u heen. Geef haar ten minste een goed een ernstig woord mede: geef haar Gods woord mede.

En nu, nog een laatste handdruk, nog een enkele traan afgewischt, nog eene laatste omarming voor moeder en — daar gaat zij, vergezeld en uitgeleid door hare gespelinnen en begeleid door een stoet van slavinnen. „En Rebekka maakte zich op met hare jonge dochteren en zij reden op kemelen en volgden den man (Eliëzer), en die knecht nam Rebekka" (over van haar geleide) en toog heen, nadat hij de bruid uit de handen der verwanten over- en onder eigen hoede had opgenomen. Wat gaat zij tegemoet, de jeugdige bruid, die op weg is naar een vreemd land, naar een onbekenden man, naar een eigen huis, waarvan zij nog niets weet, en die daarvoor eigen ouders, eigen moeder en broeder, eigen verwanten en omgeving prijs gegeven en verlaten had? Zij weet het niet, maar haar geloovige ziel heeft Eliëzers verhaal der wonderbare leidingen Gods gehoord en dan verwacht zij ten

minste, dat men in Abrahams huis haar nog wat anders zal kunnen leeren en aanbieden, dan dien kouden en vormelijken afscheidszegen, dien men haar van huis op den verren tocht had medegegeven. Dat bemoedigt de jonge vrouw, zij gaat naar een huis, waar de Heer in oprechtheid gediend wordt. Indien gij u daarvan eerst overtuigd hebt, mijn kind! verlaat dan, als gij daartoe in Gods weg geroepen wordt, met gerustheid des harten de ouderlijke woning. Dan zal de Heer wel voor u zorgen, voor eene woning op aarde en ook voor een woning in den hemel. Daarvan mocht Rebekka zich dan ook weldra overtuigen, op den moeilijken tocht naar Abrahams woning.

Eer zij daar aankwam had zij nog eene bijzondere ontmoeting. Ook Izak had met verlangen uitgezien naar zijne bruid. Hij was, misschien om haar te gemoet te gaan, van den weg gekomen, in wiens richting men de put vond, die sints Hagars ontmoeting den naam van Lachai-Roï droeg. Hij woonde anders ook in het zuidelijk deel des lands, had daar namelijk voor langeren tijd zijne tente opgeslagen. Als hij eenmaal tegen den avond wederom was uitgegaan, om in de verte uittezien, of de dichte stofwolken niet eindelijk de komst van de hartelijk begeerde bruid aankondigden; of liever „toen Izak was uitgegaan om te bidden in het veld, tegen het naken van den avond en hij zijne oogen ophief en toezag, ziet, daar kwamen (de welbekende) kemelen", en met deze een groote stoet van eigen volk en van vreemdelingen bovendien. Hij gevoelt het aan zijn hart wie zij zijn. Heeft hij Eliëzer en de kemelen niet herkend? En als hij juist de oogen opsloeg, om naar haar te zien, deed Rebekka het ook. Zij zagen elkaar in de oogen. Zij zag Izak. Ook zij gevoelt iets aan haar hart, merkt mogelijk iets aan Eliëzers houding en zij viel, d. i. liet zich

ontroerd en verrast van den kemel glijden, om haar toekomstigen gemaal, wien zij in den naderenden wandelaar terecht vermoedt, naar de wijze van het oosten met eerbiedig ontzach te begroeten. Eerst wil zij zich evenwel overtuigen en „zij vraagt aan den knecht: Wie is die man, die ons in het veld te gemoet wandelt?" Op diens antwoord: Dat is mijn heer! neemt zij den sluier en bedekte zich", alsof zij met dit gebaar zeggen wilde, gelijk dit bij vele oude volkeren door het gebruik en de zinnebeeldige voorstelling van den sluier aangeduid werd, dat voortaan alleen haar man haar ongedekt aangezicht zoude zien.

Zoo was de eerste ontmoeting van Izak met zijne bruid. Eliëzer nam toen Izak alleen „en de knecht vertelde aan Izak al de zaken die hij gedaan had". Als daaruit aan Abrahams zoon bleek, dat het alles was naar den wil, door de leiding en in den weg des Heeren, „bracht hij haar in de tent van zijne moeder Sara". Voortaan zal zij niet alleen de gebiederes des huizes zijn, gelijk Sara bij haar leven dit was; maar ook zal zij thans de vertrouwelinge zijns harten wezen, gelijk vroeger zijne lieve moeder dit was geweest. Zijne moeder, die hem zoo goed verstond, had hij niet meer, maar hij had zijne bruid. Mocht zij worden als zijne moeder! dat was zeker Izaks stille bede, als hij zijne toekomstige vrouw leidde binnen de tent en naar den zetel zijner moeder. Dacht hij om zijne moeder, toen hij zijne bruid zag? Hij nam Rebekka en zij werd hem ter vrouw en hij had haar lief." Wij gelooven het gaarne: een goed zoon, zegt men, wordt een goed echtgenoot. Een zoon, die op dezen leeftijd nog treurt over den dood zijner moeder, moet haar wel oprecht lief gehad hebben. Gelukkige Rebekka, die het bemerkte dat „Izak alzoo (door haar bezit) getroost werd na zijner moeders dood". Geluk-

kige heilvoorspellende teekenen en wenken had de zeker schrandere Rebekka op haren tocht naar Abrahams huis mogen opzamelen. Zij had eenen man, die door zijne ondergeschikten en omgeving geacht werd, die wist te bidden en die zijne moeder oprecht lief had gehad, die nog haar aandenken heilig hield. Wat kon zij meer wenschen?

Van de zijde des mans waren dus voor haar alle noodige waarborgen voor echtelijk geluk en huislijk genoegen in Izak aanwezig. Vraag bij den man, of hij de achting zijner ondergeschikten geniet, of hij zich zelven den ondergeschikte van God gevoelt en betoont, of hij achting en liefde koestert voor zijne ouders, en, indien op deze vragen toestemmend geantwoord kan worden, dan zijn er van zijne zijde de voorwaarden voor gezellig samenzijn en waarachtig levensgeluk. Voor den vrede van den huislijken haard, let eerst op den toestand van het hart. Is het hart warm en gevoelig, dan zal het ook in hof en haard niet aan warmte en gevoel ontbreken.

Maar zal zij in Izak een gezelligen man gevonden hebben? Indien gezelligheid bestaat in veel en druk spreken, in onafgebroken bewegelijkheid, dan gelooven wij dit niet; maar wij zien ook niet in, dat door dit alles de rustige en gezellige levenstoon des huizes juist verhoogd wordt. Izak was een stil, in zich zelven gekeerd en zwijgend karakter. Sommigen denken, dat hij dit dankte aan het ontzachlijk oogenblik, dat een onuitwischbaren indruk op zijne ziel moet gemaakt hebben, toen hij daar zwijgend en stil op het outer als slachtoffer vastgebonden lag. 't Kon wel zijn; maar er zijn toch ook nog wel andere zielkundige redenen aantegeven. Izak was de zoon, niet alleen van een geloovig, maar ook van een groot man; en 't is niet altijd een voorrecht te achten, de zoon van een groot

man te zijn. Dan kwijnt men zelf weg onder den druk dier grootte, waartegen men opziet, die men vermoedt, dat men ook van ons verwacht en die men ducht, zelf wel nooit te zullen bereiken. De zoon van een groot man is als de struik die aan den voet van een reusachtigen eik geplant is. De zware en breede schaduw doet hem kwijnen. Dat kan niet anders. Indien de eik er niet ware geweest, zou de jonge plant misschien ook tot een krachtigen boom opgegroeid zijn. 't Is opmerkelijk, hoe zelden zoons van groote mannen ook zelve groot zijn; en 't is ons begrijpelijk, hoe zonen van groote koningen zelve zoo uitermate klein bleven.

Wat dus de wereld over 't algemeen voor een onwaardeerbaar voorrecht houdt en aan anderen benijdt, blijkt bij nader inzien menigmalen juist het tegendeel daarvan te zijn. 't Is een voorrecht een kind van geloovige ouders te zijn, indien men zelf geloovig is. Indien men dit niet is, is het een dubbele schande en een verzwaring des oordeels, een ongeloovige zoon van geloovige ouders te zijn. Maar 't is bijna nooit voor een voorrecht te achten een zoon van een groot man te zijn. Een grooten en geëerden naam te dragen, legt zware verplichtingen op; want dien naam te dragen is niet genoeg, men moet hem ook met eere dragen, hem ophouden, gij zonen van aanzienlijke en roemrijke voorvaderen! Wat prikkel der eerzucht kon en moest wezen, wordt menigmalen zeer drukkend gewicht en zware last, dien men wel gevoelt maar zich niet verklaren kan; en indien ook al verklaren, toch aan anderen niet zeggen mag. Zietdaar de zielkundige reden van het verschijnsel, waarom wij zoo menigmalen nietsbeteekenende zonen van groote vaders zien.

Weet gij, wat wel een voorrecht is: te mogen omgaan met, te verkeeren in, bediend te worden door eene omgeving en een geslacht, die door een vroom

en groot vader gevormd zijn. Dienstbaren te hebben, die in de school van ware godsvrucht en nederigheid, echte vroomheid hebben geleerd. Dat voorrecht genoot Izak in Eliëzer. Hij bezat in hem een getrouwen, ijverigen en schranderen dienstknecht, die grijs was geworden in den dienst zijns vaders en nog jeugdige veerkracht betoonde in den dienst van den zoon. O, stelt dezulken op prijs en waardeert hen en leert uit hunne dienstvaardigheid en goede trouw de beproefde kracht der beginselen kennen, die uwe voorvaderen geleid hebben in het vormen van hunne omgeving en hunne ondergeschikten. Dat geldt ook voor het tegenwoordige geslacht die aan hunne dienstbaren onthouden, wat hunne vaderen hun gunden; een plaats aan den gezelligen haard, een zetel aan den disch, en een bijbel in hun huis. Dat vormt, in den weg der middelen, die goede dienstboden, die te bezitten een groot voorrecht geacht mag worden.

Maar weet gij wat het grootste voorrecht is? Als Izak, den Bonds-God eens geloovigen vaders den zijnen te mogen noemen. Met een zoodanigen God weet hij dat alles moet medewerken tot versterking en bevestiging van zijn erfdeel en erfgenamen; met een zoodanigen God komt gij alle bezwaren en gevaren te boven; valt ook het zwaarste licht. Door Zijne voorzienige zorg wordt ook het meest bezwarende voorstel ten goede aanvaard, biedt ook de meest verrassende proeve des geloofs een goede uitkomst, wordt ook de gewichtigste opdracht met nauwgezetheid verricht, blijkt het billijk verzoek, hoe stoutmoedig het schijne, van te voren reeds toegestaan, wordt ten laatste de moeilijkste tocht gelukkig volbracht.

Met een zoodanigen God tot Helper en hoogste doel voor oogen, krijgt elke levensomstandigheid gewicht en beteekenis, beginnen wij alles met hem, wordt ook

het huwelijk in den gebede voorbereid, wordt ook de teergeliefde des harten op het gebed geschonken, wordt er wederkeerig liefde en echtelijk heil gesmaakt.

Met een zoodanigen God kunt gij veilig op weg gaan, en veilig uitzien, ook den dood en de eeuwigheid met gerustheid afwachten; want steeds zal het dan blijken, ook bij het einde van onzen levenstocht, dat de bruid haren bruidegom te gemoet gevoerd wordt, d. i. dat de ziel naar haren beminde, de bruidskerk naar haren Izak haren bruidegom wordt heengeleid en dat deze, op haar tocht naar hem heen, voor haar bidt. Izak, die biddende zijne bruid afwacht, is beeld van den Christus, die wacht op zijn kerk.

PSALM 45 : 7.

Straks leidt men haar in staatsie, uit haar woning,
In kleeding, rijk gestikt, tot haren Koning:
  Zoo treedt zij voort met al den maagdenstoet,
  Die haar verzelt, U vroolijk tegemoet.
Zij zullen blij, geleid met lofgezangen,
De vreugde voên, die afstraalt van haar wangen,
  Tot zij, daar elk gewaagt van haren lof,
  Ter bruiloft treên in 't koninklijke hof.

INHOUD.

Opdracht.

Voorrede.

Bladz.

Het Scheppingsverhaal (Gen. I en II) . . 1— 90

I. De almachtige God, de Schepper des heelals (Gen I : 1—5). . . . . 2— 27

II. De Voorzienige God, de Schepper der aarde, de woonplaats des menschen (Gen. I : 6-II : 3) 28— 51

III. De mensch in den staat der Rechtheid en het Verbond der werken (Gen. I : 26—31; II : 4—25) . . . . 52— 90

De Val des menschen (Gen. III) . . . . 91—173

IV. De Val des menschen, de verbreking des Verbonds (Gen. III : 1—8) . . . . . 92—120

V. De oprichting van het Verbond der Genade (Gen. III : 9—24) . . . . 120—173

Voortgang der twee Verbonden (Gen. IV en V) 174—242

VI. De voortwerking van het verbroken Werkverbond, zichtbaar in Kains geslachtslijn (Gen. IV : 1—26) . . . . 175—212

VII. De ontwikkeling van het Verbond der genade, duidelijk in Seths geslachtslijn (Gen. V : 1—32) . . . . 213—242

Bladz.

De Zondvloed (Gen. VI—IX) . . . . . . 243—348
VIII. Het oordeel Gods over de goddeloosheid der menschen, benevens het werk der Voorbereidende genade met Noach (Gen. VI : 1—22) . . . . 244—273
IX. De volvoering van het oordeel Gods door den Zondvloed en de behoudenis van het zaad der genade door de arke (Gen. VII : 1—VIII : 5) . . . . 274—229
X. De Zoon der genade in de arke onder de tucht van het oordeel over de goddeloozen (Gen. VIII : 6—22) . . . . . . 300—318
XI. Het Verbond Gods met de geredden van den zondvloed (Gen. IX : 1—29) . . . 319—348

Babels Torenbouw (Gen. X en XI). . . . 349—380
XII. Des menschen verbreiding over de aarde, Volvoering van den Raad Gods . . . 350—380

Abrahams Roeping (Gen. XII—XIV) . . . 381—462
XIII. De Vader der geloovigen in en buiten den weg zijner roeping (Gen. XII : 1—20) . 382—411
XIV. De volle eisch der roeping Abrahams eerst bewerkt door de scheiding van Loth (Gen. XIII : 1—18.)
XV. De roeping Abrahams geoefend en uitgeoefend in den strijd des levens (Gen. XIV : 1—24). . . . . 438—462

Het Verbond met Abraham (Gen. XV—XVII) 463—553
XVI. De oprichting van het Verbond Gods met Abraham (Gen. XV : 1—21). . . . . 464—496
XVII. Des menschen onjuiste opvatting aangaande het Verbond Gods, gebleken bij Hagar (Gen. XVI : 1—16). . . . . 497—510
XVIII. De teekenen des Verbonds, deszelfs nadere verklaring (Gen. XVII : 1—27) . . . 521—553

Bladz.

Het Wachtjaar des bondgenoots
(Gen. XVIII—XX) . . . . 554—640
XIX. Gods gemeenzame omgang met den bondgenoot Abraham (Gen. XVIII : 1—33) 555—586
XX. Gods zorg voor de aanverwanten des bondgenoots, te midden der openbaring van Zijne gerechtigheid over Sodom. (Gen. XIX : 1—38) . . . . 587—612
XXI. De zorg Gods voor de eer des bondgenoots te Gerar (Gen. XX : 1—18) . . . . 613—640

De Vervulling der bondsbelofte
(Gen. XXI—XXIV) . . . . 641—780
XXII. Izaks geboorte de Vervulling, Ismaels uitwerping de bevestiging der Bondsbelofte. (Gen. XXI : 1—34). . . . . 642—674
XXIII. De offerande Izaks de wijding van den erfgenaam der belofte (Gen. XXII : 1—24) 675—712
XXIV. Sara's dood de aanleiding tot aanvaarding der bondserfenis (Gen. XXIII : 1—20). 713—739
XXV. Menschlijke trouw en Goddelijke Voorzienigheid samenwerkende voor het huwelijk van den erfgenaam der belofte (Gen. XXIV : 1—67) . . . . 740—780
Inhoudsopgave . . . . 781—783